

NAZIONALE
12
32 B
1126
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE

18

215

D. Giuseppe Prau

11
7
A
33.

CHRYSOSTOMI IAVELLI CANAPICII

IN OMNIBVS METAPHYSICAE libris Quæsita testualia Metaphysicali modo determinata.

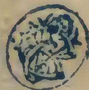
In quibus clarissime resoluuntur dubia Aristotelis, & Commentatoris,

Eaque vt plurimum decisa habentur iuxta Thomisticum dogma.

Cum suo indice copioso, vt inspicienti apparebit.

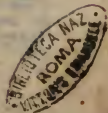
QVÆ OMNIA MVLTO, QVA'M ANTEA, sunt à nobis accuratius emendata.

Venetijs, Apud Ioannem Mariam Bonellum.

M. D. LXVIII.

QVAESTIONES

PRIMI LIBRI.

Quæstiones secundi libri.

Tertio,

Quæstiones tertij libri.

Quæstiones quarti libri.

Quæstiones quinti libri.

Quæstiones sexti libri.

nec

Quæstiones octaui libri.

6 Si

 12

Quæstiones noni libri.

11 Si

Quæstiones decimi libri.

Qõnes duodecimi libri.

Tertio,

Explicit tabula quæstionum metaphysicalium quæ in hoc opere continentur, & sunt num. 176.

FRATRIS CHRYSOSTOMI Iauelli Canapicij ord. prǫd. Philoſophię, & ſacræ Theologiæ doctoris, Quæſtiones Metaphyſicales.

QVÆSTIONES PRIMI LIBRI.

VONIAM primus liber verſatur tantum circa recitationes & reprobationes ſententiarum antiquorum de primis cauſis, & principijs entium. ideo pertractabimus ſolum illa quæſita. quæ fundamentum habent in proœmio Ariſt. ante quæ pertractabimus illa duo quæſita famoſa. Quorum primum eſt de ſubiecto huius ſcientiæ. Secundum eſt de ſubalternatione aliarum ſcientiarum huic ſcientiæ, erunt igitur numero decem.

QVAESTIO PRIMA.
Si ens &c. est subiectum metaphysicæ.

IRCA hanc quæstionem . ante determinationem , aduerte duo . Primo, hæc q. habet fundamentum in 4. lib. in tex. 1. vbi inquit Arist. est aût quædam scientia. quæ speculatur ens inquantum ens . vbi Côment. dicit, ꝙ prima pars quarti libri est in diffiniẽdo. i. determinando subiectum huius artis . verum quia ex 1. poster. in omni sciẽtia de subiecto præcognoscere oportet quid & quia. ideo notitiam subiecti huius scientię, extimamus necessariã, vt in primis immoremur circa ipsum . Secundo aduerte, ꝙ præsens quæstio præponenda est sub tali tituli, vtrum ens inquantum ens simpliciter sumptum . sit subiectum primum primitate adæquationis in metaphysica .

Ad huius igitur quęsiti resolutionem, tria agenda sunt. Primo, declarabitur tituli. Secundo, adducentur tres opiniones, ex quibus duæ relinquẽtur, & tertia sustinebitur. Tertio, soluentur quędam dubia . quæ solent verti inter Thomistas.

Igitur pro declaratione tituli aduerte primo . quòd ly inquantum, potest teneri reduplicatiuæ, & specificatiuæ . Reduplicatiuæ tenetur . quando reduplicat rationem formalem termini, cui apponitur . vt homo inquantum homo intelligit. i. homo sub ratione qua homo intelligit . Si aût dicatur homo inquantum homo sentit . falsum est : qm̃ non inquantum homo . sed inquantum animal sentit, specificatiuæ tenetur, quando modificat terminum cui apponitur . vt homo inquantum bipes ambulat . & vt specificat, non relinquit terminum, cui apdonitur in sua ratione formali absolutæ sumpta . sed restringit . Aduerte secundo, ꝙ ly simpliciter . stat pro non contractæ . vt sit sensus. vtrum ens ratione qua ens simpliciter. i. non contractũ per aliquam diuisionem. sed vniuersalissimo modo sumptum , vt se extendit ad ens reale & rationis, ad ens per se & per accidens . ad ens finitum & infi-

nitum

nitum . ad ens diuisum in decẽ pdicamenta, sit subiectũ &c. Aduerte, tertio circa ly primum primitate adæquationis: qm̃ duplex primitas potest assignari in subiecto scientiæ. s. perfectionis & adæquationis, primitas perfectionis dicit nobiliorem entitatem in aliquo considerato in scientia. quòd excedit quodcunque aliud consideratum in illa scientia: vt cœlũ est primum hac primitate in scientia naturali. Primitas adæquationis dicit præcisam æqualitatem subiecti ad sciẽtiam, & econuerso. ita quòd omne consideratum in scientia cadit sub ratione formali ipsius subiecti: & quidquid participat rationem formalem subiecti, consideratur in illa scientia, est ergo titulus talis. vtrum ens sub ratione entis sumptũ vniuersalissimæ, sit subiectum adæquatum metaphysici. ita q̧ nullum participans rationem entis subterfugiat considerationem metaphysicam, & metaphysicus nihil consideret, nisi ratione qua ens.

Posita declaratione tit. aduerte, circa hoc quæsitum tres opiniones. vnà dicit, q̧ ens nõ est subiectum: sed genus substantiarum separatarum. & hanc opinionem aliqui attribuunt Cõmentatori, eo q̧ in 1. physic. commento vlt. arguens contra Auic. q̧ posuit ens inquantum ens subiectum huius sciẽtiæ, sic dicit. Qui dicit, q̧ prima philosophia nititur probare entia separabilia esse, peccat. Genus. n. entium separatorũ esse, non demonstratur nisi in sciẽtia naturali. Hæc. n. entia sunt subiectum primæ philosophiæ, & impossibile est aliquã sciẽtiam demonstrare suum subiectum esse, sed concedit ipsum esse, aut quia est manifestum per se, aut quia ꝓbatum est in alia, vnde peccauit Auic. qui dicit primũ philosophũ demõstrare primũ principium esse. Hæc Cõment. vltra auctoritatem Cõment. tenentes hanc cõclusionem, sic arguunt ad eã: Totum negocium metaphysicum, vr̃ apud Arist. ordinari ad lib. 12. in quo de separatis agitur, cum ergo tota hęc scientia ad entium abstractoꝵ cognitionem ordinetur, vñr hm̃oi separata esse hic subiectũ. Præterea dicit Arist. in prologo huius sciẽtiæ, quòd hæc scientia cõsiderat primas & vniuersales causas entium, & q̧ est maximè diuina & honorãda, qm̃ est consideratiua diuinoꝵ entiũ, & in lib. 6. tex. 2. inquit, prima vero. s. philosophia circa separabilia, & imobilia &c. vr̃ ergo

quòd entia separata sint subiectum in hac scientia.

Sed hæc opinio falso attribuitur Cōment. nam si sic esset, sibi ipsi contradiceret, qm̄ in 3. lib. metaph. commento 64. & in 4. lib. cōmento 1. & in 12. lib. cōmento 1. etiā auctoritate Alex. dicit, metaph. esse de ente inquantum ens, & de his quæ consequuntur ens, nec obstat dictum suum allegatum in 1. ph. contra Auic. nō. n. illic intendit entia separata esse in hac scientia subiectum adæquatum. Primo, quia in eodem commento præmiserat hanc sciētiam esse de ente simpliciter. Secundo, quia loqtur de separatis in plurali, vna aūt sciētia qualis est metaph. debet esse vnius & non plurium subiectorum. Intendit ergo cum dicit, ꝙ sunt subiectum, ꝙ sunt principaliores & perfectiores partes sui adæquati subiecti, quòd est ens, & hoc sufficiebat Cōment. cōtra Auic. opinatur. n. Cōment. ꝙ sicut nulla scientia ꝓbat suū subiectum adæquatū esset, sic nec probat suas principales partes. Quòd aūt dicit hæc opinio, totum negocium metaph. ordinari ad cognitionem entium separatorum, non concludit intentum, nam hoc admisso, aliud non probat, nisi ꝙ ens separatum est primum subiectū primitate perfectionis, idem concludunt dicta allegata Arist. in prooemio & in lib. 6. huius scientiæ, nos autem quærimus de subiecto adæquato, quòd necesse est esse vniuersale consideratum, & hoc vt sustinebimus infra, est ens inquātum ens, cum proprietatibus suis conuertibilibus & disiunctis.

Secunda opinio est, quæ tenet subiectum huius scientiæ esse ens, non quidem simpliciter sumptum, sed ens reale finitum diuisum in x. prædicamenta, ꝙ solet dici ens prædicamētale, & hanc opinionem seqtur Dn̄icus Flandrensis in q. suis metaph. & dicit eam esse ad mentem B. Th. & qm̄ peritiores Thomistæ reputant id esse falsum, ideo rationes suas & soluam, sed prius aduerte, quòd aliqui tenent hanc opinionem esse etiam ad mentem Comment. Quòd tamē patet esse falsum, inspectis principijs Comment. Certum est enim (vt allegatum est in 1. ph. commento vlt.) ꝙ metaphysicus considerat entia abstracta, quæ tamen apud Comment. non sunt in prædicamento substantiæ, qm̄ arbitratur sola corruptibilia reponi in prædicamento. Præterea, entia abstracta apud Cōment. non componuntur ex potentia & actu, sed sunt purus

actus,

actus, vt declarabitur de intentione sua in lib. 12. Hæc autem opinio dicit. quòd substantia prædicamentalis componitur ex potentia & actu, ergo non est ad mentem Cōment. Quātum igitur ad rationes Flandrensis, aduerte, ꝙ modice sunt efficaciæ, & sunt istæ.

Prima, subiectum in metaph. est illud, cuius principia & causas quærimus. Sed in ea q̄rimus principia & causas solius entis prædicamentalis, eo ꝙ ens vt ens, nō habet principia & causas, aliter oē ens hēt principium, & sic non esset deuenire ad primum ens, cuius oppositum demōstrabitur in lib. 12.

Rn̄deo, negatur minor, nam manifestabitur in lib. 6. q̄uo hæc ꝓpō est vera, ens vt ens habet principia, & declarabitur nam de principijs complexis, q̄ in complexis, & tu sustine, donec in lib. 6. resoluamus, quæ illic formabuntur quæsita.

Secunda, si ens cōe Deo & creaturis est subiectum in hac scientia, pari ratione ens cōe enti reali, & enti rationis, qm̄ vtrunque sub ente, vt ens est continetur, & tn̄ hoc est falsum, qm̄ logica tm̄ considerat de ente rationis, cum sit subiectum in ea, & qm̄ Arist. in lib. 6. excludet ipsum à metaph.

Respondeo, negatur consequētia, non. n. est eadem ratio, qm̄ cum metaphysica, sit scientia realissima, conuenit ei subiectum reale, ens aūt commune enti reali & enti rationis, nō est quid reale, sed ab vtroque abstrahit.

Tertia, oēs cōditiones subiecti adæquati, ita possunt attribui enti p̄dicamētali, sicut enti cōi Deo & creaturæ, ergo &c.

Rn̄deo, negatur antecedens, quòd nec ipse probat, falsitas autem eius constat ex hoc, qm̄ ens prædicamentale non adæquat considerationem metaphysici, considerat enim de passionibus entis, vt declarabitur in lib. 4. quæ non conuertuntur cum ente prædicamentali, imò præcedunt ens diuisum in decem prædicamenta, vt declarabitur in libro quarto.

Tertia opinio, quam reputamus ad mentem Arist. & Cōment. & Auic. in 1. suæ metaph. & Algazellis, & domini Alb. & B. Th. & Scoti est hæc, ens reale per se cōe finito & infinito. i. creato & increato, est subiectum adæquatum in hac sciētia. Declaro primo titulum, deinde probo conclusionem, dr̄ ens reale, ad drīam entis cōis enti reali & rōnis, qm̄ vt sic in nulla scientia est subiectū, nullam. n. dicit vnitatē, sed tm̄ vnitatem

tatem vocis, ens aũt reale dicit vnitatem vniuocationis ſm Scotum, vel analogiæ ſm B.Th.& ppea põt eſſe ſubiectum in metaphyſica, ſicut & in logica ſubiectum eſt ens rõnis, qđ Ariſt.in lib.6.tex.8.dicit ptermittendum à metaph.vbi dicit Cõment.vtrunque.ſ.ens p accidens & ens verum numeratur in gñe entis diminuti,& ideo perſcrutandũ eſt de ente perfectio, quod eſt ens extra animam, hæc Commentator.

Nec obſtat quòd dicit philoſophus in 4.lib.tex.5. φ met. & logicus loquuntur de oĩbus,& ſic conueniunt in ente, vbi & Cõment.ait,φ conueniunt in ſubiecto, illud.n.intelligendum eſt de ſubiecto materialiter,& non formaliter ſumpto, nam alia rõne conſiderat metaph.de ente, & de quolibet ente,& alia ratione logicus, metaphyſicus quidem ſcrutatur veram entitatẽ cuiuſlibet entis, vt entitas eſt, logicus aũt ideo cõſiderat de oĩbus prout cuilibet enti attribuit aliquam ex intentionibus ſecundis,vel ↄſiderat de oĩbus, procedendo ex aliquibus cõibus,metaph.aũt procedẽdo ex proprijs, & ideo diſcurſus metaph.ſcientiam gñat, logicus aũt opinionẽ tm̃, loquendo ergo de ſubiecto adæquato,& ſm ſuam rationem formalem,non conueniunt metaph.& logicus,&tu aduerte, φ aliqui breuius reſpondentes dñt Ariſt & Cõment.intelligere de ſubiecto cõiſſimo,& non de adæquato,ſed id non vr̃ conſonum, qm̃ Ariſt.in 1.tex.eiuſdem libri,iam propoſuerat quòd eſt aliqua ſcientia,que ſpeculatur ens inquantũ ens, & ſm Comment.illic agit de ſubiecto proprio huius artis,vt diſtinguitur à ſubiectis aliaꝝ ſcientiarum, ergo continuãdo tex.philoſophi,rationabile eſt,quòd in ſenſu eodem loquatur de ſubiecto in tex.5.Ideo tu tene primam reſponſionem, quæ etiam conſonat B.Th.illic exponenti.

Dicitur ens reale per ſe, q ñ Ariſt.in lib.6.in tex.8.excludit ens per accñs, de quo probat illic Ariſt.non poteſt ſciri, ſicut nec ens fortuitu, vñ in fine ſexti libri, quaſi purificans ſubiectum huius ſcientiæ inquit. Quapp dimittantur.ſ.ens per accidens,& ens veꝝ,vbi Cõment.inqt,dimittamus ergo perſcrutari ens per accñs,& ens quod eſt in anima,qm̃ vtrunque numeratur in gñe entis diminuti,& ideo perſcrutandum eſt de ente perfecto.quod eſt ens extra animam.

Dicitur cõe enti finito & infinito,quòd tu non intelliges

quan

quantitatiuæ, sed essentialiter, quòd exponitur per creatum & increatum, siue p pductum & improductum, qm̄ (vt rōnes pro conclusione pbabunt) metaphysicus non solum versatur circa ens prædicamentale, sed circa ens reale, put verificatur de quolibet ente reali per se, constat autem ꝙ non solū ens finitum est ens reale per se, sed & infinitum, vt Deus ed ens reale per se, imò realissimum, cum sit perfectissimum.

Sed dices, ergo tu tenes ly inquantum specificatiuæ, & sic coincidis cum opinione secunda.

Rñdeo, non incōuenit specificare ly ens, non tamen sicut secunda opinio, nam illa contrahit ens ad decem pdicamenta, quæ dnt speciales modos essendi, vt declarauimus in trac. de transcendentibus, nos aūt non sic contrahimus, sed relinquimus ipsum in sua maxima vniuersalitate, tractum ad ens reale per se, quòd est longe maioris ambitus, q̃ ens pdicamē tale, vnde pro nostra opinione, sic formetur conclusio. ens reale per se inquantum tale, est subiectum in hac scientia.

Sic declaratam cclusionem pbamus duplici rōne, primo sic. Illud est subiectum in metaph. cuius passiones primo & p se conuenientes ei considerant in metaph. Hæc patet, qm̄ est conditio requisita in subiecto cuiuslibet sciētiæ, sed entis rea lis per se passiones primo & per se ei conuenientes considerantur in metaph. Hæc patet, quoniam (vt declarabitur in 4. lib.) passiones primo & per se entis. sunt transcendentia. & actus, & potentia, & finitum, & infinitū entitatiuæ. & istæ cō siderantur in metaph. vt patet in lib. 4. & 9. 10. ergo, &c.

Sed aduerte, ꝙ Flandrensis conatur hanc rōnem soluere dicens. ꝙ metaph. non considerat passiones etis. nisi vt diui ditur in x. pdicamenta. similiter nec ipsum ens. cuius signū dicit esse. ꝙ philosophus in lib. 5. in cap. de ente. diuidit ens ꝙ posuerat in 4. lib. subiectum metaph. in x. prædicamenta.

Sed hæc rñsio rudis est. qm̄ philosophus in lib. 4. tex. 1. dixit, ꝙ est quædam scientia quæ speculatur ens inquantū ens. & quæ huic insunt ſm se. exemplificans aūt in text. 3. de his que per se insunt enti, nominat vnū, & infra noiat spēs vnius & dicit ad eandem sciam ptinere csiderare de ente & vno, sed vnum & alia transcendentia non consequuntur per se, sumendo per se conuertibiliter ens prędicamentale imò ens reale.

Aliquod enim est ens, & vnum, & bonum, & verum, quòd tamen non est in prędicamento. puta prima causa, falsum est etiam, quòd philosophus in 5. lib. cap. de ente diuidat ens solum in decima prædicamenta: quoniam in eodem cap. diuidit per potentiam & actum. & constat quòd vtranque diuisionem prosequitur, eam quidem quæ est in decem prædicamenta, in lib. 7. & 8. reliquam autem in lib. 9. Stat igitur ratio adducta pro conclusione in robore suo.

Secundo sic arguitur, cum ens inquantum ens habeat passiones de ipso demonstrabiles, vt declarabitur in 4. lib. est verè scibile. ergo in aliqua scientia debet esse subiectum. non in physica, nec in met. quoniam vt inquit Arist. in 4. lib. text. cum sint scientiæ particulares. partem entis considerant. si ergo non est subiectum in hanc scientia, oportet dare aliam scientiam vniuersalem, distinctam ab hac scientia. quòd est falsum: quoniam tunc essent 4. philosophiæ speculatiuæ, quod est contra Arist. in lib. 6. tex. 2. & illa quarta esset prima & vniuersalis scientia, quoniam esset de primo & vniuersalissimo subiecto, ex consequenti falso attribuisset Arist. huic scientię nomen primæ philosophiæ: & nomen sapientiæ. cum igitur hæc sit apud Arist. prima philosophia, eius est de ente inquantum ens speculari, & non solum de ente prędicamentali.

Probata conclusione aduerte, quod inter Thomistas est discrepantia: quoniam aliqui tenent cum Flandrensi. aliqui autem cum tertia opinione, quam credo esse ad mentem B. Th. Qui tenent cum Flandrensi fundant se super duo dicta B. Th. Primum est super Boëtium de Trinit. in q. qua quęrit, de distinctione scientiarum speculatiuarum, illic sic dicit, theologia siue scientia diuina est duplex, vna in qua considerantur res diuinæ, non tanquam subiectum scientiæ. sed tanquam principia subiecti. & talis est theologia. quam philosophi prosequuntur, quæ alio nomine metaph. dicitur. alia vero quæ res diuinas considerat propter seipsas, vt subiectum scientiæ, & hęc est theologia, quæ sacra scriptura dicitur. Theologia ergo philosophica determinat de separatis, sicut de principijs subiecti. Theologia vero sac. scripturæ considerat de separatis, vt de subiecto. Hęc B. Th. Tunc isti sic arguunt. Principia subiecti non continentur sub subiecto, aliter causa contineretur sub suo effectu secundum B. Th. substan

ſtantiæ ſeparatæ conſiderantur à metaphyſico, vt principia entis, quod eſt ſubiectum in metaph. ergo non continentur ſubiecto metaph. ex conſequenti ens reale per ſe acceptum in ſua maxima vniuerſalitate, non eſt ſubiectũ in hac ſciẽtia.

Secundum dictum B.Th. eſt in prologo, quem præponit in principio metaph. vbi circa finem ſic inquit, ex quo apparet, ꝙ quamuis iſta ſcientia, prædicta tria conſideret, non cõſiderat quodlibet eorum vt ſubiectum, ſed ipſum ſolum ens cõmune. Hoc enim eſt ſubiectum in ſcientia, cuius cauſas, & paſſiones quærimus, non aũt ipſæ cauſæ generis quæſiti. Hæc B.Th.& parum ante præmiſerat, ꝙ ſubſtantiæ ſeparatę ſunt omnes, & vniuerſales cauſę entis cõis, quod eſt genus. i. ſubiectum in hac ſcientiã. Tunc iſti ſic arguunt, illud ens cõe eſt ſubiectũ in metaph. cuius cauſæ, & principia ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, hæc eſt B.Th. ſed entis cõis Deo, & creaturæ ſubſtantiæ ſeparatæ, non ſunt cauſæ, & principia, aliter & Dei, & ſui eſſent cauſæ, ergo ſecundũm B.Th. ens cõmune Deo, & creaturæ, non eſt ſubiectum in hac ſcientia.

Ad primum dictum B.Th. rñdeo, & dico, ꝙ ex eo non intendit negare, quin ſeparata contineantur ſub ſubiecto metaphyſicæ, ſed innuit modum, quo cognoſcuntur ab ea, vnde aduerte, ꝙ licet omnia entia realia per ſe conſiderentur à metaphyſico, & vt ſic contineantur ſub ſuo ſubiecto, non tñ eodem modo, omnia cõſiderantur, ſed quædam à priori, & per eſſentias ſuas, vtpote proportionata intellectui nr̃o, quędam à poſteriori, & per effectus, quoꝝ ſunt principia, vt entia ſeparata, & immaterialia, cum ergo dicit B.Th. ꝙ metaphyſicus conſiderat ſeparata, vt principia entium, dedit modũ cognitionis, q.d. per effectus, ex quibus aſcendimus ad cognoſcendum hæc prædicata de illis. ſ. principia cauſæ, primi motores, æterni, immateriales, intellectuales, &c. Tũc ad argm̃, diſtinctio. Maiorem. Principia ſubiecti contineri ſub ſubiecto poteſt eſſe dupliciter. Primo, in ratione productiua, vel cauſalitatis, & ſic eſt vera, aliter effectus eſſet productiuus ſui principij. Secundo, in rõne cognoſcitiua, vel cognoſcibilitatis, & ſic nego ipſam maiorem, nam qñ cognoſco cauſam ꝑ effectum, effectus in ratione cognoſcitiua habet rationem principij, & cauſæ, & vt ſic continet ſub ſe principium, & cauſam

causam suam productiuam, & sic patet, ꝙ non incóuenit sub stãtias separatas esse realia principia entium, & tñ contineri suo ente, vt principia sub suo effectu in ratione cognoscitiua.

Ad dictum secundum, dico, ꝙ minus eis suffragatur, qm̃ licet quodlibet horum trium, substantiæ separatæ, ens cõmune, passiones, & partes entis, non sit subiectum in hac sciẽtia, eo ꝙ vna scientia est vnius subiecti, ex hoc tamen non sequitur, quin ens cõmune Deo, & creaturæ sit subiectum adequatum, & ad argumentum nego minorem, ad probationem nego consequentiam, qm̃ ista propositio, substantiæ separatæ sunt causæ entis cõmunis, non est necesse ꝙ verificetur vniuersaliter, sed partialiter, sufficit. n. ꝙ aliqua pars entis subiectiuæ, puta ens corruptibile, sit causatum ab eis. Et preterea, hoc argumentum est contra arguentes, nam ex eo sequitur, ꝙ nec ens prædicamentale sit subiectum, cum. n. substantiæ separatæ excepta prima, contineantur in prædicamento, & secundum ipsos solum illud ens cõmune, cuius sunt principia substantiæ separatæ, sit subiectum in hac scientia, sequitur, ꝙ vel illæ substantiæ producant seipsas, vel ꝙ subiectum metaphysicæ non se extendat ad omne ens predicamentale, quod est contra sic arguentes. Patet ergo, ꝙ dicta B. Th. nõ ens suffragantur. Et aduerte laqueum eorum fuisse, quia nescierũt intelligere, quõ sit verum, ꝙ ens inquantum ens habet principia, & tamen Deus qui cõtinetur sub ente, non habet principium. Id autem nos resoluemus in lib. 5. & tu sustine vsq; illic, nec inutilis fiat repetitio. Hæc pro præsenti quæstione sufficiant. In recitandis autem argumentis, & soluẽdis, quæ solent adduci contra huiusmodi determinationem, non est vtile nobis immorari, quoniam apud Anton. Andr. & Paulum Soncinatem, & Io. Iandunum, & plures alios, quæstiones formantes in hac scientia videri possunt, & idem modus seruabitur à nobis in quæstionibus sequentibus.

¶Quæstio 2. Si aliæ scientiæ subalternantur metaphys.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, ꝙ oritur à præcedenti, nam qui tenẽt ens cõmune Deo, & creaturæ esse subiectum in hac scientia, videntur compelli ad talem subalternationem, eo ꝙ aliæ scientiæ contrahunt subiectum metaphysicæ per differentiam additam, licet non sit differentia propriæ

priæ sumpta,cum ens non sit genus,vnde sicut linea visualis contrahit lineam , & propterea prospectiua subalternatur geometriæ,sic videtur ens mobile contrahere ens,& ideo videtur physica subalternari metaphysicæ. Idem videtur de mathematica, cuius subiectum est ens quantum . Vt igitur id resoluatur,& appareat,quòd ad id non compellimur,agemus tria . Primo,ponemus aliquas distinctiones, ex quibus apparebit quid sit propriæ subalternari . Secundo,ponemus duas conclusiones, ex quibus resoluetur totum quæsitum . Tertio,soluentur quædam dubia .

Prima distinctio est de contractione subiecti . Aduerte , igitur,ꝙ contractio fit dupliciter . Primo,per contractiuum per se . Secundo,per contractiuum accidentale . Secundum primum sensum ex contractiuo,&contracto fit vnum per se, in primo,vel secundo modo per se. Et hæc contractio seruatur inter dr̃iam essentialem,&suum genus, vt animal rõnale,vel inter genus,& speciem,vt animal homo,& breuiter inter superius,& inferius in ordine p̃dicamentali.Similiter inter subiectũ,& propriam passionem,& p̃eipuę disiunctam,vt numerus par,vel numerus impar. In secũdo sensu ex contractiuo,& cõtracto fit vnum ꝑ accidens,vt ex linea, & visuali , nõ.n.visuale est dr̃ia,vel propria passio lineæ , nec vnum est de rõne alterius.Secus aũt esset,si differentur linea longa,vel linea breuis, q̃m esset contractio iuxta primum sensum .

Secunda est de varia subalternatione . Aduerte igitur , ꝙ vna scientia põt dici subalternari alteri dupliciter.Primo,denominatiuæ,& quasi extrinsecæ t̃m,& fit, q̃ñ finis inferioris ordinatur ad finem superioris , vel q̃ñ subiectum inferioris continetur sub subiecto cõmunioris . Primo modo, omnes scientiæ,vel artes subseruientes,p̃nt dici subalternari principali,iuxta quem modum dicit philosophus in 1.Eth.frenefactiuam,equestrem,& militarem ordinari ad politicam . Secundo modo,omnes scientiæ quæ sunt de partibus subiectiuis alicuius subiecti cõmunis,possunt dici subalternari sciẽtiæ,quæ est de subiecto cõmuni,puta ꝙ scientia de cœlo, de elementis,de mixtis,de animatis subalternantur phys.iuxta eundem modum,scientiæ de substantia,de accidẽte,de actu , de potentia,de vno,de multis,possunt dici subalternari sciẽ-

tiæ,cuius subiectum est ens. Sed hæc subalternatio est communiter dicta, & impropria, nec iuxta eam formatur præsens dubium: secundo,dicitur vna alteri subalternari,intrinsecæ,& essentialiter,ita quòd si non subalternaretur alteri, non esset scientia,nec haberet viam ad probandum cõclusiones suas,& hæc est vera,& propria subalternatio,quæ tria requirit. Primo, ꝙ subiectum subalternatæ contineatur sub subiecto subalternantis,& defectu huius,physica non subalternatur geometriæ, secundo ꝙ subiectũ subalternatę addat super subiectum alternãtis aliquod accidentale,& extraneũ; & non aliquod per se,& defectu huius, scientia de specie nõ subalternatur scientiæ de genere: nec scientia de passione, scientiæ de subiecto:tertio,ꝙ scientia subalternans dicat q̃d de proximis principijs subalternatæ,ita ꝙ non potest reducere conclusiones in principia sua,nisi auxilio scientiæ subalternantis,vel sic ꝙ de principijs suis proximis nullam habet euidentiam. nisi probata sint in subalternante, & vt probata recipiat: & hæc est perfectissima subalternatio,de qua locutus est philosophus in 1. poster.& potest sic describi: subalternatio est suppositio vnius scientiæ alteri scientiæ,cuius subiectum contrahitur per differentiam accidentalem, & extraneam,& ꝓbat principia proxima scientiæ sibi suppositæ.

His præmissis,pro determinatione quæsiti. proponuntur duæ conclusiones. Prima est,subalternatione denominatiua,siue extrinseca,aliæ scientiæ subalternantur metaphysicę. nam aliæ sunt de aliqua parte entis, vt patet in 4.lib. huius scientiæ tex. 1. Quælibet aũt pars entis contrahit, vt ens mobile, ens quantum continuum,ens quantum discretum, cũ ergo subã aliarum scientiarum cõtineantur sub subiecto metaph.& addant super ipsum, pñt vt sic dici subalternari metaph. Prætcrea vñr oẽs ordinari ad eam. vt ad nobiliorem, ideo appellatur sapientia: ergo vt sic subalternat sibi alias.

Secunda cõclusio,subalternatione propria dicta:non subalternantur. nam substantia earum non addunt supra ens aliquòd extraneũ ab ente licet.n.additum non sit de rõne entis, tñ ens est de rõne additi: qm̃ nihil subterfugit rõnem entis. aliter esset non ens. Ad veram aũt subalternationem rõne illius quòd addit subiectum subalternatæ, super subiectũ subalter-

alternantis. requiritur, q vnum non sit de ratione alterius, nec econuerso. nam linea non est de rõne visualis, nec econ uerso. Præterea, aliæ scientiæ hñt sua principia proxima sibi euidentia, aut ex sensu, aut notitia suorum propriorum terminorum, vt prima principia mathematica, & plura principia .s. physica, vt motus est: natura est, plura entia sunt. Hæc & plura alia sunt sufficienter nota in scientia, in qua sunt principia, ita q mathematicus, & physicus pñt ex eis deducere cõ clusiones suas, absque hoc q innitantur superiori scientiæ, ergo constat, q aliæ scientiæ non subalternantur metaph.

Vltimo aduerte duo dubia contra prædictam determinationem. Primum est, quòd metaphysica probat principia omnium scientiarum, & habet firma re. vt patet in 4. lib. huius scientiæ, & Arist. dicit in 1. phys. tex. 8. & 12. q si quis negat principia geometriæ. nõ est geometræ, sed primi philosophi probare, ergo videntur aliæ sciẽtiæ subalternari huic.

Rñdetur dupliciter. Primo, q primus philosophus non probat principia proxima aliarum scientiarum, qm̃ illa supponantur vt manifesta in illa scientia, pro tanto autem dr̃ probare principia aliarum scientiarum, quia probat prima, & vniuersalissima principia complexa, quibus vtuntur scientiæ particulares. non quidem in sua cõmunitate, sed vt eis opus est, vt declarauimus in 4. lib. Ad hoc autem, q vna scientia subalternetur alteri, necesse est vt principia proxima subalternatæ, sint conclusiones probate in subalternante, quibus deducuntur conclusiones in subalternata: aliter scientia subalternata non esset scientia. Dico secundo, quòd dato, & non cõcesso, quòd metaphysica probaret principia proxima aliarũ scientiarum. adhuc non esset veræ subalternans: qm̃ subiecta aliarum scientiarum non addunt dr̃iam extraneam ab ente: quoniam ens est de ratione differẽtiæ additæ. Quare &c.

Secundum dubium est, quia B. Th. in opusculo de natura generis dicit in cap. 5. quòd incipit de metaphysica, & logica, &c. quòd physica subalternatur metaphysicæ, & videtur loqui de subalternatione propriæ dicta. nam si legis dictum opusculum, inuenies, quòd eo sensu, quo prospectiua subalternatur geometriæ. physica subalternatur metaphysicæ.

Ad hoc dr̃ ab aliquibus Thomistis, illud opusculum non

esse

esse B.Th.& præcipuæ,quia ratio quam adducit ad hoc non valet.Dicit.n.isto modo naturalis scientia quæ applicat naturam entis ad naturam sensibilem,est sub metaphysica.quę cõsiderat de ente absolutæ : q̃a ens mobile non est species entis,cum ens nõ sit genus. patet aũt,ꝙ hoc non valet, non.n. ad veram subalternationem sufficit,ꝙ non sit species,sed est necesse,vt ille modus cõtractiuus sit ita extraneus à subiecto subalternantis,ꝙ non diffiniatur per ipsum,sicut patet,ꝙ linea non est de rõne visualis, neq; numerus de rõne sonori : est aũt impossibile inueniri aliq̃d, de cuius rõne non sit ens, & ideo similitudo quæ adducit de ꝓspectiua,& geometria : & de physica ac metaphysica nulla est. vnde nõ est verisimile B.Th.ita inconsulte locutum fuisse,potest ẽt dici,admisso ꝙ opusculum sit B.Th. ꝙ illic non loquitur de propria subalternatione,de cuius rõne est,ꝙ non solum subiectum subalternatæ addat extraneum super subiectũ subalternantis. sed ꝙ subalternans probet principia proxima subalternatæ. ꝙ non facit metaphysica,respectu physicæ.Nec obstat,ꝙ dicit, illo modo subalternari physicã metaphysicæ. quo prospectiua geometriæ. Hæc.n.similitudo currit solum quantum ad hoc:ꝙ sicut linea visualis nõ est species lineæ,sic nec ens mobile est spẽs entis. Sed vt diximus,hoc nõ sufficit ad verã,& ꝓpriam subalternationem. Hæc de p̃nti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. si hæc est vera, omnes homines natura scire desiderant.

CIRCA hanc propositionem vt appareat eius veritas, quatuor agenda sunt. Primo,quomodo sumitur ly natura. Secundo,distinguendum est de multiplici appetitu,siue desiderio. Tertio,ponentur aliquæ conclusiones responsiuæ. Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ ly natura, vt patet in 5. lib.multipliciter sumitur.s.pro gñatione viuentium,& dr̃ natura,quasi nascitura,vel quia est via ad naturam.i.ad formã, sumitur ẽt pro forma,&pro materia,quia sunt principiũ motus intrinsecum. Sumitur ẽt pro rei essentia,sicut cum dicimus. nam hominis est esse animal rõnale. Sed nullo hoꝝ modoꝝ sumitur hic natura. vr̃ autem sumi pro quadam essentiali proprietate consequente inseparabiliter ipsum hominem.

minem. qua inclinatur ad scientiam, sicut cum dicimus. lapis natura .i. sua naturali proprietate inclinatur in centrum: & in hoc sensu ly natura solet exponi pro naturaliter.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ ex doctrina B. Th. in prima parte q. 80. art. 1. & 2. triplex est appetitus .s. naturalis, sensitiuus, & intellectualis: naturalis consequitur rei naturam, sensitiuus sensum, siue cognitionem sensitiuam, & diuiditur per irascibilem, & concupiscibilem, vt declarauimus in 3. de anima in tract. de potentia motiua. Intellectualis sequitur intellectum, siue cognitionem intellectiuam, & dr̄ voluntas, siue appetitus liber, quo potest appetens in opposita. Naturalis est tendentia, siue inclinatio rei in perfectionem suā & inest cuilibet rei: qm̄ vnumquodque ex sui natura tendit in suam ꝑfectionem, & hic appetitus non distinguitur realiter ab essentia rei, nec dicit potētiam, vel actum additum essentiæ, sed est ipsa rei essentia, vt ordinatur, & tendit in suum propriū finem. vnde appetitus naturalis in lapide: est ipse lapis, vt inclinatur in centrū. Sensitiuus aūt est potētia animæ, qua tēdit animal in bonum apprehensum per sensum, vt sibi coueniens, & diffugit malum apprehensum vt disconueniēs. Intellectualis vero est potētia animæ, siue naturæ intellectiuæ. qua tendit in bonum, & refugit malum, vt apprehendit intellectu, & qm̄ in natura creata intellectuali, ſm viam nostram distinguitur potentia à rei essentia, sequitur appetitū intellectualem distingui realiter ab essentia rei. Idem intelligе de sensitiuo, & aduerte hos appetitus, sic ordinari, ꝙ prior & cōior est naturalis, est .n. in qualibet natura, vnde & sensus, & intellectus, & voluntas, vt sunt quædam naturæ, dn̄r hr̄e appetitum naturalem, prout inclinantur imperfectionem suam, posterior aūt, & minus communis est appetitus sensitiuus, qm̄ inest omni, & soli animali ex 2. de anima, postremus & adhuc minus cōmunis, est intellectualis, qui inter mortalia, inest omni, & soli homini, absolutæ aūt inest soli naturæ intellectuali. Nam vt declarabitur in lib. 12. in substātijs separatis datur nobilissimæ modo intellectus, & voluntas.

Quantum ad tertium, pro determinatione quæsiti ponūtur tres conclusiones responsiuæ.

Prima conclusio, propositio philosophi non verificat de

appetitu

appetitu intellectuali, quoniam cum sit formaliter potentia libera, posset in oppositum, & sic posset homo appetere non scire, quod est falsum, aliter propositio philosophi non esset necessaria, sed contingens.

Secunda conclusio, non verificatur de appetitu sensitiuo, nam iste appetitus sequitur apprehensionem sensus. Sed sensu non apprehendimus vniuersale, de quo propriæ est scientia. Præterea, sensu cognoscimus tantum sensibilia. Sed non appetimus cognoscere tantum sensibilia, imò & magis quæ non cadunt sub sensu, ergo &c.

Tertia conclusio, verificatur propriẹ de appetitu naturali. Hæc conclusio patet à sufficienti diuisione data de appetitu, quam & B.Th. probat tribus rationibus, exponens textum. Prima est, sicut se habet materia ad formam in gñe entium, sic intellectus noster ad scientiam. Nam ex 3. de anima, sicut materia est ex se in pura potentia ad formam, & non perficitur nisi per formam: sic intellectus noster est in pura potentia ad scientiam, & non perficitur, nisi per receptionem scientiæ. Sed ex eo, ꝙ materia est in potentia ad formam, naturaliter appetit eam ex 1. phys. tanquam suum perfectiuum. ergo idem contingit ex parte intellectus, respectu scientiæ, secunda est, Quælibet res naturalem inclinationem habet ad propriam operationem vt calidum ad calefactionem, lucidum ad illuminationem, lapis ad descensum. Sed propria operatio hominis inquantū intellectualis est intelligere, & scire, ergo &c. Tertia est, vnicuiq; rei inest desiderium naturale, vt cōiungatur suo principio, qm̄ in hoc est vltimata ꝑfectio sua, sed principiū hominis inquātum est naturæ intellectualis, est ipsa prima substātia separata. i. Deus, cui non pōt hō vniri, nisi per intellectualem cognitionem, cū sit penitus immaterialis, ergo naturaliter desiderat intelligere, & scire Deum, vnde in hmōi reponitur humana fœlicitas, ex 10. eth.

Sed aduerte, ꝙ Ant. And. in 1. lib. q. 2. impugnat B.Th. nō de falso, sed de pluralitate harum rōnum. Dicit. n. ꝙ tres coincidunt in vnam tm̄, & arguit sic, omne appetens primā perfectionem. i. scientiam, appetit propter secundam, i. ꝑꝑ scire, & secundam appetit propter tertiam. i. ꝑꝑ vnionem ad obiectū suum, siue principium, vbi aūt vnum propter alteꝶ, est

tantum

tantum vnum, si ergo prima perfectio, à qua sumit prima rõ; est pp secundam pfectionem, à qua sumitur secunda rõ, & secunda pfectio est pp tertiam perfectionẽ, à qua sumitur tertia ratio, videntur realiter esse tantum vna ratio.

Ad hoc dr̃, ꝙ B. Th. plurificat has rationes, nõ ea rõne qua vna pfectio ordinatur ad alteram, sed put distinctę perfectiones hñt distinctas appetibilitates, scientia.n. cum sit habitus perfectiuus, est ex se appetibilis, idem dico de scire, & vnione ad obiectum. Ant. And. aũt opinatur harum trium perfectionum esse tm̃ vnam appetibilem, ita ꝙ non sint appetibiles, in ordine vnius ad alteram, ideo credidit tres rationes advnã reduci. Dicemus ergo, ꝙ secundũ appetibilitatem sunt tres, & in hoc sensu formauit eas B. Th. & plurificauit.

Quantum ad quartum aduerte tria dubia, primum est de appetitu naturali, & est tale, si appetitus naturalis non distinguitur ab ipsa essentia rei, ergo intellectus vt inclinatur ad scientiam, vt ad sui perfectionem, est appetitus naturalis. Sed hoc est falsum, quoniam cum obiectum appetitus sit bonum esset etiam obiectum intellectus. quod patet esse falsum, quoniam eius obiectum est verum, & non bonum.

Rñdeo intellectus dupliciter consideratur. Primo, vt natura quædam perfectibilis, secundo vt intellectus est, primo modo suum obiectum est bonum, & ipsum verum siue scientia vt perficiunt intellectum sunt bonum suum, secundo modo suum obiectum est ve℞, vt declarauimus in tract. de transcendentibus, patet igitur non esse inconueniens, ꝙ intellectus sit appetitus naturalis, inquãtum inclinatur in scientiã, vt in suam pfectionem, & vt sic suũ obiectũ esse bonũ, idẽ dico de sensu, vt iclinatur in obiectũ suũ, similiter de volũtate. vt ex vi naturæ suæ tendit in obiectum suũ, vñ volũtas vt natura, est appetitus naturalis, vt voluntas, est appetitus rõnalis.

Secũdum dubium est, cum homo naturaliter appetat sciẽtiam vt primam perfectionem, & considerare siue speculari vt secũdam perfectionem, dubitatur, si eodem aut diuerso appetitu desiderat vtranque perfectionem. & vr̃ ꝙ diuerso. Nã antequam habeat primam perfectionẽ, est in potentia essentiali, qua habita, est in potentia accidentali respectu secundę. Sed non, videtur esse eadem potentia essentialis & accidenta

lis. cum nō dicatur de eis potentia vniuocę,ergo non vř esse idem appetitus,quo appetimus scientiam & speculari.

Respondeo ſm doctrinam B.Th.dico, quòd eodē appetitu reali. nam sicut vna materia numero appetit formā subalem primo,deinde formas accītales, qm̄ accītalis supponit subalem. Sic idem intellectus eadem inclinatione reali inclinatur primo ad scientiam, deinde ad speculari,qm̄ hoc prę supponit scientiam. Ad argm̄ dico,ꝙ distinctio potentiæ in essentialem & accidentalem, nō est distō realis, sed ſm rōnē: vnde licet cōcedamus intellectū alia rōne inclinari ad sciam, alia ad speculari. tñ negatur hæc ɔñtia, ergo alia & alia potentia,siue alio & alio appetitu. Nec obstat,ꝙ potentia nō dicitur vniuocæ de essentiali & accidentali: quoniam ad prędicationem non vniuocam,sufficit distinctio rationis.

Tertium dubium est. si omnes homines natura scire desiderant. vnde est,quòd aliqui desiderant scire naturalia: & diffugiunt mathematica, & aliqui econuerso, & aliqui tantum physicalia, aliqui tantum rhetoricam, aliqui tantū poëticam, aliqui tantum historiam &c.

Respondeo. Hoc dubium diffusæ resoluimus in epitomi nostra in 2.metaph.in c.3.quare illic,ne pluries idem inutiliter repetatur. Hæc de 3.q.dicta sint.

¶Quæstio 4. Si visus est nobilior sensus, & si est magis causa sciendi, & si ipsum magis diligimus.

Ipsum videre præ oībus eligimus. quia hic maximè cognoscere nos facit. In procœmio.

CIRCA hoc quæsitum sic procedemus. Primo,probabitur quòd visus est nobilior ceteris sensibus. Secundo,ꝙ ꝑ se magis facit scire. Tertio,quòd ipsum magis diligimus. Quarto,soluentur quædam dubia.

Quantum ad primū aduerte quatruplicem viam,qua notificatur nobilitas visus sup alios sensus. Prima sumit ex obiecto: respicit.n.lucem & colorem. qui est quædam lux,licet non pura,vt declarauimus in lib.de sensu & sensato, lux aūt nobilior est inter oēs qualitates sensibiles. cuius signū est, ꝙ in nobissimo corpore inuenitur, & dicitur qualitas primi alterantis. nam ex 2.lib.de cœlo. cœlum agit in hæc inferiora motu & lumine. & hanc rōnem tāgit philosophus in

2.lib.

2.lib.de generatione,tex.7.vbi probat,visum esse priorem ta ctu,ex prioritate visibilitatis ad tangibile. Item color inest omni corpori formaliter,vel radicaliter,prout in omni corpore potest recipi. Item visus cognoscit magnitudinem & figuram cōius siue excēlius quàm ceteris sensus, cognoscit.n. eas vt sunt in cœlo & in his inferioribus. ceteri autem sensus vt sunt in his inferioribus tantum. Tunc sic, sensus qui est vniuersalioris obiecti, videtur esse nobilior: visus ex prædictis est vniuersalioris obiecti, ergo &c.

Secunda via sumitur ex organo, cum.n.visus sit potentia organica, ex nobilitate organi ostēdit potest nobilitas eius; nobilitatem aūt organi, manifestant nobis plura,primo facillima læsio,quorucunq; ꝯtingentium ipsum, ēt ꝙ sint minima,secundo mirꝫ artificium cōpositionis suæ, constat.n. ex diuersis humoribus &pelliculis,de quarum diuersitate nō est ad pn̄s considerandum,id.n.ad physicum,&ꝓspectiuū spe ctat,tertio ex multiplici defensio,quòd natura ei preparauit, vt sunt palpebre,& supercilia, & concauitates ossium &c.

Tertia via sumitur ex excellentia medij, quòd est diaphanum,quòd nō solum inuenitur in his inferioribus.sicut media aliorum sensuum,sed ēt in cœlestibus, quòd quanto simplicius & purius est,tanto ꝑfectius per ipsum fit visio,verum quia diaphanum est medium in auditu,&in odoraru,sicut in visu, ideo ex hoc non possumus concludere nobilitatē visus super alios sensus,propterea sequitur quarta via.

Quarta via sumitur ex nobilitate visionis. quæ est actus pure spiritualis,eo quòd ad ipsam non concurrit aliquis motus aut mutatio realis,nec ex parte obiecti,qm̄ obiectum nō causat nisi spēm intentionalem,nec ex parte medij,nec orgáni; qm̄ illa species tm̄ intentionaliter immutat & medium & organū. In alijs aūt sensibus,semper interuenit aliqua mutatio realis,siue ex parte obiecti, siue ex parte medij,siue ex parte ogani,vt declarauimus in lib.2.de anima. Item visio se extendit ad superiora corpora & inferiora, actus aūt aliorum sensuum solū ad inferiora. Item magis tristatur homo priuatione huius actus,& magis delectatur positione sua circa obiectum proportionatum.Patet ergo ex his omnibus excellentia & nobilitas visus super omnes alios sensus.

Quantum ad secundum dico, ꝙ facit magis scire per se. Dico per se, ad differentiam auditus, qui magis facit scire per accidens, in scientia quæ habetur per doctrinam, vt diximus in lib. de sensu & sensato. Quòd quidem sic intelligendũ est. Auditus non confert doctrinæ nisi ex aliquo, quòd est accidentale obiecto audibili vt audibile est, nõ. n. vox ista homo, vel lapis, habet ex se, ꝙ sit repñtatiua conceptuum, sed ex instituto humano, quod quidem accidit voci vt vox est. Quia igitur voces audibiles, magisquam alia sensibilia, puta colores, aut odores, iudicate sunt esse prõptiores & magis accom modate ad manifestandũ ꝯceptum, ideo dicitur auditus magis deseruire scientiæ quæ hr̃ per doctrinam, per accñs tñ, qa non ex suo obiecto, sed ex instituto humano, quo ordinatũ est, obiectum auditus esse manifestatiuum conceptum.

Hanc igitur ꝯclusionem. s. visus magis facit scire per se, sic probo. Magis deseruit priori scientiæ, quæ est illa quę hr̃ per inuentionem. Doctrina. n. vltimate supponit inuentionem & non econuerso, ergo &c. Quòd aũt magis deseruiat inuentioni ꝓbatur ex Arist. in tex. cum dicit cã aũt est, qa hic maximè sensuum nos cognoscere facit, sup quem tex. B. Th. fundat duas preeminentias visus. Prima est, quòd obiectũ suum certius cognoscit, pp suam maiorem spũalitatem, ergo magis deseruit sciæ, quæ importat certitudinem cognitionis, secunda est, quia p ipsum plures rer̃ differentias cognoscimus; nisi. n. fuisset visus, de cœlestibus & metaphysicalibus nullam habuissemus notitiam, vnde & Plato in thimeo inquit, rer̃ sublimium notitiam ij oculi nobis attulerunt.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ sic distinguendum est. Homo dupliciter cõsiderat, primo vt animal, secũdo vt hõ, vt animal, magis diligit tactũ & gustum, his. n. seruatur vita ex secũdo de aia, & animal est aĩal primo pp tactum, vñ hõ appetens seruari in vita, præeligit excæcati quam comburi, combusto. n. tactum destruit. Vt hõ aũt magis diligit visum, qm̃ vt homo intellectiuus est, & scire desiderat, & qm̃ visus magis deseruit sciæ, vt probauimus, ideo hõ vt hõ magis diligit ipsum, & in hoc ꝓposito philosophus adduxit illam ꝓponem, ipsum videre præ alijs eligimus. Pręposuerat. n. ꝙ oẽs hoies vt hoies, natura scire desiderant, ex quo bñ sequitur, ꝙ hõ vt

appe

appetens scire, magis diligit visum, eo ꝙ per ipsum certius & plura quàm per alios sensus cognoscit vt declaratum est.

Quantum ad quartum aduerte duo dubia, primũ est circa illud, ꝙ visus facit magis scire, nam vr̃ aliquibus. ꝙ tactus faciat magis scire, eo ꝙ vr̃ esse magis cognoscitiuus q̃ visus intensiuæ & extensiuæ, intẽsiuæ quidem, qm̃ sensus certissimus est perfectissimæ cognoscitiuus. Sed vt dicit philosophus in 2.de aĩa tex.34. hunc sensum tactus certissimum habemus, ergo &c. Pręterea sensus tactus in nobis maximè deseruit intellectui, nam dicit philosophus in 2.de aĩa tex.34. In gñe hoĩum ſm tactum, ingeniosos esse, & non ingeniosos iudicamus. Duri.n.carne, inepti mente. Molles aũt, bene apti, ergo videtur esse magis cognoscitiuus, extensiuę autem, qm̃ per tactum plures cõtrarietates cognoscimus.s.calidi, & frigidi, humidi, & Sic.duri, & mollis, &c. Visus aũt est tm̃ vnius primæ contrarietatis snb colore, ergo per tactũ plura cognoscimus.

Rñdeo, nego tactum esse magis cognoscitiuum intensiuę, quoniam comparando ipsum ad alios sensus in homine, nõ est certissimus, sed visus est certissimus ex sua maiori immaterialitate. Ad dictum philosophi dico, ꝙ non comparat tactum ad alios sensus in homine, sed tactum hominis ad tactũ aliorum animalium, sicut in eodem tex. comparauit odoratum hominis, ad odoratum aliorum animalium. Itẽ nego, ꝙ tactus magis deseruiat actui intellectus ex actu tangendi, vel ex obiecto tangibilia. Ad dictũ philosophi dico, ꝙ nõ debet intelligi homo ingeniosus, vel non ingeniosus ex tactu, nisi ꝓ quanto bonitas tactus, arguit nobiliorem cõplexionẽ, & nobiliorem naturam sensitiuam, quę perfectius cõfert aiæ intellectiuæ, pro hoc stat in quo sine phantasmatæ nihil intelligit, visus aũt dicitur esse deseruiens magis intellectui, ꝓ quãto cognitio nostra intellectiua pendet à cognitione sensitiua, & maximè ab ea, quæ est per visum. Similiter nego, ꝙ tactus sit magis cognoscitiuus extensiuæ, nam licet per tactũ cognoscamus plures contrarietates sui obiecti. Suum tñ obiectum est minus vniuersale, qm̃ qualitas tangibilis inuenitur solum in generabilibus, obiectum autem visus inuenitur etiam in ingenerabilibus, propter quod constat visum est vniuersaliorem & communiorem sensum ex obiecto.

Secundum dubiũ est contra illud, ꝙ visum magis diligimus, & ꝓbatur ꝙ magis diligimus tactum. Magis odimus oppositum tactus.i.destructionem tactus, q̃ oppositum visus, ergo magis diligimus tactum, q̃ visum, ꝯñtia probatur, per regulam Arist.in 2.lib.priorum, vbi dicitur, magis eligendo, magis fugiendum opponitur. Antecedens vero patet, qm̃ cum opposito visum stat vita, non autem cum opposito tactus.

Respondeo dupliciter. Primo, ꝙ argm̃ concludit considerando hominem vt animal est, non aũt considerando hominem vt homo est.i.vt cognoscitiuus est, vt diximus in corpore quæstionis. Secundo, dico regulam illam non esse veram, nisi quando vnum bonum eligendum non includit alterum v.g. quia fama non includit diuitias, si ꝓponatur, quid est magis eligendum, & quid magis diligimus naturaliter, an famã, an diuitias. Respondetur, ꝙ famam, qm̃ magis odimus oppositum famæ, q̃ oppositum diuitiarum, si autem vnum includit alterum, regula non valet, v.g. si ꝓponatur. Quid est magis eligendum, an sanè viuere, an absolutæ viuere. Rñdetur ꝙ sanè viuere, quoniam viuere commune, est sanè viuere, & infirmiter viuere, & tamen non est verũ, quòd magis odiamus oppositum bene viuere, quàm oppositum viuere, qm̃ cum opposito bene viuere.i.cum male, aut infirmiter viuere, stat viuere. non autem cum opposito viuere, quod est mori, stat cum viuere, & qm̃ in proposito visus includit tactum, vbi.n.est visus, ibi est tactus, & non econuerso, non sequitur, quòd & si magis diligimus visum q̃ tactum, ꝙ magis odiamus oppositum visus, q̃ oppositum tactus, quoniã cum opposito visus stat tactus, & vita, non autem cum opposito tactus stat visus & vita. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. Si in brutis est prudentia.

Et propter hoc alia quidem prudentia sunt, alia vero disciplinabiliora. In prologo.

CIRCA hãc quæstionem duo inuenio, in vno omnes concordant, in alio discordare videtur Ant. And. à B. Th.

Illud in quo oẽs concordãt est, quod in brutis datur prudentia, non quidem propriæ dicta, quoniam illa ex 6 libro ethic. est cum discursu, & est bñ consiliatiua, consilium autẽ est quædam inquisitio de contingentibus agendis. Hæc autẽ non

non pñt esse in bruto,qm caret rõne,est aũt in bruto prudẽtia metaphoricę dicta,q dr̃ esse naturalis estimatio, de conuenientibus ꝓsequendis & nociuis vitandis. Illud aũt in quo discordare vñr B. Th.& Ant. And.est,an talis prudentia sit circa ea,ad quæ bruta naturaliter & determinatæ inclinanť,puta,an dicatur formica prudens,quia in æstatę congregat grana pro hiemę, & apes mellificant, & ouis fugit lupum, & lactat agnum. Ad hmõi.n.naturaliter inclinantur, & agunt sine errore. Vel an sit circa ea respectu quorũ bruta pñt aliter se habere. Puta,licet formica naturaliter inclinetur ad cõgregãdum grana,põt tñ ea asportare ex paruo vel ex magno cumulo, & licet irundo naturaliter inclinetur ad formandũ nidum, põt tñ eum locare in loco vbi sit facilis vel difficilis accessus. Quòd si locat ipsum in loco difficilis accessus,dicimus ipsam esse prudentem ꝑꝑ maiorem natorũ tutellam,& primam qdem viam vr̃ tenere B.Th.in expõne tex.vbi exemplificat tm̃ de his ad quæ naturaliter & determinatæ inclinatur brutũ,vt agnus sequitur matrẽ & fugit lupum, secundam aũt viam tenet Ant.And.in q.3.primi lib.vbi inquit prudentia metaphorica non dicitur esse in brutis respectu illorum, ad quæ naturaliter inclinãtur,sed respectu cõtingentium, ad q̃ sic se pñt habere,vel aliter. Puta ꝙ formica reponat grana in hoc,vel in illo loco, ꝙ assumat ex hoc vel illo cumulo, ꝙ aranea faciat tellam, vbi est maior copia muscarũ. Hæc est opinio Ant. And.quam tamen aliter non probat. Sed contra sententiam B.Th.arguit dupliciter,verum antequam soluam argumenta sua, aduerte duo.

Primum est. si Ant. And.considerasset, ꝙ sicut bruta naturaliter & determinatæ in finis suos inclinantur & tendunt in illos, sic naturaliter inclinantur ad media, quibus consequuntur tales fines, nec respectu mediorum, sicut nec respectu finium, est in brutis aliter & aliter se habere,(nam irundo semper facit nidum, vbi naturali instinctu cognoscit esse maiorem natorum tutellam, & aranea semper facit tellam, vbi estimat crebiorem & facilliorem capturam muscarum. & tales prudentias ponimus naturales. eo quòd consequuntur naturam, prudentiam vero propriæ dictam ponimus ex libro sexto Ethic.esse habitum acquisitum circa agi-

bilia bene disponenda) non laborasset arguere cõtra B. Th. nam licet B.Th.hic exponens non exemplificet, nisi de finibus. tamen intelligit etiam de medijs, vt potest haberi ex secunda secundæ, q.47.art.15.ad tertium, quòd erat tale, prudẽ dentia magis conuenit naturæ humanæ quàm naturę brutõrum. Sed bruta animalia hñt quasdam prudẽtias naturales, vt patet per philosophum in 8.de historijs aĩalium, ergo prudentia est naturalis, sequtur rñsio. Ad tertiũ dicendum, ꝙ etiã in brutis sunt determinatæ viæ perueniẽdi ad finem, vñ videmus, ꝙ omnia animalia eiusdem speciei, similiter operanť, sed hoc non põt esse in homine ꝑꝑ rõnem, q̃uæ cũ sit cognoscitiua vniuersalium, ad infinita singularia se extendit. Hæc B.Th.ex quibus elicitur quòd in brutis ponit prudentiã respectu viarum determinataꝝ, quæ non possunt intelligi, nisi vt media patet igitur, quòd ẜm mentem B.Th.ponitur prudentia in brutis, & circa finem, & circa media ad finem.

Secundum est, quòd in prudentia metaphorica non est necesse istas conditiones realiter & formaliter seruari.s.memorari pręterita, prouidere de futuro, & ex his ꝓcedere ad operandum. Hæc.n.sunt propria ratiocinantis. sed sufficit, ꝙ saluẽtur imitatiuæ in hoc sensu, quòd quædam animalia ita procedunt in operationibus suis, ac si memorarentur de præteritis, & præuiderent futura, & quoniam operantur sicut homo prudens, dicitur esse prudentia.

His præmissis intendo soluere argumenta Ant. And.

Primum est.Prudentia est prouidẽtia de futuris ex memoria pręteritorum. Sed formica generata in æstate non recordatur hiemis. quia nunquam vidit hiemem. & tamen colligit grana. ergo prudentia non est in bruto, respectu eorum, ad quæ habet naturalem instinctum.

Respondeo. Maior non verificatur de prudentia metaphorica, nisi imitatiuæ, vt exposui, & id consonat B.Th.qui in 3. de anima exponens text.156.dicit formicæ congregantes in futurum prouidentes, non præuident futurum. sed imaginãtur actus presentes, qui ordinantur ad sustentationem suam, magis ex naturali inclinatione, q̃ apprehensione futuri. Præterea, dico ꝙ si argumentum aliquid valet, concludit ꝙ prudentia in bruto est respectu mediorum, quòd nos non negamus.

mus. sed negamus, quòd sit tantum respectu mediorum.

Secundum est, prudentia ex 6. Eth. est habitus consiliatiuus. consilium aũt non est de fine, sed de his quæ sunt ad finem. quæ possunt aliter, & aliter se habere, ergo prudentia in brutis ponenda est, circa talia, quæ possunt sic, & aliter agere, & non circa ea ad quæ naturaliter inclinantur, q̃a huiusmodi nõ sunt contingentia, sed necessario se hñt ad illa.

Respondeo. Antecedens non seruatur, nisi in prudentia propriæ dicta. In metaphorica autem non seruatur, nisi imitatiuæ in hoc sensu. Sicut prudens se habet intelligendis medijs optimis ad consequendum finem, quæ tñ possunt aliter se habere, sic formica se habet circa media, sibi tamen determinata à natura, quibus consequitur finem suum, & sic concedo, ꝙ prudentia in bruto est circa media ad finem. quæ tamen non sunt eiusdem rationis cum medijs humanis, vt diximus. Sed ex hoc non sequitur quin etiam sit circa ea ad q̃ naturaliter inclinatur brutum, vnde negatur hęc consequentia, ea ad quæ brutum naturaliter inclinatur, non sunt cõtingentia. sed necessario se habet ad illa. ergo circa illa nõ est prudentia, hæc inquam consequentia non valet, nisi in prudentia propriæ dicta: qm̃ est habitus consiliatiuus, & aduerte, quòd Ant. And. respondens ad tertium in oppositum, ponit prudentiam in bruto, circa ea ad quæ naturaliter inclinatur, vnde videtur sibimet contrarius. sic enim inquit, ouis videns lupum statim apprehendit inimicitiam lupi, & hoc modo potest habere actum prudentiæ circa talia. s. fugiendo, vel prosequendo hæc illæ. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 6. Si & quomodo experimento fit ars, & scientia.

Hominibus autem ars, & scientia per experimentum euenit. In prologo.

CIRCA hanc q. quinque agenda sunt. Primo, ponentur aliquæ distinctiones. Secundo, aliquę conclusiones. Tertio, declarabitur in quo discordant Thomistæ, & Scotistæ. Quarto, declarabitur ad mentem philosophi, quo modo ex experimento gñatur ars, & scientia: 5. soluam quædã dubia.

Quantum ad primum aduerte tres distinctiones. Prima, cum in arte, & scientia considerentur principia, & conclusiones,

nes. quæ deducuntur ex principijs, propositio philosophi potest versari circa vtrunque, vt quæratur, an experimento generetur notitia principiorum,& conclusionis. an alterius tantum. Secunda, cum in principijs, & conclusionibus seruetur notitia terminorum incomplexa, & notitia propositionum complexa,potest quæri,an dictum philosophi verificetur de vtraque notitia. Tertia causa cognitionis est duplex quædam principalis, in qua fundatur notitia scientifica. quædam dispositiua, & iuuatiua, quam quidam dicunt occasionalem,vel instrumentalem.

Quantum ad secundum,ponuntur,& probantur quatuor conclusiones. Prima, omnis cognitio sensitiua interior, & omnes intellectiua, ortum habet à sensu exteriori. Prima pars manifestata est à nobis in 3. de anima, vbi declaratum est sensum interiorem non immutari nisi prius immutato sensu exteriori. nam sensus cõmunis est terminus sensationum exteriorum: & phantasia seruat species sensatas, & cogitatiua, vel extimatiua elicit ex sensato non sensatum: & memoria seruat speciem non sensatam, & propterea dicuntur sensus interiores, quia supponunt exteriores in actibus suis. Secunda autem pars sic declaratur. Omnis cognitio intellectiua, vel est per inuentionem, vel per doctrimam. Si per inuentionem,necesse est rem intelligibilem mouere intellectum,non potest mouere,nisi per suam speciem,aut alterius. non potest esse huiusmodi species sine phantasmatę: quoniam ab eo abstrahitur per intellectum agentem,vt declarauimus in 3. de anima. non potest esse phantasma sine sensatione exteriori: & enim ſm Arist. phantasia est motus factus à sensu exteriori ſm actum, ergo non potest esse notitia intellectiua per inuentionem,sine sensu exteriori. Et de hac propriæ verificatur illud. Nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Quod quidem multam habet latitudinem,qm̃ sufficit, ꝙ fuerit in sensu vel per se,vt color per suã propriam speciem,vel per partes,vt mons aureus,vel in quo simili,vt antichristus,vel in suo effectu,vt intelligentia, quæ cognoscitur per motum,vel in suo opposito,vt priuatio quę cognoscitur per habitum, vt qñ per rectum cognosco obliquum,& per lucem tenebram,& per bonum malum, & per

comp

compositum simplicia, si per doctrinam probatur idem. Nã impossibile est adiscentem doceri, nisi per aliquem sensum, & præcipuæ per auditum apprehendat sibi proposita signa à docente, quæ instituta sunt ad docendum, & ad res significandas, vnde cęcus nõ potest doceri de coloribus, nec surdus de sono, propterea dicit philosophus in prologo. Adiscunt autem quæcunque cum memoria habent sensum. s. auditum,

Secunda, tam in scientia quam in arte, necessaria est notitia sensitiua, ad habendam notitiam incomplexam de terminis ex quibus componuntur principia, & conclusiones, vtrũ aũt hæc notitia sensitiua sit experimentalis, dicemus infra. Veritas huius cõclusionis pendet ex præcedenti, si.n. omnis cognitio intellectiua pendet à sensitiua, ergo & ista. Preterea, si intellectus debet cõcipere per notitiam incomplexam quid totum, quid pars: quid homo, quid risibile, est necesse ipsum actuari, & moueri ab aliqua specie intelligibili, quæ non potest fieri sine phantasmatæ, & hoc non potest fieri, sine sensu exteriori, ergo &c. Præterea philosophus in 1. poster. cap. 3. docens quo non omnia sunt demonstrabilia, ponit statum in primis principijs, de quibus dicit. Ipsa quidem cognoscimus inquantũ terminos cognoscimus, &c. Sed prima terminorũ cognitio, non est ab intellectu, qm̃ si nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu, ergo hæc cognitio terminorũ incõplexa, prius fuit in sensu quàm in intellectu.

Tertia vt, habeatur notitia cõplexa, tam de principijs, q̃ de cõclusionibus vtilis, & coadiuuans, est frequẽtata cognitio sensitiua, & experimẽtalis de eodem cõplexo. Hanc conclusionem vt sonat oẽs cõiter concedunt: qm̃ experimur, ꝙ qñ cognoscimus in singularibus extra animã terminos coniungi vel disiungi, sicut sæpe videmus, citius & firmius intellectus illi cõplexo assentit, v.g. quia sensu experimur totalitatẽ, & maioritatem respectu partium semper cõiungi, statim assentimus huic cõplexo. Omne totum est maius sua parte, & q͞a experimur lapidem, & motũ deorsum coniungi, ideo intellectus huic cõclusioni assentit, lapis naturaliter mouet̃ deorsum. Inde prouenit, ꝙ intellectus cum difficultate assentit his, quę parũ sensibilia sunt, eo ꝙ non adiuuatur nec soli datur suo naturali principio, qđ est experimẽtalis cognitio.

Quarta, cognitio experimentalis non est principalis causa scientiæ, & artis, sed deductio conclusionis ex principijs suis per demonstrationem. Prima pars sic manifestatur. quãm conclusio scibilis ex 1. poster. est vniuersalis, & demonstrabilis, non habetur scientia de ea, nisi deducatur per demonstrationem. Demonstratio autem non est ex singularibus sensatis, sed ex præmis veris, &c. vnde sequitur, ꝙ de hac conclusione. Reubarbarum purgat choleram, non hr̄ scientia, nisi deducatur à principijs intrinsecis, & cognoscat virtus, à qua talis effectus procedit, & sic patet prima, & secunda pars huius conclusionis. Inde prouenit, ꝙ nescientes deducere conclusiones, & reducere ad sua principia, sed solo sensui insistunt, non scientes, sed experimentatores dicendi sunt. Dicemus ergo experimentum non esse generatiuum sciẽtiæ, sed inductiuum, & confirmatiuum, & in hoc sensu accipiendum est dictum philosophi cum dicit. Hominibus autem scientia, & ars per experimentum euenit. s. inductiuæ, & confirmatiuæ, sed nõ principaliter, qm̄ scientia non à sensu, sed ab intellectu est principaliter, vnde aliqui sic exponũt dictum philosophi, hominibus fit scientia ꝑ experimentum. i. post experimentum. qm̄ prius habitum experimentum confirmat intellectum in assensu, & tu aduerte, ꝙ in his conclusionibus cõmuniter concordant cõmentistæ, & Scotistę, & Thomistę.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ in secunda, & tertia conclusione Scotistæ, & Thomistæ concordant in eo sensu, in quo positæ sunt. Mouent tamen dubia contra eas, & primo, contra secundam. Quæritur, si illa cognitio sensitiua necessaria pro habenda cognitione intellectiua incomplexa terminorum, debeat appellari experimentalis.

Quantum ad hoc, Scotistæ, vt patet in q. 4. Ant. Andr. in sua prima conclusione, ponunt indifferenter talem cognitionem necessariam, esse sensitiuam, seu experimentalem, ita ꝙ super hoc non faciunt vim. Thomistæ aũt non admittunt illic propriæ seruari experimentum, qm̄ vt dicemus in dubio sequenti, experimentum propriæ dicit cognitionem cõplexam. s. conferendo vnum alteri, puta reubarbarum cholere. Terminus vero incomplexus, vt incomplexus, cognoscitur cognitione incomplexa, sicut complexus complexa, ergo ibi

non

non cadit experimentum propriæ dictum, & propterea dñt Thomistæ, ꝙ illic requiritur multiplicata apprehensio termini incomplexi in parte sensitiua, & illa videtur sufficere, qm̄ cognitio incomplexa terminorum, requisita ad cognoscendum principia complexa, non est notitia perfecta quid rei terminoꝝ, sed est notitia confusa parum excedens cognitionem quid nominis. Ad talem aūt notitiam habendam, oportet frequentem cognitionem sensitiuam præcedere. Quia vero hmõi cognitio est confusa, ideo non est necesse concurrere experimentum, quod complexionem terminoꝝ includit, vt declarabitur. Hæc est mens Thomistaꝝ, circa su prapositam cõclusionem secundam: Contra tertiam conclusionem mouent dubium. vtrum illa cognitio experimentalis, requiratur solum, vt vtilis, & adiuuans, an ēt vt necessaria.

Ant. And. in q. 4. in conclusione 2. & 4. dicit, quòd licet sit vtilis, non tamen necessaria, Thomistæ autem tenent, quòd est vtilis, & necessaria, sic ergo procedam. Prius firmabo viā nostram deinde soluam rationem Ant. And.

Quantum spectat ad viam nostram, aduerte primo, ꝙ experimentum est cognitio sensitiua complexa, eo ꝙ est collatio multoꝝ particularium. Nam dicit philosophus in textu, ꝙ experimentum est cognoscere hanc herbam curasse Socratem, & Caliam, & multos singulares, ergo manifestæ patet, ꝙ experimentum est notitia sensitiua complexa, & per cõsequens deseruit notitiæ intellectiuæ complexe, tam principiorum quàm conclusionum. Quòd aūt huiusmodi notitia non solum sit vtilis, sed & necessaria, probatur. Nā oportet assignare aliquod motiuum, & determinatiuum intellectus, ad formandam hanc vniuersalem propositionem. Reubarbarum purgat choleram, vel hanc, si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia. Hoc aūt motiuum, & determinatiuum non potest esse sola notitia terminoꝝ incomplexa, qm̄ vt incomplexa non magis determinat intellectum ad hanc complexionem quam ad illam. Nam experimur, ꝙ habentes notitiam terminorum, nisi cognoscamus sensu tales terminos coniungi in re, nescimus formare principium complexum, nam stat ꝙ sciam quid equale, quid demere, qd remanere. & tñ nisi per experientiam cognoscam, quòd si

ab

ab his lineis bicubitis demo cubitum, remanet cubitum, & similiter ab alijs ęqualibus, nesciam formare hoc principiū, si ab ęqualibus ęqualia demas, &c. Patet ergo hanc notitiā experimentalem, non solum vtilem esse, sed & necessariam.

Præterea. Cum particularia extra animam incomplexa, & vniuersale intellectu cōplexum sint duo extrema, & ad alterℜ non perueniatur, nisi per medium, vt declarat Cōment. in lib. de sensu, & sensato, hoc medium non pōt inueniri, nisi ipsa cognitio sensitiua complexa, quæ frequentata, dr̄ experimentalis, nam incomplexa cognitio sensitiua terminoℜ, nimis distat ab vniuersali complexo, eo ꝙ non determinat intellectum, magis ad hoc complexum, q̄ ad illud. Igitur necessaria est, & non solum vtilis cognitio experimentalis, vt intellectus habeat notitiam de principijs, & conclusionibus.

Nūc superest soluere rōnem Ant. And. Arguit. n. sic. Intellectus cōceptis modo præexposito terminis simplicibus, pōt virtute propria ipsos cōponere, vel diuidere, ita ꝙ conceptus tales complexi si sint primorum principiorum cognoscuntur esse veri, lumine naturali intellectus. quia principia cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus ex 1. poster. ergo cognitio sensitiua experimentalis, non est necessaria simpliciter, pro tali notitia complexa principiorum hn̄da.

Rn̄deo, & nego, ꝙ intellectus sit sufficiens sua ꝓpria virtute conceptis terminis simplicibus ad cōponendum, vel diuidendum hoc vel illud determinatum cōplexum, licet. n. sit verℜ, ꝙ pōt absolutæ componere, vel diuidere, non tn̄ determinatæ hoc, ita ꝙ constet sibi de veritate eius. nisi fuerit adiutus, & determinatus cognitione sensitiua cōplexa frequentata, quæ dr̄ experimentum, dictum aūt philosophi in 1. poster. sic debet intelligi. Principia cognoscimus, inquantū terminos sic cōniunctos in re, vel diuisos sensu, cognoscimus. Vnde aduerte, ꝙ philosophus nō intendit excludere sensitiuam cōplexionem terminoℜ. sed resolutionē ad aliud principiū vniuersale, vt in hoc distinguātur principia demonstrationis, & econuerso demonstrabilis: qm̄ conclusio ꝑ mediū prius cognoscitur, hæc autem per solam cognitionem sensitiuam experimentalē, & lumine naturali intellectus agētis.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ philosophus arbitratur

ex ſenſatione alicuius, fieri memoriam. ex multis memorijs eiuſdem rei fieri experimentum. ex multis experimẽtis fieri vniuerſale, nam ſe habet vniuerſalis propoſitio ad multa experimẽta, ſicut concluſio inductionis ad inductionem, v.g. prius, video hoc reubarbarũ purgare choleram. Secũdo, video ꝙ in multis infirmis idem operatur. Tertio, ex his cõcludo, ꝙ eſt cholere purgatiuum. Quarto, ex multis experimentis facio in intellectu hanc vniuerſalem, oẽ reubarbarũ purgat choleram, & hic incipit ſcientia, & ars, verũ quia non contentatur intellectus, deducere cõcluſionem ſolum ex ſingularibus, ſed conatur reducere eam in cauſam intrinſecã, ex qua ꝓuenit talis effectus (purgat.n. choleram ex ſua naturali proprietate) ideo ars, & ſcientia ꝓpriæ, & principaliter acquiritur ex tali reductione in cauſam, & ſic patet, ꝙ inchoatiuæ, & inquiſitiuæ ars, & ſcientia fiunt experimento, eſſentialiter aũt ex reſolutione in cauſam rei ſcite. Cõfirmatiuæ iterum per editionem ad ſenſum. Experimur enim, ꝙ poſtquã concluſio ex cauſis proprijs deducta fuerit, cõfirmamus eam exemplo ſenſibili, vt ſuffragante ſenſu, intellectus facilius, & firmius concluſioni deductæ aſſentiat patet ergo, ꝙ initium artis, & ſcientiæ eſt ſenſus, principale vero productiuum eſt intellectus inquirens cauſas rei ſcite. Confirmatiuum aũt, iterum eſt ſenſus. Vnde videmus quoſdam qui propter veras & ſubtiles rationes, non inclinantur ad aſſenſum concluſionis, & tñ ſenſibili exemplo adducto, facile illi acquieſcunt. Quòd tñ in eis prouenit, propter debilitatem ingenij. De quibus inquit philoſophus in 2. lib. metaph. tex. 15. Alij vero, ſi non exemplariter eis proponatur non acquieſcunt.

Quantum ad quintum aduerte, quòd contra determinationem factam tria inſurgunt dubia.

Primum eſt, quia non videtur verum artem, & ſcientiam generari ab experimento, quoniam incertum, & fallax non poteſt generare id, de cuius ratione eſt certitudo, ſed experimentum eſt incertum, & fallax, propter variationem, & diuerſitatem ſingularium. Ars autem, & ſcientia dicunt certitudinem, qm̃ in hoc diſtinguuntur ab opinione, ergo &c.

Reſpondeo, licet incertum non generet eſſentialiter certum, qm̃ cauſa eſſet ignobilior ſuo effectu, tamẽ poteſt generare

nerare inchoatiuæ, & inquisitiuæ, vt declarauimus. Dat.n. experimentum viam intellectui inquirendi causam, & principium necessarium, à quo principaliter generatur ars, & sciẽtia, & aduerte, ꝙ omnia argumenta, quibus solet probari, experimentum non generare artem, & scientiam, ex eo ꝙ experimentum dicit quia, & ars dicit propter quid, sed qa, non manifestat quid, aliter minor cognitio causaret perfectiorẽ, & ex eo ꝙ causa productiua, esset imperfectior suo effectu, & ex eo ꝙ ex multis, non potest inferri omne, aliter cõmitteretur fallacia ꝯñtis. Omnia inquam hæc argumenta concludunt, ꝙ experimentum non est causa essentialis, & principalis artis, & scientiæ, non aũt quin sit causa initiatiua, & occasionalis. Vnde nego quin ipsum, quia manifestet initiatiuæ ipsum quid, & eodem modo causa imperfectior occasionaliter, & instrumentaliter, potest producere effectum perfectũ, & ex multis probabiliter potest inferri omne, quando nõ datur manifesta instantia, non autem potest inferri necessario & essentialiter. vnde quando ex multis experientijs infertur vniuersalis conclusio, est illatio probabilis, & occasionalis.

Secundũ est. Dubitatur si propositio philosophi, qua dicit, hominibus autem scientia, & ars per experientiam, intelligenda est vniuersaliter, an indifinitæ, & videtur quòd non debeat intelligi vniuersaliter. Nam si non posset acquiri aliqua ars, & scientia, sine experimento, sequitur, ꝙ omnis artifex, & sciens esset expertus, quod est contra philosophum in litera, qui dicit, expertos magis proficere videmus, sine experientia rationem habentibus, consequentia autem patet, qm̃ in quocunque præcedit experientia, ille est expertus, sed per te in quolibet artifice, & sciente præcedit experientia generatiua vniuersaliter, artis, & scientiæ, ergo &c.

Rñdeo, solet distingui de arte, & scia, quia aut hñr ꝑ inuentionẽ, aut per doctrinam, si ꝑ inuentionem, cõceditur, ꝙ vniuersaliter gñantur experimento, cuius fundamentũ positum est in corpore q̃siti in conclusione 2. & 3. si per doctrinam, solet distingui, qm̃ in habitu acquisito per doctrinam pñt esse aliquæ cõclusiones, quæ pñt esse adiscenti certæ ꝑ solam doctrinã, qua adiscit reducere tales conclusiones in sua ꝓpria principia, ẽt remota experiẽtia, v.g. In sciẽtia medicinę. Istę

concl

conclusiones pñt esse certæ adiscenti, per solum doctorem assignantem causam, ęstas calida,& sicca ꝑficit flegmaticis. Hiems frigida,& humida ꝑficit cholericis, & causa quidem primæ est,qm̄ caliditas,& siccitas ætatis temperat humidum frigidum flegmatici. Causa aũt secundæ est,qm̄ frigiditas,& humiditas hiemis temperat calidũ siccum in cholerico. Quędam aũt sunt conclusiones in prædicto habitu, quæ per solũ doctorē assignantem causam,non pñt fieri certę adiscēti,nisi firmentur experientia,v.g.In scientia medicinę hr̄ 9.piper nigrum sumptum in magna quantitate cōstipat,in parua quantitate laxat ventrem. De hac quidē conclusione,& multis alijs similibus,nunquam certus est addiscēs, quantumcunque audiat,vel legat in lib.causam huius,nisi accedat experiētia. Dico igr̄ ad dubium ꝙ ꝓpositio philosophi intelligitur vniuersaliter, quo ad sciētiam,& artē habitam ꝑ inuentionem, non aũt quo ad acq̄sitam per doctrinam,nisi respectu cōclusionum,quæ non pñt certificari adiscenti,nisi superueniente experiētia. Ad argm̄ aũt fundatum super dictũ illud philosophi,expertos magis ꝑficere videmus &c.dico ꝙ verificatur illud dictũ de arte,& scientia per doctrinam,& respectu cōclusionum,quarum certitudo non hr̄ nisi accedente experiētia.

Tertium est,si quando ars, & scientia acquiruntur per inuentionem,necesse est vt semper acquirantur per experimentum,& videtur ꝙ non,nam si quis semel tm̄ viderit,quomodo triangulus habet tres æquales duobus rectis,vel q̃uo contingit super lineam datam,triangulum constituere æquilaterum,per certitudinem cognoscet. semper sic esse, ex consequenti de hac conclusione triangulus habet tres &c.habebit scientiam. & non per experimentum,qm̄ non fit experimentum, per vnam sensationem, vel per vnam memoriam tantum,sed per multas, vt dicit philosophus in textu, ergo &c.

Respondeo,dico ꝙ semper requiritur experimentum.Sed aduerte,ꝙ est duplex.s.formale,& virtuale,formale est quòd fit ex pluribus sensationibus eiusdem rei,&multis memorijs eiusdem. virtuale autem est,quod fit vnica sensatione,& vnica memoria,quæ licet in se sit vna tantum,æquiualet tamen multis, nam sunt quædam res adeo stabiles, ꝙ semel vidisse q̃uo se habent,est semper vidisse,sicut & motus diurnus com-

pletur 24.horis . ꝙ dies æstatis sunt lögiores, ꝙ hiemis breuiores. Quædam aũt sunt adeo variabiles, ꝙ nisi multiplicẽtur earum sensationes, respectu eiusdem effectus, parua aut nulla, pöt haberi de eis certitudo. & tales sunt rerũ inferiorum naturæ. In primis sufficit experimẽtum virtuale. In secundis aũt requiritur formale, & qm̃ in gradu primo reponũtur mathematica, ideo in eis sufficit experimentum virtuale. In naturalibus autem requitur formale. & per hoc patet qd dicendum sit ad argumentum. Tu igitur tene, ꝙ in oi arte & scientia per inuentionem, necessarium est experimẽtum, aut virtuale aut formale. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 7. Si omnis actio est circa singulare.

Actus autem & generationes omnes circa singularia sunt. In prologo.

CIRCA hanc quæstionem tria agenda sunt. Primo, ponuntur aliquæ distinctiones. Secundo, aliquæ conclusiones. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quãtum ad primũ aduerte duas distõnes, prima est, actio pöt dupliciter considerari. Primo, vt respicit agens, à quo egreditur. Secundo vt respicit obiectum, circa quòd est, & qdem ꝓpõ philosophi vẽtillanda, est de actione vt respicit obiectum, nam quo ad agẽs sine distõne & absolutæ, ꝯstat ꝙ ois actio est ab agente singulari, vnumquodq;.n.agens est agẽs, inquantum est actu. In tm̃ est actu inquãtum habet esse, esse aũt est primo & ꝑ se rei singularis, nã vniuersale vt declarat in lib.7.contra Platonem, non existit nisi in singulari 2.dist. est hæc, actio est duplex.s.immanens, vt actio intellectus & voluntatis, & actio sensus & appetitus sensitiui, & actio transiens & de hac distinctione acturi sumus in libro nono.

Quantum ad secundum, considerando actionem respectu obiecti, pono tres conclusiones.

Prima ꝯclusio. Actio prima & directa intellectus, nõ est circa singulare, nã obm itellectus est ipsa natura vniuersalis abstracta à ꝯdönibus indiuidualibus, siue ipsum quod qd est: vt manifestauimus in 3.de aïa, & non est circa singulare, nisi secundario & reflexe, vt manifestabimus in 7.lib.huius sciẽ, qñ quæremus vtrum singulare sit intelligibile. De actione autẽ voluntatis, patet ꝙ cum sequatur apprehensionẽ intellectus,

est circa bonũ simpliciter. vt declarauimus in tractatu de potentia appetitiua in 3.de anima, & quoniam de hac ꝯclusione non est dubium apud Thomistas,ideo pertranseo.

Secúda ꝯclusio. Actio sensu nõ est circa hoc vel illud singulare,vt circa suũ primũ & ꝑ se obiectũ,nã obiectũ,visus est color vniuersaliter sumptus, & sonus est obiectũ auditus,vt declarabit̃ in q.seq.in qua manifestabit̃, qũo natura cõis, est obiectũ tam in sensu q̃ in intellectu,licet alia & alia rõne.& alio mõ sensus attingat vniuersale,q̃ intellectus.Hãc igit̃ cõclusionem videbis resolutam in q.seq.ideo sustine.De actiõne appetitus sensitiui est idem iudicium, qm̃ sequitur apprehensionem sensus.Determinatio igitur quæ fiet in q.sequenti,de actione sensus. extendet̃ ad actionẽ appetitus sensitiui.

Tertia conclusio. Actio transiens de qua propriæ intendit hic philosophus est per se circa singulare, nec verificatur de vniuersali,nisi mediante singulari, in quo habet esse natura vniuersalis. & hęc ꝯclusio sic ꝓbatur nullũ singulare existit vt in subiecto,nisi in aliquo singulari.nullũ.n.vniuersale est subiectum accñtis,nisi rõne alicuius singularis.sed omnis actio transis est singularis,vt hęc ædificatio,hęc sanatio.ergo vt in subiecto,nõ existit nec recipit̃, nisi in aliquo singulari, recipitur aũt in eo circa quòd est. vt sanatio in sanabili, motus in mobili 3.ph.ergo est semꝑ circa singulare, sumendo, ly circa,subiectiuæ. & nõ tm̃ obiectiuæ,quòd ideo dico. qm̃ licet intellectio sit circa vniuersale obiectiuæ,& tamen in intellectu subiectiuæ,prout intellectus singularis est.

Quantũ ad tertiũ aduerte,ꝙ cõtra hãc 3.conclusionẽ sunt quædam argumenta satis apparentia, quæ soluere debemus.

Primum est.Arist.in 2.ph.c.de causis,docet reducere effectum singularem in causam singularem. & effectum vniuersalem in causam vniuersalem, & exemplificat in actionibus transeuntibus. ergo est aliqua actio singularis, & aliqua vniuersalis,puta generatio sortis. & generatio hominis.Sed sicut actio singularis est circa singulare, sic actio vniuersalis circa vniuersale,non ergo omnis actio est circa singulare.

Respondeo,& dico, ꝙ philosophus per causas vniuersales põt intelligere vniuersales in causando, sicut est Deus,& intelligentiæ,& cœlũ,& ꝑ effectum vniuersalem,ipsum esse,quòd

 sup

ſupponitur cuilibet ſuperadditæ perfectioni.

Item poteſt intelligere vniuerſales in prædicando, ſimiliter effectum. &.i.magis ad mentem ſuã; Sicut.n.hic ædificator agit hoc ædificiũ, ſic ædificator agit ædificium. Sed aduerte, ꝙ hæc vniuerſalitas non eſt realis, ſed rõnis, attributa ꝑ intellectum ædificatori, & ædificio in cõi, vnde non datur actio illius cauſæ vniuerſalis, niſi reſpectu cauſæ particularis, & effectus particularis. non .n. hæc eſt vera, ædificator ædificat, niſi quia hic ædificator hoc ædificium ædificat. Dico ergo, quòd philoſophus docuit reducere effectum vniuerſalem ſecundùm prædicationem, in cauſam vniuerſalem ſm prædicationem, & non effectum vniuerſalem ſm rem, in cauſam vniuerſalem ſm rem, & in hoc ſenſu determinatum eſt, actiones oẽs tranſeuntes, non eſſe circa vniuerſale, ſed circa ſingulare.

Secundum eſt dicit Auic. in 1.lib. ſufficientiæ quòd natura intendit producere ſpeciem, ergo productio terminatur ad vniuerſale, ſpecies enim dicit naturam.

Rñdeo. Dictum Auic. ſic debet intelligi, natura intendit ꝑducere ſpeciem, non quidem per ſe ſubſiſtẽtem, ſic.n.argm̃ concluderet, ſed intendit, mediante indiuiduo producto. ita tñ ꝙ non producitur indiuiduum, niſi vt ſaluetur ſpecies, vnde ſi ſpecies rei corruptibilis, poſſet perpetuo ſaluari in vno indiuiduo, non producerentur plura indiuidua. In productione ergo indiuidui, natura pro tanto intendit ſpeciem, qa ratio producendi indiuiduum, non eſt ipſum indiuiduum, ſed natura ſpecifica in indiuiduo, patet autem quòd hæc conſequentia non valet, natura in productione indiuidui intendit ſpeciem, ergo ſpecies eſt primus, & per ſe terminus productionis, licet enim ſit primum intentum in productione, non tamen eſt neceſſe, quòd ſit primo productum.

Tertium eſt logicum ſic, ſortes per ſe ſanatur, ſortes per ſe eſt homo, ergo homo per ſe ſanatur, ergo non per accidẽs, quòd eſt contra philoſophum in tex. qui dicit quòd medicus non ſanat hominem, niſi per accidens.

Rñdeo. Ant. And. dat plures rñſiones, quæ an valeant non curo, ego aũt ad mentem B. Th. rñdeo dupliciter, primo ꝙ argm̃ non valet, eo ꝙ ly per ſe non tenetur vniformiter in maiori, & in minori, nam in ma. tenetur ſubiectiuæ, ſortes enim

enim per se sanatur, quia per se, inquantum hoc sanabile recipit sanitatem, in minori aūt stat prædicatiuæ, & essentialiter, qm̄ hæc est in primo modo per se, sortes est homo, & in conclusione fit transitus à per se prædicatiuæ, ad per se subiectiuæ, Ideo argm̄ non valet. Dico secundo, ꝙ admisso argumento. Minor est falsa, nam licet sortes vt sortes per se sit homo, tñ vt sanatur, non per se est homo. Accidit.n.sanato esse hominem, & id vr̄ esse ad mentem philosophi, nam dicit in tex. Sed Caliam, aut Socratem, aut aliquem dictorum, cui accidit esse hoiem, cui.s.vt sanatur accidit, cui esse hominem, nam vt inquit B. Th. exponens, licet hæc sit per se, Socrates est homo, hæc tñ est per accidens, curatus vel sanatus est hō.

Quartum est si duo sunt eadem realiter, quæcūque passio realis conuenit vni per se, conuenit & alteri, quia passio fluit ex proprijs principijs subiecti, ex 1. poster. & quorumcunq; sunt eadem principia, per consequens sunt eadem passiones. Sed vniuersale, & singulare sunt eadem realiter vt conceditur ab omnibus. & corruptio ac generatio per se competit singulari secundùm Arist. hic ergo, & vniuersali. ergo generatio ita est per se circa vniuersale, sicut circa singulare.

Respondeo, dico ad maiorem ly per se, potest sumi, dupliciter, primo pro secundo modo per se, secundo vt distinguitur contra per aliud, si sumitur ly per se, in maiori ꝓ secundo modo per se, concedo eam, nam in hoc sensu, vtraque istarum est per se, sortes est risibilis, homo est risibilis. & concedo totum argm̄, nec est contra nos. Concedimus.n.ꝙ vtraque istarum est per se, sortes est generabilis. Homo est generabilis, si sumitur ly per se in ma. vt distinguitur contra per aliud, nego maiorem, & præcipuæ in his quæ non sunt idem conuertibiliter, sicut contingit in proposito, licet enim singulare, & vniuersale sint idem realiter, non tamen conuertibiliter, vt patet. & ideo non inconuenit. quòd eadem passio conueniat vni per se, id est non per aliud, & alteri non per se, sed per aliud, sicut homo per se, id est non per aliud est risibilis. Sortes autem non per se, sed quia participat hominem, est risibilis, sic est in proposito, nam sortes pes se, id est non mediante alio generatur, quia singulari propriæ competit esse. Homo autem non per se, sed per aliud, id est mediante indi-

uiduo generatur, quia homini non conuenit existere, nisi in indiuiduis. & propterea dicit Aristot. in text. quòd medicus sanat hominem per accidens. i. per aliud, quia mediante Calia aut Socr. qui sanatur per seipsum. Patet ergo, quòd argumentum non concludit, quoniam ly per se, vt distinguitur contra per aliud, in eo quòd est generari, ita conuenit singulari quòd non conuenit vniuersali.

Et aduerte, ꝙ Ioan. Iand. in 1. metaph. in q. 16. adeo extimat hoc argm̄, ꝙ concedit vniuersale esse primo & ꝑ se gn̄abile, & corruptibile. Ad quod non fuisset astrictus. si considerasset distinctionem de ly per se, sicut nos exposuimus.

Iterum aduerte, ꝙ Iand. ad id deductus est, quia non cõsiderauit, qũo stat ꝙ aliquid sit per se intentum, & tñ non per se gn̄atur, & aliquid per se gn̄atur, quòd tñ non est per se intentum, nam primũ verificatur de specie, & secundum de indiuiduis Iand. autem existimauit, omne per se intentum, per se gn̄ari, & oē non per se intentum non ꝑ se generari, quòd tñ est falsum, vt declarauimus, nam natura in generatione intendit speciem. & tamen nõ per se, sed mediante indiuiduo genito, generat speciem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. Si obiectum sensus est vniuersale an singulare.

Amplius aũt sensuum, neque vnũ sapientiã ponimus: cum his singulorum. i. singularium cognitiones maximæ propriæ sint. In prologo.

CIRCA hanc q. tria agenda sunt. Primo, probabitur quòd obiectum primum, tam in sensu, q̃ in intellectu, est vniuersale. Secundo, declarabitur in quo stat distinctio inter obiectum intellectus, & obiectum sensus, licet vtriusque obiectum sit vniuersale. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primũ probaẽ multipliciter, vniuersale esse obiectum sensus, nam quo ad intellectum cõiter cõceditur. Arguo igitur primo auctoritate philosophi, deinde rõne. Dicit philosophus in 2. poster. sensus est vniuersalis. sentire aũt singulare, & in 2. de aia, text. 63. visus nõ decipiẽ circa colorẽ, qm̃ color, neq; auditus circa sonum, qm̃ sonus: sed circa coloratum, ex quo vr̃ intendere, ꝙ sensus visus versatur non solum circa hunc vel illum colorem, sed circa colorẽ cõiter

& vniuersaliter sumptum, similiter auditus circa sonum.

Rōne aūt sic, si singulare est primum obiectum sensus, cū prima obiecta diuersificent potentias, & idem sensus feratur in multa singularia, puta visus in hūc & illum colorem. ergo vel erunt multæ potentiæ visiuæ. sicut sunt multa singularia visa, vel videbit tm̄ vnum singulare, quo℞ vtrunq; est falsum vt patet. Præterea si singulare est obiectum sensus. ergo vel singulare inquantum hoc singulare, & hoc non. qm̄ tātum hoc singulare sentiretur. vel singulare inquantum abstrahit ab hoc & ab illo singulari, si sic, cum illa singularitas sit quędam cōitas, habetur intentum, ex hoc. n. sequitur, quòd singulare vt singulare, non est obiectum sensus.

Quantum ad secundum declarādum est, in quo sensu vniuersale est obiectū intellectus. & in quo est obiectum sensus. vt seruet̄ distō inter obiectum formale intellectus, & obiectū formale sensus. Aduerte igr̄, ꝙ stat distō in duob⁹. Primo, in duplici acceptione ipsius nāæ vniuersalis. Secūdo, in diuerso modo attingendi & ferrendi in ipsām naturā vniuersalem.

Pro euidentia primi aduerte, ꝙ B. Th. in 1. 2. q. 29 art 6. format hanc distōnem. De vniuersali contingit loq dupliciter vno modo ſm ꝙ subest intentioni vniuersalitatis, alio modo dr̄ de natura, cui talis intētio attribuit̄, alia est. n. consideratio hois vniuersalis. & alia hoīs in eo ꝙ hō. Si igr̄ vniuersale sumat̄ primo mō, sic nulla potētia sensitiuæ ṗtis, nec appḧensiua, nec appetitiua, pōt in vniuersale, q̄a hoc vniuersale fit ṗ abstractionē à materia indiuiduali, in qua radicat̄ oīs potentia sensitiua, pōt tñ aliqua potētia sensitiua, tam appḧēsiua q̃ appetitiua, ferri in aliquod vniuersaliter sicut dicimus obiectū visus est color ſm genus, nō q̄a visus cognoscat colorē vniuersalem. sed q̄a ꝙ color sit cognoscibilis à visu, non conuenit colori inquātum est hic color, sed inquātū est colòr simpliciter. Hæc B. Th. ex q̄bus elicitur, ꝙ licet tam sensus q̃ intellectus, pro obiecto habent vniuersale, diuersa tñ ratione, qm̄ obiectum intellectus est vniuersale formale. òbiectū aūt sensus est vniuersale. i. nā cōis, cōiter & vniuersaliter ꝯsiderata, & non singulāꝛ q̃ nām cōem, vt sic. nō dicimus vniuersale actu, hoc. n. fit ṗ intellectū, sed ṗxima aptitudine, est. n. talis nām, cui pōt intellectus intētionē vniuersalitatis attribuere.

Pro euidentia secundi aduerte, ꝙ licet vniuersale sit obiectum in sensu, & in intellectu. tñ alia rõne attingitur ab intellectu, & alia à sensu, intellectus. n. attingit vniuersale. sub rõne vniuersalitatis, sensus aũt non. sed ratione singularitatis. ita ꝙ singularitas est ratio sine q̃a non. & hæc diuersitas attingentiæ prouenit ex diuersitate speciei intelligibilis. & speciei sensibilis. Nam quia species intelligibilis est abstracta à phantasmatibus. & repræsentat rem sine ꝯdõnibus indiuiduantibus. ideo intellectus actuatus tali specie fert, super naturam vniuersalem. vt vniuersalis est. i. vt abstracta à singularibus. & q̃ species sensibilis remanet coniuncta ꝯdõnibus indiuiduantibus, ideo non repræsentat vniuersale, nisi contractum ad hoc vel illud singulare, & quia sensus non fertur in obiectum, nisi actuatus specie sensibili, inde est ꝙ sensus non cognoscit naturam vniuersalem, nisi mediante singularitate. Hinc patet ꝙ licet sonus ẜm genus sit obiectum auditus, tñ non audit sonum, nisi mediante hoc vel illo sono, & gratia huius dixit philosophus in 2. poster. sensus est vniuersalis. s. obiecti sentire autem est singulare, q. d. Tam intellectus, quàm intelligere est circa vniuersale, vt vniuersale est, sensus autem licet habeat vniuersale, pro obiecto, tñ per actum sentiendi non attingit vniuersale, nisi mediante singularitate.

Quantùm ad tertium aduerte, ꝙ contra hanc determinationem sic declaratam, non inuenies argumenta difficilia, q̃ licet apud philosophum, & B. Th. & Comment. inuenias quòd sensus est tantum singularium. vel quòd tantum singularia cognoscit, vel quòd cognitiones singularium sunt maxime propriæ sensuum, ex his non concluditur aliud, nisi ꝙ non fertur in vniuersale, vt vniuersale, sed mediante singularitate, vel potes dicere, ꝙ obiectum quidem sensus, est vniuersale, quantum aũt ad attingentiam est singulare, eo ꝙ vniuersale non attingitur à sensu, nisi quia aliquod singulare sub vniuersali contentum attingitur, non. n. color videtur, nisi quia hic vel ille color videtur. & tamen color vt color intelligitur, dato quòd nullus singularis color intelligatur.

Tu tamen aduerte, ꝙ illud argumentum solitum fundari super dictum philosophi in lib. de somno, & vigilia, cuius est actus eius est potentia. Sed sentire est singulare ex 1. poster.

ergo

ergo sensus est singularis .s. quo ad obiectum. Hoc inquam argumentum non est difficile. Nam dictum philosophi in de somno,&vigilia intelligitur quo ad subiectum, vt sit sensus. in eodem subiecto est actus,& potentia,à qua est actus, v.g. sicut intellectus est tantum in anima. & non in coniuncto. quia est potentia non organica. sic intelligere est subiectiue tantum in anima. & econuerso. In proposito non potest concludi aliud, nisi quòd in quo recipitur sentire, in eodem recipitur sensus, scilicet in coniuncto. & non in sola anima.

Aduerte etiam, ꝙ si dictum philosophi exponeretur, quo ad obiectum. vt sit sensus. actus,& potentia,à qua est actus, sunt eiusdem obiecti, nullum sequitur inconueniens. Tenemus enim ꝙ obiectum sensus, & sensationis est vniuersale, nec intendit philosophus cum dicit, sentire est singulare, ꝙ obiectum sensationis sit singulare, sed quòd sensus cuius obiectum est vniuersale, non exit in actum sentiendi nisi mediante aliquo singulari, contento sub illo vniuersali, vt in hoc distinguatur actus sentiendi ab actu intelligendi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9. Si metaphysicus considerat omnes quidditates tantum in vniuersali, vel etiam in particulari.

Sapientem scire omnia vt decet accipimus &c. In prologo.

CIRCA hanc quæstionem intendo declarare quid senserit Comment. & B.Th.& Scotus dimissis friuolis, quorundam modernorum. Sic ergo procedendum est. Primo, præponentur aliqua, pro declaratione tituli. Secundo, ponentur cōclusiones decisiuæ. Tertio, declarabitur differentia, inter metaphysicam, & alias particulares scientias, in considerando easdem quidditates. Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum pro notitia tituli aduerte quinque. Primo aduerte, ꝙ duplex est quidditas quædā in materia. vt entia corporea, tam simplicia, qualia sunt elementa, & cōposita. Quædam separata à materia. vt Deus,& intelligentiæ. Secūdo aduerte, ꝙ de quidditatæ separata à materia ſm esse, potest hri quatruplex conceptus. Primus, est transcendens. vt Deus est ens, vnum, verum bonum,&c. Secundus, est generalissi

ralissimus, vt Deus est substantia, & intelligentia est substantia. Tertius, est subalternus, vt Deus est substantia incorporea. Quartus, est veluti specificus in quo natura abstracta sub propria, & formali sua differentia concipitur, puta si concipiatur Deus sub ratione deitatis, sicut qñ concipitur homo, sub sua specifica differentia. Sed aduerte, ꝙ pro nunc non est discutiendum, an Deus contineatur sub generalissimo, & subalterno. nam mihi sufficit pro nunc, ꝙ ea quæ prædicantur de Deo, vt substãtia incorporea, vel sunt genera, vel se habent ad modum generum, ex his conceptibus tres possunt à nobis haberi naturaliter, & ex sensatis, vt manifestabimus in lib. 2. quartus autem pro hac vita est nobis impossibilis. Tunc enim cognosceremus pro præsenti statu abstracta qdditatiuæ, ꝙ manifestabimus esse impossibile in 2. lib. Tertio aduerte, quòd quatuor genera causarum pertractantur à metaphysico, & à phys. vt pãtet in 5. metaph. & in 2. phys. sed diuersa ratione, nam pertractantur à physico, vt cõcernunt motum, vnde non considerat de efficiente, nisi vt agit per motũ, nec de materia nisi vt est subiectum transmutationis, & vt est receptiua formæ introducendæ per motum, nec de forma, nisi vt est terminus transmutationis, vel vt est principiũ formale actionis physicæ, nec de fine considerat, nisi vt est acquisitus per motum, metaphysicus autem considerat efficiẽs, vt producens, & non vt transmutans physicæ. Datur enim actio sine motu, vnde inquit Comment. in lib. 9. cõment. 1. potentia, & actus dicuntur in pluribus, quàm in rebus transmutabilibus. materiam vero considerat inquantum est ens & potentia, & pars quidditatis, formam vero, inquantum est ens, & actus, & quidditas, vel pars quidditatis. finem autem inquantum est bonum, & perfectio naturæ, ad quod rei natura ordinatur. vnde dato quòd nulla res attingeret finem suum, nisi per motum. prior tamen est ratio ordinis in re, secundùm esse, quàm secundùm operationem, sed dices si metaphysicus quatuor causas pertractat. quare dicit Cõment. in 1. phys. commento 1. Metaphysicum tantum tres causas considerare? excludit enim materiam.

Respondeo pro tanto excludit materiam. quia magis cõcernit motum, & transmutationem, quàm aliæ causæ. vnde per

per motum, & transmutationem cognita est, vt patet in 1. phys.& in 8.metaph.cum hoc tamen stat,quòd potest considerari, vt ens, vt potentia, vt pars quidditatis. Quarto aduerte, quòd ly considerare quidditates in vniuersali, vel in particulari intelligitur,quo ad prædicata vniuersalia,vel specifica puta considerare lapidem, vt est substantia,vt corpus, vt vnus, vt compositus ex materia, & forma,est considerare quidditatem lapidis in vniuersali, eo quòd in illis prædicatis plura alia conueniunt. Considerare vero lapidem,vt sic mixtum,vt grauem,vt aptum descendere ad centrum,est cõsiderare quidditatem eius in particulari, eo quòd talia prædicata ducunt nos in cognitionem distinctam de lapide.
Quinto aduerte, quòd ly considerare quidditates rerum in particulari,potest intelligi dupliciter. Primo,absolutæ,scilicet vltimatæ sistendo in tali consideratione,vt si considerarem quidditatem hominis,vt est quidditas hominis. Secundo, resolutiuæ, id est reducendo talem considerationem ad ens,& ad principia entis,vel proprietates entis,vt si considero quidditatem hominis,vt ens,vt actus,vt res &c. His prænotatis deueniendum est ad conclusiones.

Quantum igitur ad secundum ponuntur tres conclusiones responsiuæ.

Prima conclusio. Metaphysicus considerat omnes rerum quidditates in vniuersali, probatur sic, scientia considerans subiectum cõmunissimum, & passiones cõmunissimas, quæ saltim disiunctim conueniunt omnibus rerum quidditatibus, considerat omnes quidditates sm illas rationes cõmunes. Hæc patet ex ratione subiecti adæquati, & cõmunissimi,nam de ratione eius est,vt omnia de quibus ipsum,& passiones suæ prædicantur,considerentur in scientia,aliter non esset adæquatio inter subiectum, & scientiam. Sed ens, & passiones entis,conueniunt saltem disiũctim omnibus quidditatibus. Omnis enim quidditas est ens,& vnum vel multa est simplex,vel composita,est necessaria, vel contingens, est finita, vel infinita, &c. ergo omnes quidditates sub hac consideratione vniuersali, considerantur à metaphysico.

Secunda conclusio. Metaphysicus non considerat omnes rerum quidditates in particula.i.quo ad prædicata propria

&

& specifica, probatur in particularem, & distinctam notitiam omnium quidditatum, nō potest nos deducere rō entis, nec ratio proprietatum entis, eo ꝙ omnibus entibus conueniūt saltem disiunctim, ergo per habitum metaphysicum non potest haberi de omnibus quidditatibus, particularis & distincta notitia. Antecedens patet, consequentia vero probatur quia formalis ratio obiecti est illa, per quam attingitur qdquid est attingibile per potentiam, siue per scientiam. vt patet in obiecto visus, nam vnumquodque intantum est visibile, inquantum participat naturam, & rōnem coloris, aut locis, cum ergo per rōnem entis, & proprietatum eius, nihil sit cognoscibile, nisi inquantum ei conuenit ens, & ꝓprietates eius, & non vltra, manifestum est, ꝙ per habitum metaph. nō potest haberi particularis notitia omnium quidditatum.

Tertia conclusio, licet metaphysicus consideret oēs quidditates in vniuersali, & non oēs in particulari, tn̄ quidditates separatas considerat in vniuersali, & in particulari, saltem secundùm conceptus aggregatos illis, tm̄ conuenientes. Quòd consideret in vniuersali, patet per primam conclusionem. Quòd aūt in particulari per conceptus aggregatos ꝓbatur, nam subā separata cognoscitur sub hoc conceptu, quòd est subā æterna immaterialis, actus, intellectualis, sine magnitudine, immutabilis, inalterabilis infinitæ virtutis, & istæ conceptus quo ad omnes partes simul iunctas, cōuenit soli Deo, & si remoueatur illud infinitæ virtutis, competit alijs intelligentijs, & nulli alteri. Sed hunc conceptū non format alius, nisi metaphysicus, vt manifestum erit in lib. 12. eo ꝙ trahitur ex conceptu entis, & subæ, & necessarij. & simplicitatis. & independentiæ. & actus quæ omnia sunt de consideratione metaphysici, ergo quidditates separatę considerantur à metaphysico, non solum in vniuersali. sed ēt in particulari, signāter aūt dixi, quo ad conceptum aggregatum. qm̄ conceptum simplicem quidditatiuum à priori de separatis hr̄e non possumus, & ideo licet ad metaphysicam, secundùm se dictam id pertineret, non tn̄ ad metaphysicam quā habet philosophus, nec vt viator, potest habere, sed id relinquitur alteri statui.

Quantum ad tertium declarandum est resolute, qūo differant metaphysica, & aliæ scientiæ in cōsideratione quidditatum.

tatum. Aduerte igitur, ꝙ metaphyſicus conſiderat hominem vt eſt ens, vt ſuƀa, vt compoſitus ex materia, & forma, phyſicus autem conſiderat. vt eſt ens mobile, ſm ḡnationem, & corruptionem ꝑꝑ principia ſua intrinſeca .ſ. ꝑꝑ materiam annexam, priuationi, ꝑꝑ qualitates actiuas, & paſſiuas, ꝑꝑ formam non perficientem totaliter, potentialitatem materiæ, & ꝙ eſt mobile motu vegetationis, inquantum eſt corpus animatum. Item metaphyſicus conſiderat lineam, ꝙ eſt accidens, quòd eſt quantitas, quòd eſt totum compoſitum omogeneum. Geometra aũt conſiderat, quòd cauſatur à pũcto, quòd eſt ſola longitudo, quòd eſt recta, vel obliqua, ꝙ eſt principium omnis figuræ. Et qm̃ impoſſibile eſt concipere rem, quo ad prædicata propria, niſi prius concipiatur quo ad prædicata vniuerſalia. eo ꝙ illa prius cadunt in noſtro intellectu. ideo metaphyſica fundat, & firmat omnes ſpecificos conceptus. ita quòd meretur dici, ipſam ſolam conſiderare quod quid eſt. vt dicet philoſophus in 6. lib. verum quomodo ſit verum dictum philoſophi, declarabimus in lib. 6.

Totam determinationem huius quæſiti reputamus de mẽte Comment. qui dicit in 6. lib. comment. 1. Iſta ſcientia habet conſiderare de omnibus ſpeciebus entium inquantum ſunt entia, & de mente B. Th. qui dicit in 4. lib. exponens textum ſecundùm, in quo dicit philoſophus. Quaꝑꝑ, & entis inquantum ens eſt. quaſcunq; ſpeculari ſpecies vnius ſciẽtiæ eſt. Super quem inquam textum, inquit B. Th. Hoc aũt dicit. quia non oportet, ꝙ vna ſcientia conſideret de omnibus ſpeciebus vnius generis ſm proprias rationes ſingulaꝝ ſpecierum, ſed ſm ꝙ conueniunt in genere. Secundum autem proprias rationes pertinent ad ſcientias ſpeciales, ſicut eſt in propoſito, nam omnes ſuƀæ inquantum ſunt entia, vel ſuƀę pertinent ad conſiderationem huius ſcientiæ, inquantum autem ſunt talis aut talis ſuƀa, vt leo, vel bos, pertinent ad ſciẽtias ſpeciales &c. Et etiam eſt de mente Scoti. qui in 1. ſent. in q. 1. prologi in 3. argumento contra philoſophos, inqt. Hoc eſt quòd dicit philoſophus in 1. metaph. ꝙ oportet ſapientem omnia cognoſcere aliqualiter. i. in vniuerſali, & nõ in particulari, & ſubdit qui. n. nouit vniuerſalia, nouit aliqualiter oĩa ſubiecta, &c. ecce quòd ꝑ ly in vniuerſali, & non in

partic

particulari. patet ꝙ concordat cum determinatione facta.

Quantum ad quartum aduerte, quòd contra determinationem factam, plura insurgunt dubia.

Primum est, propter quid est, quòd metaphysicus considerat substantias abstractas in vniuersali, & in particulari quantum potest, materiales autem tantum in vniuersali, cum videatur eadem ratio, nam quidditas materialis, vt quidditas, ita abstrahit à motu, sicut quidditas immaterialis.

Rñdeo non est eadem ratio, qm̃ cum sit proprium metaphysici considerare abstracta à motu, & à materia, maxime débet cõsiderare ea, quę sunt abstracta ſm esse, & ſm rõnem, talia aũt sunt entia separata, quę dñr entia diuina, entia vero materialia, licet vt sunt quidditates abstrahant à motu ſm considerationem. tñ vt sunt in rerum natura, & in particulari vt leo, lapis, &c. cõcerñunt motum, & etiam materiam, vt est subiectum transmutationis, & ideo non est eadem ratio.

Potest etiam dici, ꝙ metaphysica est duplex. s. cõis, & applicata. Cõis est illa quæ traditur in libris præcedentibus lib. 12. Qm̃ in illis agitur de ente, de cõibus diuisionibus entis, & proprietatibus eius. Applicata est in lib. 12. in quo agitur de ente separato à materia ſm esse. Dico igitur, ꝙ licet non pertineat ad metaphysicam communem, considerare de quidditate abstracta in particulari, sicut nec de quidditate materiali, tamen id pertinet ad applicatam, quo propriæ versatur circa abstracta, vt manifestabitur in lib. 12.

Secundum est stante determinatione facta, vr̃ metaphysica esse imperfectior physica, nam cognoscere in vniuersali, est cognoscere confusæ, & vt sic imperfectæ, cognoscere autem in particulari, est cognoscere distinctæ, & vt sic perfectę. Sed secundùm determinationem factam, metaphys. cognoscit q̃dditates in vniuersali, & physica in particulari, ergo &c.

Rñdeo, dignitas metaphysicæ debet attendi penes modũ considerandi ens, & quæ enti per se insunt, & cognoscendi substantias separatas, & qm̃ ista sunt difficillima cognitu, & maxime perficiunt intellectum, ideo est perfectior alijs sciẽtijs, nam & aliæ scientiæ præsupponunt cognitionem entis, & eorum quæ enti per se insunt. cum aũt comparatur metaphysica physicæ, quo ad cognitionem quidditatum in particulari,

culari,illa comparatio eſt per accidens, & ideo non inconuenit vt ſic,ꝙ ſit imperfectior phyſica, ſed hoc eſt ſecundùm quid,nam cognitio entis,& proprietatum eius, & cognitio ſubſtantiarum ſeparatarum præponderat huic imperfectioni. Quare concedimus,ꝙ metaphyſica reſpectu phyſicæ eſt perfectior,ſimpliciter,& imperfectior ſecundùm quid.

Tertium eſt.Quia videtur,ꝙ metaphyſica habeat conſiderare hominem,non ſolum in vniuerſali,ſed inquantum homo eſt,& ſimiliter alia naturalia,nam vt quidditates ſunt,p̄cedunt motum,& oēm mutationem,comparantur.n.ad motum,& mobilitatem,ſicut comparatur ſub̄a ad accidens.Cō ſtat aūt ex 7.lib.ꝙ ſub̄a eſt prior accidente,& tempore,& cognitione,in illo ergo priori cognoſcibilis eſt,& nō à phyſic. quia in illo priori abſtrahit à motu,ergo à metaphyſico.

Rn̄deo. Hoc argm̄ eſt tantæ efficaciæ apud Scotum,vt negauerit ens mobile eſſe ſubiectum in phyſica,eo ꝙ credidit, ly mobile eſſe paſſionem,& ſic conſtituti vnum per accidēs, cum dicitur ens mobile. Sed apud Thomiſtas eſt facilis ſolutionis. nam ly mobile,vel mobilitas dupliciter accipitur. Primo,vt eſt formalis, & quidditatiua ratio entis mobilis, ſicut rationale,vel rationalitas in homine, & vt ſic præcedit oēm demonſtrationem naturalem,& præſupponitur ei,ſicut in ſcientia quæ hr̄ de homine, præſupponitur animal rationale, vt principium demōſtrandi paſſionem de homine, alio modo ſumitur mobilitas, p̄ut eſt paſſio entis mobilis, quæ non eſt niſi aptitudo ad motum,ſicut riſibilitas eſt aptitudo ad riſum,& in hoc ſenſu non præſupponitur,ſed demōſtratur, de ente mobili, ſicut paſſio de ſubiecto. Cognitio ergo humanitatis,& aliarum quidditatum naturalium, in illo priori,pertinet ad phyſicum,qm̄ licet abſtrahat à mobilitate,vt eſt paſſio,non tamen vt eſt ratio formalis ſui proprij & adæquati ſubiecti. Hæc pro præſenti quæſito ſufficiant.

¶Quæſtio 10. Si maxime vniuerſalia ſunt difficillima ad cognoſcendum.

Fere autem,& difficillima ſunt ad cognoſcendum quæ maxime ſunt vniuerſalia.

In prologo.

CIRCA hanc q.aduerte, quòd ſua difficultas ſtat in diuerſis

uersis dictis Arist. in quibus uidetur sibi contrarius. nam in 1. physs.tex.2. dicit, quòd magis vniuersalia sunt nobis prius nota, ergo facillima cognitu, non.n.à difficilioribus incoandum est vt patet. Hic autem dicit, ea difficillima cognitu. Pro resolutione igitur huius apparentis contrarietatis, tria agenda sunt. Primo, ponentur quædam distinctiones. Secundo, conclusiones resolutiuæ. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quòd aliqua possunt dici maximæ vniuersaliæ, dupliciter. s. s̃m causalitatem, & s̃m prędicationem, iuxta primum membrum, Deus & intelligentiæ sunt maximæ vniuersalia, quoniam sunt prima, & vniuersalissima principia entium, vt manifestabitur in lib. 12. iuxta secundum membrum, ens & reliqua transcendentia, & actus, & potentia &c. sunt maximę vniuersalia, quoniam de omnibus prædicantur simpliciter, vel disiunctim.

Iterum aduerte, quòd maximę vniuersalia s̃m prædicationem dupliciter considerari p̃nt. Primo, quo ad cognitionem confusam. Secundo, quo ad cognitionem distinctam, quarum vtraque quid sit, considerando vniuersale inquantum totum diffinibile, & inquantum totum contentiuum suorum inferiorum, videbis in tract. nostro de transcendentibus in 1. cap. vbi inuestigamus primum cognitum.

Quantum ad secundum ponuntur tres ꝯclusiones r̃nsiuæ. Prima. Maximæ vniuersalia s̃m causalitatem sunt difficillima ad cognoscendum, ꝓbatur, cum omnis nostra cognitio ortum habeat à sensu, quæ maximæ sunt remota à sensu, difficillima sunt cognitu. Sed maximę vniuersalia in causando, vt declarabitur in lib. 12. cum sint immaterialia, nullam habẽtia magnitudinem, sunt maximæ remota à sensu. ergo &c. Confirmatur dicto philosophi in 2. metaph. vbi cõparat intellectum nr̃m in intellectione hmõi vniuersalium, ad oculũ noctuæ in visione luminis solaris, & aduerte quòd de talibus vniuersalibus intendit propriæ philosophus in prologo cum dicit. Sed ferè aũt, & difficillima ea sunt hominibus ad cognoscendum, quæ maximę sunt vniuersalia. Nam à sensibus sunt remotissima. verum quia, & de maximę vniuersalibus in prædicando, potest dictum philosophi intelligi, qm̃ cum sensus sit tm̃ singularium, & licet eius obiectum sit vniuersale,

uersale,vt declarauimus supra, tamen non attingit vniuersale,nisi mediante singulari,maxime vniuersalia vñr esse remotissima à cognitione sensuum . ex ꝯñti vñr esse difficillima cognitu . ideo ponuntur conclusiones sequentes .

Secunda. Maxime vniuersalia in prædicando . quo ad cognitionem confusam,non sunt difficillima nobis ad cognoscendum , imò faciliora probatur A, maxime vniuersalibus innata est nobis via procedendi . nam de vnoquoque primo apprehendimus quòd est ens.quòd est vnum vel multa,ꝙ est suba vel accidens,ꝙ est in potentia vel in actu.quòd est simplex vel compositum &c. Sed via huiusmodi ꝓcessus necesse est vt sit à notioribus nobis ex ꝯñti à facilioribus cognitu,aliter esset via inutilis . qm̄ ex ignoto non notificatur nobis alterum ignotum,necesse est ergo vt prima apprehēsione,quæ est apprehensio confusa,vt declarauimus in tract.de transcēdentibus,maxime vniuersalia non sint nobis difficillima cognitu,& de hac cognitione confusa intendit in 1. poster.tex. 3.cum dicit sunt autem primum nobis manifesta,& certa cō fusa magis . vnde ex vniuersalibus ad singularia oportet procedere &c. Quòd autem magis confusa,id est magis vniuersalia sint primo manifesta nobis,probat Arist.triplici signo, quòd nunc prætermittimus,quoniam id satis declarauimus, in epitomi nostra super libros phys.

Tertia . Maxime vniuersalia in prædicando quo ad cognitionem distinctam , vt habent rationem totius, plura sub se continentis explicite,sunt difficillima ad cognoscendum, ꝓbatur,si maxime vniuersalia, quo ad explicitam continentiā suorum inferiorum debent distinctæ cognosci, est necesse vt cognoscantur oēs gradus entium,&naturarum,quę sub ipsis continentur . & quibus differentijs singula à seinuicem, differunt,precipuę aūt difficillima est continentia entis distincta ad intelligendum, qm̄ inter purum actum , & puram potentiam difficillimum est,oēs gradus medios distinctæ apprehēdere . Quos si quis apprehenderit secundùm Auic. in lib. 9. suæ metaph. reputabitur felix . & iuxta hanc distinctam cognitionem,dixit Arist.in prologo metaph.ꝙ maxime vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum. Tu igitur aduerte, ex his cōclusionibus philosophum non esse sibi contrarium,

quoniam in primo physicorum, loquitur secundùm secundam conclusionem, in prologo autem huius scientiæ loquitur iuxta prima conclusionem, & potest interpretari iuxta tertiam, quare &c.

Quantum ad tertium aduerte, tria argumenta, quibus videtur posse concludi, quòd maxime vniuersale nulla cognitione sit notius, aut prius notum minus vniuersali, ex consequenti, siue confusæ, siue distinctæ cognoscatur, nunquam erit facile ad cognoscendum, quòd est contra secundam conclusionem.

Primo, igitur arguitur sic. Quæ sunt priora secundùm naturam, sunt posterius nobis nota, secundùm philosophum in 1. poster. Sed maxime vniuersalia sunt priora secundùm naturam. Prius est enim secundùm naturam, à quo non conuertitur consequentia subsistendi, patet autem quòd licet à minus vniuersali ad maxime vniuersale valeat consequentia subsistendi. non tamen econuerso, nam bene sequitur, homo est. ergo ens est, non tamen sequitur, ens est, ergo homo est. Patet igitur, quòd minus vniuersale est posterius secundùm naturam ex consequenti prius notum, & facilius notum, siue confusæ, siue distinctæ apprehendatur.

Respondeo. Ad maiorem ly secundùm naturam, potest habere duplicem sensum.

Primo, secundùm naturam, id est secundùm perfectionem naturæ.

Secundo, secundùm naturam, id est secundùm processum naturæ, qui est ab imperfecto ad perfectum, vt patet in generatione viuentium, si sumatur ly priora secundùm naturam, in primo sensu, conceditur maior, sed negatur minor.

Ad probationem eius dico, quòd illa propositio, prius est enim &c. intelligenda est de prioritate naturæ, secundùm processum naturæ, & non de prioritate secundùm perfectionem naturæ, si autem sumatur in 2. sensu. nego maiorem.

Ad probationem eius dico, quòd Arist. intendit de priori secundùm naturam, iuxta primum sensum, in quo concessa maiore, negauimus minorem. Et quoniam in processu naturæ magis vniuersale est prius, prius enim generatur animatum, quàm sensitiuum, & sensitiuum, quàm intellectiuum. ideo

ideo prius cognoſcimus,& facilius, magis vniuerſale quàm minus vniuerſale.

Secundo. Compoſita prius,& facilius cognoſcũtur quàm ſimplicia,quoniam magis cadunt ſub ſenſu. Sed minus vniuerſalia. ſe habent ad maxime vniuerſalia, ſicut compoſita ad ſimplicia, addunt enim ſuper ea, vt ſubſtantia addit ſuper ens,& corpus ſuper ſubiectam,& ſic deſcendendo,ergo &c.

Reſpondeo. Maxime vniuerſale poteſt conſiderari inquantum diffinibile,& inquantum eſt contentiuum ſuorum inferiorum. In tex. philoſophi, cum dicit. Difficillima ſunt homini ad cognoſcendum,quæ maxime ſunt vniuerſalia conſiderantur vniuerſalia,vt ſunt contentiua ſuorum inferiorum, in quo ſenſu nego minorem,imò eſt oppoſitum, quoniam magis vniuerſale eſt totum, & minus vniuerſale eſt pars ſubiectiua.

Probatio autem minoris reſpicit maxime vniuerſale, vt eſt quoddam diffinibile, de quo nunc non eſt conſiderandum. Quòd quidem an prius cognoſcatur cognitione confuſa in concipiendo ipſum, iam declarauimus in tractatu de tranſcendentibus,in cap. primo,vbi determinauimus contra Scotum.

Tertio,cauſæ, & principia ſunt poſteriora cognitione, quo ad nos, quoniam per effectus deuenimus in cognitionem cauſarum,& principiorum, eo quòd ſunt manifeſtiora ſenſui. Sed maxime vniuerſalia ſunt cauſæ, & principia, ergo &c.

Reſpondeo. Primo poteſt, negari minor, de maxime vniuerſali in prædicando, & de facto eam negauit Ariſtot. contra Platonem in lib. 10. in tex. 6. ſecundo poteſt negari maior. licet enim multoties cognoſcamus cauſas per effectus,non tamen eſt vniuerſaliter verum,vt patet in mathematicis in quibus ſunt demonſtrationes à priori, quæ procedunt ex primis, veris notioribus,& cauſis concluſionis, & in propoſito à magis vniuerſali deuenimus in cognitionem minus vniuerſalis,ita quòd in tali proceſſu,cognitio magis vniuerſalis eſt cauſa, & principium cognitionis minus vniuerſalis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quia vero non actiua palam ex primis philosophantibus. In prologo.

SVPER hunc tex. quęrendum esset, si hæc scientia est practica an speculatiua, verum quia in lib. 6. quæremus de numero scientiarum speculatiuarum inter quas Aristot. numerat hanc scientiam sub nomine Theologiæ, considerabimus etiam de praxi, & speculatione, & vnde sumatur scientia practica, & specul. an ex obiecto, an fine. Ideo sustine vsque ad lib. 6. ne fiat eiusdem inutilis repetitio.

Et quoniam in toto 1. lib. immoratur circa sententias antiquorum, de principijs, & causis primis entium, nec cadunt dubia circa huiusmodi alicuius momenti. Ideo sufficiat pertractasse quæstiones, principaliores fundatas in proœmio huius primi libri, nunc igitur ad quæsita 2. libri, transeundum est.

INCIPIVNT EIVSDEM QVÆSTIONES fundatæ super secundum librum metaphysicæ.

Quæst

QVAESTIO PRIMA.

Si prima principia sunt naturaliter cognita.

Quare sic videtur habere, vt prouerbialiter dicitur. In ianuis quis delinquet, textu primo, vbi Commentator inquit, & ista sunt principia cognita naturaliter habita à nobis in quolibet genere entium. Et B Thom. exponens, inquit. Huiusmodi autem sunt prima principia naturaliter cognita, vt non est simul affirmare, & negare de eodem &c.

IRCA hanc quæstionem sic procedemus. Primo, ponemus distinctionē de naturaliter cognito. Secundo, recitabimus duas opiniones ex quibus, secunda est peripatetica, & illā sustinebimus. Tertio, soluentur quædam dubia, quę insurgent contra determinationem.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ aliquid potest dici naturaliter cognitum, dupliciter. Primo, ſm actum perfectum. & hoc esset qñ semper, & à principio nostri esse, & necessario, illud cognosceremus. & hoc modo dñr intelligentię cognoscere seipsas naturaliter, eo ꝙ semper sibijpsi pręsentes sunt, ſm esse intelligibile. Secundo, non ſm actum perfectum, sed ſm potentiam propinquam, & hoc est, qñ in nobis est sufficiens principium talis cognitionis absque expectatione principij extrinseci, dato ꝙ talis cognitio non semper actu, & à principio nostri esse, sit in nobis. Nam sicut dicimus motum lapidis deorsum esse naturalem lapidi. nō quia semper actu, mouetur deorsum. sed quia in se habet sufficiens principiū huius motus .s. grauitatē, sine expectatione alicuius impetus causati ab extrinseco, qualis reqritur in motu violento, aut in ꝓiectis, sic dicimus illud nobis naturaliter cognitū respectu cuius habemus intrinsecum principium, & sufficiens cognitionis, sine priori cognitione intellectiua. & sine expecta

tione alicuius discursus, quòd quō fiat declarabimus statim.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Plato in Phedro tenet, primum membrum distōnis positæ, non solum quo ad principia prima. sed ēt quo ad habitus scientificos, eo ꝙ ẜm ipm anima creatus cum habitibus scientificis, sed ꝙ eorum obliuiscatur aut non possit vti, non est defectus ex parte animæ, sed ex eo ꝙ anima includitur in hoc corpore corruptibili, sicut in carcere. Sed contra hanc opinio. nunc non est disputandum, locus enim est in fine 2. poster. vbi inuestigat Aristot. vnde prouenit nobis cognitio primorum principiorum.

Arist. aūt, & oēs veri peripatetici tenent secundum mēbrū distōnis, reprobantes primum, cuius reprobatio stat in hoc.

Quòd est cognitum naturaliter primo modo, est semper, & necessario cognitum, & quàm primum cognoscens existit in rerum natura, sicut exēplificauimus de intelligentia intelligente se naturaliter. Sed prima principia, nō sunt sic à nobis cognita, nam in sui principio, intellectus possibilis est mere potentialis in gñe intelligibilium, vnde videmus q infans non cognoscit ea. Præterea, cognitio primorum principioꝝ est intellectiua, nam circa ea ponitur habitus intellectus in 6. ethic. Omnis aūt cognitio intellectiua præceditur à sensitiua ex 1. poster. ergo non est nobis naturalis primo modo.

Quòd aūt sit naturalis secundo modo, manifestatur sic. Qñ obiectum mouet sensum, puta hæc magnitudo, & sensus phātasiam, & phantasma conseruatum in phantasia, illustratum lumine intellectus agentis, mouet intellectum possibilem ad cognitionem incomplexi, puta totius deinde partis, idem intellectus facit hoc complexum, totum est maius sua parte, & huic complexo assentit statim per principium sufficiens intrinsecum, ꝙ est lumen naturale intellectus agentis, quo fit sibi euidentissimum prædictum complexum, sine suppositione alicuius prioris noti apud intellectum, & expectatione alicuius discursus, & hoc est cognoscere naturaliter, secūdo modo, & ex hoc potest tibi esse manifestum, quare cognitio conclusionum non est naturalis hoc modo, nā posita tota virtute intellectus agentis, non fiet cōclusio euidens intellectui, nisi deducatur ex aliquo prius noto apud intellectum, & sic cognitio conclusionis non potest esse prima apud in-

tellectum,sed supponit aliam, scilicet cognitionem principij,à quo deducitur ex consequenti non potest dici naturaliter cognita, sed rôcinatiuæ, ex his igitur patet in quo sensu prima principia sunt naturaliter cognita, & in quo non.

Quantum ad tertium aduerte,quòd contra hanc determinationem,quædam insurgunt dubia.

Primum est. An eodem actu apprehendamus principium, & assentiamus illi.

Respondeo dico,ꝙ non,qm̃ assensus supponit apprehensionem. Sed idem non supponit seipsum. Præterea. Stat ꝙ eodem actu intellectus apprehendam duo contradictoria,& tñ eis non possum simul assentire,aliter reputarem vtrunque esse verum,ꝙ est impossibile,vt declaratur in 4. lib. Quòd si inueneris Auic. pro eodem accipientem scire,& assentire,interpretandus est,quòd sunt idem subiecto. nam eiusdem intellectus est scire, & assentire, non tamen ex hoc sequitur, quòd sint vnus actus realiter.

Secundum est. An assensus principiorum sit actus intellectus agentis, vel possibilis.

Respondeo,hic est duplex opinio,quidam dñt ꝙ est actus intellectus agentis, nam arbitrantur ꝙ intellectus agens faciat prima intellecta,quæ dñr prima principia, & ad eorum cognitionem intellectus possibilis se habet mere receptiuæ, & secundùm eos, apprehendere prima principia est actus intellectus agentis,sed assentire illis, est actus intellectus possibilis, & fundant se super dictum Comment. in 3. de anima commento 36. dicentis,necesse est vt intellecta habita à nobis naturaliter,sint ab aliquo,quòd est in se liberatum à materia, & est intellectus agens. Hæc Comment.

Sed hæc opinio falsa est,eo ꝙ ẽt de mente Côment. in 3. de anima côment.19.Intelligẽtia agens nihil intelligit eorꝝ quæ sunt hic,& ſm B.Th.non est subm alicuius habitus.Ad dictum Côment.rñdetur,ꝙ verificatur in hoc sensu,ꝙ prima principia sunt intellecta nô formaliter, sed virtualiter ab intellectu agente,ꝓ quanto sola virtute lominis eius,fiũt euidentia intellectui possibili,&nô virtute priorum propositionum,ex quibus deducantur, sicut deducuntur conclusiones.

Alij ergo melius dñt, ꝙ apprehensio, & assensus primorꝝ

 princ

principiorum, est ellicitiuæ ab intellectu possibili, eo quod ipsius actio propria est intelligere. Apprehendit aũt ea adiutus lumine intellectus agentis, quo sibi manifestatur veritas primorum principiorum, & eodem lumine adeo perficitur, quod statim nõ expectato alio discursu, eis assentit, & id confirmatur per D. Alb. in 1. de anima dicentem, nihil est manifestius in natura, quàm fons, & origo omnis cognitionis, quod est lumen intellectus agentis, per illud .n. lumen certificatur quidquid scitur, & tunc iudicatur sciri, quando illi conueniens reperitur.

Tertium est, an idem sit principium formale, id est sit eadem euidentia, qua assentimus principijs, & conclusioni.

Hic sunt duo modi respondendi, primus est Pauli Soncinatis in 4. metaph. q. vltima, qui arbitratur, quòd euidentia, nec vna, nec plures est principium formale huius assensus. & ratio sua est, quia euidentia est relatio, dicitur enim euidentia alicui euidentia, sed nulla relatio est principium formale actionis, sicut nec motus, ex 5. phys. ergo &c.

Sed decipitur, quoniam euidentia est qualitas originatiuæ producta ab intellectu agente, nec est verum, quòd dicit eam esse relationem, quia dicitur ad alterum, sic enim scientia esset relatio; erit igitur euidentia relatiuum secundum dici, quòd non inconuenit esse principium actionis, sicut scientia est principium considerandi.

Secundus est melior, quem sequor, & dico quod potest teneri esse vnam, & esse plures, nam si loquamur de principio formali proximo, quo assentimus principio, & proximo, quo assentimus conclusioni, si sunt plures, nam euidentia causata præcise lumine intellectus agentis, assentimus principio, & euidentia causata ex discursu fundato in principio per se noto, assentimus conclusioni, patet autem istas euidentias esse distinctas, quoniam vnam supponit aliam, & quoniam sunt à distinctis causis, quales sint lumen intellectus agentis. & discursus, si vero loquamur de principio formali remoto, quo assentimus conclusioni, sic est idem cum eo, quo assentimus principio per se noto, nã eadem euidentia qua assentimus principio, virtualiter essentimus cõclusioni, eo quod euidentia causata lumine intellectus agentis, prout seruatur in principio, ex quo deducimus conclusionẽ, est causa quod assentiamus conclusioni, & sic

potest

poteſt dici, ꝙ eadem euidentia primo aſſentimus principio, ſecundario aũt concluſioni, veꝶ quia ibi loquimur de principio formali ꝓximo, tenẽdum eſt ꝙ iſtę euidẽtię ſunt plures.

Quantum eſt, ſi prima principia ſunt naturaliter nobis cognita, vnde eſt ꝙ non oẽs aſſentiunt eis, nam dicit Cõment. in 2. lib. metaph. in cõment. 14. ꝙ aliqui homines ſunt, qui non poſſunt recipere primas propoſitiones, ꝑꝑ tres cauſas. ſ. ꝑꝑ conſuetudinem, quia ſunt nutriti à iuuentute in falſis, & ꝑꝑ malam diſpoſitionem indiuidualem, & ꝑꝑ paucitatem exercitij in logica. Non ergo videntur eſſe homini naturaliter cognita. Quòd enim naturaliter conuenit homini, conuenit omni homini ſicut eſſe riſibile.

Reſpondeo prima principia ſunt duplicia, quædam ſunt primo prima, qui dñr dignitates, quas Ariſt. defenſat in 4. lib. contra proteruientes, ſuper quas omnis ſcientia fundatur. quædam ſunt ſecundaria, quæ innoteſcunt ex primo primis, vt ꝙ naturaliter ex nihilo nihil fit. Quòd omnis forma recipitur in propria materia &c. Quantum ad primo prima, dico, ꝙ oẽs potentes vti ratione, vt excludantur pueri, & inſenſati, eis aſſentiunt de neceſſitate. Quantum ad ſecundaria dico, ꝙ ſi ſunt bene diſpoſiti, & recti iudicij, eis aſſentiunt. verum quia multi ſunt mali iudicij. vel debiliſſimi ingenij. vel male aſſueti, ideo non eſt neceſſe, ꝙ omnes potentes vti ratione. eis aſſentiant, & de his principijs ſecundarijs intelligendum eſt dictum Comment. Aduerte tamen, quòd etiam ſi inuenirentur aliqui, qui negarent principia primo prima, propter hoc non ſequitur, quin ſint naturaliter cognita, nam ꝙ eſt naturaliter cognitum, non eſt neceſſe ꝙ verificetur, ꝓ quolibet indiuiduo, niſi ſit naturaliter cognitũ, in primo ſenſu, vt diſtinximus in qõne. Hæc de pſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. Si tota difficultas intelligendi eſt ex parte noſtri intellectus vel ex parte rei.

Forſan autem, & difficultate duobus modis exiſtente. Textu 1.

IN HAC quæſtione intendo primo pertractare opinionem B. Th. & Comment. qui in hoc concordant. Deinde opinionem Scoti, & Ant. And.

Sententia B. Th. & Comment. ſtat in duobus, primo quia intelli

intelligere ſtat in quadam habitudine, inter intellectum, & obiectum intelligere, ſicut comburere dicit habitudinem inter comburens, & combuſtibile, in talibus poteſt prouenire difficultas ex parte vtriuſque, nam ſi comburens ſit debile, & combuſtibile ſit ex ſe diſpoſitum ad combuſtionem, vt ſtipula ſicca. difficultas cōbuſtionis erit ex parte comburentis, ſi aūt comburens ſit potens, & combuſtibile ſit indiſpoſitum puta lignum viride, erit difficultas ex parte combuſtibilis. Quòd ſi comburens eſt debile, & combuſtibile indiſpoſitū, erit difficultas ex parte vtriuſque ſimul ſic impropoſito applicandum eſt circa difficultatem cognoſcendæ veritatis.

Secundo, quia cognoſcibilitas nō conſequitur ens, vt ens eſt, ſed ens in actu, ex 9 lib. huius ſcientiæ, tex. 20. vbi, inquit philoſophus palam, quia potentia entia ad actum reducta inueniuntur, id eſt cognoſcuntur, ſequitur ꝙ cum ſint multa entia, quæ minimum hn̄t de actu, vt materia, motus, tēpus, infinitum, priuationes, negationes &c. Quòd ſint parum cognoſcibilia, quòd ex p̄nti difficultas cognoſcendi ſit ex parte rei. Cum etiam ſint aliqua entia, quæ ex natura ſua ſunt perfectiſſima, & maxime actu, vt entia diuina, & nobis ſint difficillima ad cognoſcendum, manifeſtum eſt id prouenire ex debilitate noſtri intellectus, qui ſe habet ad illa, vt oculus noctuæ ad ſolem, & hæc eſt intentio Cōment. in hoc 2. lib. in cōmento 1. vbi, inquit. Cum difficultas comprehenſionis eſt duobus modis, rectum eſt vt difficultas in rebus, quę ſunt in fine veritatis. ſ. in primo principio, & in principijs abſtractis à materia ſit. ſ. ex defectu ex nobis, & nō ex illis, q̄m cum ſint abſtracta, ſunt ex ſe intellecta naturaliter. & nō intellecta, quia nos facimus ea intellecta, ſicut formæ materiales. Difficultas enim in iſtis, magis eſt ex ſe, quàm ex nobis &c.

Sententia autem Scoti, & Ant. And. oppoſita eſt B. Th. & Comment. circa quam duo agenda ſunt. Primo, ponentur eorum fundamenta. Secundo, ſoluentur eorum rationes, quas formant contra B. Thom. & Comment.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſententia Scoti, & Ant. And. in hoc 2. lib. q. 2. ſtat in hoc, ꝙ tota difficultas cognoſcē di eſt ex parte noſtri intellectus, reſpectu cuiuſcūque rei, tam materialis quàm immaterialis, & quia, quo ad immaterialia, cum

cum eo conuenimus, ideo idem manifestare conatur de re materiali,& facit hoc fundamentum,cognoscibilitas sequitur rei entitatem, eo q vt inquit philosophus in hoc 2. lib. res sicut se habet ad esse,ita ad cognosci, ex hoc autem fundamento deducit,quòd æque perfectę proportionaliter res materiales potentiales,quantum sit ex parte earum,sunt cognoscibiles ab intellectu nostro,sicut res immateriales, licet nō æque perfectæ simpliciter,& probat sic. Quia æque perfectæ proportionaliter motiuę sunt nostri intellectus,sicut res immateriales,vnumquodque enim mouet intellectum s̃m gradum entitatis suæ. Et confirmat exemplo. Paruus ignis æque perfectæ proportionaliter comburit paruum combustibile,sicut magnus ignis magnum combustibile,& æque faciliter proportionaliter,licet non æque perfectæ simpliciter, eo quòd magnus ignis citius,& intensius aget.

Hæc est sententia Scoti, quæ peccat in duobus. Primo,in fundamento adducto, nō.n.cognoscibilitas sequitur entitatem,vt entitas est,sed vt est actu vel ordinabilis ad actum, vt adduximus in 2. metaph.& ideo dicit philosophus in hoc 2. lib.tex. 4. vnumquodque sicut se habet vt sit, ita & ad veritatem,&tu aduerte,q nō dicit ad entitatem,sed vt si,esse autem dicit actum,& bene exponit Comment. illic dicens,quanto magis fuerit perfectum in esse, tāto magis erit perfectum in essendo verum,ex quibus elicio,quòd sicut actus adiuuat cognoscibilitatem,sic potentialitas impedit,& difficultat, sicut in exemplo Scoti,siccitas adiuuat combustionem,& humiditas impedit,& difficultat, ita quòd difficultas est ex parte cōbustibilis humidi,& nō ex parte ignis,etiam parui.Secundo, peccat in deductione. Cum.n.res materiales sint sub conditione opposita intelligibilitati, quæ cōditio est ipsa materialitas siue potētialitas,nō sunt æque perfectæ proportionaliter motiuæ intellectus, sicut immateriales, nec suum exemplum iuuat,nō enim exemplum est verum, nisi in paruo cōbustibili inueniātur dispositione,faciētes pro combustione, puta siccitas,& caliditas, sicut supponūtur esse in magno cōbustibili. Vnde si in paruo cōbustibili sit intēsa humiditas adeo impediet paruū ignem,q nō aget in ipsum,exemplum ergo nō valet,nisi supposità vniformitate dispositionū ex par

te

te vtriusque combustibilis. Sic in proposito, si res materiales non essent sub opposito cognoscibilitatis, æque perfectæ proportionaliter cognoscerentur, sicut res immateriales, non tamen æque perfectæ simpliciter, quoniam cum in abstractis dentur gradus actualitatum, quanto superiora tanto magis intelligibilia sunt, vnde Deus est in supremo intelligibilitatis. Sic dico in rebus materialibus, cum sint diuersorum graduum dato casu quòd nõ essent sub opposito intelligibilitatis, adhuc non sequitur, quòd essent æque perfectæ intelligibiles.

Nunc igitur soluendę sunt rationes Scoti, pro quanto militant contra B. Thom. & Commentatorem.

Prima est talis, si res materiales sunt secũdùm se difficiles ad intelligendum, ergo ad quemcunque intellectum comparentur erunt difficiles, quòd est falsum, vt patet comparate intellectui diuino, probatur consequentia. Quòd secundùm se est tale, cuicunque comparetur est tale, vt patet de risibili in homine, qui ad quodcunque comparatus est risibilis.

Hæc ratio nihil valet, nam admittatur primo, quòd si Deus acciperet scientiam à rebus, vel eas per suas proprias naturas cognosceret, concedimus, quòd cum difficultate, res materiales potentiales cognosceret. Sed quia scientia sua est æquiuoca scientiæ nostrę, ratio nihil concludit. Dico secundo, quòd consequentia non valet. Ad probationem dico, quòd illa maxima verificatur, solum in prædicatis absolutis. In respectiuis autem non valet, quale est esse cognoscibile, esse visibile &c. Patet.n. quòd hæc est vera. Sol est secundum se cum difficultate visibilis propter abundantiam suæ lucis, & tamen non sequitur, quòd comparatus cuilibet oculo sit talis, vt patet in oculo aquilæ.

Confirmant aũt Scotus, & Ant. And. opinionem suam per ipsummet Arist. qui loquitur dubitatiuæ, cum dicit, forsan aũt, & difficultate duobus modis existẽte. Deinde determinãdo se subdit. Nõ in rebus, sed in nobis est eius causa, ergo &c.

Sed huic respondetur, quòd licet translatio nostra habeat ly forsan, tñ ea quæ est ex arabico, est absoluta. Sic.n. dicit, & cum difficultas eius sit duobus modis &c. nec est verum, quòd philosophi determinet se ad nos, tm̃ in omni genere rerum. Determinat aũt se ad nos, quo ad immaterialia, cum.n. dixisset, non in rebus, sed in nobis est eius causa, statim subdit.

Sicut

Sicut enim ni&ticoracum oculi ad lucem diei,sic.& animę no strae intellectus,ad ea quae sunt omnium naturae manifestissima. Patet igitur sententiam B.Th.& Comment.esse magis consonam menti Arist.

Aliam rõnem in defensionem Scoti,adducit quidem modernus Scotista,& est talis.Intellectus habet difficultatem in cognoscendo,qñ est improportionatus obiecto. Sed haec improportio est,aut propter excedentem,& perfectam entitatem obiecti,vt in abstractis, aut ꝑꝑ minimam entitatem,vt in rebus materialibus.Sed vtraque harum improportionum est ex defectu nostri intellectus, & de prima quidem concessum est ab omnibus. De secunda autem sic probatur. Dicit Arist.in lib.de sensu, & sensato, quòd si visibile decrescit in minus in infinitum,necesse est visum crescere in maius in infinitum,si debet tale visibile videre, ergo ad cognitionẽ minimi cognoscibilis, necesse est potentiam cognoscitiuam esse perfectiorem.Quòd ergo intellectus noster non possit cognoscere minima intelligibilia, qualiã sunt materialia potẽtialia,est ex imperfectione eius. Omnis ergo difficultas intelligendi est ex parte intellectus, & non ex parte rerum, siue materialium,siue immaterialium.

Respondetur. Haec ratio peccat in duobus,primo non est eadem ratio de visu,& de intellectu, nam cum visus sit potentia organica,potest debilitari, & confortari ex diuersa dispositione organi,&similiter viso potest reddi facilis,& difficilis ex tali dispositione,& nõ solum ex parte visibilis sic vel sic distantis,aut tantae vel tantae quantitatis, intellectus aũt inorganicus est,& ideo non variatur facilitas,aut difficultas intelligendi rem materialem ex parte intellectus,sed ex parte rei potentialis parum motiuae intellectus nostri.Dico secundo, ꝙ non concludit intentum,licet.n.paruum visibile cum difficultate videatur propter defectum visus, non tamen solum propter hoc, sed propter defectum parui visibilis, eo ꝙ non est sufficiens motiuum visus. Idem dicendum esset ꝭm suum argumentum de intellectu,& re materiali.Propter quòd vel nihil concludit,vel concludit,ꝙ difficultas non solum est ex defectu intellectus, sed etiam ex defectu obiecti parum cognoscibilis,ex consequenti ex parte rei,ꝙ est contra Scotum.

Alia

Alia dubia quæ sint difficilia pro præsenti quæsito non occurrunt, nisi illud quòd solet adduci ad probandum, ꝙ videtur intellectui nostro esse minus difficile intelligere immaterialia, quàm materialia, eo ꝙ cum sit immaterialis, maiorem conformitatem habet cum immaterialibus, &c. Sed id non est difficile ad soluendum, qm̄ licet quo ad substantiā sit conformis immaterialibus, tñ quo ad modum intelligendi magis declinat pro hoc statu ad materialia, nihil enim intelligit sine phantasmatæ, & sua intellectio originatur à sensu, & ideo quo ad modum operandi elongatur à substantijs immaterialibus, &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. Si possumus quidditatiuè intelligere substantias separatas.

Sicut enim nicticoracum oculi ad lucem diei sese habent, &c. Textu 1.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, quæ fuerit mens B. Th. Secundo, quæ fuerit mens Scoti. Tertio, quæ fuerit mens Commentatoris.

Quantum ad mentem B. Th. aduerte, ꝙ stat in hac cōclusione negatiua, non possumus pro hac vita intelligere separata quidditatiuè, & id clarum est in expositione sua, supra præmissum tex. & in 1. parte q. 12. art. 12. verum antequam prædictam conclusionem deducam, declaro quæ sit quidditatiua cognitio in via B. Th. Aduerte igitur, quòd quidditatiua, & perfecta idem sunt. Perfecta autem habetur tribus modis. Primo, quando res cognoscibilis vnitur per essentia cognoscenti, sicut quando intelligentia est intelligēs seipsam per suam essentiam, apud philosophum. Secundo, quādo in cognoscente est species intelligibilis, sufficienter repræsentatiua essentiæ rei cognoscibilis, vt si per speciem hominis intelligerem hominem. Tertio, quando cognoscitur effectus adæquans virtutem suæ causæ, & per ipsum cognosco causam, vt si cognoscerem effectum adæquantem virtutem solis, perfectæ cognoscerem solem, & quidditatiuè.

Ex his deduco conclusionem præmissam. Primo, quia nullum separatorum, potest nobis vniri per essentiam suam, qm̄ s̄m doctrinam Arist. in 3. de anima, intellectus possibilis, q. est omnia fieri, nullam formam recipit, nisi quam facit intellectus

lectus agens,qui est omnia facere,cõstat autem quòd nõ facit essentiam rei separatæ actu intelligibilem,quoniam cum sit immaterialis, est ex se intelligibilis, secundo intellectus possibilis nullam speciem recipit,nisi abstractam à phantasmatæ virtute intellectus agẽtis,nulla autem talis est sufficiẽter repræsentatiua substantiæ separatæ,quoniam cum sit sufficienter repręsentatiua obiecti materialis,à quo est sumpta, non potest exprimere naturam perfectiori substãtiæ, qualis est substantia separata,cum sint diuersorum ordinum,tertio nullus effectus sensibilis cognoscitur à nobis,posse adæquare virtutem substãtiæ separatæ,prçcipuę virtutem primi principij,quam in lib. 12. sustinebimus de mẽte philosophi esse infinitam,omnis autem effectus sensibilis limitatus est,ergo nõ possumus quidditatiuæ,siue pfectæ cognoscere separata.

Hoc est vniuersale fundamentum B.Thom.vbicunque loquitur de hac materia,quòd & Scotus, & Ant. And. nescierunt infringere. Vnde Ant. And. in 2.metaph. q.3. in solutione rationum, quæ factæ fuerant pro opinione B. Thom. soluens illam de effectu inadæquato sic dicit, non plus concludit nisi quòd effectus substantiæ separatæ, non ducit nos in cognitionem perfectam suæ causæ, cum hoc tamen stat ꝙ ducit nos in aliquam cognitionem imperfectam. Hæc illę. Sed cum nos teneamus cognitionem quidditatiuam esse perfectam,& econuerso, patet quòd Scotistæ non possunt sustinere intentum suum contra B.Th. loquendo de cognitione veræ quidditatiua.

Quantum ad opinionem Scoti, faciemus quatuor. Primo,declaratur modus positionis suæ. Secundo, ostendetur, quòd non dissentit à B.Th.nisi in terminis. Tertio, declarabitur in quo fuit deceptus Scotus. Quarto,ostendetur,quòd rationes suæ non tangunt sensum B. Thom.

Circa primum aduerte, quòd Ant. And. in 2. metaphys. q. 3. per distinctionem seximembrem declarat mẽtem suam & Scoti. Quæ quidem distinctio talis est. Cognitionis intellectiuæ sex sunt gradus.

Prima est intuitiua, quæ dicitur notitia visionis, quæ est de obiecto præsenti,vt præsens est in sua existẽtia, qualis est cognitio beatorum in patria,secũda est abstractiua, quæ est obiecti

obiecti præſentis in ſua ſpecie genita ab obiecto, quod põt eſſe abſens in ſua exiſtentia, vt cum intelligo roſam abſentẽ per ſpeciẽ roſæ, tertia eſt cognitio obiecti oppoſiti obiecto primi modi, vt cum intelligo aliquod oppoſitum contrariẽ, vel priuatiuæ obiecto intuitiuæ viſo, vt cum intelligo iniuſtitiam exiſtentem in tiranno, vt opponitur iuſtitiæ exiſtẽti in rege vero, quarta eſt cognitio obiecti oppoſiti obiecto ſecũdi modi, vt cum intelligo obliquum ꝑ ſpeciem recti, quinta eſt cognitio alicuius ex cõceptibus aggregatis, vt cũ intelligo aliquod eſſe ens infinitũ neceſſarium, ſempiternũ, ſexta eſt ꝑ accidens, qñ aliquid cognoſcitur per ſpeciem illius, qđ ſibi accidit, vt qñ cognoſcitur ſubſtantia ꝑ ſpeciem accñtis. Poſita hac diſtinctione dicit Ant. And. ꝙ quidditas ſubſtãtiarum ſeparataꝝ, nõ intelligitur primo, nec ſecũdo modo, nec tertio, nec quarto, ſed quinto, & aliqualiter ſexto. ſ. ꝑ effectus ſuos, cognoſcũtur. n. per hoc, ꝙ multa apprehẽſa ſimul concipiũtur, quæ omnia ſimul nulli alij cõueniunt, & iſtæ eſt cõceptus aggregatus, puta de Deo, ꝙ eſt ens infinitũ neceſſarium primũ, &c. quæ oĩa ſimul accepta nulli cõueniunt niſi Deo, & ſic de alijs intelligẽtijs. Hæc eſt mens Scoti, & Ant. And.

Circa ſecundum aduerte, ꝙ cum Scotus, & Ant. And. teneant ſubſtantiam ſeparatam non cognoſci, niſi 5. & 6. modo, & in doctrina B. Th. concedatur idem. & primo de conceptu aggregato, vt declarauimus in 1. lib. in q. 9. ſecundo de effectibus inadæquatis: vt manifeſtabitur in lib. 12. vbi ex motu æterno inueſtigatur ſubſtantia, mouens æterna, conſtat quòd non eſt diſſenſio niſi in terminis, eo quòd Scotus vult cognitionem quinti, & ſexti modi, eſſe quidditatiuam B. autem Th. non vult niſi ſit primo, aut ſecundo modo.

Circa tertium aduerte, ꝙ Scotus fuit deceptus, in eo ꝙ nõ diſtinguit inter cognoſcere quidditatiuæ, & cognoſcere qdditates, & tñ multum refert. Nã cognoſcere quidditates eſt per aliquem conceptum, vel effectum attingere quidditates ꝙ contingit per quintum, & ſextum modum aſſignatum ab Ant. And. cognoſcere aũt qdditatiuæ, eſt tñ illis tribus modis, quos aſſignauimus in principio qõnis. Vnde bene cõcludit Scotus, ꝙ cognoſcimus quidditates ſubſtantiaꝝ ſeparatarum, non tñ quidditatiuæ, vel quantum ad quod quid eſt.

Propter-

Propterea bene concludit B. Th.exponens pñtem text.dicit .n.Impossibile est vt anima humana vnita huic corpori apphendat substantias separatas,cognoscendo de eis quod quid est,hæc illæ. Quòd si inueneris B.Th.dicentem,ꝙ aïa vnita corpori ꝑ hęc materialia nō pōt tm̄ eleuari, ꝙ cognoscat q̃d ditates substantiaꝶ immaterialium,intelliges per cognitionem quidditatum , cognitionem quidditatiuam .

Circa quartum aduerte , ꝙ Ant.And.in 2.metaph.q.3.arguit multipliciter nitēs probare,ꝙ cognoscimus separata q̃d ditatiuæ,quæ nolo hic recitare,nec soluere,qm̄ si bene aduertes,cognosces ꝙ concludunt,nos cognoscere eorum quidditates. non aūt quidditatiuę. nec quantum ad quod quid est. Si tamen vis sigillatim eorū solutiones videre claras & Thomisticas, quære c.1.in 1.dist.2.q.1.contra sextam conclusionem . Illic recitat omnia sub nomine Scoti in.2.metaph.

Quantum ad mentem Cōment.clarum est ex 3.de anima cōmento 36.ꝙ arbitratus est, nos posse intelligere ea quidditatiuæ, & per seipsa,& modum imaginatum ab ipso habes in dicto commento,quem nolo hic replicare, qm̄ spectat ad q.3.libri de anima,& nos id pertractauimus in lect.nostra super tractatum de anima,in 1.parte, B.Th.in q.88 artic.1.vbi declarauimus imaginationem Cōment.&sustinuimus rōnes B.Th.contra Iand.defensantem Comment. & soluimus rōnes factas in fauorem Commentatoris.

Nunc intendimus pro negocio metaphysico reprobare Comment.quo ad expositionem præsentis tex. Aduerte igitur,ꝙ in hoc 2.lib.in tex.1.vbi dicit Arist.sicut nicticoracum oculi &c.commentans Auer.inquit, & quia dispositio intellectus de re intelligibili,est sicut dispositio sensus de re sensibili,assimilauit virtutem intellectus incomprehendendo intellecta abstracta à materia, modo debilissimo visus in sentiendo.s.vespertilionis in non comprehendendo maximum sensibilium.s.solem. Sed hoc non demonstrat res abstractas intelligere,esse impossibile nobis, sicut inspicere solem est impossibile vespertilioni,qm̄ si ita esset, tunc ociosæ egisset. quia fecit illud quod est in se naturaliter intellectum,non intellectum ab alio,sicut si fecisset solem non comprehensum ab aliquo visu hæc Cōment.Contra quem dupliciter arguit

B.Th.exponẽs,vt videre potes. Primo, quia cognitio nostri intellectus non est finis substantiarum separatarum,aliter finis esset ignobilior his quæ sunt ad finem, nõ ergo sequitur ꝙ sint frustra,si non cognoscantur à nobis. Secundo,quia & si non cognoscuntur à nobis, cognoscuntur tamen ab alijs intellectibus separatis,sicut licet sol non videatur à vespertilione,videtur tamen ab alio oculo. Quare &c. & aduerte, ꝙ eandem improbationem approbat Ant. And.in 2. metaph. q.3.in responsione ad primum argumentum.

Auerroiste vero & præcipuæ Iand.in 2.metaph.q.4.nitentes defendere Cõment. dicunt nec B.Th.nec Scotum intellexisse virtutem rõnis Cõment.laborans aũt Iand.declarare & deducere eam inquit. Comment.non intendit intellectum nostrum esse finem substantiaꝶ separataꝶ.sed supponit duo. Primo,ꝙ potentia actiua respicis passiuam,eo quòd non põt esse sine passiua ex 5.metaph.1.Secundo, quòd intelligentiæ naturaliter sunt apte intelligi ab intellectu nostro. eo quòd continentur sub obiecto intellectus,quòd est ens,ex quo trahitur ꝙ intelligentiæ comparant̃ ad intellectũ nr̃m,sicut motiuum ad passiuum,& per ꝯñs vt potẽtia actiua ad passiuã, & nisi potentia passiua intellectus nostri reduceretur ad actũ,recipiens cognitionem substantiaꝶ separatarũ esset frustra. Ex his sic deducit rõnem Cõment.substãtiæ separatæ sunt de se intelligibiles ab intellectu nr̃o. Intellectus nr̃ debet hr̃e potentiam receptiuam huius cognitionis,quæ potẽtia esset frustra,si non reciperet dictam cognitionem ex prius suppositis. ergo põt intelligere & de facto intelligit substantias separatas. Sic deducit,&dicit quòd Cõment.dicit tunc ociosæ egisset &c.ly ociosæ, non debet exponi ex parte intelligentiarũ, quasi quòd fuissent factæ ociosæ si nõ intelliguntur à nobis. sed debet exponi ex parte nostri intellectus, quasi ꝙ potẽtia nostri intellectus receptiua cognitionis substantiarum separatarum esset ociosa,si non posset reduci ad actum.

Sed hæc defensio nulla est,primo quia falsum est, ꝙ substãtiæ separatæ sint aptæ mouere intellectũ nr̃m ꝯiunctum, nec est verum,ꝙ contineantur sub obiecto ꝓportionato.Illud.n. non est ens.sed quidditas rei materialis,& sic patet, ꝙ oĩa sequentia sunt falsa,non.n.separata comparantur ad intellectũ

nostrum vt motiuum ad passiuum, nec ecõuerso, nec intellectus nr̃ coniunctus, est aptus recipere cognitionem q̃dditatiuam substantiæ separatæ. De hac.n.nunc loq̃mur. Dico 2. ad deductionem, ꝙ primum añs est falsum, assumit.n.ꝙ debet ꝓbare, loquẽdo de intellectu coniuncto. Dico 3. ꝙ non seq̃tur si potentia passiua nr̃i intellectus non põt recipere cognitionem quidditatiuam separatorum ꝓ isto statu, quòd sit frustra, q̃m sufficit ꝙ possit actuari pro isto statu, modo cognitionis sibi ꝓportionatæ.s.imperfectæ, & quantũ ad quia est. In alio aũt statu, quantum ad quid est. Dico quatuor, quòd extorquet sensum Cõment. exponẽdo ly ociosæ. Patet.n.ex verbis eius, quòd ly ociosæ, sed tenet ex parte intellecti, & nõ ex parte intelligentis. Dicit.n.sic, q̃m fecisset illud quòd est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio &c.

Et aduerte, ꝙ Iand. in eadem q. format plurima argumenta, quę vanum esset adducere, & soluere, quoniam & si concludant, aliqualem cognitionem separatoꝶ esse nobis possibilem ꝓ hoc statu, non tñ quidditatiuam, & perfectam, vt intendebat Cõmentator. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 4. Si ex textu philosophi, possumus hr̃e esse plura principia improducta.

Quapp semper existentium principia esse verissima necesse est, non.n.q̃nque vera, q̃nque non vera nec illis causa aliqua est vt sint. Sed illa alijs. Textu 4.

CIRCA hoc quæsitum aduerte, quòd hic non intendimus absolutæ quærere, vtrum oĩa pendeant à primo non solum in gñe causæ finalis, sed ẽt in gñe causæ efficientis & veræ productiuæ. De hoc.n.formabimus particulare quæsitũ, in lib. 12. Sed quia tenentes viam oppositam. vt cõiter Comment. qualis est Iand. in 2. metaph. 45. & Greg. de Arim. in 2. sent. dist. 1. q. 1. inter cetera dicta philosophi, fundant se super pñtem tex. iõ intendo declarare. quòd ex hoc text. non pñt cõcludere intẽtum suũ. Tria igitur agenda sunt. Primo, argumentandum est, quòd hic tex. non fauet illis. Secundo, exponendus est tex. vera expõne: ne sit alicui cã erroris. Tertio, soluetur dubium, quòd potest oriri ex expositione B. Th.

Quantum ad primum sic arguitur, si apud Aristot. dantur

plura principia, quæ non hñt causam efficientem, neq; ꝓductiuam ẽm esse, sequtur contradictio in eodem contextu philosophi, nam imediate ṗmiserat dicens. vnumquodque vero maximæ ipsum dr̃ alioꝶ &c. ꝙ exponens Cõment. de prima causa inquit. Oia.n.entia non acquirunt esse & veritatẽ, nisi ab ista cã. est igitur ens per se. & veꝶ ꝑ se, & oĩa alia sunt entia & vera per esse, & veritatem eius. nec valet glosa Gregorij de Arimino in 2. sent. dist. 1. q. 1. qui dicit, ꝙ Cõment. intelligit acquirere esse in gñe causæ finalis, non.n. philosophus fecerat illic mentionẽ de cã finali. sed de efficiente, alioquin exemplum de primo calido non fuisset cõuenienter introductum ab Arist. Tunc sic. Hæc duo repugnant, ꝙ oia capiant esse ab vno primo, & ꝙ sint aliqua plura, quibus nõ sit aliqua causa vt sint, sed illa alijs. Cum ergo non sit admittendũ philosophum in eodẽ contextu sibi ipsi contradicere, debemus exponere textum tali modo, ꝙ contradictio non sequatur.

Quantum ad secũdum aduerte, ꝙ tripliciter põt exponi. Primo sic. Principia semper existentium, cum sint semper, non hñt aliquam causam vt sint aliquo tempore, & aliquo non. sed illa sunt cã alijs. i. his inferioribus per motum cœli, quæ cum sint gñabilia, aliqñ sunt, aliqñ non sunt. Cum hoc tñ stat, ꝙ recipiunt esse sempiternũ à primo. Secũdo sic. Principia semper existentiũ. i. intelligentiæ quæ sunt principia motiua corporum cœlestium, non hñt causam vt sint. s. mobilia. vel ꝙ moueantur. sed sunt cã alijs. s. corpori cœlesti & his naturalibus, ꝙ moueantur. Tertio sic, licet philosophus loquatur in plurali, tñ intelligit pro singulari, q.d. cum principiũ primum semꝑ exñtium, quales sunt intelligentiæ & corpa cœlestia, sit primum & maximũ ens, non habet causam vt sit. i. à nullo pendet, sed est cã alijs, qm̃ dicet in lib. 12. ꝙ ab hoc principio pendet cœlum & natura. & hæc tertia expositio videtur magis consona, consuetudini Arist. Cõsueuit .n. dum loquitur de separatis, sæpe transferre se à plurali ad singulare, & econuerso, vt patet in lib. 12. in tex. 39. & 30. vbi loquitur de substantia separata in singulari, probans ꝙ datur substantia æterna semper mouens, in text. vero eodem transfert se ad plurale, probans omnes tales substantias esse sine materia. Deinde in tex. 35. reuertit̃ ad singulare, & hoc ideo

agebat, qm ſm Dñm Heru.in 2.ſent.diſt.15.loquebatur philoſophus de oibus ſeparatis,tanquam de vno gñe,parum diſtinguens inter ea, pp maximam elongationem à ſenſatis.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ contra hanc tertiam expoſitionem,quàm reputamus meliorem, videtur eſſe expoſitio B.Th. Nam ſi philoſophus ſumit plurale pro ſingulari, quare B.Th.exponit in plurali.

Rñ.B.Th.vt literalis expoſitor, noluit immutare textum philoſophi,præcipuæ aduertens,quòd plurale põt ſaluari nõ repugnanter,nõ.n.repugnat in gñe ſeparatorum,inueniri aliquod. ꝙ ſit cauſa vt ſint alia, ipſum tñ non habet cauſam vt ſit. Repugnat aũt inueniri in genere materialium, vnde patet ꝙ aliqua ꝓpoſitio formata ex terminis in numero pluralí eſt vera ſimpliciter. vt aïalia ſunt ſenſitiua. eſt.n.vera ꝓ oĩbus,aliqua aũt eſt vera nõ repugnãter,vt aïalia ſunt volantia, nam ſub genere aïalium nõ repugnat inueniri aliquod volatile. Sic eſt in propoſito.Quare &c.Hæc pro præſenti quæſito dicta ſint. Abundantius autem dicturi ſumus in lib.12.

¶Qõ 5. Si eſt ꝓceſſus in infinitum in cauſis efficiẽtibus.

At vero,ꝙ ſit principium quoddã, & non infinitę cauſæ exiſtentium. Textu 5.

CIRCA hanc q.tria agenda ſunt. Primo,præponentur quædam diſtinctiones. Secundo,reſpondebitur per concluſiones. Tertio,ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum,aduerte duas diſtinctiones. Prima eſt Multitudo cauſarum efficientium eſt duplex,quędam eſt, in qua vna cauſa eſſentialiter dependet ab alia in ratione cauſandi,quædam autem eſt,in qua vna nõ pendet ab alia in cauſando,primæ dicuntur eſſentialiter ſubordinatæ,ſecundę aũt accidentaliter. Inter quas triplex aſſignatur differentia. Prima eſt,ꝙ in eſſentialiter ordinatis,inferior ſupponit ſuperiorem ineſſe,à qua vt cauſat recipit virtutem cauſandi,ita ꝙ niſi ſupior influeret in ea,nullo modo cauſare poſſet,hoc modo ſe habet baliuus ad regem in politicis, & in naturalibus, Deus,intelligentia,cœlum,homo gñans. In accidentaliter autem ordinatis,non eſt neceſſaria talis ſuppoſitio. Nam licet vna poſſit dependere ab alia,quo ad eſſe,quia.ſ.vna eſt ꝓducta ab alia, puta Sortes à Platone tñ non eſt neceſſe quod

pendeat,quo ad causalitatem, pôt.n.fortes generare remoto Platone. secunda est,quòd omnes causæ subordinatæ essentialiter sunt diuersarum naturarum, qm̄ vna est essentialiter perfectior altera,vt intelligentia, cœlum, homo. Quæ autē sunt accidentaliter ordinatæ, pñt esse eiusdem naturæ & perfectionis specifice,vt oēs homines generantes.Oēs malei inquantum percutientes,tertia est. Oēs causæ subordinatæ simul concurrunt & cooperantur ad effectum,aliter nō seruaretur cōnexus causalitatis inter eas.Causę aūt accidentaliter subordinatæ,nō necessario simul cōcurrunt,nam vna remota,alia potest causare,vt artifex destructo vno maleo, potest operari cum alio.Hæc est cōis sententia omnium sapientū.

Tu tñ aduerte, quòd Iand.in 2.metaph.q.6.arbitratur nō esse necesse in causis essentialiter subordinantis, quòd oēs simul cooperentur ad effectum, sed sufficit quòd vna psuppo-nat aliam simul operantem,vel iam operatam fuisse,& exemplificat de sensu & intellectu. Intellectus.n.necessario supponit sensum, qm̄ sua cognitio ortum habet à sensu,non tamē est necesse,quòd quoties intellectus intelligit,sensus operet̄, sed sufficit,quòd iam in actu fuerit, sicut patet, quòd possum intelligere rosam in hieme, quam tunc nullus sensus sentit.

Sed decipitur Iand.qm̄ aliud est vnam causam supponere aliam in opere,vel in pñti,vel in præterito,& vnam essentialiter subordinari alteri,nam respectu primi stat, quòd causa prior siue quæ supponitur,sit imperfectior,nec dat virtutem posteriori, sed materiam subministrat, vt patet de nutritiua & generatiua,de arte subseruiente & architectonica. De sensu præparante obiectum intellectui. Respectu autem secundi,semper causa prior,est perfectior,&prę̄stat virtutem posteriori,ita quòd est velut instrumentum prioris. Instrumētum autem non mouet nec operatur,nisi mouetur à principali agente. & propterea necesse est in causis essentialiter subordinatis hæc duo esse vera,causa prior influit in posteriorem,& causa prior cooperatur posteriori. Nec valet exemplum de sensu & intellectu,qm̄ non subordinantur essentialiter, cum sensus sit imperfectior,nec influit virtutem intelligendi,imò est instrumentum intellectus. Relinquatur igitur imaginatio Ianduni,quàm nec ratione probat.

Secun

Secunda distinctio, causæ accidentaliter ordinatæ, possunt esse duobus modis. Primo, quòd omnes sint simul in rerum natura. Secundo, quòd non existant nisi continua & successiua generatione, quæ tamen tendit in infinitum.

Quantum ad secundum aduerte tres conclusiones.

Prima est. In causis essentialiter ordinatis necessario est status. Huic omnes adhærent. & licet multiplices adducant rationes, tñ euidentior est talis, si non est status oēs causæ sunt mediæ, quia vnaquæque hēt causam añ se, à qua accipit virtutem causandi. Si oēs sunt mediæ. tollitur ois causa & causalitas, quia media non causat à se. sed vt recipit à prima, vel immediate, vel tandē reductiuæ. Ois ergo causalitas pendet à prima. Sed si oēs sunt mediæ non datur prima. ergo remouetur ois causalitas, ꝙ est manifestæ falsum. Et aduerte, ꝙ Auic. in lib. 8. suæ metaph. c. 1. tenet eandem ꝯclusionem, quam probat sicut & Arist. hic. Huic rōni potes addere aliã sic. In causis essentialiter subordinatis, vna est prior alia & ꝑfectior alia. s. quæ dat virtutē causandi. sed in nulla multitudine datur prius & perfectius, nisi in ordine ad vnum primũ & perfectissimum, ergo si debet seruari multitudo causarum essentialiter subordinatarum, necesse est inter eas assignari primam & perfectissimam. & sic erit status.

Secunda conclusio. In causis accidentaliter ordinatis simul existentibus, non est processus in infinitum, probatur. cum ex 3. physic. impossibile sit dari infinitum in actu, necesse est omnem multitudinem causarum simul existentium esse finitam, ex consequenti in ea dari duo extrema, inter quæ repugnat posse dari processus in infinitum.

Tertia conclusio. In causis accidentaliter ordinatis, quarũ vna succedit alteri. Si generatio est æterna, est processus in infinitum, probatur. Si generatio est æterna infiniti homines geniti sunt, ergo & infiniti generantes fuerunt. ergo nō tot quin plures. ergo non est deuenire ad primum. ergo nō est in illis status. præterea si gñatio est æterna, infinitæ reuolutiones cœli fuerunt, quæ sunt causæ horum generabilium, ex consequenti, non est assignabilis prima, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quòd omnia argumenta, q̃ videntur habere aliquam apparentiam conrra determinata,

nihil concludunt contra primam conclusionem,& præcipuæ diuisio continui,quæ tendit in infinitum,& multiplicatio in numeris. Nam necesse est omnes causas essentialiter subordinatas esse actu simul. & posteriorem accipere virtutem à priori. Istæ autem conditiones non seruantur in diuisione continui,& in multiplicatione numerorum. vt patet. Et ꝓpterea,hæc consequentia,non valet. Est processus in infinitū in diuisione continui: & in multiplicatione numerorū.ergo & in causis efficientibus essentialiter subordinatis.

Tu inter omnia aduerte argumentum,quòd solet fieri cō tra secundam conclusionem. Nam si generatio est eterna,& anima humana est perpetua. & est forma hominis ſm esse. & plurificata vt plurificantur homines, videtur impossibile euadere,quin sit processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis simul existentibus,& si non ſm totum, tamen secundum nobiliorem, quæ est anima,& quæ fuit principiū operandi in quolibet homine genito.

Rñ.Hoc argumentum de infinitate animarum,pertractabitur à nobis in lib.12.qñ inuestigabitur si mūdus est vel potuit esse eternus. Pro nunc concedo stante generatione eterna quòd ſm Arist.animæ sunt infinitæ ex parte vnius extremi, ex consequenti est processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis,simul existentibus in materialibus,& carentibus situ,nec.i.cōtra secundam conclusionem,qm̄ illa debet intelligi de causis corporeis habentibus situm.Nec in 3. ph.ꝓbatur Arist.esse impossibile dari infinitum actu, nisi in infinito quantitatiuo. vt sustinebimus in lib.12. Et aduerte, quòd hic loquor de mente Arist.& non de mente B.Th.qm̄ in 1. parte q.7.art.4.negat absolute contra Auic.posse dari. multitudinem infinitam actu. Quid autem responderet ad argumentum de infinitate animarum,declarabitur in lib.12. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si est processus infinitum in causis materialibus.

Vtroque autem modo impossibile est in infinitum ire. Textu 7.

CIRCA hanc q.aduerte, quòd cum in gñatione substātiali,materia prima sit subiectum,quæ secūdum se est vna, & sola,

ſola, quantitate diuiditur, clarum eſt non eſſe proceſſum in infinitum in cauſa materiali prima, verum quia in omni generatione, vt manifeſtatur in lib. 9. vltra primam materiam aſſignatur materia proxima, ex qua res fit, vt ignis ex aëre, aër ex aqua, &c. & ſimiliter in mixtis, eo quòd ex 2. de anima, vniuſcuiuſq; actus fit in propria materia, ideo poteſt eſſe dubium, ſi eſt proceſſus in infinitum in cauſis materialibus proximis, & quidem philoſophus in præſenti textu cito ſe expedit, concludens, & probans pro parte negatiua: verum quia idem iudicium eſt eſſe proceſſum in infinitum in cauſis materialibus proximis, & gñationem tendere in infinitum, ideo vt pñs quæſitum plenè reſoluatur, videndum eſt ſi gñationes rerum corruptibilium tendunt in infinitũ, vel non.

Pro cuius reſolutione tria agenda ſunt. Primo, præponentur quædam diſtinctiones. Secundo, concluſiones reſponſiuæ. Tertio, ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum, ſit hæc prima diſtinctio. Generatio poteſt dici tendere in infinitum dupliciter. Primo, ſm ſpeciem, vt. ſ. poſt vnam ſpeciem generetur alia, & poſt illam alia, & ſic in infinitum. Secundo, ſm indiuidua eiuſdem ſpeciei, puta in ſpecie humana poſt Sortem generatur Plat. & poſt illum alius, & ſic in infinitum. Secunda ſit hec. Generatio, ſiue ſecundùm ſpeciem, ſiue ſecundùm indiuiduum pôt imaginari fieri dupliciter. Primo, ſm rectum. i. ꝙ poſt vnum generetur aliud in infinitum. & nunquam fiat reuerſio ad prius genitum iterum generandum. Secundo, ſecundùm circuitum. i. ꝙ poſt vnum generetur aliud in infinitum, ita tamen, quòd fiat reuerſio ad ſpeciem prius genitam iterum generandam per conſimilia indiuidua, vel ad indiuiduũ prius genitum, & corruptum de nouo generandum.

Quantum ad ſecundum, aduerte quatuor concluſiones reſponſiuas.

Prima concluſio, ſtante gñatione æterna. In gñatione ſm ſpeciem non eſt proceſſus in infinitum ſm rectum, ſed ſm circulum. Prima pars ſic probatur: ſi eſſet proceſſus in infinitum ſm rectum, ſpecies rerum gñabilium non eſſent in numero certo, ex ꝯñti non daretur prima, & vltima, quod eſt falſum, ꝯñtia patet, qm̃ ſi daretur prima, & vltima, eſſet ſtatus in

in rectum,postquam genita esset vltima, cum post vltimam non detur vlterior generanda,falsitas autem ꝯñtis probatur: qm̄ si in huiusmodi naturis specificis non datur prima,& vltima,cum vna sit perfectior altera essentialiter, quæcunque assignetur puta formica, habet supra se infinitas perfectiones specificas, cum ſm te non sit deuenire ad primam, hoc autem est impossibile,quoniam cum tota multitudo specierum generabilium, sub determinatis generibus cōtineatur, necesse est,vt dicat limitatam perfectionem, ergo &c.

Secunda pars euidens est,supposito quòd sit generatio æterna,nam dato casu,quòd hodie sit genita infinita species, puta in elementis sit terra, si debet continuari generatio inter elementa, cum post terram non sit aliud inferius elemētum,necesse est,fieri regressum ad generationem alterius elementi,puta, quòd ex terra generetur aër.

Secunda conclusio.In gñatione indiuiduorum sub eadem specie,si gñatio est æterna,nō est processus in infinitum ſm circulum,sed ſm rectum. Prima pars probatur,si esset processus ſm circulum, ergo idem numero prius corruptum, iterū generaretur,quòd est impossibile, vt habetur in 2.lib. de generatione,in textu vltimo: & id esse penitus impossibile agenti naturali,nos manifestauimus in eodem lib.in quęstione vltima, secunda pars euidens est: qm̄ hæc duo repugnant. Generatio hominis est æterna,& gñatur vltimum indiuiduum sub specie humana,vltra ꝙ non generatur aliud.

Tertia conclusio. In causis materialibus proximis,ſm generationem æternam indiuiduorum, sub eadem specie in rectum est processus in infinitum, probatur, si gñatio indiuiduorum eiusdem speciei est æterna, est processus in infinitū in formis indiuidualibus: qm̄ quælibet signata gñatio terminatur ad singularem formam, si est processus in infinitū in formis indiuidualibus, est etiam processus in proximis, & proprijs materijs, qm̄ ex 2.de anima text.27. vniuscuiusque actus in propria materia aptus est fieri, ex hoc tñ nullum sequitur inconueniens,sicut nec ex processu in infinitum causarum efficientium accidentaliter ordinatarum, non simul existentium. Nam sicut indiuidua eiusdem speciei tendentia in infinitum, si mundus est æternus non sunt omnia simul actu,

actu,sic nec eorum formæ,nec eorum propriæ materiæ, sed successiuæ ponuntur,sicut successiuæ generantur indiuidua.

Quarta conclusio. In causis materialibus proprijs ſm generationem speciei, non est processus in infinitum, ꝓbatur cum species gñabilium vt dictum est in prima conclusione, sint in numero determinato,datur prima,& vltima, ergo datur prima materia proxima primæ speciei,puta ignis : & vltima materia proxima vltimæ speciei,puta terræ.Sed prima, & vltima : repugnat processus in infinitum, ergo &c. & aduerte, ꝙ intentio philosophi negantis processum in infinitũ in causis materialibus,est loqui ad sensum huius quartæ cõclusionis,sicut & manifeste innuit in tex.7.vbi pro fundamẽto habet,ꝙ inter generabilia,& corruptibilia fit reflexio,nã ex igne generatur aër,ex aëre aqua,& econuerso, & hoc iuxta secundum modum, illic assignatum ab Arist. quo vnum fit ex alio. vt declarauimus in nostra epit.in 2.lib.metaph.

Quantum ad tertium,aduerte duo argumenta,quæ videntur habere aliqualem apparentiam contra determinata.

Primum est. Non datur materia proxima alicuius speciei, nec alicuius indiuidui, sine quantitate continua, aliter esset indistincta à materia cuiuscunque alterius speciei, siue indiuidui, sed in quantitate continua est processus secundũ diuisionem in infinitum,cum sit diuisibilis in infinitum, ergo & in materia est processus ſm diuisionem in infinitum.

Respondeo. Hoc argumentum primo peccat in minori, licet enim quantitas continua, vt continua sit diuisibilis in infinitum, non tamen vt est in materia proxima naturali, quoniam vt probauimus in 1.phys.datur maximum,& minimum in natutalibus, Secundo,dico, ꝙ concludit pro tertia conclusione, si quid concludit, nec ex hoc sequitur aliquod inconueniens,qm̃ huiusmodi processus in infinitum secundùm diuisionem,non ponit oẽs partes simul existentes actu.

Secundum est. In quolibet infinito est processus in infinitum,qm̃ infinitum est in quo est accipere partem post partẽ in infinitum, ex 3.phys. Sed materia est infinita secundùm philosophum in hoc 2 lib.in tex.12. ergo in materia,& per consequens in causa materiali est processus in infinitum.

Respondeo. Maior non est vera,nisi de infinito quantitatiuo,

tiuo, vel perfectionali. vt si esset corpus infinitum, vel calor infinitus, & quoniam materia non est infinita quantitatiuæ, nec perfectionaliter: sed tantum negatiuæ ad hunc sensum, quòd ex se non habet aliquod esse determinatum, cum non habeat aliquam determinatam formam, ideo argumentum nihil concludit. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 7. Si est processus in infinitum in causis formalibus.

Sed nec quod quid erat esse, conuenit reduci ad aliquam diffinitionem multiplicantem rationem. Textu 10.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, ꝙ solet sub duplici titulo tractari. Primo, si est processus in infinitum in causis formalibus .i. informis, & naturis specificis, ita quòd vltra quamcunque speciem productam, produci possint aliæ sine fine, & meo iudicio non est hic locus talis quęsiti, sed potius in 3. phys. vbi quærendum est, an detur infinitum ſm multitudinem: & apud Theologum in 1. sent. dist. 43. quęri solet, si Deus producere potest species rerum in infinitum. Secundo, solet moueri sub tali titulo, si est processus in infinitum in causis formalibus, ascendendo à minus cōi ad magis cōe, sine fine, in linea prædicamentali, quæ solent esse partes diffinitionis, & hæc vr̃ esse mens philosophi in præsenti loco, vt patet in tex. 11. qui iudicat idem esse iudicium de processu prædicatorum essentialium in infinitum, & de processu causarum formalium. Ponens autem statum in prædicatis essentialibus, ponit statum in causis formalibus. vnde Comment. in commento 10. inquit, si apparuerit, ꝙ natura diffinitionum sit finita .i. ꝙ constet ex finitis prædicatis quidditatiuis: necessarium erit vt ita sit informis. Pro determinatione igitur præsentis quæsiti, duo agenda sunt. Primo, probandum est, ꝙ sit status in prædicatis quidditatiuis in linea prædicamentali ascendendo, & descendendo, ex ꝯnti in causis formalibus, vnumquodque enim prædicatum essentiale, ab aliqua forma sumitur. Secundo, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quòd philosophus in textu probat propositum, quatuor rationibus, quas iam formauimus in nostra epit. in 2. metaph. & ne fiat inutilis repetitio, vide tu illic.

Quantum

Quantum ad secundum, aduerte tria dubia, quæ videntur pugnare contra determinationem præsentem.

Primum est, si idem est procedere in infinitum in prædicatis essentialibus, & in formis, ergo videtur quòd in eodem multiplicantur formæ, sicut multiplicantur prædicata essentialia, ex consequenti in homine tot sunt formæ, quot prædicata generica, & differentiæ verificantur de eo, quòd tamen in via nostra non est concedendum: quoniam tenemus tantum vnam formam in vno composito.

Respondeo. Iandunus in 2. metaph. q. 9. credit hoc argumentum concludere, & dicit, ꝙ si formæ genericæ, puta, corporeum animatum sensitiuum, & forma differentiæ, puta rationale non different realiter, demonstratio Arist. non valeret probat enim finitatem in diuersis formis, per finitatem in diuersis prædicatis diffinitiuis. Et confirmat propositum suum per Cõment. & Linconiensem. Dicit enim Cõment. in 2. phys. cõmento 18. ꝙ genus dicit formam magis generalem, & differentia formam magis specialem, & Linconiensis dicit in 1. poster. quòd genus est forma materialis, vel materia formalis. Sed si tex. philosophi bene consideretur nõ potest Iandunus ex eo concludere intentum suum. Vnde aduerte, quòd dupliciter exponitur primo à B. Th. exponente, & intendit quòd est verum, diuersa prædicata quidditatiua sumi à diuersis formis, non quæ sint in eodem diffinito cũ vna forma possit largiri multos gradus essendi eidem composito. vt patet de anima humana, quæ dat esse corporeum, vegetabile, sensitiuum, intellectuale, sed quę inueniuntur separatim in rerum natura: est enim aliqua forma, quæ nõ est forma corporis, vt intelligentia, vel intellectus, & ab ea sumitur hoc prædicatum incorporeum, & est alia forma, quæ est forma corporis, sed non animati, & ab ea sumitur hoc pdicatum corporeum, & est alia forma, quæ est forma corporis animati, sed non sensitiui, & ab ea sumitur animatum, siue vegetatiuum, & sic descende vsque ad specialissima.

Secundo, exponitur à Greg. de Arimino in 2. sent. dist. 16. & 17. q. 2. ad quartum, q vult dictum philosophi debere intelligi sub hac conditionali, si est procedere in infinitũ in formis, est etiam procedere in infinitum in prædicatis quidditatiuis,

tiuis, & diffinitiuis, eo quòd à qualibet forma sumitur aliquod prædicatum quidditatiuum. Sed non est processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis, aliter non compleretur diffinitio, & omnis scientia destrueretur, vt probat philosophus in textu. Cum hoc tamen stat, ꝙ non multiplicantur formæ in eodem, ſm multiplicationem prædicatorum quidditatiuorum, eo ꝙ ab eadem forma, possunt sumi multa huiusmodi prædicata, prout dat diuersos gradus essendi, sicut patet de anima intellectiua, à qua sumuntur, animatum sensitiuum, rationale, & hanc expositionem per conditionalem videtur innuere Comment. in hoc 2. lib. commento 10. cum dicit. Quòd si apparuerit, ꝙ natura diffinitionum sit finita, necessario erit vt ita sit de formis. Ex his patet, consequentiam factam à Ianduno nihil valere, stat enim ꝙ per finitatem prædicatorum quidditatiuorum demonstret philosophus finitatem in formis, & ꝙ diuersa prædicata sumantur a diuersis formis, non tamen quodlibet prædicatum à distincta forma, præcipuę quando vna forma dat eidem multos gradus essendi. Ad dictum Comment. in 2. phys. dico, ꝙ sic debet intelligi, genus dicit formam generalem. i. sumitur à forma, vt dat gradum essendi magis communem. Differentia autem dicit formam magis specialem. i. sumitur ab illa forma, vt dat gradum essendi, minus communem. Puta ab anima humana, vt dat esse sensitiuum, sumitur animal, vt dat esse intellectiuum, sumitur rationale. Ad dictum Linconien. dico, quòd per formam materialem, intendit formam vt dat esse genericum, vt quoddam imperfectum, & potentiale, sicut enim materia perficitur per formam, sic esse genericum perficitur, & determinatur per esse specificum, & tamen vtrunque esse est ab eadem forma. Quare, &c.

Secundum dubium est, quia stante finitate prædicatorum diffinitiuorum, adhuc potest probari processus in infinitum in formis, nam sumpta specie humana, & supposito, ꝙ generatio sit æterna, constat ꝙ indiuidua humana procedunt in infinitum, ergo & materia sua propria, & forma sua, quæ est anima humana, quæ ſm viam nostram est forma dans esse.

Rñ. Non est intentio philosophi in hoc loco, negare ꝓcessum in infinitum in formis indiuidualibus, sicut nec negare

gare processum in infinitum in causis efficientibus eiusdem speciei, stante generatione æterna, sed intendit deformis, quarum vna est superior ad alteram, sicut forma corporis, anima vegetatiua, anima sensitiua &c. nam huiusmodi formæ videntur esse per se ordinate secundùm magis commune, ex consequenti necesse est deuenire ad primam. Argumẽtum igitur nihil concludit contra determinationem factam.

Tertium dubium est. Quia in numeris est processus in infinitum per appositionem, sicut in continuo per diuisionẽ, siue subtractionem ex 3. phys. tex. 34. sed numeri sunt formæ, vt communiter tenetur, ergo &c.

Respondeo. Iandunus in 2. metaph. q.9. vt solueret hoc argm̃, dixit oẽs numeros esse eiusdem speciei specialissime, & distingui solo numero abinuicem, sicut linea maior, & linea minor distinguuntur solo numero, & sicut est processus in infinitum informis indiuidualibus eiusdem speciei, stante generatione æterna, ita non inconuenit, in numeris esse processum in infinitum. Quòd aũt oẽs numeri sint eiusdem speciei. Iandunus declarat per Comment. in 8. lib. metaph. commento 10. vbi Comment. dicit. Quemadmodum qñ alicui numero additur vnum, aut ab eo diminuitur vnum, transfertur ad aliam naturam numeri &c. Sed si Iandunus rectè considerasset, hoc dictum est contra seipsum, nam si numerus aliquo addito, puta duo, transfertur ad aliam naturam, puta ad tria, necesse est, duo & tria esse distincta specie, nam quæ sunt eiusdem specie, sunt eiusdem naturæ, & non alterius, & alterius. Dñr. n. duo indiuidua distingui materia, cum tñ sint eiusdem naturæ formaliter, & præterea in lib. 8. qñ quæretur de forma numeri, manifestabitur distinctio specifica inter numeros. Respondeo ergo aliter, & concedo numeros esse formas, & differre specie, & in eis esse processum in infinitum. Sed nego hanc consequentiam, ergo in causis formalibus, quarum vna est superior ad alteram, & à quibus sumuntur prædicata quidditatiua diffinitiua, est processus in infinitum. Nam vt diximus in quæstione, in hoc sensu propriæ loquitur Arist. & si dicas, quòd in per se ordinatis non est processus in infinitum, numeri autem videntur per se ordinati, quoniam consequenter se hñt ergo &c. Dico q̃ per

se

se ordinata sunt in triplici differentia. Quædam sunt per se ordinata secundum causalitatem, de quibus pertractauimus in 5. quæstione huius lib. Quædam sunt per se ordinata, secundum perfectionem, eo q; non sunt reperibilia duo æqualis perfectionis formaliter, sed sequens excedit præcedens in aliquo gradu perfectionis essentialis, quo modo se habēt species vniuersi. Quædam sunt per se ordinata, secundum prius, & posterius, vt patet in numeris, & in figuris, & in partibus tpis. Modo dico, q; illa propositio. In per se ordinatis non est processus in infinitum, non verificatur vniuersaliter, nisi in primo sensu, nam non est negandus omnibus modis processus in infinitū, in numeris, nec in figuris, nec in partibus temporis. In istis enim non est ordo secundùm magis, & minus cōe, in linea prædicamentali, secundùm quem supra negauimus ad mentem philosophi processum in infinitum in causis formalibus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Non est aūt necesse quærere. Si sit processus in infinitum in causis finalibus, qm̄ cum finis habeat rōnem vltimi. Quicunque concedunt causam finalem, coacti sunt, statim negare processum in infinitum. Vltimum.n.repugnat infinito..

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super tertium librum metaphysicæ.

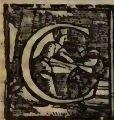
QVONIAM *tertius liber est, disputauimus, et nos in nostro epitomate formauimus dubia, illic mota ab Arist. & argumentati sumus ad partes in quolibet dubio per rationes philosophi, & determinauimus quid tenendum in via Arist. & soluimus rationes adductas, quæ soluendæ erant. Nunc tantum tria supersunt dubia, quæ in præsenti discutienda sunt.*

1 *Si in mathematicis est causa efficiens, & finalis.*
2 *Si genus prædicatur de sua differentia prædicatione per se.*
3 *Si propositio per se, conuertitur in propositionem per se.*

Quæst

QVAESTIO PRIMA.
Si in mathematicis est causa efficiens, & finalis.

VNDE IN MATHEMATICIS PER hanc, nihil ostenditur causam, scilicet efficientem, & finalem. Tex.3.

IRCA hanc quęstionem aduerte, quòd Ant.And.in 3.lib.Metaphysicæ q.1.pertractans hoc quæsitum præponit plures distinctiones, ex quibus multas elicit cōclusiones, ac si ꝓpō philosophi multis indigeret limitationibus, vt possit verificari. Sed ꝯsiderata intentione philosophi, propositio sua, vnica distinctione, fiet euidens. vt igitur quæsitū resoluatur, tria agemus. Primo, ponitur vnica distinctio. Secundo duæ conclusiones. Tertio, soluentur quædā dubia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ mathematica dupliciter considerari pñt. Primo, vt res sunt, siue separatæ ſm esse à materia sensibili, more pithagoricū, siue ponantur exñtes in rebus naturalibus, vt termini eaꝶ. Secundo, vt sunt subiectum scientiæ mathematicæ, in qua cōsiderantur ſm suam rōnem formalem: vt linea inquātum est longitudo, sine latitudine: & circulus est figura, in qua principium & finis idem sunt &c.

Quantum ad secundum aduerte, duas conclusiones. Prima est. Mathematica iuxta primum mēbrum distinctionis habent efficiens, & bonum, & finem, efficiens quidem, qm̄ ꝓducens lapidem, ꝓducit ꝯñr figuram, superficiem, corporeitatē, vt vnitatem quantitatiuam lapidis, bonum autem, quoniā vt sic, sunt entia realia actu perfectiua rei naturalis, ergo bona, finem vero, qm̄ producuntur vt distinguant, & terminent & compleant res naturales quibus insunt. Sed aduerte, ꝙ in hoc sensu non considerantur hic à philosopho. Talis enim consideratio est physici, vnde Arist. dixit in 2. physic. ꝙ physicus considerat mathematica, vt terminos rerum naturalium.

Secunda cóclusio, in mathematicis consideratis, iuxta secundum membrum distinctionis, non est efficiens, nec bonum, nec finis. Quoniam cum abstrahant vt sic à materia sensibili secundum rõnem & per ɔ̃ns à motu physico, abstrahunt ẽt ab efficiente physico, quòd est principium vnde motus ex 2. physic. Dixi notanter à motu physico, vt non excludam motum discursiuum intellectus à principijs ad conclusionem. Hoc enim vtuntur omnes scientiæ, & principium mathematicum est causa efficiens notitiæ conclusionis. Quòd autem in eis sic consideratis, non sit bonum, nec finis, patet ex hoc, ꝙ abstrahunt à motu. Quolibet.n.bonum physicum, similiter & finis acquiruntur per motum, vnde habent rationem termini motus. vbi ergo nõ est motus, non est efficiens physicum, nec bonum physicum, nec finis physicus, sed in mathematicis vt considerantur à mathematico, non est motus, ergo, &c. & aduerte, ꝙ sub hac intentione considerantur hic à philosopho. Quòd patet ex eo ꝙ inquit. vnde in mathematicis. per hanc nihil ostenditur causam. per ly ostenditur intendit, prout considerantur à mathematico, non.n.considerat si triangulus est melior quadrato, nec in qua materia, nec à quo, nec propter quid sit triangulus. sed considerat solam rationem eius formalem, per quã demonstrat passiones eius secundum esse quidditatiuum & non alia ratione.

Quantum ad tertium, aduerte duo dubia, contra pdictam determinationem. Primum est, quia dicit philosophus in immobilibus non esse motum, nec principium motus.i.moues siue efficiens nec boni naturam, hæc autem videntur esse falsa. qm̃ apud philosophum in intelligentijs & in prima causa. quæ dicuntur entia immobilia est motus. qm̃ mouent corpora cœlestia, & est finis: qm̃ non per accidens, sed ex intentione moueat, aliter non essent prima mouentia & p cõsequens in eis est bonum: quoniam finis & appetibile & bonum idem esse videntur. Quòd autem in eis sit efficiens, patet, qm̃ sunt prima agentis. & prima productiua rerum inferiorum, per motum cœli, ergo &c.

Rñdeo dupliciter. Primo, ꝙ philosophus hic non loqtur absolutę & vniuersaliter de immobilibus. sed de immobilibus mathematicis. vt patet per Comment. ibidem in commen

mento 3.vbi sic inquit. In rebus immobilibus non debet qs quære causam mouentem, & intendebat mathematica, qm licet sint in re mota, tñ non mouētur nisi accidentaliter hæc illæ. Dico secundo, ꝙ etiam extendendo immobilia ad metaphysicalia, propositio philosophi potest esse vera, in hoc sensu. ꝙ nō est in eis motus subiectiuæ, nec terminatiuę, sed tm̄ causatiuæ. Item non est in eis bonum, nec finis, qui.s.sit productus per motum, sicut producitur sanitas per sanationem. Huiusmodi.n.diuina entia vt declarabitur in lib.12.in trāsmutabilia, inalterabilia & impassibilia sunt & de tali bono, ac fine intendit hic philosophus. Dicit.n.finis autem & cuius causa. actus cuiusdā est finis. Sed actus oīs cum motu &c. Cum hoc tñ stat. ꝙ intelligentiæ suo motu attingant finem iam præexñtem.i.primā causam. vt declarabitur in lib. 12.similiter non potest dici. ꝙ intelligentiæ habeant ꝓprię efficiens: qm̄ efficiens propriæ est illud, quòd extrahit aliquid de potentia ad actum. & id propriæ reperitur in naturalibus corruptibilibus quę ex esse in potentia prodeunt per transmutationem physicam inesse actu, cum hoc tñ stat, vt declarabitur in lib.12.quòd habeant verum agens & verum ꝓducens, à quo sine motu acquirunt esse incorruptibile.

Secundum dubium est, qm̄ dicit philosophus hic, ꝙ in im immobilibus.s.mathemathicis, sicut non contingit esse principium motus, sic nec aliquid esse autoagaton.i.ipsum bonū. Hoc autem videtur falsum, quoniam in eis sunt proportiones, & cōmensurationes, & ordo, & figuræ, & hæc omnia videntur esse bona, vnde & in lib.12.Arist.cōstituet bonum intrinsecum vniuersi in ordine, sicut in exercitu, &c.

Respondeo, ibi cōmittitur fallacia accidentis, sic arguendo scientia mathematica considerat proportiones, cōmensurationes, & ordines figurarum, ac numerorū, & hæc sunt bona. ergo considerat bona. Hoc inquam, non sequitur, quoniam licet in se sint bona, nō tamen considerantur in mathematica, sub ratione boni, sed sub ratione entis, & inquātum sunt proprietates quantitatis continuæ, aut discrete, vnde Aristotiles in hoc 3.lib.in tex.3.inquit Mathematicis vero nullam de bonis aut malis rationem facere. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. Si genus prædicatur de sua differentia prædicatione per se.

Impossibile autem prædicari, aut species generis de proprijs differentijs, aut genus sine suis speciebus. Textu 10.

CIRCA hanc quæstionem tria agenda sunt. Primo, pertractabitur opinio B.Th.cui concordat Ant. And.Secundo,pertractabitur opinio Ianduni,qui tenet oppositum. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ B.Th.exponens textum presentem,tenet partem negatiuam,& adducit vnicam rationem, quæ stat in hoc. Genus non prædicatur de differentia primo modo per se,nec secũdo modo.ergo nõ prædicatur ꝑ se. Constat enim quòd non tertio,nec quarto modo. Antecedens probatur. Genus non ponitur in diffinitione differẽtiæ. quoniam ex quarto topicorum,differentia non participat genus, ergo non prædicatur de differentia in primo modo per se,nec differentia ponitur in diffinitione generis,aliter in quocunque reperiretur genus,inueniretur & differentia,ꝙ patet esse falsum. non.n.in quocunq; est animal,in eo est rationale. ergo genus non prædicatur in secundo modo per se de differentiã. Est.n.secundus modus per se, quando subiectum est de ratione prædicati B. Th.concordat Anton. And.in 3.metaph.q.2.vbi inquit. Genus non predicatur per se de differentia, ꝙ patet per Auic.in 5.metaph.dicentem,ꝙ licet genus & differentia prædicentur de toto.i.de specie, nõ tamen significat totum per se, sed genus significat materiale, differentia autem formale,vtrunque autem significat partem speciei,per modum totius, & sicut materiale est extra formale. sic conceptus generis est extra conceptum differentiæ,patet ergo,quòd non prædicatur per se primo modo de differẽtia. Quòd autem non prædicetur per se secundo modo,videtur omnibus clarum, constat.n.genus non esse proprietatẽ, nec habere nomen proprietatis,respectu differentiæ.

Tu tamen aduerte,ꝙ Arist.in 6.Topicorum, adducit aliã rationem,& stat in hoc,si animal genus prædicatur per se differentia, ergo vnum animal, puta homo esset plura animalia,quòd est falsum,consequentia probatur. Animal quòd se

cun

cundum te includitur in conceptu rationalis, aut est idem cū eo, quòd includitur in conceptu speciei, aut non est idem, si idem, ergo est nugatio dicendo homo est animal rationale. nam si idem animal, quòd prędicatur vt genus de homine, includitur diffinitiuæ in rationali. idem his inutiliter repetit, si non est idem, habetur intentum, nam homo est animal: & est illud animal, ꝙ includitur in rationali, & hoc non est idē cum primo, ergo idem homo erit multa animalia.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Iand. in 5. metaph. qō. 12. tenet partem affirmatiuam, & licet multipliciter arguat hæc tamen est principalis ratio sua. Quòd est animal ꝑ formam suam, est per se animal. Hæc est de mente philosophi in lib. 5. c. de per se, vbi ponit primum modum per se, esse qñ aliquid est tale per suam formam. Sed rationale est animal per formam suam, non. n. est animal per materiam suam, sed quia habet talem formam, puta animā sensitiuam, ad quam sequitur esse animal, ergo rationale per se est animal, & sic genus per se prædicatur de differentia.

Sed qm̄ philosophus in 3. metaph. & in 6. top. tenet oppositum, ideo ne videatur negare philosophum, dicit ꝙ in 3. metaph. procedit mere disputatiuę, & non determinatiuæ, ideo rationes suæ non sunt conclusiuę. & hoc innuit Comment. in 3. metaph. commento 1. vbi inquit intendit in hoc tractatu inducere sermones disputatiuos, qui affirmant, & destruūt idem, in omnibus quæstionibus difficilibus huius scientiæ, hæc illæ. Quòd autem in topicis disputatiuæ ꝓcedat patet, quoniam ex probabilibus, quæ non inferunt necessario alteram partem. Hæc est opinio Ianduni.

Sed vt rudis, laborat in æquoco, de ly per se. Est. n. duplex .s. entitatiuum, & prædicatiuum, alij dicunt, logicum, & metaphysicum, eo ꝙ logicus prædicationes obseruat, metaphysicus autem quidditates, per se quidem prædicatiuum est, qñ prædicatum est dę ratione subiecti, vel subiectum de ratione prædicati, per se autem entitatiuum est, quando res de se, & secundum suam naturam talis est, sicut sol per se est lucidus, luna autem non, sed per alte℞, & Deus per se bonus est, creata autem non per se, sed per alterum, vnde ly per se, videtur coincidere cum ſm se, & per essentiam. Sed non incōuenit,

aliquid esse per se tale entitatiuæ,& non prædicatiuæ,vt hic, Deus est per se pr,eo ꝙ paternitas diuina est essentia diuina, non tñ prædicatiuæ,vel formaliter est per se pater,qm prædicatum non est de rõne subiecti,nec econuerso, cum se hēant vt absolutum & respectiuum, sic in ꝓposito. Hæc est per se entitatiuæ, rõnale est animal non tñ prædicatiuæ propter rationem adductam à B.Th. Iandunus autem, non distinguit inter per se entitatiuæ,& per se prædicatiuæ, credit.n.omnē prædicationem sumptam à forma,esse per se prædicatiuæ. Quòd non est verum, nisi ly forma sumatur pro quod quid est,vel diffinitione,in quo sensu loquitur philosophus in libro 5.in cap.de per se,inquit.n.vno quidem.n.modo, ẜm se, quod quid erat esse vnicuique,vt calias & quod quid erat esse caliam,id est calias,& diffinitio caliæ sunt idem per se.

Tenemus ergo,ꝙ licet hæc sit identica, rationale est animal,tñ non est per se formaliter & prædicatiuæ:& quantum ad hoc dicimus, ꝙ philosophus nõ disputat in 3.metaph.sed determinate cõcludit, nec obstat dictum Comment.licet.n. vt in pluribus disputet,tñ non inconuenit,ꝙ respectu alicuius conclusionis determinet, & assumat aliquas propositiones simpliciter veras,sicut in q.prçcedēti visum est. ꝙ in mathematicis non est efficiens,nec bonum,nec finis &c.

Pro ratione aũt adducta ex 6. topicorum, quam conatur Iand.declarare,ꝙ non valeat,aliter per eandem rationem cõcluderetur,quòd animatum non prædicatur de homine, nã cum prædicetur de animali,si prædicatur de homine, homo erit vnum animatum,& animal aliud animatum,si ratio philosophi concludit. Hoc autem est falsum. ergo rõ philosophi non concludit. Pro hac inquam rõne, dicere possumus duo. Primo,ꝙ conclusio sit de mēte philosophi.s.Genus nõ prædicatur per se,de differentia,& ad hanc quæstionē aliqua ratio simpliciter vera adducitur.s.illa quam hic B.Th.adduxit. Aliqua autem tantum ꝓbabilis & apparens est.vt ista, q̃ adducta est ex 6.topicorum. Non.n.est necesse,oēm rationem ꝓ conclusione adductam,simpliciter cõcludere.Dico secundo,ꝙ potest sustineri,rõnem illam simpliciter cõcludere. & qñ instat Iandunus,ꝙ eadem rõne animarum non prædicaretur de homine,aliter homo esset multa animata,dico ꝙ quan

quando prædicatur animal de homine, non prædicatur formaliter animatum de homine, vanum.n.est dicere, homo est animatum animal, vel animal animatum, eo ꝙ in ly animal, includitur animatum. Instantia ergo Ianduni nulla est.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ quædam sunt argumenta satis apparentia, contra determinationem factam.

Primum est. Rationale per se, est homo, homo per se est animal, ergo rõnale per se est animal. Tenet argumentum per regulam. Qñ alterum de altero p̄dicatur &c. Quòd minor sit vera patet, quoniam prædicatum est de ratione subiecti. Quòd autem maior sit per se, probatur. Hæc est per se, hõ est rõnalis, vt patet. ergo hęc est per se. Rationale est homo. Tenet ꝯñtia. quoniam sicut propositio necessaria conuertitur in necessariam, præcipuæ in terminis conuertibilibus sic ꝓpositio per se, conuertitur in propositionem ꝑ se.

Respondeo, hic sunt duo modi respõdendi. Primus est Anton. And. in 3. metaph. q. 2. ad primum, ipse negat hanc similitudinem. Sicut necessaria conuertitur in necessariam, sit per se, in per se, & rõ est: quoniam ad ꝓpositionem necessariam sufficit necessaria cõnexio terminorum, dato ꝙ vnum extremum non sit de ratione alterius. Ad per se autem prędicatiuum & in primo modo, de quo loquimur, quãdo quęrimus, si genus prædicatur per se de differentia, duo requiruntur. s. necessaria cõnexio terminoꝵ, & ꝙ prędicatum sit de ratione subiecti. Constat autem ꝙ dum hæc, homo est rationalis, cõuertitur in istam, rationale est homo secunda non est per se, primo modo: & ideo per se nõ conuertitur in per se, saltem respectu eiusdem modi. vtrum autem respectu diuersaꝵ modorum dicemus in q. sequenti.

Secundus modus respõdendi clarior, est iste. Qua ratione, rationale per se est homo, eadem rõne, rationale per se est animal. Prima aũt est per se entitatiuæ, siue metaphysicæ, vt declarauimus supra. & non est per se prædicatiuæ, primo modo, de quo hic intendimus, sic ista, rationale est animal, est ꝑ se eodem modo. Sed nihil cõcluditur, contra determinationem. in qua intendimus de per se primo modo prędicatiuę.

Secũdum est tale. Homo per se est animal. Homo per se est rationalis. ergo rationale per se est animal.

Respondeo negatur argumentum. quoniam ly per se in præmissis tenetur prædicatiuæ,in conclusione tenetur entitatiuæ,& qm̃ non tenetur vniformiter in præmissis & in conclusione,ideo negatur similis modus arguendi,& si dicas. ꝙ in conclusione etiam tenetur prædicatiuæ. nego,qm̃ non est necesse extrema comparata ad medium, habere eandem habitudinem,quam hñt. qñ comparantur adinuicem & econuerso. vt patet hic. Homo necessario est aïal.Homo necessario est substantia. ergo substantia necessario est animal,non sequitur,qm̃ potest esse substantia,remoto quocunq; aïali.

Tertium est tale,si genus non prædicatur per se de differẽtia. ergo per accidens, qm̃ non datur medium,sicut non datur medium inter ens per se,& ens per accidens. Tunc vltra, ergo rationale & animal faciunt vnum per accidens, q est falsum,constituunt enim speciem, quæ est vnum per se contra vero probatur: quoniam ex 7.metaph.prædicatio per accidens fit: quando accidens prædicatur de subiecto, aut ecõuerso,aut accidens de accidente,sed in his omnibus fit vtrum per accidens, & ergo &c.

Respondeo,hic est duplex responsio. Primo dicitur,quòd prædicatio accidentalis fit duobus modis.Primo,qñ alterum est veræ accidens,& tunc semper fit vnum per accidens. Secũdo,quando alterum non est veræ accidens,sed est extra rationem alterius, vt motus est actio,& tunc non fit vnum per accidens. & talis prædicatio est, quando prædicatum licet sit eiusdem prædicamenti. cum subiecto,& sit idem re, tamen non est diffinitiuum subiecti.& hic modus prædicationis seruatur inter genus,& differentiam. Et aduerte, ꝙ ibi semper loquimur de primo modo per se,& de modo accidẽtalis prædicationis,opposito primo modo per se.

Secundo dicitur & breuius. quando prædicatio est accidẽtalis, metaphysica,quæ requirit, quòd extrema sint diuersorum prædicamentorum, sicut homo & musica fit vnum per accidens, quando autem prædicatio est per se metaph.quæ est,quando prædicatum & subiectum sunt eiusdem prædicamenti,licet sit predicatio accidentalis logica,non fit vnum ꝑ accidens, sic est in ꝓposito. qm̃ genus prædicatur per se metaph.de dr̃ia, non sequitur ꝙ ex eis fiat vnum per accidens.

Et

Et aduerte, quòd hæc respõsio est magis resoluta, & per eam solues multa argumenta, si tu noueris bene applicare. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. Si propositio per se, conuertitur in propositionem per se.

CIRCA hanc q. aduerte, q̄ proponitur ꝑꝑ rñsionem datam primo argumento, præcedentis q. Diximus.n.q̄ licet hæc sit per se entitatiuæ, & prædicatiuæ, homo est rõnalis: hæc tñ non est per se prædicatiuæ, rationale est homo. Hæc rñsio facit dubium, & vr̄ q̄ tam conuersa, quàm conuertens sint per se, ſm doctrinam philosophi in 1. poster. Illic.n. vult philosophus, q̄ qñ prædicatum est de rõne subiecti. sit primus modus per se. qñ aũt subiectum est de rõne prædicati, sit secundus modus per se. Sed in ista, hõ est rõnalis, prædicatum est de rõne subiecti, & in ista, rõnale est homo, subiectũ est de rõne prædicati. ergo prima est in primo modo per se, & secunda in secundo, ex ꝯnti per se conuertitur in per se.

Hic inuenio duas opiniones, vnam affirmatiuam, quorũdam Thomistarum: Isti dicunt, q̄ licet conuertens, & cõuersa non sint per se, respectu eiusdem modi, ne detur circulus in diffinitionibus: tñ non inconuenit, respectu diuersorum modorum. s. primi, & secundi, & suum principale fundamentum stat in ratione adducta, ex doctrina philosophi in 1. poster. limitant tñ se dicentes, q̄ tunc solum conuertitur pro se, in per se, qñ subiectum, & prædicatum sunt termini conuertibiles. vnde tenent, q̄ hæc non est per se, animal est hõ, hæc aũt est per se, animal rõnale est homo, & confirmãt opinionẽ suam, ex hoc, q̄ philosophi, & ꝓcipui doctores demõstrantes, vtũtur indifferenter conuersa, & conuertente, vt ꝓpositionibus ꝑ se. Assumunt.n. istam, oẽm intellectiuum est liberꝜ, & suam cõuertentem. s. omne liberꝜ est intellectiuum, & istam oẽ necessarium est æternum, & econuerso, & istam oẽ generabile est corruptibile, & econuerso: ergo signũ est q̄ & conuersa, & conuertens sunt per se, & sic patet, propositionem per se, conuerti in ꝓpositionem ꝑ se: licet id non sit verꝜ in omnibus, & ab hac sententia non vr̄ dissentire. Ant. And. in 3. metaph. q. 2. ad primum, dicit.n. in fine rñsionis, ꝓpositio ergo per se, non necessario conuertitur in per se.

Quasi

Quasi dicat licet contingat aliquam conuerti, non tñ est necessarium in omnibus, vt qñ termini non sunt cõuertibiles.

Alia opinio est quorundam Scotistarum, præcipuę Antonij Trombetæ, in suis q. metaph. Hic tenet partem negatiuam absolutæ, ita ꝙ ſm ipsum, nulla propositio per se, cõuertitur in per se, & fundat se super hoc: ꝙ omnis propositio per se est illa, cuius prædicatum habet rõnem formalem intrinsecam inhærentiæ, in subiecto. Quæcunque autem non dicit talem rationem formalem, est propositio per accidẽs: & intẽdit dicere ꝙ omnis propositio per se, habet causam intrinsecam in subiecto, per quam pdicatum inest subiecto, & hoc fundamẽtum dicit esse de mẽte Scoti in 3. sent. dist. 7. nec aliter probat. Tũc arguit sic. Cuicũque propositionis prædicatum depẽdet à subiecto, quãtum ad rationem formalem inhærẽtiæ intrinsecam in subiecto, subiectum ipsius nõ potest cõsimili dependentia depẽdere à prædicato. Hæc vr̃ manifestare: qm̃ non datur circulus in dependentia, in eodem gñe causæ. Patet. n. ꝙ formæ depẽdet à materia, in gñe causę materialis, materia vero nõ depẽdet à forma, in eodem gñe, sed in gñe causæ formalis. Sed prædicatum propositionis per se depẽdet à subiecto, ſm rationem formalem inhęrẽtiæ intrinsecam in subiecto, qm̃ hæc est ratio propositionis ꝑ se, ergo ecõuerso subiectum non potest dependere consimili dependentia à prædicato: ergo per se non conuertitur in per se.

Sed hæc sua ratio nõ est efficax, eo ꝙ suum fundamẽtum non est verum, nec positum ab Arist. Non. n. est necesse artare nos, ad dependentiam in genere causæ formalis tãtum, sed sufficit prædicatum depẽdere à subiecto, vel in gñe causę formalis, vt in primo modo, vel in genere causæ materialis, siue effectiuæ, vt in secũdo modo, subiectum. n. causa est passionis suæ vt materialis, & vt efficiẽs, vt dicemus alias, negamus igitur illam esse rõnem, siue descriptionem ꝓpositionis ꝑ se, quæ dr̃ esse Scoti. & dicimus cum Arist. ꝙ ad ꝓpositionẽ ꝑ se, sufficit prędicatum esse de rõne subiecti, vel ecõuerso.

Tenẽdum est ergo cum opinione prima in terminis conuertibilibus tm̃: & qm̃ genus, & differentia non sunt cõuertibilia, ideo hæc non est per se, animal est rationale, imò nec necessaria, stat enim animal esse, & tamen rationale nõ esse,

simili

similiter hæc non est per se, rationale est animal, quia vt probauimus in q. præcedenti, nec prædicatum est de ratione subiecti, nec subiectum est de ratione prædicati.

Tu tamē aduerte, q aliqui vt videātur quid noui excogitasse, concedūt ſm modum per se, cōuerti in primum modū. vt ibi. Homo est risibilis, risibile est homo, prima est in secūdo modo, secūda autem est in primo modo: qm prædicatū est de rōne subiecti: nolūt autem concedere. primum modum posse cōuerti in secundum, eo q prædicatum secundi modi, vel est passio, vel quid habēs modum passionis. Sed cō stat, q diffinitum nō est passio, nec induit modum passionis, cum nō prædicetur in quale, & proptērea dicūt, q hæc non est in secūdo modo per se, animal rōnale est homo, eo q prędicatum nō denominat, nec qualificat subiectum, & hęc opinio non vr irrationabilis. verū quia hæc, animal rōnale est hō, est necessaria, ex cōnexione terminorū, & in via Thomistica, omnis necessaria vr esse per se, licet nō apud Scotistas, vt visum est in q. præcedēti, in respōsione ad primum, possumus dicere, propositiones secūdi modi per se, esse in duplici drīa. Quædam sunt, in quibus subiectum est de rōne prædicati, & prædicatū denominat subiectum, quale, vt ibi, hō est risibilis, & istæ sunt propriæ. Quædam aūt sunt in quibus, licet subiectum sit de rōne prædicati, tamē prædicatum non denominat subiectū, quale, vt ibi. Animal rōnale est hō, & istæ sunt impropriæ. Dicemus ergo, quòd secūdus modus cōuertitur in primum ꝓpriæ, & primus in secūdum, saltem impropriæ, & hoc sufficit. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super quartum librum metaphysicæ.

1 *Si ens est vniuocum, vel analogum.*
2 *Si ens habet veras, & proprias passiones.*
3 *Si passiones entis, sunt idem cum ente.*
4 *Si passiones entis, sunt conuertibiles cum ente.*
5 *Si ens prædicatur quidditatiuè de passionibus suis, & de vltimis differentijs.*

6 Quo

6 *Quomodo ordinanda sunt passiones entis, secundùm prius, & posterius.*
7 *Si vnum transcendens, quòd est passio entis, est idem cum vno, quòd est principium numeri.*
8 *Si ratio vnius transcendentis, & vnius numeralis est formaliter positiua.*
9 *Quòd sit principium complexum simpliciter primum.*
10 *Si tale principium est cognoscibile demonstratione, vel cognitione sensitiua.*

QVAESTIO PRIMA.
Si ens est vniuocum, vel analogum.

ENS MVLTIS MODIS DICITVR, sed ad vnum, &c. Textu 2.

IRCA hanc quæstionem aduerte, primo, ꝙ Cõment. in hoc 4. lib. in cõmento 2. expresse tenet, ipsum non esse vniuocum, nec ęqui uocum, sed medium, ex ꝑnti analogum, sic enim inquit, vult declarare, ꝙ hoc nomen ens, non est æquiuocum, si. n. esset æquiuocum, non consideraret de eo, vna ars, neque dr̃ vniuocæ, vt animal de hoïe, & de asino, sed est de nominibus, quæ dñr de rebus attributis eidem, & sunt media inter vniuoca, & æquiuoca, hæc illæ. Quare quid de hoc senserit Cõment. non est laborandum, nam & Cõmentistę præcipuę Iand. in 4. lib. metaph. tenent, de mente Cõment. ipsum non esse vniuocũ, sed analogum, similiter ꝙ Scotus posuerit ipsum vniuocum, & qũo. s. metaphysicum, & non physicum, patet per Ant. And. in 4. lib. metaph. q. 1. vbi declarat, quid sit vniuocatio physica & logica, & metaphysica similiter manifestum est, ꝙ B. Th. tenet ipsum esse analogum analogia, quę est vnius ad alterꝝ, & non analogia quæ est plurium ad vnum, qualis est analogia huius nominis sanum, & hoc videre poteris in Capr. in 1. dist. 2. q. 1. improbatione none conclusionis, & in rñsionibus

bus argumentorum,contra eandem conclusionem,& in Paulo Soncinatæ in 4.metaph.q.4.& in Thoma Caëtano,super de ente,& essentia. Sed in his quæ prædicti scripserunt nolo re ferendo immorari, vide tu ad placitum, volo aũt pro huius quæsiti euidentia,agere quinque. Primo,quid requiratur ad vniuocum reale. Secundo,quid ad vniuocum logicum. Tertio,ponentur aliquæ conclusiones rñsiuæ. Quarto,ostẽdam ꝙ opinio Scoti nõ discordat in re,ab opinione B.Th. Quinto,soluentur argumenta Scoti, & maxime quæ videbuntur repugnare contra determinationem, quam facturi sumus.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ æquiuocum reale requirit 4. cõditiones. Primo,ꝙ dicat vnum cõceptum,vt comparatur ad sua contẽta,& prædicatur de eis. Quòd quidem dico,qm̃ si aliquod cõe dicat vnum cõceptum quidditatiuum, vt in se præcisæ cõsideratur,vt sic nõ erit vniuocum formaliter,eo ꝙ vt possumus elicere ex philosopho in antepraedicamẽtis, vniuocum vniuocata respicit. Quòd & declaratur ꝑ Simplicium super prædicamẽta,qui inqt,eiusmodi nomẽ.s. vniuocũ quidem, de rebus principaliter ꝑdicatur, & cõe, & ꝓprium,vniuocæ aũt prædicari,nõ inest principaliter, sed ꝑ talẽ, vel talem cõicatam rõnem. Quare qñ participantibus nõ solum nomẽ,sed & natura cõis est,talis est vniuocus participationis modus.Ex his elicio,ꝙ si cõsideretur animal ꝑcisæ in se,vt dicit vnum cõceptum,anteq̃ comparetur ad sua inferiora,nã est vniuocum,nec æquiuocũ,nec analogũ. Idem dico de ente, si in præcisæ cõsideretur. vt dicit vnum cõceptum,puta,ens est,cui debetur esse,& nõ comparetur ad subiectum, & accidẽs, ad Deum, & creaturam,in illa prima, & absoluta cõsideratione,nõ erit vniuocum, nec analogũ &c.

Sed dices,licet genus, & species possint in seipsis considerari non respiciendo contenta,non tamen ens. quoniam secundùm Commentatorem in 10.metaph.commento 8.ens significat decem prædicamenta immediate significatione.

Sed contra. De quolibet possumus considerare prius, ꝙ sit ens,quàm quòd sit tale ens,puta substantia,vel accidens. ergo in illo priori,ens dicit vnum conceptum antequam cõ retur ad sua contenta.

Præterea conceptus absolutus prior est conceptu relatiuo.

uo. Sed conceptus entis in se, est absolutus, cum autem comparatur suis contentis, fit relatiuus, respicit enim inferiora, de quibus prædicatur, ergo potest haberi de ente vnus conceptus, antequam comparetur suis inferioribus.

Præterea, si primum quòd cadit in nostro intellectu est ens, patet quòd antequam sciam de aliquo, quòd sit substantia vel accidens, prius scio quòd est ens, nescirem autem ipsum esse ens, nisi in illo priori, habere conceptum entis.

Ad argm̄ ergo dico, ꝙ hoc non est contra Comment. stat enim ꝙ ens significet immediate, significato reali 10. prædicaměta, & quòd ante quàm comparem ipsum 10. prædicamẽtis, habeam de ipso vnum conceptum cōissimum, quem pono saluari in quolibet prędicamẽto, ex hoc aũt nolo inferre. ꝙ ille conceptus sit quid reale, prius omni realitate prædicamẽtali. Sed quòd iste est ordo in intellectu, vt prius cõcipiat ens cõe in se, quàm comparet ipsum suis contẽtis, & in illo priori, vt dixi, nõ habet rationem vniuoci, nec analogi, eo ꝙ consideratio in illo priori est absoluta, consideratio autem vniuoci vel analogi est respectiua, concernuntur enim inferiora, quibus nomẽ, & ratio superioris cõmunis attribuitur.

Secũdo requiritur, quòd vniuocum participetur à suis cõtẽtis, ẜm vnam rationem, ita ꝙ ratio illius cõis in se cõsiderati antequam comparetur suis cõtentis, qñ attribuitur eis, seruetur eadem in oĩbus suis cõtentis, & per hoc differt vniuocum ab ęquiuoco, quòd respicit cõtenta ẜm diuersas rõnes.

Tertio requiritur, ꝙ illa rõ æque repręsentet oĩa cõtẽta, & sine ordine, puta ꝙ ratio animalis quãtum sit ex se, æque cõueniat homini, & leoni, ita quòd in ratione, vnum nõ sit prius nec perfectius altero, licet adinuicem comparata, non inconueniat vnum esse prius, vel perfectius altero, vt patet in speciebus numerorum. Sed hoc nõ impedit vniuocationem, aliter numerus nõ esset vniuocum, dictum de speciebus, nec animal dictum de homine, & asino, constat enim hominem esse quid perfectius asino. Item quòd repræsentet omnia de quibus dicitur sine ordine, puta quòd nõ repræsentet vnum vt tale respicit alterum. Hæc .n. est propria ratio analogi.

Quarto requiritur, quòd illa ratio ęque cõueniat cõtẽtis, vt res sunt, & hoc dico, qm̃ in vniuoco logico, hæc ꝯditio nõ requi

requiritur,vt dicemus infra. Declaro aũt hanc conditione ſic. Ratio animalitatis cõuenit homini,& leoni,vt res ſunt: qm̃ vterque veræ naturam ſenſitiuam habet,æque aũt conuenit: qm̃ ſi Deus annihilaret naturam ſenſitiuam in homine, non annihilaretur tota ratio animalitatis,adhuc.n.ſaluaretur in leone,& econuerſo,& ideo animal eſt vniuocum. Si aũt annihilato homine,tota ratio animalitatis deſtrueretẽ in leone,&in alijs aĩalibus,non eſſet aĩal vniuocũ,ſed analogũ.

Ex his ergo formo talẽ diffinitionem, de ꝓprijſſimo, & reali vniuoco. Vniuocũ reale eſt illud,quòd vt comparatur ſuis vniuocatis inquantum res ſunt, participatur ab illis ſm̃ eandem rõnem æque repræſentantem vnumquodque eoꝝ, & ſinè ordine vnius ad alterum vt comparãtur ſuo vniuoco.

Quantum ad ſecũdum dico,quòd ad vniuocum logicũ requiritur prima,& ſecũda,& tertia conditio,non aũt quarta. Nam remota omni conueniẽtia reali,&ſeruato eodẽ modo prædicãdi,adhuc ſtat vniuocatio logica,eo quòd logicus nõ cõſiderat res,quo ad ſuas realitates,ſed vt ſtãt ſub intentionibus ſecũdis,& quo ad modos prædicãdi.Sic.n.prædicabilia, & res prædicamẽtales conſiderat.Et quòd ſeruetur vniuocatio logica,ſine conueniẽtia reali probatur,nam dr̃ia prędicatur vniuocæ de duabus differẽtijs ſpecificis,& tamẽ cum ſint primo diuerſæ, in nullo reali conueniũt ex lib.10.metaph. Præterea. Qualitas ꝑdicatur vniuocæ de prima,& tertia ſpẽ qualitatis,& tamẽ in nullo reali conueniũt,eo quòd in prima, locantur qualitates ſpirituales, in tertia aũt ſenſibiles, quæ non cõicant cum illis. Præterea. Quantitas prædicatur vniuocæ,de cõtinua,& diſcreta,& tamẽ in nullo reali conueniũt.Patet ergo,quòd quarta cõditio non requiritur. Requiritur tamẽ tertia.ſ.quòd vniuocum logicũ dicat vnum conceptum conueniẽtem æqualiter ſuis contẽtis,non tamẽ dr̃ijs, qbus ſua contẽta abinuicem differũt.Nam conceptus aĩalis cõuenit homini, & leoni in primo modo per ſe, nõ autem rõnali,& irrationali: qm̃ vt determinauimus in 3.lib.nec genus,nec conceptus generis prędicatur per ſe primo modo de differẽtijs,& propterea philoſophus in 3.lib.cõcluſit ens nõ eſſe genus,& patet,quòd ibi loquitur logicæ:qm̃ totum illũ proceſſum proſequitur modo logico,ſ.per prædicationem,

&

& modum prædicandi. Ex his igitur manifestum fit, quomodo differunt vniuocum reale, & vniuocum logicum.

Quantum ad tertium, ſtãtibus prædictis, aduerte quatuor concluſiones reſponſiuas.

Prima eſt, ens in ſe præciſæ, & abſolutæ cõſideratum, dato ꝙ haberet vnum conceptum, qui poſſit conuenire omnibus ſuis contẽtis non eſt vniuocum, nec æqquiuocum, nec analogum: nam vniuocum nõ eſt, nec æquiuocum, nec analogũ, niſi vt comparatur ſuis contẽtis, ſm vnum, aut plures cõceptus, vt diximus ſupra. Hęc.n. eſt prima cõditio. Sed ens ſic cõſideratum in illo priori, non comparatur ſuis contentis, prius.n. cõſidero ens vt ens, quàm ens vt ſuba, vel accidẽs, ergo vt ſic, non eſt vniuocum, nec ęquiuocum, nec analogum.

Secunda eſt, ens comparatum ſubſtantiæ, & accidẽti vt res ſunt, non eſt vniuocum reale, nam conceptus entis, licet cõueniat ſubſtantiæ, & accidenti, vt res ſunt, non tñ æque, & ſine ordine conuenit eis, ſed gradatim deſcendit in eis: ergo non eſt vniuocum reale, ꝯñtia patet, ex conditionibus ſupra poſitis de vniuoco reali. Añs probatur, annihilata tota entitate ſubſtantiæ, totum ens annihilatur, eo ꝙ accidentia non ſunt niſi entis ex 7. metaph. & in prædicamentis dicitur, ꝙ deſtructis primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid remanere, ſi vero annihilatur tota entitas accidentium, non repugnat quin remaneat ſubſtantia, eo quòd eſt ens ſimpliciter, & eſt prior accidente. ergo conceptus entis non æque conuenit ſubſtantiæ, & accidenti: ſed primo gradu deſcendit in ſubſtantia, ſecundo gradu in generibus accidentium: in quibus etiam gradualiter deſcendit, quoniam primo in quantitate: ſecundo, in qualitate: tertio, in ad aliquid, &c. Cum ergo iſta gradualitas non ſtet cum vniuocatis, vt reſpiciunt commune vniuocum: ſequitur, ꝙ ens non eſt vniuocum reale.

Nec valet dictum Ant. And. in 4. metaph. q. 1. ad primum & vltimum, inquit enim, ꝙ cum vnitate vniuocationis. ſtat vnitas analogiæ, vel attributionis, eo ꝙ philoſophus in 10. metaph. ponit eſſentialem ordinem inter ſpecies vnius gñis & tñ ex hoc non tollitur vniuocatio, patet enim numerum eſſe genus: & tamẽ inter ſpecies numeri eſt eſſentialis ordo prioris, & poſterioris, ſic inquit in propoſito in rõne entis

in

in qua eſt vnitas attributionis ipſa attributa, ſcilicet ſubſtan tia,& accidens, habent vnitatem vniuocationis.

Hoc inquam non valet, qm̃ aliud eſt ponere ordinem inter aliqua, vt adinuicem cõparantur, & vt cõparantur ad aliquod cõe, cuius rationem participant, primum non impedit vniuocationem, qm̃ ſtat cum tali ordine, quòd aliqua partici pent æqualiter rationem ſui cõis, vt ad ipſum cõparantur, ali ter propoſitio nõ eſſet genus ad affirmatiuam,& negatiuam, eſt.n.affirmatiua prior, nec animal ad hoiem,& brutũ, eſt.n. hõ pfectior, ſm vero impedit, eo q rõ ſuperioris deſcẽderet gradatim in inferioribus. Aduerte igr̃, q licet philoſophus ponat ordinẽ eſſentialem inter ſpecies vnius gñis, vt adinuicem comparãtur, non tñ vt comparãtur gñi, prout participãt rõnem illius gñis. in ppoſito aũt patet, q ſubſtãtia,& accñs, ſiue inter ſe comparentur, ſiue ad ens, ſemper retinẽt ordinẽ. qm̃ ens prius dicitur de ſubſtantia, & per ſubſtantiam verificatur de accidente,& ſubſtantia comparata accidẽti, prior eſt vt declarabitur in lib.7. ſtat ergo ratio noſtra in robore ſuo.

Tertia cõcluſio eſt, ens nõ eſt vniuocum logicum, nam vniuocum logicum nõ prędicatur formaliter,& in primo modo per ſe de drijs, vel modis, quibus vniuocata adinuicem diſtinguuntur. Hãc declarauimus in lib.3. ſm philoſophum in q. vlt. Sed ens formaliter prædicatur de omnibus drijs, & modis, quibus ſua inferiora diſtinguũtur. Quòd.n.eſt, ens eſt,& ſi nõ eſt ens, eſt nihil. Nõ.n.datur medium, inter ens ſumptũ in ſua maxima cõitate,& ipſum nihil, ergo nõ eſt vniuocum logicum,& hæc ratio ſumpta eſt ex 3. metaph. tex. 10.

Et aduerte, q Ant.And.in 4.metaph.q.1.in rñſione argõrũ neſciuit aliter fugere hãc rationem, niſi negãdo, q ens prædicetur formaliter de drijs vltimis,& paſſionibus ſuis. Sed q hoc ſit contra philoſophum,& ſit falſum in ſe, manifeſtabitur in q.5. huius lib. & ſoluentur argumenta Scotiſtarum.

Quarta concluſio, ens eſt analogum reale, nam ens dicit vnum cõceptum, gradualiter,& quoddam ordine participatũ à ſubſtãtia,& accidente, ita quòd primo conuenit ſubſtãtiæ, & per ſubſtantiam conuenit accidenti. nam ſubſtantia non pẽdet ab accidente, ſed ecõuerſo, ergo &c. patet cõſequentia, quoniam vt declarauimus in 1. parte quæſtionis, iſtæ ſunt

conditiones analogi, vt distinguitur contra vniuocum.

Quòd autem non sit æquiuocum, est cõiter ab omnibus cõcessum, & si Porphyrius vel philosophus alicubi dicat ens, esse æquiuocum, sumunt æquiuocum pro analogo, eo quòd analogum magis propinquat æquiuoco, quàm vniuoco.

Quantum ad quartum declarandum est, ꝙ Scotus non discordat à via nostra, nisi in noīe. Aduerte igitur, ꝙ in 1. sent. dist. 3. q. 1. intẽdens manifestare, quõ potest cõcipi Deus cõceptu vniuoco, sibi & creaturæ, declarat prius quid intẽdat per cõceptum vniuocum, & dicit, & ne fiat contẽtio de nomine æquiuocationis, cõceptum vniuocum dico, qui ita est vnius, quòd eius vnitas sufficit ad cõtradictionem affirmãdo, & negãdo ipsum de eodem, sufficit ẽt ꝓ medio syllogistico, vt extrema vnita in medio, sic vno, sine fallacia æquocationis cõcludãtur inter se vnum. Hæc Scotus. Ex quibus patet, quòd Scotus cõtentatur ponere tãtam vnitatem in ente, quãta sufficiat ad cõtradictionem ponẽdam, & vt sit medium efficax in syllogismo: Sed nõ solum vniuocum sufficit ad hoc imò, & analogum, illo quidẽ modo analogiæ, in quo ponimus ens. Quòd ergo Scotus dicit vniuocum B. Th. dicit analogũ. Declaro aũt modos analogiæ, vt sciamus in quo reponit ens, & ſm quẽ fit cõtradictio, & potest esse medium in syllogismo.

Aduerte igitur, ſm doctrinam Thomisticam, vt patet per B. Th. in 1. sen. dist. 19. q. 5. art. 2. ad idẽ, ꝙ triplex est analogia.

Prima est, qñ analogum dicit plures rõnes, & eius significatum solum in primo analogato reperitur. Sicut sanum, ꝙ alia rõne ꝑdicatur de aīali, & alia de medicina, & alia de dieta, suum aũt significatum, tñ in aīalia saluatur, stat tñ analogia, qm̃ cõseruatiuum, causatiuum, indicatiuum, sanitatis, respiciũt aīal sanum, & hoc modo dictum analogum, est ꝓpinquissimũ æquiuoco, ideo facit ꝓpositionẽ multiplicẽ, & aufert cõtradictionem, qm̃ vtraq; hæc est vera, aīal est sanum, medicina non est sana. s. sanitate, quæ subiectiuæ est in aīali.

Secũda est, qñ analogum dicit vnam rationem, & tñ diuersum esse, & difforme habet in analogatis. Sicut corpus dum prædicatur de cœlesti, & de inferiori, licet. n. conueniãt in ratione corporeitatis, tñ non cõueniunt in esse, cum esse cœli sit incorruptibile, esseq; autem corporis inferioris est corruptibile,

bile, & hic modus non aufert, imò ponit contradictionem.
Nam hæc semper est vera, elementum est corpus, & hæc sem per est falsa, cœlum non est corpus, eo quòd ratio corporis vtrique conuenit, licet non conueniant inesse.

Tertia est, qñ analogum dicit tm̃ vnam rõnem, in qua nõ parificãtur analogata, nec inesse importato, ꝑ illam rõnem, eo ꝙ in vno analogato reperitur illa rõ, & illius esse, vt cõne xionem habet cum alio analogato. Sicut accñs est ens, vt habet cõnexionẽ ad sub̃am, & nõ ecõuerso, & creatura est ens, nõ ex se, sed vt participat esse à Deo, cui primo, & per se com petit esse, & hoc tertio modo ens est analogũ, & hic tertius modus, ponit cõtradictionem, & est mediũ efficax in syllogismo, si .n. ponatur hæc ꝯclusio calidum, & frigidũ nõ sunt in eodem, & ꝓbatur sic, nulla entia opposita sunt in eodẽ calidum, & frigidum, sunt opposita, ergo &c. patet ꝙ illa maior est absolutæ vera, & põt sub ea fieri descẽsus distributiuæ, tã in substãtijs, q̃ in accidentibus. Ex his igitur patet, ꝙ opinio Scoti, quo ad rem nõ discordat à B. Th. nam quòd dicit Scotus ens esse vniuocũ, dicit B. Th. esse analogum tertio modo.

Quãtum ad quintũ aduerte, quòd Ant. And. in 4. metaph. q. 1. multis argumẽtis, probat ens, esse vniuocum, quæ recitãtur, & clare soluũtur Capr. in 1. dist. 2. q. 1. contra 9. cõclusio nem. Vide tu eum, Scotus aũt in 1. dist. 3. q. 1. Postquam declarauit, quid intẽdat per vniuocum, probat tripliciter, talẽ vniuocationem. Primo sic. Omnis intellectus certus de vno cõceptu, & dubius de alio, habet conceptum, de quo est certus, alium à cõceptu, de quo est dubius. Hæc est manifesta, qm̃ idem intellectus nõ potest esse dubius, & certus de eodem cõ ceptu, aliter seq̃tur cõtradictio, quòd. s. esset certus, & nõ certus respectu eiusdem. Sed intellectus viatoris potest esse certus de aliquo, ꝙ sit ens, & dubius an sit ens finitum, vel infini tum, vel an sit substantia vel accidẽs, ergo conceptus entis de aliquo, est alius à conceptu isto, vel illo, ergo vniuocus.

Rñ. Scotus deceptus fuit in hac ꝯñtia, ens dicit vnum con ceptum, alium à conceptibus suorum contentorum, ergo est vniuocum, negatur ꝯñtia, qm̃ vt diximus in corpore quæstio nis, ad vniuocum non sufficit vnitas conceptus, sed requiritur, quòd illud cõe habeat vnum conceptum, non solum in

se consideratum, sed vt respicit inferiora, & quòd ille cõceptus ęqualiter participetur à suis inferioribus. Quorum ẜm deficit in ente, qm̃ conceptus eius non conuenit accidenti, nisi in ordine ad substantiam, nec enti creato, nisi in ordine ad ens increatum. Vnde ad formam argumenti, concessa maiore, & minore, dico quòd non potest concludere, quòd sit vniuocum, sed quòd sit analogum, tertio modo analogiæ.

Secundo sic, si est alius conceptus entis, vt dr̃ de ente creato, & alius analogus, vt dr̃ de ente increato, sequitur ꝙ per ens creatum nõ possemus aliquid cognoscere de ente increato, quòd est falsum, vt patet in lib. 12. ꝯñtia probatur, qm̃ sicut ens creatum nõ cõtinet increatum, cum sit posterius eo, sic cõceptus entis creati, non continet virtualiter cõceptum entis increati, si sunt alius, & alius. Sed per nullum cõceptum ꝓprium alicuius obiecti, cognoscitur aliud obiectũ, nisi talis cõceptus cõtineat virtualiter ꝯceptum alterius obi, ergo &c.

Rñdeo. Hoc argm̃ supponit falsum. s. ꝙ ens dicat plures cõceptus, sicut analogum. Primo modo. Hoc. n. dato, argm̃ hr̃etur aliquam apparentiam. Sed nos dicimus, quòd ens, vt est cõe creato, & increato, dicit vnum conceptum, in ęqualiter tñ participatum, quo constituitur analogum tertij modi, & tunc nego ꝯñtiam, cuius probatio nulla est, qm̃ supponitur, ꝙ conceptus entis, vt dicitur de increato, sit alius, vt dr̃ de creato, & propterea negari posset, ꝙ ens creatum, nõ cõtineat increatum in rõne cognoscitiua, qm̃ effectus ducit in cognitionem causæ, & br̃, si bene aduertis, percipies, ꝙ Scot. non considerauit, nisi naturam analogiæ primi modi, quæ dicit plures cõceptus, vt sanum, & ẜm hoc semper laborauit ad declarandum, ens non esse analogum primo modo analogiæ.

Tertio sic. Omnis inquisitio de Deo metaph. ꝓcedit sic. s. cõsiderando rationem formalem alicuius, puta sapientiæ, & auferẽdo à tali rõne imperfectionẽ, quam habet in creatura, & attribuẽdo sibi oĩno summam perfectionem, & sic attribuẽdo illud Deo, ergo oĩs inquisitio de Deo, supponit intellectum hr̃e conceptum eũdem vniuocum, quem accipit à creaturis, quem remota omni imperfectione attribuit Deo.

Respondeo nego consequentiam, quantum ad habere cõceptum vniuocum. Sed sufficit illum conceptum esse analogum,

gum, & res de qua dicitur, puta sapientia, est analoga tertij modi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. Si habet ens veras, & proprias passiones.

Si igitur ens,& vnum idem &c. Textu 3.

CIRCA hanc q. aduerte, quòd Scotistæ,& Thomist. in vno conueniunt, in alio discordant. Conueniunt quidem in hoc, quòd ens habet proprias passiones, quæ dñr per se accidētia entis, vt ens est,& id quidē expresse dicit philosophus. Nam in principio lib. 4. inquit, est aūt quædam scientia, quę scrutatur ens inquantum ens,& quæ huic insunt ẜm se, & in tex. 5. inquit. Quemadmodum .n. numerus ẜm ꝙ numerus, habet accidētia propria. s. par,& impar, æquale,& inæquale. Sic ēt ens habet accidētia propria, de quibus philosophum oportet perscrutari, hæc illæ. Discordāt aūt in alio. s. an istæ passiones sint veræ passiones, sicut par,& impar sunt veræ passiones numeri,& quidem Thomistæ sic distinguūt. Vera passio est duplex. Quædam demōstrabilis, sed nō realis. Quædam realis,& demōstrabilis, & partes huius distinctionis sic differunt, vera passio demonstrabilis, sed non realis, duo tm̄ requirit. Primo, ꝙ ratio subiecti, sit prior cōceptibiliter rōne passionis, & hoc ideo, quia subiectum ingreditur diffōnem passionis, ergo necesse est prius cōcipere subiectum. Secūdo, ꝙ ipsa passio cōsequatur per se rōnem formalem sui subiecti, passio autem realis demōstrabilis vltra illa duo, requirit alia duo ẜm viam nostram. Primo, ꝙ distinguatur realiter à suo subiecto. Secūdo, ꝙ subiectum ingredietur diffōnem passionis, vt additum,& nō vt essentiale,& intrinsecū,& hoc ẜm sequitur ex primo, qm̄ si subm distinguitur realiter à passione, diffō passionis erit per additamētum. Dñt igitur Thomistæ,& Scoti. ens hr̄e veras,& proprias passiones demōstrabiles. Discordant autem in alio, qm̄ dn̄t Thomistæ, ens nō habere passiones reales, eo ꝙ nō distinguitur realiter ab eis, vt probabitur in q. seq. Scotistæ autem tenent oppositum. qm̄ opinantur omnem passionem esse idem cum suo subiecto.

Vt igitur p̄sens quæsitum resoluatur ẜm viam nostram, tria agenda sunt. Primo, probabitur ꝙ ens habet veras passiones demonstrabiles. Secundo, ꝙ non habet veras passiones reales. Tertio, soluentur principalia argumēta Scotistarum.

Quantum ad primum, ꝓbatur duplici ratione, primo sic, suppono metaphysicam esse veræ scientiam, siue sapiētiam: De hoc nō curo, qm̄ vtraque est habitus per demōstrationem acquisitus, licet vna procedat per causas altissimas, alia per causas inferiores. Tunc arguo sic, si ens non habet veras passiones demonstrabiles, ergo in metaphysica nulla est demonstratio, quòd est falsum, cum sit veræ sciētia vel sapiētia. Contra probatur, nā ex doctrina philosophi in 1. poster. cap. 10. In omni demonstratione necessario includitur primus, & secūdus modus per se, eo ꝙ conclusio demōstrationis est in 2. modo per se. Cōcluditur.n. passio de subiecto per diffinitionem subiecti, vel passionis, si ergo ens non habet passiones, de ente non formabitur conclusio demonstrabilis, & per cōsequens in metaphysica non fieret aliqua vera demōstratio.

Secundo sic. Quòd est commune omni subiecto scibili, non est negandum à subiecto metaphysicæ, cum sit subiectū nobilissimæ scientiæ, sed habere passiones demonstrabiles est commune omni subiecto scibili, vt vult philosophus in 1. poster. cap. 22. sic enim inquit, vna autem scientia est, quæ est vnius generis, id est vnius subiecti, cuius sunt principia partes, & passiones. Pro hac conclusione, nolo plures rationes adducere, quoniam communiter est concessa.

Quantum ad secundum arguitur sic, omnis passio vera realis distinguitur realiter à suo subiecto, sed passiones entis, vt probabitur in q. seq. non distinguuntur realiter ab ente, ergo non habet passiones veras reales. Minor quidem probabitur in q. seq. Maior autem tripliciter probatur.

Primo sic, causa productiua realis, & effectus eius realis distinguūtur realiter. Hæc est manifesta, qm̄ nihil seipsum ꝓducit, & qm̄ inter causam, & effectum est relatio realis, ex 5. metaph. cap. de ad aliqd, & est in 2. modo relatiuoꝝ, ergo distinctio realis, nam eiusdem ad seipsum est relatio rationis, qm̄ idem non distinguitur realiter à seipso, sed subiectum est causa productiua realis suæ passionis, ergo &c. Minorem q̄dem tenet, & probat Ant. And. in 9. metaph. q. 1. sua ratio talis est, omnis potentia pure passiua, est potentia contradictionis, vt dicitur in 9. metaph. Sed subiectum non est in potentia contradictionis ad passionem, aliter inesset ei contingenter,

ter,& per consequens non esset scibilis per demōstrationem. Habet ergo subiectum aliquam potentiam intrinsecam actiuam,respectu suæ passionis. Hæc Ant. And. ad literam. Et aduerte,quòd hæc ratio procedit ex concessis ab aduersatio, nec Ant.trombeta in suis quæstionibus metaphysicalibus sciuit euadere hanc rationem nostram, nisi per distinctionem agentis metaphysici,& remoti,physici,& propinqui. Dicit enim quòd non est necesse agens metaphysicum, & remotum,distingui realiter à suo effectu,quoniam non est necesse ipsum existere ad hoc ꝙ agat. De propinquo autem,& physico,bene est necesse,quòd realiter distinguatur, eo quòd est necesse ipsum existere ad hoc quòd agat,ex hac distinctione, dicit ad rationem nostram,quòd maior est falsa de agente remoto, & metaphysico. & in proposito dicit, subiectum esse agens remotum,&metaphysicum suæ passionis,ex consequēti,non est necesse, quòd distinguantur realiter.

Sed hæc sunt ita irrationabiliter dicta, vt non mereantur improbari. Quòd .n. dicit non esse necesse,agens remotum distingui realiter à suo effectu,est contra doctrinam philosophi in 5.lib.metaph.cap.de ad aliquid,tenet.n.ꝙ inter omne actiuum, & passiuum est relatio realis, ergo distinguuntur realiter,patet consequentia,etiam in doctrina Scoti, qui tenet quòd relatio realis,requirit extrema distincta realiter,& quæ sint actu. Quòd etiam dicit non esse necesse, agens remotum,siue metaphysicum existere dum agit,est penitus absurdum, quoniam apud philosophum in proœmio 1. libri metaph. actiones sunt singularium rōnem assignat Ant. And. qm̄ vniuersalia non existunt,nisi in singularibus,qbus competit primo,&per se existere,ergo actio requirit existentiam in quocunq; agente,siue propinquo,siue remoto. Præterea. Quòd ponat distinctionem inter agēs propinquum siue physicum,& agens remotum, siue metaphysicum, ex eo ꝙ non est necesse metaphysicum existere,sed physicum, est voluntarie dictum,nec est ad mētem philosophi.Ipse.n.ponit drīam hanc inter ea,qm̄ metaphysicum sine motu,physicum autem cum motu agit,& id innuit in principio lib. 9. metaph. vbi loquens de potentia,& actu dicit. In plus enim est potentia, & actus, eorum quæ dicuntur secundùm motum solum.

Forte q̄ Scotistæ dicent subiectum non esse realiter actiuum suæ passionis, sed tm̄ s̄m modum intelligendi, & ideo si causalitas non est realis, non requiritur distinctio realis.

Sed hóc est contra doctrinam suam, vt patet in Ant. And. in lib. 9. q. 1. cuius rationem adduximus in præcedentibus, nam ex eo quòd dicit, si subiectum esset solum in potentia passiua respectu suæ passionis, passio contingenter inesset subiecto, patet quòd intendit de potentia actiua reali, & nō solum ex modo intelligendi.

Secundo sic. Passio realiter multiplicatur, & non subiectum, ergo distinguuntur realiter consequentia patet, qm̄ si duo sunt finite entitatis, & sunt idem realiter, implicat vnū multiplicari, & non alterum. Dico finite entitatis, vt secludā diuinam substātiam, & relationes personales. De quibus hic non est sermo. Antecedens vero sic probatur. In igne A, est leuitas, & caliditas in tanto gradu, quæ sub tali gradu sunt passiones ignis, de quibus cōstat, quòd distinguuntur realiter, qm̄ leuitas est principium motus localis, caliditas autem est principium motus alterationis, & tamen ignis A, cui insunt, non multiplicatur, suppono enim q̄ remaneat vnus numero, ergo subiectum, & passio distinguuntur realiter.

Tertio sic, quæ sunt eadem vni tertio, ea vnitate qua sunt eadem in tertio, sunt eadem inter se, sed risibile, & flebile sunt eadem homini s̄m te, ergo sunt eadē realiter inter se. Quòd est manifeste falsum, qm̄ sunt principia cōtrariorum actuum .s. ridendi, & flendi, nam licet ex 2. phys. idem sit causa contrariorum, vnius quidem per se, alterius autem per accidens, non tamen vtriusque per se, & præcipuæ in potentijs naturalibus, vt dicetur in lib. 9. metaph. quales sunt potentia ridendi, & potentia flendi, ex his igitur cōstat, passionem realem, & subiectum distingui realiter, & quoniam passiones entis non distinguuntur realiter ab ente, vt probabitur in q. seq. concludimus, quòd ens non habet veras passiones reales.

Quantum ad tertium aduerte, quòd duo sunt extimata argumenta fortiora à Scotistis, quibus arbitrantur se probare, non distingui realiter paſ. à subiecto.

Primum est, quæ realiter distinguuntur, sunt abinuicem separabilia, sed subiectum, & passio, nō sunt abinuicem separabilia,

rabilia, aliter inesset contingenter subiecto, & non esset demonstrabilis de subiecto, ergo &c. Maiorem probat Ant. Ant.in 4.lib.q.3. sic,sicut ex separatione aliquorum concluditur distinctio realis inter ea, alioquin contingeret eidem simul esse,& non esse,ita ex inseparabilitate aliquorum, concluditur indistinctio realis.

Rñ.negatur maior,nec sua probatio valet, quoniam non ex sola separabilitate concluditur distinctio realis inter aliqua,sed quia remoto omni operæ intellectus,vnum non est alterum,eo ꝙ sunt diuersarum entitatum, puta vnum potentia, alterum actus, vnum substantia alterum accidens, vt in proposito,subiectum est substantia, pas. est accidens.

Et si quæras propter quid non omnia distincta regulariter sunt separabilia.

Rñ.non potest assignari vnica causa. Aliquando enim est, quoniam vnum est pura potentia,cui repugnat per se existere,& ideo materia est inseparabilis à forma,aliquãdo est propter naturalem connexionem, vt relatio non potest separari,stante fundamento,& extremis relatiuis, vnde non posset Deus facere duo alba,inter quæ non esset similitudo, aliquãdo est propter naturalem sequellam vnius ad alterum, vt ad ignem naturaliter sequitur calor,& ideo non potest separari ab igne. Idem accidit de subiecto,& passione, quæ naturaliter fluit à principijs subiecti.

Secũda ratio est,si passio distinguitur realiter à subiecto, ergo est processus in infinitum in passionibus, quòd est impossibile,consequentia autem sic probatur, sumo hominem præscindendo ab omni accidente,& qualitate,& quæro in illo priori,aut est aptus recipere risibilitatem,aut nõ,si nõ,ergo ei repugnat,quòd est absurdum,si sic,aut est aptus,aptitudine media, aut seipso, si seipso, ergo est aliqua aptitudo in homine, quæ est ipse homo,& per ꝯñs eadem ratione potest dici,quòd homo est ipsa risibilitas,quæ est aptitudo ridendi, si aptitudine media,quæro vt prius,aut homo est aptus recipere aptitudinem mediam per aliam aptitudinem,aut seipso vt prius, ergo nõ est necesse passi. distingui realiter à subo.

Rñ. Scotistæ magnificãt hãc rõnem suam,sed apud Thomistas,est parui põderis. Aduerte igitur,ꝙ dupliciter sumitur

tur

tur aptitudo,primo pro principio formali pósitiuo,& proximo alicuius actus,& sic semper est accidens, & qualitas in agentibus creatis,eo ꝙ in via nostra,nulla sub̃a creata est proximum principium agendi, licet possit esse principium primum,sicut anima est principium primum,non tñ proximũ, quo sentimus,& intelligimus, secundo sumitur pro non repugnantia ad recipiendum illam aptitudinem positiuam, & sic non est accidens,nec propriæ sub̃a,cum sit negatio,nec distinguitur realiter à rei sub̃a,sed est ipsa considerata,ꝙ est talis naturę,cui non repugnat tale principium proximum,nec actus egrediens à tali principio. Tunc dico ad argumentum, quòd homo in illo priori est aptus recipere risibilitatem; non aptitudine positiua,sed aptitudine non repugnantię,eo ꝙ est talis naturæ,cui non repugnat risibilitas, & quando tu quæris,aut aptitudine media,aut seipso. Rñ. seipso,& quando tu dicis,ergo est aliqua aptitudo in homine, quæ est ipse homo,concedo de aptitudine non repugnantiæ, & quando tu dicis,ergo eadem ratione, risibilitas est idem cum homine nego,qm̃ tu transis,ab aptitudine non repugnantiæ, ad aptitudinem positiuam,quæ est ꝓximum principium agendi. Et aduerte,ꝙ ex hac solutione soluitur argm̃ Scoti, quo arguit,ꝙ intellectus non distinguitur ab essentia animæ, eo ꝙ anima ex se est apta intelligere,ergo illa aptitudo quæ est ipse intellectus, nõ distinguitur ab anima, patet aũt ex distinctione data, ꝙ anima ex se non est apta intelligere aptitudine positiua,sed aptitudine nõ repugnantiæ, eo ꝙ est talis naturæ.s.intellectualis,similiter soluitur argm̃,de corpore naturali,quo probatur ꝙ est ex se mobile,& non per mobilitatem sibi intrinsecam, probatur aũt sic,corpus naturale includit materiam,quæ cum sit natura, est principium motus,ergo mobilitas non est passio distincta realiter à corpore mobili. Dico ꝙ non est ex se mobile,nisi non repugnanter, eo quòd materia nõ potest esse principium motus proximum, tale .n. principium sunt qualitates alteratiuæ, aut motiuæ. Hæc pro nũc sufficiant de præsenti quęsito,nec expedit alias rationes Scotistarum referre,qm̃ debiliores sunt prædictis.

Tu igitur aduerte,ꝙ si quæratur,an sit necesse,omne subiectum scibile,hr̃e proprias passiones respondendum est, ꝙ

debe

debet habere passiones demonstrabiles, eo ꝙ aliter de eo nõ posset haberi scientia, non autem est necesse habere passiones reales, sed accidit ei inquantum est scibile, aliter de ente, & de Deo non hrẽtur sciẽtia. Hæc est resolutio Thomistica.

¶Quæstio 3. Si passiones entis sunt idem cum ente.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, ꝙ passiones entis sunt hæc transcendentia, vnum, verum, bonum, aliquid, res, & quidem istæ duæ aliquid, & res non videntur habere difficultatem, quin sint idem cum ente. Nam non videntur addere aliquid positiuum super ens, qm̃ omne ens dicitur aliquid, quasi aliud quid, eo ꝙ cõparatum alteri enti, est distinctum ab eo. Dicitur autem res, à ratus rata, eò quòd omne ens, reale est certe, & firme entitatis, præter opus animæ. Difficultas igitur est de vno, de vero, de bono, qm̃ non videtur manifestum, quodlibet ens esse vnum, & verum, & bonum, seipso, & non aliquo super addito. Pro resolutione igitur huius quæsiti, quatuor agenda sunt. Primo, probabitur quòd vnũ transcendens est idem realiter cum ente. Secundo, idem probandum est de vero. Tertio, idem probandum est de bono. Quarto, soluenda sunt quædam argumenta.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio, ens & vnũ transcendẽs, sunt idem realiter, sed distinguũtur formaliter.

Prima pars ꝓbatur à philosopho in hoc 4. lib. tex. 3. dupli ci rõne, & B. Th. exponens, & Comment. conformiter adducunt eas. Quarum prima talis est. Quæ simul generantur, & corrumpuntur sunt idem. Sed ens, & vnum sic se habent, ꝙ dum generatur ens, generatur vnum. Nam cum generatur homo, generatur ens homo, & vnus homo, ergo sunt idem.

Sed dicet aliquis maior non videtur vera, apud Thomistas, nam subiectum, & passio simul generantur, & corrumpuntur, de necessitate enim passio inest subiecto, & tamen nõ sunt idem.

Rñ. propositio philosophi debet intelligi de simultate nõ solum temporis, sed etiam naturæ, modo dico, ꝙ licet subiectum, & passio sint simul tempore, non tamen natura, qm̃ cũ subiectum sit causa suæ passionis, omnis causa est prior natura suo effectu, non tñ necesse est, ꝙ sit prior tpe, vt patet in effectu coæuo. Sic igitur intellecta propositione philosophi sequit

ſequitur concluſio, quòd ens, & vnum ſunt idem realiter.

Secunda ratio quam format B.Th.exponens, & Commẽt. in commento 3. Quælibet res eſt vna per eſſentiam ſuam, & non per aliquod additum reale ſuper eſſentiam, ergo ens, & vnum ſunt idem realiter. Antecedens probatur, ſi res eſt vna aliquo addito, quæro de illo addito, quoniam cum ſit ens, eſt vnum, ſunt enim cõuertibilia, ens, & vnum, aut igitur eſt vnum ſeipſo, aut aliquo addito, ſi ſeipſo, ergo ſimili modo ſtandum erat in primo, ſi per aliquod additum, iterum quæritur de illo, & ſic erit proceſſus in infinitum.

Aduerte, ꝙ Ant. And. reprobat hanc rationem in 4. metaph.q.3.&dicit in ea eſſe fallaciam figuræ dictionis, qm̃ mutatur quo, in quod. Cum.n.dicitur. Quęro de illo addito &c. dicendum eſt, quòd nõ eſt id, quòd eſt vnum, ſed quo, res eſt vna, ſicut patet cum dicitur. Homo eſt albus, vel ſeipſo, vel albedine. Si albedine, quæro quo albedo eſt alba. Certum eſt quòd non ſequitur, quoniam mutatur, quo in quod.

Sed nõ conſiderauit, quòd alia ratio eſt de prædicatis trãſcendẽtibus, quæ de omnibus, ſiue ſint quo, ſiue quod, prædicatur, & de formis ſpecialibus, quæ ſic denominãt ſua ſubſtãtia, quòd ipſe nõ denominãtur. Dico igitur, quòd nõ mutatur quo in quod, quoniam in hoc loco, quod eſt quo, eſt etiã quod, vnde licet illud additum eſſet, quo res eſt vna, eſſet etiã quod eſt vnum, quoniam eſſet ens, vnum autem, & ens, ſunt cõuertibilia. Nec valet inſtantia de homine albo, quoniam vt dixi, alia eſt ratio de tranſcendentibus, alia de formis ſpecialibus. Quidquid enim eſt, ens eſt, ergo indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio, ergo eſt vnum. De formis autem ſpecialibus non eſt neceſſe, quòd de quolibet prædicẽtur, vel ſua oppoſita. vnde licet albedo ſit ens, vel nõ ens, vna vel nõ vna, nõ tamen eſt alba, ſed quo aliquid eſt album. Deceptus eſt autem Ant. And. quoniam tenet ens nõ prædicari quidditatiuæ, de paſſionibus ſuis, ideo apud ipſum nõ valet. Illud additum eſt ens, ergo eſt vnum, quoniam non concedit antecedens, ſecundùm prædicationem quidditatiuam, ſed tãtum virtualem, verum quòd ſua imaginatio ſit falſa, manifeſtabimus in q.5.huius lib.vbi probabitur ens prædicari quidditatiuæ, & formaliter de paſſionibus ſuis, & de vltimis dr̃ijs.

Secun

Secunda pars .s. quòd ens, & vnum distinguantur ratione, est admissa ab omnibus. Primo, quia subiectum, & passio nõ sunt idem formaliter. Secundo, quia vnum addit super ens, saltem indiuisionem. Tertio, quia prius concipimus ens, quàm vnum. Est enim primum impressum in anima.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio, ens & verum sunt idem re. sed distinguũtur ratione. Pro euidẽtia prime partis aduerte, quòd verum sumitur dupliciter. Primo, formaliter. Secundo, materialiter verum formaliter dicit adæquationem, vel cõformitatem rei ad intellectum, quæ quidem est relatio aliqñ realis, aliqñ rationis, vt declarauimus in tract. de trãscendentibus, verum materialiter, dicit rei naturam, vt habet ordinem ad intellectum, qui ordo manifestatur per ly intelligibilitas, vel cognoscibilitas. Vnde verum materialiter est rei natura, vt intelligibilis vel cognoscibilis ab intellectu. Posita hac distinctione aduerte, quòd cõclusio debet intelligi de verò materialiter, & non formaliter sumpto. Nam cum verum formaliter sit relatio, quæ abstrahit à relatione reali, & relatione rationis patet, quòd nõ idẽtificatur enti reali, de quo hic intẽdimus, qm̃ intẽtio nostra est loqui de ente, ꝙ est subiectum in hac scientia, & de passionibus eius, declarauimus aũt in 1. lib. ꝙ ens, reale est subiectũ in ea, & nõ ens cõe enti reali, & enti rationis. Quòd igitur ens reale, & verum materialiter sumptum, sint idem re, sic probatur. Quodlibet ens, est intelligibile seipso, ergo est verum seipso, ergo nullo addito reali super ens, ergo sunt idẽ ens, & verum. Prima ꝯñtia patet, qm̃ esse verum materialiter, & esse intelligibile sunt idem, ergo si quodlibet ens est materialiter verum seipso, est intelligibile seipso. Antecedẽs autem sic probatur, vnumquodque est intelligibile per suam entitatem, cuius signum est, quòd res quæ sunt maioris entitatis sunt ex sui natura magis intelligibiles, vt declaratũ est in lib. 2. Quæ aũt sunt minoris entitatis minus, & quæ nullius, nullo modo, vnde in 1. poster. dr̃. Quòd non est, non cõtingit scire, ergo vnumquodque est intelligibile seipso, qm̃ nõ distinguitur res, & entitas rei, & sic patet ꝙ ens, & verum materialiter sumptum sunt idem re. Imaginandum est enim ꝙ sicut ad entitatem coloris sequitur visibilitas, ita ad entitatem

tem cuiuscunque rei, sequitur intelligibilitas, eo ꝙ est apta conformari intellectui, cum aīa sit quodāmodo oīa, ex 3. de anima, nec de hoc est assignāda alia causa, nisi entitas rei. Aduerte, tñ ꝙ per ly visibilitas, vel intelligibilitas nō intelligo veras, & reales passiones, quæ ꝭm viam nostram, distinguūtur realiter à subis suis, sic.n. intelligibilitas adderet aliquid reale super ens, ꝙ non admittitur in via nostra. Sed per visibilitatem, & intelligibilitatem intelligo aptitudinem, quæ non distinguitur realiter à re cuius est, & de qua locutus sum in q̄stione præcedētē, pro solutione secundæ rationis Scotista℞.

Secunda aūt pars conclusionis. s. ꝙ distinguantur rōne patet, qm̄ dicendo ens, verum, non cōmittitur nugatio. Præterea conceptus entis est absolutus, conceptus aūt veri, est respectiuus. Præterea ens, & verum se habent vt subiectum, & passio, ergo manifestum est quòd distinguuntur ratione.

Quantum ad tertium ponitur hæc conclusio, ens & bonū sunt idem re, sed distinguuntur ratione. Pro euidentia primæ partis aduerte, ꝙ bonum dupliciter sumitur. s. simpliciter, & ꝭm quid bonum simpliciter est illud, ꝙ est perfectum suis perfectionibus vltimis, quæ sunt qualitates sibi debitæ, vt pomum est bonum simpliciter, cum ad maturitatem peruenerit, & homo est bonus simpliciter, cum ad sibi debitam ꝑfectionem per habitus intellectuales, & morales ꝑuenerit, bonum ꝭm quid, est illud, in quo iam reperitur prima perfectio, quæ omni alij perfectiori supponitur, & hoc est ipsum esse siue existere. vnde quæcunque hn̄t esse, dn̄r bona, secundùm quid. Aduerte igitur, ꝙ prima pars conclusionis intelligenda est de bono ꝭm quid. Non aūt de bono simpliciter, qm̄ tale multa addit super ens, puta debitas qualitates, debitas operationes, debitum finem. Quòd aūt addit aliquod reale super ens, contrahit ens, vnde bonum simpliciter, vr̄ contrahere ens, ad prædicamentum qualitatis, & per ꝯn̄s non est idem re, cum ente, intelligendo de identitate conuertibili, qualem ponimus inter ens, & alia transcendentia, conclusio igitur intellecta de bono ꝭm quid, sic probatur. Quælibet res intantum est bona, inquantum est appetibilis, nam bonū ex 1. eth. per appetibile diffinitur, intantum est appetibilis inquantum perfectiua appetitus, nam vnumquodque appetit,

tit, vt ex suo appetibili perficiatur, nō.n. potest esse appetitus ad sui destructionem, intantum est perfectiua, inquātum habet esse, qm̄ esse est prima actualitas, & prima perfectio, intā tum habet esse, inquātum est ens, est.n.ens, cui debetur esse, vnde materia prima, & Deus sunt duo extrema in latitudine entis, qm̄ materia prima nullum habet esse, nisi potētiale, & ideo est propinqua nihil, Deus autem ex se habet perfectissimum esse, ideo est maxime ens, ergo à primo ad vltimū, res intantum bona, inquantum est ens, ex consequēti ens, & bonum. sunt idem re, intelligendo de bono secundū quid.

Secunda aūt pars conclusionis vr̄ manifesta, qm̄ conceptus entis est prior, cū sit simplicior, & est conceptus absolutus, & ens est subiectum, conceptus aūt boni est poster. & respectiuus, nam sicut verum addit sup ens, ordinem ad intellectum, sic bonum addit ordinem ad appetitum, & bonum est passio entis, demonstratur.n. de ente, sicut vnum, & verum, patet igitur, ꝙ licet sint idem re, tn̄ distinguuntur ratione.

Quātum ad quartum, aduerte aliqua argumenta, quę vn̄r facere aliquam apparētiam, contra determinationem factā.

Primum est de ente, & vno, & arguitur, quòd non sint idē, nam vnum, & multa diuidunt ens, ergo contrahunt ens, ergo addunt super ens, ergo non sunt idem re, identitate conuertibili, de qua facta est determinatio.

Rn̄. licet ens diuidatur per vnum, & multa, tn̄ vnum est cōuertibile cum ente: qm̄ quæcunque sunt multa. sunt aliquo modo vnū, vt quæ sunt multa partibus. sunt vnū toto, & quæ sunt multa numero, sunt vnum spē, &c. Non tn̄ est necesse ꝙ quæcunque sunt vnum. sint aliquo modo multa: qm̄ est deuenire ad simplicissimum simplex. Diuisio igitur entis ꝑ vnum, & multa. non est diuisio ex equo, sed in vnū simpliciter, & in multa ẜm quid. Nam & multitudo non cōtineretur sub ente, nisi cōtineretur in aliquo modo sub vno. Ad argm̄ igitur, nego primam ꝯn̄tiam. Ad hoc enim q̄ contraherent ens, esset necesse, vt multitudo nullo modo contineretur sub vno, vt accidens nullo modo continetur sub substantia: quoniam nullo modo accidens est substantia.

Secundo sic. Quæ sunt idem re, diuiduntur eisdem modis, siue eisdem differentijs. Sed ens, & vnum non diuiduntur eisdem

dem modis, vt patet in 5. lib. nam ens diuiditur in decem prędicamenta, vnum autem in idem, simile, & æquale.

Rñ. Quæ sunt idem inquãtum sunt idem re, eisdem modis diuidutur, & vt sic, dico, ꝙ vnum diuiditur in decem prædicamẽta sicut ens, cum hoc tñ stat, ꝙ inquãtum distinguunt. ratione, pñt diuidi diuersis modis, sic est in proposito: qm̃ ens dr̃ ab esse, ideo ẽm diuersos modos essendi, diuiditur in decem prædicamẽta, nam modi prædicãdi sumũtur à modis essendi, vt dicetur in lib. 5. & qm̃ vnum dr̃ ab indiuisione. ideo ẽm diuersos modos indiuisionis, diuiditur in idẽ simile, æquale. Nam quæ sunt indiuisa in substãtia, sunt idem, quæ in qualitate sunt similia, quæ in quantitate sunt æqualia.

Quòd aũt ens, & verum nõ sint idem arguitur sic. verum verificatur tam de ente, quàm de nõ ente. Quòd.n.est, verũ est esse, & ꝙ non est verum, est non esse. ens aũt non verificatur nisi de ente. hæc.n.est fãlsa, non ens est ens, ergo &c.

Rñ. Nego maiorem, ad probationem dico, ꝙ hæc nõ posset formari ab intellectu. Quòd non est, verum est non esse, nisi non ens esset comprehensum ab intellectu, & vt sic, non ens, est aliquo modo ens. Quoniam non ens apprehensum, est ens rationis. Et hæc videtur responsio B.Th.in 1. parte q. 16. art. 3. ad secundum.

Potest ẽt dici, ꝙ verum materialiter, est idem cum ente, nõ autem verũ formaliter: qm̃ illud habet esse in intellectu, & negatur, ꝙ verum materialiter verificetur de nõ ente, & qñ probatur: qm̃ hæc est vera. Quòd nõ est, verum est nõ esse, dico, ꝙ probatio tẽdit ad verum formaliter, quòd præcipuæ cõsistit in compositione, & diuisione, vt declarabitur in lib. 6. & aduerte, quòd in q. sequenti id magis ventilabitur.

Quòd ens, & bonum nõ sint idem re, probatur. Qm̃ ens est obiectum intellectus, bonum autem voluntatis. Sed intellectus, & volũtas distinguuntur realiter, cum sint potẽtiæ distinctæ genere, ergo &c. Probatur consequentia, qm̃ ex 2. de anima: potentiæ distinguuntur per obiecta. Si igitur obiectum intellectus, & obiectum voluntatis non distinguuntur realiter, sed tantum ratione, ergo minor est distinctio [illegible] causa minoris distinctionis, quòd est falsum. patet ꝯña, quoniam intellectus, & voluntas distinguuntur realiter.

Rñ.

Rn. Dico, ꝙ distĩo realis inter intellectum & voluntatẽ nõ causatur præcisæ, ex distõne rõnis, siue formali suorũ obiecto rum. Sed ex ordine reali, quem hñt inter se. Nam voluntas supponit intellectum. & subsequitur actum eius. nihil autẽ supponit seipsum, aliter idem esset prius & posterius.

Tu tñ aduerte, ꝙ plenam resolutionem de distõne potentiarum ex obiectis fecimus in q. nostris, super 2. de anima. Hæc de præsenti quæsito dicta fuerint.

¶Quæstio 4. Si passiones entis sunt conuertibiles cum ente.

IN HAC q. sic procedemus. Primo, assignabĩt triplex conuertibilitas, & dicemus de qua intendimus loqui hic. Secundo, mouebitur difficultas circa singulas passiones, q̃ sunt hæc transcendentia. vnum, verum, bonum, res, aliquid Tertio, determinabitur difficultas circa vnamquanque earum.

Quantum ad primum aduerte triplicem conuertibilitatẽ, scilicet ſm rem, ſm conceptum, ſm prædicationem.

Conuertibilitas ſm rem est. quando duo dicunt eandem naturam adæquate, vt homo & rationale. Vnde licet species & genus dicant eandem naturam, non tamen cõuertibiliter. quia in plus est genus, quàm species.

Conuertibilitas ſm conceptum est, quando duo habent eundem conceptum omnino. ita quòd sunt idem re & ratione, vt duo sinonima. vnde quæcunque non sunt sinonima, non sunt conuertibilia secundum conceptum.

Conuertibilitas ſm p̃dicationem est, qñ duo adæquantur in suppositis. ita ꝙ de quibuscunque p̃dicatur vnum, p̃dicatᷓ & reliquum, vt homo & risibile, par vel impar, & numerus.

Aduerte igitur, ꝙ hic non intendimus loqui de cõuertibilitate ſm rem, quoniam probatum est in q. præcedenti, ꝙ dicunt eandem rem adæquate, eo ꝙ nulla passio entis addit aliquod reale supra ens. Nec de cõuertibilitate ſm cõceptum: quoniam p̃batum est in q. pręcedẽti, ꝙ ens & passiones suæ, licet sint idem re, tñ distinguuntur per diuersas rationes. Intendimus ergo loqui de tertia conuertibilitate: & inuestigare, si de quocunque prædicatur ens, prædicatur vnum, & ecõuerso: & idem intellige de vero, bono, re, aliquo, &c.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ primo cadit difficultas

super vnum, quoniam cum ens diuidatur per vnum, & multa, vt per opposita, alterum diuidentium nunquam adæquatur secundùm prædicationem ipsi diuiso, ergo vnum non cõuertitur secundùm prædicationem cum ente, sed vnum vel multa, sicut par, vel impar adæquatur numero.

Secundo, cadit difficultas super verum, quoniam priuationes, & entia rationis sunt intelligibilia, ergo sunt vera, & tamen (vt patet) non sunt ens reale, de quo nunc loquimur, vt est subiectum metaphysicæ. ergo verum non adæquatur enti secundùm prædicationem.

Tertio, cadit difficultas super bonum, quoniam non esse, & via ad non esse, aliquando sunt appetibilia, vt patet de homine se occidente, ergo sunt bona, bonum enim, & appetibile conuertuntur, & tamen non sunt entia realia (vt patet) ergo ens, & bonum non adæquantur secundùm prædicationẽ. Præterea mathematica sunt entia, & tamen vt patet in 3. metaph. tex. 3. in illis non est bonum, ergo &c.

Quarto, cadit difficultas super rem, quoniam secundùm Porphyrium in vniuersalibus, prædicatur de quinque vniuersalibus. Inquit enim. Harum rerum, id est quinque vniuersalium compendiosam traditionem faciens, &c. Constat autem, quòd vniuersalia de quibus agit Porphyrius, cum sint intentiones secundæ, non sunt entia realia, ergo in plus est res, quàm ens reale, de quo hic intendimus.

Quinto, cadit difficultas super aliquid. Nam aliquid importat distinctionem vnius entis ab alio ente. Est.n. aliquid, quasi aliud quid. Sed ita distinguuntur abinuicem duo entia rationis, sicut duo entia realia, puta dexteritas in columna distinguitur ab identitate eiusdem ad seipsum, ergo hæc est vera dexteritas in colũna est aliquid, sicut lapis est aliq̃d, ergo aliquid non conuertitur s̃m prædicationem, cum ente reali.

Quantum ad tertium, pro resolutione difficultas cadentis super vnum aduerte, ꝙ in vno sensu est passio conuertibilis cum ente, in alio autem est passio disiuncta, nam vnum aliqñ consideratur cõiter, & absolutæ, aliqñ strictæ, siue contractæ, vnum cõiter dr̃, quòd importat aliquam indiuisionem, & vt sic conuertitur cum ente, qm̃ nulla sunt adeo diuisa, quæ nõ sint aliquo modo vnum, vnde adducitur illud magni Diony-

ſij de diuinis nominibus,non eſt multitudo non participans vno,ſed quæ non ſunt multa partibus,ſunt vnum toto,&quæ ſunt multa accidẽtibus,ſunt vnum ſubiecto,&quæ ſunt multa numero, ſunt vnum ſpecie, & quæ ſunt multa ſpeciebus, ſunt vnum genere,& quæ ſunt multa proceſſibus,ſunt vnum principio,hæc ille,ſic ergo,conſideratum vnum, de quolibet ente verificatur, & vt ſic, omnis multitudo eſt aliquo modo vnum,ſtrictæ autem,ſiue contractæ ſumitur,prout opponitur multitudini,ſicut indiuiſum diuiſo,& vt ſic non conuertitur cum ente,ſed eſt paſſio diſiuncta. Hæc.n.eſt falſa,omne ens habet eſſe indiuiſum,& hæc eſt falſa,omne ens habet eſſe diuiſum. Hæc autem eſt vera,omne ens habet eſſe indiuiſum,vt ſimplicia, vel diuiſum,aut diuiſibile,vt compoſita, & ideo ſignanter diuiſit philoſophus ens per vnum,&multa, vt ſunt oppoſita,& non prout multa ſunt,aliquo modo vnũ. Tunc enim diuiſio nulla eſſet, quoniam vnum membrum prædicaretur de altero,nam hæc eſt vera,ex prędictis,omnia multa, ſunt vnum aliquo modo.

Aduerte vlterius, ꝙ diuiſio entis per vnum, & multa,eſt magis per oppoſitas rõnes,quàm per oppoſitas res, nullũ.n. ens ea rõne eſt vnum,qua eſt multa,cum vnius,& multitudinis ſint oppoſitæ rationes. Quodlibet tamẽ ens ſm rem eſt vnum,cum & multa ſint aliquo modo vnum, & tñ non omne ens eſt multa ſecundùm rem, qm̃ datur ſimpliciſſimus actus vt Deus,& ſimpliciſſima potentia, vt materia prima.

Ad argumentum ergo dico, ꝙ diuiſio illa eſt magis per oppoſitas rationes,quàm per oppoſitas res,& qñ diuiſio non eſt per oppoſitas res, non inconuenit alterum diuidentium conuerti ſecundùm rem cum diuiſo,exemplum habemus de motu,qui diuiditur per actionem,& paſſionem,vt per oppoſitas rationes, & non per oppoſitas res, cum idem motus ſit actio,& paſſio,vnde ſecundùm rem vtraque iſtarum eſt vera, omnis motus eſt actio,& omnis motus eſt paſſio,diuerſa tamen ratione,vt declaratum eſt in 3.phyſ.

Pro reſolutione difficultatis cadentis ſuper verum. Dico ꝙ verum conuertitur cum ente reali.Sed aduerte,ꝙ ſicut ſunt plures gradus entis realis,ſic & veri.Quædam ſunt entia realia perfecta per ſe exiſtentia,vt ſubæ abſtractæ,& cõpoſita;ſi-

ue incorruptibilia vt cœlum, siue corruptibilia vt elementa, & elemētata,& ista sunt vera per se, quoniam sunt cognosci bilia per se. Quædam sunt entia realia, hñtia esse nō per se, sed in alio,vel supposito. vt materia,& forma; vel subiecto, vt accidentia,& ita sunt vera per alterum,qm̄ sicut hñt esse p alterum, sic sunt cognoscibilia per alterum. Quædam sunt entia realia non essentialiter sed suppositiuæ, vel fundamentaliter,sicut priuatio, quæ fundatᷓ in subiecto, & entia rōnis, quæ fundantur mediate in ente reali, qm̄ cōsequuntur rē,vt est obiectiuæ in intellectu,sicut declarauimus in tractatu de transcendentibus,puta prædicari de pluribus consequitur naturam cōem,vt obijcitur intellectui per speciem intelligibilem,abstractam à conditionibus indiuiduantibus, & non vt habet esse in singularibus,qm̄ vt sic est singularis. & ista sunt vera per alterum,sicut & cognoscibilia, nam priuatio cognoscitur per habitum,& negatio per affirmationem. & entia rationis & supponunt apphensionem naturæ realis obiectæ intellectui,quoniam secundæ intentiones fundātur in primis.

Ex his dico ad argumentum, ꝙ licet verum consideratum tantum ſm vnum modum,puta verum per se,non conuertatur cum ente reali,considerato ſm omnes gradus suos,tamē verum consideratum in sua latitudine,conuertitur cum ente reali,considerato in tota sua latitudine,faciendo correspondere consimiles gradus adinuicem,ita ꝙ hæc regula non fallit.Vnumquodque sicut se habet ad ens,ita ad verum,& sic dico ꝙ entia rationis,sunt vera per alterum. & similiter priuationes,sicut entia realia non per se & essentialiter, sed fundamentaliter vt declarauimus.

Pro resolutione difficultatis cadentis super bonum, dico ꝙ bonum non conuertitur cum ente reali absolutæ sumpto, sed cum ente reali in actu,vnde sicut vnumquodq; est ens reale actu,ita est bonum. Quę autem nōdum sunt,aut amplius non sunt nō dicūtur bona, vt rosa gñanda,vel quæ iam præterijt,nec sunt appetibilia, nisi extendatur appetitus ad illud tempus,pro quo fuit,vel erit pñs,similiter materia prima nō est bona,nisi vt respicit formā per quam fit actu. Qūo aūt in mathematicis nō sit bonum,satis diximus in lib.3.in q.1.Dico ergo,ꝙ cum primum appetibile sit ipsum esse,ꝙ est prima

per

perfectio,& prima actualitas,ens reale actu, cõuertitur cum bono,ex quo sequitur, ꝙ maior est amplitudo conuertibilitatis inter ens & verum,quàm inter ens & bonum.

Ad argumentum igitur cum dicitur,quòd non esse est bonum qm̃ est appetibile,vt patet de hoie se occidente.Rñdeo, quòd aliquod est bonũ tripliciter. Primo,aliquod est bonũ per se,eo quòd ex nã sua est appetibile,vt sanitas,scientia,aurum.Secundo, aliquod est bonum ꝑ alteꝝ. & est illud quòd licet ex se non sit appetibile,tñ quia ordinatur ad aliquod ꝑ se bonum,dicitur bonum,vt medicina amara ordinata ad sanitatem. Tertio,aliquod est bonum non quia sit per se bonum,nec quia ordinatur ad per se bonum. sed quia est ratio, siue via fugiendi nõ appetibile. Hoc modo mors est bona in terficienti seipsum.qm̃ est via,qua effugiat infamiam,aut inopiam,aut seruitutem,quæ non sunt appetibiles, ex hac stinctione dico ad argm̃,quòd bonum primo &secundo mõ, qm̃ dicit aliquod esse reale,cõuertitur cum ente reali, nõ aũt tertio modo,quoniam vt sic,nõ dicit aliquod esse,nec meret̃ dici bonum , nisi quia fuga mali sumitur sub ratione boni.

Pro difficultate cadente super rem, dico ꝙ absolutę cõuertitur cum ente reali,eo ꝙ res dr̃ ens habens aliquam quidditatem . Quodlibet aũt ens reale,eo modo quo est ens reale, dicit aliquam quidditatem , & quoniam entia rõnis non dñt aliquam quidditatem, cum habeant esse tãtum obiectiuæ in intellectu . ideo non propriæ dñr res . Ad argumentum dico , quòd porphyrius extendit hunc terminum res,ad entia rationis,non vt deriuatur à ratus rata . Sic.n.verificatur tantum de ente reali,sed vt deriuatur à reor reris, quòd signat actum animæ , & vt sic potest attribui enti rationis .

Pro difficultate cadente super aliquid, dico sicut dictũ est de re,nam aliquid propriæ est illud,quòd comparatum alteri , dicit aliam quidditatem ab eo, & sic verificatur absolutæ tantum de ente reali,communi tamen necessitate loquendi, extenditur etiam ad entia rationis,verum quia sicut nõ sunt entia simpliciter,sed fm̃ quid,sic nõ sunt aliquid simpliciter sed secundum quid .

Tu tamen aduerte, ꝙ licet omnia transcendẽtia propriæ consequantur ens reale , tamen extenso termino & impro-

prię,& secundùm vsum loquendi solent applicari enti,& nō enti,enti reali,& enti rationis, nam dicimus vnum lapidem vnam negationem,vnam priuationem. Idem dico de vero, quòd applicatur enti reali, & enti rationis, & priuationi. Idem dico de bono,nam solemus dicere,hæc nox est bona. Hæc est bona febris,&c. Idem intellige de re,& de aliquo, vt exemplificaui. Sed de his applicationibus in proprijs metaphysicus non curat,sufficit enim sibi, si seruat proprium significatum, & propriam applicationem termini. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. Si ens prædicatur quidditatiuæ de passionibus suis,& de vltimis differentijs.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, quòd Thomistæ penitus dissentiunt à Scotistis. Pertractabitur igitur. Primo, opinio Thomistica. Secundo, opinio Scotistica. Tertio, soluentur rationes eorum.

Quantum ad primum,pono hanc cōclusionem, ens prædicatur quidditatiuæ.i.in primo modo per se de drījs vltimis & de suis passionibus. Hanc solent Thomistę probare varijs rationibus,nūc adducentur tres, quæ reputantur firmiores.

Prima,sumpta est ex 3.lib.metaph.tex.10. philosophus illic probat ens nō esse genus,eo quòd nō prædicatur de genus de drījs suis. Sed ens prædicatur de drījs suis, eo quòd nihil subterfugit prædicatione entis,ergo ens nō est genus.Modo quæro quomodo maior sit vera. Nam si intelligatur de illa prædicatione identica,est falsa,qm̄ cum genus,& drīam sint idem realiter,hæc est vera identicæ. Rationale est animal,& econuerso si autem intelligatur,de prædicatione quidditatiua,& formali,sic est vera,vt declarauimus in lib.3.in q.2. ergo in eodē sensu debet subsumi minor.s.ens prædicatur formaliter de differentijs, aliter ratio philosophi non cōcluderet, sed esset ex quatuor terminis, eo quòd in maiore staret pro prædicatione formali,in minore autem pro idētica,quā Scotistæ appellant realem,vel essentialem. Et hāc rationem reputamus euidentem stante auctoritate philosophi.

Secunda ratio. Omne superius prædicatur de suis inferioribus in quid,ergo formaliter,nam etiam apud Scotistas prędicatio quidditatiua,& formalis idem sunt. Sed ens est superius

rius ad vltimas differentias, quia est vniuersalissimum prædicatum, ergo prædicatur de illis quidditatiuæ.

Huic rationi respondent Scotistæ, & dicunt ens non esse superius ad omnia formaliter, sed tantum ad ens creatum, & increatum, & ad decem prædicaměta, & ad partes essentiales, quæ sunt genera, & species, eo quòd de omnibus his prædicatur quidditatiuæ, quantum autem ad differentias vltimas, & ad passiones suas dicunt, quòd est superius tantum virtualiter, eo quòd continentur in his, de quibus prædicatur formaliter, puta passiones entis reperiuntur in ente creato, & increato, & differentiæ continentur in speciebus.

Sed contra. Tam passiones entis quàm differentiæ vltimę sunt diffinibiles, vel saltem describibiles, ergo diffiniuntur, vel describuntur formaliter per ens, vel per nihil, quoniam non datur medium, inter ens communissimum, & nihil, nō est dicendum quòd per nihil, ergo per ens, prædicatur, ergo ens quidditatiuæ de differētiis vltimis, & de passionibus suis, quoniam omne diffiniens, siue describens saltem intrinsecum prædicatur in primo modo per se.

Tertia, ratio quæ probat particulariter de passionibus entis, vnum in suo conceptu dicit indiuisionem ex 10. metaph. Quæro ergo aut dicit indiuisionem tm̄, aut vltra indiuisionem, dicit in suo conceptu aliquod positiuum, non primū, qm̄ sola negatio non potest esse passio entis, ergo secūdum. Sed illud positiuum non est nisi ens, quoniam nihil est commune omni enti, nisi ens. Cum igitur vnum, & reliquæ passiones entis, conueniant omni enti, sequitur quòd ens, sit de formali conceptu earum, ex consequenti prædicatur de eis quidditatiuæ. Ad hanc rationem dicunt Scotistæ, quòd licet ens poneretur in conceptu vnius, adhuc non prædicaretur de eo quidditatiuæ, id est in primo modo per se, qm̄ passio diffinitur per subiectum, vt per additamentum ex 7. metaph. Huiusmodi autem diffinientia non prædicantur per se, primo modo, sed solum diffinientia intrinseca, & essentialia.

Sed hęc responsio non est ad mentem philosophi, qm̄ in 1. poster. cap. de modis per se. Non ponit in primo modo solū diffinientia intrinseca essentialia, sed dicit vniuersaliter, & quæcunque insunt ratione dicēte, quid est, & dat exemplum

de puncto, qui licet sit terminus lineæ, nō tamen est de essentia eius, sicut nec instans est de essentia temporis.

Præterea non rectè fundant se super philosophū in 7.metaph. Non.n.ponit diffinitionem additamentum, nisi in accidentibus. & pro rei veritate non vtimur diffinitione per additamentum, nisi in accidentibus, vel in substantijs, quæ habent rationem partis. vt quando diffinimus animam per corpus, sicut diximus in nostro epitomate super 7.metaph. Constat autem quòd passiones entis non sunt accidentia, nec habent rationem partis. ergo non diffiniuntur per additamentum. Tenendum est ergo in via Thomistica ꝙ ens essentialiter quidditatiuæ, & in primo modo per se, prædicatur de passionibus suis, & vltimis differentijs.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Ant. And. in lib 4.metaph.q.3.concordans cum Scoto in 1.sent. dist.3.qō.3.tenet partem negatiuam, vult tamen quòd prædicetur de eis essentialiter siue realiter. Appellat autem Scotus prædicationem quidditatiuam, eam quæ est in primo modo per se, quę apud ipsum dicitur formalis, secundum quam sola diffinientia essentialia prædicantur de diffinito. Appellat prædicationem essentialem p̄dicationem identicam.qñ predicatum est idem cum subiecto, non tamen est diffinitiuum subiecti, vt hec est prædicatio essentialis. Motus est actio. vuult ergo Scotus, quòd ens non ingrediatur formaliter conceptum vnius, nec conceptum vltimæ differentiæ, & quando prædicatur de passionibus suis & de differentia vltima, sit prædicatio identica, & non quidditatiua. Et quo ad vltimas differentias probat, Ant. And. in 4.metaph.q. duplici ratione.

Prima ratio sint duæ differentiæ A, & B, tunc vel A, & B, includunt ens quidditatiuæ, vel non, si non habetur propositum, si sic, cum non sint omnino idē, inter se habent, quo conueniunt, & quo differunt. ergo A, & B, non erunt primo diuersa, nec erunt vltimæ differētiæ, sed differentes. ergo differunt alijs differentijs. Sint illæ aliæ C, & D, tūc arguitur de istis sicut de prioribus, quia vel includunt ens quidditatiuæ, vel non, & sic procedendo, vel erit ire in infinitum in differentijs. vel stabitur ad aliquas non includētes oīno ens quidditatiuæ, quòd est propositum, quia solę illę erunt vltimæ.

Sec

Secunda ratio. Sicut est in cõpositione reali ita est in compositione conceptuum, quia sicut ens componitur ex actu, & potentia in re, ita conceptus compositus per se vnus, componitur ex conceptu potentiali, & actuali, seu determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio entis compositi stat vltimo ad simpliciter simplicia. s. ad actum vltimum, & potẽtiam vltimam, quæ sunt primo diuersa, ita quòd nihil vnius includit aliqd alterius, alioquin nec hoc esset primo actus, nec illud primo potentia, nam quod includit aliquid potentialitatis, nõ est primo actus, nec econuerso. Similiter oportet etiam in conceptibus, quòd omnis conceptus compositus per se vnus, resoluatur in conceptum determinabilem, & determinantem, ita ꝙ illa resolutio stet ad conceptus simpliciter simplices. s. ad cõceptum determinabilem tantum, qui nihil determinans includit, & ad conceptum determinãtem tantum, qui nihil determinabile includit, conceptus ille determinabilis, est conceptus entis, conceptus autem determinans, est conceptus vltimæ differentiæ. Isti ergo conceptus erunt primo diuersi, ita quòd vnus nihil includit alterius, & sic ens non poterit prædicari inquid de vltimis differentijs.

Quantum autem ad passiones probatur propositum tribus rationibus.

Prima ratio subiectum ponitur in diffinitione passionis, vt additum ex 7. metaph. ergo non prædicatur in primo modo per se: quia talis prædicatio est per intrinseca, & quidditatiua prædicata, quæ sunt de rei essentia. Sed ens comparatur ad vnum sicut subiectum ad passionem, ergo &c.

Secunda ratio, ens diuiditur sufficienter, in ens creatum, & ens increatum, & in decem prædicamenta, & in partes essentiales, & de his omnibus quidditatiuæ prædicatur, cum ergo passiones entis non contineantur sub aliquo diuidentium, sequitur, quòd ens nõ prædicatur quidditatiuæ de eis. Quòd autem non contineantur sub aliquo vno diuidentiũ, probatur: nam si vnum contineretur sub ente increato, ergo omne vnum esset increatum, & si sub ente creato, ergo omne vnum esset creatum, & cum vnum conueniat Deo, sequitur Deum esse creatum, & quòd dico de vno, intelligendum est de alijs passionibus entis. Quare &c.

Tertia

Tertia ratio.Si vnum quidditatiuę includit ens,quęro aut includit ens præcise,aut aliquid vltra,non primum,q̃a idem esset dicere,ens est vnum,& ens est ens.Si secũdum, quæro il lud vltra,aut includit ens,aut nõ, si includit, ergo vnum bis includit ens, si non, ergo illud erit, passio entis, & sic quidquid dicatur esse passio entis,non includet ens quidditatiuę.

Quantum ad tertium,soluendæ sunt rationes præmissæ. Ad primam,de differentijs dico,quòd A,& B, includunt ens quidditatiuæ, & quòd cõueniunt in ente, & quòd distinctæ sunt. Sed nego,quòd differãt,& quin sint primo diuersę.Ad hoc enim, quòd sint primo diuersæ, nõ est necesse, quòd in nullo cõueniant aliter decem prædicaměta nõ essent primo diuersa,quia conueniunt in ente,& in passionibus entis, sed sufficit quòd non conueniant in aliquo vniuoco, nego ergo illam cõsequentiam,ergo A,& B, nõ erunt primo diuersæ; nec vltimæ differẽtiæ,sed differentes, imò nõ erunt differentes,sed sunt quibus aliqua differũt, & sic nõ oportet assignare alias differẽtias,quibus differãt A,& B,per consequens nõ est procedere in infinitum.Tu tamẽ aduerte,quòd in via Scoti,tenẽtis ens vniuocum hæc ratio esset difficilis ad soluẽdũ, q̃m nõ posset sustineri,quòd essent primo diuersæ,apud nos autem cõuenientia in analogo nõ repugnat primo diuersis.

Ad secũdam, nego similitudinem, ad probationem nego illam consequẽtiam,quæ stat in hoc, sicut resoluitur vltimate ens compositum in simpliciter simplicia; sic oportet conceptum compositum vltimatę,resolui in conceptus simpliciter simplices,ita quòd vnus nihil includat alterius. Hoc inquam non sequitur,quoniam licet nõ repugnet dari in entibus duo simpliciter simplicia,tamẽ repugnat in cõceptibus, quoniam omnis cõceptus resoluitur in cõceptum entis, qui ingreditur quemcunque alium cõceptum. Sicut omnis veritas complexa,ad veritatem primi principij complexi resoluitur. Negatur igitur,quòd possint dari duo cõceptus simpliciter simplices,ita quòd vnus nihil includat alterius, & si dicas,ergo nõ dabuntur duo cõceptus primo diuersi, nego cõsequentiam,quoniam conuenientia in ente,nõ impedit primo diuersa, cum non sit vniuoca, sed analoga conueniẽtia, alioquin Deus,& creatura,non essent duo primo diuersa.

Ad

Ad primam rationem de passionibus, nego cõsequẽtiam, quoniam in primo modo per se ponũtur omnia diffiniẽtia, siue intrinseca, siue addita, quoniam dato, quòd sint extra essentiam diffiniti, vt subiectum extra essentiam accidẽtis, nõ tamẽ sunt extra rationem quidditatiuam, eo quòd ex natura sua, sic sunt diffinibilia. Præterea potest negari antecedẽs, quoniam non est verum, nisi de passionibus determinati generis, & quæ realiter distinguuntur à subiecto, vt risibile in homine. In passionibus transcendentibus, quæ distinguuntur tantum ratione ab ente, antecedens non est verum.

Ad secũdam, nego antecedẽs, diuiditur.n.ens per vnum, & multa, & priusquam per creatum, & increatum, & per decem prædicamẽta, vt dicemus infra. Vnde sicut ens prius diuidit i trãscẽdẽtia, sic prius quidditatiuæ ꝓdicatur de trãscẽdẽtibus.

Ad tertiam. Dico, quòd includit aliquid vltra, scilicet in diuisionem, & cum quæritur si illud additum includit ens. Dico, quòd non quia est negatio, & cum infertur, ergo illud additum est passio entis, nego cõsequentiam, quoniam passio entis non est in diuisio, sed ens, vt stat sub indiuisione. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Quomodo ordinandæ sunt passiones entis, quæ sunt transcendentia secundùm prius, & posterius.

IN HAC quæstione, duæ viæ pertractãdæ sunt, prima est via B.Thom. secũda est via Scoti. Prius igitur pertractabitur via B. Thomam, pro cuius resolutione, duo principaliter agẽda sunt. Primo, ponitur quædam distinctio. Secũdo, ponẽtur respõsiuę cõclusiones, cum probationibus suis.

Quãtum ad primum aduerte, quòd ordo in trãscendẽtibus, potest dupliciter cõsiderari. Primo, quãtum ad res significatas. Secũdo, quãtum ad rationes formales, sub hoc sensu. Cuius transcendentis ratio, prius apprehẽdatur ab intellectu procedẽte ordinate à cõceptu entis ad cõceptus aliorum transcendentium, & quidem quantum ad res significatas, nullus est ordo inter ea, quoniam huiusmodi ordo supponeret distinctionem realem, cum sit relatio realis, quæ requirit extrema distincta realiter, vt dicemus in lib. 5. Sed trãscẽdẽtia nõ distinguũtur realiter ab ente, vt supra diximus, nec realit

realiter inter se, eo quòd, si sunt idem in ente, sunt idem inter se, ergo quo ad res sign ficatas nullus est ordo inter ea. Quantum autem ad rationes formales, non inconuenit esse ordinem inter ea, nam cum primum quòd concipimus sit ens, merito dubitari potest, si post ens immediate concipimus vnum, vel verum, vel bonum. In hoc igitur sensu queri mus, qũo ordinantur passiones entis ſm prius, & posterius.

Quantum ad secundum aduerte, quòd ex hac distinctione manifestabuntur quatuor conclusiones.

Prima conclusio, vnum ſm rationem formalem est prius alijs passionibus transcendentibus, & probatur sic, vnum est primum positiuum, ꝙ concipimus immediate post ens, ergo &c. Probatur assumptum, nam primum quòd concipimus est ens, ex cõmuni sententia, ſm est non ens, quia ex op posito cognoscitur oppositum, ergo ex ente, nõ ens, tertium est diuisio, nam cognito, ꝙ ens non est, non ens, statim apprehendimus distinctionem inter ens, & non ens, cum sint opposita, quartum est indiuisio, qm̃ omne ens in seipso indiuisum est aliquo modo indiuisionis, vnde dicit philosophus in 10. metaph. tex. 7. ꝙ non est vnum, non est ens, quintum est conceptus vnius, cum enim omne ens sit diuisum à nõ ente, & indiuisum in seipso, sequitur, ꝙ post ens, concipimus vnum. Notanter dixi. Primum positiuum, ꝙ concipimus immediate post ens, quoniam ante vnum apprehenditur diuisio entis à non ente, & indiuisio in seipso. Sed hæc non dñt aliquod positiuum vt patet: qm̃ diuisio dicit negationem vnius de altero, & indiuisio dicit negationem negationis.

Secunda conclusio: Post vnum statim apprehendimus aliquid, nam declaratum est, quòd apprehendimus vnum ex eo quòd apprehendimus ens indiuisum in seipso, ergo ex consequenti, & immediate apprehẽdimus ipsum diuisum à quo libet alio. Sed in hoc stat ratio ipsius aliquid. Dicitur enim aliquid, quasi aliud quid, vnde si duo essent idem realiter, vnũ non posset dici aliquid comparatum alteri, sicut si compararetur homo rationali non est aliquid.

Tertia conclusio. Post ly aliquid, immediate concipitur res, quoniam dicitur res à sua propria quidditate, vel essentia, vnumquodque autem propriam essentiam habet, inquãtum

tum eam habet vt indiuisam in se, & diuisam à quolibet alio. Alioquin sua essentia non esset sibi propria, sed cõmunis, ergo post aliquid concipitur res.

Quarta cõclusio. Conceptus veri est prior conceptu boni, nam qualis est ordo inter intellectum, & volũtatem, talis est inter eorũ obiecta, sed intellectus est prior voluntate, cũ sequatur apprehẽsionem intellectus, ergo verum, q́ respicit intellectum, est prius conceptum, quam bonum, q́ respicit voluntatem. Præterea vniuersaliora sunt priora in apprehẽsione nostra ex 1. phys. tex. 3. sed verum est vniuersalius bono, eo q́ consequitur ens absolutæ, Bonum aũt consequitur ens actu, vt dictum est supra, ergo bonum est posterius vero, ſm conceptum, & sic patet ſm viam Thom. qualis sit ordo non realis, sed ſm ordinatam apprehẽsionem intellectus, inter ens, & passiones suas, & inter eas adinuicem comparatas.

Posita via Thomist. inuestigandum est, quid circa hoc sentiant Scotistæ, aduerte igitur, q́ ipsi sequentes viam Scoti in 1. dist. 8. q. 3. & in quolibet q. 5. prius diuidunt ens per quantum, & non quantum, quàm per vnum, & multa: & pro euidẽtia huius opinionis tria agenda sunt. Primo, declarabitur talis opinio, & adducentur præcipuæ rõnes suæ. Tertio, arguetur contra hanc opinionem, & soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte, q́ Scotus vbi supra diuidit ens reale vniuersalissimum prima diuisione, per quãtum, & nõ quantum. Deinde ens quantum, per finitum, & infinitũ. Deinde per vnum, & multa, ita q́ apud eum, diuisio ꝑ vnum & multa est in tertio loco, & apud B. Th. est in primo loco. Declarat aũt Scotus, qñõ sumat ly quantum, & intendit per quantum quantitatem virtualem: quæ est rei perfectio, & non quantitatem dimẽsiuam, & per infinitum intẽdit ens infinitæ perfectionis qualis est Deus, & ꝑ finitum intẽdit ens finitæ perfectionis, qualis est hõ, & lapis. Intendit ergo Scotus, q́ ens reale diuidatur per quãtum, & non quantum: qm̃ entium quoddam dicit aliquam perfectionem formaliter, vt substãtia, qualitas &c. Quoddam nullam ꝑfectionem dicit formaliter, sed identice tñ, vt relatio, nam si relatio diceret formaliter aliq̃ perfectionem, in diuinis aliqua ꝑfectio esset in patre, quæ nõ esset in filio, dicit tñ relatio in Deo aliquã perfe-

perfectionem, prout idem est cum essentia,& vt sic est in filio,ens autem quātum perfectionaliter, aut dicit perfectionem infinitam,aut finitam. Posita hac declaratione adduco rationes Scotistarum principaliores ad hoc propositum.

Prima ratio, ens prius diuiditur in ea, quæ sunt cuilibet enti magis intima. Sed finitas,& infinitas virtualis sunt magis intima cuilibet enti,quā vnitas,& multitudo,ergo prius diuiditur ꝑ finitum,& infinitum,q̄ per vnum,& multa. Maior est euidēs. Ideo.n.prius diuiditur genus per drīas essentiales,eo ꝙ intimiores sunt,& priores, q̄ per proprietates,q̄ consequūtur drīas. Minor aūt probatur,finitas, & infinitas conueniūt rei inesse quidditatiuo,& in primo modo per se, eo ꝙ quæ entitates vel quidditates p̄cisæ sumptæ, & adinuicem comparatæ,vna est perfectior altera,se hn̄t.n.rerum q̄d ditates,sicut numerorꝶ species ex 8.metaph.& præterea constat, ꝙ humanitas præcisæ sumpta,est nobilior æquinitate, ergo finitas, & infinitas conueniūt rei, inesse quidditatiuo. Vnitas aūt,& multitudo,conueniūt in secundo modo ꝑ se, cū sint passiones entis,ergo itimius insunt enti,ex ꝯn̄ti prius diuiditur ens in finitum,& infinitum q̄ in vnum,& multa.

Secūda ratio,finitas,& infinitas perfectionis, supponūtur vnitati,& multitudini,ergo prius diuidūt ens quàm vnum & multa. Antecedens probatur: perfectius est esse vnum quàm multa,aliter in prima causa, potius poneretur multitudo q̄ vnitas,cum in illa ponatur summa perfectio, ergo vnū supponit perfectionem, & per consequens posterius sequitur ad ens quàm finitum,& infinitum secundùm perfectionem.

Quātum ad tertium, arguitur contra hāc positionem sic vnumquodque est finitum,vel infinitum perfectionaliter,in quātum est perfectum,ibi.n.agitur de quātitate perfectionali,vnumquodque intātum perfectum inquātum bonum,ratio.n.perfectiui est ratio boni,vnumquodq; intm̄ bonum in quātum habet esse,nam prima perfectio est esse.Quæ.n.nullum hn̄t esse sunt in pura potētia, & per consequēs omnino imperfecta,ergo finitum,& infinitum supponūt esse, ex cōsequenti posterius consequuntur ens quam vnum, et multa,eo quòd vnum consequitur ens simpliciter, finitum autem,et infinitum,sicut et bonum,consequuntur ens actu.

Ad

Ad primam igitur rationem rñdeo,& nego minorem. Ad probationem, nego quòd finitas, & infinitas cõueniant rei in esse quidditatiuo,pręscindẽdo ab omni esse actuali,& cum probatur quoniam duæ quidditates præcisæ sumptæ,vna est perfectior altera,nego. imò vt sic nulla est perfectior altera, & cum dicitur,quoniam quidditates rerum se habent vt numeri &c.ex hoc nõ habetur quòd vna sit ꝑfectior altera formaliter,& ex se,nisi forte fundamẽtaliter, prout vna puta humanitas est apta recipere nobilius esse quàm equinitas,propter quòd concludo,quòd cum prima perfectio sit ipsum esse,per quòd res est primo bona, quòd finitum , & infinitum conueniunt enti,post cõceptum boni,est enim necesse prius cõcipere rem bonam,quàm bonam finitæ,vel infinitæ. Hoc enim est ex additione ad bonum absolutæ sumptum.

Ad secundam,nego añs,ad probationem,nego quòd vnũ præcisæ sumptum, vt abstrahit à quolibet esse, sit perfectius quàm multa , & cum probatur , quoniam aliter multitudo potius quàm vnum poneretur in prima causa, hæc probatio nihil valet, quoniam non ideo vnitas ponitur in prima causa,quia præcisæ sumpta sit perfectior, sed quia perfectius est habere esse indiuisum,quàm diuisum,siue partitum,& sic patet,quòd vnitas sumit perfectionem ab esse . Vnde ex se non est perfectior,nisi fundamentaliter,vt dixi de quidditate præcisæ sumpta .

Alias rationes solent adducere Scotistæ,quæ parum valẽt in via nostra,puta quòd essentialis ꝑfectio rei, est idem cum re realiter , & formaliter , eo quòd conuenit rei in suo esse quidditatiuo,vtrunque horum est falsum in via nostra, quoniam esse rei est sua perfectio essentialis,& esse in omni creato distinguitur realiter, & formaliter ab eo cuius est esse, similiter falsum est vt diximus ad primam rationem , quòd perfectio conueniat rei in suo esse præcisæ quidditatiuo . Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 7. Si vnum transcendens , & vnum quòd est principium numeri sunt idem .

CIRCA hanc quæstionem quatuor agenda sunt . Primo,ponetur quædam distinctio . Secundo, recitabitur opinio Auicen. Tertio,arguetur contra eum . Quarto,recitabuntur

buntur rationes Auicennæ, & soluentur.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ aliqua pñt esse distincta dupliciter. Primo, quia sunt duæ res, & vna non est altera, nec prædicatur de ea, vt duæ species, duo indiuidua eiusdem speciei; & hoc modo clarum est ꝙ vnum transcendens, & vnũ quòd est principium numeri, non distinguuntur, q̃m licet vnum numerale non prædicetur saltem directæ de vno transcendenti. tñ vnum transcendens prædicatur directę de vno numerali, nam vnum numerale est ens, ergo est vnum transcendenter. Probatum est.n.supra, ꝙ ens & vnum sunt conuertibilia s̃m prædicationem. Secundo, aliqua distinguuntur, quia comparata. Tertio, ita se habent, ꝙ vnum nihil reale addit super tertium, alterum autem aliquid reale addit, vt si homo, & sensitiuum comparentur animali potest dici ꝙ homo distinguitur à sensitiuo, quoniam sensitiuum nihil reale addit super animal, homo autem addit rationale, & hoc modo inuestigandum est, si vnum transcendens, & vnum numerale distinguuntur, vel sunt idem, nam si vnum numerale nihil reale addit super ens, sicut non addit vnum transcendẽs profecto essent idem. Si autem addit, non sunt idem. Quid vero addat ẽñs numerale, dicemus in q. sequenti.

Quantum ad opinionem Auic. aduerte, ꝙ non inuenies eam eo modo quo allegatur à Cõment. in hoc 4. lib. cõment. 3. vbi inquit, & ẽt quia existimauit, ꝙ vnum, dictum de omnibus prædicamentis est illud vnum, quòd est principium numerorum. Numerus autem est accidens. vnde existimauit ꝙ hoc nomẽn vnum significat accidens in entibus. Comment. cõcordat B.Th. exponens tex. tertiũ ego aĩt in tota metaph. Auic. duo tm̃ dicta inuenio, quæ vñr aliquatenus tangere ꝓpositum, licet imperfectæ. Primum, dictum est in 3. lib. suæ metaph. cap. 2. vbi sic dico. Dico igr̃, ꝙ vnitas dr̃ de accidentibus, vel de substantia, cum dr̃ de accidentibus nõ est suba, & hoc nõ est dubium, cum vero dr̃ de substantijs, non dr̃ de eis, sicut genus, nec sicut dr̃a. Non.n. recipitur in certificatione quidditatis alicuius substantiaꝝ. Sed est quoddam comitans substantiam, sicut iam nosti. Non ergo dr̃ de eis, sicut genus, nec sicut dr̃a, sed sicut accidens, vnde vnum est substãtia, vnitas vero intẽtio, quę est accidẽs. In lib. aũt 7. in cap. 1. sic dicit,

scias

cit, scias aũt ꝙ vnum & ens parificantur in prædicatione sui de rebus. ita ꝙ de quocunque dixeris ꝙ est ens vno respectu, est vnum alio respectu: nam quidquid est, vnum est, & ideo forte putatur, quia id ꝙ intelligitur de vtroque, sit vnum & idem. Sed non est ita, sunt aũt vnum subiecto. s. quia in quo cunque est hoc, est & illud, hæc ille nec aliud inuenio.

Quia tñ credere debemus. ꝙ Cõment. & B. Th. verè & fideliter adducant sñiam Auic. siue eã extraxerint ex sua metaphy. siue ex alio loco, & optimæ cognouerint fundaméta q. bus mouebatur ipse Auic. ideo arguendum est cõtra ipsum.

Primo, igitur arguitur sic. Quòd est determinati generis, non est passio entis transcendentis, nam passio est conuertibilis cum subiecto, eo ꝙ fluit à principijs subiecti. Sed vnum numerale est determinati generis reductiuæ, est. n. in genere quantitatis, sicut numerus quantitatiuus. ergo non est passio entis transcendentis, sed vnum transcendens est passio entis. vt declaratum est supra, & præcipuæ quia est æquale enti secundum prædicationem, ergo vnum transcendens & vnum numerale non sunt idem.

Secundo, Quòd est vnius prædicamenti, non reperitur in omni prædicamento, aliter prædicamenta non essent impermista, sed vnum numerale est vnius prædicamenti. s. quãtitatis, sicut & numerus. vnum aũt transcendens inuenitur in oi prædicamento. cum sit æqualis ambitus cum ente, ergo &c.

Tertio. Ante omnem quantitatem, res potest intelligi vna. ergo non omnis vnitas est de genere quantitatis. Consequentia nota. Antecedens probatur. Quælibet res per essentiam suam est indiuisa in se, & diuisa à quolibet alio. ergo circunscripta omni quãtitate, potest intelligi vna. Præterea. Intelligentia solis est vna. & non vnitate quantitatiua, cum sit penitus inextensa, ergo &c.

Nunc superest adducere rõnes Auic. & soluere. Tu igi ad uerte, ꝙ tam ex 3. suæ metaph. q̃ ex Comment. hic in 4. com mento 3. & B. Th. exponente, reducuntur ad tres.

Prima, vnum non est genus, nec dĩa entis, nec ponitur in diffinitione quidditatiua alicuius substantiæ, ergo est accñs.

Rñdetur. Accidens est duplex. s. prædicamentale & prædicatiuum, prædicamentale est illud, ꝙ ponitur in aliquo nouẽ

generum accidentium. & sic nego ꝯñtiam, prędicatiuum est omne illud. ꝙ non prędicatur de re in primo modo per se. & dicitur prędicatum extraneum.i.ꝙ non ingreditur formalem rõnem rei. & sic cõcedo ꝯñtiam. qm̃ vnum non prædicatur de ente, nec de alijs in primo modo per se, ideo potest dici accidens prædicatiuum, nec est necesse huiusmodi accidens. addere aliquid reale super naturam rei, cuius est accidens, addit aũt aliquid reale accidens prædicamentale. & in hoc deceptus fuit Auic. qui credidit, vt inquit. Comment. hic in commẽto 3. quòd ens & vnum dicant dispositiones additas essentiæ rei, ita quòd dicant aliquid distinctum ab essentia rei, quòd est falsum & præcipuæ, de vno transcendenti, quod vt declarauimus supra, nihil addit super ens nisi in diuisionem.

Secunda si est idem aliquid esse ens, & vnum, ergo est nugatio dicere ens vnum. qm̃ per ly vnum non dicitur nisi ens ſm te, idem ergo est dicere ens vnum & dicere ens ens.

Respondetur. Ad hoc dicit Cõment. in cõmento 3. quòd non sequitur iugatio: qm̃ licet significent eandem essentiam modis tñ diuersis.i.diuersa rõne. ideo non cõmittitur nugatio. Decipitur aũt Auic. qm̃ non videtur facere differentiam inter nomina significantia idem, ſm rem & ſm eandem rõnem. & nomina significantia idem, sed diuersa ratione.

Tertia vnum numerale & vnum transcendens, ꝑ multiplicationem constituunt numerum, qui est accidens. ergo significant accidens. Antecedens probatur. sicut bis vnum numerale constituunt binarium, ita bis vnum transcendens.

Respondetur, licet vtrunque sit constitutiuum numeri, nõ tamen eiusdem gñis. nam sicut duplex est vnũ. & distinguũtur, sicut accidens & non accidens, sic duplex est numerus trãscendens, qui dicitur formalis vel essentiarum & hic constituitur ex vnitatibus transcendentibus. & non est accidens, sed abstrahit à substantia, & accidente, sicut ens. & numerus quantitatiuus, qui constituitur ex vnitatibus quantitatiuis. & est accidens de prædicamento quantitatis. & non inuenitur nisi in rebus quãtis. eo ꝙ causatur ex diuisione cõtinui. ex 3. phys. Decipitur ergo Auic. qm̃ opinatur oẽm numerum esse accñs, ex ꝯñti omnem vnitatem esse accñs. & hoc est ꝙ dicit

Com

Comment.in commento 5.vbi inquit,&etiam decipitur,qa existimauit quòd illud vnum ꝙ de oibus prędicamentis dici tur,esset illudvnum,ꝙ est principium numerorum,numerus autem est accidens. vnde opinatus est iste. quòd vnum signi ficat accidens hæc Commentator.

Alias rationes pro Auic.solent aliqui adducere,vt Iand.in 4.metaph.q.5.quæ nullius sunt apparentiæ ideo eas pertran seo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8.Si ratio vnius transcendentis & numeralis est formaliter positiua vel negatiua.

CIRCA hanc qõ.aduerte,quòd difficultas stat in hoc, cum rõ vnius distinguatur à rõne entis,sicut ratio subiecti. à ratione passionis,quæritur quid addat vnum super ens. Nã si illud additum est positiuum, cum per ipsum distinguatur vnum formaliter ab ente, sua ratio erit positiua formaliter. Si autem additum est negatio. ratio vnius est negatiua formaliter. Non quòd sit tota negatiua, aliter vnum esset mera negatio. sed quia formale quo distinguitur vnum ab ente est negatio. Igitur pertractabimus primo de vno transcendenti. secundo de vno numerali.

Circa rationem vnius transcendentis, inuenio duas opiniones. Prima est Thomistica secunda est Scotistica.

Quantum ad opinionem Thom.præpono vnam distinctionem. Deinde conclusionem responsiuam.

Distinctio est hęc.Ratio vnius duo includit.s.materiale,ꝑ quòd non distinguitur ab alijs transcendentibus,tale.n.se ha bet vt genus & cõe prædicatum in quo omnia transcendentia conueniunt. & formale per quod distinguitur ab alijs transcendentibus. & se habet vt differentia.

Ex hac distinctionem ponam hanc conclusionem respõsiuam. Ratio vnius transcendentis,quo ad materiale,est positiua,quo ad formale,est negatiua. Prima pars ꝓbatur, ens est de rõne vnius. quoniam est illud in quòd omnes conceptus resoluuntur. & quòd de oibus quidditatiuæ p̃dicatur,vt probatum est supra, contra Scotum. & nõ est formale in rõ ne vnius. quoniam per ens nõ distinguitur ab alijs transcẽdẽtibus, ergo est materiale. Sed ens de quo intẽdimus hic, est positiuum, Intẽdimus.n.de ente reali, quòd est subiectũ

ſuarum paſſionum. & eſt de quo metaph.conſiderat,ergo ratio vnius,quo ad materiale eſt poſitiua. ſecunda pars ſic probatur,formale incluſum in ratione vnius, aut eſt poſitiuum, aut negatio,non poſitiuum. qm̃ cum omne poſitiuũ ſit ens, erit etiam vnum,ens.n.& vnum ſunt conuertibilia, ſm prædicationẽ,vt dictum eſt ſupra. Quæro ergo de illo vno,aut eſt vnum formaliter per poſitiuum,aut per negationem,ſi per negationem,eadem ratione ſtandum erat in primo,ſi per poſitiuum,iterum quæro,cum tale poſitiuum ſit ens,erit etiam vnum. & ſic vel procedetur in infinitum vel dicendum eſt,q formale in vno eſt negatio,ex conſequenti ratio vnius tranſcendentis, quo ad formale eſt negatiua. Et aduerte, q hæc ratio eſt B.Th.in 1.parte q.11.art.1.ad primum,quam traxit à Comment.in 4.metaph.commento 3. Et quoniam Ant. And.in 4.metaph.q.3.conatur hanc determinationem improbare, ideo adducam hic rationem ſuam principalem, & ſoluam. Sic igitur arguit.

Nulla negatio eſt idem realiter alicui poſitiuo, qm̃ idem eſſet realiter poſitiuum. & realiter negatiuum, q implicat contradictionem. Sed vnum eſt idem realiter enti,q eſt poſitiuum. ergo vnum non eſt formaliter negatio.

Rñdetur. Deceptus fuit Ant.And.in ly formaliter,accipit enim ipſum,pro tota ratione formali vnius. & non pro eo ſolo,quòd complet rationem vnius. Nam ſic argumentum concluderet. Sed nos accipimus ſolum pro eo q complet, ſtante materiali poſitiuo, ideo ratio ſua nihil valet, contra nos. Imaginatur.n.q dicamus vnitatem eſſe puram indiuiſionem. Sed decipitur. quoniã apud nos, vnitas eſt entitas, vt ſtat ſub indiuiſione. & in hac falſa imaginatione, peccant aliæ rationes ſuæ, ideo eas prætermitto. Deinde conatur ſoluere rationem,per quam probauimus ſecundam partem concluſiones. quam diximus eſſe Comment.& B.Th.Sed tu illam defende ſicut nos defendimus in hoc quarto lib. in q. 3.vbi eandem rationem adduximus ad probandum hanc cõcluſionem,ens & vnum tranſcendens,ſunt idem realiter, ſed diſtinguuntur formaliter.

Quantum ad opinionem Scotiſticam aduerte,q dñt duo. Primo dicunt,q vnum tranſcendens eſt formaliter poſitiuũ,

id

id est non dicit puram negationem. Quòd probant multipliciter. Primo, quia vnitas est perfectio simpliciter. alitet non poneretur in primo ente. Secundo, qa priuationes & negationes non reducuntur ad vnum summum. Sed oēs vnitates reducūtur ad summam vnitatem. Tertio, quia negationes non suscipiunt magis & minus. Sed vnum suscipit magis & minus. Quòd.n.est actu vnum, est magis vnum q̃ quòd est potentia vnum. Quarto, quia numerus cum sit quid positiuum, non potest componi ex partibus, quæ sint negationes, ergo vnum non est formaliter negatio. Dicunt secūdo, quòd formale importatum per vnum est positiuum. Quòd sic ꝓbant. vnum est passio entis. ergo vel ratione fundamēti, vel ratione additi, non ratione fundamenti, qm̄ cum fundamentum sit ens, idem esset passio sui ipsius. ergo ratione additi. ergo additum non est negatio, quoniam cum negatio sit nō ens, non potest esse passio entis. ergo additum est positiuū, & sic patet ꝙ formale in vno, est positiuum.

Sed si aduertis Scotistæ in primo dicto non attingunt sensum nostrum. Nos.n.non tenemus per ly formaliter negatiuum, quòd vnū sit pura priuatio, vel negatio. Sed quòd de rōne vnius est priuatio, siue negatio, ita tn̄, quòd materiale siue fundamentum est positiuum.& illud est ens, formale autem, quo distinguitur rōne ab ente, est negatio. Cum igitur nō attingant sensum nostrum, non sunt eorum rationes soluēdę, verè.n.concludunt quòd vnum nō potest esse mera negatio, ꝯm aūt dictum eoꝝ est falsum, qm̄ ꝯm viam nostrā, id quòd est formale. in rōne vnius est negatio. & dr̄ indiuisio. & iō rēspōdendo rationi suę, negatur diuisio tanquam insufficiēs. Datur.n.tertium.s.ens vt stat sub illo addito, quæ est indiuisio, est passio entis. vnde non ens solum, nec indiuisio sola. Sed ens vt stat sub indiuisione, est vnum transcendenter.

Circa rōnem vnius numeralis aduerte, quòd cōi sn̄ia, dicitur positiua formaliter, eo quòd addit super ens aliquod positiuum reale. quòd est accidens, de quo inquit Comment. in 4.lib.in commento 3.& in lib.10.commento 5.licet vnū quòd est sinonimum enti, sit significans substantiam rei, tamen vnum quòd est principium numeri dicit accidens.

Quid vero sit illud accidens est dissensio inter Thomistas,

nam quidam tenent, ꝙ sit illud esse, quòd dat quantitas cōtinua rei quantæ. Pura si quæratur quare lapis sit vnius numeratiter, dicitur quia habet esse quātitatiuum indiuisum, fluēs à quantitate continua lapis, ita ꝙ tandiu lapis erit vnus, quādiu est indiuisus. si. n. quantitas lapidis diuidatur, fit alterum & alterum esse quantitatiuum, ex consequēti fiunt duo lapides. Hanc sententiam videtur tenere B. Th. in 1. sent. in dist. 24. vbi refert opinionem de vno, positam ab Auic. & licet improbet ipsum, quantum ad hoc, quòd vnum numerale nō distinguitur ab vno transcendenti, non tamē quantum ad hoc, quòd vnitas numeralia est esse quantitatis continuæ.

Quidam autem dicunt vt Paulus Soncinas vt patet in qō. suis in lib. 10 metaph. in q. 13. quòd vnum numerale est accicidens. sed illud accidens non est esse quantitatis continuæ. sed est ipsa quantitas continua, puta vnitas lapidis est quantitas continua lapidis, & probat hoc duplici ratione.

Primo, quantitate continua, res est indiuisa in se. & diuisa à quolibet alio, ergo quantitas continua est vnitas rei quantæ. Consequentia patet, à diffinitione ad diffinitum. Antecedens probatur. Diuisibilitas primo conuenit quantiti continuæ, vt alias probatum est, ergo per quantitatem continuam res quanta est indiuisa in se, & diuisa à quolibet alio.

Secundo, per solam quantitatem continuam, quocunque alio circunscripto, res quanta facit numerum cum alia. Posito enim lapide A, & sua quantitate continua, similiter posito lapide B, constituunt binarium, ergo sola quantitas cōtinua est ipsa vnitas numeralis.

Verum quia credendum est mētem B. Th. fuisse, quòd ipsa vnitas sit esse indiuisum quantitatis cōtinuæ, studebimus arguere contra hanc positionem, deinde soluemus rōnes suas.

Arguitur ergo sic, nullum ex natura sua diuisibile, & cui repugnat indiuisibilitas, potest habere rationem vnitatis, ex diffinitione sua, est enim vnum, quòd non diuiditur. Sed quātitatis cōtinua est diuisibilis, etiam in infinitum, ita quòd repugnat deuenire ad indiuisibilia, ex 3. physico. ergo nō potest habere rationem vnitatis.

Forte respondetur, quantitatem continuam dupliciter cōderari posse. Primo, vt habet partem extra partem. & vt sic est

est extensa & diuisibilis, nec vt sic potest habere rationem vnitatis. Secundo, vt est indiuisa in se & diuisa à quolibet alio, & sic habet rationem vnitatis.

Sed contra & probatur, ꝙ nec secundo modo habet rationem vnitatis, nam quod cõuenit alicui ex sua ratione formali. & in suo esse quidditatiuo, quocunque modo cõsideretur semper conuenit ei, prædicata.n.quidditatiua sunt inseparabilia, & ſm esse, & ſm cognitionem. Sed habere partem extra partem, & esse diuisibilem conuenit quãtitati cõtinuæ ex ratione formali & quidditatiua, vt patet in 6.physic.tex.3.vbi philosophus diffiniens cõtinuum dicit. Cõtinuum est, quòd est diuisibile in semper continua, & nullum cõtinuorum est diuisibile in impartibilia, ergo. quãtitas cõtinua quocũque modo consideretur, non potest habete rationem vnitatis.

Ad primam autem rationem, negatur antecedens. & probatio sua nihil valet, imò potius sequitur oppositum. Nam hoc ꝙ diuisibilitas primo conuenit quantitati continuæ, sequtur, quòd indiuisibilitas constituens vnitatem, non conuenit ei, cum sint opposita.

Ad secundam negatur antecedens. & probatio non valet dico.n.ꝙ secluso esse indiuiso dato rei quãte à quantitate cõtinua, duo lapides non constituunt binarium, qm̃ neuter eorum esset vnus. Tenendum est ergo ſm mentem B.Th.vnum numerale addere quid positiuum: & illud est esse indiuisum quantitatiuum, ꝙ dat quantitas continua rei quante. Et aduerte, ꝙ eiusdem sententiæ est Capræol.in 1.sent.dist.24.q.1.art.1.improbatione primæ conclusionis.

Sed contra hanc determinationem duo insurgunt dubia, primum est, quia dicit B.Th.in 4.metaph.lectione secunda improbãs Auic.vnum quod est principium numeri, addit super sub̃am, rõnem mẽsuræ, quæ est propria passio quãtitatis, quæ primo inueniť in vnitate, & dř per priuationem & negationem diuisionis ſm quãtitatem cõtinuam. Hæc B. Th.nõ ergo illud ꝙ addit vnum numerale, est esse indiuisum &c.

Respondetur, nõ est inconueniens ꝙ addat vtrunque diuersa ratione, nam addit esse indiuisum quantitatis cõtinuæ, vt prædicatum essentiale de vno numerali. Addit autẽ mensuram, vt proprietatem cõsequentem & fluentem à prædica-

to essentiali, nam ex hoc ꝙ dicit esse indiuisum, dicit consequenter rōnem mensuræ, qm̄ ex 10. metaph. tex. 3. necesse est mensuram esse indiuisibilem, aut à natura, aut ex proposito, siue decreto humano, & ideo primo conuenit vni.

Secūdum est, si indiuisio est de ratione formali, tam vnius numeralis, quam vnius transcendētis, ergo cum indiuisio sit negatio. & non quid positiuum. ita ratio vnius numeralis erit formaliter negatiua, sicut ratio vnius transcendentis, cuius oppositum determinatum est.

Respondetur. Ratio vnius numeralis, non dicitur positiua formaliter, quasi nō includat negationem, hoc. n. falsum est, cum de ratione sua sit indiuisio. Nam quòd non est indiuisum, non est vnum. Sed ideo positiua formaliter, qm̄ id ꝙ addit super rei substantiam, est veræ positiuum, quale est esse indiuisum quantitatis continuæ. Id autem quòd addit vnum transcendens est sola indiuisio, propterea possumus verę dicere rationem vnius transcēdentis esse formaliter negatiuam, rationem autem vnius numeralis esse formaliter positiuam, quoniam additum est positiuum, licet concipiatur cum negatione. Apprehendimus. n. simplicia per negationem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Et hic terminatur consideratio nostra de passionibus entis.

¶Quæstio 9. quòd sit primum principium complexum, simpliciter primum.

CIRCA hanc quæstionem duo pertractanda sunt. Primo. Quòd est principiū primum. Secundo. Quòd est principium primo primum.

Circa primum inuenio duas opiniones, prima dicit quòd principiū primū complexū est hoc. De quolibet est affirmatio vel negatio vera. & id manifestare conatur dupliciter, primo. Comment. in 4. metaph. cōmento 9. dicit, manifestū est ꝙ affirmatio & negatio nō congregantur simul & loquit̄ de primo principio, secundo vel est hoc quòd dictū est, vel est illud. Impossibile est idē simul esse & non esse. Sed non est illud, qm̄ necesse est primum principiū esse ꝓpositionem affirmatiuam, nam oī negatiua est aliqua affirmatiua prior. Sed hæc impossibile est &c. est negatiua vt patet exponēdo, ergo non est primum principium, sed illud. De quolibet &c.

Secunda autem opinio dicit,quòd est hoc.Impossibile est idem simul esse,& nō esse, & probat ex eo ꝙ philosophus in 4.metaph.pertractās de primis principijs,non dicit aliud esse primum,& firmissimum,nisi hoc,& quòd ad ipsum reducuntur omnia alia,vnde dicit in tex.9. Quapropter oēs demonstrantes,in hanc reducunt vltimam opinionem, natura nanque principium , & aliarum dignitatum hæc omnium . vbi & Comment. dicit,& ideo hæc dignitas est prior omnibus dignitatibus,& communis naturaliter omnibus.Impossibile enim est : vt disputatio,aut ratiocinatio fiat sine ea .

Et qm̄ hæc secunda opinio,videtur magis ad mentem philosophi,ideo sustinemus eam, licet pro veritate non discordet à prima in sensu,sed tm̄ in verbis. Pro quo aduerte,quòd idem principium designatur per has duas propositiones.De quolibet est affirmatio &c. Impossibile est, &c. sed diuersa cōsideratione . Nam quia primum principium complexum consideratur à logico,& à metaphysico,quorum alter cōsiderat res per secundas intentiones,alter per primas,ideo logicus enunciat primum principium per intentiones secundas , vt per affirmationem,& negationem , metaphysicus autem enunciat per primas,vt per esse,& non esse . Vnde patet has duas opiniones dissentire verbis,& non sensu. Nam ex parte rei bene sequitur. Impossibile est idem simul esse,& non esse, ergo de quolibet est affirmatio,vel negatio vera .

Quòd autem prima opinio dicit hanc esse negatiuam . Impossibile est,&c.non est verum,quoniam secundùm sensum æquipollet isti, necesse est,idem non simul esse, & non esse,quæ quidem est affirmatiua de modo . Ex consequenti nō est necesse,quòd habeat aliquam priorem,aut notiorem.

Circa secūdum, aduerte duas opiniones, vna est Thomistarum. Ipsi tenet,ꝙ principium primo primum complexū est hoc. Impossibile est idem simul esse,& nō esse,& fundamentum eorum est : qm̄ tres conditiones assignate à philosopho in 4.metaph.tex.8.quarum prima est, ꝙ circa principium primo primum,nō contingit deceptio,propter sui cui dētiam,secunda est,quòd eius veritas est absoluta,& non cō ditionata,ita ꝙ si omnis alia ꝓpositio esset falsa, adhuc principium primo primum esset verum,tertia est,ꝙ nō cognoscatur

tur per demõſtrationem,eo ꝙ principio primo primo, non poteſt eſſe aliquid notius,ex quo deducatur. Iſte inquã tres conditiones non attribuũtur ab Ariſt. vt patet in 4. metaph. tex.9. niſi huic complexo.Impoſſibile eſt idem &c.Ergo vel non datur principium primo primum,& ſic tolletur omnis demõſtratio,vel eſt hoc complexum. Impoſſibile eſt,&c.Et cõfirmatur dicto Comment.dicẽtis in commento 9.Iſta dignitas eſt prior oĩbus dignitatibus, ergo eſt primo prima.

Alia opinio eſt Scotiſtarum. vt patet per Ant. And. in 4. metaph.q.5.Iſta opinio dicit duo.Primo,ꝙ principium primo primum ſi datur,eſt hoc complexum,ens eſt ens.Secundo,ꝙ nõ eſt hoc.Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe,& non eſſe. Primum dictum ſic probat. De rõne principij primo primi eſt,ꝙ habeat terminos,ex quibus cõponitur primo primos. & nõ reſolubiles in priores. Sed iſte cõditiones conueniunt huic complexo,ens eſt ens: qm̃ ens eſt terminus primo primus,& nõ reſoluitur in priores, vt patet, ergo hoc complexum eſt principium primo primum,ſecũdum autem dictum ſic probat. Hoc cõplexum. Impoſſibile eſt idem,&c.habet terminos reſolubiles in priores cõceptus. Nam ly idem,eſt reſolubile in cõceptum relatiuum,eſt.n.idẽtitate idem,quæ eſt relatio, & in cõceptum abſolutum.i.in cõceptum entis: qm̃ idem includit ens,ergo nõ eſt principium primo primũ. Præterea.Omni ꝓpoſitione modali prior eſt aliqua de ineſſe,cũ poſſit reſolui in eam,quæ eſt de ineſſe. Sed impoſſibile eſt idem,&c.eſt ꝓpoſitio modalis,ergo habet priorem ex ꝯñti non poteſt eſſe principium cõplexum primo primum.

Sed ſi bene conſideras iſta opinio non attingit mentem Ariſt. Multum enim differt,eſſe cõplexum primo primum, & eſſe principium primo primum.Nam complexum primo primum requirit, quòd componatur ex terminis primo primis, & qui non ſint reſolubiles in priores conceptus, & ſit propoſitio de ineſſe,& affirmatiua. Principium autem primo primum non requirit de neceſſitate iſta. Sed ſolum tres conditiones ſupra aſſignatas ſecundùm Ariſt. & præcipuæ, quòd ſit illud per quod firmatur veritas cuiuſcũque alterius complexi,ſi de eo dubitare contingit,& ſit illud ad quod reſoluitur quodcunque aliud complexum reſolubile.

Ex

Ex his rñdeo ad rationes Ant. And. & dico, quòd omnes ſoluuntur hoc verbo, ly ens eſt ens, eſt complexum primo primum, ſed non eſt principium primo primum, qm̃ non deducitur ex eo omnis alia propoſitio, nec ad ipſum eſt ſtatus in demonſtrationibus, imò hoc complexum ens eſt ens, poteſt ſuſtineri per hoc principium. Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & nõ eſſe, nam omne ens, vel eſt ens, vel non ens, vel ens & non ens, non ſecundum, qm̃ oppoſitum non prædicatur de oppoſito, non tertium quia impoſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, ergo primum, ly autem impoſſibile eſt idem, &c. eſt principium primo primum. Sed non eſt cõplexum primo primum, eo quòd termini componentes nõ ſunt primo primi, &c. & ſic patet, quòd Ant. And. in hoc decipitur, quia non ponit differentiam, inter complexum primo primum, & principium complexum primo primum.

Ad illam de modali, dico ſimiliter, quòd licet non poſſit eſſe complexum primo primum, non tamen inconuenit, ꝙ ſit principium primo primum, nec obſtat, quòd ſit reſolubilis in vnam de ineſſe. Hoc enim licet tollat rationem primi complexi, non tamen rationem primi principij complexi.

Sed aduerte, quòd contra hanc determinationem inſurgunt duo apparentia argumenta, quorum vno probatur, ꝙ hoc complexum non ſit veriſſimum, altero ꝙ non ſit principium primo primum.

Primo igitur arguitur ſic, poſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe, ergo hoc complexum. Impoſſibile eſt idem, &c. non eſt veriſſimum. Conſequentia nota. Antecedens probatur. Aliquod eſt generabile, ꝙ nunquam generabitur, aliter omnia euenirent de neceſſitate, ꝙ tamen improbabitur in lib. 6. & præterea concedit Ariſt. in 2. de generatione text. 94. ꝙ futurus quis incedere non incedet, ergo poſſibile eſt idem ſimul eſſe, & non eſſe. Conſequentia probatur, ſit A, generabile, ergo in aliquo inſtanti poteſt eſſe. Sit illud inſtans B, ergo in B, poteſt eſſe, ponatur, ꝙ nunquam generetur, ergo in B, non habet eſſe, ſi non habet eſſe in B, poteſt non eſſe in B, ergo pro eodem inſtanti, poſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe, ſi pro eodem inſtanti, ergo ſimul.

Reſpondetur ly ſimul, poteſt ſe tenere ex parte poſſibilis,

vel

vel potentiæ,vt ſit ſenſus,idem per eãdem potentiam poteſt eſſe,& non eſſe,puta Sortes per voluntatem poteſt ſedere, & non ſedere,& poteſt ſe tenere ex parte eſſe, & non eſſe, vt ſit ſenſus, poſſibile eſt vt idem quando habet eſſe habeat nõ eſſe,ita ꝙ hæc erit vera. Idem eſt,& non eſt. In primo ſenſu. Hoc cõplexum,poſſibile eſt idem, &c. eſt verum, vt dicetur in lib.9. quando agemus de potentia rationali, & vt ſic non opponitur principio primo. In ſecundo ſenſu eſt falſum, nec poteſt eſſe verum, & vt ſic opponitur principio primo. Ad probationem cõcedo antecedens,& nego cõſequentiam in 2.ſenſu dato,de ly ſimul. Ad probationem dico, ꝙ nihil aliud concluditur niſi,ꝙ A,generabile habet potẽtiam, qua poteſt habere eſſe in B,& pro eodem poteſt habere,non eſſe diuiſim, ſed non coniunctim, & hoc eſt, quòd dñt aliqui ꝙ iſta propoſitio. A,poteſt eſſe,& nõ eſſe in B,eſt vera in ſenſu diuiſo,& falſa in ſenſu compoſito,& in ſenſu compoſito tm̃ opponitur principio primo. Et aduerte,quòd huic argumẽto neſciuit aliter reſpondere. Iand.in 4.metaph.q.7. niſi ſequendo viam eorum,qui dicunt quòd impoſſibile eſt ſm doctrinam Ariſt. aliquid eſſe generabile, quin generetur. Sed de poſitione iſtorum,diſcutiemus in lib.9. quærendo,ſi aliquid eſt poſſibile,quòd tamen nunquam fuit nec erit.

Secundo arguitur ſic. Ariſt.in 4.metaph.tex.8.docet nos, & probat hoc complexum. Impoſſibile eſt idem,&c.eſſe primum principium, ergo hoc complexum non eſt euidentiſſimum,vanum enim eſt docere,& probare propoſitionem euidentiſſimam,ergo non eſt principium primo primum.

Reſpondetur. Ariſt.nõ docet nos nec probat hoc complexum eſſe verum in dicto tex. qm̃ eius veritas manifeſtiſſima eſt homini ſanè mentis,ſed docet,& declarat,quòd cõditiones conuenientes primo principio,conueniũt huic complẽxo. Impoſſibile eſt,&c. Et id non præiudicat quin ſit primũ principium,imò magis corroborat.Secus aũt eſſet,ſi probare conaretur eius veritatem,& ſi dicas imò probat eius veritatem contra negantes. Reſpondeo,non probat niſi elenchicæ,vt declarabitur in q. ſeq. Sed hic modus probationis,nõ præiudicat dignitati,& firmitati primi principij.

Vltimo aduerte,qm̃ diximus ſupra,nõ eſſe idem primum princi

principium,& primum complexum,vt id manifestius appareat ꝙ intellectus hoc ordine procedit, primo concipit primos terminos in complexos,qui sunt ens, & nõ ens,deinde format ex eis,tres propositiones affirmatiuas,quibus correspondent tres negatiuæ. Primo,format hanc,ens est ens,cui correspondet hæc neg.ens non est non ens. Secundo,hanc vniuersalem.Omne ens est ens,cui correspõdet hęc neg.nullũ ens est nõ ens. Tertio,hanc oẽ ens est,vel non est,cui corr=== respõdet hæc,nihil est,& non est.Tunc quarto loco intellectus inspicit hoc principiũ esse verissimum.Impossibile est idẽ simul esse,& nõ esse. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 10.Si principium primum est cognoscibile cognitione sensitiua, vel demonstratione.

PRO resolutione huius quæsiti,pono tres cõclusiones. Deinde soluam quædam dubia.

Prima cõclusio sit ista,pro notitia primi principij,necessario requiritur cognitio sensitiua, non solum interior, sed etiam exterior.Pro qua aduerte,ꝙ requisitum ad alterum est triplex. Quoddam ꝑꝑ causalitatem in aliquo gñe causæ, vt ferrum requiritur ad ꝓductionem gladij, eo ꝙ est materia sua,& aĩa requiritur ad productionem animati, eo ꝙ est causa sua formalis.Quoddam,qa est ratio,sine qua nõ,vt approximatio requiritur inter agẽs,& patiens, eo ꝙ nisi approximentur non sequitur actio. Quoddam ꝑꝑ necessariam connexionem duorum,ita ꝙ se mutuo ponunt, & se mutuo remouẽt,& sic vnum relatiuum requirit aliud correlatiuum.

His prænotatis, dico, ꝙ cognitio sensitiua requiritur in ꝓposito,vt ratio sine qua nõ,nam nisi apprehendãtur termini ꝑ sensum,nunq̃ apprehendetur complexio illa,qua cõstituitur primũ principium cõplexum, & huius ratio est, quia apud philosophũ in 3.de aĩa tex.30.pro hoc statu nihil intelligit aĩa sine phãtasmatæ,est ergo necesse,vt phãtasia habeat operationẽ suam,ad hoc ꝙ intellectus exeat in actũ suum, phãtasia aũt non habet operationẽ suam, sine sensu exteriori,eo ꝙ sensus interior supponit imutationem factã in sensu exteriori, vt declarauimus in 3.de aĩa,vnde Arist. diffiniens phantasiam inquit,eam esse motum factum à sensu exteriori,qui est vel fuit in actu, est ergo necesse,ꝙ apprehẽsio sensi

tiua

tiua terminorum incomplexorum precedat apprehẽsionem intellectiuam primi principij, vnde cõmuni sẽtẽtia dicitur, quòd primum principium apprehẽditur lumine naturali, ex euidẽtia terminorum. Tu tamẽ aduerte, quòd illa cognitio sensitiua, nullam causalitatem dicit super apprehẽsionem primi principij. Tũc enim illa cognitio sensitiua esset, sicut principium, à quo deduceretur primum principium vt cõclusio, & sic cognitio primi principij esset acquisita per discursum, quòd est impossibile, qm̃ nõ esset naturaliter cognitum, nec sup ipsum fundaretur ois deductio, & disputatio, cuius oppositum dicit philosophus, & Cõmẽt. in hoc 4. lib. tex. & cõmẽt. 9. Patet igitur, ꝙ ad apprehẽsionem primi principij, requiritur cognitio sensitiua, non vt causa, sed ratio sine qua non.

Secũdà cõclusio. Primum principium nõ potest demõstrari absolutæ. Aduerte, quòd circa hãc cõclusionem nõ est immorãdum, cõstat.n. quòd demõstratio absoluta, ex 1. poster. est ex prioribus, & notioribus, nihil aũt est prius, & notius hoc primo principio, aliter posset cõtingere deceptio circa ipsum, & sic nõ esset firmissimum, nec primum principium, ergo est impossibile, ꝙ demõstretur absolutæ, vnde bñdixit philosophus in 4. metaph. tex. 9. Qui volũt hoc principinm demõstrare, ostẽdũt ineruditionem suam, nesciũt.n. quorum sit, & quorum nõ sit demõstratio, & Commẽt. in commẽt. 9. dicit. Quidam existimãt possibile esse demõstrare hãc propositionem dicẽtem, quòd duo ꝯtradictoria nõ cõgregãtur, & hoc cõtingit eis, quia non fuerunt instructi in dialectica.

Tertia cõclusio. Primum principium potest demõstrari redarguitiuæ. Aduerte, ꝙ demõstratio absoluta differt à redarguitiua in hoc, ꝙ absoluta est ex notioribus simpliciter. Redarguitiua aũt est ex cõcessis ab aduersario, minus quidẽ notis simpliciter, magis aũt ipsi aduersario. Ex his sic ꝓbo ꝯclusionẽ. Qui negat hoc principiũ, impossibile est idem &c. põt deduci ad aliqđ incõueniẽs, sibi magis notum, quàm primũ principium, ergo põt demõstrari redarguitiuæ, ꝯñtia nota. Añs probatur. Potest deduci ad hoc, ꝙ contrariæ opiniones erũt in eodem intellectu. Quòd quidẽ reputatur manifestius incõueniẽs apud negãtem primum principium. Nam qlibet põt aduertere, ꝙ sit cõtrarias, formas esse in eodem subo simul,

mul,& in actu perfecto,repugnat sensui, eo q vna corrumpit alteram,multo magis repugnat intellectui habere in seipso opiniones contrarias simul de eadem re. Quòd autem negans primum principium, possit deduci ad hoc inconueniens,declaratum est in lib.2.Perierm. vbi manifestat Arist. q opiniones contradictoriorum sunt cõtrariæ, ergo si quis opinetur duo contradictoria esse simul vera, habet in suo intellectu duas opiniones contrarias simul,non solum autem ad hoc inconueniens deducit Arist.negantem primum principium,sed ad plura alia, vt manifestauimus in nostro epitomate in 4.metaph.in tract.2.in cap.1. vbi sex rationibus arguitur contra negantem primum principium.

Positis, & probatis his tribus conclusionibus, soluenda sunt duo dubia. Primum est contra conclusionem secundam. Et secundum est contra tertiam.

Dictum est in secunda conclusione, quòd primum principium nõ est demonstrabile absolutæ. Cõtra,propter quòd vnumquodque, & illud magis, sed propter primum principium, ad quòd reducuntur conclusiones, ipse conclusiones sunt demõstrabiles,ergo multo magis primum principium est demonstrabile.

Respõdetur. Illa regula propter quod &c. non valet nisi prædicatum in quo fit comparatio cõueniat,& verificetur de vtroque comparatorum,quòd si tm̃ vni conuenit,argm̃ non valet,verbi gratia,si arguatur sic, propter quod vnumquodque,& illud magis, sed propter ignem aqua est calida, ergo ignis est magis calidus,argumẽtum valet, quoniam vtraque istarum est vera.Ignis est calidus,& aqua est calida,si autem arguatur sic,propter quod &c. sed propter albedinem paries est albus, ergo albedo est magis alba. Argumentum non valet,quoniam hæc est falsa,albedo est alba. Sic in proposito argumentum non valet, quoniam licet hæc sit vera. Conclusio est demonstrabilis. Hæc tamen est falsa,primum principium est demonstrabile.

Dictum est in tertia cõclusione,q est demõstrabile redarguitiuæ,quia negãs pòtest deduci ad hoc incõueniens, quòd cõtraria essent simul in eodem. Sed hæc ratio nõ videtur efficax,quoniam videtur petitio. Nam omnis ratio deducẽs ad

impoſſibile,cuius concluſio non eſt manifeſtior in falſitate quam præmiſſa interimenda,eſt petitio. Sed conſequentis rationis Ariſt. non eſt magis inconueniens, quam antecedens. Nam qui concedit contradictoria eſſe ſimul vera,multo magis concedet contraria poſſe ſimul eſſe in eodem.

Reſpondetur. Ant.And.in 4.q.4.dicit,quòd philoſophus non inducit hanc rationem ad negantes, ſed ad recipientes primum principium,probando,quòd ſit firmiſſimum.

Sed hæc reſponſio non eſt ad mentem philoſophi, quoniam Comment. introducit hanc rationem contra negantes. Vnde inquit in commento 9. Contingit enim dicenti hoc, ſcilicet quòd contradictoria ſunt ſimul vera opinari. ꝙ duo contraria exiſtant ſimul in eodem in actu.

Et ideo aliter reſpondeo,& dico,ꝙ negans primum principium,exiſtimat maius inconueniens duo contraria eſſe ſimul,eo quòd hoc repugnat ad ſenſum,videmus enim quòd vnum expellit alterum, nō autem repugnat ſenſui niſi quia cōtraria in actu perfecto,habent repugnantiam adinuicem, ergo in quocūque inueniantur,ſiue in materia,ſiue in ſenſu, ſiue in intellectu erunt repugnantia,& per conſequens, notius erit neganti primum principium contraria non poſſe eſſe ſimul in eodem, quàm quòd contradictoria non ſint ſimul vera. Nam duo contradictoria non cadunt ſub ſenſu,cum alterum ſit non ens, quòd non cadit ſub obiecto alicuius ſenſus, ſed bene duo contraria vt patet de duabus qualitatibus ſenſibilibus contrarijs. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM in quintum librum metaphyſicorum.

7 *Si idem effectus numero, potest produci à pluribus causis perfectis, & eiusdem ordinis.*
8 *Si causæ sunt sibijnuicem causæ.*
9 *Si causæ in actu, & effectus in actu, simul sunt, & non sunt.*
10 *Si materia prima est propriæ elementum.*
11 *Si philosophus sufficienter numerauit omnes modos naturæ.*
12 *Si necessaria habent causam efficientem.*
13 *Si diuisio secunda vnius est logica.*
14 *Si hæc propositio, vnum numero sunt, quorum est materia vna, est vera vniuersaliter, vel tantum particulariter.*
15 *Si materia signata, vel hecheitas est principium indiuiduationis in rebus materialibus.*
16 *Si prædicamẽta distinguuntur secundũ diuersos modos p̃dicandi.*
17 *Quæ substantia sit genus generalissimum, & quæ sit ratio sua.*
18 *Si plura accidentia eiusdem speciei possunt esse in eodem.*
19 *Si cuilibet potentiæ actiuæ, correspondet potentia passiua.*
20 *Si diuisibilitas est propria ratio quantitatis.*
21 *Si modi relatiuorum, sunt bene assignati à philosopho.*
22 *Si relatio distinguitur realiter à fundamento.*
23 *Si vltima prædicamenta, dicunt absolutum, vel respectum.*

QVAESTIO PRIMA.

Si principium, & causa sunt idem conuertibiliter.

Omnes enim causæ principia. Textu 1.

IRCA hanc quęstionem aduerte, q̃ difficultas consurgit ex eo q̃ philosophus dixit in 4. metaph. tex. 3. q̃ ens, & vnum se adinuicem consequũtur, vt principium, & causa &c. Igr̃ pro resolutione quęsiti, quatuor agẽda sunt. Primo, declarabitur rõ principii, & causæ, loquendo absolutæ, & metaph. Secundo, declarabitur mẽs philosophi circa hoc propositum. Tertio, ponentur duæ conclusiones responsiuæ. Quarto, soluetur quoddam dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ principiũ vt principium, importat processum vnius ab altero, inter quæ est distinctio realis, vnde quocũque modo processus ille ponatur, siue ſm ordinem, vt dies ꝓcedit à mane, siue ſm doctrinam, vt scientia ꝓcedit à suis principijs, & conclusio à præmissis, siue ſm efficientiam, vt calor in aqua ꝓcedit ab igne, in quolibet talium modorum, id ꝙ procedit, dr̃ principiatum, id à quo ꝓcedit dr̃ principium. Abstrahit aũt à prioritate, & efficientia, & distinctione essentiali. A prioritate quidem, qm̃ nõ est necesse in omni natura principium esse prius principiato, sicut tenent Theologi, pr̃em esse principium filij, non tñ priorem filio. Ab efficientia vero, qm̃ non est necesse oẽ principiatũ esse à suo principio effectiuæ. Constat.n. ꝙ dies principiatur à mane, & motus à termino à quo. & tñ dies est effectiuæ à sole moto, & motus à mouente. A distinctione essentiali vero, quia stat principiatũ distingui sola relatione à principio: & non essentialiter vt tenent Theologi de personis diuinis. Dicemus ergo, quòd absolutæ principium est illud à quo alterum quocunque modo procedit, sine specificatione prioritatis aut efficientiæ, aut distinctionis essentialis.

Causa vero vt causa absolutæ, dicit depẽdentiam vnius ab altero, cum prioritate & distinctione essentiali. Dico dependentiam, qm̃ causa est illud ad cuius esse seqtur aliud, & quòd influit super causatum. Dico cum prioritate, qm̃ necesse est causam præcedere effectum saltem prioritate naturæ. Dico cum distõne essentiali, qm̃ nihil seipsum causat, ideo iter causam & causatum necessaria est distinctio realis & essentialis, & per ꝯñs causatum est posterius causa, qm̃ nihil seipsum cõmunicat alteri distincto essentialiter nisi supponatur esse, & per ꝯñs est prius natura. Constat igitur, ꝙ causa duo addit super rationem principij. s. prioritatem, & distõnem essentialẽ.

Quantũ ad secundum. s. qd circa hoc senserit philosophus, aduerte, ꝙ philosophus de rõne principij tria cognouit. Primo, ꝙ est cõius q̃ causa. Cognouit.n. pũctum esse principiũ lineæ, non tñ causam: qm̃ maximè esset causa materialis, puta pars componens lineam, sed hoc est falsum, qm̃ ex 6. ph. nullum continuum componitur ex indiuisibilibus. Cognouit mane esse principium diei, nõ tñ causam vt patet. Et ideo

dicit

dicit Comment.in 5.lib.metaph.commento 4.Principiũ autem est quasi vniuersalius causa,cũ dicatur de principijs trãsmutationis,& de 4.causis. Cognouit secundo,ꝙ inter principium & principiatum est necessaria distinctio realis,cũ inter ea sit relatio realis. Cognouit tertio, ꝙ principium est prius principiato,eo ꝙ apud ipsum non fuit notum, quõ sit possibile principium & principiatum esse idem essentialiter. Hoc.n.verificatur apud theologum solum de diuinis personis, & ꝑpea apud philosophum principium ꝓductiuum & effectiuum non distinguitur à causa productiua & effectiua: sed sunt idem conuertibiliter, qm̃ non cognouit aliam productionem, nisi per distinctionem essentialem inter producens & productum,vnde apud ipsum omne principium productiuum est causa productiua, & econuerso, & sic patet ꝙ licet apud ipsum,principium in sua vniuersalitate sit communius quàm causa,tamen principium in specie,puta principiũ productiuum non est communius quàm causa productiua, non enim potuit altius ascendere ex sensatis.

Quantũ ad tertium,ponunt̃ duæ conclusiones respõsiuę.

Prima conclusio. Principium vt principium non conuertitur cum cã. Quoniam cã contrahit rõnem principij,addit .n.prioritatem & distõnem realẽ essentialẽ.vt declarauimus, ergo &c.Præterea,principium prædicat̃ de his quæ non sunt cã. vt punctus est principium lineæ,& instans tp̃is,& terminus â quo,motus,ergo non conuertitur cum causa.

Secunda conclusio. Principium productiuum ẜm philosophum,non tamen ẜm veritatem conuertitur cum causa productiua,nam philosophus non potuit deprehendere ex sensatis,quo producens sit eiusdem essentiæ cum producto, ergo secundum ipsum omne principium productiuum est causa productiua & econuerso. Dixi non tamen secundum veritatem, quoniam fides tenet oppositum,cui nõ subest falsum. Sed id considerare est altioris negocij.

Quantum ad quartum aduerte, quòd dubium insurgit cõtra primam conclusionem. Quòd est tale,stante prima conclusione videtur philosophus sibi cõtradicere in lib.4.in tex. 3.vbi inquit,ens & vnum sibi inuicem consequuntur vt principium & causa, vnum aũt & ens sunt idem conuertibiliter,

vt probatum est in 4.lib. ergo similiter principium, & causa, ergo principium non est communius causa.

Respõdetur. Dicũt aliqui, ꝙ philosophus posuit illud gratia exempli, nõ ꝙ ita sit. Sed melius est dicere, ꝙ philosophus illic accipit principium, nõ in sua vniuersalitate, sed ẽm suã famosiorem acceptionem famosior aũt accepto est de causis extrinsecis, qualis est causa efficiẽs, vt dicit Commẽt. in 5.lib. commẽto 4. Sumptum ergo pro principio productiuo, dico quòd secũdùm philosophum (vt declaraui) est idem cõuertibiliter, cum causa productiua, volo enim ꝙ sicut accipit principium cõtractæ, sic accipiat causam cõtractæ, & sic patet ꝙ nulla est cõtradictio in philosopho. Nam hæc duo nõ cõtradicũt, principium vt principium, & causa vt causa, non sunt idem conuertibiliter, principium contractum ad principium productiuum, & causa cõtracta ad causam productiuam sunt idem conuertibiliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. In quo consistat causalitas, siue ratio causæ materialis.

Causa vero, vno modo dicitur, ex quo fit aliquid vt inexistente, vt es statuæ. Textu 2.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, videndum est, in quo essentialiter consistat, causalitas causæ materialis. Secundo, in quo consistat, modus huiusmodi causalitatis. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ in eo cõsistit essentialiter causalitas materiæ, sumẽdo materiam pro quolibet receptiuo formæ, tam substãtialis quam accidẽtalis, ꝑ quod est causa cõdistincta, cõtra causam efficiẽtem formalem, & finalem. Hoc autem est recipere, & cõseruare formam, siue sustinere, ita ꝙ materiam causare, nõ est aliud quàm recipere, & sustinere formam. Quòd sic declaratur. Materia est causa, vel qa producit formam, & hoc nõ, quia hoc spectat ad agẽs, vt declarabitur in lib. 7. producẽs .n. totum, siue compositum per accidẽs producit formam eius, vel qa dat esse formaliter ipsi formæ, & hoc nõ, quia hoc spectat ad actum. Dicemus enim infra, ideo forma dat esse quia est actus, materia autem est potentia, & non actus. Vel quia ad ipsam ordinatur forma, & hoc nõ quia id ad quod aliud ordinatur perfectius est eo cõ

stat

ſtat autem materiam eſſe imperfectiorem forma. Vnde forma verius dicitur finis materiæ, quàm ecõuerſo. Vel quia recipit, & ſuſtentat formam, & hoc eſt verum à ſufficienti diuiſione. Præterea, cum materia ſit potentia paſſiua in eo conſiſtit ſua cauſalitas quod conuenit potentiæ paſſiuæ ex natura ſua. Potentiæ autem paſſiuæ conuenit recipere, ergo &c.

Quãtum ad ſecũdum, dico ꝙ modus cauſalitatis materiæ ꝯſiſtit in limitare, & reſtringere amplitudinem formæ, quam recipit. Pro quo aduerte, ꝙ ſi daretur forma receptibilis in materia extra materiam, haberet oẽm perfectionem, & oẽm gradum debitum naturæ ſuæ, vt ſi eſſet calor ſeparatus, eſſet perfectiſſimus calor, ex hoc autem ꝙ recipitur in materia, neceſſe eſt vt proportionetur capacitati materiæ, ex ꝯñti ꝙ nõ recipiatur ſecũdùm omne eſſe debitum ſibi ex natura ſua, ſed ſecũdùm diſpoſitionem materiæ. Hinc eſt, quòd formæ ſeparatæ à materia, dñr habere quãdam infinitatem, quia nullo modo terminãtur nec artãtur ex materia, ex oppoſito formæ materiales dñr finitæ, quia reſtringuũtur ex diuerſa capacitate. Dicimus igitur, ꝙ materia ideo eſt cauſa, quia recipit & ſuſtinet formam. Ex hoc autem ꝙ recipit formam, ad ipſam conſequitur talis modus, qui eſt limitare formam, & ꝑ lẏ limitare, non intelligas quòd materia aliquid det formæ, nec influat, nec perficiat formam, ſed limitare formam, eſt recipere eam proportionaliter capacitati ſuæ, & nõ ſm totũ eſſe debitum naturæ talis formæ. Et in his ſtat cauſalitas, & modus cauſalitatis ipſius cauſæ materialis, ꝓut diſtinguitur cõtra alia gña cauſarum. Et aduerte, ꝙ in hac determinatione ſecutus ſum doctrinam Capr. in 1. ſent. diſt. 43. q. 1. art. 1. ad argumẽta facta contra tertiam cõcluſionem in primo loco.

Quantum ad tertium aduerte, tria dubia quæ conſurgunt contra determinationem factam.

Primo videtur, ꝙ materia nullo modo ſit cauſa, qm̃ materia vt materia potẽtialitatem dicit, potentialitati autem repugnat cauſalitas, qm̃ cauſare ſupponit eſſe actu. Cum igitur materia, vt materia nõ habeat eſſe actu, nullo modo eſt cauſa.

Reſpondetur potentialitas, ſignificat eſſe in potentia, ꝙ nõ repugnat, niſi cauſalitati agentis, eo ꝙ vnumquodque eſt agens, inquantum eſt actu ex lib. 9. metaph. Agere. n. ſuppo-

nit esse,& causalitati formæ, eo ꝙ forma est actus & dat esse actu. Non autem repugnat causalitati materiæ,eo ꝙ materia est causa inquantum est receptiua formæ, esse autem receptiuum,dicit potentiam passiuam & esse potentiale, nec repugnat causalitati causæ finalis,vt declarabimus infra, agentes de causalitate finis.

Secundo, non videtur quòd sustentare formam sit de causalitate materiæ, nam si esset de causalitate eius, ergo omnẽ formam in se receptam sustentaret,hoc autem est falsum respectu animæ intellectiuæ,quæ non pendet à materia, ꝓpter sui incorruptibilitatem.

Respondetur,licet sustentare formam conueniat materiæ vt est receptiua formæ, nõ tñ eadem rõne nec eodem modo respectu cuiuscunque formæ. Nam quo ad formas eductas de potentia materiæ,sustentat eas,quo ad esse,& quo ad actũ informandi,qm̃ si separantur à materia desinunt esse, & desinunt informare. Quantùm autem ad animam intellectiuã, non sustentat eam quo ad esse,supposito.n.quòd sit incorruptibilis,separata à materia adhuc stat inesse,vtrum verò sit incorruptibilis manifestauimus in libro de anima, & iterum manifestabitur in libro 12.metaphysic.ad mentem Arist.sustentat autem eam quo ad actum informandi, eo ꝙ separata non est actu forma corporis. Dicemus ergo, ꝙ causalitas materiæ consistit in receptione formæ,& sustentatione eiusdem quo ad esse,vel quo ad actum informandi.

Tertio,non videtur quòd materia habeat limitare formã, omne.n.quòd ex sui natura habet esset limitatam non indiget aliquo extrinseco limitante. Sed omnis forma creata, siue materialis,siue immaterialis, cum sit finite & determinatæ naturæ ex sui natura habet limitatum esse, ergo &c.

Rñdetur,esse limitatum sumitur dupliciter. Primo,vt opponitur illimitato simpliciter,quòd est absolutæ infinitum. & sic conceditur, omnem formam creatam habere esse limitatum,nec indigere aliquo extrinseco limitante,quasi ꝙ ipsa sit simpliciter & ẜm se illimitata.Secundo,vt opponit̃ illimitato ẜm quid,puta albedo vt tria,opponitur summæ albedini,sicut limitatum illimitato ẜm quid. & sic nego oẽm formam creatam hr̃e esse limitatum ex sui natura, imò ex se ha

bet

bet esse illimitatum ſm quid, quoniam si existeret, non recepta in materia haberet omnem gradum perfectionis conuenientis sibi ex natura sua. Ad hoc ergo quòd limitetur ad certum gradum indiget materia, quæ non recipit, nisi secundum quòd est capax formæ, verum est ergo materiã limitare formam. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. In quo consistat causalitas formæ.

Alio vero species & exemplum. Tex. 2.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, in quo consistat causalitas formæ, siue causæ formalis. Secundo, in quo consistat modus siue proprietas huius causalitatis. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum dico, ꝙ consistit in hoc, ꝙ est facere rem existere actu, quæ prius erat talis in potentia. Pro quo aduerte, ꝙ vt dicit Arist. in 2. physic. tex. 11. tam in artificialibus, quàm in naturalibus, nihil est actu tale in specie sua, ante aduẽtum formæ in subiecto vel in materia, nullus. n. dicet lignum esse scãnum, nisi receperit formam scãni, neq; carnẽ esse actu carnem, nisi habet formam carnis. Idem intellige in accidentalibus. Nõ. n. aqua est actu calida, nisi per actualẽ receptionem caloris, ex hoc ergo ꝙ nos videmus artificiata & naturalia composita, siue substantialia vt lapis homo, lignũ, siue accidentalia. vt homo albus aqua calida &c. non prius transire ab esse potentiali ad esse actuale, quàm habeant in se actu formam suam, deprehendimus formã ideo esse causam quia facit rem esse actu, quæ prius erat in potentia facit autẽ rem esse actu, quia dat sibi esse tale. Ex hoc autem ꝙ facit rẽ esse actu, est cõstitutiua rei in sua propria & determinata specie & ab eadem sumitur differentia completiua diffõnis. Dicemus ergo, ꝙ causalitas formæ complectitur hæc omnia. Dare esse rei, facere rem existere actu, quæ prius erat in potentia. Constituere rem in propria specie, ex eo quòd ab ipsa sumitur differentia specifica.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ sicut modus causalitatis materiæ stat in hoc ꝙ est limitare amplitudinem formæ, vt declarauimus in q. p̃cedenti, sic modus causalitatis formæ stat in hoc ꝙ est artare materiã, siue potentialitatẽ suam. Pro

quo aduerte, ſm doctrinam B.Th. in 1. parte q.7. art.1. ꝙ ex receptione actuali formæ in materia, materia arctatur ꝑ quã to ante aduentum huius formæ erat in potẽtia ad varias formas postquam autem hãc recepit, quãdiu eſt ſub iſta, nõ poteſt aliam recipere, aliter oppoſita diſparata ſe compaterẽtur in eodem, & id intellige nõ ſolum de materia prima in naturalibus, ſed & de materia artificiati, & de ſubiecto accidẽtis, nam poſtq̃ lignum eſt ſub forma arche, nõ poteſt aliã formã recipere, quãdiu eſt ſub illa, & poſtq̃ paries recepit albedinẽ, nõ põt alium colorẽ recipere, quandiu ſub albedine ſteterit.

Artare ergo materiam, eſt proprietas conſequens cauſalitatem formæ.

Quantum ad tertium, aduerte duo dubia. Primum eſt, contra cauſalitatem formæ. Secundum eſt, contra modum cauſalitatis.

Contrà determinationem cauſalitatis arguitur ſic, facere rem eſſe actu, ſiue dare eſſe conuenit cauſæ efficienti. Nam homo generãs hominem, facit hominem eſſe actu, qui prius erat in potentia. Cum igitur debeant eſſe diſtinctæ, cauſalitates formæ, & efficientis, videtur fuiſſe male aſſignata cauſalitas formæ.

Reſpondetur vtrunque dat eſſe, ſed diuerſa ratione, nam forma dat eſſe formaliter, id eſt ſeipſa, & non per actionem, nam eſſe naturali ſequella fluit à forma, efficiens autem dat eſſe effectiuæ per actionem quæ erigitur ab efficiente, vel ſic, forma dat eſſe, vt quo, efficiens autem vt quod, vel ſic, forma dat eſſe, vt principium intrinſecum, efficiens autem dat eſſe, vt principium extrinſecum.

Contra modum, ſiue proprietatem cauſalitatis, arguitur ſic, ſi eſt proprietas formæ artare materiam, ergo artabit omnem materiam in qua recipitur, quòd tamen eſt falſum, quoniam non poteſt forma cœli artare materiam cœli, complet enim, & omnino perficit ipſam, ita quòd tantum perficit, quantum perfectibilis eſt.

Rñdetur, & dico, ꝙ hęc proprietas conuenit formæ particulari, quales ſunt formæ inferiores, quæ nõ adæquãt totam potẽtialitatem materiæ, forma autem cœli eſt forma vniuerſalis, cõtinet.n. virtualiter oẽs formas inferiores materiales.

&

& ex sua vniuersalitate terminat oēm potentialitatem materiæ cœli. Potest etiam aliter dici, quòd hæc proprietas verificatur respectu cuiuscunque materiæ capacis plurium formarum successiuæ, quòd non conuenit materiæ cœli, supposito quòd sit alterius rationis à materia inferiorum. De hoc autem loquemur in lib.8. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 4. In quo cōstat causalitas causæ efficientis. Amplius, vnde principium permutationis primum aut quietis. Textu 2.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, pertractabitur quædam opinio quam non credo veram. Secundo, pertractabitur opinio quam credo esse de mente B. Thom. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ causalitas agentis, ſm omnes in eo consistit, quo posito est causa condistincta contra alia genera causarum, & quo remoto, nulla alia ratione est causa. Quid autem sit illud, est vna opinio, quam recitat Herueus in 4. quolibet q.8. Hæc dicit, quòd actio est causalitas agentis, quia agens actione agit. Item denominatur agens ab actione. Item quia actione posita, ponitur agens, & ea remota remouetur, ergo &c.

Sed hæc opinio non est vera, qm̄ causalitas agentis, non est effectus agentis, sed actio est effectus agentis, cum sit realiter idem cum re facta, vt probabitur in lib.9. ergo &c. Maior autem sic probatur, causalitas agentis est ratio ipsi agenti, vt sit causa. Sed ratio rei præcedit omnem effectum suum, vt patet, ergo &c. Præterea, remota actione, adhuc stat causa agens, & efficiens, nam de rana genita, adhuc est verum dicere, ꝙ pendet à sole, vt ab efficiente, ergo in actione non stat causalitas agentis. Et ad rationes huius opinionis, respondetur vnico verbo, ꝙ concludunt actionem, siue in præterito, siue in præsenti, siue possibilem in futuro, esse necessario requisitam in causa efficiente, non tamen concludunt, ꝙ sit primum præstans causalitatem efficiēti, sicut non datur mouēs sine motu, tamen non dicitur primo mouens propter motū, sed propter potentiam motiuam, nec est verum, quòd remota actione actuali, remoueatur causa agens, vt diximus de rana genita, sufficit.n. quòd actio sit vel fuerit, vel possit esse.

Quan

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ apud Thomiſtas cauſalitas agẽtis conſiſtit in hoc, ꝙ eſt efficere vel producere rẽ, ſiue ſ͂m totam ſubſtantiam, ſiue ſ͂m partem, ſiue ſ͂m accidẽs. Primo, dr̃ efficere vel producere rem: q̃m in hoc diſtinguitur à materia, cuius cauſalitatem, diximus, conſiſtere in recipere formã, & diſtinguitur à forma, cuius cauſalitatem, diximus, conſiſtere in hoc, ꝙ eſt dare eſſe formaliter ei cuius eſt forma, & diſtinguitur à fine, cuius cauſalitas, vt dicemus, cõſiſtit in hoc, ꝙ eſt eſſe id gratia cuius, &c. Et aduerte, ꝙ hæc tria vñr eſſe idem, dare eſſe rei productiuæ, & nõ formaliter. Deducere rem ad eſſe, efficere rem, & per vnumquodque iſtorũ ſolemus manifeſtare cauſalitatem agentis, vt diſtinguitur ab alijs gñibus cauſarum. Dicitur ſecundo, ſiue ſ͂m totam ſubſtantiam, q̃m agentium quoddam producit totam rem, vt agens primum. Quoddam producit partem, puta formam, vt agens naturale, quod materiam ſupponit in gñatione ſubſtãtiali. Quoddam producit tm̃ accidens, vt ignis calefaciens aquam in gñatione accidentali. Item aduerte, ꝙ ly efficere rem multipliciter cõtingit. ſ. cum nouitate eſſendi, vt ſi mundus eſt productus in tp̃e, vel ſine nouitate, vt ſi mundus eſt productus ab æterno per ſimplicem emanationem, quæ eſt propria actio Dei, vel per motum, & mutationem inſtantaneam, quæ cõueniunt agenti naturali ꝑ gñationem ſubſtantialem, vel ꝑ ſolum motum, vt q̃n agens ſupponit rei ſubſtãtiam, cauſans in re quãtitatem, vel qualitatem, &c. Et aduerte, ꝙ in hac determinatione ſecutus ſum doctrinam Heruei in 2. quolibet q. 1. vbi inueſtigat cauſalitatẽ cauſę efficientis, & finalis, & hanc viam puto eſſe ad mentem B. Th. vt patet in 5. metaph. in expoſitione tex. 2. ibi, & adinuicem cauſę, vbi exponens inquit, efficiens eſt cauſa finis, finis aũt eſt cauſa efficientis, efficiens eſt cauſa finis, quantum ad eſſe quidem, qa mouendo ꝓducit efficiens ad hoc ꝙ ſit finis, finis aũt eſt cauſa efficiẽtis, non quantum ad eſſe, ſed quãtum ad rõnem cauſalitatis. Nam efficiẽs eſt cauſa inquãtum agit, non aũt agit, niſi cauſa finis, &c. & intendit per agere, rem efficere, vel ad eſſe producere, vel tribuere eſſe effectiuæ, & non formaliter.

Quantum ad tertium, aduerte duo dubia quæ inſurgunt contra determinata.

Primo,

Primo, videtur, quòd secunda opinio coincidat cum prima, nam hæc videntur esse idem. Actio, agere, efficere rem, dare esse effectiuæ, causare effectiuæ, sed per secundam opinionem, causalitas agentis consistit in agere, siue efficere rē, ergo consimiliter consistit in actione.

Respondetur, cum actio, & agere, siue efficere se habeant vt abstractum, & concretum, dico, quòd differunt quantum ad modum significandi, actio enim significat formam, quæ est actio, agere autem significat habere actionem, & efficere rem, significat habere efficientiam super rem. Ad argumentum, ergo nego, quòd sint idem, quantum ad modum significandi, & ideo non inconuenit, quòd in concreto dicant causalitatem agentis, non autem in abstracto.

Secundo, videtur, quòd efficere siue agere rem, non dicat causalitatem agentis, nam causalitas agentis, verificari debet de quolibet agente, sed efficere rem non verificatur de quolibet agente, dicemus enim in lib. 9. quòd sunt quædam agētia, quorum finis non est aliquod operatum, sed ipsa operatio, vt citharizare, videre, audire, appetere. De his, ergo non est verum ꝙ efficiant rem, cum nihil præter operationem efficiant, nec alicui effecto, siue producto dant esse, ergo &c.

Respondetur efficere rem, principaliter verificatur de agēte aliquid producente vltra actionem, quale est agens primum, & agentia naturalia, secundario autem verificatur de agente, nihil producente vltra actionem, quale est agens actione immanenti: nam actio immanens æquipollet rei productæ, & est verus effectus agentis in quo, & subiectiuæ recipitur. Ad argumentum nego minorem. Ad probationem dico, ꝙ respectu agentium quorum finis est ipsa operatio, res effecta, & cui agens dat esse, est ipsa operatio, cum sit effectus agentis, & sic patet, quòd causalitas assignata agenti, verificatur de quolibet agente. Vtrum autem per actionem immanentem aliquid vltra actionem producatur, manifestabitur in lib 9. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qō 5. In quo consistat causalitas causæ finalis.

Amplius vt finis, hoc autem est, quòd est cuius causa. Textu 2.

IN HAC quęstione, tria agenda sunt. Primo, pręponitur

tur quædam distinctio. Secundo, ponuntur duæ conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur quędam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ finis potest ad duo comparari. Primo, ad agens intendens, & operans propter finẽ. Secundo, ad media ordinata ad consecutionem finis, puta sanitas potest comparari ad medicum, & ad medicinam.

Quantum ad secundum, sit hęc prima conclusio. Comparando finem ad causam agẽtem propter finem, causalitas eius est esse illud, cuius amore, vel desiderio, vel delectatione aliquid agitur ab alio. Hanc conclusionem primo declaro. deinde probabitur. Aduerte igitur, quòd de natura finis est imprimere sui amorem, & inclinationem in ipso agente, quibus trahitur ad operandum, & id patet ad sensum, nisi enim finis alliceret agentem, agens non ageret, & propterea consuetum est dici, quòd finis mouet agentem. Aduerte insuper, ꝙ ly agitur ab alio, non sumitur solũ pro fieri vt distinguitur ab esse. Sed ẽt pro, eo ꝙ est esse effectiuæ ab alio, ꝙ competit rei create ẜm totam suam durationẽ in esse, respectu primi agẽtis. Hanc cõclusionem sic probo, causalitas finis, ẜm philosophum, vbicũque loquitur de fine est esse id, gratia cuius aliq̃d fit, sed esse id gratia cuius nõ est aliud, quàm esse illud, cuius amore aliq̃d agitur ab alio, & effectiue habet esse ab alio, nam esse id, gratia cuius est esse amatum ab agẽte, esse amatum ab agẽte infert, ꝙ ex amore agitur ab agẽte, ergo &c.

Secunda conclusio est. Comparando finem ad media ad finem, eius causalitas consistit in hoc, ꝙ est dare rei ordinate in finem quandam bonitatem, & amabilitatem, ex hoc quòd ordinatur in finem, pręter eam quam habet ex natura sua. Hãc sic declaro, sanitas desiderata ab infirmo, dat medicinę dulci quandam bonitatem, & amabilitatem, inquantum ordinatur ad causandam sanitatem, ita ꝙ etiam si non sit dulcis, imò abhominabilis, & fetida, amatur & desideratur in ordine ad sanitatem, sublato autem hoc ordine, reijcitur vt q̃d horrendum. Idem experimur in quibuscunque alijs medijs arduis, & difficilibus, quę in ordine ad finem desideratum, minuunt difficultatem suam. Hæc conclusio adeo est manifesta omni vtenti rationẽ, ꝙ non indiget alia probatione.

Quantum ad tertium aduerte, tria argumenta contra determin

terminationem factam satis apparentia.

Primo, agere amore alicuius, conuenit agenti per intellectum, & volunratem. Sed non omne agens est agens per intellectum, & voluntatem, vt patet de agente naturali, & irrationali, ergo non omnis finis correspondens agenti est illud amore cuius aliquid agitur.

Respondetur, cũ dicimus finem esse illud cuius amore &c. non sumitur ly amore pro actu appetitus sequente cognitionem, sed pro appetitu naturali impresso in omnibus agentibus, & mouentibus effectus suos in determinatum finem præstitutum sibi ab agente primo, quòd est agens per intellectũ, & voluntatem.

Secundo, imprimere amorem, & inclinationem in agente, dicit causalitatem causæ effectiuę, sic enim imprimere, est rem puta amorem efficere, ergo causalitas finis coincidet cũ causalitate agentis, quòd est falsum cum sint distincta genera causarum.

Respondetur, imprimere amorem in agente dicit causalitatem effectiuam metaphoricæ, sed non propriæ. Metaphoricæ dico, quoniam finis trahit agentẽ, ac si esset causa efficiẽs, non repugnant autem causalitas finalis, & causalitas effectiua metaphorica, vel potest dici, ꝙ non inconuenit idem habere causalitatem effectiuam, & finalem, diuersa tamen ratione, sicut non inconuenit, idem habere causalitatem formalẽ, & effectiuam, diuersa ratione. Nam calor in igne, dat igni esse calidum formaliter, & dat aquæ esse calidum effectiuæ. Sic sanitas, inquantum imprimit sui amorem in infirmo, habet causalitatem effectiuam, inquantum est perfectiua infirmi, & propter ipsam suscipit medicinam, quam facit esse amabilem, habet causalitatem finis.

Tertio mouere supponit esse. Sed finis vt causa non semper est, quoniam plerunque actione agentis producitur, vt dicemus in q. sequenti, ergo non est verum vniuersaliter, ꝙ finis moueat agentem.

Respondetur. Ad motionem metaphoricam sufficit esse potentiale cum apprehensione, ad motionem realem requiritur existentia finis, & si non proximi, saltem præcedentis, verbi gratia. Sortes infirmus desiderat sanitatem, & hanc ꝑ-

pter

pter conseruationem sui in esse,& hanc propter filios paruulos,licet autem sanitas non sit,ipse tamen est, & filij sunt. Ad argumentum ergo dico ad minorem,quòd licet finis proximus non semper sit,aliquis tamen præcedens est, & sufficit,& dato quòd finis proximus non sit in actu, est tamen in potentia cum apprehensione,quòd est possibilis acquiri, & hoc sufficit. Aduerte tamen, quòd id magis clarum erit ex quæst.sequenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si finis est causa vt habet esse in anima vel extra animam.

Amplius autem quemadmodum finis. Textu 2.

IN HAC quæstione pertractandæ sunt opiniones,& secundùm tertiam determinabitur quæsitum,deinde soluentur quædam argumenta.

Prima opinio est Auic.in lib.6.suæ metaph.cap.15.qui tenet,q; est causa vt habet esse in anima,&probat duplici rõne.

Primo,finis vt habet esse actu extra animam est causatus: qm̃ est effectus agentis propter finem,vt sanitas causata in infirmo, ergo non est causa.

Secundo,ideo finis est causa,quia est causa quòd aliæ causæ causent. Nam propter finem intentum agens agit,& forma dat esse, & materia recipit formam,sed postquam productus est finis non est causa quòd aliæ causent, quoniam iam causarunt,ergo &c. Hanc opinionem communiter sequuntur moderni Thomistæ,vnde & Paulus Soncinas in 5.metaphys.q.3. idem probat quatuor rationibus,quæ coincidunt cum rationibus Auicennæ, verum quid veritatis contineat hæc opinio declarabitur in tertia opinione.

Secunda opinio est cuiusdam moderni,qui dicit duas esse conditiones finis.s.mouere agentem ad operandum vt consequatur finem,& quietare desiderium agentis, quantum ad primam conditionem,dicit,quòd finis mouet,non vt productus ad extra,sed vt habet esse in anima per apprehensionem, & probat vt probauit Auicen. Quantum ad secundam dicit,quòd necesse est ipsum esse actu,& acquisitum ab agẽte. Nam donec producibilis,aut acquisibilis est non quietat,vt patet de mercatore non quiescente,donec lucrum fecerit.

Sed hæc nihil sunt ad rem. Non enim finis vt causa habet

bet quietare, sed mouere agens, & facere media amabilia. Quietare autem consequitur sui productionem, siue acquisitionem. Non differt ergo hæc opinio à prima quantum ad id in quo consistit formaliter ratio causalitatis finis.

Tertia opinio, quam reputo veram, & resolutam ad mentem B.Th.& Côment.dicit, ꝙ finis complectitur duo. Primo, id per quod est causa. Et est illud per quod mouet agẽs. Secundo, illud sine quo non moueret agens, & dr̃ conditio necessario requisita. Causa finalis habet primum ab esse reali ad extra producibili, vel acquisibili. Puta, sanitas possibilis realiter causari in infirmo, est id ꝙ mouet medicum. Ideo.n.medetur, vt sanitatem potentialem reducat ad actũ, & athleta pugnat, vt acquirat brauium propositum, ſm aũt habet ab esse in anima. Nam si medicus non apprehenderet sanitatem, vt possibilem causari in Socrate, & postquam erit producta, perficiet Socratem, non moueretur ad medẽdum, & athleta, nisi apprehenderet se posse consequi brauium, nõ decertaret. Et hanc opinionem reputo magis resolutam, nec realiter discordat à prima, sed eam magis explicat. Sensus.n. primæ opinionis non est, ꝙ finis sit causa solũ quo ad esse in anima. Sed intendit, ꝙ finis possibilis produci vel acquiri, ita tñ ꝙ sit apprehensus possibilis produci habet rõnem causæ.

Et aduerte, ꝙ sequendo hanc determinationem, clare exponitur, & verificatur dictum Cõment.in 12.metaph. commento 35.vbi inqt forma Balnei ad extra, mouet vt finis. & vt est in intellectu agit desiderium. Sic exponitur, forma Balnei ꝓducibilis ad extra, vel attingibilis aliqua actione nr̃a, mouet vt finis.i.habet rõnem causæ finalis, cuius est mouere agens. Vt aũt est in intellectu agit desiderium.i.& qm̃ nõ potest causare desiderium in agente, nisi apprehendatur, ideo vt habet esse in intellectu agit desiderium. Ex esse ergo potentiali producibili, vel attingibili ad extra, habet quòd sit finis, ex apprehensione autem habet ꝙ actu appetatur propterea dicitur apprehensio conditio necessario requisita.

Quantum ad vltimum aduerte, quòd contra hanc determinationem sunt tria argumenta apparentia.

Primo sic, causa realis realiter refertur ad effectum suum, finis est causa realis, quia realiter causat, ergo inter finem vt

est causa,& effectũ suum,est relatio realis. Sed relatio realis, requirit extrema realia actu, vt dicemus ifra, ergo finis vt est causa, debet esse actu ad extra, & non solum in potentia.

Rñdetur ad hoc, ꝙ inter causam finalem, & suum effectũ sit relatio realis, non sufficit solum esse potentiale ad extra, nec solum esse actu apprehensum: sed esse potentiale ad extra, vt stat sub actuali apprehensione, & dico, ꝙ vt est producibilis, & actualiter apprehensus est sufficiens ad fundandum relationem realem. Ad argm̃, ergo nego illam ꝯñtiam, ergo finis vt est causa debet esse actu ad extra. Hoc inquam nõ est necesse, sed sufficit ꝙ habeat esse potentiale cum actuali apprehensione. Ex his enim duobus simul iunctis tantam habet actualitatem, quanta sufficit ad relationem realem.

Secundo, sic causa non causat nisi inquantum est ens, eo quòd causare supponit esse, ergo si finis debet esse causa, est necesse quòd sit. Sed antequam producatur non est, ergo antequam producatur non potest esse causa.

Respondetur licet hic inueniantur plures responsiones, melior videtur esse ista, non tanta entitas requiritur in causa materiali, & finali, quanta in causa formali, & effectiua: qm̃ in his requiritur esse actu, eo ꝙ forma quæ non est, non potest dare esse, similiter vnumquodque agit inquantum est actu. In materiali autem sufficit esse potentiale, eo ꝙ materia est causa inquantum recipit formam. Recipit autem inquantum est in potentia, similiter finis est causa inquantum mouet agẽs ad sui productionem, vel acquisitionem, ad hoc autem sufficit, quòd sit apprehensus possibilis produci, & cũ productus fuerit, sit bonum perfectiuum ipsius appetentis.

Tertio sic ex 2. phys. tex. 31. finis vt est causa, habet rationem optimi. Sed antequam producatur non habet rationẽ optimi, cum tantum habeat esse potentiale, ergo antequam producatur non est causa.

Respondetur. Non dicit Arist. quòd habet rationem optimi, sed quòd inter causas est optima causa, eo quòd dat quodammodo causalitatem alijs causis. vnde dicitur esse causa causarum, stat autem ꝙ habeat optimam causalitatem & tamen non habeat optimum esse, nisi post productionem, aut acquisitionem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 7. Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis eiusdem ordinis.

Contingit autem multas eiusdem causas esse non ẜm accidens. Textu 2.

CIRCA hanc qõnem aduerte, ꝙ potest sub duplici sensu pertractari. Primo sic, vtrum idem effectus numero, possit produci à pluribus causis perfectis & totalibus eiusdem generis & eiusdem ordinis, puta ꝙ tres ignes quorum quilibet est sufficiens ad producendum ignem B, possint producere ipsum B. Secundo sic, vtrum effectus qui est productus ab A, si esset productus ab alia causa, an esset idem numero. Vtroq; sensu intendo eam pertractare.

Quantum ad primum sensum duo agenda sunt. Primo, declarandus est titulus quæsiti. Secundo, ponitur conclusio responsiua.

Quantum ad titulum aduerte, quòd per ly perfectis & totalibus, intendo causas, quarum vna quæque est sufficiens ad producendum effectum, ita ꝙ non indiget alia causa concausante, nam si indigeret alia, non totalis sed partialis esset. vt duo trahentes nauem, per ly eiusdem generis intendo, quòd omnes sint efficientes, vel omnes formales &c. Nam si vna sit efficiens alia formalis, iam non sunt eiusdem generis, per ly eiusdem ordinis, intendo ꝙ omnes sint immediatę & non subordinatę, vt duo homines generantes. Nam si vna sit vniuersalis vt sol, & alia particularis vt homo, non est vtraq; immediata, nec sunt eiusdem ordinis.

Quantum ad secundum, ponitur hæc conclusio responsiua, licet eiusdem effectus numero possint esse multæ causæ, non totales, non eiusdem generis, non eiusdem ordinis, non tamen multæ totales eiusdem generis, & eiusdem ordinis. Prima pars clara est, & ad sensum concessa. nam eiusdem tractus nauis contingit esse multos trahẽtes, eiusdem statuæ est es causa materialis, figura causa formalis artifex, cã efficiens, eiusdem hominis geniti, causæ sunt Deus, sol, & homo. secũda aũt pars sic probatur cõmuniter ab omnibus, & præcipuæ ab Ant. And. in 5. metaphys. q. 1. quem ad literam sequitur. Paulus Sonc. in 5. metaph. q. 6. Si eiusdem effectus &c. ergo effectus à nulla talium causarum dependeret essentialiter, cõ

sequens est falsum, quoniam de ratione determinati effectus est, vt essentialiter, & per se à suis proprijs causis dependeat, quoniam effectus alicuius causæ est effectus. Consequentia autem sic deducitur, sint A, & B, totales, & eiusdem generis ac ordinis ipsius C. Tunc sic, C, non dependet ab A, quoniã cum sufficienter habet esse à B, totali causa sua, potest esse sine A, nec dependet à B, quoniam cum sufficienter habeat esse ab A, totali causa sua potest esse sine B, ergo C, non dependet ab A, nec à B, essentialiter. Et aduerte, ꝙ hęc ratio non valeret si A, & B, essent diuersorum ordinum, vt quæ sunt essentialiter subordinate, vt sol, & homo, quoniam vt determinauimus in 2. lib. omnes simul requiruntur in productione effectus, aliter non seruaretur connexio causalitatis inter eas.

Quantum ad secundum sensum, præponitur quædam distinctio deinde conclusio responsiua.

Distinctio est hæc agens respectu alicuius effectus potest esse duplex, scilicet agens per se, & agens per accidens, agens per se est illud, quod ex sua virtute, & causalitate influit in effectum, vt ignis A, per suam formam influit in igne B, ab ipso producto, deducens ipsum ad esse, agens autem per accidens, est illud quòd nihil influit in effectu, vt musicus inquantum musicus ædificans, nihil influit in ædificato.

Conclusio responsiua sit hæc, licet effectus A, qui est à B, agente per accidens, possit idem numeri produci à C, agente per accidens, non tamen id verificatur respectu duorum agẽtium per se. Prima, pars est communiter concessa, & ad sensum patet. nam idem leo qui occisus est à Platone, potuit occidi à Socrate, ex ꝑnti eadem numero forma cadaueris causata à B, potuit causari à C, quia dispositio materialis quæ est in materia bonis, & virtute cuius generatur forma cadaueris est eadem numero à quocunque bos interficeretur, ꝑp ꝙ oportet forma cadaueris eius, virtute genite ẽt sit eadem, similiter Sortes componens ligna per accidens generat ignẽ A, & si Plato esset componens eadem ligna generaret per accñs A, secunda autem pars, sic probatur à Capr. in 2. dist. 20. q. 1. ad tertium Scoti factum contra tertiam conclusionem, causa & effectus sibi proportionaliter correspondent, ergo sicut calidum est à calido, sic hoc calidum est ab hoc calido præcisę, &

& hic homo, ab hoc homine præcisæ, aliter inter causam efficientem, & suum proprium effectum non esset ordo per se, sed à casu, nec effectus determinatus haberet causam determinatam, sed indifferentem, ex quo potest esse ab hoc agente, & ab alio. Alias probationes adducit Capræolus in eodem loco, quas omnes formalizat Paulus Soncinas in 5. metaph. q.6. & tu vide eas ad placitum, ne tempus conteram. Et aduerte, ꝙ hæc conclusio consonat philosopho in 8. lib. metaph. tex. 12. vbi tenet, quòd diuersitas effectuum prouenit pp diuersitatem materiæ proximæ, & pp diuersitatem agentis ꝓprij. Distincta, ergo agentia non pñt eundem numero effectum producere. Præterea distincta agentia habent distinctas actiones, distinctæ actiones terminantur ad distinctos terminos, qui sunt effectus ipsarum actionum, ergo distincta agentia necessario producunt distinctos effectus, intelligẽdo de agentibus non partialibus, nec subordinatis, sicut hic intelligimus. Et aduerte, quòd in epitomate in 2. de generatione in fine tenui oppositum, nunc autem melius considerans determinaui pro parte negatiua.

Sed contra hanc determinationem sunt aliqua argumenta apparentia (& quidem contra primum sensum sic cõiter arguitur) sit minima materia combustibilis summæ disposita, & applicentur tres ignes quorum quilibet sit sufficiens ad generandum ignem A, ex dicta materia. Tunc arguo sic A, ignis aut generabitur ex distincta materia, aut non, si non, ergo agente naturali debite approximato, & materia debite disposita, non sequitur actio, quòd est manifestæ falsum, vt ꝓbabitur in lib. 9. Si sic, cum non possit assignari ratio quare sit magis ab vno igne, quàm ab alio, sequitur quòd à tribus generabitur quorum quilibet ponitur sufficiens.

Ad hoc argumẽtum, & Paulus Sonc. vbi supra, & Capreolus vbi supra, quasi eodem modo multipliciter respondent, & omnes concedunt, ꝙ illa materia igniretur, ego autem dico quòd non, & causa huius non esset, quòd dicti ignes non essent debite approximati, nec quòd materia esset indisposita, sed quia implicaretur cõtradictio. s. quia daretur effectus, quia nulla causarum suarum dependeret, supposito (vt supponitur) quòd quælibet earum esset totalis, & sufficiens.

Contra ſecundum ſenſum, arguitur ſic, idem effectus numero eſt corruptibilis ab hoc agēte & ab alio, vt patet quòd idem ignis poteſt extingui ab hac aqua & ab alia, ergo poteſt generari ab hoc agente & ab alio, tenet conſequentia, q̄a non videtur maior ratio hic quam ibi.

Ad hoc negatur conſequentia, ad probationem dico, ꝙ eſt maior ratio hic quàm ibi. Nam quòd res deſinat eſſe, cōtingit pluribus modis, ꝙ autem producatur, contingit tantum vno modo, vnde videmus ſolum ædificatorem ædificare domum, quam contingit pluribus modis deſtrui. Præterea, ſi omnes cauſæ corruptiuæ eſſent generatiuæ, ſequitur equū poſſe generari ab igne, & ab aqua, & à ligno, quoniam ab his omnibus poteſt corrumpi.

Item arguitur ſic, ſi idem effectus numero puta Sortes genitus à Platone, non potuiſſet produci ab alio homine, ergo inter indiuidua eiuſdem ſpeciei, eſſet ordo per ſe & eſſentialis, cuius oppoſitum probatum eſt in ſecundo libro: quoniã in per ſe & eſſentialiter ordinatis, non eſt proceſſus in infinitum, indiuiduis autem eiuſdem ſpeciei eſt proceſſus in infinitum, quare &c.

Ad hoc reſpondetur, concedo ꝙ inter indiuidua eiuſdem ſpeciei, eſt ordo per ſe cauſalitatis, in hoc ſenſu, ꝙ A, ita eſt à B, ꝙ non poſſet eſſe niſi à B, & B, ita eſt à C, ꝙ non poteſt eſſe niſi à C, &c. non tamen concedo ꝙ inter ea ſit eſſentialis ordo, quoniam vt diximus in 2. lib. cauſæ eſſentialiter ſubordinatę, ſunt diuerſarum naturarum, & vna eſt formaliter perfectior altera, negatur ergo hęc conſequentia A, eſt per ſe à B, ergo A, eſſentialiter ſubordinatur B.

Plura alia argumenta, ſolent adduci, quæ videbis in quæſtionibus Marſilij ſuper lib. primum de generatione in q.8. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 8. Si cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ.

Et adinuicem cauſæ ſunt. Textu. 2.

CIRCA hanc q. aduerte, quòd difficultas ſtat in q̄buſbuſdam inconuenientibus, quæ videntur ſequi ex hoc textu, & ſunt tria. Primo, ſi cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ, ergo idem reſpectu eiuſdem eſt cauſa & effectus, puta finis apprehenſus poſſibilis produci mouet agentem, & vt ſic reſpectu agen

agentis est causa, inquantum autem producitur in esse, est effectus agentis, ergo finis est causa agentis & est effectus eiusdem. Hoc autem videtur inconueniens, quoniam cum causa sit prior effectu, sequitur quòd idem respectu eiusdem sit prius & posterius, puta finis comparatus agenti, vt est cã agẽtis, est prior agente, vt autem est effectus agentis, est posterior agente, & augetur difficultas ex eo, quòd causa est naturaliter prior effectu, & effectus naturaliter posterior ex quo sequitur, quòd si idem respectu eiusdem est causa & effectus, ergo idem erit prius & posterius natura seipso, quòd videtur penitus impossibile.

Secundo sequitur, ꝙ cum effectus possit demonstrari per causam, si causæ sunt sibi inuicem causæ, quòd efficiẽs potest demonstrari per finem, inquantum finis est causa efficientis. & finis per efficientem, inquantum efficiens est causa finis. Hoc autem est inconueniens, quoniam tunc demonstratio esset circularis, quæ non admittitur ex 1. poster.

Tertio sequitur, ꝙ idem sit causa sui ipsius, nam finis est causa agentis. & finis causatur in esse ab agẽte, ergo finis causat seipsum. Tenet consequentia ex illa maxima, Quidquid est causa causæ, est causæ, est causati à causa. Repugnat autẽ ex natura rei, idem esse causam sui ipsius, ergo &c.

Respondetur. Ad primum concedo, ꝙ idem est causa & effectus, sed non in eodem genere causæ, vnde finis est causa agentis, vt finalis, & finis est effectus agentis, vt effectus causę productiuæ, & concedo ꝙ idem est prius & posterius respectu eiusdem. sed non eodem modo, nec eadem ratione. Nã finis est prior agente ſm intentionem & desiderium. Prius enim agens intendit & desiderat finem, quàm agat, est autem posterior quo ad esse actu, ꝓducitur enim vel attingitur actione agentis, nec augetur difficultas, ex eo quòd idem erit prius & posterius natura seipso. Nã prius natura dicitur multipliciter, & pro nunc duo modi sufficiant. Primo, aliquid est prius natura, quia est illud quòd natura in sua actione supponit. Sic materia est prior natura, quàm forma, & forma est posterior. & finis est prior natura quàm agens, quoniã agẽs supponit finem, aliter non induceretur ad agendum. Secundo, aliquid dicitur prius natura quia est illud, quòd natura

prius intendit, vt perfectius. Sic forma est prior natura, ordinat enim materiam ad formã, & non econuerso, & agẽs est prius natura, quàm finis, vt mouet, agens .n. vt agens est actu, finis aũt vt mouet, est in potentia producibilis, vel acq̃sibilis, perfectius est aũt esse actu, quam esse in potentia. Dico ergo non esse inconueniens idem esse prius, & posterius seipso natura, dummodo sumatur prius, & posterius natura distinctis modis, vnde finis, vt supponitur agenti, est prior natura primo modo assignato, vt autem est producibilis ab agente, est posterior natura secundo modo assignato.

Ad secundum concedo consequentiam, & nego ꝙ sit incõueniens, ad probationem nego, quòd esset demonstratio circularis, talis qualem reprobat philosophus in 1. poster. Nã illic reprobat demonstrationem circularem in eodem genere causæ, puta si demonstrarem A, per B, & B, per A, in genere causæ effectiuæ, si autem demonstratur A, per B, vt per causam finalem, & B, per A, vt per causam effectiuam, non est inutilis demonstratio, nec talem reprobat philosophus.

Ad tertium, negatur consequentia. Ad probationem dico, ꝙ illa maxima non verificatur nisi in eodem gñe causæ, puta quia ignis est causa effectiua caloris in aqua, & calor in aqua est causa effectiua caloris manus, veræ dicitur ꝙ ignis est causa caloris manus. In proposito autem licet finis sit causa agentis, & agens causa finis, non tamen in eodem genere causæ, vt patet per prædicta, ideo non sequitur quòd idem sit causa sui ipsius. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9. Si causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt.

Differunt autem intantum quòd agentia quidem singularia simul sunt, & non sunt, cum his quorum sunt causæ. Textu 3.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, quòd licet multi multa dicant, tamen habito sensu philosophi, non est magna difficultas, tria igitur agenda sunt. Primo, declarabitur sensus philosophi, ex quo apparebit q̃uo hec conclusio est vera, causa in actu, & effectus in actu, simul sunt, & non sunt. Secundo, declarabitur, q̃uo ex dicta conclusione, verificantur istæ duæ maxime, posita causa ponitur effectus. Remota causa, remou

remouetur effectus. Tertio,soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ sensus philosophi est istę,causa in actu,eo modo quo est causans,&effectus in actu eo modo quo causatur à causa,simul sunt, & non sunt, nam quædam est causa effectus in fieri,& inesse, & in conseruari, & respectu talis causæ,clara est propositio philosophi, nam bene sequitur. Sol actu illuminat aërem,ergo aër,actu illuminatur,& econuerso, similiter valet, si arguatur negatiuæ. Quædam autem est causa solum in fieri, sicut ædificator respectu domus,& omnia agentia naturalia inferiora,& respectu talis causæ vera est propositio philosophi,solum in fieri, vel in causari.Nam bene valet. Hic ædificator ædificat hanc domum,ergo hæc domus ædificatur, similiter valet negatiuæ. Non autem valet quo ad esse,non.n.sequitur.Sortes genitor Platonis est,ergo Plato est,nec econuerso. Stat enim genitorem esse,& genitum non amplius esse, & econuerso. Id autem non contingit in causa effectiua, & conseruatiua, quoniam ipsa remota desinit effectus omnino. Hoc modo se habent inferiora respectu motus cœli, quoniam illo cessante,destrueretur omnis generatio,& esse rerum compositarum corruptibilium,vt manifestabimus in lib. 12.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ ex dicta declaratione patet veritas huius maxime. Posita causa ponitur effectus. Hæc est vera in hoc sensu,posita causa,eo modo quo est causa,ponitur effectus.Nam si est causa in potentia.i.potens causare,ponitur effectus in potentia.i.potest causari.Si est causa in actu,vel quo ad fieri,vel quo ad esse, vel quo ad conseruari,ponitur consimiliter effectus in actu, similiter verificatur ista.Remota causa remouetur effectus. Nā eo modo,quo est causa,siue in potētia,siue in actu,quo ad fieri,vel quo ad esse, si remouetur,remouetur,& effectus.Et aduerte,ꝙ multę eueniunt circa hoc deceptiones,ex eo ꝙ non sumuntur causa,& effectus quo ad causalitatem,sed quo ad entitatem,sicut aliqui arguunt.Sol est actu,ergo aër noster illuminatur. Constat ꝙ hæc consequentia non valet, quoniam licet sol quo ad substantiam suam actu existat, tamen nō semper actu causat lumen in nostro aëre, vt qñ est in opposito emisphærio, negatur ergo hæc ꝯñtia,sol est actu,ergo est actu,causa.

Quantum ad tertium, aduerte tria argumenta apparentia. Primum est, stat causam esse in actu & tamen effectum nũquam esse actu, puta ignis actu calefacit lignum vt generet ignem, dũ calefacit supfundit̃ aqua extinguẽs ignẽ, quo casu posito, patet causam esse in actu & tñ effectus non est actu.

Respondetur, licet non sit effectus in facto esse est tamen in fieri. nam illa calefactio vt ordinatur ad ignem generandum potest dici factio siue generatio ignis sumendo generationem pro alteratione præcedenti. vnde dico, quòd hæc cõsequentia est bona, causa est in actu, ergo effectus vel quo ad fieri, vel quo ad factum esse est actu, sufficit autem huius disiuncti alteram partem esse veram.

Secundo, omnis causa est prior suo causato, vt dictũ est in 1.q. huius libri ergo repugnat causam esse simul, & non esse cum suo causato. Simultas.n.& prioritas opponuntur.

Rñdetur, causa dupliciter sumit̃, vel quo ad entitatem suã, vel quo ad relationem, vt refertur ad effectum. Quo ad entitatem est prior, quo ad relationem est simul. In 5. quidem metaph. in q. 1. locuti sumus quo ad entitatem, hic autem loquimur quo ad causam, vt stat sub relatione ad effectum.

Tertio, si posita cã in actu ponitur effectus in actu vel quo ad fieri, vel quo ad factum esse, ergo oẽ ꝙ fit fieret ex necessitate, ꝙ est falsum, qm̃ nulla esset productio contingens, ex cõsequenti omne productum esset necessarium, cuius oppositũ probabitur in lib. 6. Probatur consequentia, si hæc est vera, posita causa in actu, ponitur effectus in actu, ergo est necessaria illatio, quoniam omnis illatio vera, est necessaria, ergo illatum est necessarium, illatum autem est effectus, vel quo ad fieri vel quo ad factum esse, ergo &c.

Respondetur, hoc argumentum, si quid concludit probat ꝙ posita causa in actu, de necessitate ponitur necessitate ꝯñæ effectus, in fieri vel in facto esse, ex hoc tamen non sequitur omne fieri vel factum esse necessariũ absolutæ, quoniam necessitas consequentiæ, non infert necessitatem consequẽtis, vtrum aũt à causa agẽte necessario possit prouenire effectus contingens, determinabitur in lib. 6. vbi quæremus, si prima causa ageret de necessitate naturæ, an omnia euenirent de necessitate. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæst

¶Quæstio 10. Si materia prima est propriæ elementum.

Elementum dicitur illud; ex quo componitur res primo.

Et est in ea existenter, indiuisibili specie in aliam speciem. Textu 4.

CIRCA hanc q. tria agenda sunt. Primo, quid sentiat Comment. Secundo, quid sentiat B.Th. Tertio, si B.Th. realiter dissentit à Commentatore.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Cõment. tenet partem affirmatiuam. Nam in fine cõmento 4. sic dicit. Manifestum est, ꝙ verum elemẽtum est cõe omnibus cõpositis, quod est primum, ex quo cõponũtur omnia, & est existẽs in vnoquoque eoꝶ, & in quod dissoluũtur omnia, & istud elementum debet esse causa alioꝶ elementoꝶ, & hoc ꝙ dixit, est materia prima. Hæc. Cõment. & aduerte fundamentum Comment. fuit, ꝙ arbitratus est de rõne veri, & proprij elemẽti esse tñ tria. Primo, ꝙ sit illud ex quo res primo componitur. Secundo, ꝙ remaneat in composito. Tertio, ꝙ non diuidatur in priorem speciem, & qm̃ hæc tria proprijssimæ seruantur in materia prima, ideo credidit ipsam esse veræ, & propriæ elemẽtum, quatuor aũt corpora simplicia esse elementa ſm famositatem, & præcipuæ qm̃ antiqui credebant ipsa esse prima componẽtia simpliciter, non.n. peruenerunt ad cognitionem materiæ primæ, vt patet ex 1. lib. huius scientiæ.

Quantum ad secũdum aduerte, ꝙ B.Th. in expositione huius tex. tenet partẽ negatiuam, & fundamẽtum suum fuit, qm̃ vltra tres cõditiones assignatas in opinione Cõment. arbitratur elemẽtum includere quartam. s. ꝙ habeat aliquã speciem, ita ꝙ sit corpus, sed nõ sit resolubile in priora corpora, quæ sint distinctaꝶ specieꝶ, siue naturaꝶ, & quia materia prima præcisæ sumpta, nõ habet aliquam speciem, nec est corpus, ideo licet nõ sit resolubilis in priora, tñ non est verę elemẽtum, & sensus quidem B.Th. vr̃ magis cõformis literæ. Dicit.n. philosophus, indiuisibili specie in aliam speciẽ, ly aliam vr̃ prębsupponere, ꝙ habeat propriam speçiẽ, & ideo tenẽdum est diffinitionem elemẽti datam ab Arist. non ꝑprię cõuenire materiæ primę, sed quatuor corporib. simplicibus.

Quan

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Paulus Soncinas in 5.metaph. in expositione huius tex. arbitratur B. Thom. non dissentire à Cōment. & adducit dictum B.Thom. in 1. de cœlo. lect. 18. vbi dicit, ꝙ materia prima est elementum, & qm̄ hic exponens præsentem tex. dicit oppositum. (Sic enim inquit. Quartum est vt dicat aliquam speciem, quæ nō diuidatur in species diuersas in quo differt elementum à materia prima, quæ nullam habet speciem) ideo Paulus conatur exponere hoc dictū, & dicit ꝙ B. Th. accipit elementū ſm cōem vsum loquendi, ſm quem consueuimus appellare elementa, quatuor corpora simplicia. Quæ dn̄r simplicia, non ꝙ sint omnino simplicia, componuntur enim ex materia, & forma, sed quia non componuntur ex prioribus corporibus.

Sed ꝙ pro vtroque dicto non habeat mentem B.Th. declaro, & primo ad auctoritate B.Th. in 1. de cęlo, dico ꝙ B.Th. illic accipit elementum similitudinariæ. Nam in tex. 91. philosophus dicit tribus .n. entibus elemētis corporalibus, quæ sunt cœlū terra, & intermedia &c. Constat aūt, ꝙ cœlum nō est propriæ elementū, cum non veniat in veram compositionē alicuius, nisi ipsius vniuersi. Quòd quidem nō est totum ex cōpositione, sed ex ordine. Sicut ergo Arist. impropriæ dixit cœlū esse elementum, sic B. Th. dicit materiam primam esse elementum. Præterea dicit illic B.Th. ꝙ philosophus accipit elementum pro quocunque corpore simplici, & dr̄ elementum corporale, ad drīam materiæ primæ, quæ est elemētum, sed non corporale, prout consideratur absque omni forma, hæc illæ. Accipit ergo omne simplex, ex quo res componitur, posse dici elementum. Sed hoc est accipere elementum large, vt etiam illic dicit B.Th. cū ergo hic in 5. metaph. scrutetur elementum secundùm proprijssimam rationem, & in 1. cœli in tex. 91. loquatur de elemento large dicto, nō debemus facere fundamentum super dictum in 1. cœli, sed super dictum hic in 5. metaph. Constat autem, quòd hic negat materiam esse elementum. Quare &c. Quòd ēt expositio, quam dat dicto B.Th. in 5. metaph. nō valeat, sic declaratur, philosophus, & B.Th. diffiniunt elementum in suo proprijssimo significato, ergo falsum est, quòd sumat elementum ſm cōem vsum loquendi, & confirmatur, qm̄ philosophus illic

exemp

exemplificat de ꝓprijſſimis elementis in diuerſis gn̄ibus, vt in vocibus,& ſillabis,& in deſcriptionibus geometricis,& in demõſtrationibus. Tenendum eſt ergo,ꝙ B.Th. diſſentiat à Cõment.quia.ſ.non concedit materiam primã dici elementũ,niſi vt quoddam ſimplex,& primum cõponens.Sed verum elementum vltra hoc requirit ꝙ habeat propriam ſpeciem, quòd non verificatur de materia prima ſm̄ ſe conſiderata.

Et aduerte,ꝙ Iand.in 5.metaph. q 5. ꝓ defenſione Comment.ſic arguit. Qn̄ aliquod prædicatum vniuocum cõuenit cauſæ,& cauſato,prius conuenit cauſæ,quàm cauſato. Sed eſſe elementum,& ſubſtare conuenit mixtis,& ſimplicibus, & materiæ primæ, & omnibus alijs conuenit ꝑ materiam primam,qm̄ eſt primum ſubiectum,ergo materia prima prius, & magis propriæ eſt elementum quàm corpora ſimplicia.

Rn̄detur non eſt idem eſſe elementum,& ſubſtare,nã ſubſtare conuenit alicui inquantum eſt in potẽtia paſſiua, & qa materia prima,eſt propriæ potentia paſſiua,ideo prius cõuenit ei,& ſi conuenit alijs conuenit inquãtum participant potentiam paſſiuam. Sed eſſe elementum,conuenit rei ſimplici habenti aliquam determinatam ſpeciem,non diuiſibili in diuerſas ſpecies,&quoniam materia prima nullam habet determinatam ſpeciem ex ſe,prima autem corpora componibilia adinuicem habent determinatam ſpeciem,& ſunt indiuiſibilia in diuerſas ſpecies,ideo illa ſunt ꝓpriȩ elementa,materia aũt prima impropriæ,ad argm̄ ergo concedo,ꝙ ſubſtare primo conuenit materiæ primæ, & ſi inferatur,ergo & eſſe elementum, nego ꝯn̄tiam, quam non probat, deceptus eſt aũt Iand. quoniam arbitratur cui primo conuenit ſubſtare eidẽ primo conueniat eſſe elementum,quòd eſt falſum, vt declarauimus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 11. Si philoſophus ſufficienter enumerauit omnes modos naturæ.

Nam quidem dicitur vno modo naſcentium generatio. Textu 5.

CIRCA conſiderationem de nã,ſatis immorati ſumus in 2.phyſ.ſupereſt nunc declarare ꝙ pluribus modis dr̄,q̄ hic dr̄ à philoſopho, nec tamẽ ꝓp hoc fuit diminutus,quoniam non aſumpſit prouinciam declarandi omnimodã multiplicitatem

citatem terminoꝶ cōium,qui cadunt sub consideratione metaphysici, sed solum vt expedit metaphysico, cuius signum est ꝙ agēs de modis entis non enumerauit oēs,non.n.distinxit per respectiuum,& absolutum,per finitum,& infinitum, & agens,de substantia non posuit expresse modum, vt dr̄ de materia, pro vniuersali igitur doctrina numerabimus oēs modos quibus solet dici natura,& in summa sunt decē. Primo,natura dr̄ gn̄atio viuentium,quasi nascitura, vel à natiuitate dicta,& hic modus satis patet in textu. Secundo,natura dr̄ illud,ꝙ est intrinsecum principium motus primo, & per se in re naturali,siue hoc sit materia,siue forma, & sic considerata est,& diffinita in 2.phys. Tertio, natura sumitur pro quacunque essentia, vel quidditate, vt cum dicimus alia est natura substantiæ,alia quantitatis,alia qualitatis,&c. Quarto,natura sumitur pro quacunque dr̄ia specifica essentialiter distinguente,vt cum dicimus,natura hominis est esse rationalem,equi vero esse hinnibilem. Quintum,natura sumitur pro quacūque proprietate ꝯn̄te rem inseparabiliter,sicut dicimus homo natura.i.naturali iclinatione scire desiderat, natura lapidis est descēdere,ignis aūt ascendere. Sexto,natura sumitur pro causis motiuis vniuersalibus ipsius vniuersi, tam intellectualibus,quàm corporalibus,sicut cū dicimus tota natura comparatur Deo,vt instr̄m principali agenti. Item cum dicimus conseruatio speciei est per se intenta à natura. Item cum dicimus,corruptio,& mors sunt intentæ à natura vniuersali,non aūt particulari. Septimo,natura sumitur pro essentiali reꝶ ordine,concurrētium per se,&principaliter ad perfectionem vniuersi,ita ꝙ talis ordo est firmatus,& immutabilis,vt cum dicimus solem stare,est cōtra naturam. Mortuum resurgere,est cōtra naturam. Dari vacuum, est contra naturam. Octauo,natura sumitur pro Deo nō in se considerato,sed prout est dirigens oēs causas secūdas in actionibus suis naturalibus, & inquātum est omnium motuum primū principium,iuxta ordinem rebus institutum firmum, & stabilem, vt cum dicimus natura instituit solem declinare ab equinoctiali,propter alternam gn̄ationem, & corruptionē in inferioribus, vnde aduerte, ꝙ in actionibus miraculosis, Deus non debet dici natura,sed naturæ dominator. Nono,

natura

natura sumitur à medicis pro complexione, vt cum dicitur. Reubarbarum est calidæ naturæ. Aliqñ pro virtute formatiua, quæ deseruit gñatiuæ, vt diximus in 2. de anima, vt cum dicimus, natura in gñatione animalis incipit à formatione cordis, aliqñ sumitur pro collo matricis. Decimo, natura sumitur apud philosophum moralem pro consuetudine, vt cũ dicimus, natura veri regis est seruare subditos, tyranni aũt natura est opprimere. Et aduerte, q̃ hic modus concordat cum quinto. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, nec occurrunt apparentia argumenta, quæ indigeant solutione.

¶Quæstio 12. Si necessaria habent causam efficientem.

Horum quidem altera causa essendi necessaria: horum autem nulla. Textu 6.

CIRCA hanc q. pro declaratione tituli, præpono duas distinctiones. Prima est. Necessarium est duplex. s. incomplexum, & complexum, incomplexum vt Deus, & entia incorruptibilia, & de his vtrum habeant causam effectiuam dicemus in lib. 12. quando quæremus si omnia præter primũ habent esse effectiuæ à primo. Aliud est complexum, & pręcipue in primo modo per se, vt hominem esse animal, & de tali necessario quęritur hic, & est sensus, vtrum sit aliqua causa effectiua, quæ facit hominem esse animal. Secunda distinctio est de causa, nam complexi necessarij, saltem in secundo modo per se, potest assignari causa formalis, puta q̃ homo sit risibilis, causa formalis est, quia est rationalis, Sed dubium est de causa effectiua, licet enim clarum sit, q̃ risibilitas causatur in homine à producente hominem: tamen adhuc dubitatur, vtrum hoc totum enunciabile, necessarium, hominem esse risibilem habeat causam efficientem. Pro resolutione igitur huius dubij tria agenda sunt. Primo, quia intendo sequi Herueum in quodlibet 1. q. 10. cuius sensum in hoc dubio reputo esse Thomisticum præpono aliquas distinctiones. Secundo, respondebitur per conclusiones. Tertio, soluentur rationes Pauli Soncinatis, qui in 5. metaphys. q. 10. tenet contra Herueum.

Quantum ad primum, præpono quatuor distinctiones. Prima est. Complexa necessaria affirmatiua sunt triplicia.

Quæ-

Quædam cōponuntur ex terminis, q̃bus nullum correſpon det eſſe, vt chimera eſt chimera. Quædā ex terminis diuinis intrinſecis, vt Deus eſt infinitus, omnipotens, ſummum bonum. Quædam ex terminis ſignificantibus ens productum, vt homo eſt animal. Secunda eſt, cōplexa neceſſaria 3. modo dicta, dupliciter cōſiderantur. ſ. quo ad habitudinem terminorum, & quo ad eſſe reale actu, puta hoc cōplexum, homo eſt animal, poteſt conſiderari, ꝓut prædicatum ex natura ſua eſt aptū conuenire ſubiecto, ſiuè homo, & aial exiſtant, ſiue nō, eo ꝙ animal eſt de rōne hoīs, poteſt ēt conſiderari ꝓut homo, & aial ſunt actu, & non poteſt eſſe homo actu, q̃n ſit animal actu, & hæc cōnexio ſignatur per copulam, vnde hoc cōplexū. Actu homo eſt actu animal, eſt cōplexum reale actu, ex parte ſignificati. Tertia eſt, neceſſitas complexorum poteſt eſſe duplex. ſ. abſoluta, & connexionis, ſiue comparationis. Illud eſt neceſſarium abſolutæ, ꝙ ſm ſe impoſſibile eſt aliter ſe hr̃e, vt Deus eſt infinitus, illud aūt eſt neceſſarium connexione, ꝙ non poteſt eſſe ſine aliquo alio ad ꝙ comparatur in ſe, tñ poteſt non eſſe. Sicut nō poteſt eſſe curſus ſine motu, nec homo ſine aiali, nec ſubiectum, ſine propria paſſione, & hęc non dār neceſſaria abſolutę, eo ꝙ homo, & curſus, & ſimilia in ſe conſiderata poſſunt non eſſe. Quarta eſt, ſubiectum complexi neceſſarij, puta huius, homo eſt animal, poteſt conſiderari in ſenſu diuiſo, vt conſiderando hominem, vt hominem præciſę, & in ſenſu compoſito, vt conſiderando hominem, vt actū exiſtentem, ita quòd ſicut album poteſt accipi pro ſubiecto albedinis, & album, vt ſtat ſub albedine, ſic poteſt conſiderari homo, vt homo, & homo, vt exiſtens.

Quantum ad ſecundum, ex his diſtinctionibus ponuntur quatuor concluſiones.

Prima concluſio. Complexum neceſſarium conſtans ex terminis, quibus nullum eſſe correſpondet neque actuale, neque potentiale, non habet cauſam efficientem, probatur, omnis cauſa effectiua eſt reſpectu alicuius producti, vel producibilis, ſed complexum conſtans &c. non eſt productum, nec producibile, vt patet, ergo &c.

Secunda concluſio. Cōplexa neceſſaria compoſita ex terminis ſignificantibus ens diuinum, nullam habent cauſam

effect

effectiuam probatur, quòd Deus sit, nulla est causa, eo quòd est penitus independens cum sit ens à se, ergo quòd Deus sit Deus, & bonus, & sapiens, &c. nulla est causa effectiua: qm̃ sua perfectio est sua substantia, quæ non pendet ab alio.

Tertia conclusio. Complexa necessaria significantia ens productum, vt homo est animal, si considerentur in habitudine terminoꝝ nullam hñt causam effectiuam, probatur talis habitudo est relatio rationis, vt declarabitur in lib. 6. cum disputabitur de ente vero, sed relatio rationis cum sit ens rationis nullam habet causam effectiuam, declarabitur enim in lib. 6. quòd ens rationis vt distinguitur contra ens reale, à nullo est effectiuæ, & in nullo est subiectiuæ, ergo &c.

Quarta conclusio. Complexa necessaria significantia ens productum, si considerentur quo ad esse reale actuale, habẽt causam effectiuam, probatur, esse reale actuale huius cõplexi, homo est animal, homine existẽte, & animali existẽte, est ens reale actu, vt patet, ergo vel est ens increatum, vel creatũ, non increatum, quoniam esset Deus, ergo creatum, sed omne creatum habet causam effectiuam, vt patet, ergo &c.

Huic rationi conatur respondere Paulus Soncinas, & dicit, quando dicitur homo est animal, ly est non significat aliquod ens reale, sed ens rationis, ꝓ opus intellectus componentis, quòd quidem competit homini, & animali, etiam si non essent in rerum natura.

Sed constat, ꝙ non respondet ad propositum, qm̃ sumere hoc complexum, homo est animal, in habitudine terminorum, est iuxta sensum tertiæ conclusionis. Hic autem loquimur iuxta sensum quartæ conclusionis, quæ requirit actuale esse reale, quòd necesse est esse creatum, vel increatum, laborat ergo Paulus in æquiuoco: quoniam non attingit sensum Heruei pro quarta conclusione.

Sed dices, quæ est causa effectiua huius complexi, homo est animal, quo ad esse reale actuale.

Rñ. eadem causa quæ dat homini, & animali existentiã, dat homini existere aĩal, & probatur sic. Quòd cõuenit alicui ſm id ꝙ est eodem modo, habet causam, sicut illud cui conuenit. Sed ista complexa considerata secundùm esse actuale reale conueniunt rebus, ſm illud quòd sunt. Cõuenit enim

homini existere animal secundùm quòd homo existit, quia non potest aliter existere. Repugnat.n.ꝙ homo existat,&nõ existat animal,ergo hoc totum,homo est animal,eodẽ modo habet causam,sicut homo existens, & animal existens. Constat autem quòd homo existens, & animal existens,habent causam effectiuam,quia non existunt à se,ergo &c.

Et aduerte,ꝙ huic rationi, quæ est Heruei, nescit Paulus aliter respondere,nisi negando maiorem. Dicit.n.Ad tertiũ negatur maior,si id ꝙ alteri conuenit sit ens rõnis. Sed iterum deuiat à sensu Heruei. Non enim considerat Herueus in hac quarta cnnclusione necessaria complexa,nec sua com ponentia,quo ad habitudinem terminorum.Sed quo ad esse reale actuale,& sic patet quòd maior non infringitur ad sensum Heruei. Patet enim quòd complexa necessaria significantia ens productum,considerata quo ad esse reale actuale, non sunt ens rationis.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Paulus contra Herueum format sex rationes,ex quibus nõnullæ formaliter sol uuntur ab Herueo.Oẽs autem virtualiter ex distinctionibus datis. Prima,oẽ hñs causam agentem habet causam finalẽ, qm̃ omne agens per se intẽdit finem propter quem agit. Sed hoc complexum,homo est homo,non habet causam finalẽ. Dicit enim philosophus in 7.metaph.tex.59.Quærere propter quid homo est homo,nihil est quærere, ergo hoc complexum non habet causam agentem.

Respondetur philosophus in 7.metaph.considerat hoc cõ plexum in habitudine terminorum,& vt sic per conclusionẽ tertiam positam supra,non habet causam efficientem,nec finalem. Dici etiam potest quòd Arist.in illo tex. nõn sumit ly propter quid,pro causa finali, sed pro. q. propter quid,in ratione demonstrandi prædicatum de subiecto.nam in 2. po ster.enumerans quæstiones,quibus vtimur in demonstratio ne dicit.Quærimus quatuor,quia est,propter quid est,si est, quid est,vnde ly propter quid,potest dicere causam formalẽ, vt propter quid homo est risibilis,quia est rationalis.Secunda,identitas quæ est inter hominem, & animal nõ habet causam efficientem, ergo hoc cõplexum,homo est animal,nullã habet causam efficientẽ. Cõsequentia patet, ꝓbatur añs.

Talis

Talis identitas est relatio rōnis, eo ꝙ est eiusdē ad seipsum, relatio rationis est ens rationis, ens rationis non habet causam efficientem, eo quòd causalitas efficientis est causalitas realis. ergo debet terminari ad aliquod reale aliter terminus esset minoris entitatis, quàm ipsa productio.

Rn̄detur. Herueus virtualiter soluit hāc rationem. nam loquens de complexo necessario, significante aliquod possibile esse, vt rosam possibile est esse rosam, dicit ꝙ possibilitas non habet causam efficientem, sed fundamentum possibilitatis quòd est res possibilis produci, habet causam non quidem actu agentem, sed potentem agere. Sic dico in proposito. Illa identitas vt relatio non habet causam efficientem, fundamentum tamen identitatis, quòd est hominem existentem esse animal existens, habet causam efficientem, eam scilicet quæ est causa extremorum. Nam quodcūque agens facit quòd homo existat, & quòd animal existat, facit etiam ꝙ homo existat animal.

Tertia, si per impossibile Deus non esset, nec aliqua creatura esset, adhuc esset verū, quòd homo est animal, eo ꝙ propositio per se s̄m Linconiensem est perpetuæ veritatis, ergo talia complexa non habent causam efficientem.

Rn̄detur. Añs est falsum sumendo ipsum complexū quo ad esse reale actu, in quo sensu loquitur Herueus ad dictum Linconiensis, concedo quòd est perpetuæ veritatis, solum ex habitudine terminorū, & concedo quòd vt sic non habet causam efficientem. Sed non est ad propositum.

Quarta, Deum esse Deum, non habet causam efficientem. ergo hominem esse animal, non habet causam efficientem. Antecedens patet, & consequētia probatur, sunt æque necessaria, eo quòd sua opposita sunt quæ impossibilia. Implicant enim contradictionem, s. Deum non esse Deum, & hominē non esse animal.

Ad istam respondet Herueus, & dicit ꝙ non sunt æque necessaria, nec sua opposita sunt æque impossibilia. nam ista. Deus non est Deus, est impossibilis in sensu diuiso, & in sensu composito. Diuiso quidem. quoniam Deus vt Deus, non potest non esse, composito autem: quoniam Deus vt exn̄s, non potest non existere. Hæc autem homo non est animal,

non est impossibilis in sensu diuiso, homo.n.vt homo, potest non existere,& per consequens non existere animal, est autem impossibilis in sensu composito. Impossibile est.n. quòd homo vt existens,non existat animal.

Sed aduerte, q Paulus conatur hanc rñsionem infringere dicens. Hoc complexum. Homo est animal,non pôt exponi,per sensum cõpositum & diuisum. Primo,quia ibi nõ est aliquis terminus exponibilis per sensum diuisum & compositum. Secundo,quia secundum B.Th.sensus diuisus & compositus non possunt inueniri,nisi in his quæ sunt abinuicem separabilia secundum rem vel secũdum intellectum. Sed animal cum sit de ratione hominis, non est separabile ab homine re,nec intellectu. ergo responsio Heruei nulla est.

Sed hæc non infringunt propositum. nam ad primum dico,quòd ly homo est exponibilis per sensum diuisum & cõpositum eo q potest considerari vt homo præcisæ, & vt homo existẽs,idem dico de ly animal.Nam & ista,lapis est immaterialis,est similiter exponibilis,quoniam potest considerari vt lapis, & vt lapis intellectus. vnde dicitur esse falsa in sensu diuiso,& vera in sensu composito. Ad secundum dico, quòd licet homo & animal præcisæ considerata, sint inseparabilia,tamen animal existẽs,potest separari ab homine præcisæ sumpto,licet enim homo vt homo, sit animal, non tamen homo vt homo,existit animal: quoniam homo vt homo,potest non existere. Hæc tamen est impossibilis. homo existens,non existit animal.

Quinta. Quòd est commune possibilibus, & impossibilibus non habet causam efficientem. quoniam impossibilia non possunt fieri. Sed complexa necessaria sunt communia possibilibus & impossibilibus. quoniã ita est necessaria ista. Chimera est chimera. Sicut ista homo est homo,ergo &c.

Ad hoc respondet Herueus & concedit, non omne cõplexum necessarium habere causam efficientem,vt patet in conclusione prima &secunda,supra positis,non tamen ex hoc sequitur q nullum complexum necessarium habeat causam efficientem. vnde mirum de hoc homine qui non aduertit se impugnare Herueum rationibus solutis ab Herueo.

Sexta. Hoc complexum. Antequam rosa generetur,pos-

sibile

ſibile eſt roſam eſſe roſam eſt,neceſſarium,& tamen non habet cauſam agentem,quia non dicit aliquod reale.Quòd,pbatur,quoniam ſi dicit aliquod reale productum,vel eſt ipſa roſa & eſſe roſæ. vel iſta oratio, roſa eſt roſa.non primum, quia per caſum roſa non eſt: non ſecundum, quia enunciabile diſtinguitur ab enunciatione.

Ad hoc reſpōdet Herueus & dicit, ꝙ ſicut roſa antequam generetur eſt ens poſſibile produci,ita habet cauſam agētem in potētia,ſimiliter hoc complexum poſſibile eſt roſam eſſe roſam,conſideratum ſm ſuum eſſe reale potētiale habet cauſam agentem in potentia, & quando dicit Paulus quòd hoc complexum non dicit aliquod reale,ſi intendit reale actu,cōcedo,quia ſumitur roſa antequam generetur, ſi reale potentiale, nego, & ſua probatio non valet, non.n.dicimus quòd ſit quid reale productum,ſed producibile. Et ſic patet ꝙ opinio Heruei nullum continet incōueniens,nec declinat à via Thomiſtica in eo ſenſu,in quo illam pertractauimus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 13. Si diuiſio ſecunda vnius eſt logica.

Amplius autem alia ſm numerum ſunt vnum. Tex. 12. vbi inquit B.Th.ponit aliam diuiſionem quæ eſt magis logica.& ſupra exponens B.Th.tex.8.dixerat. Primo, diſtinguit modos vnius realiter.i.ſm conditiones in rebus inuenuentas. Secundo, vero logicæ.i.ſm intentiones logicales.

CIRCA hāc q.aduerte,ꝙ difficultas ſtat in declaratione quam facit philoſophus circa modos vnius, tam in prima,quam in ſecunda diuiſione. nam in prima diuiſione,quę tenetur realis,declarat tertium & quartum modum,per terminos logicos,vnde declarans tertium inquit,dicuntur autē vnum,quorum genus vnum,differens oppoſitis differentijs. Hæc quidem videtur declaratio logica,cum genus & differētia dicant intentiones ſecundas, ſimiliter declarans quarum inquit. vnum dicuntur quorumcunque ratio indiuiſibilis, id eſt qua habent vnam diffinitionem, huiuſmodi autem termini ad logicum ſpectant. In ſecunda autem diuiſione exponit primum & quarum modum, logicæ ſed realiter. Primum quidem cum dicit, vnum numero ſunt, quorum eſt vna materia, quartum autem cum dicit, propor-

tione & quæcunque vnum proportione. Constat autem ꝙ remoto quocunque operę intellectus aliqua sunt vnum proportione, puta 4. & 2. 6. & 3. sunt vnum ꝓportione quoniam conueniunt improportione dupla. Pro resolutione igitur huius dubij tria agenda sunt. Primo, declarabitur quomodo prima diuisio est realis. Secundo, quomodo secunda est logica. Tertio, soluetur quoddam dubium.

Quantum ad primum dico duo. Primo, ꝙ nō inconuenit primam dici realem. sed non pure realem, secūdam dici logicam, sed non pure logicam. quia tamen prima est magis realis, quàm logica, ideo dicitur realis, & quia secūda est magis logica, quàm realis ideo dicitur logica, & vt philosophus insinuaret primam non esse mere realem ideo in declaratione modorꝶ inserit aliquos terminos logicales, sicut sunt genus, dr̃ia diffinitio, ratio. Idem dico de secunda, quā vt declaret non esse mere logicam, inserit aliqua realia sicut sunt materia, proportio, & id quidem artificiose fecit, qm̄ philosophus primus, & logicus, in subiecto & in omnium consideratione conueniunt, vt dicit in lib. 4. & reputo hanc meliorem rationem, quæ possit assignari in præsenti proposito.

Dico secundo, quòd aliquo modo potest saluari primā diuisionem esse mere realem, & secundam mere rationis, siue logicam, eo ꝙ prima datur per res primæ intentionis, quæ ponuntur remoto omni actu intellectus, secunda autem datur per secundas intētiones, & quidem ꝙ prima detur per res primæ intentionis sic declaratur, primus modus est vnitas cō tinuitatis, quam constat esse in linea & in motu, etiam remoto omni actu intellectus, secundus modus est vnitas formæ, præcipuæ in omogeneis, quam constat esse realem, oīs enim pars aquæ est aqua, & omnis pars ligni est lignum, tertius modus est vnitas generis, quæ quidem potest esse realis, si sumatur natura generis, non vt stat sub intentione vniuersalitatis, sed vt habet esse in re, puta animal, vt habet esse in homine & leone, patet.n.ꝙ remoto omni operæ intellectus adhuc habet esse in eis, & licet non habeat aliquam indiuisibilitatem in speciebus, potest tamē fundare hunc modum vnitatis, eo quòd est apta ex se obijci intellectui indistinctæ & sine differētijs, si vero sumatur pro intētione vniuersalitatis, sic

sic est vnitas rõnis in natura generica. & iuxta talē intētionē, assignabitur particularis modus in secunda diuisione. Hæc dicta sint disputatiuæ, determinatiuæ autem, melius est dicere iuxta primum modum respondendi, primam, diuisionem non esse mere realem. & per cõsequens, tertius modus erit magis logicus quā realis. Difficile enim est videre apud Thomistas, qũo natura generica, quæ nullā haberet vnitatem realem in suis inferioribus, potest fundare modū realem vnius. Quartus modus est vnitas diffinitionis. Hic potest esse realis, si consideretur diffinitio, vt dicit naturam & quidditatem diffiniti, est autem logicus, si consideretur vt constat ex genere & differentia. Quintus modus est indiuisibilitas in substantia, ita quòd maximè sunt vnum quorum substantia nō componitur cum alijs, nec ex alijs, sicut est dispositio primi entis, in quo nulla est pluralitas realis absoluta. Constat autem quòd hic modus est realissimus, quoniā simplicitas substantiæ incompositæ, non pendet ex actu nostri intellectus, patet igitur. quomodo prima diuisio vnius est realis.

Quomodo autem secunda diuisio sit logica, declaro sic. De secundo, & tertio modo cõstat, qm̃ genus & species sunt termini secundæ intentionis. De primo aũt, & quarto est difficile videre stante tex. philosophi, qm̃ qñ exponit primū modum, nō exponit per terminos secūdæ, sed primæ intētionis. Hoc. n. quòd est habere vnam materiam, pertinet ad considerationem realem, & non logicam. Aduerte igitur, ꝙ si philosophus exposuisset ly vnum numero, per hoc ꝙ est esse singulare vel indiuiduum, sua expositio manifeste fuisset per secūdas intentiones, verum quia considerauit philosophus expositionem debere dari per manifestiora, datur autem per manifestiora, si datur per principia sua, principiū autem vnius numero est materia, ad quam vt ad causam sequitur singulare & indiuiduum, ideo potius exposuit per terminum primæ intētionis, ad quem sequitur ly singulare. Dico igitur quòd primus modus est logicus, licet expositio non sit formaliter logica, sufficit autem quòd sit logica consecutiuæ, similiter difficile est saluare, quomodo quartus modus sit logicus stā te tex. philosophi, dicit. n. vnum proportione quæcunque se habent, vt aliud ad aliud. Constat autem ꝙ talis comparatio

conuenit rebus vt res sunt, & nõ solum vt cadunt sub nostrâ apprehensione, nam ex parte rerum. qualis est habitudo inter 4. & 2. talis est inter 6. & 3. Dico igitur cum Ant. And. quòd hic modus potest esse realis. si considerentur proportionalia, vt res, & potest esse logicus, si cõsideratur modus p̃dicandi qui seruatur inter ea, modus enim prædicandi nõ est sine operæ intellectus, quoniam prædicari, est per actum intellectus attribuentis aliquid alicui, vel remouentis aliquid ab aliquo. & sic dico quòd philosophus accipit vnitatem ꝓportionis iuxta modum prędicandi, vnde est modus vnius logicus secundum hunc sensum, patet igitur, quomodo secunda diuisio est logica.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ circa secundam diuisionem insurgit dubium, nam videtur insufficiens, quoniam nõ solum aliqua sunt vnum numero, & aliqua specie & aliquã genere. & aliqua proportione, sed etiam differẽtia, vt omnes homines sunt vnum in rationali, & proprio, vt omnes asini sunt vnum in rudibili, & in accidente, vt omnes corui, sunt vnum in nigredine. & tamen isti modi non assignãtur à philosopho in secunda diuisione, ergo est insufficiens.

Respondetur & dicitur, ꝙ omnes isti modi assignati sunt virtualiter in illis quatuor, nam omnis differentia vel est indiuidualis, & sic quæcunque cõueniunt in ea, sunt vnum numero vel specifica, & sic conuenientia in ea sunt vnum specie, vel generica, & ab ea prouenit vnitas generica, vel analogica, & ab ea prouenit vnitas proportionis. Idem intelligendum est de proprio & accidente, quare &c. Hæc de pręsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 14. Si hæc ꝓpositio vnum numero sunt, quorum est materia vna, est vera vniuersaliter, vel tantum particulariter.

Vnum numero sunt, quoꝝ est materia vna. Tex. 12.

CIRCA hanc q. aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc: si est vniuersaliter vera, cum intelligentia Saturni sit vna numero (est. n. singularis, aliter non moueret) ergo habet materiam, ꝙ tamen est contra philosophum in lib. 12. qui tex. 29. dicit, oportet autem tales substantias esse sine materia, ergo nõ est vniuersaliter vera, si autem estvera particulariter tãtum, ergo phi

philosophus non sufficienter notificat quid sit esse vnum numero, nam cum sumpserit prouinciam diuidēdi vnum in modos suos absolute & metaph. debuit etiam dare descriptionē & notificationem de eo, quòd est vnum numero in omni genere entium, in quo inuenitur vnitas numeralis. Vt igitur pr̄sens quæsitum resoluatur, intendo pertractare tres opiniones .s. Comment. & B. Th. & Scoti.

Quantum ad viam Comment. aduerte, quòd Comment. in 5. lib. & in commēto 12. ibi, & vnum numero dicitur &c. intendit ꝙ dictum philosophi sit verum vniuersaliter, nō.n. concederet Comment. ꝙ in abstractis sic vnum numero, sed principium numeri, vnde dicit in eodem commento, & differētia inter illud, & vnum, quod est principium numerorum, est, quia hoc vnum est in materia, & vnum quod est principium numeri, non est in materia, hæc Comment. & debet sic intelligi, per ly vnum numero, intendit vnum quidditatiuū, quòd inuenitur in solis materialibus: & est principium numeri quantitaui vel materialis, cum autem dicit vnum principium numerorum, accipit vnum transcendens, quod est principium numeri transcendentis, qui dicitur numerus formalis vel quidditatum: & hic inuenitur in abstractis, quæ ꝓpriæ dicuntur vnitates, & quidditates, & actus, propter sui ꝑfectionem & simplicitatem. Dico igitur, quòd apud Comment. esse vnum numero, modo exposito, & habere materiā vnam, conuertuntur, ita quòd in quocunque genere inuenitur vnum numero, ibi est materia vna, & econuerso, & negandum est secundum Commentat. ꝙ in abstractis inueniatur vnum numero. in eis enim singulare dicitur vnitas propter substantiæ simplicitatem.

Sed contra Comment. dupliciter arguit Ant. And. in 5. metaph. q. 6. & 1. contra illud dictum Comment. vnum quod est principium numeri, non est in materia, nam hoc dictum, vel æquipollet vniuersali negatiuæ, vel particulari negatiuæ, si primo modo, ergo nullū vnum princ. numeroꝝ erit in materia, quod est falsum, quia si nullum vnum princip. numerorum est in materia, nullus numerus est in materia, quòd est falsum, nā numerus causatus ex diuisione continui ex 3. physic. est in materia, si ęquipollet particulari negatiuę, ita ꝙ loquatur

tur de vno transcendenti,contra,illud vnum non tantum ꝓpriæ est in rebus immaterialibus,sed etiam in materialibus; nam cum vnum transcendens conuertatur cũ ente,verum est dicere de lapide,quòd sicut est ens, ita est vnus transcendenter, secundo sic, in immaterialibus est aliqua vnitas maior vnitate specifica,sed nulla alia est maior quàm vnitas numeralis,ergo vnum numero est in rebus immaterialibus,maior patet,quia aliquis angulus ita est vnus,ꝙ non prædicatur de pluribus,ergo est magis vnus, quàm vnus specie.

Respondetur. Ad primum possumus respondere dupliciter. Primo, quòd æquipollet particulari negatiuæ,ad ꝓbationem diceret Cõment.ꝙ licet lapis sit vnus etiam transcendenter,tñ non denominatur vnus propriæ & vsitate,nisi vnitate quantitatiua, oppositum autem contingit in abstractis, quæ veræ & proprie dicuntur vnum vel plura transcendẽter. Secundo dicitur,& forte melius, ꝙ dictum Comment.non æquipollet vniuersali negatiuæ,nec particulari negatiuæ,sed est destructiuum cuiusdam,quòd prædixerat,nam dixerat ante,ꝙ vnum numero.i.vnum quãtitatiuum est in materia, ita quòd non reperitur extra materiam. Destruens autem hoc, de vno transcendenti dicit. Vnum principium numerorum, non est in materia.i.non artatur ad materiam, sed reperitur in non habente materiam. Et est simile,sicut si diceretur,sensitiuum est in materia,quoniam artatur ad materiam.Intellectiuum non est in materia: qm̃ non artatur ad materiam, reperitur.n.extra materiam, sicut in intelligentijs,cum hoc tamen stat quòd reperiatur in materia, sicut patet de anima intellectiua, quæ est forma materiæ.

Ad secundam dicitur,ꝙ vnitas numeralis põt dupliciter accipi. Primo,vt distinguitur contra vnitatem specificam,& sic conceditur esse in abstractis, & similiter conceditur quòd in eis est vnum numero,prout distinguitur cõtra vnum specie, nec vnquam negasset in hoc sensu Comment.vnum numero ab abstractis. Secundo,sumitur vnitas numeralis ꝓ hac vnitate quantitatiua,& sic Comment.negat eam,&vnum numero,esse in abstractis. Ad argumentum igitur dico,ꝙ concludit vnitatem numeralem,& vnum numero in primo sensu esse in abstractis,non autem secundo modo, in quo sensu loque

quebatur Comment. Hæc pro opinione Cõment. dicta sint, quæ vt declarata sunt, non discordant à via Thomistica, vt magis patebit in immediate sequentibus.

Quãtum ad viam B. Th. aduerte, ꝙ arbitratur dictum philosophi esse verum particulariter tantum. s. in solis materialibus, eo ꝙ vt ipsæ dicit exponens dictum philosophi, materia prima vt stat sub dimensionibus signatis, est principium indiuiduationis formæ, & propter hoc singulare, habet ex materia ꝙ sit vnum numero, hæc illæ. Cum autem singulare reperiatur in abstractis, in quibus non est materia, cõstat dictum philosophi non esse vniuersaliter, sed particulariter verum. Et cum arguitur, ꝙ philosophus non sufficienter notificasset, quid sit vnum numero, r̃ndetur, ꝙ sufficit philosopho notificasse per exemplum manifestum in his materialibus, non. n. describit ibi quid sit vnum numero. Tunc. n. esset necesse, si id ꝙ est habere vnam materiam, est descriptio, ꝙ conuertatur cum eo quòd est vnum numero. Exemplum autem non est necesse esse conuertibile cum eo quòd notificat. Si autem quæras, quæ sit descriptio eius, quòd est vnũ numero vniuersaliter. Dico, quòd est esse singulare, siue incommunicabile, siue hoc aliquid.

Sed aduerte, quòd Ant. And. in 5. metaph. q. 6. conatur instare contra hanc determinationem B. Th. & sic arguit. In rebus immaterialibus, etiam secundùm ipsum. s. B. Th. est vnum numero, & tamen ibi non est materia sub dimensionibus signatis, ergo non bene saluat dictum philosophi.

Respondetur Ant. And. decipitur in hoc quòd credit philosophum, & B. Th. per ly habere vnam materiam, describi vnum numero, quòd si esset verum, vtique sua instantia concludere, quoniam necesse est descriptionem conuerti cum descripto. Dico igitur, quòd est exemplificatio, quam non est necesse conuerti cum exemplificato. Sicut si dicerem, fortes sunt, qui pugnent pro patria, & tamen pugnare pro patria, non conuertitur cum esse fortem, potest enim esse fortis, qui aduersam fortunam bene tollerat, qui pro virtute, pro amico, pericula aggreditur.

Quãtum ad opinionem Scoti, aduerte, ꝙ Ant. And. in 5. metaph. q. 5. & 6. tenet dictũ philosophi, esse verũ vniuersaliter,

ter,& ꝙ ly hīc vnam materiam est descriptio conuertibilis, cum ly esse vnum numero, & fundamentum suum est, quòd materia non sumitur hic à philosopho, vt est pars compositi, sed vt est differentia indiuidualis, quam appellat materiam totius, imaginatur enim, ꝙ sicut est duplex forma. s. partis, & totius, quæ dicitur quidditas, ita sit duplex materia. s. partis, quæ est pars compositi, & ens in pura potentia, & materia totius, quæ opponitur quidditas, eo ꝙ est extra rationem quidditatis specificæ, & hanc vocat proprietatem indiuidualem, & ponit eam principium indiuiduationis, tam in materialibus, quàm immaterialibus, & dicit quòd de tali materia loquitur hic philosophus, vnde sic exponit dictum philosophi, vnum numero sunt, quorum est materia vna. i. vna dr̃ia indiuidualis, sed hanc imaginationem suam non aliter probat esse de mente philosophi, & ideo est nostrum inuestigare, si ex doctrina philosophi, debet admitti materia sub tali sensu.

Aduerte igitur, quòd mens philosophi fuit loqui de materia, quæ est pars compositi, quòd manifestabitur duplici via.

Primo sic. Illa materia quæ ex pluralitate sua causat pluralitatem numeralem, ex sua vnitate causat vnitatem numeralem. Sed materia quæ est pars compositi, ex sua pluralitate causat pluralitatem numeralem, ergo ex sua vnitate causat vnitatem numeralem. Mat. patet, quia eodem principio quo res plurificatur ipso plurificato, remanet vna ipso non plurificato. Minor est philosophi in 7. metaph. tex. 28. vbi loquēs contra Platonem de idæis dicit, ꝙ gn̄ans est sufficiens causare in materia, & loquitur de materia receptiua formæ, quam constat esse partem compositi, & subiungit, omnis vero talis species in his carnibus, & ossibus, Callias & Socrates diuersi quidem, propter materiam, diuersa nanque. s. est eorum materia, super quem tex. dicit Comment. in cōment. 28. causa in multiplicatione gn̄abilium ab vno gn̄ante est multiplicatio materialis in quas agit, patet ergo, ꝙ philosophus illic loquitur de materia partis, eodem modo intelligendum est ꝙ loquatur hic in 5. lib. aliter nō sufficienter declararet distinctionem, & vnitatem numeralem, si vteretur materia æquiuocæ.

Secūdo sic. Materia in eo sensu est causa vnitatis, & pluralitatis numeralis apud philosophum, quā assignat ꝓ causa, ꝑ

quam

quamprimum principiũ non plurificatur, vt patet in lib. 12. tex. 49. Sed illic loquitur de materia partis, loquitur. n. de illa materia, quam in eodem lib. tex. 30. negauerat esse in mouentibus æternis, illam aũt constat esse materiam partis. Dicit enim. Tales substantias, oportet esse sine materia. Quod si dicas, ly sine materia, sumitur pro hæcheitate. Hoc est contra ipm Ant. And. qui in intelligentijs concedit hæcheitatẽ, & quidem ꝙ illic loquatur de materia partis, apertæ monstrat Cõment. qui in cõmento 49. dicit, & iam declaratũ est quòd in primo non est materia, nõ fuit aũt declaratũm nisi in tex. 30. in quo expresse loquebatur de materia partis, quam remouet ab intelligentijs, &c. patet igitur, quòd positio de materia totius, quam Scotus ponit principium indiuiduationis, fuit inuentio sua, sed non peripatetici.

Sed remanet dubium, nam si quæ habẽt vnam materiam sunt vnum numero, ergo generatum, & corruptum sunt vnũ numero, & duo contraria erunt idem numero: quoniam contraria habent fieri circa idem, & ex primo de generatione, eadem est materia geniti, & corrupti.

Rñdetur ſm viam Thomist. non est eadem materia prout est principium indiuiduationis, nisi remaneat sub eisdem dimensionibus, & quia apud B. Th. non remanent eædem dimensiones in genito, & corrupto, ideo non sunt idem numero. Ad illud de contrarijs dico, ad hoc ꝙ sint vnum numero requirũtur duo. Primo, eadem materia cum eisdem dimẽsionibus. Secundo simultas tpis, ita ꝙ eadem gñatione gñentur, & qm̃ non simul tpe gñantur, nec recipiuntur in materia, sed successiuæ, ideo non sequitur, ꝙ sint vnum numero.

Sed Ant. And. instat, quòd non requiratur simultas temporis, nam si talis simultas requiritur, sequitur, quòd mathematica quæ abstrahunt à tpe, & à motu ex lib. 3. non possent esse distincta numero, quòd est falsum, quoniam duæ lineæ rectæ sunt eiusdem speciei, & distinctæ solo numero.

Hæc instantia nulla est, qm̃ mathematica ſm esse naturale non abstrahunt à tpe, nec à motu, cum ponatur motus ad quantitatem, quando aũt dicit philosophus in 3. lib. ꝙ abstra hunt à tpe, & à motu, accipit mathematica vt cadunt sub cõsideratione mathematici, sicut declarauimus in 3. lib. in q. 1.

Hic

Hic aũt loquimur de vnitate numerali,& distinctione, quæ rei competit secundũm esse suum reale,& non vt cadent sub apprehensione nostra. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 15. Si materia signata, vel hæcheitas est principium indiuiduationis in rebus materialibus.

Vnum vero numero sunt, quorum est materia vna numero. Textu 12.

IN HAC q.Thomistæ,& Scotistæ, diffusæ scribunt, resolutiuæ autem procedendo,tangenda sunt fundaměta, & rationes vtriusque opinionis sustinendo Thomisticas,& soluendo oppositas,igitur agenda sunt quatuor. Primo,declarabitur titulus quæsiti. Secũdo,pertractabitur opinio B.Th. Tertio,opinio Scoti. Quarto,soluetur quoddam dubio.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ indiuiduum materiale dupliciter considerari potest. Primo,vt res est. Secundo, vt reponitur in prædicaměto sub specie specialissima, sicut species reponitur sub gñe,in primo sensu,est consideratio realis, in secundo est consideratio logica, & ſm vtrunque sensum hic procedemus. Aduerte ẽt,ꝙ cum indiuiduum duo includat.s.incõicabilitatem, & distinctionem ab alio,idem est quærere,de principio indiuidui,ac si quæratur, ꝑꝑ quod natura specifica,quæ est ex se cõicabilis, sit incõicabilis in Socrate,& per ꝯñs sit hæc. Deinde ꝑꝑ quid Socrates hñs hanc naturam incõicabilem,distinguitur à quolibet alio hoïe,distinctione substantiali,& non solum accidentali.Cum.n.sortes sit hæc substantia,& reponatur in prædicamento substantiæ,sicut ens per se,non specificæ, sed numeraliter sumptũ, quærendum est, ꝑꝑ quid sortes vt hæc substantia, est vt añs saltem natura omne suum accidens distinguatur à quolibet alio substantialiter.Non potest aũt dici,ꝙ hoc distinctiuum sit quantitas,qm̃ cum sit accidens posterior est substãtia sortis. Nec põt dici,ꝙ sit substantia sortis cum quantitate qm̃ ex his duobus non fit vnum nisi per accidens. Superponitur aũt indiuiduum esse vnum per se,& hęc consideratio erit realis. Quantum autem ad considerationem logicam,quærendum est, propter quid contrahitur species ad indiuiduum vt reponitur in prædicamento,ita ꝙ principium contractiuum dicat totam naturam indiuidui,& de eo ꝓdicetur in recto.

Quan

Quantum ad opinionem B.Th. quatuor agenda sunt. Primo, præponetur intentio sua. Secundo, declarabitur. Tertio, probabitur. Quarto, soluetur quædam dubia.

Circa primum aduerte, ꝗ B.Th.considerans duo conueni re indiuiduo materiali.s.incōicabilitatem oppositam cōicabilitati, qua cōicatur superius inferiori, & distinctionem à quolibet alio, posuit materiam,& quantitatem esse principiū indiuiduationis,vt habeat incōicabilitatem ex materia, & distinctionem ex quātitate. Inuenimus aūt in dictis eius aliqñ ꝙ materia vt stat sub dimensionibus signatis, est principium indiuiduationis,vt patet in expositione illius tex.12. in 5.metaph.vnum vero numero sunt,&c. Aliquando quòd materia in ordine ad hanc vel illam quantitatem,vt patet in tract. de principio indiuiduationis. Aliquando ꝙ materia vt sub certis dimensionibus cōsideratur. In omnibus autem his dictis, non intendit aliud, nisi exponere quid intelligat per materiam signatam,vnde dicit in lib.de ente,& essentia, Materia non quomodolibet accepta,est principium indiuiduationis,sed solum materia signata,& dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur.

Circa secundum aduerte,ꝙ in declarando positionem B. Th.non concordant Thomistæ,nam licet per materiam signatam oēs apprehendant materiam,&quantitatem,non tñ eodem modo. Qm̄ aliqui dñt, ꝙ per materiam signatam B. Th.intendit materiam cum quantitate,quasi vnum aggregatum. Sed hoc non potest esse,qm̄ entis,& vnius per se,nō est assignandum principium ꝙ sit vnum per accidens, sed aggregatum ex materia,& quantitate est vnum per accidens, cum sint res diuersoꝶ generum,& prædicamentoꝶ,ergo &c.Alij dñt,ꝙ materia signata importat materiam actu stantem sub quātitate,ita quòd oportet materiam iam hr̄e quantitatem, si debet esse principium distinctiuum indiuidui à quolibet alio.Distinctio.n.numeralis in his materialibus,primo & ꝑ se fit per quantitatem.Sed nec istud est verum. Qm̄ in via B. Th.in qua tenemus nullum accidens præcedere formam in materia, sequitur, quòd in primo instanti in quo sortes per generationem habet primum sui esse,terminat gn̄ationem, vt compositionem singulare in genere substantiæ, & tñ in illo

illo priori nulla quantitas actu est in materia, nam quãtitas pro forma corrumpenda in illo priori non est, eo ꝙ forma corrumpenda tunc habet primum sui non esse. Ad cuius definitionem,& quantitas sua,& alia sua accidentia desinunt esse, similiter quantitas pro forma introducenda, tunc non est eo ꝙ subsequitur formam substantialem ergo in illo priori nulla quãtitas actu est in materia,& tñ in illo priori terminatur gñatio præcisæ vt substantialis, cuius terminus est substãtia singularis, eo ꝙ actiones sunt singulariũ ex 1. metaph. ergo singulare materiale est singulare ante oẽm quantitatẽ receptam,& permanẽtem in materia, non est ergo necesse, ꝙ materia signata includat actu quantitatem. Alij dicũt, ꝙ materia signata dicit materiam cum potẽtia receptiua ita huius quãtitatis, ꝙ non alterius, quæ quidem potẽtia, & ordo determinatur sibi ab agente particulari, disponente materiã ad talem, vel talem formam, exigentem tantam, vel tantam quãtitatem in materia pro sui dispositione cõseruatiua,& sic ly signata non addit aliquid reale super materiã in recto, sed ordinem ad talem quantitatem, sicut potentiæ materiæ, nõ addit aliquid super materiam, distinctum realiter, sed tm̃ ordinem, vel respectum ad talem, vel talẽ formam. Qui respectus nõ distinguitur realiter à materia, vt dicemus, agentes de relatione,& fundamento. Sic dico in proposito,& materiam signatam sic intellectam dicunt esse principium indiuidui, quoniam si indiuiduum diffiniretur, poneretur in eius diffinitione materia, vt receptiua huius quantitatis, & non alterius. & hic sensus meo iudicio verior est, eo quòd ante omne accidens assignari potest principium distinctiuum indiuidui vt substantia est, & per hunc sensum soluentur multa argumenta aduersantium, vt patebit infra.

Circa tertium aduerte, ꝙ positio sic declarata potest sic probari. Materiæ signatæ. i. vt habet potẽtiam ad hanc quantitatem,& nõ ad aliam, repugnat primo cõicari, pluribus ergo ex se primo incõicabilis est. Sed quod est ex se primo tale, est causa,& principium ꝙ aliquod aliud sit tale in quo reperitur. Sed materia signata est in quolibet indiuiduo, cui cõuenit esse incõicabile, ergo per materiam signatam, vt per principium intrinsecum indiuiduum, est incõicabile, & per

con

cōsequens indiuiduum est indiuiduum. Quòd materię signatæ.i.vt respicit hanc quātitatem repugnet cōicari, probatur. qm̄ vt sic, fit propria huius indiuidui, & exit rōnem materiæ cōis. Proprio aūt condistincto contra cōe, repugnat cōicari sicut huic albedini. Quòd aūt hæc incōicabilitas conueniat ex primo, probatur. Qm̄ quocunque alio circunscripto ab indiuiduo materiali, adhuc remanet substantia incōicabilis. Si aūt auferatur materia signata, loquendo realiter, & nō logicæ, non pōt assignari ratio, quare indiuiduum fiat incōicabile, nam ex forma non habet, qm̄ formæ ſm se competit cōicabilitas, ex materia ſm se non habet, qm̄ materia ſm se, cōis est omni indiuiduo materiali, ex nullo aūt cōi redditur res incōicabilis, ex quantitate, & alijs accidentibus non habet, qm̄ vt diximus supra, saltem natura subsequuntur substantiam indiuidui, ergo hoc solum habet ex materia signata, & per consequens ei primo repugnat communicari.

Sed dices, quòd hæc ratio non probat totale principium indiuidui, solum enim probat principium incōicabilitatis, vel indistinctionis in seipso. Sed vltra hoc requiritur, quòd assignetur principium distinctionis à quolibet alio.

Respondetur. Materia vt signata, est principium sufficiens vtriusque, ex hoc enim quòd ponitur capax tantum huius quantitatis, fit incommunicabilis, & indistincta, ex hoc autem quòd per agens disponens, respicit talem quantitatem, & non aliam, signatur distinctio à quacunque alia materia respiciente quamcunque aliam quantitatem, & per talem distinctionem signatam in materia distinguitur indiuiduum à quocunque alio.

Circa quartum aduerte, quòd contra prædicta, quædam insurgunt dubia, & primo contra dicta immediate, & arguitur sic cum hæc signatio in materia secundùm te causetur prout materia respicit hanc quantitatem, quæro aut hæc quantitas supponitur esse actu in materia, aut non, si sic, oppositum dictum est supra, si non, ergo effectus præcedit causam. Hæc enim signatio ponitur in illo priori, & tamen secundùm te non ponitur quantitas, quæ est eius causa.

Ad hoc respōdens quidam Thomista dicit, ꝙ in illo priori indiuiduum non est distinctū à quolibet alio, distinctione numera-

numerali,sed transcendenti,&intendit per distinctionem numeralem distinctionem quantitatiuam, & per transcendentem distinctionem essentialem. Sed contra ꝯm viam Thomist.in quolibet materiali ponitur vnitas transcendēs,& vnitas numeralis,sed in illo priori,hoc indiuiduum, puta sortes est quid materiale, componitur .n. ex materia, & forma,ergo &c. Præterea,materia in se nullam habet distinctionem, cum sit pura potentia,& actus est qui distinguit,si ergo materia A,debet distingui à materia B,hoc erit,vel per formam, vel ꝑ quantitatem,non per formam, qm̃ forma particularis non recipitur nisi in materia distincta,aliter oēm, aut nullā materiam informaret,ergo distinguitur per quantitatem,& per ꝯñs indiuiduum in quo est materia distincta distinguitur ab alijs,distinctione nō solum transcendēti, sed ēt numerali, Præterea non esset maior distinctio in illo priori,inter sortem,& hunc lapidem,quam inter duo entia immaterialia in quibus apud Thomistas est sola distinctio trāscendens, & numerus transcendens,ꝙ tñ est falsum ex se. Et ꝑpea teneo, ꝙ in illo priori est distinctio quantitatiua, indiuiduo materiali comparato,ad quodcunq; aliud indiuiduum, & cum arguitur,ꝙ in illo priori quantitas non est,ergo nō potest causare illam distinctionem. Dico ꝙ in illo priori quantitas nō est in gñe causæ materialis,qm̃ nondum est inhęsiuæ in indiuiduo,sed vt sic nō ęst causa signationis materiæ, imò econuerso,materia signata est causa materialis quātitatis,eo ꝙ est receptiua eius.Dico aũt,ꝙ in illo priori quantitas est in gñe causæ formalis,& vt sic,est causa signationis materiæ, & est prior materia signata, sicut patet in simili de forma substātiali receptibili in materia,vt est in potētia ad ipsam, forma .n. in gñe causæ materialis est posterior quam potētia materię, prius.n.saltem natura,materia habet potentiam receptiuam formæ,quam recipiatur forma in gñe,tñ causæ formalis,forma est prior quam potentia materiæ, eo ꝙ talis potentia est in materia in ordine ad formam,ergo vt sic,forma est prior. Sic in proposito, Quia talis signatio non esset in materia,si non respiceret hanc quantitatem,& non aliā, ideo vt sic hæc quantitas est prior. Si aũt inferas,si vt sic est prior,ergo hæc quantitas in illo priori ęst simpliciter, & cum non sit extra

materi

materiam, ergo est in materia, negatur consequentia, quoniam tu transis à causa formali, ad causam materialem.

Sed iterum instatur, quoniam effectus in actu, requirit causam in actu, signatio materiæ in illo priori est actu in materia, & est effectus causatus à quantitate, ergo in illo priori quantitas est, quod est contra te.

Ad hoc dico, ꝙ sufficit effectum in actu, habere causam formalem existentem nō in se, sed in radice sua, nam illa quātitas, & si non sit actu in se, est tñ in materia, vt in radice, ꝓut sit capax huius quantitatis, & non alterius actione agentis. Et tu aduerte, ꝙ illa quantitas existens, vt in radice in materia non debet dici forma talis signationis, sed ratio formalis, sine qua non esset talis signatio, & ideo concesso, ꝙ sit necesse omnem veræ formam esse actu, si effectus eius est actu, nō tamen id à quo sumitur ratio formalis, necesse est esse actu, sicut patet in potentijs actiuis, quarum rationes formales sumuntur ab actibus, vt declaratum est in 2. de anima, & tamen sunt priores saltem natura suis actibus.

Sed iterum est dubium contra prædicta. Dictum est .n. ꝙ per materiam signatam intelligitur materia cum potentia receptiua huius quantitatis, nam ex hoc sequitur materiam signatam dicere aggregatum ex substantia, & accidente, cuius contrarium dictum est supra. Consequentia probatur, qm̄ potētia ad hanc quantitatem est in eodem prædicamento cū quantitate, nam ex 12. lib. metaph. potentia ad rem alicuius prædicamenti est in eodem prædicamento, & dicit Cōment. in 3. phys. potentia ad vnum quodque prædicamentum est in illo genere prædicamenti, quòd est actu. Sed quantitas est in prædicamento accidentis, ergo & potentia receptiua quantitatis, cum ergo materia sit substantia, & potentia receptiua à quantitatis sit accidens, sequitur quòd materia signata dicat aggregatum ex substantia, & accidente.

Ad hoc negatur ꝯñtia, ad probationem dico, ꝙ illa propositio potentia est in eodem gñe cum actu cuius est receptiua, non est vera, nisi respectu illius actus, quem primo, & per se respicit, non aūt quem secundario respicit, aliter sequeretur quòd anima vt receptiua suarum potentiarum, quæ comparantur ad aīam sicut actus ad potentiam, esset in prædicamen

to qualitatis, ſicut potentiæ ſuæ. Dico igitur, quòd potentia materiæ qua eſt receptiua huius quantitatis eſt ſubſtantia, & eſt idem re cum materia: quoniam primo & per ſe reſpicit formam hanc vel illam ſubſtantialem, ſed quia non poteſt recipere talem formam, niſi ſit receptiua talis quantitatis, ideo ſecundario reſpicit hanc vel illam quantitatem. Sed vt diximus, propter actum ſecundario reſpectum non eſt neceſſe potentiam eſſe in eodem genere cum tali actu, & ſi hãc diſtinctionem de actu primo & ſecundario reſpectu conſiderasſet. Thom. Caëtanus. Super primam partem B. Thom. quæſt. 29. artic. 2. non retractaſſet id quòd dixerat de materia ſignata in ſuo commento, ſuper librum de ente & entia c. 2.

Hęc dicta ſint de principio indiuidui ad mentem B. Th. ſecundum conſiderationem realem, nunc autem quid dicẽdum ſit ſecundum conſiderationem logicam, inueſtigandum eſt. Aduerte igitur, quòd principium indiuidui ſecundum conſiderationem logicam eſt illud per quod indiuiduum, vt eſt vnum numero reponitur in prædicamento ſub ſpecie ſpecialiſſima. Illud autem eſt gradus indiuidualis, à quo ſumitur differentia indiuidualis, cõtrahens ſpeciem ad indiuiduum. Imaginandum eſt enim quòd ſicut gradus ſpecificus à quo ſumitur differentia ſpecifica contrahit genus ad ſpeciem, ſic gradus indiuidualis contrahit ſpeciem ad indiuiduum. Qui gradus differt à materia ſignata, quoniam illa eſt pars indiuidui iſtæ autem gradus, dicit totam ſubſtantiam indiuidui, à quo gradu ſumitur differentia indiuidualis, quæ prædicatur in recto de indiuiduo, ſicut differentia ſpecifica prædicatur in recto de ſpecie.

Sed dices ſi tu ponis differentias indiuiduales, ergo coincidis cum opinione Scoti, quòd eſt contra cõmunem opinionem Thomiſtarum.

Reſpondetur, licet concedamus differentias indiuiduales, tamen non conuenimus cum Scoto quantum ad principia vnde ſumuntur. nam Scotus imaginatur, quòd differentia indiuidualis ſumatur ex parte formæ, credit enim ꝙ ſicut differentia ſpecifica contrahit naturam genericam, ita differentia indiuidualis contrahit naturam ſpecificam, etiam ſi non eſſet materia ſignata, & propterea tales differentias indiuiduales

les ponit etiam in separatis, vnde tenet q in eis possunt esse plura distincta numero sub eadem specie, nos autē dicimus, q assignātur ex parte materiæ signatę, quoniam remota materia signata nō possumus assignare modum, quo natura specifica sit plurificabilis in plura numero, cum non sit distinguibilis per differentias formales, sicut est distinguibilis natura generica, vnde sicut nesciremus cōtrahere animal ad hominem & leonem, nisi essent formæ partium, puta anima intellectiua, & anima leonis à quibus sumūtur differentiæ specificæ, sic nesciremus contrahere naturam hominis ad hunc vel illum hominem, nisi essent materiæ signatæ, à quibus sumuntur diuersæ differentię indiuiduales, quibus vnumquodque indiuiduum cōstituitur in pdicamento sub specie sua, & à quolibet alio distinguitur. est.n.natura differētiæ apud Porphyrium, constituere & distinguere id cuius est differentia.
Quòd autem ẽm considerationem logicam sit necesse ponere principium indiuidui, talis dr̄ia indiuidualis sic probatur, Sortes vt est ens per se substantialiter.i.ante omne suum accidens ponitur in prædicamēto substantiæ, qm̄ si consideratur substantia Sortis cum accidentibus suis, non estvnum per se, & per consequens vt sic non est in prædicamento, ens.n.diuisum in decē prędicamēta est ens per se, ex 6.metaph. ergo est necesse, vt in Sorte sit aliquod contractiuum naturæ cōmunis ad indiuiduum. Sed hoc non est quantitas, cum.n.sit accidens est posterior Sorte sumpto substantialiter. nec est materia signata, qm̄ contractiuum alicuius in linea recta prædicamentali contenti, dicit totum, & prædicatur in recto, sicut patet de sensitiuo, cōtrahente animatum ad animal, & de rationali contrahente animal ad hominem. Sed materia signata cum sit pars non prędicatur in recto, prædicatur autem in recto differentia indiuidualis, eo q differentia totum dicit, ergo à sufficienti diuisione, necesse est ponere differētiam indiuidualem principium indiuidui.

Sed aduerte, quòd sicut ignoramus differentias specificas, & propterea non possumus eas nominare nisi imperfectæ, ita ignoramus differentias indiuiduales indiuidualiter, ideo nescimus eas nominare nisi per hæcheitates, sumptas ex diuersa signatione materiæ, vt in hoc distinguatur via

noſtra à via Scoti. Hæc de opinione Thomiſtica dicta ſint.

Quantum ad opinionem Scoti,duo agenda ſunt. Primo, ponetur mens ſua,& declarabitur. Secundo, ponentur fortiores rationes ſuæ,& ſoluentur.

Circa primum aduerte,ꝙ Scotus in 2.ſent.diſt.3.q.6.tenet indiuiduum fieri indiuiduum, vel naturam ſpecificam trahi ad indiuiduum per aliquam entitatem poſitiuam incommunicabilem ſimpliciter,quæ dicitur hecheitas,quam non ponit eſſe materiam,nec formam,nec compoſitum,ſed eſt modus omnium, quaſi modificans ea, & eſt vltima realitas eorum,non tamen diſtincta realiter ab eis. Hæc eſt mens Scoti, quam intendo declarare aliquibus concluſionibus, ſicut declarant ſequentes viam Scoti.

Prima concluſio, natura ſpecifica contrahitur ad eſſe indiuiduale per aliquid poſitiuum, probatur, duo indiuidua ſub eadem ſpecie conueniunt in natura ſpeciei,& differunt abinuicem, ſi differunt differentijs differunt. Sed differentia eſt aliquod poſitiuum,cum etiam ſit paſſio entis ex lib. 10. metaph.ergo &c.Præterea negatio,vt negatio non eſt contractiua entis realis,cum igitur indiuiduum ſit illud ad quod contrahitur natura communis,ſequitur quòd non poteſt contrahi per negationem,ſed per aliquod poſitiuum.Præterea conſtitutiuum ſpeciei eſt poſitiuum,ſcilicet differentia ſpecifica, ergo conſtitutiuum indiuidui eſt aliquod poſitiuum,probatur conſequentia,vnitas numeralis maior eſt vnitate ſpecifica,ergo ſi ſpecies redditur vna,& indiuiſibilis per aliquod poſitiuum, multo magis indiuiduum.

Secunda concluſio,Illud poſitiuum conſtituens indiuiduũ eſt de ſe hoc,& indiuiſibile,& incõicabile,probatur, conſtituens cõicabile non conſtituit incommunicabile,aliter conſtitueret ſibi oppoſitum.Sed indiuiduum eſt conſtitutum incommunicabile,ergo poſitiuum conſtituens eſt incommunicabile,& per conſequens eſt de ſe hoc, & indiuiſibile.

Tertia concluſio, differentia indiuidualis in aliquibus cõuenit,& in aliquibus differt à differentia ſpecifica, probatur, conuenit quidem in hoc, ꝙ ſicut dĩa ſpecifica comparatur ad genus,ſicut actus ad potẽtiam,eo quòd genus determinatur,& contrahitur per ipſam,ſic differentia indiuidualis comparatur

paratur ad naturam ſpecificam,vt actus ad potentiam,& con trahit ipſam,differt autem in hoc, quòd differentia ſpecifica non remouet omnem diuiſibilitatem à natura ſpecifica,licet enim remoueat diuiſibilitatem in vlteriores ſpecies, non tñ impedit, quin poſſit diuidi in plura numero, differentia autem indiuidualis remouet omnem diuiſibilitatem, eo quòd conſtituit hoc,cui repugnat diuidi in plura. Item conueniũt in hoc,quòd ſicut differẽtia ſpecifica ſumitur à forma,vel realitate formæ,ſic & differentia indiuidualis. Sed differunt in hoc, quoniam differentia ſpecifica aliquando ſumitur à forma diſtincta realiter à forma à qua ſumitur genus,vt rationale ſumitur ab anima intellectiua,& corpus,vt genus à corporeitate,quæ ſecundùm Scotum ſunt formæ diſtinctæ, etiam in eodem compoſito, aliquando autem ſumitur ab eadem forma,à qua ſumitur genus, ſed ab alia, & alia realitate formæ eiuſdem,vel alio,& alio conceptu formali, ſicut ſuppoſito ꝙ anima intellectiua non diſtinguatur in homine ab anima ſenſitiua, ab eadem vt dat eſſe ſenſitiuum ſumitur genus animal,ab eadem vt dat eſſe intellectiuum rationale, differẽtia,differentia autem indiuidualis,ſemper ſumitur ab vltima realitate formæ,& habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, & eſt primo diuerſa ab omni alia differentia.

Item differunt in hoc,quòd differentia ſpecifica eſt de eſſe quidditatiuo, & de ratione ac intellectu formali ipſius ſpeciei,&ideo dicitur forma,differentia autem indiuidualis non eſt de eſſe quidditatiuo,nec de intellectu ſpeciei,poteſt enim homo,vt homo intelligi, ſine omni differentia indiuiduali, ſicut poteſt intelligi genus, ſine differentijs ſpecificis, vnde differentia indiuidualis, reſpectu ſpeciei dicitur materia, qa eſt extra rationem ſpeciei, & de hac materia intelligit philoſophus in 5. metaph. text. 12. cum dicit, vnum numero ſunt quorum eſt materia vna numero.

Hæc fuit imaginatio Scoti de principio indiuidui,quę potius eſt narratiua,quàm probatiua, quoniam hæc declaratio ſupponit illas differentias indiuiduales ſumptas ab vltima realitate formæ,quòd Thomiſta negat,vt diximus,declarantes mentem B. Thom.

Circa ſecundum aduerte, ꝙ Scotus format aliquas ratio-

nes pro poſitione differentiarum indiuidualium,quas ponit principia indiuiduorum , & format aliquas rationes ad deſtruẽdum poſitionem B.Th.quibus conatur probare, quòd materia cum quantitate non eſt principium indiuidui. Propoſitione dĩaꝶ indiuidualium formentur duæ rationes.

Prima ratio . Ad differentiam indiuidualem ſequitur primo vnitas numeralis, ergo eſt primum princip.vnitatis numeralis,& per conſequens indiuidui , conſequentia eſt de ſe manifeſta,antecedens probatur , vnitas numeralis nõ ſequĩ ad quidditatem,quoniam de ſe non eſt hæc,nec ad differentiam ſpecificam,q̃n non eſt princ.niſi vnitatis ſpecificæ,quæ eſt minor vnitate numerali,nec ad aliquod accidens,etiam ſi illud ſit hæc determinata quãtitas,quoniam ſicut entitas ſubſtantialis indiuidui,præcedit natura omne ſuum accidens,ſic vnitas ſubſtautialis numeralis, ergo &c.

Reſpondetur,nego antecedẽs,ad probationem dico,quòd diuiſio eſt inſufficiens. non.n.eſt propter aliquam ex cauſis aſſignatis,ſed ꝑpter materiam ſignatam,quæ (vt diximus ſupra)eſt primum principium conſtitutiuum indiuidui materialis,& diſtinctiuum eiuſdem quolibet alio.

Secunda ratio,duo indiuidua propriæ differunt, ergo eorum differentia reducenda eſt ad aliqua primo diuerſa. Sed hæc non poſſunt eſſe,niſi ſuæ hæcheitates, ergo ſunt principia,quibus conſtituuntur,& differunt indiuidua.Quòd autẽ primo diuerſa non poſſint eſſe alia , quàm ſuæ hæcheitates, probatur,non eſt natura ſpecifica,qm̃ in illa conueniunt, nõ eſt materia prima in hoc & in illo,qm̃ illa eſt eiuſdem rationis in vtroque,non eſt quantitas in hoc & in illo,qm̃ ſi iſtæ duæ quantitates eſſent primo diuerſæ,aut ſeipſis,& hoc non, quia diſtinguerentur ſpecie,aut ſitibus,& hoc non, quia vel ſitu quod eſt predicamentum,& hoc nõ, quia conſequĩ quãtitatem,ſicut relatiuum cõſequitur abſolutum,vel ſitu, ꝙ eſt differentia quãtitatis. & hoc nõ,quia illi ſitus,aut diſtinguũtur ſeipſis,aut aliquo alio,non ſeipſis,quia ex ſeipſis nõ ſunt hi,ſi aliquo alio,quæro de illo alio,& ſic in infinitum.

Reſpondetur, ꝙ duo indiuidua differũt numeraliter per ſuas quantitates vt per principia prima diſtinctiua,quantitates autem differunt ſuis ſitibus, ꝑut ſitus dicit ordinem partium

tium in toto,situs autem differunt ordinibus partium, ordines autem distinguuntur seipsis, eo ꝙ de ratione ordinis est distinctio & hic est status.

Contra autem viam B.Th. de principio indiuiduationis, Scotus,& sequentes ipsum multipliciter arguunt, & qm̄ vt in pluribus eoꝝ argumenta concludunt, ꝙ nec materia est principium indiuiduationis,nec quantitas,quòd cōcedimus, sumendo materiam præcisæ,& quantitatem præcisæ,ideo talia argumenta transeant,non.n.militant contra nos, qui tenemus non materiam præcisæ,sed materiam,vt respicit hāc quantitatem,modo quo supra declarauimus,quam solemus nominare materiam signatam esse huiusmodi principium. Tu tamen si vis videre & Scoti & Aureoli & Durādi argumēta,quibus suadent sibi impugnare mentem B.Th.quāuis nec sensum attingant,lege in Capreolo in 2.lib.dist.3.q.1.contra secundam conclusionem, & qm̄ non assumpsi onus recitandi,sed resoluēdi quam resolutionem pro hac materia arbitror sufficienter contineri in prædictis, ideo pertranseo.

Sed tu aduerte,adhuc vnum remanere dubium,ꝙ consurgit ex dictis B.Th.in quibus videtur repugnantia. Nam qm̄ B.Th.concedit quātitatem esse principiū indiuidui eo modo quo supra exposuimus, quæritur vtrū ipse intelligat de quātitate interminata,vel terminata. Non primo,qm̄ in hoc aduersatur Comment.nolens concedere aliquam quātitatem præcedere formam in materia. Non secundo,quia sequitur ꝙ Sortes puer, & Sortes vir,non sit idem indiuiduum, nam quantitas terminata puta cubitalis, quæ est in Sorte puero, non remanet in Sorte viro,fit enim bicubita, variato autem principio formali indiuidui variatur ipsum indiuiduum. Videtur ergo,quòd in via B.Th.non possit sustineri, quantitatem vllo modo esse principium indiuidui.

Respondetur. Quantitas terminata, potest sumi dupliciter,primo pro quantitate,quæ est sub certo termino,nec potest fieri maior,aut minor,per rarefactionem, vel condensationem,sicut est quantitas cœli, secundo pro quantitate, vt est sub certo gradu vel termino,potest tamen fieri maior,aut minor, vt quantitas bicubita huius aquæ. Quantitas interminata potest dici tripliciter,primo quia sit actu infinita,

ſecundo quia nullius ſit certi termini, licet non ſit actu infinita, puta quia non eſt cubitalis nec bicubitalis, nec ab aliquo alio numero poteſt denominari, tertio quia licet ſit ſemper in rerum natura ſub aliquo termino, tamen conſideratur, vt non ſub hoc vel illo termino, ſed ſecundùm quandam latitudinem, vt declarabitur, ex his dico ad argm̄, quòd quantitas interminata non primo, nec ſecũdo, ſed tertio, ſenſu eſt principium indiuidui, nam eſt imaginandum, quòd licet quantitas, qua redditur materia Sortis diuiſa à quacunque alia materia, ſit ſemper ſub certo termino, quia in principio eſt puta vnius digiti. deinde vnius palmi, deinde vnius cubiti, &c. tota tamen hæc quantitas conſiderata ſecundùm totam latitudinem, quæ eſt inter maximum, & minimum, ſub quibus poteſt ſeruari natura talis ſpeciei in tali indiuiduo, eſt principium indiuidui. Dico inſuper, ꝙ quantitas terminata, vt opponitur interminatæ, primo, & ſecundo modo eſt principium indiuidui, eo quòd omnium naturalium eſt terminata magnitudo, ex his concordantur dicta B. Th. Quando dicit ſuper Boëtium de tri. ꝙ quantitas terminata non eſt princ. indiuidui, accipit terminatam, vt opponitur interminatæ in 3. ſenſu, nam quantitas ſic terminata eſt, quę eſt ſub certo termino, & conſideratur præciſæ, vt eſt ſub tali termino, & verum eſt, quòd vt ſic non eſt princ. indiuidui, qm̄ cum illa varietur, & accipiat alium terminum, non remaneret idem indiuiduum. Quando autem dicit in opuſculo de principio indiuiduationis, quòd quantitas terminata eſt princ. indiuidui, accipit terminatam, vt opponitur interminatæ primo, & ſecundo ſenſu, & ſpecialiter, vt contradicit Comment. non.n. B.Th. concedit dimenſiones interminatas, vt præcedunt formam, & ideo cum neget eas, negat etiam in eodem ſenſu, ꝙ ſint princ. indiuidui, patet ergo quomodo poteſt ſaluari in via B.Th. quòd quantitas terminata, & interminata ſunt principia indiuidui. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 16. Si prædicamenta diſtinguuntur ſm̄ diuerſos modos prædicandi.

Et dicuntur entia per ſe, quæcunque ſignificat figuræ prædicamentorum, ſunt enim ſm̄ numerum eorum quæ dicuntur. Tex. 14.

IN

IN HAC quæstione aduerte, q̃ tres inuenio opiniones. Prima est Scotistarũ, vt patet in Ant. And. in 5. metaph. q. 7. qui tenet, quòd non distinguuntur per diuersos modos prædicandi, sed per diuersos modos essendi, non quidem distinctos realiter. sed ex natura rei, cuius probationes soluam infra. Secunda est Heruei, qui in quolibet 1. q. 9. innuit, quòd prædicamenta non necessario distinguuntur realiter, sed per operationem intellectus speculatiui possibilis, quę operatio est intellectio, vnde per diuersos modos intelligendi eandẽ rem formari possunt diuersa prædicamenta, sicut dicemus infra de relatione, & fundamento, non autem concedit, quòd distinguantur per diuersos modos essendi, imò contra hoc arguit in quolibet 1. q. 7. cuius argumenta adducemus infra, & soluemus. Tertia, opinio est B. Th. qui tenet, quòd distinguuntur per diuersos modos prædicandi, & intelligendi, & essendi. Circa igitur mentem B. Th. immorantes, tria agemus. Primo, præponentur quædam distinctiones. Secundo, quædam conclusiones responsiuæ. Tertio, soluemus argumenta Ant. And. & Heruei.

Quantum ad primum, aduerte quatuor distinctiones in hoc proposito.

Prima prædicamentum sumitur tripliciter. Primo, pro intentione quæ dr̃ prædicamentalitas, quę est ordo, vel relatio inter genera, & species ſm diuersum modum prædicandi ſm sub & supra, & hoc modo non intendimus hic loqui de prædicamento, quoniam vt sic est secunda intentio, & est de mera consideratione logici: secundo, sumitur pro rebus prędicamentalibus, vt res sunt, vt substantia, quantitas, qualitas &c. nec sic ẽt loquimur quia vt sic non sunt prędicamenta formaliter, sed entitates: tertio, sumitur pro rebus, vt stant sub intẽtione prædicamentalitatis, & sic intendimus loqui hic, puta, pro re quę est sub̃a, vt fundat intentionem gñalissimi, & subalterni, & specialissimi, & hoc tertio modo est complectens ens reale, & ens rõnis, nam primo modo est ens rõnis, secundo modo est ens reale, tertio modo est cõplectens vtrunque.

Secunda, modi prædicandi sunt in duplici dr̃ia. Quidam sunt constituti, siue excogitati ꝑ opus intellectus discursiui, non fundati in aliquo reali correspõdente, & dñr excogitati,

vel ficticij, vt chimera est animal, Saturnus est Deus. Quidam sunt fundati super rem diuersimodæ correspondentem ex sui natura istis modis prædicandi, vt esse princ. & esse finem, prædicatur de puncto, eo quòd super naturam puncti, vterque modus prædicandi veræ fundatur.

Tertia, modi essendi in re sunt in duplici dñia, quidã sunt distincti actu, sicut esse album, & esse dulce in pomo, sumuntur.n.à distinctis qualitatibus distibus distincta esse, quidam sunt distincti non actu, sed ex modo correspondendi distinctis conceptibus, & hoc est, qñ eadem res habet quidem vnũ modum realem, & essentialem essendi, tñ vt cadit sub intellectu, potest fundare plures conceptus, & vt fundat vnum conceptum, distinguitur ratione à seipsa, prout fundat alium cõceptum, & hæc fundamenta distincta ratione, dicuntur distincti modi essendi, non actu, sed correspondenter.

Quarta, principia distinctiua aliquorum sunt duplicia. Quædam proxima. Quædam vltimata, & hæc sunt illa, in quibus fundantur principia proxima, sicut in elemẽtis, principia distinctiua proxima sunt qualitates contrariæ, vltimata autem sunt formæ substantiales eorum.

Quantum ad secundum, aduerte tres conclusiones responsiuas.

Prima, prædicamenta sumpta præcisæ pro rebus prædicamentalibus non distinguũtur nisi seipsis, probatur, quoniam sunt primo diuersa, in nullo enim vniuoco conueniunt, & quoniam propositio in qua vnum prædicamentum negatur de alio est immediata, ex primo posteriorum.

Secunda, prædicamenta sumpta pro rebus prædicamentalibus vt stant sub intentionibus secundis proximæ, & immediatæ distinguuntur per modos prædicandi fundatos super rem prædicamentalem.

Probatur quo ad primam partem, nam prædicamenta sumũtur formaliter à prædicatione, ergo ſm diuersas prædicationes hñt distingui, vnde & cathegoriæ dñr. Quantum ad secundam partem, probatur, nam si non fundarentur super rei naturam, ita posset reponi ens ficticium, & ens rõnis in prædicamento, sicut ens reale, ꝙ tamen est falsum, qm̃ ex 6. metaph. ens diuisum in decem genera, est ens extra animam.

Tertia,

Tertia, prędicamenta distinguuntur resolutiuæ, & vltimatæ per diuersos modos essendi, vel actu distinctos, vel distinctos ex modo correspondendi, vt declarauimus in 3. distinctione, probatur, nam modi prędicandi fundantur super modos intelligendi, sicut.n.intelligimus, sic prædicamus, & enũciamus, modi aũt intelligendi fundantur super modos essendi, qm̃ conceptus fundatur in re, nisi sit vanus, ergo distincti modi prædicandi, & distincti conceptus non vani, fundantur super distinctas res, vel super eandem rem, diuersimodæ ex sui natura conceptibilem. Dixi autem vel distinctos ex modo correspondendi, quoniam non est necesse omnia prædicamenta distingui realiter, sicut declarabitur infra de relatione, & fundamento, & de actione, & passione.

Ex his ergo patet, ꝙ non fuit mens B.Th. p̃dicamenta distingui tm̃ per modos prædicandi, vel tm̃ per modos intelligendi, vel tantum per modos essendi, sed per hæc omnia diuersa, tamen ratione, vt docuimus in 2. & 3. conclusione.

Quantũ ad tertium aduerte, ꝙ Ant. And. non penetrauit mentem, & sensum B.Th. & ideo satis leuiter arguit contra eum, similiter Herueus, soluemus igitur eorum argumenta.

Primo sic arguit Ant. And. modi prædicandi sunt tantum duo. s. in quid, & in quale, & tantum 4. prædicata ex 1. thopicorum, ergo tantum sex erunt prædicamenta.

Rñdetur, negatur añs, sumendo modos prædicandi non simpliciter, sed vt fundatos super modos essendi. Dico.n. ꝙ illi sunt x. & non tantum 6. vnde æquiuocat de modis prædicandi, nec argumentum suum tendit ad sensum nostrum, de modis prædicandi distinctiuis prædicamentorum.

Secundo, sequitur, ꝙ in omni prædicatioue de 3. adiacẽte sit nugatio, nam cum dicitur homo est substantia, per copulam intelligitur esse, & ly substantia dicit esse, nam secundũ te, modos prædicandi substantiam de homine, fundatur in modo essendi substantiam, ergo bis dicitur esse.

Respondetur esse signatum per copulam, est ens rationis, vt declarabitur in lib. 6. quando loquemur de ente vero, esse autem vel modus essendi in quo fundatur prædicatum, est ens reale, & ideo non committitur nugatio.

Tertio, res primæ intentionis non distinguuntur per res

secundæ

ſecundæ intentionis, ſed prædicamenta ſunt res primæ intentionis, & modi prædicandi ac modi eſſendi ſunt res ſecundæ intentionis, nam eſſe quandam compoſitionem ſignificat, quam non eſt intelligere ſine extremis ex 1. perier. ſed illa cōpoſitio cauſatur ab intellectu, ergo & eſſe, quòd autem cauſatur ab intellectu, eſt ens ſecundæ intentionis, ergo &c.

Reſpondetur, nego ꝙ illi modi eſſendi ſint, ens ſecundæ intentionis. Ad probationem nego, quòd eſſe in quo fundantur prædicata de prima ſubā, ſignificet compoſitionem factā ab intellectu, & ad dictum philoſophi in 1. perier. dico, quòd non loquitur niſi de eſſe ſignato per copulam verbalem, ꝙ eſt ens rationis, quòd non eſt intelligere ſine extremis, quoniam cum ſit ens verum, conſiſtit in compoſitione vel diuiſione, quæ non poſſunt intelligi ſine extremis.

Quarto ſequitur, ꝙ in omni prædicamento ſunt duo prædicamenta, nam in quolibet prædicamento ſunt duo modi prædicandi, ſcilicet abſtractiuæ, vt albedo eſt color, & concretiuæ, vt ſortes eſt coloratus, ergo &c.

Rñdetur, prædicamenta non diſtinguūtur per quoſcunq; modos prædicādi, ſed per modos prædicādi de prima ſubā, nego aūt ꝙ res alicuius pdicamenti, prædicetur de prima ſubſtantia in abſtracto. Hæc enim eſt falſa. Sortes eſt albedo.

Quinto, ſequitur ex rōne ad quartum, ꝙ accidētia ſumpta in concreto, ſint prædicamēta, puta quātum, & non quantitás, ſic. n. prædicantur de prima ſubā, & tñ hoc eſt falſum, & eſt contra Auic. in 3. ſuæ metaph. cap. 2. vbi probat, ꝙ ſi aliquod eſt genus eſt inquantum prędicatur in quid, ergo ſi quātitas, ſiue qualitas, eſt genus, eſt inquantum prædicatur in abſtracto, & in quid de ſuis inferioribus, & non inquantum prædicatur in concreto de prima ſubſtantia.

Rñdetur, in prædicamento ſunt duo, primo eſt modus pdicandi de prima ſubā, ſecundo eſt modus prædicandi de ſuis inferioribus, nam qualitas pdicatur de ſorte, & de habitu, & de naturali potentia, &c. A modo primo ſumitur rō diſtincti predicamenti, niſi. n. alio modo pdicaretur qualitas de prima ſubā, alio modo quantitas, alio modo relatio, nō poſſet aſſignari rō, quare ſint diſtincta prædicamenta. A modo ſecundo ſumitur ipſum prædicamentum intrinſecæ, nam ſi in quali-

tate

tate non esset assignare gnalissimum subalternum,& specialissimum,non esset prædicamentum. Dico ergo ad argm̄, ꝙ ꝯñtia est falsa,ad probationem dico, ꝙ non est necesse ꝙ eo modo sint prædicamenta,quæ prædicantur de substantia prima, sed ꝙ à tali prædicatione sumatur rõ distincti prædicamenti, est aũt prædicamentum vt in tali natura fundatur generalissimum subalternum,& specialissimum, & sic patet,ꝙ opinio nostra non est contra Auic. imò saluamus eum.

Sexto,si distinguũtur per diuersos modos prędicãdi,aut illi modi sufficiunt ad causandam distõnem prædicamentoꝝ, aut vltra illos requiritur diuersitas reꝝ,à quibus illi modi sumuntur,non primum, qm̄ magis distinguerentur homo, & asinus,cũ distinguantur realiter,quàm duo prædicamenta, q̃ ẜm te non necessario distinguũtur realiter,sed per solos modos prædicandi. Non ẜm,qm̄ sequitur,ꝙ distinctio prędicamentorum ẜm diuersos modos prædicandi, non erit prima, ꝙ est contra te, & hæc consequentia probatur, quoniam res quæ prædicatur est prior,quàm modus prædicandi,ergo aliquid distinguit prædicamenta,priusquam modus prædicãdi.

Respondetur,diuisio est insufficiens,qm̄ non sufficit præcisa distinctio ẜm modos prędicandi,sumptos absolutę,nec requiritur de necessitate diuersitas in rebus, in quibus fundantur distincta prædicamenta, sed requiritur distinctio ẜm modos prędicandi,sumptus à modis essendi,qui modi sint distincti,aut actu,aut correspondenter, sicut iam declarauimus,vnde argm̄.suum non tangit nos, sed dices saltem sequitur, ꝙ sortes,& asinus,magis distinguantur, quàm aliqua duo prædicamenta. Rñ. conceditur, quo ad distinctionem realem, non autem quo ad formalem,quæ est maxima inter prædicamenta,cuius signum est,quòd quando negatur prædicamẽtum à prædicamento,est propositio immediata ex 1. poster. non autem quando negatur species à specie, qm̄ conueniunt in genere,nec quando negatur genus subalternum ab alio genere,quoniam conueniunt in generalissimo, sed dices, ergo distinctio entis per se in 10. prædicamenta, non erit distinctio in entia diuersa realiter, quòd videtur esse contra philosophum in 6. metaphysicæ. Respondetur, dicemus infra de hoc, qñ quæremus quomodo distinguuntur sex vltima

prædic

prædicamenta,à quatuor primis,& quomodo inter se.

At quoniam Ant.And.vltimo probat,quòd distinguūtur per diuersos modos essendi. Quòd & B.Th.cōcedit in quæstionibus de veritate q.1.art.1.quòd sic debet intelligi, sicut diximus supra,scilicet nō immediate,& formaliter,sed vltimatæ, siue resolutiuæ, eo quòd modi prædicādi reducuntur ad modos intelligendi,& modi intelligēdi ad modos essendi, ideo argumentum illud nō est à nobis soluendum, licet deducat ad probandum, quòd primo, & immediate distinguuntur per modos essendi,hoc quidem negamus, & concedimus in sensu prædicto,scilicet vltimatæ, & resolutiuæ.

Herueus autem in quolibet 2.in q.7. arguit quatuor medijs,quòd non distinguuntur per diuersos modos essendi.

Primo quæro, aut in ratione istorum modorum includitur ens commune,aut nō,si sic,contra,contractum non est de ratione contrahentis,aliter genus esset de ratione differentiæ, cuius oppositum tenet philosophus in 3.metaph.si nō,ergo isti modi sunt diuersi ab ente cōi,ergo sunt non ens,ergo prædicamenta distinguuntur per non ens,quòd est absurdum.

Respōdetur,dico,quòd includitur,&cum probatur,quòd nō,dico,quòd illa propositio, contractum nō est de ratione contrahētis,nō est vera,nisi in differētijs propriæ dictis,quales nō sunt isti modi,& iam determinauimus in lib.4.q.5.quod ens ingreditur rationem cuiuscūque conceptibilis, dico ergo quod ad hoc quod isti modi contrahāt ens,sufficit quod dicant aliquid formaliter,quod nō explicatur per cōceptum entis cōis, sicut etiam diximus in lib.4.loquentes de transcendentibus.

Secūdo,quando dicitur substantia est ens per se, quæro, ly per se,aut tenetur positiuæ,aut negatiuę,nō positiuę,quoniam dicere,quòd hoc sit ens per se positiuæ, idem est, ac si diceretur,quod est causa sui ipsius, quòd est impossibile in quolibet genere causæ nō negatiuæ, quia ens contraheretur ad substantiam per aliquod negatiuum, & sic tale esset de ratione substantiæ, quòd est falsum.

Respōdetur,potest teneri positiuæ,& negatiuæ,& quādo probatur,quod nō positiuæ,dico,quod ly per se,nō dicit causalitatem,sed modum proprium essendi substātiæ,quo distinguitur ab accidente,nam esse ens per se, & esse ens in alio,sunt.

modi

modi oppositi,& quãdo probatur,ꝙ non tenetur negatiua, dico,ꝙ non incõuenit aliquod negatiuum esse rõne substantiæ,vt cadit sub nr̃o intellectu,nam prima gñ̃a,& simplicia, sicut, & abstracta, per negationem apprehendimus.

Tertio qñ dicitur,accidens est ens in alio,ly in alio, dicit habitudinem,quęro de illa habitudine,aut dicit relationem realem,aut relationem rationis,nõ rationis,quia ens rationis non cõtrahit ens reale,nec est de ratione eius,non realẽ, quia aut contrahit ens absolutum,aut relatum,nõ relatum, quia nihil seipsum contrahit,non absolutum,quia cum relatio,& absolutum ad diuersa genera pertineant,vnum genus non contrahit alterum genus, ergo &c.

Rñdetur illa habitudo est realis,non quidem ad,sed in,& dico,quòd cõtrahit ens reale cõmune,vt abstrahit ab absoluto,& relatiuo, & qñ dicit quòd relatio, & absolutum ad diuersa gñ̃a spectant,non est ve℞,nisi de relatione,& absoluto prædicamentali,habitudo autem designata per ly in alio,est relatio transcendens, ideo argumentum non sequitur.

Quarto,isti modi essendi,aut sunt de intranea formalitate contento℞, aut non,si sic, ergo esse in alio,est ita de rõne formali quãtitatis,sicut rationale de rõne hominis, sed hoc est falsum, vt patet in sacr̃o,si non,ergo nõ essentialiter contrahũt eos ad prędicamenta,nec essentialiter distinguunt ea.

Respondetur,loquẽdo metaph.seclusa via fidei,apud philosophum esse in alio actu,& non solum aptitudine,est inseparabile à quantitate, ita quòd non potest dari quantitas actu, nisi actu sit in alio, vnde isti modi essentialiter distinguunt, & contrahunt ens, sed de hac inhærentia. quæstio fiet in lib.7. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qõ 17. Quæ substantia sit genus generalissimum, & quæ sit ratio sua.

Dicuntur autem hæc omnia substantia,quia non de subiecto dicuntur. Textu 15.

CIRCA hanc q.aduerte,ꝙ apud philosophum in prędicamentis, & in hoc 5.lib.non est expressus modus substantiæ,quo sit genus generalissimum, nam substantia diuisa in prædicamentis, per primam, & secundam, non est generalissimum genus, est enim vt sic diuisa dicta à substare, ꝙ quidem

quidem primo,& principaliter conuenit substantiæ primæ. secundæ aũt conuenit per primam,in qua est,ergo substantia vt sic diuisa est quid analogum, & per ɔ̃ns non est generalissimum,qm̃ omne genus quoddam vniuocum est,ẜm logicum. Præterea, omne generalissimum prima diuisione diuiditur in genera subalterna, quorum quodlibet vniuersale est, cõstat autem primam substantiam non esse quid vniuersale,ergo &c. similiter inspicienti hic in 5.lib.constat quòd nullus modus assignatus a philosopho, est genus generalissimum. Vt igitur propositum resoluatur. Primo,inuestigabimus per diuisiones genus generalissimum substantiæ. Secundo, quæ sit sua formalis ratio.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ substantia dupliciter sumitur.Primo,pro qualibet rei essentia,ẽt si sit accidens.& sic eam sumit Arist.in anteprædicamẽtis,diffiniens vniuoca, & æquiuoca. Secũdo,sumitur pro ente subsistente in se,& sustẽtante alia,quæ sunt accidentia,& in hac diuisione substantia est terminus æquiuocus,ergo non est genus generalissimũ.

Substantia secũdo modo dicta, prima diuisione diuiditur in primam,& secundam, prout dr̃ substantia à substando, & vt sic est quid analogum : qm̃ secunda non substat, nisi per primam,in qua est,secunda diuisione diuiditur,per finitam, & infinitam,ẜm perfectionem,& etiam vt sic est quid analogum, eo quòd prius dr̃ de infinita, quæ qm̃ continet perfectiones omnium generum, non determinatur ad vnum genus entium. Relicta infinita quæ non potest in plura diuidi. Aduerte, quòd finita diuiditur per corpoream, & incorpoream,& sub incorporea continentur omnes intelligentiæ, præter primam causam, sustinendo illam esse virtutis infinitæ,corporea aũt diuiditur per animatum,& inanimatum,& animatum diuiditur,per sensitiuum,& nõ sensitiuum,& sensitiuum diuiditur per rationale,& irrationale,&c. Ex his diuisionibus elicio ꝙ substantia vt est genus generalissimum, est ens per se,alia sustentans,diuisa per corpoream, & incorpoream finitę entitatis,& perfectionis,dico finitæ entitatis. qm̃ licet incorporea infinita non determinetur ad aliquod prædicamentum, propter vniuersalissimam continentiã perfectionũ omnium generum,tamen si daretur substantia corporea

porea infinita dimensiuæ, finita tñ ſm entitatem, adhuc eſſet in prædicamento, vnde Auic. in lib. 2. ſuæ metaph. cap. 2. ſic dicit, finito accidentale eſt corpori, & concomitans, & ideo ad imaginandum corpus, non eſt neceſſe imaginari ipſum finitum, qui autem imaginatur corpus infinitum, non imaginatur corpus non corpus hæc illæ.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ vt ſubſtantiæ prædicamentum diſtinguatur à prædicamentis accidētium, debet de eo formari talis ratio, ſubſtantia eſt ens, non in ſubiecto inhærenter, exiſtens ineſſe participato, dico non in ſubiecto inhærenter, quoniam, & forma ſubſtantialis eſt in materia, vt in ſubiecto, non tñ inhærenter, & ideo ꝑꝑ hoc non deſinit eſſe ſubſtantia, accidens aũt quia eſt in ſubiecto, & inhærenter, ideo non eſt ſubſtantia. Dico ineſſe participato, vt excludat à prædicamento prima cauſa, quę eſt ens ꝑ eſſentiã, & eſt ſua eſſentia, oẽ aũt contentũ in ꝑdicamento, habet quidẽ eſſentiam, & quidditatẽ, ſed non eſt ſua eſſentia, nec ſua q̃dditas.

Aduerte, tñ ꝙ hæc rõ non conuenit primo, & per ſe, niſi ſubſtantiæ completæ in ſpecie ſua, quales ſunt intelligentię, & ſubſtantiæ compoſitæ, illis aũt quæ habent rationem partium, ſiue eſſentialium, vt formæ, & materiæ, ſiue integraliũ, vt capiti, & pedi, conuenit ſecundario, & ſm quid, eo ꝙ non ſunt in prædicamento niſi reductiuæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint, nec maior difficultas occurrit circa prædicamẽtum ſubſtantiæ, niſi defenſare quòd ſubſtantia incorporea infinita qualis eſt Deus Benedictus non continetur in prædicamento ſubſtantiæ, & id quidem defenſauimus ſcribentes ſuper primam partem B. Th. in q. 3. art. 5. Quare vide illic, ne idem in diuerſis locis pertract.

¶Quæſtio 18. Si plura accidentia quæ ſint eiuſdem ſpeciei poſſunt eſſe ſimul in eodem.

Et quæcunque in eadem ſubſtantia entia, dr̃iam habent. Tex. 15. Super quem tex. dicit B. Th. Quintus modus differendi ſpecie eſt, qñ aliqua accidentia ſunt in eodem ſubiecto & tamen differunt adinuicem, eo quòd impoſſibile eſt plura accidentia vnius ſpeciei eſſe in eodem ſubiecto.

CIRCA hanc q. aduerte, ꝙ varietas opinionum reddit ipſam difficilem, nam Scotiſtæ tenent, dictum philoſophi

non esse vniuersaliter verum. Aliq Thomistæ vt Paulus Soncinas in 7.lib.metaph.q.4.tenet ipsum esse vniuersaliter verum. Aliqui alij Thomistæ, vt Cap.in 2.dist.3.qō.2.in rñsione ad argumēta, facta ꝯtra 9.ꝯclusionē, tenet, ꝙ in aliquo sensu cōcedi pōt, duo accñtia eiusdem spēi esse simul in eodē, & in aliquo non. Vt igitur dicā, ꝙ vr̃ mihi tenendum ſm doctrinam B.Th.sic procedam. Primo. Declarabitur quæ sit mens B. Th.in hoc quæsito. Secundo. Quæ sit mens Scotistaꝶ, & si quæ rōnes eorum sunt contra mētem B.Th.soluent. Tertio, Quæ sit mens Iand.sequentis viam Comment.

Quātum ad mentem B.Th.aduerte, ꝙ in diuersis locis videtur diuersimode loqui, nam in 5.metaph.exponēs textum præmissum huic quæsito, videtur tenere absolutę & sine aliqua distinctione partem negatiuam, & in 1.parte q.85.art.4. tenet absolutę, ꝙ formæ eiusdem generis siue sint oppositę siue non, non possunt esse simul in eodem subiecto, ergo multo minus plures formæ eiusdem speciei & distinctæ solo numero, probatur consequentia, quoniam maior est distinctio specifica. quàm sola distinctio numeralis. Si igitur formæ distinctæ specie non possunt esse simul in eodem, multo minus formæ distinctæ solo numero, quæ omnem distinctionem videntur trahere à distinctione subiecti. In lib.autem de sensu & sensato exponens textum, qui incipit, vel quemadmodum in rebus ipsis contingit &c.videtur concedere, ꝙ plures formæ eiusdem generis secundum esse intentionale possunt esse simul, tam in sensu, quàm in itellectu, vt species albi, & species nigri, vnde sic inquit. Corpus naturale, recipit formas secundum esse naturale, & materiale secundùm ꝙ habent in se contrarietatem. & ideo non potest idem corpus simul recipere albedinem & nigredinem. Sed sensus & intellectus recipiunt formas rerum spiritualiter & immaterialiter secundum esse quoddam intentionale, prout nō habent contrarietatem, vnde sensus & intellectus simul potest recipere species sensibilium contrariorum, cuius simile potest videri in diaphano, quòd in vna & eadem sui parte immutatur ab albo & nigro, quia immutatio non est materialis secundum esse naturale, vt dictum est, hæc illę, ex quibus patet ꝙ videtur esse contrarius his, quæ dixit in prima parte, vbi ab

solu

ſolutę negat, formas eiuſdem generis ſiue oppoſitas ſiue nō, poſſe ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

Vt igitur auferatur omnis apparens cōtrarietas ex doctrina B.Th.aduerte, quòd in quæſtionibus de veritate, q.8.art. 14.declarans mentem ſuam proponit hanc diſtinctionem, formæ eiuſdem generis poſſunt tripliciter conſiderari. Primo,vt ſunt in potentia,& ſic poſſunt ſimul eſſe, quia vna potentia eſt contrariorum & diuerſarum formarum vnius generis. Secundo,prout ſunt in actu imperfecto,vt quādo ſunt in fieri & ſic etiam poſſunt ſimul eſſe, vt in motu dealbationis albedo eſt in eodem, vt in fieri,& nigredo vt in corrupti. & vt dicit in eodem arti,in reſpōſione ad octauum, duæ formæ intentionales ſunt in eodem puncto medij non abſolutæ & perfectæ,ſed vt indifferente, ex conſequenti in actu imperfecto. Tertio,prout ſunt in actu completo & perfecto,vt quando albedo eſt in fine dealbationis,& quando forma intentionalis actuat perfectæ ſenſum aut intellectum, vt exeat in actum ſentiendi, vel intelligendi, & vt ſic non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto,quia oporteret eandem potentiā ad diuerſos actus terminari,quòd eſt impoſſibile,ſicut vnam lineam ex vna parte ad diuerſa puncta terminari. Hæc eſt determinatio B.Th.pro cuius notitia aduerte,quòd ſecundùm doctrinam B. Th.cauſa ſufficiens huius incompoſſibilitatis ſecundum actum perfectum, non eſt ſola oppoſitio vel repugnantía ſecundùm eſſe, quæ reperitur in ſpeciebus colorū & ſaporum in ſuo eſſe reali,vel diuerſitas ſitus in partibus, quæ reperitur in ſpeciebus figuræ. ſed etiam vnigeneitas formarum.i.quæ ſunt vnius generis proximi, nam in ſubiecto reſpectu talium formarum ſeruatur vnitas potentiæ receptiuę, licet enim formæ diuerſorum generum recipiantur in ſubiecto ſecundùm diuerſam potentiam, vt color propter diaphaneitatem &ſapor propter humiditatem,propter quòd ſimul ſtant in eodem ſecundùm actū perfectum,tamen formę vnius generis proximi reſpiciunt ſubiectum ſecūdum vnam potentiam receptiuam, vt omnes ſpecies colorum reſpiciūt corpus ſecundum phiaphaneitatem,'& quoniam ſicut potentia reſpicit actum,ita vna potentia vnum actum & plures potentiæ plures actus, ideo eſt impoſſibile vt vna potentia ſimul

plures actus recipiat, nam si plures reciperet, iam non esset vna. Impossibile est igitur, ꝙ duæ formæ eiusdem generis, siue sint contrariæ, siue non, siue ſm esse reale, siue intentionale sub actu perfecto, se compatiantur in eodem subiecto, & multo minus possibile est de duabus formis distinctis solo numero, quæ ex sui natura minorem secum distinctionẽ ferunt. Et ex hac determinatione aufertur omnis contrarietas, quæ videtur esse in dictis B.Th. nam in expositione textus præmissi, in principio huius quesiti, loquitur de accidentibus eiusdem speciei secundùm esse perfectum, siue illud esse sit intentionale, siue reale, in eodem sensu loquitur in prima parte de formis eiusdem generis, in lib. autem de sensu, & sensato loquitur de formis intentionalibus ſm esse imperfectum, non.n. species intentionales sunt in actu perfecto in sensu, & in intellectu, nisi dum actu mouēt sensum ad sentiendum, vel intellectum ad intelligendum, ita quòd quandiu sunt in actu perfecto, tandiu sensus, vel intellectus sunt coniuncti actui secundo, & quando cessant ab actu secundo, istæ formæ intentionales non remanent nisi in habitu, ꝙ est esse in actu imperfecto, & simile acceptum ex diaphano nõ aliud concludit, nisi quòd in eodem puncto aëris sunt plures species intentionales sub actu imperfecto, quoniam non sunt nisi vt in medio differente, vt dicit B.Th. in q. de veritate q.8. art. 14. ad octauum.

Quantum ad secũdum aduerte, ꝙ Ant. And. in 5. metaph. q.8. tenet dictum philosophi non esse verum, nisi de accidentibus realibus absolutis eductis de potentia materiæ, generatis per motum, vt duo calores distincti solo numero, & ad intentum suum peruenit quinque conclusionibus.

Prima, duo accidentia distincta solo numero intentionalia, vt duę species duarum albedinum, possunt esse in eodem, puta in eodem puncto aëris in pupilla oculi, in imaginatiua &c. Hanc ꝓbat, vt videre poteris, & nos quidem concedimus hanc conclusionem, & omnes probationes suas, quo ad esse in actu imperfecto. Quòd si intendit de actu perfecto, negantur conclusio, & omnes probationes suæ, nam quando probat ꝙ sunt in eodem puncto aëris, concedo vt in medio differente, & si arguis, ergo in actu perfecto, nego consequen

tiam,

tiam, & quando probat quòd sunt simul in eadem parte pupille,& in imaginatiua,concedo in habitu,nō autem in actu perfecto,quoniam tantum tunc sunt in actu perfecto,quando visus exit in actum,& imaginatiua imaginatur. Non potest autem eadem visio terminari ad duo obiecta, vnde quando visus videt albedinem A, species A, est in actu perfecto in oculo,species autem albedinis B,est in habitu, & quando videt albedinem B, species sua est in actu perfecto in óculo, & species A,remanere potest solum in habitu. Idem intellige ex parte imaginatiuæ. De responsionibus quas illic adducit Ant. And. & suis improbationibus non curamus, quia non sunt secundùm doctrinam B.Thom.

Secunda, duo accidentia respectiua distincta solo numero,vt duæ paternitates sunt in eodem, puta in eo qui genuit duos filios. Hanc sic probat,pater dicitur quia genuit,ergo si multis actibus genuit,est pater multis paternitatibus. Hanc conclusionem non tenemus,nec probatio valet,supponit.n. relationem realiter multiplicari ex actibus, vel ex terminis, nos autem tenemus non multiplicari,nisi ex fundamento,& quia Sortes eadem potētia generatiua generat multos filios ideo vna paternitate reali,refertur ad plures filios.De responsionibus autem quas ipse adducit, & improbationibus pro nunc non curamus,quoniam infra quæremus, vnde relatio habet vnitatem, & pluralitatem.

Tertia,duo accidentia distincta solo numero realia,& absoluta non educta de potentia materiæ,per motum,possunt esse simul in eodem,& exemplificat de multis memorijs generantibus experimētum,quæ sunt plures cognitiones eiusdem speciei,quoniam sunt multorum singularium eiusdem speciei,aliter non generarent experimentum, & exemplificat de multis speciebus insensatis retentis in memoria, causatis à singularibus eiusdem speciei &c. Et nos quidem hanc conclusionem,& probationes suas acceptamus in eodem sensu,in quo acceptamus primam, & non aliter, & concedimus huiusmodi memorias,& species memoratas,seruari simul in habitu,non autem in actu perfecto.

Quarta,duo accidentia realia absoluta producta, sine alteratione,distincta solo numero,vt duo lumina,possunt esse

in eodem, probatur, ponātur duæ candele vna hic, & alia ibi, ponatur etiam corpus medium deusum, fient duæ vmbræ, si ergo amoueatur illud corpus densum, lumen vtriusque candele incedet incessu directo ad locum, vbi erat corpus dēsum & ita in eadem parte aëris erunt duo lumina, nam vmbra est priuatio luminis, ergo amoto abstaculo, lumen vtriusque cādele erit, vbi vmbra præfuit, quia habitus & priuatio fiunt circa idem. Hanc conclusionem non concedimus, ad probationem dicimus, quòd pōsito illo casu, lumen causatum ab vtraque candela in vna & eadem parte erit vnum lumen, magis tamen intensum, quam si causaretur ab vna candela tantum, & vtraque candela se habent causa partialis, vnde nō acceptamus illam responsionem, quam illic adducit, & contra quam arguit. s. quòd sunt duo lumina per comparationem ad candelas, à quibus sunt effectiuæ, & sunt vnum per comparationem ad medium, in quo recipiuntur. Hanc inquam responsionem non acceptamus, quoniam à duabus causis partialibus non sunt duo effectus per comparationem ad ipsas causas, cum habeant vim vnius causæ. Cum igitur hoc lumē intensum non possit produci, vt supponimus ab altera candela, sequitur quòd vtraque habeat vim vnius causæ, & producant tantum lumen vnum, sicut duo ignes applicati, aquę ꝑducunt vnum calorem.

Quinta, duo accidentia realia absoluta producta per motū, distincta solo numero, vt duo calores, duæ albedines &c. non possunt esse in eodem. Hanc probat diffusè, & quoniā hanc conclusionem acceptamus, & similiter ꝓbationes suas, ideo non est hic immorandum, vtrum autem duo contraria inesse remisso se compatiantur, vt tenent illic Ant. And. determinabimus in libro decimo.

Quantum ad tertium aduerte, ꝯ Iandunus in 5. metaph. q. 36. tenet dictum philosophi verificari tantum de accidentibus naturalibus & intrinsecis, quæ inseparabiliter rei conueniunt, vt lux in sole, risibilitas in Sorte. De his. n. tenet, quòd non possunt plura eiusdem speciei & distincta solo numero esse in eodem, quoniam cum vnum sufficiat, alterum superflueret. De accidentibus autem aduentitijs, qualia sunt plura lumina in eadem parte medij, & plures species intentionales

nales in eodem puncto medij,& plures relationes eiusdē speciei,vt plures paternitates,concedit quòd possunt esse simul, & quoniam probat intentum suum in his omnibus, sicut ꝓbauit Ant.And. ideo non adduco eius probationes.

Solum aduerte duas rationes, quas adducit, vltra eas quæ adducuntur ab Ant.And.

Prima.Quando calor aquæ calefactione agentis intenditur: additur gradus gradui,qui sunt vt patet eiusdem speciei, & quando subsequens gradus introducitur, præcedens non corrumpitur,aliter idem esset generans & corrumpens,respectu eiusdem, ergo duo calores distincti solo numero sunt in eodem.

Respondetur. Hæc ratio apud nos nullam habet apparentiam. quoniam negamus intensionem formæ per additionem gradus ad gradum,sed per eductionem eiusdem formę, de imperfecto ad perfectum,vt alias dicemus,& posito quòd fieret per additionem gradus ad gradum,dico quòd adueniēte subsequenti,præcedens corrumpitur,nec incōuenit, idem respectu eiusdem esse generans & corrumpēs, sed dico,quòd est generans per se,& corrumpens per accidens, quia est intendens producere sequentem gradum,cum quo non potest stare præcedens,cum sint eiusdem speciei.

Secunda. Duæ formæ substantiales stant simul in eodem, vt in Sorte est forma, per quam est homo,& alia,per quam est animal &c.ergo multo magis duo accidētia eiusdem speciei stant simul in eodem. Consequentia videtur manifesta, qm̄ si distinctæ formæ substantiales quæ dant distincta esse simpliciter, stant in eodē,multo magis duo accidentia eiusdem speciei,quæ dant esse ſm quid,antecedens autem probatur,qm̄ si esset tm̄ vna forma in homine,per quam est homo, & per quam est animal,quidquid conuenit homini inquantum est homo, conueniret homini inquantum est animal, & sic risibile conueniret homini inquantum est animal, ꝙ est falsum,quoniam omne animal esset risibile.

Respondetur,negando antecedens,ad probationem,negatur consequentia, quoniam vt diximus in 2.libro, in qō.7. contra Iandanum multiplicantem formas substantiales in eodem, iuxta numerum prædicatorum quidditatiuorum,

licet vna tantum forma sit in homine,ipsa tamen largitur ei multos gradus essendi,vt esse intellectiuum,esse sensitiuum, esse animatum,&hinc est,ꝙ non est necesse,omne quòd conuenit homini inquantum est homo,conuenire eidem inquã tum est animal. Quod .n. conuenit homini inquantum est homo,conuenit ei secundùm gradum intellectiuum, vt esse docibile,esse risibile,quod autem conuenit ei inquantum est animal, conuenit secundùm gradum sensitiuum , vt mouere seipsum, vterque tamen gradus fundatur in essentia eiusdem formæ,patet igitur quòd stante vna forma in homine,largiẽte diuersos gradus,non sequitur,quòd si risibile conuenit homini inquantum est homo, conueniat ei inquantum est animal.Relicta igitur opinione Ant. And. & Ianduni standum est determinationi,quam fecimus,secundùm mentem B.Th. Qui optime saluat dictum philosophi, & non est audiendus Iandunus,q in 5.lib.q.36.dicit,quòd licet hoc nomen diuersum specie significet aliqua diuersa in specie in eodem subiecto,non tamen est necesse, ꝙ ita sit in rei veritate,quòd semper accidẽtia in eodem subiecto,sint diuersa specie, imò possunt esse eiusdem speciei,& diuersa numero,nec inconuenit, quòd aliquod nomen significet aliquid , quòd tamen in rei veritate non est in rerum natura,vt substantia significat ideã, quæ tamen in rei veritate non est. Hæc Iand.

Sed non considerauit Iandunus , quòd in cap. de diuerso philosophus assignat omnes modos secundùm propriam intentionem,ex consequenti doctrinaliter, & veræ, & non facit mentionem de opinionibus antiquorum,sicut fecit,quãdo assignauit modos substantiæ,& ideo non oportebat Iandunum fundare se super hoc nomen substantia , quòd licet dicatur de idea, non tamen secundùm mentem philosophi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 19. Si cuilibet potentiæ actiuæ correspondet aliqua potentia passiua.

Principium permutationis aut motus,dicitur potestas in diuerso inquantum diuersum. Textu 17.

IN HAC quæstione,vt resolutæ procedamus quatuor agenda sunt. Primo,quid sit potentia actiua vniuersalissime

me sumpta,& similiter quid sic potentia passiua. Secundo, quotuplex est potentia actiua,& potentia passiua. Tertio, ponentur conclusiones responsiuæ. Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte,ne idem sæpe pertractemus, quòd in epitomi nostra in 5.metaph. in cap.de potestate declarauimus ad mentem Arist. quid sit potentia actiua, & passiua,similiter in principio 9. libri, ideo vide illic.

Quantum ad secũdum aduerte,ꝙ vt innuit Arist.in 9. lib. tex.1.potentia actiua est duplex,quædam physica,& hæc est, quæ est in rebus mobilibus quæ agunt per motum,& transmutationem physicam, sicut corpora cœlestia, & elementa, & elementata, & in corpore cœlesti includo intelligentiam non inquantum intelligentia,sed inquantum mouens,ita ꝙ ex intelligentia, & cœlo fiat vnum agens, vnum mouens, quòd Arist.in 8. phys. appellat primum mouens se ipsum. Quædam metaphysica,quæ est in substantijs separatis, quæ vt intellectuales abstrahunt à materia, & à motu physico, & possunt agere,sine motu physico,vt intelligere,velle,delectari,vtrum autem possint ad extra aliquid operari, sine motu, & sine materia,in quã agant,determinabimus,in sequẽtibus.

Potentia passiua similiter est duplex. Quædam naturalis, & hæc etiam potentia receptiua materiæ,siue subiecti,quam supponit tam gñans,quàm alterans naturale,nam ignis agẽs in aquam,vt ex ea generet ignem,supponit in materia, quæ est sub forma aquæ potentiam passiuam ad formam ignis,& calidum agens,in frigidum, supponit in substantia frigidi, potentiam passiuam ad calorem. Quædam est metaph.& hæc est in omni ente,quòd non est sua perfectio,sed aptum, est perfici aliquo distincto ab ipso realiter ad quòd comparatur,vt potentia ad actum, & hæc maxime inuenitur in abstractis,excepta prima causa. Dicemus enim in lib. 12. ꝙ in solo primo,actio sua est substantia sua. In alijs autem,& in anima intellectiua,substantia sua comparatur ad id,quòd est sua perfectio,sicut potentia passiua ad actum, vnde intellectus comparatur ad intelligere, quòd in se recipit, vt potentia passiua ad actum. Propterea Arist. in 3.de anima,tex. 17. ponit intellectum possibilem,sicut materiam, quoniam

est

eſt in potentia paſſiua ad omnia intelligibilia, ſicut materia prima ad omnes formas naturales. Et quòd dico de intellectu, idem eſt de ſenſu reſpectu ſenſibilium, & de appetitu reſpectu appetibilium, & de ſubſtantia animæ reſpectu potentiarum ſuarum.

Quantum ad tertium, pono duas concluſiones de mente philoſophi. Prima eſt. Cuilibet potentiæ actiuæ naturali correſpōdet aliqua potentia paſſiua naturalis, & econuerſo. Hæc ſic probatur, per ſeinuicem diffiniuntur: ergo ſibijnuicem correſpōdent, ꝯñtia patet, añs probatur, nam ſm philoſophum in hoc 5. tex. 17. & in 9. tex. 2. potētia actiua eſt principium tranſmutandi actiuæ aliud inquantum aliud, potentia aũt paſſiua eſt principium tranſmutandi paſſiuæ ab alio inquantum aliud, & intelligitur ly tranſmutando in quolibet gñe motus vel mutationis phyſicæ. Præterea idem manifeſtatur inductiuæ, videmus.n.ꝙ omne agens naturale, aut agit gñando, & ſic ſupponit gñabile, aut corrumpendo. & ſic ſupponit corruptibile, aut mouendo localiter. & ſic ſupponit mobile localiter, aut agendo, vel diminuendo, & ſic ſupponit augmentabile, vel diminuibile, aut alterando, & ſic ſupponit alterabile, & pluribus modis non poteſt agere agens naturale, cum agat per motum, & non ſint plura gña mutationis, & motus phyſici, ergo &c. Et aduerte, ꝙ in hac concluſione, oēs conueniunt, tam Thomiſtæ quam Scotiſtæ, & Cōmentiſtæ. Secunda concluſio eſt. Non cuilibet potētiæ actiuæ metaph. correſpondet aliqua potentia propriẹ dicta paſſiua. Hæc concluſio acceptatur ab his, qui tenent, Deum eſſe potētiæ, & virtutis infinitæ, & eſſe cauſam productiuam totius entis per creationem. Conſtat.n. omnem potentiam paſſiuam propriæ dictam eſſe potētiam materiæ vel ſubiecti in ꝓductione aũt totius entis per creationem, nec materia, nec ſubiectum ſupponitur: qm̃ creatio eſt productio nullo ſuppoſito, ergo non correſpondet potentiæ actiuæ Dei aliqua potentia paſſiua propriæ dicta. Dico autem propriæ dicta, qm̃ ſi ſumatur potentia paſſiua pro potentia logica, quæ eſt non repugnantia terminorum, prout omne non implicans contradictionem, dr̃ poſſibile eſſe vel fieri, ſic potentiæ actiuæ Dei correſpondet potentia paſſiua, ſumpta pro omni

ni eo ꝙ non implicat contradictionem. Quòd enim contradictionem implicat, est ex se impossibile. quòd est ex se impossibile, per nullam potentiam actiuam est factibile, vnde Deus non potest facere, quòd parabellæ cōcurrant, quòd homo sit asinus, &c. Et hoc est quòd solet dici, licet diuinæ potentiæ actiuæ non correspondeat adæquate possibile naturale, correspondet tñ possibile logicum, ꝙ prędicatur de possibili naturali, &de omni nō implicante contradictionē.

Qui autem tenent Deum esse virtutis finitæ, & negant creationem, non acceptant hanc conclusionem secundùm viam peripateticam, sicut sunt Commentistæ. Inter quos est Iand. qui in 5. metaph. q. 37. dicit, licet secundùm fidem, & veritatem, alicui potentiæ actiuæ, vt potentiæ primi principij, quę totum ens producit, non correspondeat aliqua potentia passiua, tamen hoc negaret Arist. quia ad hoc ponendum, non potuit conuinci ex sensatis, verum quia in lib. 12. sustinebimus ad mentem Arist. Deum esse virtutis infinitæ, &concessisse creationem, ideo sustine donec simus in 12. lib. Et aduerte, ꝙ Iand. vbi supra, satis debili ratione probat intentum suum. Sic enim arguit, omne ꝙ producitur, aut potuit esse, aut non potuit esse. si non potuit esse, est impossibile, impossibile autem nulli potentiæ actiuæ subest, si potuit esse: ergo prius fuit aliquid in quo fuit potentia passiua.

Respondetur. Concedo, quòd potuit esse, sed nego hanc consequentiam, ergo prius fuit, &c. nam sufficit, quòd potuit esse potentia logica, eo modo quo expositum est.

Quantum ad quartum aduerte, quòd sunt aliqui doctores, qui licet concedant secundam conclusionem respectu creationis, & productionis abstractorum à materia, tamen negant eam quo ad materiam, in hoc sensu negant in materia esse potentiam passiuam ad aliquam formam, cui nō correspondeat aliquod agens naturale, potens sua potentia actiua naturali talem formam imprimere. & nituntur propositum suum probare.

Primo sic, impossibile est vt ignobilior dr̄ia sit in natura, quin sit nobilior, nam extrema opposita debent esse infra eundem ordinē. Sed actus, & potentia opponuntur, & pura potentia quæ est potentia materię disponibilis per omnem

actum,

actum,& formam sibi vnibilem est in rerum natura,ergo alterum oppositum,scilicet actus,siue agens potens imprimere omnes formas,ad quas materia est in potentia, debet esse in rerum natura,nec valet si dicatur, quòd talis actus, siue agens est ipse Deus,qui opponitur materiæ primæ, sicut purus actus puræ potentiæ, nam extrema opposita debent esse eiusdem ordinis,Deus autem est extra ordinem naturæ,materia autem prima non,ergo infra ordinem naturę debet sibi assignari aliquod agens,carens omni potentia passiua, & illud est corpus cœli,quòd non est in potentia passiua, nisi ad vbi,& est virtualiter actu omnes formæ receptibiles in materia, siue ad quas materia est in potentia.

Secundo,materia prima, non est receptiua nisi formarum simplicium elementarium,& mixtaꝝ,quę proueniunt ex elementaribus,& animarum non subsistentium,& accidentaliū corporearum,quæ consequuntur formas substantiales. Sed omnes istæ formæ possunt produci in materia per agens naturale vniuersale, quale est corpus cęli immediate vel mediate,puta coagente sibi generante vniuoco particulari, præcipue in his quæ fiunt per propagationem, ergo materia non est in potentia ad aliquam formam, quæ sibi non possit in primi ab aliquo agente naturali.

Tertio, si materia esset in potentia ad aliquam formam, quam agens naturale non posset inducere,hoc maxime esset pp formas eductas per miraculum, & pp animam rationalem,quæ à solo Deo creatur.Sed neutrum istorum cogit,nō primum,qm̄ formæ eductæ per miraculum, sunt educibiles per agens naturale,ordine quodam,nam quando ex mortuo fit viuum,immediate subuertitur ordo naturæ, quem tangit Comment.in 8.metaph.commento 18.vbi inquit. Quando ex mortuo fit viuum, non fit nisi reuertatur in 4. elementa, deinde formæ,quæ sunt inter 4. elementa,& viam generabūtur,&sic vita necessario generabitur,hęc ille,non igitur inducitur in materia aliqua forma, quæ non sit naturaliter producibilis,quamuis alio,&alio ordine,nec secundum,qm̄ anima rationalis sola inter formas est per se subsistens, ideo nō est extrahibilis de potentia materiæ, nec vnitur ad modum aliarum formarum, sed quoddam altiori modo, quoniam

non

non solum est perfectio materiæ, vt aliæ formę, sed res in se manens, sine materia, ergo &c.

Pro responsione istorum pręmitto, ꝙ in materia potest assignari duplex potentia. s. passiua naturalis, & passiua, siue receptiua obedientalis. Prima, dicit substantiam materię cum habitudine ad formam sibi vnibilem per potentiam actiuam agentis naturalis. Secunda, dicit substantiam materię cum habitudine ad formam sibi vnibilem per solum agens diuinum modo non naturali.

Ex hac distinctione dico, quòd primum argm̄ concludit de potentia passiua naturali tm̄, non aūt de obedientali, nam sufficit ꝙ illi correspondeat potentia actiua diuina. Ad secūdum dico similiter. Respectu autem potentię obedientialis, nego ꝙ materia sit in potentia solum ad formas elemētares & mixtas &c. Ad quas autem sit in potentia obedientiali est officium Theologi considerare. Ad tertium dico, quòd nō est propter animam intellectiuam, quoniam licet nō sit extrahibilis ex materia, est tamen naturaliter vnibilis actione agentis naturalis inducētis in materia dispōnēs introductione animę in materia, & conseruatione in eadem. Cōcedo autem ꝙ est propter formas miraculosas, siue miraculosę intro ductas, licet. n. materia sit in potentia naturali ad eandem formam in specie, & per multas generationes non tamen ad eādem numero, quam prius habuit, & immediate, sed respectu illius est solum in potentia obedientiali, & vt sic respicit solum agens diuinum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 20. Si diuisibilitas est formalis ratio quantitatis.

Quantum vero dicitur, quòd est diuisibile in eis quæ insunt quorum vnumquodque, &c. Tex. 18.

IN HAC q. 4. agenda sunt. Primo, declarandus est titulus. Secundo, pertractabitur opinio B. Th. Tertio, opinio Scotistarum. Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ per formalem rationem intelligo conceptum quidditatiuum, datum per prædicata ꝑ se in primo modo, vt sit sensus, vtrum diuisibilitas in partes eiusdem rationis prędicetur de quantitate in primo modo ꝑ se, & non in secundo, ita quòd se habeat proportionaliter ad quant

quantitatem,ſicut differentia, & non ſicut propria paſſio.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ res conceptibilis, aliquando concipitur per prædicata quidditatiua, aliqñ per ꝓprietates, qñ ſunt nobis notiores quàm prædicata quidditatiua. aliqñ per proprias operationes, quando ſenſu manifeſtiores ſunt quàm propriæ paſſiones, aliqñ per reſpectum ad aliquod extrinſecum, ſicut manifeſtatur locus, vt reſpicit locatum. Hinc prouenit, ꝙ B.Th. ad mentem Ariſt. diuerſimodæ concipit quantitatem: nam aliqñ ſub ratione menſuræ, puta ꝙ quantitas eſt menſura ſubſtantiæ, aliqñ ſub rõne diuiſibilitatis, puta ꝙ quantitas eſt ens primo, & per ſe diuiſibile, & ꝙ ſubſtantia eſt diuiſibilis per quantitatem. Quæ aũt ſit ratio quidditatiua eius, an ea quæ datur per menſurã, an ea quæ datur per diuiſibilitatem, perſcrutandum eſt. Vnde aduerte, ꝙ cum metaph. conſideret vnumquodque ſm ſui naturam, & entitatem, & non tantum per reſpectum ad alterum, rationabile eſt, vt illa ſit quidditatiua ratio quantitatis, quam ſibi metaph. attribuit. Conſtat aũt in præſenti text. ꝙ ſibi attribuitur ratio ſumpta à diuiſibilitate, & non à menſura. Hæc ergo erit quidditatiua ratio quantitatis, cuius ſignũ eſt, ꝙ B.Th. incipiens exponere in 5. metaph. cap. de quanto dicit. Primo, ponit rationem quantitatis dicens, ꝙ quãtum eſt, ꝙ eſt diuiſibile in ea quæ inſunt. Præterea. Eſſe diuiſibile in partes eiuſdem rationis conuenit quantitati primo, & per ſe, & immediate. i. non per aliquid prius, ergo conuenit ei quidditatiuæ, ſicut eſſe rationale conuenit homini, ꝯñtia nota, añs probatur. Eſſe diuiſibile in partes eiuſdem rõnis, aut conuenit primo, & per ſe, ſubſtantiæ materiali, aut quantitati, non ſubſtantię materiali, qm̃ ſm Comment. in de ſubſtantia orbis cap. 1. materia eſt ſecundùm ſe indiuiſibilis, ſimiliter forma, & diuidi, ſiue habere partes non conuenit eis niſi per quantitatem: ergo conuenit primo, & per ſe quantitati, & ꝙ conueniat ei non per aliquid prius, declaratur ſic, quantitati quatuor conueniunt. ſ. eſſe diuiſibile, eſſe finitum vel infinitum, eſſe æquale vel inæquale, eſſe menſuram, & hæc ſic ordinantur, quartum ſupponit tertium, neceſſe eſt enim omnem menſuram eſſe æqualem, vel inæqualem menſurato, & tertium ſupponit ſecundum, qm̃ oẽ æquale, vel in-

ęquale est finitū vel infinitum. Et secundū supponit primū, quoniam omne finitum vel infinitum quantitatiuum. necessario habet partes, ergo est diuisibile, non est autem assignabile aliq̃d prius, per quod esse diuisibile conueniat quātitati, sed ei conuenit ex sui natura, vnde sicut ista est immediata, & indemonstrabilis, homo est rationalis, ita ista, quantitas est diuisibilis in partes eiusdem rationis. Tenendum est ergo, quòd diuisibilitas est formalis ratio quantitatis, considerata quantitate consideratione metaph. quòd dico, quoniam si consideretur consideratione logica, vt considerauit eam Arist. in prædicamentis. non inconuenit rationem quātitatis sumi à mensura, & propterea distinxit Arist. in prædicamentis superficiem à loco, licet non distinguantur realiter, vt diximus in epitomi nostra in 5. metaph. Vnde si alicubi inueneris B.Th. dicentem, mensuram esse rationem quantitatis, intellige consideratione logica, & non metaph. Et sic nulla discrepantia est in dictis B.Thom.

Quantum ad secūdum aduerte, ꝙ Ant. And. in 5. metaph. q. 10. tenet nullam rationem assignatam à philosopho esse rationem quidditatiuam quantitatis, siue sumatur à diuisibilitate, siue à finito vel infinito, siue ab æquali vel inæquali, siue à mensura, tenet enim ꝙ ista quatuor sint quatuor passiones quantitatis, & prædicantur de ea in secundo modo ꝑ se, inter quas concedit diuisibilitatem esse primam, & quidem ꝙ diuisibilitas in partes eiusdem rationis non sit essentialis ratio quantitatis, ita ꝙ prædicetur in primo modo per se de quantitate, sic probat, nullus respectus formaliter, est essentialis ratio alicuius absoluti. Sed diuisibilitas est formaliter respectus, dicit. n. aptitudinem ad diuisionem, & quantitas est quid absolutum, ergo &c. maior patet ex 4. metaph. vbi philosophus deducit, ponentes omnia apparentia esse vera ad hoc incōueniens, quòd omnia essent formaliter ad aliquid. Præterea: potentia, & actus sunt eiusdem generis, & eiusdem essentiæ, quia diuidunt omne ens, sed actu diuidi nō est essentiale quantitati, quia omnis quantitas esset actu diuisa· ergo nec potentia ad diuidi, quòd significatur per ly diuisibile, est de essentia quantitatis.

Hæc est intētio Ant. And. & quidem conuenimus cū eo, quòd

quòd ratio quantitatis sumpta à mensura, siue ab æquali vel inæquali, & sumpta a finito, vel infinito, non est quidditatiua, quoniam illæ sunt passiones ꝑntes naturam quantitatis. Negamus aũt, ꝙ ratio sumpta à diuisibilitate no.. sit essentialis, & ꝙ distinctio quantitatis in species suas, sumpta à diuersa diuisibilitate, nõ sit distinctio essentialis, & ꝓpea dr̃ ad primũ, ꝙ licet nullus respectus sit totalis rõ alicuius absoluti, tamen non inconuenit ip̃m ingredi rõnem alicuius absoluti. Sunt enim quędam, quæ non possunt concipi nisi conceptu relatiuo, & tamen non dicunt respectum, sed absolutum, sicur bonum non potest concipi nisi per respectum ad appetitum, & intelligibile ad intellectum, & potentia ad actum, & quantitas ad partes, & tamen constat, quòd ista quo ad naturam suam sunt absoluta. Dico igitur, quòd ratio quidditatiua quantitatis sumitur à diuisibilitate, nõ quòd quantitas sit sola diuisibilitas, vt est aptitudo, sed quia natura quantitatis non potest concipi quidditatiuæ, sine diuisibilitate, sicut non potest concipi bonum, sine appetibilitate. Ad secundum dico, quòd maior potest habere duplicem sensum. Primo potentia, & actus sunt eiusdem generis, & essentiæ, id est eiusdem prædicamenti, & sic concedo eam, vt substantia in potentia, & substantia in actu sunt eiusdem prædicaméti, & potentia ad qualitatem, & qualitas, sunt eiusdem prædicamẽti. Similiter in ꝓposito, posse diuidi in partes, & actu diuidi primo, & per se, sunt eiusdem prædicaméti, quia vtrunque cõuenit quantitati, & nulli alteri, nisi per quantitatem. Secundo potentia, & actus sunt eiusdem generis .i. eiusdem rõnis, quo ad ingredi rationem quidditatiuam alicuius, & sic nego eam, nam esse mobile est de essentia entis naturalis, non tñ esse motum, vel actu moueri, hoc.n. separabile est ab ente naturali. Sic in proposito esse actu diuisum est separabile à quãtitate, vt patet, non autem esse diuisibile. Omnis.n. quantitas diuisibilis est, nõ aũt omnis est actu diuisa. Patet igitur, ꝙ rationes Ant. And. non concludunt contra viam nostram.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ tria faciunt difficultatẽ cõtra determinationem positam. Primo, esse diuisibile non solum simpliciter, sed ẽt in infinitum demõstratur de quantitate continua in 6. phys. ergo esse diuisibile nõ est ratio formalis,

malis & quidditatiua quantitatis. antecedens manifestũ est ex diffinitione continui, consequentia patet, qm̃ cum ratio quidditatiua sit medium demonstrandi passionem de subiecto, ipsa est indemonstrabilis, vnde cum prædicatur de eo cuius est ratio, efficitur propositio immediata ex 1. poster.

Respondetur, aliud est quantitatem esse diuisibilem, & esse diuisibilem in infinitum. primum.n.primo & per se, & nõ per aliqd prius cõuenit quãtitati, ideo esse diuisibile primo & per se est indemõstrabile de quãtitate. secũdum aũt conuenit quantitati, nõ absolute, sed ratione cõtinuitatis. iõ demõstrari põt, ex eo.n.ꝙ continuum non põt componi ex indiuisibilibus, prouenit continuum esse diuisibile in infinitum.

Secundo, ratio formalis alicuius generis vniformiter conuenit speciebus illius generis, vt patet pro quãto cõueniunt in genere, sed esse diuisibile non vniformiter conuenit speciebus quantitatis, puta discrete & continuæ. Quantitas enim discreta habet partes actu diuisas, vt binarius lapidem. continua autem habet partes non diuisas abinuicem, sed diuisibiles, cuius signum est, quòd copulantur ad vnum terminum communem.

Respondetur, licet partes quantitatis discrete non copulẽtur ad vnum terminum communem: tamen vt partes sunt & actu constituunt vnum totum, puta ternarium, non sunt actu abinuicem diuisæ, alioquin numerus non esset vnum per se, cuius oppositum manifestabimus ifra, nego igitur quin esse diuisibile conueniat vniformiter quantitati continuæ & discrete, vt sunt quoddam totum.

Tertio vr̃, ꝙ esse diuisibile primo & per se cõueniat quãtitati, nam ante oẽm quãtitatem ẜm viam nostram recipiť forma substantialis in materia, ergo ante omnem quantitatem materia est diuisa vel diuisibilis, alioquin determinata forma substantialis, aut in nulla aut in omni materia reciperetur.

Respondetur dico, iuxta determinationem quam fecimus in q. de principio ĩdiuiduationis supra, in hoc 5. lib. licet forma substantialis p̃cedat natura oẽ accidens in materia, non tñ reciperetur in ea, nisi esset signata, ex consequenti distincta à qualibet alia materia, quam distinctionem non habet à se, sed ex ordine ad hanc determinatam quantitatem. Dico

igitur,ꝙ esse indiuisibile primo & per se conuenit quantitati,qm̃ nihil quantitatiuę indiuisibile est,nisi sit quantitas vel sub quantitate,vel ordinem habent ad quantitatem.

De loco,& motu,& tempore,an sint quantitates per se:iã determinauimus in nostris Epit.in cap.de quanto in 5.libro metaph.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 21. Si modi relatiuorum sunt sufficienter assignati.

Ad aliquid dicuntur alia per se vt duplum ad dimidium. Textu 20.

PRO resolutione quæsiti,licet de relatione iam locuti sumus in tract.de transcendentibus, ad præsens pertractãda sunt septem. Primo, si relatio est ens reale. Secundo, si relatio realis sufficienter diuiditur per mutuam & non mutuam. Tertio,quid requiritur ad mutuam & non mutuã. Quarto,quotuplex sit fundamẽtum relationis realis. Quinto,si prædicamentum ad aliquid cõtinet in se oẽm relationẽ realem. Sexto,ponetur cõclusio responsiua quæsito. Septimo,soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quòd vt recitat Auic. in 3. lib.suæ metaph.cap.10.quidam dixerunt, quòd non est relationum certitudo,nisi in anima,cum intelligit res, & in hãc opinionem conuenerunt quidam posteriores,vt Petrus Aureol. qui dixit illud quòd est in re de relatione non est nisi fundamentum,& termini,habitudo vero inter illa est solum obiectiuæ in anima cognoscente, & hanc suam imaginationem conatur sic declarare. Relatio realis non dicitur,eo ꝙ est actu in re, sed eo ꝙ est in re secundùm potentiam propinquam,ita quòd cogitur intellectus,illam reducere in actu nõ ab extrinseco,sed ex intimis fundamenti,sicut per oppositũ, relatio dextri in columna,est relatio rationis, eo quòd nihil in columna ponitur, quòd cogat intellectum ad concipiendum relationem dexteritatis circa ipsam, dicuntur ergo reales,quia sunt propinquissime rei,intantum quòd intellectus necessitatur à re ad concipiendum eas, quasi in re essent reperte, sicut per oppositum dicuntur relationes rationis, eo quòd intellectus non necessitatur ã re ad eas concipiendum, imò eas fabricat per se. Et quidem,quòd nulla relatio sit in

re,

re,sed in anima,probat in omni modo relatiuorum.

Primo,probatur de relatione primi modi sic,identitas,similitudo,æqualitas,& aliæ relationes modo numeri nõ sunt aliud quàm quædam vnitates, quæ vnitas non est aliud nisi quædam indiuisio,& indistinctio. Sed huiusmodi indiuisio, & indistinctio non possunt fundari in aliqua re communi à natura,quia talis nõ est,nec in duabus rebus indiuidualibus, quia sic vna res esset in duobus subiectis, ergo huiusmodi relationes non sunt in re,sed in intellectu.

Secundo,probat de relatione secundi modi sic,paternitas & filiatio non fundantur nisi in actu,qui transit. Sed actus q transit nihil fundat in re,quia non est,ergo paternitas, & filiatio non sunt in re,sed in intellectu. Præterea paternitas à quo produceretur,non à patre, quia sequitur absurdum.s.ꝙ aliquid actione transeunte agat in seipso,nec à filio, quia recipit,& non imprimit in patrem,non ab actione profluente à patre,quia illa recipitur in filio,& sic quidquid derelinquitur est in filio,&non in patre,cum igitur paternitati non possit assignari principium productiuum,patet,quòd non est in re, sed in intellectu.

Tertio,probat de relatione tertij modi sic.Impossibile est rem realiter dependere à non re,quia dependeret à nihilo. Sed hoc sequeretur in tertio modo relatiuorum,si relatio esset res,stat.n.scientia etiam destructo scibili,ergo inter scientiam,& scibile non est relatio in re,sed in intellectu.Vltimo probat propositum generaliter sic,illud non est res extra intellectum,quòd fit sine omni agente reali, sed albo existente in oriente,si fiat aliud album in occidente,intelligitur similitudo per intellectum inter ea,&non fit per aliud reale agẽs, imò secundùm Philosophum in 5. phys.tex.10.contingit aliquid de nouo relatiue dici ad alterum,altero mutato,ipso tamen non mutato.

Hæc fuit phantasia Petri Aur.cui contradicitur de mente Arist.& Comment.&Auic.nam Arist.in 12.lib.metaph.tex. 19.quærens,vtrum substantiarum,&aliorum prædicamentorum sint eadem principia, inter prædicamenta connumerat ac aliquid,imò de eo solo mentionem expressam facit, inqt enim, vtrum altera aut eadem sunt principia, & elementa

ſubſtantiarum,& eorum quæ ſunt ad aliquid &c.Conſtat au tem ꝙ in 6.lib.text.4.diuiſit ens,in ens,in ens verũ, ꝙ eſt ens in anima,& in ens diſtinctum in prędicamenta,ꝙ neceſſe eſt eſſe ens extra animam, alioqui membra diuiſionis nõ eſſent oppoſita. Cum igitur cõnumeret ad aliquid inter prædicamenta. patet ſuam intentionem fuiſſe,ꝙ ſit ens reale. Comment.autem in 12.lib.exponens text.19.& reddẽs rationem, quare Philoſophus quærens,vtrum ſint eadem principia ſubſtantiarum & aliorum prædicamentorum. ex alijs prædicamentis nullum nominat,niſi ad aliquid,dicit ſic,& dicit propriæ relationem,quia eſt debilioris eſſe alijs prędicamentis, ita ꝙ quidam reputauerunt eam eſſe ex ſecundis intellectis, hæc ille. Quaſi dicat: ideo nominat ſolum ad aliquid, vt manifeſtet,ꝙ eſt ens reale,de quo poſſet eſſe maius dubium propter debilitatem ſuĩ eſſe. Auic.vero in tertio lib.ſuę metaph. cap.10.manifeſtæ ſentit aliquam relationem eſſe realem & habere eſſe,nullo intellectu cogitãte. ſic enim inquit. Nos ſcimus,quòd hæc res ineſſe eſt pater illius,&ille filius illius, ſiue intelligatur,ſiue non,& ſcimus ꝙ plãta accipit nutrimẽtum,ſic quòd ibi eſt agens & patiens: & ſcimus ꝙ cœlum eſt ſuper terram, & terra eſt inferior eo,ſiue hæc intelligantur, ſiue non, & illud quòd aſſignamus, eſt ſimile in alijs relatiuis. vltra expreſſam mentem Ariſt.& Comment.& Auicen. eſt manifeſta ratio ad propoſitum, quam adduximus in tractatu de tranſcẽdentibus,quòd ordo qui eſt relatio,eſt de perfectione vniuerſi. Specialiter autem arguitur ſic contra imaginationem Aureoli. quando intellectũs cogitur ad intelligendum dominum in habitudine ad ſeruum, aut præceſſit ex natura rei,& in actu primo talis habitudo, aut non,ſi ſic, ergo eſt ens reale,quoniam ſecundum te præcedit actum intellectũs. ſi non. ergo quantum ſit ex parte rei, poteſt intellectus ĩtelligere dominum,ſine habitudine ad ſeruum, quia ſecundùm te non præcedit actum intellectus,ex conſequenti non cogitur intellectus ad intelligendum huiuſmodi habitudinem quando vult intelligere dominum, quòd tamen eſt contra ipſum Aureolum,vt patet ex prædictis.

Nunc igitur reſpondendum eſt argumentis ſuis,iuxta viã noſtram.

Ad

Ad primum,nego minorem. nā ſicut inter duo alba eſt vnitas rationis in qualitate,ſic & illa vnitas poteſt fundari in natura ſpecifica albedinis, quæ eſt communis ſ'm rationem, & ſi dicas,ergo relatio realis qualis ponitur ſimilitudo, fundabitur ſuper vnitatem rationis,quòd videtur impoſſibile,cum relatio trahat realitatem à fundamento. Rñ. non fundatur præciſæ ſuper vnitatem rationis naturæ cõmunis, ſed inquantum talis vnitas adiuuatur diuerſitate reali ſuppoſitorum. Poſſet etiam dici,ꝙ fundamentum ſimilitudinis nõ eſt vnitas naturæ communis,ſed res ſingulares,non abſolute,ſed vt ſunt vnum ſpecie. Ad primum inductum contra ſecundum modum,nego maiorem. nam fundamentum eſt potentia generandi vt fuit ſub actu, & ille actus permanet in virtute, & hoc ſufficit. Ad ſecundum contra eundem modum dico,ꝙ producitur à patre & à filio,non quidem directè,ſed per quandam reſultãtiam,nam ex hoc ꝙ pater generat,& filius generatur,reſultat in patre paternitas,& in filio filiatio. Et aduerte,quòd hæc reſponſio nõ placet Paulo Soncinati in 5.meta ph.q.25.&quòd filius nõ producat paternitatem in patre ꝓbat tripliciter. Primo,ſi filius producit paternitatem in patre. ſequitur ꝙ eam producat in primo inſtanti ſui eſſe. Sed hoc eſt falſum. Tum,quia nullum agens naturale producit in inſtanti formam accidentalem. Tum,quia nullũ tale agit in principio ſui eſſe,licet incipiat agere. Probatur autem illa prima conſequentia: quoniam in primo inſtanti in quo filius eſt,in eo filiatio eſt. ergo & paternitas, quoniam relatiua ſunt ſimul natura. Secundo,vel filius producit paternitatem eadem actione qua pater,vel alia. non eadem,quoniam à duobus agentibus non egreditur eadem actio, ſi alia. ergo datur aliqua productio, quæ per ſe terminatur ad relationẽ, ſcilicet illa qua filius producit paternitatem in patre.Tertio agere præſupponit eſſe. ergo filius prius natura eſt, quàm cauſet paternitatem,ſed in illo priori. filius habet relationẽ producti.ergo relatio producti ſiue filiationis eſt prior natura relatione paternitatis,quòd eſt falſum.Quòd etiam pater non producat in ſe paternitatem, ſic arguitur. quælibet productio prius natura terminatur ad terminum rectum,ſiue ſit per ſe,ſiue ſit per accidẽs,quàm ad terminum reflexum. ergo

pater prius natura causaret filiationem quàm paternitatem in se reflexæ, quòd est absurdum, verum quia responsionem datam teneo esse veram, ideo soluendæ sunt prædictæ instantiæ. Ad primam nego falsitatem consequentis. Ad probationes dico, quòd non concludunt, nisi de agente actione ꝓpriæ dicta, non autem de agente per modum resultantiæ, quo modo agendi, filius causat paternitatem in patre, & de tali modo agendi, nego antecedens, siue assumptum vtriusq; probationis.

Ad secundum, dico ꝙ eadem actione, & ꝙ patet, & filius possunt dici suo modo duæ causæ partiales paternitatis, & nego quin eadem actio, possit esse à duabus causis partialibus, nec propositio quam assumis est vera, nisi in agentibus totalibus & disparatis.

Ad tertium dico, ꝙ antecedens potest dupliciter intelligi. Primo, agens supponit esse, id est prius est esse agentis, quàm suum agere, & hoc non est necessarium, aliter non daretur effectus coëuus causæ suæ. Secundo, agens supponit esse in consequentia, nam bene sequitur hoc agit, ergo est, & in hoc sensu antecedens est verum, & necessarium, & non in alio sensu, & sic intellecto antecedente, nego cõsequentiam, vnde nihil concludit.

Ad illud quo probat, patrem non producere in se paternitatem, dico quòd assumptum non est verum, nisi in agere ꝓpriæ dicto, & non in agere per modum resultantiæ. Item verificatur de agente absoluto, vt ignis prius calefacit, quàm rarefaciat. In agente autem relatiuo, eo modo quo potest esse agens, assumptum non est verum, quare &c.

Ad illud, quòd inducitur contra tertium modum, dico ꝙ maior potest habere duplicem sensum. Primo, quòd nõ dependeat à nõ re in actu, quæ tamen est res in potentia. Secundo, quòd nõ dependeat à nõ re in actu, quæ nec est res in potentia. In primo sensu, negatur maior præcipuæ in respectiuis, nam quæ sunt ad finem, pendent à fine, qui non est in actu, sed producibilis, sic est in proposito, licet scibile destruatur actu, remanet tamen in potentia, vt rosa in hieme, vnde non inconuenit scientiam ab eo dependeret, & negatur illa consequentia, ergo dependeret à nihilo, potest etiam dici, ꝙ

quand

quandiu ſcibile eſt actu,inter ſcientiam, & ſcibile eſt relatio realis actu,deſtructo autem ſcibili, quòd tamen remanet in potentia,eſt relatio realis potentialis,& de hac non inconuenit dicere,quòd dependet à non re,non tamen à nihilo.

Ad illud quòd generaliter inducitur, nego minorem, teneo.n.vt manifeſtabitur infra,ꝙ relatio non diſtinguitur realiter à fundamento, vnde producens, album in oriente producit ſimilitudinem,quo ad ſuam realitatem,quando autem fit album in occidente, ſimilitudo non recipit niſi ſuum formale,ſcilicet dici ad alterum,ad quòd ſufficit productio alterius albi in occidente. Hoc enim poſito,naturali ſequella ſequitur album in oriente aſſimilari formaliter albo exiſtenti in occidente. Hæc de primo dicta ſint.

Quantum ad ſecundum dico,ꝙ ſufficienter diuiditur per mutuam,& nō mutuam,nam cum omnis relatio realis ſit inter extrema realia,& trahat realitatem à fundamento vt dicemus infra, vel in vtroque extremo eſt fundamentum reale, vel in altero tantum. Si in vtroque,erit relatio mutua,quales ſunt relationes primi modi, vt identitas duorum indiuiduorum in ſpecie,nam ſicut ex natura rei,ſubſtantia Socratis continetur ſub homine,ſic ſubſtantia Platonis.Similiter ſicut ex natura rei duplum reſpicit dimidium, ſic & econuerſo, & ſicut ex natura rei album, aſſimilatur albo *B*, ita & econuerſo. Tales etiam ſunt relationes ſecundi modi,vt dominium,& ſeruitus,ſicut enim in dño eſt potentia actiua regendi,ita eſt in ſeruo potentia paſſiua,qua regitur idem intellige de omni actiuo,& paſſiuo,naturali &c. Dico naturali,vt excludam agens diuinum,& paſſiuum naturale,quoniam inter ea non ſeruatur relatio realis mutua, & ratio huius aſſignabitur infra. Si in altero tantum,erit non mutua,quales ſunt relationes tertij modi, nam licet vnum extremum dependeat ab altero, non tamen econuerſo, vt ſcientia noſtra dependet à ſcibili,& non econuerſo,& ſentire à ſenſibili, nō econuerſo, & menſuratum à menſura non econuerſo, propterea inquit Ariſt.in 5.metaph.cap.ad aliquid. Menſurabile vero,& ſcibile,& intellectuale eo ꝙ aliud dicitur ad ipm, ad aliquid dicuntur. Sed non ꝙ illa ad aliud &c.Et ſi quæras quo differunt, mutua, & non mutua, vel quot requirantur

ad mutuam. Rñ. tria requiruntur, quæ iam expressi in tract. de transcendentibus, in secunda diuisione entis realis, & illic inuenies, quare inter primam causam, & effectum suum non sit relatio mutua, cum in vtroque extremo sit fundamentum reale. Quot autem requirantur ad non mutuam, dico, quòd requiruntur extrema actu distincta, & quòd fundamentum sit saltem in vno extremo, vel si sit in vtroque extremo non tamen habeant mutuam dependentiam nec mutuo se perficiant. Et per hoc patet quid dicendum sit ad tertium propositum.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ de fundamento possumus loqui dupliciter. Primo, quo ad modum. Secundo, quo ad entitatem. Si primo modo, sic sunt tantum duo modi precipue in relatione mutua. s. modus quantitatis, qui constituit primum modum relatiuorum, & modus potentiæ, siue actionis, qui constituit secundùm modum. Si vero loquimur de entitate fundamenti. Sic dico, quòd non solum quantitas, & potentia, siue actio fundat, sed etiam substantia sunt in creatione, & in distinctione numerali, & specifica substantiali. Similiter quantitas fundat, vt in æqualitate, & qualitas vt in similitudine, & actio, & passio, vt patet in relatione, quæ est inter agens, & patiens, & in potentia actiua, & passiua, vt inter calefactiuum, & calefactibile, & de his omnibus magis loquemur infra.

Quantum ad quintum aduerte, ꝙ aliqui Thomistæ non audent determinate tenere partem affirmatiuam, sed tu sine dubio tene eam, & ratio tua erit hæc, quia ens finitum sufficienter continetur in decem prædicamentis. Omnis autem relatio in creatura, est quoddam finitum, saltem ratione fundamenti. Quòd dico, quoniam relatio, vt relatio non est q.d finitum nec infinitum entitatiuæ, ergo sufficienter continetur in prædicamento aliquid. Nec contra hanc resolutionem inueniens obiectionem difficilem, nisi quia sic tenueris relationem identificari fundamento, sequitur substantiam esse in prædicamento accidentis, puta si relatio distinctionis specifice substantialis, est in prædicamento ad aliquid, & si est idem cum substantia rei, quæ est fundamentum huius distinctionis, sequitur manifeste substantiam esse in ad aliquid,

quid,ꝙ eſt prædicamẽtum accidentis,ſed quod hoc non obſtet,declarabitur cum agemus de idẽtitate relationis,& fundamẽti. Et aduerte,ꝙ ratio fortior eorum,qui tenẽt oppoſitum, eſt hæc. Relatio contẽta in prædicamento ad aliquid fundatur in accidẽte,ergo quæ fundatur in ſubſtãtia,erit trãſcendẽs.Sed hæc ratio nõ cogit,quia non eſt neceſſe relationem prædicamẽtalem fundari in re,quæ ſit accidẽs, ſed ſufficit,ꝙ habeat modum accidentis, puta quantitatis vel actionis, &c. Sic ſubſtantia poteſt fundare relationem vt induit modum vnitatis, vel potentiæ actiuæ, vel paſſiuæ, vt manifeſtum erit quando agemus de relatione,& fundamento.

Quantum ad ſextum, ponitur hæc concluſio reſponſiua. Modi relatiuorum ſunt ſufficienter aſſignati, & huius cõcluſionis duplex ratio poteſt aſſignari. Primo,tot ſunt modi relatiuorum, quot modis contingit vnam rem ordinari ad aliam, qm̃ relatio dicit ordinem. Contingit aũt vnam rem ordinari ad aliam tribus modis. Primo,ſecũdum eſſe,prout eſſe vnius dependet ab alia,vel eſſentialiter,vel menſuratiuæ, & maximæ menſura perfectionali, & ſic eſt tertius modus,dico eſſentialiter, vt idea tum ab idea,ſcientia à ſcibili, ſenſus à ſenſibili. Dico menſuratiuæ,vt omnes colores ab albedine,omnis ſubſtantia à prima,& nobiliſſima ſubſtantia. Secundo,ſecundo virtutem actiuam,vel paſſiuam,prout vna res patitur ab alia,& illa aliquid ſibi confert, & ſic eſt ſecundus modus,qualis eſt inter generans, & genitum,intèr docẽtem,& addiſcentem,ædificantem,& ædificatum. Tertio,ſecundùm quantitatem,prout quantitas vnius, poteſt menſùrari per quantitatem alterius, & ſic eſt primus modus. ad quem reducuntur relationes fundate ſuper vnitatem,quę eſt principium quantitatis. vnde identitas fundata in vnitate ſubſtantiæ,& ſimilitudo fundata in vnitate qualitatis: continentur ſub primo modo.

Secunda ratio. Quoniam relatio trahit ſuam realitatem à fundamento,tot ſunt modi relatiuorum. quot ſunt fundamenta quo ad modùm fundandi. Hæc autem ſunt tantum tria in genere.ſ.quantitas, actio, menſura perfectionalis: ſi quantitas,ſic eſt primus modus, ſumendo quantitatem pro vera quantitate,vel pro habente modum quantitatis,pro ve

ra

ra quantitate, vt omnes proportiones numerales fundantur super eam, pro habente modum quantitatis, vt substantia cõsiderata, vt vna fundat identitatem, vt plures fundat distinctionem, qualitas vt vna in specie, fundat similitudinem, vt plures, dissimilitudinem, si actio, sic est secundus modus, sumendo actionem vniuersaliter, vt se extendit ad omnem motum, & productionem, & quoniam passio est supponens actionẽ, ideo relationes fundate super passionem in hoc secundo modo continentur, vt seruitus, & filiatio. Similiter relationes fundate super principia actiua, & passiua, in eodem modo cõtinentur, siue huiusmodi principia sint substantiæ, siue qualitates, si mensura perfectionalis, sic est tertius modus, sumendo mensuram perfectionalem, pro omni eo quòd in quocunque genere est mensura aliorum, & quoniam omne scibile est mensura scientiæ secundùm veritatem, & perfectionem. ideo omnis relatio inter scientiam, & scibile in hoc tertio modo continetur. Patet igitur quòd isti tres modi generici sufficienter diuidunt relationem realem, quoniam nulla potest inueniri quæ non contineatur sub aliquo istorum modorum, vt declaratum est.

Quantum ad septimum aduerte, quòd non videtur primus modus bene assignatus. nam de quolibet ente comparato alteri, verum est dicere, quòd est idem cum eo vel diuersum, & hoc tam in substantia, quàm in quantitate, & qualitate &c. Ergo non bene dixit Arist. eadem sunt, quorum vna est substantia. Præterea. Omne ens comparatum cuilibet enti, vel est simile, vel dissimile illi. Et secundùm perfectionem, vel est æquale, vel inæquale illi, ergo similitudo non solum potest fundari in qualitate, & æqualitas non solum in quantitate, sed in quolibet genere entis absoluti.

Respondetur. Quando dicit Arist. ꝙ eadem sunt quorum vna est substantia, non sumit substantiam, vt distinguitur cõtra accidens, sed vt verificatur de qualibet essentia, prout intelligitur illud vniuoca sunt, quorum ratio substantiæ est eadem. nec qñ dicit, similia sunt quorum qualitas est vna, sumit qualitatem, vt distinguitur contra alia prædicamenta, sed pro omni habente modum qualitatis, & quoniam formę substantiales, & differentiæ, & actiones, & passiones qualificant,

cant rem, ideo iuxta hæc omnia, poteſt attendi ſimilitudo, & diſſimilitudo. Nec quando dicit, æqualia ſunt quorum quan titas eſt vna, ſumit quantitatem, vt diſtinguitur contra alia prædicamenta, ſed pro omni habente modum quantitatis, vt albedo 6. graduum, & albedo decem graduum, & qm̄ omnis forma intenſibilis, & remiſſibilis poteſt induere modum quā titatis, ideo iuxta eas vt ſic poteſt attendi æqualitas, & per hoc patet, quid dicendum ſit ad argumentum.

Aduerte etiam, quia non videtur ſecundus modus bene aſſignatus. nam ſecundùm philoſophum potentia actiua, refertur ad paſſiuam, vt calefactiuum ad calefactibile, & refertur ad actum ſuum, vt ad calefacere, & viſus ad videre. Sed id videtur falſum, quoniam vni relatiuo correſponderent plura correlatiua in eodem genere relationis, quòd non poteſt eſſe, aliter ſequitur, quòd idem relatiuum eſſet, & non eſſet. Verbi gratia, ſi A, refertur ad B, & ad C, remoueatur B, & remaneat C, dum remouetur B, remouetur A, & dum remanet C, remanet A, per regulam. Relatiua poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt, ergo &c.

Reſpondetur, & concedo ꝙ vni relatiuo poſſunt correſpō dere plura relatiua partialia, vt vni patri plures filij, vni magiſtro plures diſcipuli, vni continenti plura contenta, non ta men plura totalia, quoniam vt argm̄ probat, idem ſimul eſſet & non eſſet. Item poſſunt correſpondere plura, non tamen æque primo, ſed vnum primo, & per ſe, alterum autem per ſe, ſed non primo, vt ſpecies refertur per ſe primo ad genus, & ad indiuidua per ſe non primo. Et cum arguitur, ꝙ idem eſſet, & non eſſet, negatur conſequentia, quæ tamen valeret ſi idem diceretur ad plura æque primo, nam relatiuum reſpicit primo, & per ſe ſuum primum, & totale correlatiuum. Vnde ſi remoueatur ſecundarium correlatiuum, non deſinit eſſe relatiuum, niſi reſpectu illius ordinis, quem habet ad ſecundarium correlatiuum. In propoſito igitur dico, quòd non inconuenit potentiam actiuam dici ad paſſiuam, & ad agere, ſed ad vnum per ſe primo, ad aliud autem per ſe, ſed non primo.

Præterea. Aduerte, ꝙ tertius modus, non videtur bene aſſignatus. Nam aſſignatur iuxta rationem menſuræ, & menſurabil

ſurabilis,ſed id videtur pertinere ad primum modum: nam duplum eſt menſura dimidij, & omnes duæ quantitates finitæ habentes proportionem adinuicem ita ſe habent quòd vna poteſt eſſe menſura, & alia menſurata: pro quanto vna eſt maior,vel minor,vel æqualis alteri,non videtur ergo tertius diſtingui à primo. Præterea. Relatio inter ſcientiam, & ſcibile: ponitur in hoc tertio modo, & tamen eſt in ſecundo modo: quoniam ſcientia cauſatur à ſcibili, vnde ſcibile ſe habet vt factiuum,& ſcientia vt factum,ergo non diſtinguitur tertius à ſecundo.

Reſpondetur,&dicitur,quòd non omnis relatio inter mēſuram, & menſurabile eſt in primo modo, ſed tantum illa quæ eſt mutua,& eſt illa quę fundatur ſuper quantitatem cōtinuam, vel diſcretam. Illa autem quæ non eſt mutua, ſed vnum extremum pendet ab altero, & non econuerſo. conſtituit tertium modum. Ad ſecundum dico,quòd relatio inter ſcientiam,& ſcibile,aliquando eſt in ſecundo modo,aliquādo eſt in tertio: nam ſcibile poteſt comparari ad ſcientiam,ſicut cauſa ad cauſatum in ſcientia ſpeculatiua,vel ſicut cauſatum ad cauſam in ſcientia practica, & tunc eſt relatio ſecundi modi, & poteſt comparari vt obiectum terminatiuum ſcientiæ,& menſuratiuum: non quidem quantitatiuæ, ſed quo ad veritatem, & ſic relatio erit tertij modi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qō 22. Si relatio diſtinguuntur realiter à fundamento.

PRO completa conſideratione relationis quātum ſpectat ad metaphyſicum, intendo inueſtigare de relatione, & ſuo fundamento ſi ſunt idem vel non,& præcipuæ quæ fuerit mens philoſophi,& Cōment. & B.Th.circa hoc, ſic igitur procedam. Primo, propono de hoc varias opiniones. Secundo,intendo ſequi Herueum, & declarabo determinationem ſuam,eſſe ad mentem philoſophi, & Comment. & B.Th. Tertio,ſoluam rationes quæ ſunt contra determinationem Heruei,quam reputo eſſe ad mentem B.Th.& exponam quædam dicta philoſophi, & B.Th.in quibus fundant ſe, tenentes oppoſitum.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ circa hoc ſunt tres famoſæ opiniones. Duæ quidem extremæ, & vna media. Prima extre-

extrema est Ioan.Capr.in 1.sent.dist.30.q.1.&Thomę Caet. exponentis in prima parte B.Th.in q.28.in art.2.isti tenent omnem relationem realem distingui realiter à suo fundamento,& hanc esse mentem B.Th. Secũda extrema est Heruei in 1.sent.dist.30.q.1.art.1.&Greg.de Arim.in 1.sent.dist. 28.q.2.isti tenent omnem relationem realem idẽtificari suo fundamento. Tertia,quæ est media,attribuitur Scoto, q in 2.sent.dist.1.q.5. & in quolibetis q.3. tenet oẽm respectum extrinsecum distingui à suo fundamẽto, intrinsecum autem identificari,sed hanc Scoti opinionem pro nunc relinqmus, quoniam controuersia versatur circa Thomistas, & ideo videndum est. si prima extrema,vel secunda est ad mentem B. Th. Sic enim loquitur in diuersis locis, vt difficile sit videre,quid de hoc determinat sentiat.

Quantum ad secundum. Qm̃ intendo sequi Herueum, quem extimo loqui ad mentem B.Th.in hoc,ideo præpono vnam distinctionem, ex qua eliciam duas conclusiones, & defensabo. Aduerte igitur,quòd vt notat Herueus in 1.sen. dist.30.q.1.art.1. Relatio dupliciter considerari potest. Primo,quantum ad id quòd dicit in recto,& intrinsecæ. Secundo, quãtum ad id ꝙ dicit in obliquo ex cõnotato ꝙ est terminus.Et quidem quantum ad secundum sensum manifestũ est,ꝙ distinguitur realiter à suo fundamẽto, qm̃ fundamentum cum sit quid absolutum,nõ includit terminum,relatio aũt cum sit ad alterum,ipsum includit. Cõstat autem,ꝙ fundamentum, & terminus distinguuntur realiter, quare &c. Quantum aũt ad primum sensum de quo propriæ intendimus. probo,ꝙ relatio,& fundamentum sint idem realiter, ita ꝙ hæc est identifica. Albedo est similitudo,nõ autem formaliter,qm̃ fundamentum est ad se, relatio aũt ad alterum. Et pro hac cõclusione sic arguo, vult Arist.in 5.physſ.tex.10. relationem realem aduenire subiecto sine mutatione subiecti,ex quo sic arguitur,impossibile est,& omnino non intelligibile aliquid de nouo aduenire alicui subiecto. diuersum realiter ab omni eo ꝙ prius inerat eidem subiecto, & quòd subiectum non sit mutatum ſm tale sibi de nouo aduenies; nam tale subiectum recipiens rem nquam quam prius non habebat, vel se habet eodem modo quo prius, vel aliter. si eodem

eodem modo, ergo nihil noui, & distincti realiter recepit, si aliter, ergo mutatum est. mutari .n. est rem aliter se habere quam prius, sed relatio aduenit de nouo alicui subiecto ?m Arist. sine mutatione subiecti, vt patet si hodie sit tm̄ vnum album in mundo, & cras fiat aliud album: verum erit dicere cras, hoc album est simile illi, & tñ hodie non est verum cū nondum sit positum suum correlatiuum. ergo similitudo de nouo aduenit priori albo, non facta mutatione in priori albo, sed ex sola productione alterius coalbi, ex quibus manifestæ sequitur quòd relatio non est quid realiter distinctum à fundamento, quòd prius inerat subiecto, vnde posito vno solo albo in mundo, ponitur tota realitas similitudinis, sed non formalitas, donec alterum coalbum producatur.

Et aduerte, ꝙ Th. Caët. vbi supra conatur hanc rationem soluere, & dicit ꝙ posito fundamento, ponitur relatio incōpletæ, & ꝙ completur sola positione termini, & ideo potest aduenire de nouo sine mutatione eius in quo est, & adducit exemplum de actione quæ ponitur ex sola positione passi.

Sed contra. Si cōpletur sola positione termini, vel cōpletur quo ad suum formale præcisæ, vel quo ad suam realitatē. Si primo modo, ergo tota realitas similitudinis inerat subiecto ante positionē termini, in subiecto, aut non erat nisi fundamentū, puta albedo, ergo est eadem realitas albedinis, & similitudinis. Si secundo modo, nō est intelligibile, ꝙ posito termino cōpleatur, nisi quia realitas relationis, quæ erat in potentia posito fundamento, fiat actu in subiecto ex positione termini, sed hoc est impossibile, sine mutatione subiecti. Quòd .n. transit ab esse in potentia, ad esse in actu, necessario se habet aliter quam prius, ergo stat ratio inducta ꝓ conclusione. Exemplum aūt de actione non iuuat, nam ideo posito passo sequitur actio, quia est productiuæ ab agente, & recipitur in passo, sed relatio (vt patet) non est productiuæ realiter à subiecto, & recepta in termino, ergo &c.

Quòd aūt hæc determinatio sit ad mentem philosophi & Cōment. & B. Th. ostendo sic. Philosophus in 5. phys. tex. 10. tenet, ꝙ ad relationem non est motus, quia potest aduenire alicui, altero solo mutato, sed si relatio esset res diuersa à fundamento, oporteret ꝙ aliqua mutatio accideret ei, cui aduenit,

nit,& non ſolum in altero extremo quòd de nouo producitur. aliter philoſophus in hac ſua ratione peteret principium. Si enim ſupponit ꝙ relatio ſit alia res à fundamento, & cum hoc velit probare,quòd ad eam non eſt motus ꝑ hoc medium,quòd aduenit vni extremo altero ſolo mutato: patet quòd principium petit. Reſtat enim probandum,ꝙ noua relatio poſſit alicui aduenire,per ſolam mutationem factam in altero extremo. Præterea. Philoſophus in 7.phyſ. tex.17. probans non eſſe alterationem ad primam ſpeciem qualitatis,ſic arguit. in ad aliquid nō eſt alteratio, ſicut nec motus, ſed habitus eſt ad aliquid,ergo &c. Patet autem, ꝙ ſi relatio fundata ſuper habitum,eſſet alia res ab habitu, ratio philoſophi non valeret. non enim ſequitur in ad aliqd non eſt motus. ergo in habitu non eſt motus, niſi in virtute iſtius medij. Habitus,& ſua relatio ſunt eadem res, & ad relationem non eſt motus: ergo ad habitum non eſt motus. Præterea,quòd ſit de mente Comment.oſtendo ſic. Dicit Comment.in lib. de ſubſtantia orbis, quòd potentia materiæ eſt ipſa ſubſtãtia materiæ,& in 1.phyſ.tex.70.vult, quòd potentia differat à materia, quia potentia eſt de prædicamento ad aliquid. Si igitur dictum primum debet concordare cum ſecundo,neceſſe eſt dicere,ꝙ relatio, & fundamentum ſunt idem re,licet differant ratione,ſiue prædicamentaliter. Præterea,quòd ſit de mente B.Th. patet intuenti verba ſua in 5.phyſ. in expoſitione tex.10. vbi ſic arguit. in illis in quibus relatio inuenitur realiter in vtroque extremorum, videtur difficile, quòd aliquid relatiuæ dicatur de vno permutationem alterius, abſque mutatione ſui, cum nihil de nouo adueniat alicui,abſque mutatione eius cui aduenit. Reſpondens autem dicit, quòd ſi aliquis per ſui mutationem efficiatur mihi æqualis,me non mutato, iſta æqualitas primo erat in me quodam modo. ſicut in ſua radice,ex qua habetur eſſe reale, ex hoc enim quòd habeo talem quantitatem, competit mihi quòd ſum æqualis omnibus illis qui eãdem quantitatem habent. Cum ergo aliquis de nouo accipit illam quantitatem,iſta communis radix æqualitatis determinatur ad illum. Et ideo nihil aduenit mihi de nouo ꝑ hoc ꝙ incipio alteri eſſe æqualis per eius mutationem. hæc illæ.

illæ. Ex quibus sic arguo, si dictum vltimum est verum, scilicet, & ideo nihil aduenit mihi &c. vel verificatur de subiecto æqualitatis secundùm esse reale æqualitatis, vel secundũ esse formale: non secundum esse formale, quoniam quãdo ego solus habeo talem quantitatem, non dicor formaliter æqualis, posita autem eadem quantitate in alio, statim dicor formaliter æqualis illi. æqualitas ergo quo ad esse formale de nouo aduenit mihi. Si igitur dictum B. Th. est verum, necesse est vt verificetur de esse reali, quasi dicat: Statim, quòd habeo talem quantitatem, habeo æqualitatem quo ad esse reale: & ideo quando incipio esse æqualis alteri, id est dici formaliter æqualis, nihil de nouo quo ad esse reale aduenit mihi, ex consequenti relatio æqualitatis non differt realiter à quantitate super quam fundatur. Patet igitur hanc esse mentem philosophi, & Comment. & B. Th.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ tres sunt fortiores rationes tenentium oppositum, quas intendo soluere. Prima est hæc. Relatio, & fundamentum sunt in distinctis prædicamentis. ergo sunt duæ res, antecedens patet, consequentia probatur: nam ex 6. metaph. distinctio entis in decem prædicamenta, est distinctio realis: ergo quodlibet prædicamentum est ens reale, ergo sunt decem res, ergo relatio, & fundamentum sunt duæ res, cum sint in prædicamentis distinctis.

Rñdetur. dico, ꝙ non est necesse ꝓdicamenta, vt res sunt, distingui realiter, aliter actio, & passio non essent duo prædicamenta, cum sint vnus motus numero ex 3. phys. Vt autem prędicamenta sunt. i. vt stant sub ratione formali, necesse est vt distinguãtur formaliter, ita ꝙ sub eadem ratione formali, vna res non potest locari in prædicamentis distinctis. Ad argm̃ igitur, nego ꝯñtiam. Ad probationem concedo totum vsque ad illud quod dicitur, ergo sunt decem res. nam hoc potest hr̃e duplicem sensum. Primus est, sunt decẽ res: quia omne prædicamentum signatum est res, & est verus sensus, sed nego vltimam consequentiam. Secundus sensus est, sunt decem res, quia omne prædicamentum signatum comparatum alteri est res, & res distincta. Et hic sensus est falsus: qm̃ si illum concederem, necessario concedenda est vltima consequentia. Exemplum habemus in diurnis perfectionibus.

bos. de quibus loquemur in lib. 12. nam de qualibet verum est dicere, ꝙ est res, non tñ sunt distinctę res, sed sufficit ꝙ distinguantur suis rationibus formalibus.

Secunda substantia & accidens nõ sunt eadem res, sed fundamentum alicuius relationis est substantia, vt distinctio numeralis Sortis & Platonis fundatur super vtriusque substantiam, & tamen omnis relatio realis est accidens. quoniam secundum te continetur in prædicamēto ad aliquid: quòd est vnum, est ex prædicamentis accidentium.

Respondetur accidens sumitur dupliciter. Primo, vt inhęrens & superadditum substantiæ, quales sunt quantitates & qualitates. Secũdo, vt id ꝙ est extra rationem rei, & siue quo res potest intelligi secundum suam propriam rationem formalem, sicut locus potest dici hoc modo esse accidens superficiei, quia non est de ratione superficiei esse locum, sed ecõuerso, Ad argumentum igitur dico ad maiorem, ꝙ licet substantia & accidens primo modo, non sint eadem res, stat tamen quòd substantia & accidens secundo modo sint eadem res, & quando dicitur in minori, ꝙ fundamētum alicuius relationis est substantia. concedo. & ꝙ omnis relatio est accidens. concedo primo vel secundo modo. Nam relatio fundata in quantitate vel qualitate est accidēs primo modo. quia non distinguitur à fundamento, & est accidens, secundo modo. quia non est de ratione sui fundamenti, potest enim intelligi quantitas sine æqualitate. Relatio autem fundata in substantia, vt creatio passiua, est accidens tantum secundo modo, cum non addat aliquod reale super fundamentum. & si dicas, cum omnis relatio realis contineatur in prædicamento ad aliquid. & aliqua relatio sit substantia, ergo substantia erit in prædicamento accidentis. quòd videtur absurdum. Rñ. imò hoc est necesse cõcedere, nam cum motus & terminus motus sint idem realiter: genero passiua, & substãtia genita erunt idem. Constat autem quòd genero passiua. est in prædicamento passionis, ergo substantia est in prædicamento accidentis. nõ ergo inconuenit id ꝙ est substantia: esse in prædicamento accidentis, non tamen ratione substantiæ, quoniam prædicamenta formaliter sunt impermista.

Tertia ratio fundatur in dicto B. Th. in 1. parte q. 28. art. 2.

ad secundum. vbi ponens differentiam inter relationes in creaturis,& relationes in diuinis inquit. Id quòd inuenitur in creatura,præter id quòd continetur sub significatione nominis relatiui, est alia res: ex quibus sic arguo, in creaturis constat ꝙ fundamentum non continetur sub significatione nominis relatiui,ergo fundamentum est alia res distincta ab ea quæ significatur nomine relatiuo.

Respondetur B. Th. in illo loco non comparat relationẽ ad fundamentum, sed ad subiectum, quòd signatur nomine relatiuo,& concedo ꝙ comparata subiecto. est alia res à subiecto,dummodo sit fundata in accidente,puta in potentia actiua vel passiua,vel in actione aut passione. Quòd ideo dico: qm̃ fundata in substantia(vt supra dixi)non distinguitur à subiecto, nec à fundamento. Vnde aduerte, quòd B. Th. in loco præalleg.& in primo sent.dist.33.q.1.art.1.non intẽdit loquitur de relationibus creaturarũ vniuersaliter: sed de fundatis super actionem & passionem creaturæ, cõstat autem ꝙ actio & passio in creatura sunt accidentia,& vt sic distinguuntur à suo subiecto,quòd est substantia: & ex consequenti relationes fundate super huiusmodi actionem & passionẽ sunt accidentia,& distinguuntur à suo subiecto,quòd est substantia,non tamen a fundamento suo. Et ꝙ fuerit mens B. Th. loqui de relationibus creaturarum fundatis in actione & passione. patet ex hoc, ꝙ proportionaliter loquitur de relationibus diuinis non absolutæ, sed fundatis super cõicationem diuinæ naturæ, signatam per generare & generari.

Quarta ratio,fundatur super dictum B. Th. in q.de potentia Dei q.8.art.2.ad primum. vbi habetur,quòd nulla substãtia in genere potest esse idem realiter quòd relatio. Constat autem,ꝙ aliqua relatio fundatur in substantia. vt distinctio substantialis inter duo indiuidua eiusdem speciei,ergo saltẽ in relationibus fundatis in substantia est distinctio realis à suis fundamentis.

Respondetur,non dicit B. Th. in illo loco,ꝙ nulla substãtia in genere potest esse idem realiter ꝙ relatio. sed dicit,ꝙ nulla substantia in genere est relatio. quæ propositio intelligenda est ꝭm prædicationem formalem,nam argumentum erat tale,nulla substantia est relatio. hæc.n.est immediata

sicut

ficut ista. nulla substantia est quātitas, sed diuina essentia est substantia &c. Patet aūt ꝙ qñ prædicamentū negatur à prædicamento, intelligendum est de prædicatione formali & non identica, aliter ista nō esset vera identica, actio est passio, quæ tamen de prædicatione formali non est vera. Sed hæc est vera, nulla actio est passio. Cum igitur dicat B. Th. ꝙ hæc propositio est immediata, nulla substantia est relatio, intelligenda est secundum distinctionem formalem, & non vltra.

Quinta ratio, fundatur super dictum philosophi in 12. metaph. tex. 19. vbi vult, ꝙ diuersarum generꝝ. i. prædicamentoꝝ diuersa sunt principia & elementa. sed relatio est aliud genus à quantitate, & qualitate, & actione, & passione, quæ sunt fundamenta relationis, ergo relationis & fundamenti sunt alia & alia principia, ex consequenti distinguuntur realiter.

Respondetur Arist. in dicto loco & præcipuæ in text. 22. declarans mentem suam dicit, ꝙ per principia & elemēta intendit formam, & priuationem, & materiam, quæ licet proportionaliter inueniantur in omni genere, tamen sunt alia aliorum generum, vt in genere colorum, forma est albedo. priuatio, nigredo, materia superficies in distinctione temporum. forma est lumen, tenebra priuatio. aër materia siue subiectum, ex quibus elicere possumus, ꝙ relatio si debet habere alia & alia elementa. non est comparanda fundamēto, sed materiæ vel subiecto in quo recipitur, qñ suum fundamentū est accidens, & tunc concedo ꝙ relatio vt includit fundamētum quòd est accidens, est alia res à suo subiecto, puta similitudo quæ identicæ est albedo, est alia res à corpore albo. Ad argumentum dico, ꝙ supponit falsum, credit. n. ſm Arist. in dicto loco, relationem comparandam fundamento quo ad diuersitatem elementorum. & tamen est comparanda subiecto, respectu cuius concedo, ꝙ realiter distinguitur ab eo, quando fundatur in accidente.

Plura alia argumenta possent adduci & solui, verum quia ab alijs soluuntur & pręcipuæ à Paulo Sonc. in 5. metaph. q. xxviij. ideo pertranseo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 23. si vltima prædicamenta dicunt rem absolutam vel respectum.

IN HOC quæsito difficilis est resolutio ad mentē philoso

losophi & Comment.& B. Th.nam philosophus parum de eis locutus est, & vt patet in prædicamentis cõsiderationem suam terminauit in quatuor primis, & in tota metaphysica, quoties diuidit ens in prædicamenta, pro maiori parte exẽplificat de quatuor primis,& si vltra procedit,nũquam peruenit ad 10.nã in 5.metaph.cap.de ente, exemplificat vsque ad prædicamentum quando,& non vltra,& posito ꝙ omnia numeraret. Quòd tamen vltima dicant,non habemus ab eo expressum, & propterea multi putantes se sequi viam Arist. variæ locuti sunt, non intendo autem recitare singulas opiniones,præcipuæ Scoti,& Her.& Cap.in his enim satis immoratus est Paulus Soncinas in 5.metaph. Mea intentio est inuestigare quid ad hoc diceret B.Th.pro cuius resolutione tria agenda sunt. Primo,ostendetur quàm variæ super id locutus est. Secundo, quid tenendum est. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quãtum ad primum,aduerte tria dicta à B.Th.nam 5.metaph.in cap.ad aliquid,postquam assignauit sufficiẽtiam triũ modorum relatiuorum, loquens de vltimis prædicamentis inquit, alia vero genera magis relationem consequuntur, q̃ possint relationem causare,nam quando, consistit in aliquali relatione,ad tempus,vbi vero,ad locum, positio autem,ordinem partium importat. Habitus autem,relationem hñtis ad habitum,hæc illæ, ex quibus constat quòd videtur sentire,illa dicere respectum, & non rem absolutam in 3.autem physic.in tex.22.assignans sufficientiam prædicamentorum, & lib.10.metaph.videtur sentire quòd dicant absolutum, vt tamen denominant aliud denominatione extrinseca.i.vt denominant illud in quo non sunt subiectiuæ, puta tempus,vt denominat rem temporalem, ad quam non comparatur vt accidens ad subiectum, sed vt mensura ad mensuratum, constituit prædicamentum, quando, locus autem vt denominat locatum,in quo non est subiectiuæ,constituit prædicamentum vbi. Vestis autem vt denominat habentem, puta vestitum, in quo non est subiectiuæ,sed solum circundatiuæ,cõstituit prædicamentum habitus. In 5.autem metaphysic. in capitulo de habere, exponem primum modum, vbi dicit philosophus (& vestimentum indui) videtur sentire spe

cia

cialiter de habitu, quòd dicat absolutum, & respectum, puta quòd esse vestitum dicat vestem non absolute, sed vt coaptatur & configuratur vestito, coaptatio autem respectum dicit. & quòd dicit de habitu præsumendum est, quòd diceret de alijs, vt de quando, & vbi, & situ. Propter hanc, ergo diuersitatem loquendi difficile est videre, quæ fuerit mēs Beati Thom.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ illud tenendum est. ꝙ tamen nō repugnet doctrinæ philosophi & B.Th. & vt resoluamus quæsitum, pono quinque conclusiones.

Prima prædicamenta vltima non dicunt purum respectū, quoniam cum motus localis sit in prædicamento vbi, si vbi dicit solum respectum, motus esset primo, & per se ad relationem, quòd repugnat philosopho in 5. physic. text. 10 illic philosophus non concedit motum in ad aliquid, nisi per accidens, puta quando aliquis per se dealbatur per accidens fit similis alteri. Accidit enim quòd forte dealbato, fit aliud album cui fiat similis.

Secunda, non dicunt absolutum simpliciter. i. nullo addito qm̄ non distinguerentur à tribus primis prædicamentis, si enim quando dicit tempus simpliciter, & vbi, & situs, dicūtur locum simpliciter, & habitus dicit indumentum simpliciter, cum tempus & locus sint in prædicamento quantitatis: & indumentum in prædicamento substantiæ, constat ꝙ non constituerent prædicamenta distincta à tribus primis.

Tertia, nō dicunt absolutum cum respectu, quia cū omne ens absolutum sit substantia, vel quantitas, vel qualitas & omnis respectus realis sit in prædicamento ad aliquid. vt declaratum est supra. Si dicunt absolutum cū respectu, non dicūt nisi aggregatum ex duobus prædicamentis, hoc autem repugnat simplicitati prædicamentali. & præterea dicerent vnū per accidens, quoniam vt declaratum est in quarto libro res diuersorum prædicamentoꝝ apud metaphysicū, constituunt vnum per accidens. Nullum aūt vnum per accidens est prędicamentum, nec reponitur in prædicamento, ergo &c.

Quarta, dicunt absolutum cum denominatione extrinseca, pro cuius euidentia aduerte, vt notat Herueus in 1. quolibet q.9. ꝙ denominatio pōt fieri tribus modis. primo ab ali

quo absoluto intrinseco ipsi denominato, quòd.s.est intrinsecum ipsi denominato, vel per identitatem, vt Sortes est substantia, Sortes est rationalis, vel per inhærētiam, vt Sortes est quantus, est qualis, & secundo ab aliquo intrinseco ipsi denominato, importante tamen aliquod extrinsecum, vt terminum, ad ꝙ denominatum se habet relatiuæ. vt Sortes est pater. tertio ab aliquo extrinseco, ꝙ non est idem cum nominato nec est subiectiuæ innominato, vt Sortes est locatus, cō stat.n.locum nō esse subiectiuæ in locato, sed in locante, prima denominatio fit per prędicamētum substātię, & quantitatis, & qualitatis. secunda per pdicamentum ad aliquid. tertia per vltima pdicamēta, & aduerte, ꝙ hanc denominationē extrinsecam fieri ab vltimis prædicamentis, est de intentione expressa B. Th. in 3. lib. physic. super tex. 22. vbi inquit. Tertius modus prædicandi est. quando aliquod extrinsecum de aliquo prædicatur per modum alicuius denominationis, & & exemplificat de agere & pati, de quando, & vbi, & situ, & habitu. Ex quibus sequitur corollariæ, ꝙ vltima prædicamenta, licet non differant à tribus primis quantum ad rem denominantem. Differunt tamen quantum ad modum denominandi & prædicandi, quoniam à tribus primis fit prædicatio & denominatio ab intrinseco absoluto. & ab istis fit ab extrinseco absoluto, & ista diuersitas sufficit ad distinctionem formalem prędicamentorum. non.n.est necesse omnia prædicamenta, distingui realiter vt declaratum est supra.

Quinta. Licet vltima prædicamenta, dicant absolutum cum denominatione extrinseca, ad talem denominationem consequuntur quidam respectus inter denominans & denominatum, quos tamen non significant hæc vltima prædicamenta. & quidem quòd tales respectus consequantur, patet, quoniam non dicitur denominans nisi quia aliquid denominat, nec dicitur denominatum nisi quia ab aliquo denominatur. Quòd autem non significentur per vltima prædicamenta, patet, quoniam cum significent absolutum, si significant etiam respectum, significarent aliquod vnum per accidens vt dictum est in tertia conclusione. Tenendum est ergo, quòd significant purum absolutum cum denominatione extrinseca, ad quàm consequuntur quidam respectus & si

tenue

tenueris hanc viam, optimæ saluabis motum in vbi, & simplicitatem & perseitatem & formalem distinctionem prædicamentorum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ tria vñr obstare prędictæ determinationi. Primo auctoritas B.Th.nam vt patet in 5. metaph.in cap.ad aliquid. vt adductum est in principio q.vr̄ sentire ꝙ dicant respectum, & confirmati, qm̄ in lib. 11. metaph.in lec. 12.inquit. Habitus importat habitudine indumēti ad indutum,& ꝙ dicit de habitu, est rationabile vt intelligat de alijs. Secundo, obsistunt diffinitiones date ab auctore sex principioꝶ, ex quibus constat ꝙ dn̄t non absolutum, sed respectum, vt patet de qn̄, inquit.n.Qn̄, est quòd ex adiacētiā tp̄is relinquitur. vbi aūt, est circunscriptio corporis, ex loci circūscriptione ꝓcedens. Tertio, obsistit tractatus de relatione cōpositus à B.Th.in quo determinat ꝙ dicunt respectū fundamentum, non super absolutum, sed super respectum.

Respondetur. cum habeamus clare ex doctrina Arist. ꝙ nō est motus ad respectum.& in lib. 11.met.in tex.qui incipit. Si igitur predicamenta diuisa sunt. dicit necesse esse tres motus. qualis, quanti,& loci, manifestum est cum ponat motum ad locum, non distingui realiter locū ab vbi, ex ꝯsequenti, vbi, non dicit respectum. Similiter cum B.Th.ex proposito assignans sufficientiam & distinctione prędicamentorum, declaret ea distingui ex denominatione extrinseca, quòd & manifestauit in lib. 11.metaph.in lec. 9.vbi inquit. Prædicamenta diuersificantur secundùm diuersos modos prædicandi. Vnde idem ẜm quòd diuersimode, de diuersis p̄dicatur. ad diuersa prędicamenta pertinet. Locus.n.ẜm ꝙ de locante prædicatur. ad prædicatū quantitatis ꝑtinet. Secūdum aūt ꝙ denominatiuæ de locato prædicatur, constituit prędicamētum vbi. Similiter motus ẜm ꝙ prædicatᷣ de subiecto in quo est, cōstituit p̄dicamentum passionis, ẜm aūt ꝙ p̄dicatur de eo à quo est. ꝯstituit p̄dicamētum actionis. hæc ille. standū est in determinatione facta. Et ad primū dictū B.Th. dicendū est, quòd non verificatur, nisi cōnotatiuæ vel consecutiuæ. ex eo enim quòd denominant denominatione extrinseca consurgit respectus inter denominans & denominatum. qui tamen respectus non significatur ab huiusmodi prædicamentis:

aliud est.n.significare,& aliud connotare, sicut accidens concretum connotat subiectum,sed non significat ipsum.

Ad auctoritatem auctoris sex principiorum. dico ꝙ non est acceptanda in hoc. quoniam nō posset saluari, quia esset motus primo & per se ad relationem.

Ad instantiam fundatam super tractatū de relatione, dico ꝙ ille tract.non est B.Th. Nam si difficile est saluare relationem realem fundatam in re absoluta. vt declarauimus in q. 22.huius lib.multo minus posset saluari ea quæ fundaretur super aliam relationem,& propterea illa positio non est sustinenda à vero Thomista.Et confirmatur, qm̄ B.Th.in 12. metaph.exponens tex.19.in quo Arist.exemplicat de substātia,& de ad aliquid dicit. Ea quæ sunt ad aliquid. remotiora vñr esse à substātia,q̄ alia genera,eo ꝙ sunt debilioris esse. Vnde & substantiæ inhærent mediantibus alijs generibus.s. absolutis si inhærent substantiæ mediātibus alijs generibus absolutis, signum est quòd non fundantur nisi in generibus absolutis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM in sextum librum metaphysicorum.

1 *Si ens inquantum ens habet principia & causas.*
2 *Si solus metaphysicus considerat quodquidest subiectorum scientiarum particularium.*
3 *Si textus secundùm translationē arabicam potest saluari in quo sic habetur & ipsa s physica speculatur de ente quòd impossibile est moueri.*
4 *Si aliquis actus intellectus potest dici praxis.*
5 *Si scientia practica est practica ex obiecto vel ex fine.*
6 *Si omnis scientia est practica vel speculatiua.*
7 *Si tantum tres sunt scientiæ speculatiuæ.*
8 *Si omnes speculatiuæ, sunt nobiliores omnibus practicis.*
9 *Si de ente per accidens potest esse scientia.*
10 *Si de mundo inferiori datur aliquis effectus contingens.*
11 *Si à causa proxima effectus contingens habet contingentiam.*
12 *Si effectus contingens, dum est sit contingens.*
13 *Si ens verum excluditur à metaphysico.*

Quæstio

QVAESTIO PRIMA.

Si ens inquantum ens habet principia, & causas.

PRINCIPIA, ET CAVSAE QVAERuntur entium, palam autem quia inquantum entia. Textu 1.

N HAC quæstione quatuor agēda sunt. Primo, declarandum est, quid intendit philosophus per principia, & causas. Secundo, declarandum est in quo sensu ens inquantum ens, habet principia, & causas. Tertio, ponetur conclusio rñsiua. Quarto, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Arist. per principia, & causas intendit omne ꝙ potest esse veræ mèdium ad demonstrandum aliquam passionem de subiecto, omne autem tale habet rationem principij formalis, saltem ſm nostrum modum cognoscendi, ꝙ ideo dico, quoniam si est medium à priori, habet rationem principij formalis ex natura rei, vt quando per quod quid est trianguli demonstro ipsum hr̄e tres angulos ęquales duobus rectis, si autem est mediū à posteriori, vt quando in naturalibus demonstro causam per effectum, habet rationem principij formalis ſm nostrum modum cognoscēdi, necesse est.n.oēm conclusionem ex aliquo principio deducere, à quo licet non semper pendeat ſm esse. pendet tamen secundūm cognitionem, cum omnis demonstratio procedat à notiori ei cui fit demonstratio ex quibus sequitur, ꝙ cum demonstro in naturalibus aliquid de causa per suum effectum, effectus vt sic est causa formalis ſm rationem suæ causæ in demonstrando, & id consonat doctrinæ B.Th. exponentis præpositum tex. in 6. metaph. vbi inquit, omnis scientia intellectualis, siue sit solum circa intelligibilia, vt scientia diuina, siue circa imaginabilia, vt mathematica, siue circa sensibilia, vt naturalis, siue etiam ex vniuersalibus principijs ad particularia procedat, in quibus est operatio,

tio, vt sunt scientiæ practicæ, semper oportet ꝙ talis scientia sit circa principia, & causas, quæ quidem principia, aut sunt certiora quo ad nos; sicut in naturalibus, quæ sunt propinquiora sensibus, aut simpliciora, & priora ſm naturam, vt in mathematicis, hęc illæ, ex quibus constat, quòd in omni sciẽtia illa ex quibus procedimus ad conclusiones sunt principia, & causæ in illa scientia, constat autem ꝙ in naturalibus ex effectibus procedimus, effectus igitur habent rationem principij, & causæ, in demonstrando causas suas.

Quantum ad secundum aduerte, quòd ens inquantũ ens, & sumptum in illa vniuersalitate, qua est subiectum metaphysicæ. De qua vniuersalitate iam pertractauimus in 1. lib. in q. 1. non habet principium effectiuum, nec materiale, nec formale propriè sumptum, nec finale ad quod vt ad quid melius ordinetur. aliter quodlibet contentum sub ente, vt est subiectum metaph. haberet huiusmodi principia per illud principium. Quòd conuenit alicui tali inquantum tale, cõuenit omni tali. Constat autem consequens esse falsum, qm̃ vt diximus in 1. lib. Prima causa continetur sub ente vt est subiectum in metaphysica? & tamen illi non est assignabile principium effectiuum, cum sit primum ens, & causa omnis entis, nec principium materiale, vel formale, cum sit omnino simplex, nec principium finale ad quod ordinetur, cum ad ipsam ordinentur omnia vt declarabimus in lib. 12. Cum ergo dicit philosophus quòd principia, & causæ queruntur entium inquantum entia, per causas, & principia entis, quòd est subiectum in metaphysica, intendit media, quibus probãtur proprietates entis de ente, quæ vt sic possunt dici causæ, & principia formalia in cognoscendo.

His prænotatis ponitur conclusio rñsiua, ens inquantum ens habet principia, & causas, probatur, cuiuscunque scientię subiectum habet principia, & causas vt declarauit Arist. in 1. poster. ex quibus demonstrantur quæ demonstranda sunt de subiecto, & modo conuenienti vnicuiq; scientię. s. vel à priori, vel à posteriori. Sed ens inquantum ens vt stabilitum est in 4 lib. metaph. est subiectum, in ea ergo habet principia, & causas. Præterea philosophus in 1. tex. huius sexti probat inductiuæ, omnem scientiam particularem considerare prin-

cipia,

cipia, & causas sui subiecti, quòd ergo commune est omni scientiæ, non est negandum à metaphysica. Habet igitur ens inquantum ens causas, & principia, modo quo declarauimus.

Ex hac conclusione sequitur corollariæ, primam causam vt cadit sub cõsideratione metaphysici, habere causas, & principia formalia apud intellectum nostrum, quæ sunt vel conceptus, vel effectus primæ causæ, ex quibus aliqua de ea demonstramus, vt magis manifestabitur in lib. 12.

Quantum ad vltimum præpositum, aduerte, quòd duo videntur obstare prædictæ determinationi factæ.

Primo, quia videtur repugnare perfectioni vniuersali primæ causæ, quòd habeat principia. Repugnat enim primo principio habere principium vt patet.

Respondetur, licet primo principio totius entis repugnet habere principium in genere entis, q̃m vt sic esset aliquid prius eo, tñ comparando ipsum ad intellectum nostrum in rõne cognoscendi, non inconuenit assignare sibi principiũ, & est illud à quo incipit nostra cognitio de prima causa, ꝙ quidem secundùm rem est posterius: vtpote effectus illius, secundùm cognitionem autem nostram est prius. q̃m prius cadit in nostro intellectu, quàm cognitio primæ causæ.

Sed contra. Si primæ causæ competit principium secundũm rationem, licet non secundũm rem: ergo non erit omnibus modis primum, plus est enim esse primum secundùm rem, & secundũm rationem, quàm tantum ſm rem, ergo &c.

Respondetur. nego consequentiam, ad probationem dico, quòd esse primum ſm rem, & ſm rationem ex parte rei intelligibilis, plus est quàm secundùm esse primum solum secundùm rem: sed esse primum secundùm rem, & ſm rationem ex parte rei intelligibilis. non aũt ex parte nostri intellectus, qui plerunque accipit cognitionem à posteriori, non minuit omnimodam primitatem conuenientem primæ causæ, quoniam prioritas rationis sumpta ex parte intellectus nostri. prouenit ex debilitate ipsius intellectus. Hęc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. Si solus metaphysicus considerat quodquidest subiectorum scientiarum specialium.

Nec

Nec de ipso quodquideſt, vllam faciunt mentionem. Textu 1.

PRO reſolutione huius quæſiti quinque agenda ſunt. Primo, declarabitur titulus. Secundo, ponetur diſtinctio de prædicatis, quæ ingrediuntur ipſum quodquideſt. Tertio, ponentur concluſiones rñſiuæ. Quarto, extrahetur quoddã corollarium. Quinto, ſoluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte. Primo, quid ſignificet ly quodquideſt. Secundo, ly ſcientiarum ſpecialium.

Quodquideſt vt declarauimus in noſtra epit. in 7. metaph. cap. 3. apud logicum eſt idem ꝙ rei diffinitio, apud metaph. eſt ſignificatum diffinitionis. Huiuſmodi autem ſignificatum eſt rei eſſentia, ſiue quidditas ſumpta in concreto, puta quodquideſt hominis eſt, eſſe animal rationale. nam eſſe animal rationale, eſt id quod eſt homo. Dico autem in concreto, quoniam ſi ſumatur quidditas hominis in abſtracto. puta humanitas non prædicatur in recto de homine, ſed habet rationem principij formalis. Quodquideſt autem prædicatur in recto de eo cuius eſt, quoniam eſt id quòd reſpõdemus ad interrogationem factam per quid. Et propterea quidditas ſumpta in abſtracto non eſt ipſum quodquideſt. In titulo igitur quæſiti, ſumitur quodquideſt, tam pro diffinitione, quam pro ſignificato diffinitionis. vtroque enim modo pertractatur à metaph. Nam vt diximus in epit. in 7. metaph. conſideratur in lib. 7. modo logico, & in lib. 8. modo reali. Scientiæ ſpeciales. non dicuntur quaſi diſtinctæ ſpecie, ſed quia ſpecialiter conſiderant de ente, & non vniuerſaliter. Conſiderare autem ſpecialiter de ente, eſt conſiderare tantum de vna parte entis ſubiectiua. puta de ente mobili: de quantitate continua, de quantitate diſcreta, &c. Iuxta quam conſiderationem diſtinguuntur phyſica, geometria, arithmetica. Conſiderare autem de ente vniuerſaliter, eſt conſiderare de ente inquantum ens, ex conſequenti de omni ente inquantum ens, & de primis paſſionibus entis, quæ de omni ente verificantur ſaltem diſiunctim, iuxta quam conſiderationem diſtinguuntur metaph. & logica ab omnibus alijs. In titulo igitur ſumitur ly ſpecialium, pro ſcientijs conſiderantibus partem entis, quę ſolent appellari ab Ariſt. vt patet

in 4.metaph.tex.1.scientiæ in parte,id est particulares.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ sumendo quodquidest pro diffinitione,cum diffinitio constet ex multis prędicatis; vt declaratur in 7.metaph. huiusmodi prædicata sunt duplicia,quædam communissima,ad quæ vnumquodque tandem resoluitur,sicut omnia complexa,ad primum principium cõplexum. Communissima autem sunt ipsa transcendentia, actus,& potentia,necessarium,& contingens,finitum,& infinitum,substantia,& accidens,materiale,& immateriale,&c. Quædam autem sunt propria,& particularia,quæ complent ipsam diffinitionem,faciuntq. eam conuertibilem cum diffinito, sicut est proprium genus cum propria differentia.

Quantum ad tertium,ponuntur tres conclusiones respõsiuæ. Prima. Scientiæ speciales non considerant quodquid est suorum subiectorum,quo ad prædicata communissima, quæ sumuntur in quodquidest, vt prima genera, probatur, eiusdem scientiæ est considerare quodquidest quo ad prædicata communissima, & considerare ipsa prædicata communissima vt patet,sed nullius scientiæ specialis est considerare prædicata communissima, quoniam cum consequantur ipsum ens sicut transcendentia,& actus,& potentia,&c. est illius scientiæ considerare hæc communissima, quæ considerat ens inquantum ens. Hæc autem est sola metaph.vt dictum est in lib.4.tex.1.ergo, &c. Secunda. Scientiæ speciales considerant quodquidest suorum subiectorum, quo ad prædicata propria,& particularia,quæ sunt proprium genus & propria differentia,vel aliquid loco eius. probatur. Hoc non pertinet ad scientiam metaph. ergo ad scientias speciales,consequentia nota,antecedens probatur,si metaph.consideraret propria genera,& proprias differentias quibus constituuntur,& distinguuntur rerum quidditates,ergo considerarет quidditates rerum in particulari,cuius oppositum manifestum est in 1.lib. nam cum metaphysica consideret prima prædicata,si consideraret etiam propria tunc aliæ scientiæ essent superfluæ. Tertia. Licet scientiæ speciales considerent prædicata propria ingredientia ipsum quodquidest suorum subiectorum,tamen dictum philosophi dicentis, de ipso quodquidest nullam mentionem faciunt adhuc verifica-

tur,

tur,nam ad prædicatorum propriorum cognitionem procedere non possumus,nisi ex cognitione primorum , & maximę vniuersalium , in quibus virtualiter totum quodquidest continetur, sicut continetur tota scientia virtualiter in primis principijs complexis, cum igitur solus metaphysicus cōsideret communissima prędicata,in quibus totum quodquid ęst continetur virtualiter,verum est dictum philosophi non absolutæ,sed in sensu dicto.

Quātum ad quartum aduerte,ꝙ per B.Th.in expositione huius primi tex.clare hr̃e possumus, ꝙ medium in demōstratione nō est quid nominis,vt quidam Thomistæ minus cōsiderantes,& in hoc ad viam Egidij declinantes posuerūt,sed illud est quid rei,nam ex B.Th.exponente habemus,ꝙ illud quid, ꝙ à metaphysico consideratur, est medium in demonstratione,sed quid rei, & non solum quid nominis consideratur à metaphysico,cum sit considerans rerum quidditates, ergo &c. Et illud idem quid,præsupponitur in qualibet sciētia speciali de suo subiecto,sicut & quia.

Quantum ad quintum, aduerte duo argumenta apparentia contra determinationem huius quæsiti.

Primo, quælibet scientia habet considerare principia, & causas sui subiecti, vt per eas demonstret passiones proprias de subiecto,sed principia,& causæ per quas passiones demōstrantur sunt ipsum quodquidest. ergo quælibet scientia considerat quodquidest sui subiecti, & non solus metaphys. maior est philosophi in hoc 6.lib.in text.1. minor est nota ex 1. poster.

Respondetur. aliud est considerare quodquidest,& aliud est querere ipsum , nam considerare propriæ, est venari aliqua ex illis modis quibus venari potest,siue compositione, siue diuisione,querere autem est conari vt habeatur, siue inuestigatum in eadem scientia,siue in alia. Ad argumentum dico, quòd licet quælibet scientia indigeat quodquidest sui subiecti,vt per illud demonstret passiones de subiecto, non tamen est necesse quòd venetur ipsum , sed quod habeat venatum in alia scientia puta in metaph. vnde dicit philosophus in 1.tex.huius 6.lib. quòd scientiæ speciales , aut accipiunt quodquidest manifestatum sensu, aut supponunt ipsum

ſum.ſ.venatum in alia ſcientia. Nego ergo quamlibet ſcientiam conſiderare, id eſt inueſtigare quodquideſt ſui ſubiecti nec hoc dicit philoſophus, ſed ſufficit, quòd eo vtatur.

Secundo, phyſicus inueſtigat quid eſt anima, & nã, & motus, & mathematicus, quid ſit linea, quid ſuperficies, & figura &c. ergo non ſolus metaphyſicus conſiderat quodquideſt.

Reſpondetur dupliciter. Primo, quando dicit philoſophus, quòd ſcientiæ ſpeciales nullam faciunt mentionem de quodquideſt, intelligendum eſt de ſuo primo, & adæquato ſubiecto. De illo enim ex 1. poſter. ſupponitur quid, & quia, de alijs autem contentis ſub adæquato ſubiecto, non inconuenit inueſtigare quid. Conſtat autem quòd natura, & motus, & anima non ſunt adæquatum ſubiectúm in phyſica.

Dicitur ſecundo, q̀ non inconuenit in ſcientia ſpeciali inueſtigare quodquideſt ſubiecti adæquati, quo ad prædicata propria, quantum autem ad prædicata communiſſima, accipit à metaphyſico. Vnde diffinitio de anima inueſtigatur habitu metaphyſico inquãtum eſt actus primus, & habitu phyſico, inquantum eſt corporis phyſici &c. Idem dico de natura inquantum eſt principium, & de motu inquantũ eſt actus &c. Aliam ẽt reſponſionem dedi in quæſtionibus noſtris ſuper libros de anima, in q. qua quæritur, ſi anima eſt ſubiectum in lib. de anima, vide eam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 3. Si ſecundùm tranſlationem arabicam poteſt ſaluari, in quo ſic habetur, & ipſa, ſcilicet phyſica ſpeculatur de ente, quòd impoſſibile eſt moueri tex. 1. Textus autem noſter ſic habet, phyſica theorica, quædam eſt, ſed theorica circa tale ens, quòd eſt poſſibile moueri.

CIRCA repugnantiam horum textuum aduerte, quòd ſi ly tale ens, ſumatur pro ſubiecto adæquato phyſicæ, non poteſt ſaluari tex. arabicus. Illud enim eſt ens mobile, vt etiam dixit Commentator. in quarto metaphyſicæ commento primo. Sed de ente mobili falſum eſt dicere, quòd eſt impoſſibile moueri, ſi autem ly tale ens, non ſumatur, vt eſt ſubiectum, ſed pro aliquo ente de, quo tractat phyſicus, puta de primo motore, de forma, de anima, quæ licet

ſint

ſint principia motus, non tamen ſunt per ſe, & eſſentialiter mobilia, ſic poteſt ſaluari tex. arabicus, & in hoc ſenſu Comment. ſaluat tex. arabicum, nam cōmentans inquit. Et intendit per hoc ꝙ dixit, formam, & animam, ſunt .n. immobiles per ſe, & eſſentialiter. Tu tamen aduerte, ꝙ ipſe Comment. ſuper hunc tex. dubitauit, an deberet ſic legi, ꝙ non eſt impoſſibile moueri, vel ſic quòd eſt impoſſibile moueri, nam ſi legatur. Primo modo, comprehenduntur omnia quæ conſiderat ſcientia naturalis. Si autem legatur. Secundo modo, exponitur de forma, & anima, quæ licet ſint, vt diximus principia entis mobilis, tñ ſunt ſm ſe immobiles, & eſſentialiter, verba autem Comment. ſunt iſta. Et ſi fuerit lectus iſte locus ſic, & de ſubſtantia quæ impoſſibile eſt moueri, addito illo aduerbio non, tunc poterimus intelligere ex eo, omnia de quibus conſiderat ſcientia naturalis, ſed in libris à quibus correximus iſtum librum quem gloſamus, inuenimus, ſiue non. Hæc ille. Pro præſenti quæſito difficultas alia non occurrit.

¶Qō 4. Si aliquis actus intellectus poteſt dici praxis.

Quare tres erunt philoſophiæ theoricæ mathematica phyſica, theologia. Textu 2.

ANTEQVAM aſſignemus numerum ſcientiarum ſpeculatiuarum, vt diſtinguuntur à practicis, quædam præcedentia conſideranda ſunt, & primo, ſi aliquis actus intellectus poteſt dici praxis. Pro cuius euidentia tria agenda ſunt. Primo, declarandum eſt quid ſit praxis propriæ dicta, & ſpeculatio. Secundo, reſpondebitur quæſito ſm viam noſtram. Tertio, defenſabitur via noſtra contra impugnantes.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ praxis propriẹ eſt operatio regulabilis, & dirigibilis per habitum practicum. Talis autem operatio in via B. Th. eſt actus alterius potentiæ ab intellectu, naturaliter poſterior intellectione, natus conformiter elici intellectui recto, vt ſit actus rectus. Primo dicitur, ꝙ eſt actus alterius potentiæ ab intellectu, quoniam ex 3. de anima, intellectus extenſione ſit practicus, ſed ſtando præciſe in actibus intellectus, non extenditur intellectus, qm̄ extendere eſt extra ſe tendere, neceſſe eſt igitur ad hoc quòd intellectus ſit practicus, reſpiciat actum alterius potentiæ regulabilem per ipſum intellectum, & ille actus propriæ eſt praxis,

xis,ex quo ſequitur, ꝙ cum voluntas moueatur ab intellectu finaliter,& directiuæ,praxis propriæ erit actus voluntatis elicitus aut imperatus. Secundo, dicitur naturaliter poſterior intellectione.Hæc conditio ſequitur ex prima,nam ſi praxis eſt actus voluntatis regulabilis ab intellectu, comparatur ad intellectionem ſicut regulatum ad regulam ſuam. Regulatum autem ſupponit regulam, ergo eſt naturaliter poſterius ea. Tertio, dicitur natus conformiter elici &c. Hæc conditio ſequitur ad ſecundam,quoniam regulatum eſt aptum cõformari regulæ ſuæ,vt ſit rectum.

Speculatio autem, vt diſtinguitur contra praxim propriæ dictam,eſt actus ſolius intellectus, non ordinatus ad aliquã operationem alterius potentiæ ab intellectu regulandam, ſed eſt gratia ipſius ſcire,dr̃ actus ſolius intellectus,quia ipſæ ſolus eſt potentia ſpeculatiua,ergo ſolius eſt ſpeculatio,ſicut ſolius viſus eſt videre,quia ſolus eſt potentia viſiua. Dicitur non ordinatus ad aliquam operationem alterius potentiæ regulandam, nam dato quòd ordinaretur ad regulandum aliã operationem intellectus,propter hoc non perdit quin ſit ſpeculatio,licet remiſſæ. Vnde licet ſyllogizare ſit ordinatum ad regulandum intellectum in acquirendis ſcientijs tamen non eſt extra genus ſpeculationis omnino.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ in via Thomiſtica talis ſit diſtinctio. Actus intellectus dupliciter conſideratur. Primo,quo ad ſpecificationem,quam trahit ab obiecto. Secundo,quo ad exercitium,& vt ſic ſubijcitur imperio voluntatis. Mouet.n.voluntas intellectum ad intellectionem. Et ipſa intellectio licet ſit elicitiuæ ab intellectu, tamen vt imperant à voluntate,poteſt dici actus voluntatis quo ad imperium.Ex hac diſtinctione eliciuntur duæ concluſiones. Prima,nullus actus intellectus,quo ad ſpecificationẽ eſt praxis, qm̃ vt ſic eſt intrinſecus intellectui,ois aũt praxis, vt ſic eſt alterius potentiæ ab intellectu,ergo &c.Secunda,non incõuenit actum intellectus quo ad exercitium eſſe praxim ſm̃ qd, quoniam vt ſic eſt imperatus à voluntate,& vt imperatus poteſt dici actus voluntatis,ergo vt ſic, eſt alterius potentiæ ab intellectu, & cum omnis actus voluntatis, ſiue elicitus, ſiue imperatus ſit regulabilis per ipſum intellectum ſequitur, ꝙ

non inconuenit, actum intellectus quo ad exercitiũ esse praxim ſm quid. Dico ſm quid, quoniam ad praxim simpliciter requiritur ꝙ sit actus elicitus à voluntate aptus conformari rationi rectè pro quanto est regulabilis ab intellectu. ex quo sequitur ꝙ nullus actus imperatus à voluntate. siue sit actus intellectus. siue alterius cognoscitiuæ potentiæ tam exterioris quam interioris potest dici prima praxis. Ad quæsitum igitur absolutæ respondendo, dicendum est in via nostra, ꝙ nullus actus intellectus. etiam si sit regulabilis per aliũ actũ ipsius intellectus, potest dici praxis essentialiter, sed tantum secundum quid. i. quo ad exercitium. & prout subest potestati voluntatis. quoniam non sit intellectus practicus essentialiter. nisi inquantum est regulatiuus alicuius actus, ad quem extra se extenditur: non autem se extendit extra se respectu actus ipsiusmet intellectus, quare &c.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Ioan. Bac. in 1. sent. q. 4. prologi. art. 2. tenet omnino oppositum huius determinationis. Dicit. n. duo. Primo, ꝙ praxis quidditatiuæ & essentialiter est operatio intellectus, qua dictat aliquid agendum, vel fugiendum. Secundo, ꝙ nullus actus voluntatis, siue elicitus siue imperatus. pertinet essentialiter ad praxim, sed antecedenter aut consequenter. Et primum quidem sic declarat, sicut habitus practicus distinguitur contra speculatiuum, per hoc ꝙ generaliter est circa scibile operabile, speculatiuus autem circa scibile præcisæ. ita proportionaliter operatio practica, quæ vocatur praxis, accipitur pro omni operatione intellectus, qua considerat scibilia vt operabilia, & quia in intellectu sunt multi huiusmodi actus, vt cõsiderare quõ debemus cõsulere, precipere, vitare tale periculum. quõ ædificare. quõ scribere &c, ideo sunt propriæ & essentialiter praxes. Et hanc suam opinionem sic probat Arist. in 6. ethic. enumerans habitus intellectuales. vnicuique attribuit ꝓpriam operationem intellectualem, aliter habitus hmõi nihil nobis cõferrent, ergo sicut habitui speculatiuo conuenit speculatio, sic habitui practico cõuenit operatio intellectualis practica, puta prudentiæ conuenit bene consiliari & bene percipere, & arti dirigere circa factibilia, sed operatio practica est ipsa praxis. ergo praxis essentialiter est operatio intellectus. Et

con

confirmatur quoniam in 3. de anima dicit Arist. practicus intellectus differt à speculatiuo fine, quoniam practicus ratiocinatur quid fugibile, & quid prosequibile. Speculatiuus aũt nihil dicit de fugibili & prosequibili, sed ratiocinari de fugibili & prosequibili est intellectualis operatio practica, ergo est praxis, quoniam pro eodem sumitur operatio practica, & praxis.

Secundum autem sic declarat, quando voluntas imperat intellectui vt consideret & dictet de aliquo. an sit agendum. & quomodo vel sit fugiendum, & quõ, & quando, & quo fine &c. illa operatio intellectus quæ est praxis essentialiter, dicitur esse antecedenter voluntatis. quoniam nisi volũtas imperaret, non poneretur in esse. & hoc est pertinere praxim ad voluntatem antecedenter, & dispositiuæ & generatiuę. nõ autem essentialiter. Quando autem voluntas acceptat & eligit id quod est dictatum, & cõclusum per intellectum de agẽdo vel fugiendo, dicitur illa operatio intellectualis practica pertinere cõñr ad voluntatem, prout iam dictatum acceptat. sed ex his non potest concludi, quòd praxis essentialiter ad voluntatem pertineat. nam sicut multa ad actum intelligendi concurrunt, puta sensus exterior. & interior & phantasma & species, quę tñ non sunt essentialiter ipsa intellectio, sic accidit in proposito. & quòd ad praxim propriæ dictam, non pertineat essentialiter aliqua operatio voluntatis, neque elicita neque imperata, sic probat. quod est præter actum volũtatis, habet quidditatem suam excluso omni actu voluntatis. Sed sic est de praxi. ergo &c. maior patet. minor aũt sic ostenditur. nam Comment. in 2. metaph. commẽto 3. loquens de habitu practico vt distinguitur à speculatiuo, dicit. Scientia enim operatiua quamuis vtatur ratiocinatione, & speculetur de causis, tamen non est digna vocari speculatiua, quia non perscrutatur de causis rerum, nisi vt scientes eas agant & non vt sciant. sicut est in scientijs speculatiuis. Ecce hic loquitur de operatione practica, quæ est praxis, & vocat eam ratiocinationem. & tamen nullam facit mentionem de voluntate. ergo datur praxis quidditatiuæ, excluso actu voluntatis.

Sed hæc imaginatio Ioan. Bac. fundatur in falso. quoniam credit operationem practicam & praxim propriæ dictam esse idem conuertibiliter, quòd non est varum. nam operatio

practica duplex est:Primo,ea quæ est ab habitu prædicto, & comparatur ad ipsum,sicut actus secundus ad primum,vt considerare ad scientiam,& dr̃ intellectio,vel consideratio practica,& denominatur ab habitu practico,sicut calefacere à calore. Secundo,ea quæ regulatur ab habitu practico,mediante cõsideratione,vel ratiocinatione practica,verbi gratia. Actus voluntatis in principe quibus mouet quemlibet subditum ad operandum iuxta propriam virtutem,regulantur notitia, & scientia politica,existente in intellectu principis,mediante intellectione qua intellectus considerat,qũo & quales debent esse actus motiui subditorum in voluntate principis. Primo,modo non dr̃ operatio practica,quia fit praxis,sed q̃a est à scientia practica, & denominatur ab ea, sicut effectus à causa. Secundo,modo concedo, ꝙ sunt idem,nam secundo modo dr̃ operatio practica, quæ est regulata ꝑ scientiam practicam,mediante consideratione practica, & hæc est vera praxis,& est actus voluntatis, vt diximus supra. Ex his patet, ꝙ rationes Ioan. Bac. non concludunt nisi de operatione practica sumpta primo modo,quam nego esse praxim,vt declaraui. Vnde ad primam rationem concessa maiori,nego minorem qua dicit,sed operatio practica est ipsa praxis. Et ad confirmationem concesso,ꝙ ratiocinatio de prosequibili,& fugibili sit intellectualis operatio practica, non tñ conceditur ꝙ sit praxis,quia non est practica nisi primo modo. Ad secundam,nego minorem. Ad probationem ex dicto Cõmét. dico, ꝙ non aliud concludit, nisi ꝙ ratiocinatio quæ fit per scientiam practicam est operatio practica primo modo,quã nego esse praxim propriæ dictam. De suis declarationibus tam pro primo quam pro secundo dicto,non curamus.dicimus.n.primam esse veram,sed ex ea non potest concludi vera praxis ex distinctione quam dedimus. Secundam aũt recusamus nam admisso ꝙ intellectio practica antecedenter pertineat ad voluntatem vt imperatur, & ꝯñter vt acceptatur, ex hoc tñ non habetur ꝙ vt est operatio intellectus practici, sit essentialiter praxis,imò est praxis,solum quo ad exercitium, vera aũt praxis est aliquis actus voluntatis elicitius, regulatus,vel regulabilis per habitum practicum mediante consideratione practica. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæst

¶Quæstio 5. Si ſcientia eſt practica ex obiecto vel ex fine.

POSTQVAM inquiſiuimus, ſi aliquis actus intellectus poteſt eſſe vera praxis, inquirendum eſt. vnde habet ſcientia ꝙ ſit practica, an ex obiecto, an ex fine. Pro reſolutione quæſiti tria agenda ſunt. Primo, præponetur quædam diſtinctio. Secundo, ponentur duæ concluſiones reſponſiuæ. Tertio, defenſabitur determinatio noſtra.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſcientia poteſt eſſe practica dupliciter. Primo, in habitu, ſiue virtualiter. Secũdo, in actu ſimpliciter, & cõplectiuæ, tñ practica in habitu quæ licet nõ actu ordinetur ad opus nec ex ꝓpoſito, tñ ordinabilis eſt, ſicut ille qui addiſcit ſcientiam medendi non tñ intendens mederi, dr̃ practica actu, & complectiuæ, quæ ex modo conſiderandi, & ex propoſito ordinatur ad opus, ſicut ille qui addiſcit ſcientiam politicam intendens gubernare ciuitatem.

Quantum ad ſecundum, ſit prima concluſio ſciẽtia habet ex obiecto ſolo, quòd ſit practica habitu, probatur. Omnis ſcientia ex 6. metaph. tex. 1. eſt aut practica, aut ſpeculatiua. Speculatiua ſm philoſophum ibidem exemplificans de phyſica eſt circa rem, cuius principium motus eſt ſibi intrinſecũ. Naturalia .n. circa quæ eſt phyſica, habent in ſe principium motus. Actiua autem, & factiua, quarum vtraque dicitur practica, id eſt operatiua, eſt circa rem, cuius principium eſt in ipſo operante, ſiue tale principium ſit intellectus, ſiue ars, ſiue aliqua alia potentia, ergo ſm philoſophum in dicto textu, practica diſtinguitur à ſpeculatiua ex obiecto, ſed ab eodem res habet eſſe, & diſtinctionem, ergo ſicut diſtinguitur à ſpeculatiua ex obiecto, ſic habet ꝙ ſit practica habitu ex obiecto. Præterea. Scientia practica diſtinguitur à ſpeculatiua, quia per practicam poteſt attingi, vel acquiri, vel produci obiectum circa quod eſt, per ſpeculatiuam autem ſolum cognoſci, ergo ſicut ſpeculatiua habet ex obiecto, quòd ſit ſpeculatiua, ſic practica habet ex obiecto quòd ſit habitu practica.

Secunda concluſio. Scientia non eſt practica actu ſimpliciter, & complectiuę ex ſolo obiecto, ſed ex modo conſiderandi, & ex propoſito operandi. Pro cuius euidentia aduerte, ꝙ obiectum ſcientiæ practicæ tripliciter poteſt conſiderari.

Primo,quo ad prædicata diffinitiua & ſuas proprietates, vt quando conſidero quid eſt virtus moralis,& in qua parte animæ eſt ſubiectiuæ, & q̃uo diuiditur in ſpecies. Secũdo, q̃uo acquiſibile aut producibile ſit, vt q̃n conſidero quibus actibus acquiritur iuſtitia, & q̃uo expellit ſuum oppoſitum, & q̃uo perficit habentem,& opus ſuum,ergo quando proponimus in animo, & deliberamus applicare hm̃oi notitiam ad operationem,vt ad finem,ad quem ordinatur notitia practica. His propoſitis dico,ꝙ non ex prima conſideratione, ſed ex ſecunda,& tertia, ſimul iunctis eſt actu & completiuæ practica,& quidem ꝙ nõ ex prima,patet. quoniam ex eo quòd eſt cõmune ſcientiæ,practicæ, & ſpeculatiuæ. non Sortitur practica, ꝙ ſit practica actu & completiuæ. ſed potius ꝙ ſit ſpeculatiua ex modo conſiderandi ſpeculatiuo, licet non ex obiecto. Sed conſiderare obiectum quo ad prædicata diffininitiua & ſuas proprietates,eſt cõmune ſpeculatiuæ,& practicæ. ergo &c.Quòd autem ex ſecunda & tertia ſimul. probatur, nam Ariſt.vbicunque ponit differẽtiam inter habitum practicum & ſpeculatiuum, aſſignat differentiam non ſolum per obiectum,ſed vltimate per finem,quæ eſt operatio.Vnde in ſecundo metaph.tex.3.inquit. Nam theoricæ finis eſt veritas,& practicæ opus,vbi inquit Comment. practica nõ per ſcrutatur de cauſis & diffinitionibus rerum, niſi vt ſciẽtes eas agant.& in 2.eth.volens probare moralem philoſophiã eſſe practicam. inquit. Morale negotium non eſt contemplationis gratia,non enim perſcrutamur quid ſit virtus vt ſciamus, ſed vt boni efficiamur.vbi & Cõment.inquit.Non eſt intentio noſtra in hoc lib.perſcrutari quid ſit virtus vt ſciamus,ſed vt operemur eam,& ſimus boni. Et in 3.de anima text.49. non aſſignat differentiam inter intellectum practicum &ſpeculatiuum ex obiecto,ſed ex fine,inquit enim. Intellectus q practicus eſt,differt à ſpeculatiuo ſecundum finem, vbi dicit Comment. Finis ſpeculatiui eſt ſcire tantum, operatiui eſt operari. Ex quibus omnibus patet,quòd completa differentia inter practicum,habitum, & ſpeculatiuũ. non ſtat in obiecto ſolo,ſed in modo cõſiderandi vt operemur, & in ꝓpoſito operandi. Dico in ꝓpoſito opandi,qm̃ non eſt neceſſe vt quis actu opetur. aliter quoties ſciens ceſſaret ab operæ, nõ perſi

persisteret scientia sua simpliciter practica,& quoties iterum operaretur,toties fieret simpliciter practica,quod est vanum opinari.Tenendũ est ergo,ꝙ duo cõplent habitum practicũ .s.obiectum operabile,& intentio operandi . ꝙ nullum horum per se sufficit . Hæc est determinatio nostra .

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ duo inter cæteros conantur impugnare determinationem nostram . Primus est Ioã. Bac.qui in q.4.prologi.in 1.sent.in art.1.duo dicit, & in primo discordat à nobis , in secundo autem videtur concordare . Primo dicit,ꝙ ista quæstio . vtrum habitus practicus distinguatur à speculatiuo ex obiecto vel ex fine,nulla est,licet multi ponderent eam : quoniam in practicis eadem est ratio finis,& ratio obiecti,nam formalis ratio finis,est ratio boni & hæc eadem est ratio obiecti in practicis . dicit.n.philosophus in 2.eth.c.2.quòd scientia moralis non est vt sciamus, sed vt boni efficiamur . & apud Comment. obiectum scientiæ moralis est melioratio totius hominis .

Secundo dicit , ꝙ ad scientiam simpliciter practicam ista quatuor requiruntur per ordinem. Primo,quòd habitus practicus sit notitia & ratiocinatio de causis rei operabilis,ita tamen quòd huiusmodi ratiocinatio sit pręcisę propter ipsum agere & non propter scire . Vnde Comment.in 2. metaph. commento 3.dicit , quòd scientia operatiua non ratiocinatur de causis & diffinitionibus rerum,nisi vt eas agant.Secundo,ꝙ sit actualis dictatio intellectus de re agenda siue fugiẽda . Tertio,ꝙ voluntas eligat quòd ab intellectu dictatũ est . Quarto,ꝙ voluntas imperet prosequi vel sugere dictatum. Ex his autem quatuor dicit,primum & secundum pertinere ad quidditatiuam rationem habitus practici , reliqua autem consequentur siue complent.

Sed relictis his quæ dicit requiri ad sciẽtia simpliciter practicam,quoniam non aduersantur aperte determinationi nostræ . respondendum est ad primum dictum suum . Aduerte igitur , ꝙ obiectum scientiæ dupliciter accipi potest . primo pro eo circa ꝙ versatur scientia,vt in physica, obiectũ est ens mobile,in metaphysica ens vt ens,in medicina, corpus sanabile. secundo pro eo,quòd est principaliter intentum à sciẽte.& ad quòd dirigit totum studium suum, vt physicus inten

dit ſcire cauſas,& proprietates entis naturalis. Metaphyſicus autem, entis vt ens eſt, & quando ſciens ad hoc peruenerit. quieſcit deſiderium ſuum. Quando igitur dicit Bac. quòd eadem eſt ratio finis, & obiecti, nego, ſi ſumatur obiectum primo modo, concedo autem, ſi ſumatur ſecundo modo, & probationes ſuæ ex dicto philoſophi, & Comment. procedunt de obiecto ſecundo modo, & non primo modo. Vnde quæſtio noſtra non eſt vana, ſed ponderanda. Quærimus enim ſi ſcientia practica eſt practica, ex obiecto primo modo, vel ex fine, id eſt ex eo ꝙ vltimo intendit ſciens practicus, quòd eſt operatio, qua attingit obiectum dictum primo modo, quòd quidem vltimo intentum, eſt obiectum ſecundo modo.

Secundus eſt Ant. And. qui in 6. metaph. q. prima tenet, ꝙ practica eſt practica ex obiecto, & non ex fine. Et aduerte, antequam adducam ſua argumenta, ꝙ non propriæ vadit cōtra ſenſum noſtrum. Credit. n. nos tenere, ſcientiam practicā nullo modo eſſe practicam ex obiecto, ſed tm̄ ex fine, quòd tñ non dicimus, vt patet in prædictis, imò quòd radicaliter, & primo eſt practica ex obiecto, completiuæ autem ex fine, ita quòd eſſe practicum ex fine, ſupponit eſſe practicum ex obiecto, ſicut poſterius ſupponit ſuum primum. Ex his videbis, ꝙ argumenta ſua nihil concludunt contra nos, arguit igitur dupliciter, primo ſi ſcientia dicitur practica propter extēſionem ad finem, quæro aut propter extenſionem actualem, aut aptitudinalem, non primo modo, quoniam eadem ſcientia, etiam vna die eſſet modo practica, puta quando ſciēs actu operatur, & modo ſpeculatiua, puta quando ceſſat operari, hoc autem videtur abſurdum, ergo erit practica ſecundo modo, tunc ſic, nunquam aptitudo conuenit vni naturæ, niſi propter aliquod abſolutum intrinſecum tali naturę, quia enim natura eſt talis, conuenit ei talis aptitudo, ergo præſupponitur in ſcientia aliqua conditio intrinſeca, propter quam conuenit ei talis aptitudo. Hæc autem conditio ſcientiæ, eſt ab aliqua eius cauſa priore. Cauſæ autem priores eius ſunt, intellectus, & obiectum, ergo eſſe practicum cōuenit ſcientiæ ex intellectu, & ex obiecto, non ergo ex fine.

Reſpondetur dico, ꝙ eſt practica completiuę, ꝑ extenſionem ad finem, qui eſt in propoſito, & intentione ſcientis practici,

ctici,dato ꝙ actu non operetur, & ad bonum sensum potest finis intentus dici finis aptitudinalis, & cum arguitur, nunquam aptitudo &c.concedo,& cum infertur,ergo præsuppo nitur in scientia &c. concedo totum vsque ibi, ergo non ex fine. Hoc vltimum nego,qm̄ stat ꝙ ista aptitudo,siue intentio finis fundetur in obiecto,nisi.n.obiectum esset operabile non posset intendi operatio,qua assequimur ipsum obiectũ, & tamen quòd scientia practica,quæ radicaliter est practica ex obiecto,vt ex causa priori,fiat simpliciter practica ex fine intento,non ergo ex solo obiecto,sed ex obiecto, & ex fine, habet scientia,quòd sit simpliciter practica.

Secundo,si finis facit scientiam esse practicam,quæro,aut finis iam habitus,aut cognitus,aut intentus,non primo modo,quia vt sic est effectus scientiæ,&posterior ea,effectus aũt non distinguit nec specificat suam causam,si secundo modo hr̄ propositum,quia finis,vt cognitus habet rõnem obiecti, non tertio modo,qm̄ iam per argm̄ præcedens improbatum est,dictum est.n.ꝙ antequã finis intendatur,iam scia talis est.

Respondetur dico,ꝙ est finis tertio modo acceptus,ad improbationem dico,ꝙ licet antequam finis intendatur,sit radicaliter practica ex obiecto, non tñ est simpliciter practica, nisi post intentionem finis.Et hoc idem vr̄ sentire ipse in eadem quæstione, nam respondens ad primam rationem sic dicit Arist. ponit tres gradus intellectus, quorum primus est, considerare tantum speculabilia,secũdus est, considerare agibilia in vniuersali,non dictando ꝓsequi,vel fugere,tertius est,iam prosequi vel fugere,vel dictare prosecutionem,vel fugam in particulari. Intellectus ergo existens in secundo gradu,in quo imperfectæ est practicus,extendit se ad tertium,& fit perfectæ practicus. Dicendo se velle prosequi vel fugere, ita ꝙ illa extensio est intellectus imperfectę practici,ad cõsiderationem perfectæ practicam,puta ab apprehensione agibilium ad dictamen completum,de eis præcipiendo prosecutionem vel fugam. Hæc illæ. Ex quibus constat,ꝙ & ipse sentit,ex sola cognitione obiecti agibilis, habitum esse practicum imperfectæ,ex dictamine autem, & volitione prosecutionis vel fuge circa tale obiectum fieri perfectæ practicum, & hoc est quòd nos dicimus ex fine fieri completiuæ

practic

practicum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si omnis scientia est practica, vel speculatiua.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, si practicum, & speculatiuum sunt differentiæ essentiales habitus scientifici in communi. Secundo, respondendum est ad quęsitum. Tertio, soluenda sunt quædam argumenta.

Quātum ad primum aduerte, q̄ practicum, & speculatiuū p̄nt sumi ex fine, & ex obiecto, si sumantur ex fine. practicum dicit respectum ad opus. Speculatiuum aūt dicit negationē talis respectus. si sumantur ex obiecto, practicum dicit conditionem intrinsecam ex natura rei ipsi obiecto, ex eo q̄ est operabile, & super quam fundatur talis respectus, ex eo.n. q̄ obiectum scientiæ practicæ est operabile, sequitur, q̄ est attingibile per operationem agentis practici. Speculatiuum aūt dicit cōditionem intrinsecam ipsi obiecto ex natura rei, ex eo quòd non est operabile, & super quam fundatur priuatio talis respectus ad opus, ita quòd sicut habitudo ad opus, consequitur obiectum inquantum operabile, ita priuatio huius habitudinis, consequitur obiectum, inquantum non est operabile, sed tantum cognoscibile.

Posita hac distinctione, dico, q̄ practicum, & speculatiuū primo modo non sunt differentiæ essentiales habitus scientifici in cōmuni, quia relatio, vel respectus non est dr̄ia essentialis entis absoluti. Diuersoꝶ enim generum diuersæ sunt species, & differentiæ, sed habitus scientificus est ens absolutum, cum sit in prædicamento qualitatis, sed practicū sumptum ex fine, dicit respectū, vt declarauimus, ergo &c. Similiter speculatiuum sumptū ex fine, dicit priuationem, siue negationē talis respectus, nulla aūt negatio vel priuatio potest esse differentia essentialis entis absoluti, vt patet, ergo &c.

Practicum aūt, & speculatiuum, secundo modo. i. vt sumūtur ex obiecto, sunt dr̄ię essentiales habitus scientifici in cōi, qm̄ quæ diuidunt aliquod cōe, & sub quo essentialiter constituuntur species illius cōis, sunt dr̄iæ essentiales, non.n. per dr̄iam essentialem possumus intelligere, nisi diuisiuum essentialiter alicuius cōis, & constitutiuum essentialiter aliquoꝶ sub illo cōmuni, ex doctrina Porphyrij in vniuersalibus, sed practi

practicum, & ſpeculatiuum ſumpta ſecundo modo diuidunt eſſentialiter habitum ſcientificum in communi, & conſtituunt,&c. Omnis enim ſcientia,vel eſt de obiecto operabili,& ſic eſt practica ex obiecto,vel non operabili,&ſic eſt ſpeculatiua ex obiecto,ergo &c.Et aduerte,quòd ibi loquimur de habitu ſcientifico inuento lumine naturali,vt non intromittamus nos de ſcientia diuinitus reuelata,quæ vna exiſtẽs ponitur in via noſtra practica, & ſpeculatiua.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ ex immediate dictis, conſtat omnem ſcientiam humanam eſſe practicam, vel ſpeculatiuam,quiá vt diximus,vel eſt de re operàbili,vel nõ operabili. ergò ſaltem ex obiecto,omnis eſt practica,vel ſpeculatiua. Præterea. Diſtinctio intellectus per practicum, & ſpecul.ſumitur ex ſcientia practica, & ſpecul. Dicitur enim practicus intellectus, vt habet notitiam ordinabilem ad opus. Speculatiuus autem oppoſito modo. Cum igitur ex doctrina Ariſt.in 3. de anima. Omnis intellectus ſciens ſit practicus,aut ſpeculatiuus, ſic dicendum eſt etiam de ſcientia humana. Et propterea Auic.in principio ſuæ metaph. ponit ſcientias primo diuidi per practicas,& ſpeculatiuas, & aſſignans earum differentias inquit. Speculatiuæ ſunt illæ, in quibus finis eſt certitudo ſcientiæ, & opinionis. Practicæ vero ſunt illæ, in quibus primum quærit perfici virtus animæ ſpeculatiua, per adeptionem ſcientiæ imaginatiuæ, & creditiuæ,de rebus quæ ſunt noſtra opera.

Quantum ad tertium,aduerte duo argumenta. Quorum primo probatur,nullam ſcientiam eſſe practicam. Secundo autem probatur,non inconuenire vnam, & eandem eſſe practicam, & ſpeculatiuam.

Primo igitur ſic arguitur,finis & cuiuſcunque ſcientię eſt ſcire. Deſideramus enim ſcientiam vt ſciamus, & in omni ſcientia demonſtratione vtimur vt ſciamus, eſt enim ſcire demonſtrationis effectus. ergo omnis ſcientia eſt ſpeculatiua,antecedens patet,conſequentia probatur: quoniam,ſpeculatiua in via philoſophi dicitur, cuius finis eſt ſcire. practica autem, cuius finis eſt opus. Si igitur omnis ſcientiæ, finis eſt ſcire,omnis ſcientia eſt ſpeculatiua.

Rñdetur,non diſtinguitur ſpeculatiua à practica,per ſcire

& non ſcire, ſed per ſcire tantum, & per ſcire ordinatum ad opus, vnde ad argumentum nego conſequentiam. Ad probationem dico, quòd finis ſpeculatiuæ eſt ſcire tantum, finis autem practicæ eſt ſcire ordinatum ad opus, & quoniam multæ ſunt huiuſmodi ſcientiæ, vt ædificatiua, politica, iconomica &c. ideo non omnes ſunt ſpeculatiuæ.

Secundo arguitur ſic. Poſſibile eſt inuenire in habentibus intellectualibus humanitus inuentis, vnum habitum cõtinentem in ſe duos habitus intellectuales omnino diſtinctos, ita quòd non eſt præciſè iſtæ nec præciſè illæ, & tamẽ ſpecie diſtinctus ab vtroque eorum, ſicut diſtinguitur idem, medius color ab extremis, ergo eadem ratione, poſſibile eſt inuenire habitum vnum, qui contineat habitum practicum, & habitum ſpeculatiuum, ita quòd non eſt præciſè ſpecul. nec præciſè practicus, & ſit ſpecie diſtinctus ab vtroque eorum, antecedens quidem patet in 6. eth. vbi philoſophus ponit ſapientiam habitum ſpecie diſtinctum ab alijs habentibus intellectualibus, & tamen in ſe continentem habitum principiorum, & ſcientiam, vnde inquit Ariſt. Oportet ergo ſapientem non ſolum quę ex principijs ſcire, ſed & circa principia verum dicere. Quare vtique erit ſapientia intellectus, & ſcientia, ergo &c.

Reſpondetur, vbicunque Ariſt. ponit vnum habitum continentem duos habitus ſpecie diſtinctos, loquitur de habentibus eiuſdem rationis puta quia vterque eſt ſpeculatiuus, vt ſi dicamus, metaphyſicam continere ſcientiam de ſubſtantia, & ſcientiam de accidente, vel quia vterque eſt practicus, puta ſi dicamus, ſapientiam continere habitum principiorum practicabilium, & ſcientiam concluſionum practicabilium. Eſt autem maior ratio, quòd inueniatur vnus habitus continens duos habitus eiuſdem rationis, quàm duos diuerſarum & oppoſitarum rationum.

Conſtat autem practicum, & ſpeculatiuum eſſe diuerſarum, & oppoſitarum rationum. Vnde ad argumentum, conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, de ſcientijs humanis, vt excipiam diuinam reuelatam, de qua non eſt præſentis negotij pertractare. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæstio 7. Si sunt tantum tres scientiæ speculatiuæ. Quare tres erunt philosophiç, theoricç, mathematica, physica, & theologia.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, ponentur quædam distinctiones. Secundo, ponetur conclusio responsiua. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio. Scientia speculatiua quædam realis, & est illa, quæ versatur circa ens reale, vt physica, circa ens naturale, & mathematica circa quãtitatem continuam, vel discretam, quædam rationalis, & est illa quæ versatur circa ens rationis, vt logica sumpta in sua vniuersalitate. quæ in via nostra continetur sub scientia speculatiua, quoniam licet ordinetur ad opus, puta ad syllogizãdum, & discurrendum in alijs scientijs, ad quas comparatur sicut regula, & modus sciendi, tñ quia non ordinatur ad regulandum opus alterius potentiæ ab intellectu, ideo nõ est locanda inter practicas, sicut ẽt diximus iu 4. q. huius ❦. libri.

Secunda distõ, scientiarum speculatiuarum realium, quædam est speculatiua veræ, & propriæ, & est illa, quæ ex natura sui, & ex parte sui obiecti, ordinatur ad scire tm̃, eo ꝙ circa obiectum suum non possumus nisi speculari. Quædam aũt est speculatiua, non propriæ, sed potius ex vsu loquentiũ, & est illa, quæ ex natura sui, & ex parte obiecti nõ ordinatur solum ad scire, sed ad operandum circa obiectum suum. Et hoc mõ medicina quæ est de regulis vniuersalibus, solet dici speculatiua. Quæ aũt applicata est ad curã, solet dici practica, licet ex obõ, ꝙ est corpus sanabile, vtraq; possit dici practica.

Tertia distinctio, scientiarum speculatiuarum propriæ, & realium, quædam est inuenta via sensus, & lumine naturali, quædam autem ex diuina reuelatione.

Quarta distinctio, pluralitas scientiarum speculatiuarum propriarum, & realium, potest assignari ẽm distinctionem genericam, & ẽm distinctionem specificam. Et quidem si consideretur ẽm distinctionem specificam, patet ꝙ non sunt tm̃ tres, nam mathematica sub se continet geometriam, & arithmeticam, vt duos habitus distinctos specie. Similiter physica sub se continet, scientiam de mobili ad vbi, & scientiam de mobili ad formam, & scientiã de animalibus &c. vt habitus

partia

partiales distinctos specie. Si autem considerentur secundū distinctionem genericam, sic dictum philosophi erit verum, vt statim apparebit per conclusionem responsiuam.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ intentio philosophi est loqui de scientijs speculatiuis realibus, vt excludamus logicam, & proprijs, vt excludamus theoricam medicinæ, & inuentis via naturali, vt excludamus diuinam reuelatam, & de pluralitate earum, secundùm genus, & non secundùm speciem. Vnde ponitur hæc conclusio responsiua.

Sunt tantum tria genera scientiarum speculatiuarum realium, propriarum, inuentarum lumine naturali.

Hanc cōclusionem, aliter probant Thomistæ, aliter Scot. Thomistæ, quidem fundantes se super scientiam B.Th. in proœmio 1.phys. sic probant. cum distinctio scientiæ sumatur ex distinctione formali ipsius obiecti, quot sunt obiecta formalia generica scientiarum speculatiuarum, tot sunt, & ipsæ scientiæ speculatiuæ. Obiecta autem earum sunt tantum tria: qm̄ obiectum est ens aliquo modo abstrahibile à materia. Materia enim obstat intelligibilitati, vnde ista sensibilia non sunt intelligibilia, nisi in potentia propter suam materialitatem, & ad hoc q᷒ fiant intelligibilia in actu, necesse est vt fiant immaterialia per intellectum agentem, vt alias declarabitur: secundùm igitur ꝙ ens diuersimodæ abstrahit à materia, ad diuersas scientias pertinebit. Aduerte igitur, ꝙ aliquod ens abstrahit à materia ſm esse, & ſm rationem, qualia sunt entia separata, quæ nunquam sunt in materia, & sic est substantia, & actus, & potentia, quæ non sunt vniuersaliter in materia, vt declarabitur in lib. 12. De ente aūt sic abstracto est metaphysica. vnde philosophus ī 6. metaph. tex. 2. ponens differentiam metaph. à physica, & mathematica, inquit, prima vero .i. metaph. circa separabilia, & immobilia, vbi inquit Comment. necesse est vt prima scientia in esse, sit scientia rerum abstractarum. Et est aliud ens, ꝙ licet non sit extra materiam, tamen in sui diffinitione non recipit materiam sensibilem, vnde dicitur abstractum non secundū esse, sed ſm rationem, & tale ens est quantitas, siue continua, siue discreta, non enim linea aut superficies diffinitur per materiam sensibilem, neque par, neque impar, neque rectum, neque

que curuum, vt dicitur in 2.phys.tex.19. Et de huiusmodi ente est mathem. vnde inquit Arist. in lib. 6. metaph. & mathemat. quidem circa immobilia, sed inseparabilia. s. secundùm esse, quia non habent esse, nisi in materia, vbi inquit Comment. Mathematica est de rebus abstractis secundùm diffinitionem, sed non secundùm esse. Et est aliud ens, quòd vt scibile licet possit abstrahere à materia indiuiduali, non tamen à materia communi: quoniam non potest esse nisi in materia, & non potest diffiniri sine materia cōmuni, & huiusmodi sunt entia naturalia. nam licet homo possit diffiniri sine hac carne, & hoc osse, non tñ sine carne, & sine osse, & de hoc enta est physica, vnde inquit philosophus in 6. metaph. Physica nanque circa inseparabilia. s. à materia, & secundùm esse, & secundùm rationem. Cum igitur non possint esse plures modi abstrahendi à materia, patet ꝙ non sunt nisi tria obiecta speculabilia generica distincta formaliter, ex diuerso modo abstrahendi à materia, ex consequenti, non sunt nisi tria genera scientiarum speculatiuarum realium, &c.

Scotistæ aūt vt patet per Ant. And. in 6. metaph. q. 3. alia via procedunt in assignando tria obiecta speculabilia generis, iuxta quæ concludunt tria genera scientiarum speculatiuarum realium, & propriarum. Aduerte igitur, ꝙ apud eos dantur hæc tria, obiecta, ens, substantia corporea, cui absolutæ consideratæ inest. Primo, quantitas continua, deinde discreta, substantia corporea considerata inquantum hñs formam, quæ est principium determinatæ operationis, & motus, & quietis. Circa ens vt habet passiones demonstrabiles de ipso ex principijs cognitis via sensus, ponitur metaph. circa substantiam corpoream, vt sibi inest quantitas, ponitur mathemat. circa substantiam corpoream, vt habet formam, quæ est principium motus, &c. ponitur physica. Et præter has non potest dari alia, quæ non contineatur sub istis, vel sub aliqua istarum. Et si dicas. Quare non potest dari vna scientia speculatiua de substantia incorporea, sicut datur de substantia corporea, & vna de quantitate, sicut datur de substantia corporea, vt sibi inest quantitas. Respondent, ꝙ licet substantia incorporea habeat passiones sibi primo inhærentes, non tñ scibiles à nobis via sensus, sed sic sunt notæ nobis

bis de ipsa sole passiones entis. Vnde verum est, ꝙ illa substãtia est subiectum alicuius scientiæ speculatiuæ possibilis intellectui potenti cognoscere eam sub propria rõne, sed non nobis. Ad illud de quantitate dñt, ꝙ nullum genus accidentium põt esse primũ subiectum in aliqua scientia, qm̃ quodlibet genus accidentium, & quælibet species cuiuslibet eoꝝ continetur in aliqua specie substantiæ virtualiter mediatæ, vel immediatæ. Oportet ergo diuidere substantiam ꝓcisæ, vt habeatur primũ subiectũ alterius sciẽtiæ à metaphysica, &c.

Sed hic modus dicendi. non vr̃ conueniens intentioni Arist. nam ipse assignans determinatum numerum scientiarum speculatiuarum, semper fundauit se super ens, vt diuersimodæ abstrahibile à materia. Vnde in 2. phys. ostendens differentiam inter phys. & metaph. à tex. 16. vsque ad tex. 18. ꝓcessit hac via, & in 6. metaph. vt iam declarauimus eadem via processit. Assignatio autem trium subiectorum adducta ab Ant. And. est potius voluntaria quam fundata in doctrina Arist. imò quantum ad illud quòd dicit. substantiam incorpoream non posse esse subiectum alicuius scientiæ speculatiuæ possibilis nobis, vr̃ sibi contradicere. Determinauit. n. in 2. lib. metaph. q. 3. ꝙ substantias abstractas cognosci quidditatiuæ ab intellectu viatoris, non est impossibile. Præterea. Philosophus in lib. 12. deuenit ad multas proprietates primi principij, quæ nõ explicantur per passiones entis, puta ꝙ est purus actus, ꝙ est maxime intelligibile, ꝙ intellectio sua est substantia sua, quæ maxime in seipso delectatur, ꝙ est vita sua, ꝙ est totius naturæ bonum, ꝙ omnia ordinata sunt ad ipsum, falsum est ergo, quòd de substantia incorporea non possumus cognoscere via sensus, nisi solas passiones entis, & quòd non potest esse subiectum alicuius scientiæ speculatiuę possibilis nobis, ꝙ autem dicit de quantitate, nullam apparentiam habet. Aliud est. n. quodcunque genus accidentis contineri in substantia quo ad esse, & aliud quo ad intelligibilitatem, licet. n. primum sit verum, quoniam accidentis esse est inesse, non tñ secundum, quoniam potest hr̃e propriam speciem intelligibilem, per quam primo, & per se põt intelligi. vnde in doctrina Scoti, vt declarabimus in 7. lib. non cognoscitur à nobis substantia nisi per speciem accidentis,

licet

licet ergo repugnet accidenti esse primum subiectum inhæsionis. non tamen sibi repugnat esse primum subiectum, circa quòd versatur aliqua scientia speculatiua.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ pro maiori parte argumenta quæ solent fieri in hoc quæsito soluuntur per distinctiones, quas præposuimus in principio quæsiti. Tu tñ aduerte, illud argumentum quo solet sic argui. Diuisio prima cuiuslibet generis, debet esse solum per duas differentias, ex cõsequenti bimembris. Nam ex 10. metaph. in vnoquoque gñe est vna prima contrarietas, quæ est per duas primas drias, sed scientia speculatiua est quoddam genus continetur. n. in prędicamento qualitatis, & in primo genere. s. in habitu, ergo vel vt genus, vel vt species, non vt species, aliter physica, & mathematica different solum numero, ergo prima diuisio scientiæ speculatiuę non debuit esse trimembris.

Respondetur aliqui tenent scientiam speculatiuam esse analogum ad diuinam, & naturalem, & mathematicam, eo ꝙ per prius dr̃ de diuina, tanquam de nobiliori, vnde solet ab Arist. dici prima philosophia, sicut animal primum sanum. Diuisio aũt analogi prima, non oportet esse bimembris. Sed hæc opinio non videtur vera, qm̃ quòd in vno solo prædicamento continetur, non potest esse analogum, sicut nec æquiuocum, coordinatio. n. vnius prædicamenti constituitur ex generalissimo, & specialissimo, & subalternis generibus, ac differentijs essentialibus, ẜm doctrinam Porphyrij. Constat autem, ꝙ scientia, & inferiora sua, vt practica, & speculatiua, & partes speculatiuæ continentur in prædicamento qualitatis, & in primo genere, ergo non est analogum, nec valet obiectio, quoniam licet, vt adinuicem cõparantur vna sit prior altera, puta diuina, tamen comparate generi suo, æqualiter participant rõnem speculatiui. Dicendum est ergo, ꝙ est genus, cuius prima diuisio debet esse bimembris vel reducibilis ad bimembrem. In proposito dico, licet philosophus assignet trimembrem, vt breuius, & clarius manifestaret differentiam inter sciẽtiam diuinam, & physicam, & mathematicam, tamen sic potest reduci ad bimembrem, Omnis scientia speculatiua, vel est de omnino abstractis à materia, & hęc est metaphysica, vel de abstractis non omnino. Et hoc dupliciter,

quia de abstractis à materia sensibili, tam vniuersali quam particulari,& hæc est mathematica,vel de abstractis solum à materia sensibili singulari,& hæc est physica. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. Vtrum speculatiuæ sint nobiliores practicis.

Ergo theoricæ alijs scientijs desiderabiliores sunt. Textu 2.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo,ponitur quædam distinctio. Secundo,quædam conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quòd speculatiuæ possunt in nobilitate comparari practicis ratione obiectorum,vel ratione finium. Ratione quidem obiectorum,vt.s.ille sint nobiliores,quæ sunt de nobiliori obiecto,& ex parte finium ille sint nobiliores.quæ ad nobiliorem finem ordinãtur, finis autem potest esse cōmunis,& proprius. Communis quidem,vt si dicamus,speculatiuas ordinari ad scire tantum,practicas autem ad operari,siue ad vsum nostrum. Proprius vero,vt si dicamus hanc speculatiuam, puta metaphysicam ordinari ad tale scire,quale est scire diuina,hanc autem practicam puta moralem,ordinari ad tale operari, quale est operari secundùm virtutem.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ si speculatiuæ comparantur practicis, quo ad finem cōem, nobiliores sunt,qm̄ finis speculatiuarum est scire,practicarum autem est nostrum operari, sed scire nobilius est nostro operari, qm̄ per ipsum scire conuenimus cum nobilissimis substantijs intellectualibus,non aũt per nostrum operari,vt patet, ꝙ nostra artificia non conueniunt eis,ergo &c.Si autem comparentur quo ad sermones proprios,puta quo ad tale scire,& tale operari,aliqua speculatiua est nobilior aliqua practica,& aliqua practica est nobilior aliqua speculatiua, quoniam scire alicuius speculatiuæ,vt notitia de cęlo,de anima,de homine,excedit in nobilitate,vsum siue operari alicuius practicæ,puta scientiæ frenefactiuæ. Et operari alicuius practicæ, puta scientiæ moralis,vt̃ bene regulare subditos, & operari secundùm virtutem excedit in nobilitate aliquod scire,puta scire triangulum

lum habere tres,& scire formicam,vnde dixit philosophus in lib.12.metaph.tex.51. quòd inconueniens est de quibusdam meditari,& dignius est quædam non videre quam videre, ergo &c. Si autem speculatiuæ comparentur absolutæ,& simplicis practicis,dico quòd speculatiuæ sunt nobiliores,qm̃ in genere speculatiuarum inuenitur aliquà puta diuina, excedens in nobilitate omnes practicas. Versatur enim circa ens diuinum,quòd est nobilissimum,& in tali scire stat humana fœlicitas ex 10.ethicorum,nulla autem practica est nobilior toto genere speculatiuarum,nec ex parte obiecti, quoniam nullum obiectum cuiuscunque practicæ est nobilius ente diuino, nec ex parte finis, quoniam actiones nostræ practicæ etiam morales, sunt media ad fœlicitatem, & non sunt ipsa fœlicitas.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ hæc determinatio non videtur saluare dictum philosophi quo dicit,ergo theoricæ alijs scientijs desiderabiliores sunt, nam quoniam comparat theoricas alijs,& nullam excipit,videtur hæc comparatio esse vniuersalis,vt sit sensus,ergo omnes theoricæ sunt desiderabiliores ex consequenti nobiliores alijs scientijs.s.practicis, non ergo oportebat tot distinctiones, & conclusiones ponere, sed probare quòd omnes theoricæ sunt nobiliores practicis,aliter non saluatur dictum philosophi.

Respondetur,à Paulo Sonc.in 6.metaph.q.6.propter hoc argm̃ dicit,ꝙ philosophus non comparat theoricas practicis in nobilitate,sed comparat theoricas,quas enumerauerat inter se dicens,ꝙ metaph.est dignior mathematica,& naturali,& dictum suum manifestat per tex.comment.& per Comment.in fine 2.commento.Verum si intendebat,vt Thomista, non deuiare à mente B.Th. non potuit sic respondere, quoniam B.Thom.exponens dictum philosophi,manifeste comparat theoricas practicis, & non solum theoricas inter se,sic enim,inquit: Ergo cum hæc scientia,scilicet metaph. sit honorabilissima inter omnes,quia est honorabilior theoricis,vt prius ostensum est,quæ quidem sunt honorabiliores practicis, vt in 1. lib. habitum est, hæc illæ.

Propterea tenendo, ꝙ comparet theoricas practicis,dicẽdum est,quòd non intẽdit concludere omnes,& singulas spe

cuſatiuas eſſe nobiliores omnibus practicis, niſi quo ad finē communem, vt declarauimus, ſed quòd abſolutæ, & ſimpliciter loquendo ſpeculatiuæ ſunt nobiliores practicis, in hoc ſenſu, quoniam aliqua ſpeculatiua ratione obiecti, & ratione proprij finis, eſt nobilior omni practica. Nulla autem practica eſt nobilior omni ſpeculatiua, & ſic nulla eſt difficultas in dicto philoſophi, nec repugnat determinationi factæ.

Alia argumenta, nec difficilia ſunt, & ab alijs ſoluuntur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 9. Si de ente per accidens eſt ſcientia.

Nulla ſcientia ſtudioſa eſt de eo, nec practica, nec theorica, non .n. faciens domum &c. Tex. 4.

IN HAC quæſtione cito expediemus nos quoniam in epitomi noſtra ſuper 6. lib. metaphyſ. ſatis de hoc locuti ſumus. Pro vniuerſali tamen reſolutione, hic duo agemus. Primo, præponuntur duæ diſtinctiones. Secundo, duæ concluſiones reſponſiuæ.

Quantum ad primum aduerte, aliquos formare talem diſtinctionem, ens per accidens poteſt eſſe quatrupliciter. Primo, accidentalitate prædicationis, vt quando prædicatum dr̄ de ſubiecto, ſed non in aliquo modorum per ſe aſſignato℞ in 1. poſter. Secundo, accidentalitate rei, ſed non prædicationis, & hoc reperitur, quando pḝdicatum eſt paſſio ſubiecti, licet .n. riſibile prædicetur per ſe de homine, eſt tamen accidens in homine ſecundùm viam noſtram. Tertio, quia ſunt diſtinctæ res, quarum vna accidit alteri, vt homo albus, muſicum album. Quarto, dicitur ens per accidens accidentalitate cauſalitatis, vt album ædificat, fodiens ſepulcrum inuenit theſaurum, ſub cane pluit. Et huius quidem diſtinctionis primum membrum non eſt alicuius momenti in propoſito noſtro, nec ſm̄ habet difficultatem, nullus .n. dubitat quin iſta homo eſt riſibilis, ſit concluſio ſcibilis, & demonſtrabilis, & homo, vt de eo propria paſſio pḝdicatur, eſt ſubiectū ſcibile tertium autem, & quartum membrum deſeruiunt propoſito noſtro, quoniam de tali ente per accidens, & nō alio modo intendit philoſophus, cum dicit de eo non eſſe ſcientiam.

Secunda diſtinctio, quam innuit B. Th. exponens tex. 5. in hoc 6. lib. & quam cōiter adducunt expoſitores ſit hæc, ens

per accidens, tertio & quarto modo, dupliciter considerari potest. Primo formaliter, siue pro conceptu, quem per se im portat hoc, quòd est ens per accidens. Secundo materialiter, siue pro re substracta, cui inest & de qua prædicatur denomi natiuæ. Alij ponunt eandem distinctionem sub his verbis, ens per accidens sumitur dupliciter. Primo, secundùm rõnem cõem, quam importat hoc nomen cõe, ens per accidens. Secundo, ſm rationem specialem, & determinatam, inquantũ importatur per speciale nomen, vt fodiens sepulchrum inue nit thesaurum, musicum ædificat, sub cane pluit &c.

Ex his dist. pono duas conclusiones responsiuas. Prima, de ente per accidens, tertio & quarto modo, formaliter sum pto, siue quo ad rationem suam communem, potest haberi, & habetur scientia, vel saltem certa notitia, nam Aristot. in text. 5. inuestigat quæ sit eius natura, & quæ eius causa, sicut diffuse pertractauimus in epitomi nostra, ergo de eo forma liter sumpto habetur certa notitia. Secunda, de ente per accidens, tertio & quarto modo, sumpto pro re substracta, non potest haberi scientia, nec certa notitia, nam ex 1. poster. Quidquid scitur aut est semper aut frequenter, & habet determinatam causam. Quòd autem est ens per accidens, tertio modo, & quarto modo, nullam harum conditionum ha bet, imò oppositas, vt patet de fortuito, & casuali, ergo &c.

Et aduerte, quòd in 2. phys. tex. commento 55. agens de fortuna, tangit idem, dicit enim fortunam dicere esse extra rationem, recte est. Ratio enim, id est ratiocinatio per quàm acquirimus certam notitiam, aut est eorum quę semper sunt, aut eorum quę sicut frequenter, sed fortuna, siue effectus for tuitus, nec est semper, nec frequenter. imò vt in paucioribus, ergo &c.

Contra hanc determinationem solent fieri duo argumen ta alicuius apparentiæ.

Primo, quòd est à causa determinata agẽte, vt in pluribus videtur scibile, hæc est manifesta, sed ens per accidens præci puæ quarto modo, est huiusmodi, dicit enim in philosophus in tex. 5. Quòd est secundùm magis, id est vt in pluribus, hoc principium, & hæc causa eius, ꝙ est accidens esse, ergo &c.

Rñ. Arist. non dicit, ꝙ causa agens, vt in pluribus, inquan-

tum agit vt in pluribus, fit causa entis per accidens quarto modo, sed inquantum deficit aliquando, nam inquantum agit vt in pluribus agit ex intentione,& effectum proprium, ac per se, inquantum autem aliquando deficit, agit præter intentionem,& effectum per accidens, nego ergo minorem,& ad dictum philosophi, patet quid dicendum.

Secundo, ꝙ est à causa necessaria, & immutabili vr̃ esse necessarium,& immutabile, sicut ꝙ est à causa contingente est contingens,& à mutabili est mutabile, sed ens per accidens, quarto modo est à causa necessaria, & immutabili, qm̃ est à causa prima, quę est à necessaria,& immutabilis. Omnis.n. effectus positiuus, est à causa prima mediate, vel immediate, ergo est necessarius, & immutabilis, ex consequenti scibilis, quoniam huiusmodi non contingit aliter se habere.

Respondetur negatur maior, de causa remota,& conceditur de causa proxima, necessitas enim, & contingentia effectus attenditur penes causam proximam (vt dicemus infra) & quoniam ens per accidens quarto modo, non est proximę & immediatæ à causa prima immutabili, ideo nihil concluditur, vtrum autem si prima causa ageret de necessitate naturæ, causæ secundæ de necessitate agerent, ex consequenti nullus esset effectus contingens, discutiemus infra. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 10. Si secundùm doctrinam Arist. potest saluari ens per accidens, quarto modo, quòd est effectus contingens per respectum ad causam suam proximam.

CIRCA hanc quęstionem aduerte, ꝙ idem est ac si quæratur, an omnes effectus sint necessarij, vel aliqui necessarij, & aliqui contingentes. Hanc quæstionem multi pertractãt, sed non resoluunt. Tu igitur sic procedes, effectus contingens dupliciter considerari potest. Primo, quantum ad esse suum, quod est esse corruptibile, & desinibile, & sic patet ad sensum, quòd effectus volũtarij,& causarum inferiorum sunt contingentes, quoniam pro aliquo tempore habent esse, & pro aliquo non esse,& de hoc fuit dubium apud philosophũ, & Comment. vt patet in hoc lib. 6. commento 7. Secundo, quantum ad causalitatem, & sensus huius est, vtrum dentur aliquæ

aliquæ causæ contingenter causantes, vel omnes necessario causent. Et in hoc sensu stat tota difficultas quæsiti,&totum pendet ex modo causandi,quo prima causa causat, nam si ad mentem philosophi,prima causa causat,& agit libere,facile erit secundùm philosophum saluare cōtingentiam effectus, per respectum ad causam proximam,si autem causat, & agit de necessitate naturæ,difficilius erit,vt igitur ad quæsiti resolutionem deueniamus,tria agenda sunt. Primo,si est tenendum ad mentem philosophi,primam causam agere de necessitate naturæ. Secundo supposito,quòd sic,vtrum cum hoc sustinere possimus non omnia euenire de necessitate, sed seruari contingentiam effectus per respectum ad causam proximam. Tertio,soluetur ratio Scotistarum tenentium oppositum determinationis,quam facturi sumus.

Quantum ad primum aduerte, quòd Deum agere de necessitate naturæ,dupliciter potest intelligi. Primo,quia agit per naturam,vt præueniens intelligere,& velle, ita quòd nō agit per intelligere, & velle, sed per aliquod antecedens ad ista,sicut homo de necessitate naturæ digerit cibum, & ignis calefacit,& sol illuminat,& hoc modo nullus philosophus, qui veram de Deo cognitionem habuit,posuit Deum agere de necessitate naturæ,cognouerunt enim veri philosophi, ꝙ omne agens aut agit à casu,aut propter finem,constat autem quòd Deus non agit à casu,quia agens à casu est causa per accidens,Deus autem cum sit prima causa,non potest esse causa per accidens, est enim causa per accidens, posterior causa per se, igitur Deus est causa agens propter finem, omne autem huiusmodi agens, aut prostituit sibi finem,aut prostituitur sibi finis ab alio, Deo non potest prostitui finis ab alio, quoniam non esset primum agens simpliciter, & nobilissimum,prostituens.n.finem alteri,prius & nobilius est,vtpote regulans,& dirigens,igitur Deus prostituit sibi finem, ergo est agens per intellectum,& voluntatem,non.n.posset sibi finem prostituere, nisi intelligeret,& vellet finem, quidquid ergo Deus agit ad extra,agit per intellectum,&voluntatem,ita quòd productum est intellectum, & volitum, & per consequens non agit de necessitate naturę,prout natura pręintelligitur actui intelligendi, & volendi. Secundo, potest

test intelligi, ꝙ agat de necessitate naturæ, non prout natura præintelligitur actui intelligendi, & volendi, sed prout volũtas vult necessario quædam volita, sicut primum vult necessario bonitatem suam, & homo vult necessario felicitatem, ita ꝙ hæc necessitas sit quædam habitudo necessaria voluntatis ad aliqua, vt volita, & sic Deum agere de necessitate naturæ, est ipsum volendo necessario bonitatem suam, velle etiam necessario omnia reducibilia in bonitatem suam, secundùm ꝙ sunt reducibilia in ipsam, & velle necessario cuilibet communicare bonitatem suam, quantum vnumquodque est capax, ad quòd velle, sequitur de necessitate effectus, & in hoc sensu tenendum est philosophum putasse, Deum agere de necessitate naturæ. nam in 8. phys. probauit motum cœli esse æternum de necessitate, ergo motorem primum de necessitate mouere, & in 2. de generatione probauit generationem inferiorum de necessitate esse æternam, & hanc causari ex motu diurno, & motu erraticorum, ergo primum de necessitate ꝑducit inferiora, mediante motu, & 12. metaph. vbi idem ex ꝓposito pertractabitur, probat philosophus, in motore ęterno non esse potentiam, sed actum, & facit hanc consequentiam, si in eius substantia est potentia, continget non esse motum, quòd enim est in potentia potest non esse, & huius quidem consequentiæ, ita reputat falsitatem consequentis esse manifestam, quòd non immoratur circa eam reputauit ergo motum cœli, & productionem rerum esse necessariam, & sempiternam, ex consequenti primum de necessitate naturæ mouere, & producere. Quòd autem Comment. eiusdem fuerit sententiæ, manifestabimus in libro 12.

Quantum ad secũdum aduerte, ꝙ cum Deum agere de necessitate naturæ secundo modo, idem sit, ꝙ voluntatem suã habere necessariam habitudinem ad ea quę vult facere, ita ꝙ non potest non velle ea facere, hoc potest habere duplicem sensum. Primo sic. Deus vult necessario hoc. s. cœlum producere, & cœlum necessario habere. i. ꝙ habeat esse necessarium, & immutabile, & ꝙ cœlum habeat causalitatem. i. virtutem causandi necessariam, quo ad ea quæ potest causare, & sicut dico de cœlo, intellige de quocunque alio, ꝙ Deus vult producere. Secundo sic. Deus vult necessario aliqua producere,

cere, quæ habeant esse necessarium, & virtutem causandi necessariam, & vult necessario aliqua producere, quæ tñ habeãt esse non necessarium, nec virtutem causandi necessariam, sed contingentem, iuxta primum sensum. Si Deus agit de necessitate naturę, omnia de necessitate eueniunt nec potest saluari contingentia effectus per respectum ad causam propriã, & proximam, quia iuxta primum sensum, tam causa prima, quàm omnes causæ secundæ haberent causalitatem necessariam, cum qua non stat contingentia effectus, ideo enim effectus habet contingentiam, quia causa contingenter causat, si ergo omnes causæ de necessitate causant, omnes effectus de necessitate eueniunt, iuxta secundum sensum potest saluari, quòd non de necessitate omnia eueniunt, quia licet Deus quidquid vult producere, necessariò velit producere, non tamen vult quidquid producit habere necessariam causalitate super effectum suum, sed aliquod necessariam, & aliquod cõtingentem, ex consequenti stat, quòd cum voluntate primæ causæ volente necessario contingentiam causæ proximæ in causando, quòd causa contingenter causat, & quòd effectus contingenter causatur, & non necessario, & iuxta hunc secundum sensum, tenendum est, quòd philosophus opinatus fuerit Deum agere de necessitate naturæ, & tamen non omnia euenire de necessitate, & quidem quòd teneat Deum agere de necessitate naturæ, iam probauimus, ꝙ autem arbitratus sit, non omnia de necessitate euenire, patet hic in lib. 6. in text. 7.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Scotistæ tenent hanc consequentiam, esse simpliciter veram, si quidquid agit Deus agit de necessitate, omnia eueniunt de necessitate, vnde si Arist. admittit antecedens, de necessitate admittit consequens, ex consequenti sibi contradicit, in eo quòd vult saluare contingentiam in causatis, stante antecedente. Ratio autem eorum est hæc, si prima causa necessario causat A, necessario mouet A, scilicet ad causandum, si A, est necessario motum ad causandum, necessario mouet B, similiter B, necessario motum, necessario mouet C, & sic vsque ad proximam causam, quoniam posterior nunquam mouet, nisi mota à priori. Si ergo prima causa necessario causat, & mouet, sequitur quòd

quòd omnes aliæ necessario causabunt,& mouebunt,ex consequenti omnia necessario euenient à proximis suis causis.

Respondetur,&dico ex determinatione facta,quòd prima consequentia potest dupliciter intelligi. Primo,sic si prima causa necessario causat A,necessario mouet A,scilicet ad causandum necessario, & sic nego eam, quia non est necesse,ꝙ eo modo quo prima causa causat A,moueat A,ad causandũ, quoniam causalitas necessario impressa à prima causa in A, recipitur,& modificatur in A,secundùm quòd conuenit naturæ ipsius A. Secundo,sic si prima causa &c. necessario mouet A,ad causandum necessario,vel contingenter,& sic concedam eam,quoniam si natura ipsius A,est talis,ꝙ ei competat causalitas necessaria, prima causa necessario mouebit A, ad causandum necessario, si autem competit ei mouere contingenter, prima causa necessario mouebit ipsam ad causandum contingenter,& sic nihil concluditur,nisi quòd omnia eueniunt à proximis causis,necessario vel contingenter. Et aduerte,ꝙ causa erroris in Scotistis fuit, quia opinati sunt, omnem causam secundam causare,eo modo quo causatur, & mouetur à prima, quòd non est verum, quia vt diximus causalitas actiua, non recipitur in secunda, nisi vt competit naturæ suæ.

Patet ergo,quomodo hæc duo possumus sustinere, Deus agit de necessitate naturæ, & tamen non omnia eueniunt de necessitate. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 11. Si effectus contingens habet contingentiam à causa prima,vel à causa proxima.

IN HÁC q. sic procedemus. Primo,ponetur distĩõ de effectu contingente. Secundo,de effectu contingente in primo sensu,probabitur ꝙ habet contingentiam à causa proxima. Tertio,de effectu contingente in secundo sensu pertractabitur opinio B. Th. & Scoti, & determinabimus secundùm mentem B. Thom. & soluemus rationes Scot.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ effectus potest dici contingẽs,dupliciter.Primo,qa casualis,siue fortuitus,& est ille qui producitur à causa præter intẽtionem, & vt in paucioribus, & propriæ dr̃ ens per accidens, de quo supra locuti sumus

mus ad mentem philosophi. quòd de eo non hr̃ scientia. Secundo, dr̃ contingens, non solum quia habet esse defectibile, sed quia est à causa, quæ potest causare, & non causare, & vt sic opponitur effectui necessario, qui est à causa, quæ non potest non causare, in quo sensu dicemus, productionem rosæ esse contingentem, & motum solis esse necessarium.

Quantum ad secundum, pono hanc cõclusionem effectus contingens in primo sensu non habet contingentiam à prima causa. Hæc est de mente philosophi in hoc lib. 6. in tex. 5. vbi inuestigans principium, & causam entis per accidens .i. effectus fortuiti dicit ꝙ causa necessaria .i. quę non contingit aliter se habere, & quæ est vt semper .i. infallibilis, non est principium, & causa entis per accidens, sed quæ ſm magis .i. quæ vt in pluribus producit effectum, & aliquando deficit, sed secundùm doctrinam Arist. prima causa, vt docuimus in q. præcedenti est causa necessaria de necessitate agens, & infallibilis, ergo ab ea effectus contingens in primo sensu non habet contingentiam. Præterea, effectus contingens in primo sensu habet contingentiam à causa agẽte præter intentionem, sed vt videbimus in lib. 12. prima causa, nihil potest agere præter intentionem, ergo &c. Patet ergo, ꝙ contingentia .i. casualitas effectus contingentis in primo sensu, reducenda est in causam proximam potentem deficere, sicut monstrum reducitur in deficientem virtutem formatiuam generantis.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ibi non habemus inuestigare quid in hoc sentiant B. Thom. & Scotus inquantum theologi, sed inquantum innituntur doctrinæ, & fundamentis Aristot. puta si B. Thom. & Scotus teneant Arist. sensisse Deum esse causam necessariam, & necessario agentem quæcunque agit, & necessario mouentem quæcunque mouet, vtrum effectus contingens sit contingens propter primam causam, an propter causam proximam.

Ad huius igitur resolutionem aduerte, quòd B. Th. fuit, vt patet in 1. parte, q. 14. art. 13. in responsione ad primum, ꝙ licet prima causa sit necessaria, tamen effectus potest esse contingens propter causam proximam contingentem, & exemplificat de germinatione plantæ, quæ est contingens, propter causam proximam contingentem, licet motus

solis

ſolis qui eſt cauſa prima ſit neceſſarius, cauſa autem proxima eſt radix plantæ. Similiter quæ ſunt ſcita à Deo, ſunt contingentia pp cauſas proximas, licet ſcientia Dei, quæ eſt cauſa prima ſit neceſſaria, & huius quidem ratio eſt, qm̄ naturaliter effectus aſſimulatur cauſæ ſuæ propriæ, quæ eſt eius cauſa proxima, ꝯns ergo eſt, vt effectus contingens reducatur in cauſam proximam contingentem, & effectus neceſſarius in cauſam proximam neceſſariam. Mẽs aũt Scoti fuit, ꝙ ſm doctrinam Ariſt. neceſſitas, & contingentia effectus, principaliter reducendæ ſint in cauſam primam. Arbitratur. n. vt patet in 2. ſent. diſt. 2. q. 2. quòd ſi cauſa prima neceſſario agit, & mouet cauſas ſecundas, omnem effectum eſſe neceſſarium, & cauſam ſecundam non poſſe dare cõtingentiam effectui ſuo, ſi autem cauſa prima contingenter, ſiue libere agit, & mouet cauſas ſecundas, ſeruari poterit contingentia in effectu cauſæ ſecundæ, ita ꝙ neceſſitas, & contingentia rerum pendent ex modo agendi cauſæ primæ. Vnde tenet Ariſt. inaduertenter poſuiſſe contradictoria, ſcilicet quòd prima cauſa agat, & moueat de neceſſitate naturæ, ad quòd ſequitur ꝙ omnia eueniant de neceſſitate, & tamen in 6. metaph. tenet, quòd non omnia eueniant de neceſſitate. Hanc autem imaginationem ſuam, conatur Scotus probare duplici medio.

Primo, cauſa quæ mouet inquantum mouetur, ſi neceſſario mouetur, neceſſario mouet, ſed omnis cauſa ſecunda mouet, & agit inquantum mouetur à prima, ergo ſi cauſa prima neceſſario mouet ſecundam, ipſa quoque neceſſario mouet, & agit, ex conſequenti nulla remanet cauſa contingens, nec effectus contingens.

Reſpondetur, iam diximus in q. præcedenti, hoc argumentum non concludere, & de nouo formaliter reſpondendo, negatur maior, quoniam licet cauſa ſecunda non moueat niſi inquantum mouetur à prima, non tamen eſt neceſſe ꝙ in ſe recipiat virtutem motiuam eo modo quo eſt in prima, ſed vt proportionatur naturæ ſuæ, ſicut aër recipit lumen à ſole, & luna ſimiliter recipit virtutem illuminatiuam à ſole, non tñ eo modo quo eſt in ſole, ſed modo cõpetenti naturæ lunari. Vnumquodque. n. recipitur in aliquo, non per modũ quo eſt in dante, ſed per modum conuenientem recipienti.

Secundo,

Secundo,causa prior,prius naturaliter,& simpliciter respi cit effectum quàm causa posterior, ergo in illo priori causa prima,si de necessitate agit, & mouet, dabit effectui necessitatem,ergo in secundo instanti naturæ, causa proxima non potest eidem effectui dare contingentiam,necessitas ergo,& contingentia in effectu causæ proximę pendet à causa prima.

Respondetur, si antecedens sic intelligatur, causa prior prius naturaliter &c. id est pro aliquo instanti respicit effectum, pro quo nondum attingitur à causa secunda, nego ipsum,quoniam simul,& pro eodem instanti ab vtraque attingitur. Si autem sic intelligatur,causa prior,prius &c.id est à se,& propria virtute, causa autem secunda posterius, id est virtute sibi impressa à priori,ita quòd prius,& posterius non respiciunt durationis ordinem, sed ordinem causalitatis, sic conceditur,sed nego vtranque consequentiam, quoniam ex quo effectus simul attingitur à causa prima, & secunda, ab vtraque simul habet contingentiam.

Posito enim, quòd causa prima agat de necessitate quæcunque immediate agit, tamen non coagit causæ secundæ nisi modo competenti causæ secundæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 12. Si effectus contingens, dum est, est contingens.

IN ISTA q. aduerte,ꝙ non est difficultas de contingenti,antequam producatur,quia potest causari,& non causari à causa sua impedibili,nec etiam postquam est productũ dubitatur,quin sit contingens pro tempore futuro,potest.n. deficere ab esse, cum habeat esse transmutabile. Difficultas ergo solum est,pro isto instanti,pro quo est actu, vtrum possit esse, & non esse, videtur enim pro tunc esse necessarium, quoniam res dum est, necesse est esse.

Pro resolutione huius, pono duas conclusiones, deinde soluam quoddam dubium.

Prima conclusio, effectus contingens qui ex nam sua est contingens,puta quia,ex natura sua,& intrinsecæ potest esse, & non esse,etiam dum est,est contingens,probatur. Quòd ex natura sua est tale, & à principio sibi intrinseco, puta ex materia subiecta priuationi, vel ex compositione contrario

rum,

rum,ad quodcunque comparetur, & ad quamcunque differẽtiam temporis,semper est tale,prædicata .n. ꝑ se inseparabilia sunt,sed effectus contingens, qui ex natura sua est contingens,est tale,ꝙ .s. ex se potest esse,& non esse. Hæc est enim diffinitio contingentis,vt patebit in lib.9.ergo ad quodcunque,&quamcunque differentiam temporis comparetur,semper est tale,ergo dum est,adhuc contingens est. Præterea,necessitas,& contingentia sunt gñales modi entis, quorum alterum necesse est de vnoquoque ex sui natura verificari,nam cum ens sit cui debetur esse, vel ex natura sua non potest nõ esse,& sic est ens necessarium,vel potest esse,& non esse,&sic est contingens,sed de contingenti dum est,non potest ex natura sui verificari necessitas, quoniam contingens ex natura sui potest esse,& non esse,ergo &c.Dico autem ex natura sui quoniam licet natura contingentis nunquam transmutetur in necessariam absolutæ, tamen non inconuenit quòd fiat necessaria ex aliqua conditione,& per comparationem ad alterum,quæ tamen in se, semper remanet contingens, & hoc declarabitur in conclusione sequenti.

Secunda conclusio,effectus contingens,licet ex natura sua semper sit contingens, siue sit, siue non sit, tñ non inconuenit,ꝙ pro tali mensura temporis,pro qua est,sit necesse esse. Pro cuius euidentia aduerte, ꝙ res contingens potest dupliciter considerari. Primo,ẜm se & absolutæ.i.quantum non est determinata ad aliquam dñiam temporis.Secundo,inquantũ iam est determinata ad tale tempus,puta inquantum iam extitit in tali tpe præterito, vel inquantum existit in tpe præsenti.Et quidem si primo modo consideretur semper est contingens,qm̃ & in se,& per respectum ad causam suã põt esse, & non esse.Si aũt secundo modo,dico ꝙ est contingens,&necessaria, contingens quidem quo ad naturam suam,necessaria autem ꝑꝑ respectum præsentialitatis,&sic probatur,sicut se habet res contingens præterita ad tp̃s præteritum, sic res contingens præsens ad tempus præsens, sed illa non potest non fuisse,ex respectu preteritionis, ergo ista non potest nõ esse,ex respectu præsentialitatis, ergo pro tali mensura temporis, pro qua est,necesse est esse. Præterea, si res contingens, quæ vt præsens est, potest non esse, ponatur in esse,

ergo

ergo simul erit,& non erit,quòd implicat,erit ergo, & contingens,& necessaria. Contingens quidem ex se, necessaria autem per respectum ad alterum, nec id est inconueniens: quoniam licet contingens absolutæ,& necessarium absolutæ repugnent eidem,non tamen necessarium ex conditione, & contingens absolutæ.

Sed contra determinationem hanc, videtur esse dubium: qm̃ si contingens quando est, est contingens, ergo quando est, potest esse, & non esse,ex diffinitione contingentis, sed hoc est falsum,quoniam quando est,nõ potest esse quin sit, aliter contradictoria verificarentur de eodem, ergo necessarium est, ergo non est contingens, propterea dixit Arist. in 1.periher. res dum est, necesse est esse.

Respondetur,non inconuenit,quòd aliquid verificetur de re,considerata sub vna ratione,quòd tamen non verificatur, si consideratur sub alia ratione, v.g. si consideratur lapis, vt habet esse in intellectu per speciem intelligibilem,est immaterialis,si autem consideratur,vt habet esse ad extra, est materialis, & non immaterialis, sic in proposito si contingens quando est consideretur vt contingens,id est ratione qua cõtingens,sic potest esse,& non esse, quoniam hæc est natura sua,quæ immutabiliter manet, si autem consideretur vt existens, vel vt præsens, sic non potest non esse, & vt sic est necesse esse,ex hoc tamen non desinit esse contingens ex sui natura, sicut licet lapis vt intellectus sit immaterialis, propter hoc tamen non desinit ex natura sua esse materialis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 13. Si ens verum excluditur à metaphysico.

Et ꝙ vt verum ens,prætermittendum. Tex.8. vbi inquit Cõment.ens ꝙ est veridicans non habet causam,nisi animã, & ideo vtrunque.s.ens per accidens, & ens veridicans numerantur in gñe entis diminuti, & ideo perscrutandum est.s.à metaphysico,de ente perfecto, quòd est ens extra animam.

IN HAC q. sic procedemus. Primo, assignabimus tres modos veritatis. Secundo,relictis duobus modis,prosequemur tertium de quo propriæ philosophus intendit, quãdo dicit, ens verum prætermittendum. Tertio, pro decisione quæsiti, ponemus tres conclusiones responsiuas.

Quar

Quarto, soluemus quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quòd iuxta doctrinã Heruei in 3.quolibet q.1.veritas dicitur de tribus. Primo, de rei entitate, sicut dicimus, hoc est de veritate humana, quòd ad entitatem,& quidditatem hominis pertinet, vt anima intellectiua est de veritate hominis. Secundo, de actu cognoscendi complexo, siue de voce significatiua complexa: Tertio, de obiecto intellectus enunciatiui, signato per complexum infinitum. sicut cum dicimus, hominem esse risibilem, est verum, veritas quidem dicta de entitate rei, est veritas materialiter, siue fundamentaliter, non aũt formaliter, ꝙ sic patet, si esset veritas formaliter, ergo voces incõplexe, significantes rerum entitates, significarẽt verũ vel falsum, ꝙ est contra philosophum in 6.metaph.tex.8.vbi inquit, circa vero simplicia, i.terminos simplices, nõ est veritas,& in 3.de anima, tex.21. inquit, indiuisibilium intelligentia in his est, circa quæ non est verum, neque falsum, in quibus aũt verum,& falsum, cõpositio quædam est, veritas aũt secundo modo, dr̃ veritas repræsentatiuæ, vel significatiuæ, voces.n. complexæ significãt conceptus complexus, conceptus autem complexi, significãt rem sic esse vel non sic esse, vnde dicitur propositio, siue in mente, siue in voce significare verum, vel falsum, veritas tertio modo, dicitur veritas formaliter, quòd sic patet, ꝙ correspondet vero repræsentatiuæ est verum formaliter, sicut ꝙ correspondet sano repræsentatiuæ puta vrinæ est sanum formaliter, sed obiectum intellectus enunciatiui, puta hominem esse risibilem, in sui natura correspondet huic propositioni, quam diximus esse veram repræsentatiuæ, homo est risibilis, ergo in obiecto intellectus enunciatiui stat formaliter veritas.

Quantum ad secundum relicto primo,& secundo modo, inuestigandum est de tertio de quo propriæ intendit philosophus hic in lib.6.tex.8.cum dicit, quòd aũt vt verum ens, & nõ ens vt falsum, qm̃ ẽm compositionem,& diuisionẽ,&c. ex quibus innuit, quòd non intendit, nisi de veritate signata per enũciationem, quam diximus esse veritatem formaliter. De hac igitur inuestigandum est, quid sit, & quoniam cõmuniter tenetur, quòd est ens rationis, ideo prius perscrutandũ esset,

esset, quid sit ens rationis, vt distinguitur contra ens reale, verum quia de hoc satis locuti sumus. in tractatu de transcendentibus: ideo resolue te illic.

Postquam cognoueris quid sit proprijssimum ens rationis, ꝙ philosophus hic in 6. appellat ens verum, & distinguit contra ens reale, erit tibi via ad sciendum, quid sit veritas formaliter. Tu igitur aduerte, ꝙ de ea sunt duæ opiniones, prima dicit, ꝙ est conformitas siue adæquatio, quæ est relatio realis, inter actum intelligendi complexum & rem intellectam, secundum quòd est obiectum intellectus enunciatiui, puta adæquatio quæ est inter hoc enũciabile ex parte rei, hominem esse animal, & complexum actum intelligendi, quo intellectus componens intelligit sic esse, sicut intelligit, dicitur veritas formaliter? & hanc opinionem recitat Herueus in 3. quolibet, q. 1. art. 2. in principio & multipliciter improbat, verum quia hæc opinio contradicit philosopho in 6. metaph. tex. 8. & Comment. quòd ens verum distinguitur contra ens reale, relatio autem realis non distinguitur cõtra ens reale, ideo relinques hanc opinionem. quæ non potest fortius improbari, quàm per dictum philosophi, secũda opinio dicit, quòd est relatio rationis, & in hoc conueniunt B. Th. & Herueus, sed dissentiunt in hoc, quòd B. Th. in 6. metaph. exponens tex. 8. vult, quòd huiusmodi veritas cõsistat in ordine, siue in comparatione duorum cõceptorum ab intellectu, siue illa duo concepta sint idem secundum rem, siue diuersa, nam intellectus conceptionem formans, vtitur aliquando vno vt duobus, vt cum dicitur, homo est homo, ex quo patet inquit B. Th. quòd talis compositio est solum in intellectu, ideo illud quod est ita ens, sicut in tali comparatione consistens, est alterum ab his, quæ propriæ sunt entia extra animam, ergo est mere ens rationis. Herueus autem in 3. quolibet q. 2. art. 2. tenet, quòd huiusmodi veritas est conformitas rei, quæ est ad extra ad seipsam, vt est in intellectu enunciatiuo secundùm esse cognitum, & suam quidem opinionẽ prius declaro: deinde probo huiusmodi veritatem esse mere ens rationis.

Tu igitur, nota entitatem rei dupliciter considerari posse. Primo, vt est habens esse extra intellectum & in rerum natu-

ra. Secundo, vt obijcitur intellectui per speciem intelligibilem. Quando igitur intellectus per speciem intelligibilem repræsentantem prædicata rei obiectæ, apprehendit aliquod ex suis pręedicatis, & format conceptum de natura obiecta, de inde enunciat talem conceptum vel prædicamẽtum de re, puta dicendo, homo est animal, inter rem ad extra & ipsammet vt est sic apprehensa vel concepta, consurgit quædam conformitas, quæ repręsentatur per hanc copulam est, per oppositũ autem consurgit difformitas si aliter apprehendatur vel concipiatur, q̃ sit conueniens rei. Hanc igitur conformitatem, Herueus vocat veritatem formaliter. Difformitatem vero, falsitatem. Quæ quidem sunt respectus non reales, sed rationis, consequentes operationem secundam intellectus, nam remoto intellectu res nõ conciperetur conformiter, nec difformiter, ex consequenti tales respectus non consurgerent. Præterea eiusdem ad seipsum est respectus rationis, cum nõ sint extrema realia realiter distincta, sed hæc conformitas est respectus eiusdem ad seipsum, est enim eiusdem rei, vt habet esset ad extra, ad seipsam vt est apprehensa ab intellectu, ergo &c.

Posita declaratione sic probo propositum, quòd distinguitur contra ens reale, est ens rationis, quoniam non datur medium inter ens reale & ens rationis, sed ens verum quòd cõsistit in compositione & diuisione: & de quo intendit philosophus, distinguitur contra ens reale ex sexto metaph. tex. octauo, ergo &c. Tunc vltra, omne ens rationis, vel est respectus, vel est negatio, vt declarauimus in tractatu de transcendentibus. constat autem ens verum siue veritatem formaliter non esse negationem, ergo est respectus & ab omnibus communiter conceditur quòd est conformitas, siue adæquatio, siue conuenientia iuxta famosam diffinitionem, qua dicitur. Veritas est adæquatio rei & intellectus, ergo veritas formaliter conformitas: quæ est respectus rationis inter rẽ vt habet esse ad extra, & ipsammet, vt habet esse cognitum in intellectu enunciatiuo.

Et aduerte, ꝙ Heru. non loquitur de veritate vniuersaliter, sed solum de veritate complexa, quæ significatur per propositionem. & de qua sola loquitur philosophus in primo perier.

tier.& in 6.metaph.& id dico, qm̃ non omnibus modis quibus dicitur,est ens rationis: sed abstrahit ab ente reali, & ab ente rationis, vt videre poteris in tract.de transcẽdentibus in capite de vero,vbi pertractauimus mentem B.Th.

Quantum ad tertium,ponuntur tres conclusiones respõsiue præsenti quæsito.

Prima,veritas fundamentalis non excluditur à metaph.ꝓbatur, vt declaratum est in 1.lib.metaph.cõsiderat omnium rerum quidditates in vniuersali. ergo omnium rerum veritates fundamentales,consequentia patet: quoniam vt prædiximus, ipsa veritas fundamentalis est rei quidditas siue entitas. Præterea verum fundamentale est conuertibile cum ente reali,cũ vtrunq; sit transcẽdens, nec addit super ens reale, nisi ordinem ad intellectũ. Dicitur.n.verum id,ꝙ ex sui natura est manifestatiuum sui. cuicũq; intellectui potenti cognoscere ipsum,sed ens reale consideratur à metaph.vt ꝓbatum est in 1.lib.in q.de subiecto huius scientiæ, ergo &c.

Secunda,veritas repręsentatiuæ non excluditur à metaph. probatur. Talis veritas dicitur de actu intelligendi complexo,quæ est secunda operatio intellectus, & de propositione, sed tam actus intelligendi,quàm propositio formata,sunt entia realia,cum sint effectiuæ ab intellectu,& subiectiuæ in eodem. Omne autem reale inquantum ens reale,est de consideratione metaph.qm̃ continetur sub obiecto suo. Tu tamẽ aduerte,ꝙ quo ad rationes proprias cõsiderari debent in lib. de anima, quoniam eiusdem est considerare potentiam animæ, & propriam eius operationem.

Tertia, veritas formaliter, quæ propriæ est in intellectu enunciatiuo excluditur à metaph.ꝓbatur. Talis veritas quã philosophus appellat ens verum & Comment.ens veridicãs, est ens diminutum & contractum ad ens logicum, ꝙ est ens rationis,quòd propriæ conuenit secundis intentionibus, cõsiderare autem ens rationis, & secundas intentiones ad logicum,& non ad metaph.spectat. cum metaph. sit dignissima & realissima scientia, ergo &c.

Quantum ad quartum aduerte,ꝙ argumenta quæ cõmuniter fiunt contra hanc determinationem, ꝓcedunt de veritate fundamentali,sicut est illud,quòd est commune cuilibet

enti,est de consideratione metaph.sed esse verum,est commune. cuilibet enti,quoniam oē ens est intelligibile, ergo &c. Præterea,verum conuertitur cum ente. ergo si verum excluditur à metaph.& ens,ꝙ est falsum. Præterea metaph.est sciētia veritatis,ex 2.lib.ergo est consideratiua de veritate. Præterea, hæc scientia versatur circa prima principia,& primas causas,quas necesse est esse verissimas,ergo &c.Patet autem, quòd hæc & his similia, concludunt de veritate fundamentali,nam veritas complexa quæ sola excluditur à metaph.non est communis cuilibet enti,quædam enim intelliguntur simplici intelligentia,nec conuertitur cum ente,cum sit ens rationis,& metaphysica non dicitur scientia veritatis,nisi quia est speculatiua, & versatur circa maximæ intelligibilia,quæ vt sic dicūntur verissima fundamentaliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super librum septimum.

In hoc lib.7.pertractāda sunt dubia infrascripta, & quantum poterimus innitemur textui.

1 *Si inhærentia est de essentia accidentis.*

2 *Si accidentia in abstracto sunt entia vel non.*

3 *Si substantia est prior tempore accidente & diffinitione & natura & cognitione.*

4 *Si forma est prior,& magis ens quàm materia,& quàm compositum.*

5 *Si materia est ens, quòd est substantia. ita tamen quòd est ens, quòd est pura potentia.*

6 *Si sola prædicata essentialia constituunt quodquidest substantiæ compositæ. ita quòd excludantur omnia prædicata accidentalia,tam propria, quàm communia.*

7 *Si dicendo nasus simus committitur nugatio.*

8 *Si quodquidest, est idem cum eo cuius est.*

9 *Si materia est pars quidditatis substantiæ compositæ.*

10 *Si genita ex putrefactione possunt dici genita à casu.*

11 *Si omni producta cum semine, possunt produci sine semine, & si produ*

producta sine semine, sunt eiusdem speciei cum productis ex semine.

12 *Si vnumquodque generatur à suo simili.*

13 *Si forma generanda praexistit in materia, vel aliqua pars eius: vt cooperetur agenti extrinseco ad productionem eius.*

14 *Si agens naturale solum disponit materiam, & agens separatum producit formam, vel si ad vtrunque sufficit agens naturale.*

15 *Si omnis diffinitio habet partes, quæ correspondeant partibus diffiniti.*

16 *Si singulare est diffinibile, & per se intelligibile.*

17 *Si solis substantijs separatis. quodquidest identificatur ei, cuius est.*

18 *Si ex genere & differentia, fit vnum per se.*

19 *Si in animali plurificantur formæ secundum partes organicas.*

20 *Si totum distinguitur à partibus simul sumptis.*

QVAESTIO PRIMA.
Si inhærentia est de essentia accidentis.

ALIA VERO DICVNTVR ENTIA, eo quòd totaliter entis. Textu 2.

N HAC quæstione sic procedemus. Primo, præponentur quędam distinctiones. Secũdo, tractabuntur tres opiniones famosæ, & rationabiliter. Tertio, sustentabitur, & secundum illam determinabimus quæsitum.

Quantum ad primum aduerte, tres distinctiones. Prima est. Cum inhærentia sit formaliter respectus, hic respectus est duplex, s. actualis & aptitudinalis. Actualis est, qui consurgit ex eo quòd accidẽs actu receptus est in subiecto. & durat quandiu remanet accidens in subiecto. Aptitudinalis est qui ex natura accidentis conuenit accidenti, posito per possibile vel impossibile, ꝙ nõ esset actu in subiecto

iecto, nam si daretur albedo separata, adhuc ex natura sua respicit subiectum. & in hoc distinguitur aptitudinalis ab actuali, quoniam aptitudinalis semper verificatur de accidenti, siue actu insit subiecto, siue non, nam actu esse, supponit aptitudinem. Actualis autem non verificatur, nisi accidens actu insit.

Secunda est. Aliquid potest esse de essentia alicuius dupliciter, primo, quia est idem essentialiter cum eo, non tamē est de suo conceptu quidditatiuo, sicut verum, & bonum, & alia transcendentia sunt idem essentialiter cum ente, sed nō sunt de ratione formali ipsius, cum se habeant ad ipsum, sicut propriæ passiones, vt declarauimus in 4. lib. 2. quia est de conceptu quidditatiuo, non sicut additum. sed quod est idem re cū eo, sicut animal est de essentia hominis, hoc secundo sensu. Dico non sicut additum vt excludamus diffinitiones per additamentum, nam licet subiectum sit de conceptu quidditatiuo accidentis, tñ non potest dici hoc, secundo sensu, de essentia accidentis, quia non est idem re cum accidente.

Tertia est. Aliud est pertractare hoc quæsitum ad mētem philosophi, & aliud ſm veritatem. nam ſm philosophū pertractandum est, vt potest conuinci ex sensatis. & non aliter, ſm veritatem autem, vt habemus ex fide, cui non subest falsum. & quoniam ex sensatis non potest conuinci, ꝙ possit dari accidens sine actuali inhærentia, ideo vel vtraque inhærentia est de essentia accidentis, in primo, vel in secundo sensu, ſm philosophum, vel neutra. Quoniam autem ex fide tenemus actualem esse separabilem, aptitudinalem autem inseparabilem, ideo constat secundum veritatem, actualem non esse de essentia accidentis, nec primo, nec secundo modo. de aptitudinali autem inuestigandum est.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ circa hoc quæsitū sunt tres opiniones. Prima est, Ant. And. in lib. 7. q. 1. Istæ tenet duas conclusiones, prima est, neutra inhærentia est de essentia accidentis in secundo sensu, & probat tripliciter. Primo, respectus non est de essentia in 2. sensu absoluti, inhærentia est respectus, & accidens est quid absolutum, puta quantitas, & qualitas, aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter, ergo &c. Secundo, respectus nō est de ratione forma
li

li sui funda&enti? quoniam est posterior eo, inhærentia est respectus. & fundatur super naturam accidentis, ergo &c. Tertio, quia cum inhærentia sit quid commune quātitati & qualitati, si est de ratione sua formali, ergo est genus ad quātitatem & qualitatem, ex consequenti quantitas & qualitas, non essent genera generalissima.

Et aduerte, ꝙ Paulus Soncinas cōcordat in hoc cum Ant. And. vt videbis in 7. lib. q. 1. & est sua conclusio secūda, quàm dupliciter probat. Primo, impossibile est aliq̄d concipi, absque his quæ ingrediuntur formalem conceptū eius, sed accidens potest concipi absque inhęrētia, ergo &c. Maior patet minor dupliciter probatur. Primo, quantitas est accidens & tamen consideratur à mathematico per abstractionem ab omni subiecto, ergo &c. Secundo, quia ante demonstrationem habetur conceptus passionis, nam diffinitio passionis est medium saltem in aliqua demonstratione potissima, vt dicitur in 2. poster. sed tunc non habetur conceptus inhærentiæ passionis ad subiectum, quia hoc demonstratur, ergo &c.

Secundo, si inhærentia est de formali ratione albedinis & cuiuslibet alterius accidentis, ergo omne accidens est formaliter respectiuum. Sed hoc aperte est falsum, ergo &c. Consequentia patet quia illud est formaliter respectiuum, quòd in sua ratione formali includit respectum.

Verum quia intēdo determinare oppositum, saltem quo ad inhærentiam aptitudinalem: ideo volo soluere rationes Ant. And. & Pauli Soncinatis.

Ad primam Ant. And. dico, ꝙ absolutū est duplex. Quoddam est absolutum omnino, ita ꝙ nō dicit respectum ad terminum, nec ad subiectum. Quoddam est non omnino absolutum, quoniam & si non respicit terminum, respicit tamē subiectum in quo est, vel est aptum esse. Ad argumentum ergo, nego maiorem de absoluto secūdo modo dicto, & quoniam accidens est absolutum secundo modo ideo, nihil concludit, & cum dicit, quòd aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter, negatur, quoniam ad hoc quòd aliquid dicat perfectionem formaliter, sufficit esse absoluto primo, vel secundo modo.

Ad secundam dico, ꝙ maior non habet veritatem, nisi de

respectu ad terminum, inhærentia autem dicit respectum ad subiectum, & nego huiusmodi respectum esse posteriorem natura accidentis, quoniam & realiter est idem cum accidente, & est de ratione formali eiusdem.

Ad tertiam, nego consequentiam, quoniam ad hoc ꝙ aliquid sit genus, non sufficit ꝙ sit cõe his, de quibus dicitur & prædicetur in quid & vniuocæ, sed quòd dicat determinatam naturam, puta substãtiam, vel quantitatem, vel qualitatẽ, &c. Constat autem ꝙ inhærentia in cõmuni non dicit determinatam naturam, quoniam inhærentia quantitatis est quantitas. & qualitatis & qualitas, &c. vnde sicut absolutum quòd prædicatur de substantia & quantitate & qualitate, nõ est genus ad ea, cum sint generalissima, sic nec inhærentia.

Ad primam rõnem Pauli Sonc. nego minorem si cõcipiatur vt accidens. Ad primam probationem dico, ꝙ mathematicus non abstrahit nisi à subiecto sensibili, quòd dicitur materia sensibilis, non autem à subiecto, siue materia intelligibili, vt patet in 8. metaph. in tex. 15. & hoc sufficit mathematico, considerare enim accidens vt respicit materiam sensibilem siue naturalem, ad physicum spectat. Ad secundam probat. nego ꝙ ante totalem & resolutam demonstrationem habeatur conceptus passionis vt est accidens, ad probationẽ nego solam diffinitionem passionis esse medium in demonstratione aliqua potissima, nam secundum doctrinam B. Th. in 2. poster. necesse est demonstrare diffinitionem passionis per diffinitionem subiecti, vnde vltimate inherentia passionis demonstratur per diffinitionem subiecti, & non per diffinitionem passionis, quare non est necesse eam simpliciter præcognoscere ante demonstrationem.

Ad secundam, concessa consequentia, nego falsitatem cõsequentis: qm̃ licet accidens non includat respectum ad terminum, includit tamen respectum ad subiectum.

Secunda opinio est Cõmentistarum. & præcipuæ Ioan. Bach. in 1. sent. dist. 28. qõ. 1. art. 3. Isti tenent, quòd ad mentem philosophi vtraque aptitudo est idem cum accidente, & est de sua ratione formali, ita quòd est formalis differentia, qua distinguitur accidens à substantia. Et qdem ꝙ sit vt dr̃ia formalis sic arguitur, philosophus in ꝑdicamentis distinguit

essen

essentialiter,& formaliter substantiam ab accidente,per nō esse in subiecto, & esse in subiecto, ergo sicut est de ratione formali substantiæ, nō esse in subiecto,sic est de ratione formali accidentis,esse in subiecto,ꝙ æquipollet cum inhærere subiecto. Quòd autem sit de essentia primo modo,arguitur sic,si hæc inhærentia est aliud ab accidente,aut est substātia,aut accidens,non substantia,quia vanum est dicere,accidens inhærere substantiæ per substantiam,si est accidens, cū accidentis sit inhærere, ergo illa inhærentia inhæret subiecto,& tunc quæro de illa,vel est idem cum accidente, vel aliud, si idem , ergo eadem ratione. Prima inhærentia erat idem, si aliud, quæro vt prius, & sic vel ibitur in infinitum , vel confitendum est,ꝙ est idem cum accidente. Secundo,arguitur sic,per inhærentiam formaliter accidens est ens,& nō est alia ratio quare sit ens,sed per nullum extrinsecum ab essentia rei res est ens formaliter, licet enim aliquid possit esse tale effectiuæ per extrinsecum,non tamen formaliter, ergo &c. Maior quidem est philosophi in hoc 7. in textu 2. alia quidem dicuntur entia,eo quòd totaliter entis,id est qa respiciunt substantiam vt subiectum.

Et qm̄ intendo determinare quæsitum, ſm tertiam opinionem,quæ vt videbis quo ad inhærentiam aptitudinalem non discordat ab ista secunda, ideo volo sustinere supradictas rationes adductas pro secunda opinione. Tu igitur aduerte,quòd rationi fundatæ super philosophum in prædicamentis,qua arguitur,ꝙ inhærentia sit de ratione formali accidentis,nec Ant.And.nec Paul.Sonc.respondent,duas autē probantes, quòd sit idem cum accidente conantur soluere.

Ad primum dicit Ant.And.quòd inhærentia illa differēs ab accidente vtique inhæret, non quidem alia inhærentia: sed eadem sibi realiter,quia est idem cum fundamento suo, quòd est prima inhærentia,& sic non est processus in infinitum,sed hæc solutio non valet, quia cum vtraque inhærentia sit relatio,oportebit eum concedere, quòd relatio fundatur in relatione, quòd est contra philosophum in lib.5. in cap.de ad aliquid, qui in omni modo relatiuorum assignat aliquod absolutum pro fundamento,& ipsemet Ant.And.illic idem tenuit.

Secun

Secundam rationem aliter soluit Ant. And.& aliter Paulus, nam Ant. And. sic exponit dictum philosophi. Alia dicuntur entia, eo quòd taliter entis, id est accidens est ens in eo ꝙ est taliter entis.i.talis causæ,& in tali ordine causandi, q.d.accidēs est en ,quia causatur à substantia, ex hoc autem non habetur, quòd ly ex eo quòd, dicat rationem, vel principium formale. Sed hæc expositio non valet: q̄m mens philosophi est, ꝙ sint entia, eo ꝙ accidunt enti per se, quòd est substantia,& sic exponit Comment. in commento 2. Accidentalitas, ergo vel inhærentia est ratio formalis quòd sint entia,& non quia causantur à substantia.

Paul. autem Sonc. dicit, quòd ly eo quòd taliter entis, nō intelligitur in ratione principij formalis, sed efficientis, vel subiui, sed hæc sua expositio, contradicit expositioni B.Th. nam B.Th. exponens dictum tex. inquit, eo quòd sunt talis entis, id est eo quòd habent aliquam habitudinem ad substā tiam,&c. ergo talis habitudo est ratio formalis, ꝙ sint entia. Sed huiusmodi habitudo, est ipsa inhærentia, vel accidentalitas, vt declarauit Commentator. Quare, &c.

Tertia opinio est B.Th.& Capr.& Herueci. Isti tenent fm̄ veritatem ꝙ inhærentia actualis, nec est idem cum accidente, nec est de sua ratione formali: q̄m tenent, ꝙ diuina virtute potest dari accidens, non actu inhærens subiecto, aptitudinalem aūt esse idem,& de ratione formali. vnde B.Th. in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 1. quæstiuncula prima ad secūdum sic dicit. Diffinitio substantiæ est res hn̄s quidditatem, cui debetur esse non in alio, & similiter esse in subiecto non est diffinitio accidentis, sed res cui debetur esse in alio, & hoc nunquam separatur ab aliquo accidente, nec separari potest, q2 illi rei quæ est accidēs, fm̄ rationem suæ quidditatis semper debetur esse in alio, hæc illæ, & aduerte, ꝙ Capr. in 4. sent. dist. 42. q. 1. ad primum factum contra 5.& 6. conclusionem, conuenit cum B.Th. Herueus autem in quolibet 4 q 9 quærens si accidens diuina virtute potest retinere terminos propriæ essentiæ sine subiecto determinans quæsitum circa finē, sic inquit. Rationi illius de cuius ratione est habere habitudinem ad esse in subiecto, non repugnat esse in actu sine subiecto: quia ista duo non repugnant, quòd vnum,& idem nō.

sic

ſit actu tale, & ſit aptitudine tale. Sed hoc videtur ſufficere ad rationem accidentis, ſcilicet quòd aptum natum ſit ineſſe, &c. hæc illæ, ex quibus omnibus conſtat, ꝙ concedunt inhærentiam aptitudinalem eſſe de ratione formali accidentis. Quòd negauerunt Ant. And. & Paul. Sonc. & quoniam hanc tenemus eſſe mentem B. Th. ideo determinamus quęſitum ſecundùm hanc tertiam opinionem, & licet B. Th. & Heru. non adducant nouas rationes. quoniam in locis prędallegatis ſunt reſpondentes, tu tamen probare poteris rationibus adductis pro ſecunda opinione, quas ſuſtinuimus contra Ant. And. & Paulum Sonc. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 2. Si accidentia in abſtracto ſunt entia, vel non entia.

Vnde, & vtique dubitabit aliquis vtrum videre, & ſanare, & ſedere, vnumquodque eorum ſit ens, aut non ens. Textu 3.

IN HAC q. ſic procedemus. Primò, declarabitur vt in quo differunt accidens in concreto, & accidens in abſtracto. Secundo, ponetur vnica diſtinctio de ente. Tertio, duæ concluſiones reſponſiuæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ in hoc aliter ſenſit Auicen. aliter Cōment. cui concordat B. Th. nam Auic. vt recitat Comment. in 5. metaph. in cap. de ente, tenuit, quòd accidens in concreto puta album ſignificat ſubſtantiam, in qua eſt accidens, ita quòd res ſignificata per accidens in concreto principaliter eſt ſubiectum, ſecundario autem eſt natura accidentis. Accidens autem in abſtracto ſignat ſolam naturam accidentis. Sed contra Auic. ſic arguitur, ſi accidens in concreto ſignificat principaliter ſubiectum, ergo album ſignificaret ens per accidens, id eſt quid aggregatum ex ſubſtātia, & accidente ex conſequenti accidens in concreto non locaretur in aliquo prædicamento quòd contradicit Ariſtoteli, qui in prædicamentis dixit album ideo eſſe in prædicamēto, quia puram qualitatem ſignificat. Præterea Ariſt. in 5. metaph. in cap. de ente, ponens diuiſionem entis in prædicamenta, exemplificat de accidentibus in concreto, dicit enim alia quid eſt ſignificat, alia quale, alia quātum, alia ad aliud.

Comment.

Cōment.igitur,& B.Th. in eodem loco contra Auic. tenent,q quantum ad rem significatam non differunt,qm̄ tam in concreto, quàm in abstracto significant puram naturam accidentis,vnde sicut albedo puram qualitatem significat,sic & album. quantum aūt ad modum significandi differunt: qm̄ concretum significat naturam accidentis per modum inhærentis,ex consequenti connotat subiectum, non aūt abstractum. verum aduerte, q hic modus prædicandi est per opus intellectus,& non præcisæ ex natura rei significare,intellectus aūt potest ea quæ sunt coniuncta in re intelligere separatim. vnde licet accidens non detur nisi inhæreat subiecto,potest tñ intelligi per modum inhærentis, & per modū non inhærentis,ex hoc tamen non falsæ intellectus intelligit,non enim intelligit accidens esse,& non inhęrere,sed accidens per modum non inhærentis, licet realiter inhæreat.

Quantum ad secundum aduerte,quòd cum quęritur.vtrū accidēs in abstracto sit ens, vel non ens: id potest habere duplicem sensum. Primo,quòd sit ens per se subsistens, sicut si imaginaretur calor existens separatus ab omni subiecto.sicut ponitur idea hominis separata ab omni materia, ad mentem Plat. Secundo,quòd sit ens in alio,vel inhærens alij,licet non significetur per modum inhærentis, sed potius per modum per se existentis.

Quantum ad tertium ex hac distinctione ponuntur duæ conclusiones responsiuæ.

Prima conclusio. Accidens in abstracto non est ens primo modo,probatur,si haberet esse, & esset ens primo modo,oppositum diffinitionis conueniret diffinitio, nam diffinitio accidentis est,q habeat esse in alio,sed si ergo esset ens primo modo,non haberet esse in alio,vt patet,ergo &c.prę terea, inquit Arist.in tex.2. quòd alia sunt entia,quia sunt totaliter entis,& per ly alia intendit accidentia,& per ly entis intendit substantiam,vel subiectum: ergo ratio existentiæ accidentis sumendo accidens condistinctum contra substantiam,siue in concreto,siue in abstracto sumitur ab inhærentia subiecti,impossibile est ergo loquendo mere ad mentem philosophi,vt etiam locuti sumus in q. præcedenti accidens abstractum habere esse,vel quòd sit ens primo modo.

Secun

Secunda conclusio. Accidens in abstracto est ens secudo modo, probatur est ens, cum significetur nomine gñis, vt color, & speciei vt albedo, nam ratio generis, & speciei non verificatur de non ente, sed non est ens primo modo per conclusionem præcedentem. ergo secundo modo.

Nec obstat, ꝙ in abstracto non vr̃ importare inhærentiã, sed potius per se existentiam, qm̃ vt diximus, hoc est ex parte modi significandi, quæ fit per intellectum, qui potest con iuncta separatim intelligere, & non est ex parte rei significatæ: quoniam natura accidentis quo ad suam realitatem non potest separari ab habitudine ad subiectum. In hoc quæsito non cadunt difficilia argumenta. Ideo dicta sufficiant.

¶Qō 3. Si substantia est prior tempore accidente.

Substantia omnium primum est tempore, ratione, natura, & notitia. Textu 4.

IN HAC quæstione. Primo, inuestigandum est, quomodo substantia est prior accidente tempore. Secundo, qūo diffinitione. Tertio, qūo natura. Quarto, qúo cognitione.

Quantum ad prioritatem temporis aduerte, ꝙ si Aristot. non posuisset mundum æternum, facile esset saluare huiusmodi prioritatem, nam cum esse prius tempore, vt habetur in postprædicamentis, sit esse antiquius. i. esse pro aliqua duratione, pro qua nundum est aliud, vt patet de patre, & filio: de sene, & iuuene: si mundus non est æternus, patet ꝙ aliqua substantia, puta prima causa, quæ est æterna, vt probabitur in 12. lib. est prior tempore, siue duratione quocunque accidente, quoniam omnis substantia, & omne accidens est effectiuæ à prima causa, vt probabitur in lib. 12. & nullum eorum est æternum, si mũdus non est æternus, ergo &c. verum quia Arist, posuit mundum æternum, non est assignare aliquod instans nec tempus, in quo prima causa fuerit, & accidens non fuerit. ideo difficile est saluare dictum philosophi. Vt igitur videamus quam veritatem continet pertractabimus opinionem Comment. & Scot. & B. Thom.

Quantum ad Cōment. aduerte, ꝙ cum quædam sint substantiæ æternæ, & incorruptibiles, vt astra, & cœlum, & quædam sint temporales ac corruptibiles, vt elementa, & elemẽtata, & quædam sint accidentia æterna, vt accidentia cœli, & quæ-

quædam de nouo genita,vt accidentia substantiarum inferiorum,ex quibus aliqua sunt congenita,vt propriæ passiones, & accidētia inseparabilia,vt albedo in niue, nigredo in ęthiope. Quædam autem accedunt,& recedunt, vt accidentia cōmunia separabilia,arbitratur Comment.propositionem philosophi,alio modo verificari de substantia comparata accidētibus communibus separabilius,& alio modo comparata accidentibus proprijs,& inseparabilibus. nam respectu primi, tenet substantiam compositam ſm se esse priorem tempore, quoniam stat, ꝙ pro aliquo tp̄e sit rei substantia pura aqua, & tamen non sit in ea accidens separabile commune,puta calor,& ꝙ dr̄ de aqua,intelligendum est de qualibet substantia inferiori comparata accidenti cōi. Respectu autem secundi, tenet substantiam compositam non rōne totius, sed ratione materiæ primæ,quæ est ingenita,& æterna,esse priorem tēpore, quoniam licet fortes non sit prior tp̄e sua proprietate,nec vix albedine, tamen materia fortis quæ fuit ante fortem,& materia niuis quę fuit ante niuem,est prior tempore accidente proprio fortis,& accidente inseparabili à niue. nā materia fortis præcedit tempore formam substantialem fortis,cum illa sit æterna,& hæc de nouo producta,ergo & accidentia propria fortis. Hæc enim consequuntur formam substantialem, idem intellige de niue.

Sed hęc sententia Comment.non vr̄ consona textui philosophi,nam philosophus dum comparat substantiam accidēti ſm prioritatem temporis. Comparat substantiam ſm se, non accidenti cōi vel proprio vel inseparabili, sed omnibus cathegorijs accidentium,ita ꝙ considerata natura substātię, vt est ens simpliciter,& ens primum,& considerata natura accidentis,vt est ens in habitudine ad substantiam,intendit philosophus ꝙ substantia,vt substantia est prior accidente, vt accidens est. Præterea licet Cōment. posset aliquo modo saluare positionē suam, quo ad accidēs proprium, & inseparabile in substantijs inferioribus, qm̄ saltem ex parte materiæ sunt priores tp̄e,id tn̄ non saluabit in corpore cœli, qm̄ ab eo remouet materiā,quæ est ens in potētia,& pars cōpositi,vt declarabit in 8.lib.Preterea,sicut philosophus ponit substantiā esse priorem tp̄e ipso accn̄te,ponit ēt esse priorē diffinitione

&

& perfectione,& cognitione, sed falsum est substantiam ratione materiæ esse perfectiorem, & prius ac magis cognoscibilem accidente,cum sit ens in pura potentia,accidens autem sit forma,& actus quidam. Quare &c.

Quãtum ad Scot.aduerte,vt patet per Ant.And.in 7. lib. q.2. quòd arbitratur dictum philosophi alio modo esse verum quo ad accidentia cõmunia, & alio modo quo ad accidentia propria, nam respectu primi, dicit esse verum, quia substantia non pendet ab accidente cõmuni,ideo non repugnat quantum sit ex se,posse esse sine tali accidente, vt patet de aqua respectu caloris. Item quia substantia non est causa accidentis communis,non enim fluit à principijs substãtiæ: sed est penitus à causa effectiua extrinseca. Respectu autem secundi, dicit esse verum,quia substantia non pendet à proprio accidente, sed potius econuerso. vnde verificatur quo ad causalitatem: quoniam substantia est veræ causa intrinseca productiua sui proprij accidentis.

Sed si bene aduertis,Scotus ex hac declaratione nõ seruat, nisi prioritatem naturæ,illud enim dicitur propriæ prius secũdùm naturam:quòd comparatum alteri,nõ pendet ab eo: sed ecõuerso,dato quòd vnum nõ procedat alterum duratione,quæ prioritas seruatur inter subiectum, & proprietatem suam,inter causam, & effectum suum coæuum. Præterea si ex hoc, quòd vnum non depẽdet ab alio, seruatur prioritas temporis,ergo possemus dicere motorem primum esse priorem tẽmpore cœlo secũdũm philosophum: qm̃ dicit philosophus in lib.12.tex 15. quòd ab hoc princ.cœlum,& natura pendet, quòd tñ est falsum: quoniam cum cœlum sit æternum nihil est prius eo duratione, ergo nec tempore.

Quãtum ad B.Th.aduerte,ꝙ vt patet in expositione tex. intẽdit dictum philosophi pro tãto esse verum,quia in tota latitudine accidẽtium non inuenitur accidẽs sine substãtia: sed in latitudine substãtiarum,inuenitur substãtia,vt Deus, sine accidẽte,vnde Deus respectu accidẽtium,quæ nullo modo possunt esse in eo, ex p̃nti nullo tempore dr̃ prior tp̃e siue duratione accidẽte,nam verum est dicere. Deus nunc est, & nunc nullum accidens est in eo,ergo est prior tp̃e accidẽte, sumendo tempus vt se extendit ad quamcunque dura.

Sed

Sed contra hanc determinationem tripliciter arguit Ant. And.primo sic,non sequitur,si prima substãtia quę est Deus, est prior accidente,quòd substãtia posterior puta producta, sit prior accidente tempore.

Ad hoc dicitur,ꝙ argm̃ supponit falsum.s.quòd si substantia, vt substantia, est prior tempore accidente, quòd omnis substantia sit prior tempore accidente.Hoc non dicit philosophus, sed ad veritatem propositionis suę, sufficit ꝙ detur aliqua substantia, quæ sit prior tempore omni accidente, & non econuerso,sicut & ipse Ant.And.in 1.metaph.q.sua vlt. quando declarauit tex.3.in 6.metaph.vbi,inq̃t philosophus, theoricæ alijs scientijs sunt desiderabiliores,dicit Ant. And. ad veritatem huius dicti, non est necesse omnem speculatiuã esse nobiliorem omni practica,sed sufficit quòd detur aliqua speculatiua,puta metaphysica, quæ sit nobilior omni practica,& non econuerso, sic dico in proposito &c.

Secundo,sic Deus non est in aliquo gñe,ergo ex hoc quòd Deus est prior tempore omni accidente,non potest concludi, substantiam quæ est primum genus comparatum generibus accidentium, esse priorem tempore accidente.

Ad hoc dicitur, ꝙ quando philosophus dicit substantiam priorem tp̃e accidente,non accipit substantiam vt est genus, sed vt est analogum,sub quo continetur Deus,nam nec accidens est genus, sed analogum, alioquin prædicamenta accidentium, non essent generalissima.

Tertio,sic Deus non præcedit tempus tempore, qm̃ non mensuratur tempore,vt patet,cum sit extra omnem mutabilitatem, ergo non est prior tempore omni accidente, patet consequentia,quoniam tempus est accidens &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ sufficit Deum esse priorem omni accidẽte,& ipso tempore aliqua duratione, quæ largo modo potest dici tempus, nec philosophus dum dicit substãtiam priorem tempore accidente,accipit tempus propriæ dictum,vt & ipse Ant.And.dicit in fine quæstionis suæ,vbi inquit,nõ accipitur hic tempus propriæ, vt est numerus motus,substantia ergo præcedit tempus propriæ dictum, tempore impropriæ dicto. Hæc ille. Hæc de prioritate temporis dicta sint.

Quantum ad prioritatem diffinitionis aduerte,ꝙ dictum

philos

philosophi potest dupliciter pertractari. Primo, si est verum vt iacet. Secundo, si ita est verum, quòd sit necesse absolutæ & ſm se accidens diffiniri per substantiam, & nō econuerso, siue sumatur accidens in concreto, siue in abstracto.

Quantum ad primum sensum ponitur cōclusio affirmatiua, substantia est prior accidente diffinitione, probatur, substantia ponitur in diffinitione accidentis de necessitate, & nō econuerso, ergo est prior diffinitione, cōsequentia patet, qm̄ esse prius diffinitione alio, est cadere in diffinitione eius, & non econuerso, antecedens aūt probatur, qm̄ illud ponitur in diffinitione accidentis per quod accidens est ens, sed per substantiam est ens, cum non sit ens, nisi quia est entis, substātia autem non est ens per ipsum accidens, vt patet, ergo &c.

Quantum ad secundum, ponitur hæc cōclusio si debet haberi perfecta cognitio de accidente, necesse est vt diffiniatur per substantiam, probatur diffinitio causatiua perfectę cognitionis habet sufficienter explicare naturam diffiniti, sed non potest sufficienter explicare naturam accidentis, nisi in ea includatur inhærentia ad substantiam, diximus.n.supra, inhærentiam esse de ratione formali accidentis, ergo necessario in diffinitione qua debet accidens perfectæ cognosci, & quæ habet quietare intellectum, cadit substantia, & propterea philosophus infra declarabit, ꝙ accidentia non habent simpliciter quodquidest, nisi ex additione, eo ꝙ sicut sunt ens, sic habent diffiniri, cum igitur non sint ens, nisi per substantiam, non possunt perfectæ diffiniri, nisi per substantiam.

Sed aduerte, ꝙ contra hanc determinationem formantur tria argumenta apparentia.

Primo sic arguitur, accidens habet proprium genus & propriam differentiam, ergo potest diffiniri sine substantia, consequentia patet, qm̄ vt dicit philosophus in hoc septimo diffinitio constat ex proprio genere & propria differentia, ergo si accidens habet proprium genus & ꝓpriam differētiam, pōt per seipsum habere ꝓpriam diffinitionē, an̄s autem ꝓbatur, & quidem ꝙ habeat ꝓprium genus patet, qm̄ in p̄dicamētis accn̄tium datur spēs spālissima, vt in qualitate albedo, spēs aūt est quæ ponit sub assignato.i.determinato & ꝓprio gn̄e, vt albedo sub colore, ꝙ aūt detur propria dr̄ia, probatur, qm̄

diuersorum generum & nō subalternatim positorum, diuersæ sunt species & differentiæ, ergo albedo non solum habet proprium genus colorem, sed & propriam differentiam diuisiuam coloris, & constitutiuam albedinis.

Ad hoc, negatur consequentia, quoniam non sufficit diffinitionem constare ex proprio genere & propria differentia. sed habet manifestare modum & qualitatem diffiniti quo ad naturam, hoc autem nō potest fieri in proposito, nisi assumatur substantia in diffinitione accidentis, quoniam ex habitudine ad substantiam, scimus naturam accidentis.

Secundo sic, ratio quam significat nomē, est diffinitio, sed nomen accidentis non significat substantiam, ergo ratio accidentis non debet includere substantiam.

Ad hoc, licet nomen accidentis non significet substantiā, tamen in concreto connotat substantiam. & in abstracto nō absoluitur ab habitudine ad substantiam, qm̃ accidens vt accidens, licet non dicat respectum ad alterum, dicit tamen respectū in alio, & ideo non potest diffiniri sine substantia.

Tertio sic, accidens potest produci à causa prima sine subiecto, ergo potest diffiniri sine subiecto, consequentia nota, quia non est alia ratio quare diffiniant accidens per subiectū, quia ſm philosophum nō potest esse ens sine subiecto. Antecedens autem probatur: quoniam quidquid potest causa prima cum secunda, potest per seipsam, aliter non esset omnino perfecta, & penitus independens. ergo sicut causat accidens mediante subiecto, potest causare sine subiecto.

Ad hoc, licet argumentum concludat secūdum veritatem, tamen Arist. vt diximus in q. 1. huius lib. non admitteret antecedens. Ad ꝓbationem, negaret antecedens, & diceret, ꝙ hic non est ex imperfectione primæ causæ, sed ex natura accidentis, quæ non seruaretur sine subiecto, quoniam inhærentia est de ratione formali eiusdem, vt declarauimus in qō. 1. huius lib. Tu etiam aduerte, ꝙ ista propositio, quidquid potest causa prima cum secūda &c. non tenet in causa formali, & in causa materiali, vnde posito ꝙ posset producere calorem sine igne, non tamen posset producere, ita ꝙ nulli inhæreret, loquendo ad mentem philosophi, subiectum.n. licet possit esse causa productiua sui proprij accidentis, tñ est sem

per causa materialis, cuius vicem nõ potest habere causa pri ma. Hæc de prioritate diffinitionis dicta sint.

Quantum ad prioritatem naturę, quę dicitur prioritas perfectionis, non est difficultas, quoniam cum substantia sit ens primum & absolutę: & non per respectum ad accidens, & sit sustinens accidentia, & sit causa accidentis, & non econuerso, constat quod est perfectior accidente. Quare in hoc non est immorandum.

Quantum ad prioritatem cognitionis, multæ insurgunt difficultates, & vt resoluantur, sic procedemus. Primo, ponemus aliquas distinctiones. Secundo, aliquas conclusiones responsiuas. Tertio, soluentur quædam dubia.

Prima distinctio, cognitio substantię est duplex, prima est conceptiua, qua.s. apprehenditur quid est substantia, vel qua formatur conceptus substantiæ, secunda est discursiua, qua.s. concluditur aliquid de substantia, vt cum probatur esse susceptiuam contrariorum, vel non recipere magis & minus.

Secunda, cognitio substantiæ conceptiua est duplex, quædam quo ad conceptum confusum, quædam quo ad conceptum distinctum, conceptus confusus est, quo apprehenduntur prædicata vniuersaliora, vt quando apprehendo de homine ꝙ est ens, vnum, substantia, corpus. Distinctus autem est, quando apprehendo prædicata proxima & propria, vt cum de homine apprehendo, ꝙ est animal rationale.

Tertia, cum hic intẽdamus de prioritate cognitionis quo ad cognitionem conceptiuam, aduerte, ꝙ prioritas cognitionis substantiæ respectu cognitionis accidentis, potest attẽdi secundum ordinem perfectionis, vel ſm ordinem gñationis, primo quidem modo dr̃ cognitio prior, quæ magis perficit intellectum, & quæ est de perfectiori ente, ſm autem modo dicitur cognitio prior, quæ est obiecti, prius apprehensi ab intellectu. vnde si substantia prius cadit in nostro intellectu quàm accidens, est prior cognitione secundùm generationẽ, si autem prius cadit accidens, erit posterior.

Ex his distinctionibus ponitur conclusio quo ad prioritatem cognitionis ſm perfectionẽ, substãtia est prior cognitione accidente, probatur, obiecti perfectioris perfectior est cognitio, trahit.n. cognitio nobilitatẽ a nobilitate obiecti, ex

2.de anima,sed vt confessum est ab omnibus,substantia cum sit primum & absolutæ ens,perfectior est accidente,ergo &c. præterea,cuius perfectius est quidquid est, eius cognitio est perfectior, qm̃ cognitio quidditatiua est cognitio perfecta, sed substantiæ est perfectius quodquidest. Dicet.n.infra philosophus,ꝙ sola substantia habet quodquidest primo & per se,accidentia autem aut non hñt,aut secundario: qm̃ vnumquodque eo modo quo est ens,habet quodquidest, & aduerte ꝙ philosophus comparãs substantiam accñti quo ad prioritatem cognitionis in tex.4.videtur semper loqui de prioritate perfectionis, sic.n.arguit qñ cognoscimus rem ꝭm substantiam,magis cognoscimus q̃ qñ cognoscimus quo ad accidentia,puta qualis aut quanta sit. ergo substantia prior est cognitione q̃ accidens,constat autem hanc rationem nõ cõcludere,nisi quo ad prioritatem perfectionis,quòd & manifeste apparet per Comment.exponentem prædictum tex. dicit enim,scire indiuiduum substantię per sua vniuersalia p̃dicata substantialia,perfectius est scire,q̃ scire illud per vniuersalia accidentium, & in hac conclusione omnes conueniunt.

Quantum autem ad prioritatem cognitionis conceptiuæ ꝭm gñationem,est varia opinio,nam Herueus in 3.quolibet q.12.& Ant.And.in hoc 7.in q.4.& Iand.in hoc 7.in q.3.tenent,ꝙ prius apprehendimus accidens, q̃ substantiã, & prius cadit in intellectu nr̃o conceptus accñtis,q̃ conceptus substãtiæ,sed B.Th.& veri Thomistæ tenent oppositũ.Vt igitur resoluatur propositum,pertractabimus primo viam Thomisticam,deinde soluemus rationes tenentium oppositum .

Igitur pro via nostra pono duas conclusiones, prima est, substantia quo ad prædicata cõia à quibus trahitur cognitio confusa,prius apprehenditur ab intellectu nostro,q̃ accidẽs, probatur,conceptus substantiæ necessario supponitur conceptui accidentis,ergo &c.cõsequentia nota,& probatur antecedens,ꝭm philosophũ in hoc 7.in tex.4. necesse est in diffinitione accidentis esse diffinitionem substantiæ, & Cõmẽt. inquit exponens, necesse est vt substantia accipiatur in diffinitione accñtis,& in diffõne substantiæ nõ accipitur illud qđ est extra naturã suã,ex his habemus,ꝙ diffinitio accñtis supponit diffõnem substantiæ,ergo necesse est conceptum accidenden

dentis supponere in intellectu nostro conceptum substãtiæ, ex consequenti prius cognitione conceptiua, saltem quo ad prædicata cõia, apprehenditur substantia, quàm accidens, præterea, in scientia cuius subiectum est substantia, necesse est ante omnia, præcognoscere de subiecto quid, vt in lib. de anima, & in lib. de cœlo, ergo ante apprehensionem cuiuscũque accidentis conuenientis animæ aut cœlo, necesse est præconcipere substantiam animæ & cœli, saltem quo ad prædicata communia, consequentia nota & antecedens. quoniam ex 1. poster. De subiecto præcognoscitur quid. Et confirmatur propositum per Comment. in 1. physic. commento 3. dicit. n. illa quæ sunt nota apud nos primo de reb. naturalibus, sunt composita causata ex elementis. Et aduerte, ꝙ ex dicto Comment. excluditur declaratio, quam dat hic text. Arist. cum dicit, sunt autem prius nota nobis confusa magis, dicit Heru. in 3. quolibet, q. 12. quòd per ly confusa magis, intendit accidẽtia sumpta in magis vniuersali, quæ prius ab intellectu apprehenduntur, quàm in particulari, & quàm substantia, patet autem ex intentione Comment. quòd Arist. loquitur de substantijs, & non de accidentibus, quoniam accidentia nõ sunt composita causata ex elementis.

Secunda conclusio, substantia quo ad conceptum distinctum, quo apprehendimus eius proprium genus & differentiam, cognoscitur posterius accidente, probatur, non innotescunt nobis præcipuæ in naturalibus, genera rerum & differentiæ, nisi ex effectibus & proprijs qualitatibus, ita ꝙ iste est, ordo intelligendi in nostro intellectu. Primo, quando virtute intellectus agentis, formata est species intelligibilis repræsentatiua substantiæ, per talem speciem cognosco repñsentatam substantiam, quo ad prædicata confusa essentialia. Secundo, quia nostra cognitio distincta incipit à sensu q̃ est cognoscitiuus accidentium, per viam sensus procedo ad cognoscendum accidentia propria substantiæ prius apprehensę in confuso, puta qualitates igni. Tertio, ex his accidentibus iã notis, deuenio in cognitionem specificam & distinctã ipsius substantiæ. & sic patet, ꝙ cognitio accidentium est in secundo gradu, & in tertio, est distincta cognitio substantiæ, & hãc conclusionem non negat Herueus vbi supra. Sed solũ discre-

pat,in prima,vult enim in primo gradu esse cognitionem cō fusam non substantiæ, sed accidentis apprehensi in confuso, in secundo,esse cognitionem accidentis distinctam,in tertio esse cognitionem distinctam substantiæ.

Posita hac determinatione soluendæ sunt rationes Ant. And.& Ianduni & Heruei,aduerte igitur, quòd Ant.And.& Iand.vbi supra,duas rationes formant eiusdem sententiæ, & sunt tales.

Substantia notificatur per accidens, ergo est posterior co gnitione, consequentia patet: quoniam notificans est prius cognitum notificato. Antecedens probatur,quoniam ex co gnitione accidentium propriorum & essentialium, innotescit nobis substantia,vnde Comment.inquit in 6.metaphys. commento 1.in scientijs naturalibus non cognoscuntur substantiæ rerum,nisi ex posterioribus.s.accidentibus.Præterea inquit philosophus in procemio 1.de anima. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quodquidest.i. quidditatem substantiæ, ergo accidentia præcognoscuntur. His rationibus non oportet aliud respondere, nisi φ conclu dunt de distincta & propria conceptiua cognitione substātię, quantum autem ad cognitionem confusam,quam posuimus esse in primo gradu,negatur antecedens primæ rationis. Ad probationem dico,dictum Comment.verificari de cognitio ne distincta,& non de confusa,similiter dico dictum philoso phi in procemio 1.de anima debere intelligi de quodquidest propriæ & distinctæ apprehenso,& non aliter. Rationes autē Heruei vbi supra,sunt tres. prima est intellectui cuius cogni tio pendet à sensu. & ortum habet à sensu,occurrit primo il lud φ est per se sensibile. non.n.alia ratione nostra cognitio incipit à sensu,nisi quia primo intelligimus, quòd est appre hensum sensu,sed intellectus noster est ille ex 1.poster.cuius cognitio pendet à sensu, ergo illi primo occurrit, φ est per se sensibile. Hoc aūt vt patet est accidens,qm̄ sensus propriæ est cognoscitiuus accidentium, ergo &c.Ad hoc negatur ma ior,ad ꝓbationem,dico,φ illa non est ratio,sed est quia necesse est intelligentem phantasmata speculari, phantasma au tem pendet à sensu,non tamen est necesse, quòd intellectus illud primo intelligat. quòd est primo causatiuum phantasmat

matis. ſed quod primo ſibi præſentatur per ſpeciem intelligibilem abſtractam à phantaſmatæ. Hoc autem vt dicemus infra non eſt accidens. ſed natura ſubſtantiæ. Deceptus eſt aũt Herueus, quia credidit ex eo ꝙ noſtra cognitio habet ortum à ſenſu primo, ſenſatum ſit primo intellectum, & qualis eſt ordo in ſenſu, talis ſit in intellectu, quòd nos nõ admittimus vt declarauimus infra, pertractantes, quõ à phantaſmatę abſtrahitur ſpecies repræſentatiua ſubſtantiæ.

Secunda ratio, imago alicuius ſenſibilis non prius mouet ad cognitionem alterius, quàm illius cuius eſt imago, cum igitur ſit imago obiecti per ſe ſenſibilis, quod eſt accidens, prius mouet ad cognitionem accidentis, quàm ſubſtantiæ.

Ad hoc dico, ꝙ talis imago vel cõparatur ad ſenſum quem actuat. vel ad intellectum, ſi ad ſenſum, concedo, ꝙ prius mouet ſenſum ad cognitionẽ accidentis, à quo cauſata eſt, quàm ad cognitionem ſubſtãtiæ, qm̃ ſenſus primo & per ſe cognoſcit accidens. & tm̃ per accidens cognoſcit ſubſtantiam, præcipuæ ſenſus exterior, vt præſeruetur cogitatiua, ſi ad intellectum, nego aſſumptum: qm̃ imago ſiue ſpecies ſenſibilis nõ poteſt actuare nec mouere intellectum, cum ſit materialis. & ideo non poteſt mouere intellectum prius ad cognitionem accidentis, quàm ſubſtantiæ, & ſi tu aduertis, ſupponit Herueus, à phantaſmatæ, prius abſtrahi ſpeciem intelligibilem repræſentatiuam accidentis, quàm ſpeciem repræſentatiuam ſubſtantiæ, quòd nos non concedimus vt dicemus infra.

Tertia ratio, circa illud ꝙ primo occurrit intellectui non poteſt eſſe dubium vel error de exiſtentia eius, ſed multi dubitant de exiſtentia ſubſtantiæ, &c.

Ad hoc negatur maior, & ratio eſt, quia ſpecies repræſentatiua ſubſtantiæ, cum ſit denudata ab oibus conditionibus indiuiduantibus, abſtrahit ab exñtia & non exñtia. Ideo etc.

Sed contra prędicta, dubium inſurgit. ſ. vtrum ſubſtãtia cognoſcatur per propriam ſpẽm, an per ſpeciem accidentis.

Pro cuius reſolutione, aduerte duas opiniones. Vnà eſt eorum, qui tenent accidens prius cognoſci quàm ſubſtantia, iſti dicunt ſpeciem ſubſtantiæ vel nullo modo cauſari in noſtro intellectu, ſed per ſolam ſpeciem accidentis ſubſtantiã cognoſci, quæ quidem ſpẽs eſt repræſentatiua primo accidẽ-

tis. Secundariò autem ſubſtantiæ,vel ſpeciem accidentis pri mo cauſari in intellectu; eo ꝙ eſt primo phantaſiatam deinde cauſari ſpeciem ſubſtantię. Arbitrantur enim intellectum agentem ſua illuſtratione, extrahere à phātaſmatæ ſpeciem ſubſtantiæ inuolutam cum ſpecie accidentis. Et qm̄ Herueus vbi ſupra tenet, accidens prius cognoſci quàm ſubſtātia. ideo declinat ad hanc opinionem, quòd ſubſtantia non cognoſcitur niſi per ſpeciem accidentis, & id elicio ex quolibet 3. qō. 12. ad 8. vbi tenet phantaſma quòd eſt accidens, nō imprimere in intellectu ſubſtantiæ ſpeciem, ſed ſufficere ꝙ ſuam imprimat, & per ipſam cognoſcatur accidens & ſubſtantia. Ant. And. in 7. metaph. q. 4. videtur circa hoc indeterminatus, & tādem reſpondens vltimo argumento dicit. quòd ſubſtantia eſt perfectius cognoſcibile ſimpliciter, cum hoc tamen ſtat, ꝙ perfectius intellectus noſter cognoſcat accidens, eo quòd eſt ei magis proportionatum, nec videtur negare ſpecie ſubſtantiæ, nec ſpeciem accidentis, vt patet de exemplo quòd adducit de albo intenſo & albo remiſſo, & conſtat ꝙ vtrunque videtur per propriam ſpeciem. non enim album intenſum poteſt videri per ſpeciem albi remiſſi, cum ſpecies illa naturaliter repræſentet, ex conſequenti vno modo. Alia opinio quæ eſt Thomiſtica tenet. ꝙ ſubſtantia cognoſcitur quo ad conceptum confuſum, prius accidente, & per propriam ſpeciem, & hanc abſtrahi à phantaſmatæ priuſquam ſpecies accidentis, & hoc in virtute ſubſtātiæ, à qua cauſatum eſt ip̄m phantaſma, & in virtute intellectus agentis illuſtrantis phantaſma, cuius lumine, ſeparatur ſpecies ſubſtantiæ, à ſpecie accidentis, quarum vtraque latebat, vt ita dicam in phantaſmatæ, & quidem quòd ſit neceſſe intelligere ſubſtantiam per ꝓpriam ſpeciem, & non ſolum per ſpeciem accidentis, probatur ſic. ſi cognoſcitur ſolum per ſpeciem accidentis, nulla ſubſtantia cognoſcitur perfectæ, & quidditatiuæ quod eſt inconueniens, maximæ de ſubſtantijs materialibus proportionatis intellectui noſtro, cōſequentia autem patet, quoniam perfecta, & quidditatiua cognitio non habetur, niſi ex eo ꝙ obiectum vnitur intellectui, vel per eſſentiam vel per propriam ſpeciem. Præterea ſpecies entis inferioris gradus, non eſt ſufficienter repræſentatiua entis ſuperioris gradus.

Cum

Cum enim sit repræsentatiuum naturale, non repræsentat supra speciem suam, sed species accidentis respectu substantiæ, est species entis inferioris gradus, vt patet, ergo per ipsam non potest haberi cognitio perfecta,&quidditatiua substantiæ. Tenendum est ergo substantiam, quo ad conceptum confusum, prius cognosci quam accidens, & per propriam speciem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, argumenta autem tenentium, quòd substantia non cognoscitur per propriam speciem soluuntur à Paulo Sonc.in 7.lib.metaph.q.14. vide tu ad placitum.

¶Quæstio 4. Si forma est prior, & magis ens quam materia,& compositum.

Quare si species materia est prior,& magis ens,& ipso quòd ex vtrisque prior erit. Textu 7.

IN HAC q. vt plenè resoluatur conclusiones tres responsiuas ponemus, deinde soluemus quædam dubia.

Prima conclusio. Forma inquantum actus,est prior natura,& tempore,& est magis ens quàm materia inquãtum potentia. Hæc manifestabitur in lib.9.in tex.13. vsque ad text. 21. vbi probabitur, actum esse priorem potentia tempore, natura, diffinitione, & perfectione, pro nunc aũt sic probatur,nullum potentiale reducitur ad actum, nisi per aliquod prius existens actu,gñatur enim homo in potẽtia, ab homine præexistente actu, ergo forma vt actus prior est materia vt potentia. Quòd autem sit magis ens,patet: quoniam forma est perfectio materiæ,& facit eam esse actu,& non econuerso, nisi occasionaliter, prout forma educta de potentia materiæ non potest habere esse nisi in materia, sed hoc est potius sustentare, quàm perficere formam.

Secunda conclusio. Forma est prior composito, probatur: principium,& causa vt sic,est prior causato,& principiato, & pars est prior toto,sed forma est principium, & causa formalis,& pars essentialis respectu compositi, ergo &c.

Tertia conclusio. Licet forma sit prior composito, non tamen est magis ens,nec perfectior. Probatur. Cum esse sit prima perfectio, & perfectius conueniat composito quàm formæ,vt forma est: quoniam compositum est,quòd est, forma autem quo est,vnde dicet infra Philosophus,ꝙ non forma,

ma, sed compositum est ꝙ per se generatur, sequitur, quòd forma non est magis ens, nec perfectior composito.

Sed contra prædicta, duo dubia insurgunt. Primo, quia tertia conclusio videtur repugnare textui philosophi: dicit enim formam esse priorem eo, ꝙ est ex vtrisque.i.cōposito propter eādem rōnem.i.eo modo quo est prior materia, sed dixit, formam esse priorem, & magis ens quàm materia, ergo forma pari modo est prior, & magis ens, quàm compositū.

Ad hoc dicit Ant.And.ꝙ dictum philosophi non est verum, nisi ratione independentiæ, vt dicatur forma magis ens quàm compositum, non quia habet perfectius esse, sed quia cum sit principium compositi, & non econuerso, verum est formam in ratione principij non depēdere à composito, sed econuerso, & vt sic perfectiorem esse, & non aliter, ego aūt dico, ꝙ vt patet in tex. philosophus non comparat formam cōposito, nisi fm prioritatem, & non ꝙ sit magis ens, cuius signum est, ꝙ comparās formam materiæ, dixit eam esse priorem, & magis ens, comparans autem formam composito, dicit eam esse priorem, sed non dicit ꝙ sit magis ens, vnde nō habuit Ant.And. causam laborandi in hoc. Tu tñ aduerte, quòd Cōment. in cōmento 7. videtur tenere formā esse priorem, & magis ens quàm compositum. Dicit.n. & intēdebat, quòd cum forma sit prior composito ex materia, & forma, & compositum est substantia, sequitur, quòd forma sit magis substātia quàm compositum hæc ille, verꝫ hoc dictum Comment. non pōt expressę fundari in tex. philosophi, vnde nec B.Th. exponens, comparat formam composito, nisi secundū prioritatem, si tamen vis saluare Cōmen. dices, ipsum esse verum solum ratione independentiæ, vt dixit Ant.And.

Secundo dubitatur de prima conclusione, nam cum prius non dependeat à posteriori, sed econuerso, sequitur, quòd prius potest esse sine posteriori, & non econuerso, si igitur forma est prior materia, forma poterit esse sine materia, ꝙ est falsum, quoniam sola anima intellectiua, vtpote nō educta de potentia materiæ, potest esse sine materia.

Ad hoc, dico ad primam ꝯñtiam, ꝙ nō valet, nisi qñ priori & posteriori debetur esse actu per se, & distinctū, vt duobus suppositis, puta quia elementum est prius elementato, &

vtrique

vtrique debetur esse per se actu, non inconuenit esse elementum, dato quòd nullum esset elementatum, si autem prius & posterius non habent esse actu per se, sed prius sustentatur in posteriori, & posterius non est actu, nisi per prius, prima consequentia non valet, sic est in proposito de forma, & materia, quare argumentum non concludit. Verum autem saltem materia possit esse sine forma, discutiemus in lib. 8. Hæc de præsenti quæsito sufficiant.

¶Quæstio 5. Si materia est ens quòd est substantia, ita tamen quòd sit ens in pura potentia.

Et adhuc materia substantia fit (& infra) dico autem materiam, quæ est secundùm se nullatenus, neq; quid, neq; quantitas, neque aliud eorum dr̃, quibus est ens determinatum. Textu 8.

IN HAC q. vt resolutæ videamus quæ sit naturæ materiæ. ponemus aliquas conclusiones responsiuas, deinde soluemus aliqua dub.

Prima cõclusio, materia est ens, improbatione huius non est immorandum, qm̃ omnes recte sentientes de materia, tenent esse subiectum, ex quo aliquid fit, & ꝙ subijcitur omni transmutationi, subiectum aũt non est non ens. Præterea, si materia esset non ens, cum diceretur aliquid fieri ex materia, fieret ex non ente, & sic productio naturalis esset ex nihilo, sumo enim non ens, vt distinguitur absolutæ contra ens.

Secunda conclusio, materia est ens reale, ꝙ est substantia prima pars probatur, qm̃ est pars substantiæ sensibilis, vt probabitur in lib. 8. & est subiectum omnis trãsmutationis physicæ, vt probatum est in 1. phys. & est primum receptiuũ formarum, constat aũt ꝙ hæc non possunt conuenire nisi enti reali apud recte sentientes, ergo &c. secunda aũt pars sic probatur, materiæ cum sit primum subiectum, repugnat esse in subiecto, ergo repugnat sibi esse accidens: ergo est substantia, patet consequentia, quoniam ens reale sufficienter diuiditur per substantiam, & accidens, & aduerte, ꝙ apud antiquos, hæc conclusio ita erat euidens, vt patet ex 1. de generatione, & ex 1. phys. & in 7. metaph. tex. 8. ꝙ arbitrabantur solam materiam esse substantiam, formas autem etiam quas dicimus substantiales, esse accidentia. vnde & Cõment. in cõmento

mento 8. dicit. Materia vr̃ esse magis substantia quàm alia.

Tertia conclusio, materia ita est substantia, ꝙ tñ est in pura potentia, hanc conclusionem vt sonat omnes videntur cōcedere, quoniam apud Arist. & Cōment. non aliud dicitur de materia, nisi quod est ens in potentia, vnde in hoc 7. in tex. 8. postquam negauit omnia prædicamenta à materia, quia. s. non est aliquod eorum actu, conclusit, quòd est vnumquodque eorum in potentia, & in 8. lib. in tex. 15. dissoluens dubium, quō sit possibile ex materia, & forma fieri vnum per se, dixit huius causam esse, quia materia est potentia, & forma est actus, &c. verum quia Scot. & Greg. de Arim. tenent materiam esse quid actu, ne videantur tenere contra philosophum, Scot. inuenit vnam distinctionem de potentia, & aliā inuenit Greg. Scot. quidem, vt patet per Ant. And. in 7. metaph. q. 6. distinguit potentiam per obiectiuam, & subiectiuam, & correspondenter distinguit actum per formalem, & obiectiuum, & dicit philosophum intelligere materiam esse substantiam in potentia subiectiua, non autem obiectiua, imò est in actu obiectiuo, verū quia tota vis Scoti est in positione potentiæ obiectiuæ, quam impugnabimus in lib. 9. Ideo pro nunc differo arguere contra eum, si enim probabimus, ꝙ ad mentem philosophi non datur potentia nisi actiua, & passiua, & ꝙ non datur actus nisi formalis, constabit ꝙ materia ita est ens in pura potentia ſm philosophum, ꝙ nullo modo est actus, nec actu ex seipsa, sed omnem actualitatem habet à forma. Quid intendat Scot. per potentiam obiectiuam, & per actum obiectiuum, declarabimus in lib. 9.

Prætermissa igitur pro nunc opinione Scoti, aduerte, ꝙ Greg. in 2. sent. dist. 12. q. 1. art. 1. tenet, ꝙ materia prima est actu existens ex seipsa, ita ꝙ est in actu existentiæ, & non solum in actu obiectiuo, vt tenet Scotus, & tamen ne videatur contradicere philosopho, & Cōment. tenet, ꝙ est ens in pura potentia ad omnem formam, & ad sui declarationem ponit distinctionem de actu, & de potentia, quæ stat in hoc. Aliquid est actu dupliciter. Primo, vt de illo verificatur propositio de in esse de secundo adiacente in præsenti, vt lignū est, per oppositum dicitur aliquid in potentia de quo verificatur propositio de possibili tm̄, vt Antichristus est possibilis,

lis,hæc autem est falsa,Antichristus est. Secundo,aliquid dicitur actu,quòd est perfectum in specie,simplex vel compositum,vel est perfectio quæ cum alio constituit rem actu in specie determinata,sic omnes substãtiæ compositæ,& abstractæ,& formæ substantiales,dñr esse actu. Per oppositum illud est in potentia hoc secundo modo,q̃ non est perfectum in specie,sed est quasi essentia quędam partialis perfectibilis per aliam,sicut lignum licet sit actu primo modo,quia verũ est dicere,lignum est,tñ in genere artificiatorum est in pura potentia,secundo modo,qm̃ ex se nullam habet formam artificiati, sed est in potentia vt perficiatur per hanc vel per illam,sic intendit Greg. q̃ licet materia sit actu in genere existentium naturalium,eo q̃ hæc est vera,materia est,tñ est in pura potentia in genere informabilium, eo q̃ ex se nullam habet formam determinatæ speciei, sicut diximus de ligno respectu formarum artificialium,& hanc suam imaginationem conatur asserere duplici conclusione. Prima est,quòd materia est ens in actu,primo modo quo expositum est. Secunda est, quòd materia non est ens actu secundo modo, sed ens in potentia tantum, ex quibus conclusionibus nos concedimus secundam in hoc sensu, quòd materia ex se nullam formam habet, sed est in potentia ad omnem formam: quoniam si aliquam ex se haberet,non reciperet aliam. Receptiuum tantum debet esse denudatum à natura recepti,sed primam conclusionem per quam attribuit materiæ ex se actualem existentiam negamus, & intendimus nunc soluere rationes suas.

Dupliciter igitur arguit ad propositum suum sic,substantia corporalis per se subsistens naturaliter genita est, & existit,vt patet de sorte,qui nunc est,& de planta quæ nunc est, & de lapide,&c. ergo materia est, & per consequens est actu primo modo. Antecedens ad sensum patet,& ꝯñtia probatur. Omnis substantia naturaliter genita habet aliquã partem essentialem, quæ præfuit suæ generationi, & hæc non est forma,qm̃ illa non est terminus generationis, ergo non præfuit, ergo talis pars est materia si præfuit, ergo fuit verũ dicere. Materia est. Assumptum probatur, si nulla pars præfuit,ergo totum totaliter genitum est, ergo omnis pars

eius

eius simul genita est, ergo ex penitus non ente genitum est, ergo nō naturaliter genitum, sed potius creatum, quoniam physicæ, ex puro non ente nihil fit.

Secundo sic, philosophus ponit materiam ingenerabilē, & incorruptibilem, ergo materia est. Antecedens patet, ex 1. phys. consequentia probatur, si materia non est, & tamen non potest esse, ergo est generabilis, illud enim est generabile, quòd non habet esse, & tamen potest habere esse, consequens autem est falsum secundùm philosophum, ergo & antecedens, ergo materia est, & confirmatur, quoniam Comment. in 4. metaph. commento 15. dicit, quòd non est actu, est non ens, sed materia non est non ens, ergo est actu primo modo.

Ad primam negatur ꝯñtia. Ad probationem dico, ꝗ assumptum potest habere duplicem sensum. Primo, ꝗ aliqua pars præfuerit, ita ꝗ ex se haberet esse actu, vel ex se existeret, & sic nego assumptum. Secundo, ꝗ aliquà pars præfuerit, non quidem ex se existens actu, sed per formam præcedētem, à qua actuabatur, & post generationem per formam rei genitæ, & sic concedo assumptum, sed nego illam consequentiam si præfuit: ergo verum est dicere. Materia est. Hæc enim consequentia non valet, nisi concedatur assumptum in primo sensu, in quo nos negamus ipsum, & si arguatur, quòd totum est, puta ignis genitus, ergo partes suę sunt, inter quas est materia: ergo materia est.

Respondetur, concedo consequentiam, sed nego, ꝗ partes sint eo modo quo est totum, nam totum est quòd est, & est per se existens, partes autem nō sunt simpliciter, sed sunt in toto. Et propterea nego hanc, materia est, & concedo istam, materia est in toto, & non aliter.

Ad secundam nego ꝯñam, ad probationem nego ꝯñam, qm̄ ad hoc ꝗ aliquid sit generabile, oportet ꝗ possit esse per se existens, vnde Arist. dicet, quòd forma, & materia non generantur, sed compositum: qm̄ de eo propriæ verificatur propositio de inesse de secundo adiacente, nullo addito, vel subintellecto. De materia autem, & forma verificatur in hoc sensu. Materia est, scilicet in composito, idem dico de forma.

Ad confirmationem, dico Cōment. sic intelligere contra anti-

antiquos, ꝙ non est actu, est non ens. i. non est ens determinatum, cum hoc tñ stat, quòd sit ens interminatum, quia est in potentia ad terminum. i. ad formam quæ terminat id cuius est forma, & tale ens est materia. Tenendum est igitur materiam ita esse in potentia, quòd nullo modo est actu ex se, neque in genere existentium, neque in genere informabilium.

Sed contra prædicta insurgunt duo dubia. Primo, si materia est ens in pura potentia: excludens omnem actum, tã obiectiuum quàm existentiæ, videtur quòd non distinguatur actu à forma. Omnis enim distinctio videtur fieri per aliquem actum, quoniam vt dicet infra philosophus, actus est qui distinguit, & separat. quare &c.

Pro solutione huius dubij, aduerte secundùm doctrinam Greg. in 2. sent. dist. 12. q. 1. art. 1. quòd aliqua duo possunt dici distincta actu dupliciter. Primo, quia mutuo se negant, ita quòd vnum non est alterum, & econuerso. Secundo, qa vtrunque est separatum, & discretum: ita quòd vtrunque habet primum esse, nec constituunt aliquod vnum. sicut sunt duo supposita. Ex hac distinctione dico materiam distingui actu à forma, non quidem secundo modo, sed primo. Nam si secundo modo, ex materia, & forma non fieret vnum per se: qm̃ vt sic tam materia, quàm forma essent completa entia in actu, nec haberent rationem entium particulariũ, sed vt duo supposita, ex his aũt impossibile est fieri vnum per se, vt dicetur infra, vbi philosophus cõcludet, ideo ex forma, & materia fit vnum per se, qm̃ alterum est actus, & alterum est potentia. Quòd autem primo modo sint actu distincta, probatur sic, sumo substantiam compositam, cuius materia sit a, & forma sit b, constat a, & b, esse aliquas entitates, quoniam non entia, non possunt esse partes componentes & a, non est b. Aliter substantia composita non esset composita, sed simplex. Omne enim compositum aliqua includit, quorum vnum non est alterum. Tunc vltra a, non est b, ergo est aliud a, b, ergo diuersum, ergo distinctum, omnes consequentiæ patent, quoniam ex 10. metaph. tex. 11. omne comparatum ad omne, aut idem, aut diuersum.

Ad argumentum igitur dico, omnem distinctionem fieri

per actum,sumendo distinctionem actualem, secundo modo,non autem primo modo,vt nunc loquimur. Potest etiã dici,quòd in proposito fit per actum, non quòd materia dicat actum,sed quia ordinatur ad actum.

Secundo dubitatur: qm̃ si materia est ens in pura potẽtia, quæro de potentia materiæ, aut distinguitur à materia, aut non, si non, ergo cum remaneat eadem materia sub forma generanda,quæ fuit sub forma corrumpenda,sequitur materiam adhuc esse in potentia ad formam abiectam à materia, ꝙ est falsum, qm̃ per agens naturale idem numero corruptũ posset regenerari: si sic, ergo materia comparatur ad potentiam suam, vt subiectum ad formam, ex consequenti, non est ens in pura potentia, sed quid aggregatum ex substantia materiæ, & potentia sua.

Ad hoc dubium rñdebitur in lib.8. vbi ex proposito inuestigabimus,quõ se habet potentia ad materiam,an sit substãtia vel accidens,an distinguatur, vel non,an dicat respectũ, vel absolutum. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si prædicata tantum essentialia,constituunt quodquidest,substantiæ compositæ,ita ꝙ excludantur omnia prædicata accidentalia,tam cõmunia quàm propria.

Et primo dicemus quædam de eo logicæ. Textu 11.

IN HAC q.sic ꝓcedemus. Primo,declarabimus quid philosophus intendat ꝑ quodquidest.Secundo,ponemus cõclusionem rñsiuam. Tertio,soluemus quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ vno modo sumitur à logico,alio modo à metaph.nam à logico sumitur pro diffinitione indicante rei naturam,data per genus, & differentiam propriam: qualis est hæc,homo est animal rõnale. A metaph. autem sumitur pro significato diffinitionis, ꝙ est ipsa quidditas,siue essentia rei,sumpta in concreto, puta id ꝙ ex parte rei correspõdet diffinitioni hoĩs, est quodquidest hoĩs metaphysicum.Dico aũt,sumpta in concreto,qm̃ quodquid est prędicatur in recto de eo cuius est,quidditas aũt in abstracto non prædicatur in recto de eo cuius est,non.n.homo est humanitas, nam est id quo, & non quòd est homo, & quoniam Arist. ꝓponit in tex.11.loqui de quodquidest logicæ, ideo

ideo constat quòd sumit ipsum pro diffinitione, pertractans quæ prædicata ingrediantur ipsum quodquidest.

Quantum ad secundum, pono vnicam conclusionem rñsi uam, nullum prædicatum ꝙ sit accidens cōe nec proprium, ingreditur quodquidest substātiæ sensibilis compositæ, probatur, sicut quodquidest substātiæ sensibilis prædicatur essentialiter, & quidditatiuæ de ea, sic & quælibet pars eius, qm̄ quodquidest indicat essentiam. Sed nullum accidēs, siue cōe, siue proprium, prædicatur essentialiter de substātia sensibili, qm̄ quodcunque accidens, dicit aliam essentiam ab essentia accidentis, ergo &c. Præterea, siue prædicatis ingredientibus quodquidest, non potest intelligi id cuius est. Sed sine prædicato sumpto ab accidente, siue cōi, siue proprio, potest intelligi id cuius est, qm̄ substantia est prior accidēte ratione, & cognitione, saltem cōfusa, vt determinatū est supra, ergo &c. Præterea, sicut quodquidest prædicatur in quid de eo cuius est, ita & quæ grediuntur in quodquidest. Sed nullum prædicatum sumptum ab accidente, siue cōi, siue proprio prædicatur in quid de substantia sensibili, sed potius in quale, vt cū quæritur qualis est homo, rñdetur ꝙ est albus, ꝙ est risibilis. Patet ergo, ꝙ si quodquidest substantię sensibilis, veræ & propriæ assignatum fuerit, nullum accidentale prædicatum est ingrediens quodquidest, sed sola prædicata primi modi per se, quæ dicuntur quidditatiua, ex quo sequitur corollariæ, quòd diffinitiones datæ per propria accidentia, siue per proprias operationes, non sunt veræ quodquidest, nisi vtamur huiusmodi loco propriæ differentiæ.

Quantum ad tertium aduerte, quòd hæc determinatio videtur repugnare doctrinæ philosophi, nam ipse in 2. phys. tex. 19. assignans differentiam inter phys. & mathem. dicit, quòd mathematicus diffinit, sine materia sensibili, physicus autem in diffinitione assumit materiam sensibilem, quam constat esse subiectam qualitatibus, vt caro, os, neruus, ergo in quodquidest physico ingrediuntur accidentia.

Præterea, si accidentia propria non ingrediuntur ipsum quodquidest, non magnam partem conferunt ad cognoscendum quodquidest, id est rei quidditatem, quod est contra philosophum in procemio primi de anima.

Ad primum conceditur totum, vſque ad vltimam conſequentiam. Aliud eſt enim materiam ſubiectam qualitatibus ingredi quodquideſt, & qualitates, ſiue accidentia ingredi, primum enim eſt verum, non ratione qualitatum, ſed ratione materiæ, non abſtrahentis à qualitatibus, ſecundùm autem eſt falſum, quoniam non poſſet verificari niſi ratione qualitatum, quæ non ſunt de eſſentia ſubſtantiæ phyſicæ. Materia autem ſubiecta qualitatibus eſt de eſſentia eius, ideo non eſt par ratio.

Ad ſecundum nego conſequentiam, nam ideo conferunt, non quia ingrediuntur quodquideſt, ſed quia phyſ. cognoſcit rem naturalem à poſteriori, & vt ſic vtitur proprijs operationibus, ac proprijs accidentibus loco differentiarum, & propter hoc phyſicus quaſi nullam format veram diffinitionem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 7. Si dicendo naſus ſimus committitur nugatio.

Eſt autem, & alia dubitatio de eis. Textu 16.

IN HAC q. aduerte in primis, ꝙ philoſophus inueſtigans ſi accidentia propria, quæ vocat accidentia copulata, habent quodquideſt, arguit ꝙ non, quia cum hmôi accidentia non poſſint intelligi, ſine proprio ſubiecto, ſemper cõmittetur nugatio, vt dicendo naſus ſimus. nam in ſimo intelligitur naſus, eſt. n. ſimus, naſus cõcauus. Dicendo ergo naſus ſimus, eſt ac ſi diceretur, naſus, naſus concauus. Ad euidentiam igr̃ propoſiti dubij, ſic procedemus. Primo, probabitur ꝙ non committitur nugatio. Secundo, aſſignabitur ratio, quare non committitur. Tertio, ſoluemus quoddam argm̃.

Quantum ad primum, ſic probatur intentum, ſi hic committitur nugatio, hoc ideo eſt, quia non poteſt intelligi ſimus, ſine naſo, ſed hæc non eſt ſufficiens ratio, aliter ſequeretur, quòd cum non poſſit intelligi relatiuum, ſine ſuo correlatiuo, quòd committeretur nugatio, dicendo. Dominus ſerui, pater filij, nam in domino intelligitur ſeruus, & tamen nullus rectè ſentiens, dicit negationem in huiuſmodi relatiuis committi, ergo nec in propoſito.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ duplici rõne non committitur nugatio, dicendo naſus ſimus, dato ꝙ naſus ſit de intellectu

tellectu simi. Primo, si in ratione simi ingrederetur nasus, vt quid essentiale, & sibi intrinsecum, sicut animal ingreditur rõnem hominis, non esset via effugiendi nugationem, sed qa ly nasus est quid extrinsecum à simo. Dicit.n. nasus substãtiam, & simum accidens, & ingreditur rationem simi, sicut subiectum rationem accidentis, quod tamen est extrinsecum ab accidente ideo dum dicitur simus, non oportet replicare nasum, sunt enim essentialiter, & intrinsecæ idem, simitas & concauitas, & non differunt, nisi vt contractum, & non contractum, dicemus ergo, ꝙ nasus simus est nasus curuus, quia in ly simo nõ intelligitur nasus, vt quid intrinsecum, sed vt extrinsecum, & si dicas, ꝙ subm de diffõne proprij accidẽtis, ergo est sibi intrinsecum, negatur ꝯñtia, quia accidens proprium non diffinitur, nisi per additamentum, & ideo non inconuenit, ꝙ per extrinsecum diffiniatur, secus esset de diffinitione substantiæ, quæ est diffinibilis per prædicata essentialia. Secundo, dicitur ꝙ ideo non committitur nugatio, dicẽdo nasus simus, quia ly simum non significat essentialiter, & primarie nasum, sed essentialiter curuitatem, connotando nasum, per solum autem connotatum non committitur nugatio, sicut committitur per significatum essentiale, vt dicendo homo animal. Patet igitur, ꝙ sicut non committitur nugatio dicendo homo risibilis, sic nec dicendo nasus simus.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ inter oĩa argumenta quo solent fieri cõtra determinata, hoc est præcipuum, sumo diffinitionem simi, quæ est hæc, simus est nasus cõcauus, tũc sic, loco simi, sumatur diffõ eius, & applicetur naso, & nasus cũ diffõne simi prædicetur de Sorte, tũc manifesta erit nugatio. Dicetur.n. sic Sortes habet nasum, nasum cõcauum, ergo &c.

Ad hoc. Dico, ꝙ loco simi nõ potest sumi diffinitio eius, nec illa propositio est vniuersaliter vera, qua dicitur, ꝙ semper loco nominis, potest poni diffinitio. Hoc inquam non est verum, nisi de diffinitionibus datis per essentialia, & intrinseca, aliter esset impossibile dare diffinitionem proprij accidentis sine nugatione. Quando ergo quæritur, quid est nasus simus, respondendum est, quòd est nasus concauus, & non debet replicari nasus, quia non significatur, sed connotatur ꝑ simum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. Si quodquidest, est idem cum eo cuius est. Singulum enim non aliud videtur esse, & à suimet substantia. Textu 20.

IN HAC quæstione aduerte, in primis, quòd philosophus comparat hic quodquidest, ad id cuius est absolutæ, & non descendens ad aliquod genus entium, dummodo sit ens per se, & id dico, quoniam infra tex. 41. excipiet à determinatione quam facit non solum entia per accidens, sed etiam omnes substantias materiales, & concludet quòd in solis separatis est idem penitus quodquidest cum eo cuius est. Et quoniam id non aduerterunt Iandunus, & Ant. And. ideo præsentem quæstionem confuderunt volentes comparare quodquidest, & id cuius est non absolutæ, sed in particulari secundùm diuersa genera entium. Nos autem id faciemus infra in tex. 41. vbi comparabimus ea secundùm viam B. Th. secundùm diuersa genera substantiarum. Hic autem quæremus absolutæ in entibus per se, & sic procedemus. Primo, ponemus tres distinctiones. Secundo, aliquas conclusiones. Tertio, soluemus duo argumenta.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio, entium quoddam per se quoddam per accidens, ens per se est quodcunque genus, & species, & indiuiduum cuiuscunque prædicamenti, siue sit simplex, siue compositum, ens per accidens est aggregatum ex rebus diuersorum pcædicamentorum, vt homo albus superficies colorata.

Secunda, distinctio aliqua sunt idem realiter tantum, & distincta ratione, vt genus, & differentia, aliqua sunt idem re, & ratione, vt homo, & animal rationale.

Tertia distinctio, aliqua sunt idem ratione ex parte rei tantum, & non ex parte intellectus, & sunt illa quæ dicunt eandem pręcisę naturam, super quam fundat intellectus vnicum conceptum, & vt sic dicuntur esse idem ratione metaphysicali. Cum hoc tamen stat quòd intellectus negocians circa illa potest diuersimode concipere, & nominare illa, puta licet homo, & animal rationale sint idem ratione metaphysicali, tamen intellectus potest concipere hominem inquantum est species, & inquantum est diffinitum, & animal rationale inquantum est diffinitio, & vt sic, inquantum est prius cognitione

tione ipſo homine,& vt ſic apprehenduntur ab intellectu dicuntur diſtincta ratione non ex parte rei,ſed ex parte intellectus conferentis vnum ad alterum aliqua ſunt idem ratione ex parte rei,& ex parte intellectus, vt omnino ſinonima, vt tunica,& veſtis Marcus Cicero.

Quantum ad ſecundum,ſit hæc prima concluſio. In ente per accidens,puta in homine albo, quodquideſt non eſt idē cum eo cuius eſt.Hæc patet,quoniam ens per accidens,vt ſic non poteſt diffiniri, omnis.n.vera diffinitio ſignificat vnum per ſe, cum conſtet ex genere, & differentia quæ dn̄t vnam naturam,vt declarauimus in 3.lib.Sed ens per accidens,vt ſic non dicit vnam naturam,imò plures, cum ſit aggregatum ex rebus diuerſorum prædicamentorum, ergo &c. Præterea, cum quælibet natura quæ eſt ens per ſe, habeat ſuum proprium quodquideſt, neceſſe eſt, vt quodquideſt hominis, ſit aliud à quodquideſt albedinis,ergo impoſſibile eſt aſſignare vnum quodquideſt,quod ſit idem cum homine albo.

Secunda,concluſio in ente per ſe. Quodquideſt,eſt idem realiter cum eo cuius eſt. Ad probationem huius prætermiſſa ratione,quam adducit philoſophus in textu,quā & formauimus in epitomi noſtra,aſſumo rōnem philoſophi ex 4.lib. tex.3.vbi intēdens probare,ens & vnum eſſe idem realiter ſic arguit.Quæcunque prædicātur de aliquo,&nullam diuerſitatem faciūt in eo,ſunt idem realiter. Hæc eſt euidens,qm̄ hęc duo non ſtant ſimul,nullam diuerſitatem faciunt,& ſunt diſtincta realiter, ſi enim nullam diuerſitatem faciunt nō ſunt diuerſa nec diſtincta. Sed in ente per ſe, quodquideſt, & id cuius eſt,prædicantur de aliquo,puta homo,& animal rationale prædicantur de Sorte,& nullam diuerſitatem faciunt in eo. Nam ſicut homo prædicatur in quid de Sorte,ſic & animal rationale, ex quo ſequitur, quòd ſicut homo, & animal rationale ſunt idem re in Sorte, ſunt etiam idem re inter ſe.

Tertia,concluſio. Quodquideſt, & id cuius eſt ſunt idem ratione ex parte rei, licet non ſemper ex parte intellectus. Prima, pars ſic probatur, eadem præciſæ natura, & ſm̄ eundem modum obiectiuæ correſpondet intellectui, per ipſum quodquideſt,& per illud cuius eſt, vt patet de homine, & de animali rationali. Nam illud pręciſæ,quòd concipit intelle

ctus de homine,concipit de animali rationali,ergo quãtum sit ex parte rei, sunt idem, ratione metaphysica,quodquidest & id cuius est,secunda aũt pars manifesta est, qm̃ intellectus enunciat aliquid de eo cuius est, ꝙ non verificatur formaliter de quodquidest.Nam hæc est vera.Id cuius est,est species vel genus, & tñ quodquidest non est genus nec species, sed quid compositum ex genere,& differentia, ergo & cetera.

Quantum ad tertium aduerte,duo argumenta,inter cetera quæ solent fieri contra determinata. Primo,dicit philosophus in 3.de anima,tex.9.& aliud est magnitudo,& magnitudinis esse,& aliud est aqua,& esse aquæ. Sed per esse magnitudinis,& per esse aquę,ſm oẽs expositores,intelligitur quodquidest magnitudinis,& aquæ,ergo in his quę sunt entia per se,non est verum vniuersaliter,ꝙ quodquidest,& id cuius est sint idem. Nam,& magnitudo,& aqua sunt entia per se.

Ad hoc, relictis aliorum responsionibus dico ſm B. Th. exponentem dictum textum,ꝙ in tex.41.huius 7.lib. purgabit determinationem factam hic,& declarabit,ꝙ in omnibus habentibus formam in materia,qualia sunt naturalia,& mathematica,non est idem,quodquidest & id cuius est, propter principia indiuiduantia,& accidentia, quæ non excluduntur à re,cuius est quodquidest,vnde concedo ꝙ non est idem, aqua & quodquidest aquæ,& similiter in magnitudine,& cum infertur,ergo in his quæ sunt entia per se non est verum vniuersaliter,concedo consequentiam, quoniam non intendit hic philosophus probare,quòd in omni ente per se,est idem quodquidest,& id cuius est.Sed intendit absolute .i. ꝙ in his quæ sunt per se, non repugnat inuenire identitatem inter quodquidest,& id cuius.Repugnat autem in his quæ sunt entia per accidẽs,quoniam in nullo genere, siue modo entium per accidens sunt idem, in aliquo autem genere entium per se, puta in immaterialibus,sunt idem.

Secundo,si quodquidest,& id cuius est sunt idem,est ꝓcessus in infinitum in quidditatibus cuius oppositum probatũ est in lib.2.ꝯñtia probatur,vt probat Comment. ſm opinionem quorundam sophistarum in comment.21.sumo hominem,& quidditatem hominis,& arguo sic,sicut homo habet quidditatem,& quidditas hominis habet quidditatem si.n.ali

qua

qua duo sunt idem, sicut vnum habet quidditatem, & reliquũ, sed per te homo, & quidditas hominis sunt idem, ergo &c.

Tunc quęro de quidditate hominis, aut est idem cum sua quidditate, aut non, si non, ergo pari ratione homo, & quidditas sua non sunt idem, si sic, sumo quidditatem quidditatis hominis, cum & ipsa habeat quidditatem, eadem ratione, qua quidditas hominis habet quidditatem, & quæro vt prius, aut est idem cum sua quidditate, aut non, si non pari ratione dicendum erat in principio, si sic, iterum quæro (vt supra) & sic procedam in infinitum.

Ad hoc facile respondetur secundùm viam nostram, & nego ꝯñtiam, ad probationem, nego quidditatem hominis habere quidditatem, & vt loquamur in proposito, sumo q̃dditatem pro quodquidest logicæ, quòd est ipsa diffinitio, nam diffinitionis non est diffinitio, & cum probatur si aliqua duo sunt idem &c. dico hanc propositionem non esse vniuersaliter veram, aliter sequeretur ꝙ sicut genus habet differentias ita differentia haberet differentias, nam genus, & differentia sunt idem essentialiter, & tamen hoc est falsum, vt patet. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9. Si materia est pars quidditatis substantiæ compositæ.

Quidditas hominis est homo, vno modo, & non est homo alio modo, est homo .i. forma hominis, & non est homo, qui est congregatus ex materia, & forma. Hæc Cõment. in commento 21.

IN HAC q. duas inuenio sententias extremas vna est Comment. & Cõmentistarum, alia est B. Th. & Scoti, & vt ordinate procedamus. Primo, pertractabitur opinio Cõment. Secundo, opinio B. Th. & Scoti. Tertio, soluemus rationes, & fundamenta Comment. & sequentium eum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ vt patet in commento 21. Comment. soluens rationem sophistarum, qua probatur ꝙ si quodquidest, est idem cum eo cuius est, erit processus in infinitum in quidditatibus, dicit ꝙ quidditas hominis est homo vno modo &c. vt allegatum est, & sic intendit Commentator, quòd si quidditas hominis esset idem quòd homo

aggregatus ex materia,&forma,tunc quidditas haberet quid ditatem,et sic in infinitum. Sed quia quidditas hominis est homo ſm formam tantum,& forma nõ habet quidditatem, cum sit ipsa quidditas, sed ipsum compositum ex eo enim ꝙ habet formam habet quidditatem,ideo nõ proceditur in infinitum,& sic Comment.determinat,quòd sola forma est tota quidditas substãtiæ compositæ, & dicunt Commentistæ, vt Iand.in 7.q.12.quòd licet secundùm Comment. materia non sit pars quidditatis,est tñ pars substantiæ compositæ, & si quæras,quomodo materia se habet ad quidditatem, si nõ est pars,respondent quòd est differens quidditatem, quæ est sola forma,eo quòd talis quidditas nõ esset,nisi sustẽtaretur à materia in qua recipitur, & sic secundùm Commentator. quodquidest,ꝙ est significatum diffinitionis,importat solam formam,quę est forma partis.Hęc fuit sentẽtia Commẽt.cuius fundamẽta adducemus,& soluemus, in fine quæstionis.

Quãtum ad secũdum aduerte,quòd sentẽtia B.Thom. & Scoti est, quòd in substãtia composita sint duæ formæ realiter distinctæ.s.forma partis vnibilis materiæ,et quæ est perfectio materię,puta in homine est anima,quę est actus corporis, et est forma totius, quę resultat ex vnione formę partis cum materia,ita quòd in sui ratione includit formam,et materiam,et differt à forma partis,sicut compositum à simplici, puta in homine,forma totius est humanitas,quæ nõ est sola anima,sed quid resultãs ex materia,et forma hominis,et hãc formam totius,dicunt quidditatem,siue essentiam,quę licet significet per modum partis,tamẽ in rei veritate nõ est pars, aliter esset forma simplex, ex consequenti essent in homine duę formę partis,quòd non admittitur in via nostra. Et quidem quòd hec sit mens B.Thom. patet in 4. cõtra gentes in cap.81. vbi sic inquit,dñt quidam quòd forma partis eadem est cum forma totius,sed dicitur forma partis secũdùm quòd facit materiam esse in actu, forma vero totius dicitur, secũdùm ꝙ complet rationem speciei,& secũdùm istos humanitas nõ est aliud quàm anima rationalis. Sed quia humanitas est essentia hominis,essentia autem rei est quam sigñat diffõ. Diffinitio autem rei naturalis nõ sigñat solam formam, sed formam,& materiam, necesse est quòd humanitas significet aliquid

aliquid compositum ex materia,& forma,sicut homo.Differēter tñ, nam humanitas significat principia speciei essentialia, tam materialia, quàm formalia, cum præcisione principiorum indiuidualium. Dicitur.n.humanitas ſm quam aliquis est hõ,homo aũt nõ est aliquis ex hoc ꝙ habet principia indiuidualia,sed ex hoc ꝙ habet principia essentialia speciei. Humanitas igitur sign̄at sola principia essentialia speciei.Vnde sign̄at per modum partis.Homo autem significat quidem principia essentialia speciei,sed nõ excludit principia indiuiduantia à sui significatione,homo .n. dicitur, qui habet humanitatem,ex quo nõ excluditur quin alia hr̃e possit, & ꝑp hoc homo sign̄at per modum totius. Hæc ille,ex quibus cõstat essentiam,siue quidditatem rei cõpositæ naturalis, nõ esse nec significare solam formam,sed formam , & materiam . Declarata igitur positione B.Th. à qua nõ discordat Scotus, vt patet per Ant.And.in hoc lib.7.q.12.pono hanc cõclusionem.Materia quæ est pars potētialis in substãtia composita, accepta absolutæ,& nõ cõtracta ad materiam indiuidualem, pertinet ad quidditatem specificam,& probo sic. Quòd est essentia,& quidditas alicuius,illud est sufficiēs ratio intrinseca essendi illi cuius est essentia,circũscripta quacũque alia re realiter differēte ab eo, sed ſm te forma sola hoĩs puta anima , est tota essentia,& q̃dditas hoĩs,ergo sola anima est ratio sufficiens intrinseca hoĩ essendi hoĩem , ergo homo est homo sine materia,quòd est absurdum . Minor quidem est positio tua . Maior autem patet,qm̃,albedo est sufficiēs ratio superficiei,essendi albam,ergo multo magis quidditas,& essentia est ratio sufficiens essendi tale ens, ei cuius est essentia .

Præterea. Cuius essentia non pendet,nec causatur à materia in gn̄e causæ materialis, nec illud cuius est essentia pendet à materia,nec causatur ab ea in genere causæ materialis. Sed per te essentia, & quidditas substantiæ compositæ naturalis non pendēt nec causantur à materia in genere causæ materialis,quoniam secundùm te,materiam nõ ingreditur q̃dditatem illius,ergo nec substantia naturalis composita causatur à materia in gn̄e causæ materialis,ꝙ est falsum, qm̃ materia nõ esset causa nec pars substãtiæ naturalis compositæ,cuius oppositum tenet hæc positio , vt diximus supra . Minor

quid

quidem est positio tua. Maior autem patet, ex eo ꝙ ſm philoſophum quidditas eſt idem cum eo cuius eſt quidditas, ergo ſi vnum eſt in cauſatum à materia, & reliquum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ fundamenta opinionis Cōment. & ſequentium, cum ſtant in duobus. Primo, quia ſi ſubſtantia compoſita haberet quidditatem conſtantem ex materia, & forma, eſſet proceſſus in infinitum in quidditatibus, ꝙ reprobatum eſt in 2. lib. metaph. Contrariam autem probant, vt nos probauimus in q. præcedenti.

Sed ꝙ hęc ratio nihil valeat in via noſtra, iam manifeſtauimus in q. præcedenti, vbi ſoluimus eam, vt videre poteris.

Secundo, fundant ſe ſuper dicta philoſophi, q in diuerſis locis loquens de forma, appellat eam quodquideſt, & quodquideratesse. vnde in hoc lib. 7. in tex. 10. inquit. Qm̄ aūt in principio diuiſimus quot modis determinauimus ſubſtantiā & horum qdem vnum videtur eſſe quodquiderateſſet, ſpeculandum eſt de ipſo, & per quodquiderateſſe, intendit formā, ergo forma eſt ipſa qdditas, & in text. 11. inqt. Quòd autem, vt ſpecies, & forma, quodquiderateſſe, & in 2. de anima tex. 8. dicit, ꝙ anima quam conſtat eſſe formam, eſt quodquiderateſſe corporis, & ita in omnibus locis vbicunque loquitur de forma, vt eſt cauſa diſtincta ab alijs generibus, cauſatum, appellat eam quodquiderateſſe. Quòd vtique non faceret, niſi pro conſtanti haberet, quòd forma eſt tota quidditas in ſubſtantijs compoſitis.

Sed nec ex his auctoritatibus Commentiſtæ poſſunt concludere intentum, quoniam philoſophus cum dicit formam eſſe quodquiderateſſe, non aliud intendit, niſi ꝙ cum à forma ſumatur propria differentia, quę eſt principalior pars diffinitionis, & completiua eiuſdem poteſt dici appropriate, ſed non ſimpliciter ꝙ eſt quodquideſt ſiue quidditas, ſicut & aliquando apud philoſophum anima dicitur homo, qa eſt principalior pars in eo. Nam quòd eſt principalius in aliquo dicitur eſſe illud. Hæc de præſenti quæſito dicta ſufficiant.

¶Quæſtio 10. Si genita ex putrefactione poſſunt dici genita à caſu.

Horum autem quædam fiunt, & à caſu, & à fortuna, ſimiliter vt in factis à natura. Tex. 22.

IN HAC q.inuenio duas opiniones.Prima,est B.Th. exponentis præpositum tex.Secunda,est Iand.in hoc 7.in q. 13. procedemus igitur sic. Primo, pertractabimus opinionem B.Th. Secundo, opinionem Iand.& soluemus rationes suas. Tertio,declarabimus,quomodo vanæ,& extortæ exponit præpositum textum philosophi.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ mens B.Th.est ꝙ gñata ex putrefactione comparata ad diuersa, pñt dici genita per se,& genita à casu,nam sicut se habet sanitas causata per confricationem,ita animalia genita per putrefactionem,sed sanitas causata per confricationem est causalis,& per se causata,nam respectu cõfricantis est casualis,non.n.principaliter intẽdit sanitatem,sed depellere pruritum,si aũt comparetur ad virtutem regitiuam animalis sic fit per se à virtute regitiua,qm̃ confricatio excitat calorem, & calor est pars sanitatis,sic dicendum est de animali genito ex putrefactione, qm̃ si comparatur ad calorem putredinalem,fit à casu,qm̃ calor ille extrahendo humidum,non intendit generationem animalis,si aũt comparetur ad virtutem cœli,quę est regitiua totius vniuersi,sic producitur per se,quia virtus cœlestis intendit producere omnes formas,quæ sunt in potentia materiæ, & ideo illas formas quas potest per se solam producere producit per se,sed quia materiæ quorundam vt animalium perfectorum maiori indigent dispositione, quàm virtus cœlestis possit facere, ideo non immediate producit omnes formas,puta animalium perfectorum. Hæc est intentio B.Th.

Quantum ad secũdum aduerte,ꝙ Iand.in hoc 7. in q.13. tenet, quòd animalia generata ex putrefactione nõ possunt dici genita à casu, & dicit hanc fuisse mentem Aristot. & Comment. Nam Comment.in commento 22.dicit,ꝙ nulla species fit à casu, constat autem quòd animalia generata ex putrefactione sunt species,vt musca,rana,mus, ergo &c. Corroborat autem intentum suum ratione sic. Quòd fit in tempore determinato,& à causa determinata non fit à casu, quoniam iste conditiones repugnant casui, ex 2. physic. Sed animal generatum ex putrefactione fit in tempore determinato,vt qñ generans appropinquat materiæ disponendo eam,& educendo formam de potentia eius, & fit à causa deter-

determinata, vt à constellatione determinata, quæ agit per calorem putrefacientem, vt per instrumentum, ergo &c.

Præterea. Quòd producitur vt in pluribus non est à casu, vt patet in 2. phys. Sed animalia generabilia ex putrefactione producuntur ex putrefactione, vt in pluribus, vt patet de vermibus, & de muscis, ergo &c. Præterea. Quòd potest agens minoris virtutis potest etiam agens maioris virtutis, dummodo habeat causalitatem, & proportionem super effectum. Sed agens particulare putamus generans, potest per se producere murem, ergo & cœlum, quòd est agens vniuersale, & maioris virtutis, potest per se producere, ergo non erit à casu. Dixi dummodo habeat &c. propter animalia perfecta, super quorum generationem, cœlum non habet plenam causalitatem, & proportionem, nisi concurrente agente particulari, qm̄ non solus sol, sed cum homine generat hominem.

Hæc est positio Iand. & quoniam intendo sustinere mentem, B. Thom. ideo volo soluere quæ adducta sunt, & primo ad dictum Comment. licet possem ipsum negare prout contrariari videtur menti B. Thom. tamen sic declaro ipsum, Comment. intelligit nullam speciem fieri à casu secundùm se totam, cum hoc tamen stat, aliqua illius indiuidua fieri à casu, & dato quòd omnia illius indiuidua fierent à casu, non tamen simpliciter à casu, quoniam comparata cœlo, vt diximus supra, non fiunt à casu, sed per se, nec oppositum huius dicit Commentator.

Ad primam rationem, nego minorem respectu caloris putredinalis, concedo autem eam, respectu virtutis cœlestis regitiuæ omnium quæ fiunt in hoc mundo inferiori. Vnde si hæc ratio aliquid concludit, concludit huiusmodi animalia, habere tempus, & causam determinatam respectu cœli, & respectu illius non fieri à casu, cuius contrarium non tenet B. Thom. vt patet supra.

Ad secundam dico eodem modo. Ad tertium patet, quòd concludit respectu cęli, cum hoc tamen stat quòd sint à casu respectu caloris putredinalis, qui habet rationem agentis particularis.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Iand. exponens textū philosophi præpositum quæstioni sic dicit Arist. non vult di

cere

cere in litera,quam pro se allegant,quòd sicut aliqua possunt generari ab arte,& à casu,vt sanitas, sic aliqua animalia possunt fieri à natura,& à casu. Sed tantum vult dicere, quòd sicut contingit diuersitas in illis quòd aliqua sanitas fit ab arte, & aliqua à casu, sic etiam diuersitas contingit in factis à natura,quia aliqua animalia fiunt per putrefactionem,& aliqua per propagationem.

Sed hæc expositio penitus extorta est,quoniam cum dicit philosophus similiter vt in factis à natura, ly similiter refert id quòd prædixerat,scilicet à casu, & à fortuna, & non refert diuersitatem productionis ex semine, & sine semine. Nam de huiusmodi diuersitate nondum mentionem fecerat. Sed incipiet de ea agere in tex. 23. Et aduerte,quòd causa erroris Iand. fuit, quia secutus est expositionem Comment. in fine commento 22. quæ expositio videtur parum valere,quoniam tex. arabicus non concordat cum græco. Nam in arabico non ponitur aliqua similitudo, nec ponit hunc terminum similiter,ideo expositio B. Thom. est propriæ ad mentem philosophi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 11. Si omnia producta ex semine possunt produci, sine semine, & si producta, sine semine sunt eiusdem speciei,cum productis ex semine.

Quædam enim,& illic eadem,& ex spermate, & sine. Textu 23.

IN HAC quęstione primo,pertractabitur prima pars, deinde secunda,ad euidentiam primæ partis. Primo,pertractabitur opinio Auic. Secundo,opinio contraria Auic. Tertio, opinio philosophi, & Commentat. quam sequitur B. Thom. in hoc 7. lib. in tex. præposito.

Quantum ad opinionem Auic. aduerte, quòd vt sibi imponit Comment.in 8. phys. commento 46.& quem videtur sequi Alb. in 3. lib. meteor. opinatus est, omnia animalia tam perfecta quàm imperfecta posse generari, non solum ex semine,sed etiam,sine semine, vnde vt recitat Comment. in 8. phys. commento 46.opinatus est,homines post diluuium genitos fuisse ex terra per virtutem, & determinatum aspectum stellarum, & qui sequuntur Auic. conantur probare

intent

intentum suum sic. Quòd potest virtus inferior potest virtus superior,& etiam amplius. Sed agens particulare,vt homo,licet sit virtutis inferioris, potest generare hominem,& æquus æquum,ergo multo magis cœlum, quòd est superioris virtutis.

Præterea,corpora cœlestia secundùm varios,& determinatos aspectus producunt inferiora,ergo secundùm quòd aspectus est magis aut minus nobilis,sic produci poterit animal magis aut minus nobile, ergo sicut secundùm aspectum parum nobilem producitur à cœlo animal imperfectum,vt rana,sic secundùm aspectum magis nobilem produci potest animal perfectum puta leo, & secundùm aspectum nobilissimum, animal perfectissimum, vt homo. Hæc est positio Auic. & sequentium eum,contra quam arguemus pertractãtes mentem Arist. & Comment. & B. Thom. & soluemus rationes adductas pro opinione Auicennæ.

Quantum ad opinionem contrariam Auic. aduerte,quòd aliqui tenent, non solum animalia perfecta,sed nec imperfecta posse produci, sine semine, eo quòd arbitrantur vnumquodque de necessitate in naturalibus produci à sibi simili, sicut videtur etiam dicere Arist. in hoc 7. lib. Sed hæc positio repugnat sensui, videmus enim ex cadauere generari diuersa animalia,fatuum autem esset dicere, animalia generantia ex quibus decisum fuisset semen,preextitisse in cadauere. Repugnat etiam philosopho in hoc 7. lib. in tex.23.qui expresse dicit quædam illic, id est in naturalibus eadem, & ex spermate, & sine.

Quantum ad opinionem philosophi,& Comment. & B. Thom. aduerte, quòd est opinio media inter Auic. & contrariam Auic. Tenent enim quædam generari cum semine, ita quòd non possunt generari,sine semine, vt animalia perfecta. Quædam autem cum semine,& etiam,sine semine, vt animalia imperfecta, & quidem secunda pars non indiget probatione,quoniam vt diximus ad sensum patet,sicut de rana in æstate,dum post multum cauma,&longam siccitatem, videmus cum pluuia aut parum post,ranas pene infinitas saltantes in via, & mures genitos in naui, & formicas genitas ex vino,& muscas egredientes ex sepulchris.

Prima,

Prima, igitur pars probatur rationibus ſumptis ex Comment. qui in 8. phyſ. commento 46. arguens contra Auic. innuit tres rationes, quarum primam relinquimus, quæ ſtat in hac conſequentia, ſi homo poſſet generari ex ſemine, & ſine, puta ex terra, ergo homo genitus ex terra, non eſſet eiuſdem ſpeciei cum homine genito ex ſemine. Hanc autem conſequentiam negaret B. Thom. vt manifeſtabitur in parte ſecunda huius quæſtionis, & ideo primam rationem Cōment. relinquimus.

Secunda ratio, ſi homo poteſt generari ex terra aut erit neceſſarium aut contingens non neceſſarium, quia non poſſet aliter eſſe nec fieri, ex conſequēnti non poſſet generari homo ab homine, cuius contrarium videmus, conſequentia patet, quoniam neceſſarium eſt quòd non poteſt aliter ſe habere, ſi contingens, aut vt in pluribus aut, vt in paucioribus, nō vt in pluribus, quoniam videmus oppoſitum regulariter .n. homo eſt ab homine, non vt in paucioribus, quoniam quæ in naturalibus, vt in paucioribus fiunt non naturaliter fiunt, ſed potius monſtruoſæ præcipuæ in animalibus, igitur homo genitus ex terra, non naturalis, ſed potius monſtruoſus homo dicendus eſſet.

Tertia ratio, ſi homo, & alia animalia perfecta poſſunt ꝓduci, ſine ſemine, non eſſent neceſſariæ propriæ, & diſpoſitæ materiæ, correſpondentes proprijs formis, quòd eſt falſum, quoniam naturaliter proprius actus recipitur in propria, & determinata materia. Conſequentia autem patet, quoniam ſi forma puta æqui poteſt actuare materiam aliam puta terream, & non ſolum diſpoſitam ex ſemine æqui, manifeſtum eſt propriam materiam non eſſe neceſſariam, ex conſequenti aufertur naturalis ordo in generationibus phyſicis. Tenendum eſt igitur animalia perfecta non poſſe produci, ſine ſemine, quia cum ſint nobiliora animalibus imperfectis, plura requiruntur ad eorum productionem, & ideo licet cœlum cum calore putreſcente ſufficiat ad imperfectorum generationem, non tamen ad generationem perfectorum.

Reſpondentes, igitur ad rationes inductas pro opinione Auic. ad primam dicimus, ꝙ maior non eſt vera, niſi quando

virtus

virtus inferior,& superior sunt virtutes totales,& disparate, potentes habere casualitatem super eundem effectum, v.g. Quidquid potest comburere ignis,vt decem, potest comburere ignis,vt viginti. Constat autem,ꝙ agens particulare,vt homo,& vniuersale vt cœlum, non se habent in generatione hominis,vt duæ virtutes totales,sed partiales, & ideo nihil concluditur.

Ad secundam,si antecedens intelligatur,ꝙ corpora cœlestia secundùm varios aspectus producunt, vel producere possunt per seipsa omnia inferiora,negamus ipsum,si autem intelligatur, quòd mediantibus agentibus secundis secundùm varios aspectus producunt inferiora,totum concedimus, q̃a nihil aliud concluditur,nisi quòd in eadem specie puta humana cœlum secundùm nobilem aspectum,concurrente homine generante,potest producere nobilem hominem,&ſm nobiliorem,nobiliorem,& secundùm nobilissimum, nobilissimum, semper tamen concurrente generante particulari.

Ad euidentiam secundæ partis aduerte, ꝙ Comment. tenet partem neg.& B.Th.ac Scotus partem affir.Primo,igitur pertractabitur opinio Comment. Secundo,opinio B.Th.& Scoti.Tertio,mouebo dubium in doctrina B.Th.& soluam.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ Comment.in 8.phys.in commento 46.arguens contra Auicennam,vt visum est in q. præcedenti,tenet ꝙ si daretur homo genitus ex terra,vt dicebat Auic. & homo genitus ex semine, de vtroque diceretur homo æquiuoce,& non essent eiusdem speciei specialissime, ꝙ sic probat. Materia propria distincta specie ab alia materia propria, requirit formã distinctam specie ab alia forma, quoniam propriæ formæ proprias materias requirunt. Sed constat,quòd semen,& materia putrefacta,sunt materiæ propriæ distinctæ specie, ergo forma hominis quæ introducetur in materia putrefacta,distinguetur specie à forma hominis quę introducetur in materia seminali,ex consequenti hic & ille homo distinguentur specie. Sed quòd hæc ratio non concludat manifestabimus infra, & soluere eam.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ B.Th. in hoc lib. 7. in expositione tex. 23. & Scotus, vt pertractat Ant. And. in 7. in q. 8. tenent partem affirmatiuam, quam sic probare conantur.

nantur. Quæ generantur ex semine & sine semine sunt eiusdem figuræ habent eundem motum & consimiles operationes. & consimiles proprietates, vt patet de rana genita ex putrefactione, quę est eiusdem figuræ. & format vocem, & mouetur localiter. & producit ranam, sicut rana producta ex semine. Idem patet in plantis, ergo sunt eiusdem speciei specialissime, consequentia probatur, quoniam in naturalibus venamur vnitatem vel distinctionem specificam ex proprijs accidentibus & proprijs operationibus: & proprijs effectibus. & qui negat hoc, negat viam studendi in scientia naturali. & Iandunus in 7.metaph.in q.15.nitens soluere rationem inductam, negat ea quæ ad sensum patent, negat enim quòd animal generatū sine semine, putamus vel rana habeat eundem motum localem specificum cum mure generato ex semine, quod est cōtra sensum, nam manifestę videmus quòd eodem modo graditur saltat, ascendit & descendit parieti inhærens, negat etiam quòd eundem effectum specificum producat. & tamen videmus eum modo rodere. & consimilem penitus murem generare. Quare Iand.in hoc, non vt philosophus. sed vt astrictus ratione Comment.ad hoc ponēdum deductus est.

Sed ratio illa non cogit, nam negatur consequentia, ad ꝓbationem, nego minorem, quoniam in materia putrefacta est calor putredinalis, q adiutus virtute cœli, ita disponit materiam putrefactam ad formam muris, sicut disponit calor seminis materiam menstrualem ad eandem formam, ex consequenti istæ duę materiæ sunt eiusdem rationis specifice, vt respiciunt formam vnam specie.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ B.Th.in 1.sent.dist.10. q.1.art.5.videtur tenere oppositum, & concordare cum Cōment.inquit.n.vna res habet tm̄ vnum modum quo oritur ex alio, non.n.idem in specie est à natura & ab arte, nec per putrefactionem & seminationem. & ideo erit vna persona quę est ab alio per generationem, & hic est Filius, & alia quę est ab alio per spirationem, & hic est Spiritus Sanctus.

Pro resolutione huius dubij aduerte, ꝙ contingit aliqua duo produci ab vno agente particulari, vel à duobus agentibus disparatis, vnum quidem per propagationem, & alterum

per putrefactionem, puta Sortes producit Platonem per propagationem, & vermem per putrefactionem. Contingit etiam duo produci ab agente vniuersali, & particulari subordinato, vnum quidem ab agente vniuersali tantum per putrefactionem, vt rana ex luto, alterum ab agente particulari concurrente agente vniuersali, vt rana ex rana per ꝓpagationem, ex hac distinctione dico, ꝙ in primo sensu duo producta vnum per putrefactionem, & alterum per propagationẽ, non possunt esse eiusdem speciei, & in hoc sensu loquitur in 1. sent. cuius signum est quòd dicit idem specie non posse produci à natura, & ab arte. Constat autem, quòd agens à natura, & agens ab arte sunt vt duo agentia disperata, & non vt subordinata speciei. In 2. autem sensu, non inconuenit quòd sint eiusdem speciei, quoniam ibi non sunt propriæ duo agẽtia condistincta, imò particulare est sicut instrumentum respectu vniuersalis, & in hoc sensu loquitur in lib. 7. metaph. vt patet, nulla ergo est repugnantia doctrina B. Th. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 12. Si vnumquodque generatur à suo simili.

Palam vero ex dictis quia modo quodam, omnia fiunt ex vniuoco, id est à suo simili. Textu. 30.

IN HAC quæstione sic procedemus. Primo, ponẽtur quædam distinctiones. Secundo, conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quãtum ad primum, sit hæc prima distinctio, aliqua sunt similia dupliciter. Primo, formaliter. Secundo, virtualiter. Primo modo, illa sunt similia quæ habent eandem formam specificam, vt duo calida, duo alba, homo generans, & homo genitus, conueniunt enim in anima intellectiua. Secundo modo, illa sunt similia, quando in vno est forma formaliter in alio autem est virtualiter, vt quando sol calefacit mediũ, calor est tantum virtualiter in sole, & formaliter in medio.

Secunda, distinctio similia formaliter possunt esse duobus modis. Primo, ſm formam specificam, vt leo generans, & leo genitus. Secundo, secundùm formam communiorem, vt animal generans, & animal genitum, equus generans, & mulus genitus. Conueniunt enim in forma animalis, & in forma iumenti. Idem modus seruatur etiam in prædicatis vniuersalioribus,

ribus,vt corpus generat corpus,& substantia substantiam, & ens,ens,& bonum bonum,& res rem,&c.

Tertia, distinctio similia formaliter secundùm formam specificam possunt esse duobus modis. Primo, fm formam specificam,& fm esse reale formę,vt in naturalibus homo generans,& homo genitus,vterque enim habet animam,& secundùm esse reale. Secundo,fm formam specificam,sed non secundùm modum essendi reale,quoniam in vno,forma habet esse reale in alio esse intentionale; vt quando ædificator ædificat,forma domus est realiter in ædificato,in ędificantis autem mente tantum intentionaliter.

Et aduerte, ꝙ omnes isti gradus similitudinis ordinantur sic,fm perfectionem, & imperfectionem. Primus perfectissimus est ille,quando in vtroque simili est eadem forma specifica,& secundùm eundem modum realem essendi. Imperfectissimus autem est, quando in vno est forma formaliter, in alio autem solum virtualiter.

Inter hos duos,mediant alij duo,vnus quando in vtroque est eadem forma,non tñ fm eundem modum essendi, & hic magis propinquat modo perfectissimo. Alter est quando in vtroque est eadem forma cōis,signata per terminum genericum,vt iumentum,animal,corpus,substantia,ens,& hic magis propinquat imperfectissimo,sic ergo ordinentur conuenientia in forma specifica formaliter,&fm eundem modum essendi sunt in primo gradu perfectissimo. Conuenientia in forma specifica,sed non fm eundem modum essendi,sunt in secundo gradu. Conuenientia in forma cōi signata per terminum genericum,sunt in tertio gradu. Conuenientia in forma,ita quòd in vno est formaliter,& in alio virtualiter, sunt in quarto gradu,qui est imperfectissimus.

Quantum ad secundum,sit hæc prima conclusio.substantiæ naturales,qualia sunt animalia perfecta,generantur à sibi simili fm primum gradum similium,probatur,quia nō producuntur nisi per propagationem, vt patet ex præcedentibus quæstionibus, ergo &c.

Secunda conclusio, non omnia quæ generantur tam in substantijs quam in accidentibus generantur à sibi simili secundùm primum gradum, probatur, quia videmus genita

per putrefactionem, & mulum, & ignem excussum à lapide, & calorem causatum radijs solaribus non generari à sibi simili secundum primum gradum, ergo &c.

Tertia conclusio. Quæcunque generantur tam in substãtijs quàm in accidentibus, generantur à sibi simili fm aliquem ex quatuor gradibus prænotatis. Hæc de se patet cuilibet exercitato in philosophia. & ꝓpterea philosophus in tex. præposito, non dixit simpliciter omnia fieri ex vniuoco, sed dixit modo quodam oĩa fieri ex vniuoco, quasi dicat, sufficit saluari aliquem ex prænotatis gradibus, simpliciter autẽ saluatur dictum philosophi, vt inquit Cõment. in hoc 7. in commento 30. in his quæ generantur ex patre & matre.

Quantum ad tertium aduerte, quòd argumenta quæ communiter fieri solent in hoc quæsito, soluuntur per distinctiones supra notatas, & quoniam recitantur ac soluuntur à Paulo Soncinate in lib. 12. quæst. 14. nec alia difficultas occurrit, ideo pertranseo.

¶Quæstio 13. Si forma generanda vel aliqua pars eius præexistit in materia, vt cooperentur agenti ad productionem eius.

Causa vero est, quia horum quidem est materia (& paucis interiectis) in qua existit aliqua rei pars. Textu 29.

IN HAC q. procedemus. Primo, ponetur quædam opinio, quam non admitteret Comment. nec B. Th. nec Scotus. Secundo, pertractabitur opinio Comment. & B. Th. Tertio, declarabitur in quo sensu debeat intelligi textus philosophi præpositus. Quarto, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ est vna opinio, quæ attribuitur D. Alberto, & potest elici ex his quæ dicit in 1. ph. in tract. 3. in cap. 3. vbi tenet, principia naturalia esse veræ cõtraria, & mutationem naturalem semper fieri de forma contraria in formam contrariam, arbitratur enim, quòd sicut in genere sunt differentiæ in habitu confuso & esse indistincto, sic in materia sunt formę contrariæ secundum esse cõfusum. Quæ quidem formæ sic considerare sunt principia transmutationis physicæ. & quoniam tales formæ sub esse confuso habent aptitudinem ad esse perfectum, ideo forma conside-

rata

rata sub tali esse confuso, vt est apta esse sub esse perfecto, cōparatur vt priuatio ad formam, est tamen eadem secundum essentiam sub vtroque esse, & hanc formam sub esse confuso cum aptitudine ad esse perfectum, arbitratur esse priuationē, quam philosophus ponit vnum ex principijs naturalibus, ita ꝙ ſm Albertum, priuatio non dicit negationem formæ in materia cum aptitudine, sed dicit formam cū negatione esse perfecti, & aptitudinē ad esse perfectum. Hanc igitur formā secundum esse imperfectum, solent aliqui nominare inchoationem formæ, & dicunt hanc esse partem rei preexistentem in materia, & coadiuuātem agens extrinsecum ad productionem rei, sicut tepiditas confert igni, vt citius & facilius deducat aquam tepidam ad ebullionem, & aduerte, quòd qui hāc opinionem sequuntur, videntur moti duplici fundamento. Primo, quia secundū eos, non videtur aliter posse saluari motus siue mutatio naturalis, credūt enim, necessario exigi principium intrinsecum, non solum passiuum, quod est materia, sed etiam principium actiuum, quòd putant esse formam inchoatam modo quo diximus, secundo putant si forma non præexisteret inchoata siue in esse confuso in materia, nō possent vitare, quin forma crearetur, verum quòd huiusmodi inconuenientia non sequantur. etiam quòd nō præexistat forma inchoata in materia, manifestabimus postquam pertractauerimus sententiam Comment. & B. Th. à qua nō discordat Scotus, vt pertractat Ant. And. in hoc 7. in q. 11.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Arist. nec Comment. nec B. Th. negarent, quin omnes formæ naturaliter receptibiles in materia præexistant in ipsa materia in potentia mere passiua, quia in ipsa est aptitudo & potentia essentialis ad formas recipiendas, nec negarent, quin in materia proxima, id est iam disposita preexistat forma recipienda, non quidem ſm essentiam suam, sed rōne dispositionum, in quibus possumus dicere, ꝙ forma virtualiter existit, nec negarent quin in materia ex qua generatur res animata, puta in semine, præexistat aliqua virtus actiua, quæ operetur intrinsecæ ad ꝓductionem rei animatæ, quam tamen vim actiuam, negarēt esse formam vel partem formæ generandæ. Negarent autem ꝙ in materia, in qua introducenda est per gnationem substantial

tialem, forma substantialis, siue rei animatę, siue rei inanimatæ præexistat ipsa forma actu ſm esse imperfectum, nec ſm se totam, nec ſm partem, quæ cooperetur agenti, vt producatur ſm esse perfectum, & hanc quidem conclusionem sic probare possumus, si ipsa forma præexistit actu, sed imperfectæ ſm se totam, ergo generatio rei naturalis, puta hominis, non erit substantialis, sed potius accidentalis, nam ex 5. phys. tex. 7. dicit philosophus, ponens differentiam inter gñationem simpliciter, & generationem ſm quid. Quæ vero ex nō ente simpliciter in substantiam est gño simpliciter, ex quo hr̄, ꝙ in gñatione simpliciter quæ dr̄ in substantiam, siue substantialis, terminus à quo, est non ens simpliciter. i. nullo modo ens actu, neq;. imperfectæ neque perfectæ, nam si esset actu imperfectæ, non esset non ens simpliciter. Si igitur tu ponis formam generãdam præexistere ſm se totam in materia ſm esse imperfectum, non potes saluare gñationem hmõi esse ex non ente simpliciter, ex ꝯñti negas gñationem substantialem, si dicis ꝙ non tota forma, sed pars præexistit. Contra, omnis forma substantialis, vt dicemus in 8. lib. consistit in indiuisibili, & ſm sui naturam simplex est, est enim forma simplici, & inuariabili essentiã consistens, ergo in ea non est assignabilis pars, & pars. Præterea, si in materia præexistit vna pars formæ vt cooperetur agenti ad productionem eius, quęro aut cooperatur ad productionem ipsius partis præexistentis aut alterius, si præexistentis, ponis contradictionem, quoniam vt cooperatur, præexistit per te, vt producitur, non pręexistit, ergo præexistit, & non præexistit, si alterius, ergo dum res generatur, non tota sua forma producitur, quòd est absurdum, si dicis, quòd tota generatur, quia tota educitur de esse actu imperfecto, ad esse actu perfectum. Contra, ergo forma substantialis, habet intensionem, & remissionem, quòd est falsum, quoniam in substantia non datur magis, & minus, & id contra, dicit philosopho in lib. 8. in tex. 16. Consequentia autem probatur, quoniam formam intendi, non est aliud, quàm ipsam iam existentem aliquo modo actu, educi de esse imperfecto ad esse perfectum.

¶ Quantum ad tertium aduerte. quòd quando dicit philosophus, partem rei præexistere, non est intelligendum, ꝙ pars rei

rei fiendæ, nec eius inchoatio præexistat, sed quòd aliqua virtus actiua intrinseca materiæ, per quàm res fit, præexistat, vnde aduerte, quòd vt inquit Comment. in hoc 7. in commento 29. est in generabilibus, sicut in mobilibus localiter, in motu autem locali videmus, quòd aliqua mouentur naturaliter à mouente extrinseco, vt grauia, & leuia à generante, aliqua à mouente intrinseco, vt animata quæ dicuntur mouere seipsa ex 8. phys. tex. 30. Sic & in generatione rerum naturalium, nam inanimata generantur ab agente extrinseco, vt ignis, vnde philosophus comparat materiam ignis, materiæ domus, in hoc quòd vtraque mouetur ad formam ab agente extrinseco, animata autem generantur ab agente intrinseco materiæ, pro quanto virtus formatiua quę est in semine, mouet materiam ad formam, sicut in augmento virtus augmentatiua animæ, intrinseca ipsi quanto, mouet ipsum ad maiorem quantitatem, & in alteratione puta in sanatione, est aliqua virtus in corde, quæ mouet ceteras partes, & totum animal, ad sanitatem, quæ potest dici pars sanitatis, non formaliter, sed virtualiter, sicut philosophus dicit calorem esse partem sanitatis, & vt breuiter te resoluas dic, quòd philosophus in textu præposito non loquitur vniuersaliter de rebus generabilibus, sed tantum de animatis, in quibus dicit aliquam partem præexistere, pro quanto aliqua virtus actiua intrinseca materiæ præexistit, vt in semine, quæ mouet ad formam, quam non formaliter, sed virtualiter appellat partem, modo quo diximus.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ ponentes partem formæ, siue formam inchoatam in materia, vt cooperetur agenti, ideo posuerunt, quia videbatur eis non posse saluari differentiam inter gñationem naturalem, & gñationem artificialem, nec dñiam inter motum naturalem, & motum violentum, nec differẽtiam inter creationem, & generationem physicam, nisi ponatur huiusmodi forma inchoata in materia.

Sed quòd sufficiens dñia saluetur inter prędicta absque positione huiusmodi formæ inchoatę, sufficienter declaratum habes à Paulo Soncinate in 7. q. 27. in responsione ad argumenta, & à Ianduno in q. 18. & ab Ant. And. in q. 11. & à Scoto in 2. sent. dist. 18. q. 1. Nam omnes formant eadem

argumenta,& quasi concorditer soluunt & sufficienter, ideo nolo immorari in recitatione & solutione eorum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 14. Si agens naturale, solum disponit materiam, & agens separatum inducit formam, vel si ad hoc sufficit solum agens naturale.

Similiter itaque his,& quæ sunt natura constituta se habent, nam sperma facit sicut quæ ab arte, habet enim potentiale speciem. Textu 31.

IN HAC q. aduerte primo, ꝙ Paulus Soncinas in lib. 7. q. 29. format idem quæsitum, vbi recitat opinionem Auic. quæ habetur in lib. 9. suæ metaph. cap. 4. Deinde ponit opinionem Arist. cum rationibus probatiuis, postremo soluit rationes inductas pro Aristot.& defendit Auicennam, & sic quæstio remanet interminata pro Aristotile, nos autem arbitrantes viam philosophi quam tenet Comment. & B.Th. esse viam veritatis. Sic procedemus. Primo, dimissis opinionibus antiquorum circa hoc quæsitum, quæ recitantur à Cõmentatore in hoc 7. libro in commento 31.& in libro 12. in commento 18. quæ fuerunt Plat.& Auicen.& Themistij, vt ad plenum & diffusæ videre poteris in Iandun. in lib. 7. in q. 19. intendimus pertractare viam Scoti, cum rationibus suis. Secundo, pertractabimus viam Commentat.& B.Th. Tertio, soluemus rationes Scoti.

Quantum ad primum, aduerte ex doctrina Scoti in 2. sen ten. dist. 18. q. 1.& Ant. And. in hoc 7. in q. 11. tria eliciuntur. Primo, quid sit semen siue sperma. Secundo, ad quid ponitur semen. Tertio, à quo producitur forma geniti ex spermate. Quantum ad primum dicit, ꝙ semen est corpus imperfectum productum à generante, cuius forma non est intenta à natura propterea se. sed ꝑp alteꝝ, vt ex ipso gñetur aliquod simile gñanti, nam in processu gñatiuo natura incipit à semine. sed ibi non sistit. sed mediante semine, vlterius ꝑcedit ad formam specificam vltimo intentã, puta asini, aut equi: & ibi quiescit intentio naturæ. vnde patet, ꝙ semẽ ideo à generante producitur, vt sit via ascendendi ad formam vltimo

mo

mo intentam,& perfectam secundùm speciem suam. Dico vltimo intentam, quoniam per semen proceditur aliqñ ad plures formas medias,vt ad formam sanguinis, deinde embrionis,deinde animalis,puta equi. & ibi est status, & completur actio,siue operatio virtutis,quæ est in semine. Et aduerte,ꝙ vsque huc non dissentit à via Comment.nec B.Th.

Quantum ad secundum aduerte, quòd duo possunt attribui semini. Primo,quòd sit actiuum dispositionum,quibus disponit materia ad receptionem formæ geniti, puta quòd sit formatiuum membrorum,& figuræ talis animalis,qualē habet ipsum generans. Secundo, ꝙ sit productiuum formæ specificæ ipsius geniti, puta quòd semen equi decisi ab equo generante producat animam equi generandi.

Quantum ad primum,tenent Scot.&Ant.And.vbi supra, ꝙ agit quidem vt concausa,sed non vt sufficiens actiuum, & ratio eorum talis est,virtus actiua agentis vniformis, nō potest causare effectum difformē in passo vniformi. Sed virtus seminis est vniformis, vt patet, & materia in quam agit est vniformis similiter, ergo virtus seminis non potest causare tantam difformitatem, quantam videmus in organis animalium. Maior patet, qm̄ difformitas in effectu prouenit ex difformitate agentis vel passi. Hæc est ratio eorum,& si quęras ab eis. Quæ sit virtus agens tantam difformitatem organorum in animali. Respondent,quòd est agens difformę,& illud est actio difformis influentiæ,siue caloris cœlestis,quæ quantum ad hoc, est consona virtuti diuinæ.

Quantum ad secundum tenent, quòd semen non est principium actiuum,ita ꝙ attingat formam geniti,& id probant dupliciter. Primo,quòd non est,non est principium productiuum substantiæ, qm̄ agere præsupponit esse,sed semen in instanti generationis non est,qm̄ generatio huius est corruptio alterius.Dices forte ꝙ est principium dum est. Contra, quia semen est aliquid de proximo conuertibile in illud ꝙ debet generari: sed omne tale habet magis rationem passiui, quàm actiui, ergo &c.

Secundo sic, nullum imperfectum est principium efficiēs producendi perfectius. Sed semen est quid imperfectius regeneranda vt patet,ergo &c. Maior patet quia omne princi-

pium

pium productiuum, vel est vniuocum, vel æquiuocum. Quid quid detur vel est æque perfectum, vel perfectius producto, & nullo modo imperfectius, ergo &c. Dices forte, ꝙ semen agit non virtute propria, sed virtute eius à quo deciditur, & sic potest producere formam geniti. Contra in virtute non entis eo modo quo non est, nihil agit. Sed decidens cũ non sit in rerum natura, puta quia mortuus est pater, vel etiam si viuit, tamen quia non est præsens corpori, in quo debet semen agere, ideo vt sic, est sicut non ens, ergo semen in virtute illius non agit, si ergo agit, vel agit virtute propria, vel virtute alicuius substantiæ coexistentis. Confirmatur, quia in causis accidentaliter subordinatis non oportet omnes simul concurrere ad effectum, vt ostensum est in secundo huius. Sed decidens, & semen sunt accidentaliter subordinata, ergo &c. Semen ergo non agit in virtute decidentis.

Quantum ad tertium tenet Ant. And. vbi supra, ꝙ forma specifica animalis perfecti, quòd gignitur per propagationẽ immediate producitur à Deo, nam probatũ est inquit, quòd non producitur à semine, nec à patre, quia ei mortuo potest filius generari, nec à virtute cœli, nec à forma cœli, quia est imperfectior quàm forma animati. Viuens.n. præstantius est non viuente, nec producitur a ab intelligentia, quia ſm communem scolam, non potest inducere per se, nec educere formam de potentia materiæ, quia non agit nisi mediante motu cœli, si ergo cœlum non potest, nec intelligentia mediante motu cœli poterit, si ergo nec semen, nec decidens, nec cœlum, nec intelligentia per se, nec mediante motu cœli possunt producere formam specificam animalis perfecti, relinquitur, quòd solus Deus producit. Hæc fuit opinio Scoti, & Ant. And. vbi supra, quæ quòd non sit vera manifestabitur in vltima parte quæstionis.

Quantum ad viam Cõment. & B. Th. aduerte, ꝙ sententia eorum est, ꝙ semen non solum disponit materiam ad formam, sed etiam producit formam animati educibilẽ de potentia materiæ concurrente tamen influxu cœli vt causa vniuersali. Ratio autem propter quàm semen producit formã animati ſm Cõment. in 7. lib. metaph. cõmento 31. est hæc, in semine est virtus cõmunicata à generãte à quo deciditur,

per

per quàm vt per instrumētum gñans producit sibi simile,sicut formæ substātiales elemētorum,agūt per qualitates actiuas,vt per instrumēta, & calor naturalis generat ex cibo carnem,vt est instrumētum animæ vegetatiuæ. Hæc autem virtus ideo disponit materiam secūdùm formationem diuersorum organorum,& producit formam animati, quia virtualiter est ipsum generās,& se habet vt ars,vel vt forma artificiati in mēte artificis,à qua, & per quàm artifex disponit materiam artificiati, & introducit formam artificialem in materia,eadem enim arte fabricator idoli disponit metallum, & figurat omnia membra idoli, & simul compaginat, & tamē ars in mente fabricatoris,cum sit quid spirituale,nullam habet diuersitatem nec difformitatem partium,&quoniam hęc virtus quæ est in semine, est adeo mirabilis in formatione membrorum,& figuratum, cum tamen in se nullam difformitatem formaliter contineat (est enim vt omogeneum) ideo apud Arist. & Commentat.dicitur virtus diuina,& virtus agens per modum intellectus, virtus quidem diuina per similitudinem dicitur,quoniam sicut diuina virtus est occulta,& conducit rem ad finem,& suum complementum,sic virtus in semine occultæ, & super omnem sensum operatur,& deducit animatum generandum ad complementum, virtus autem agens per modum intellectus dicitur per similitudinem,quoniam sicut intellectus per nullum organum corporeum operatur ex tertio de anima,sic virtus seminis per nullum determinatum organum agit difformitatem membrorum,& producit formam animati, quoniam cum sperma sit quid vniformæ,&confusum,quælibet pars spermatis est sperma,& per quælibet partem virtus ipsa operatur, & in hoc distinguitur virtus spermatis à ceteribus virtutibus animę,videmus .n. auditum operari per aurem,visum per oculos, gustū per linguam &c. virtus autem seminis,vtpote vniuersalis,virtualiter non operatur per determinatam partem, sed vt in se continens omnia membra generantis,& formam generātis non actu,sed potentia productiua. Hæc quidem est intentio summaria Commentator. à quo non dissentit B.Thom. in expositione text. 31. vnde non oportet propter productionem formarum substantialium, eorum quæ generantur

ex femine recurrere ad ideas,nec ad datorem formarũ,nec ad Deum vt Scot.recurrit quantum ad generationem naturalẽ, & quantum ad formas educibiles de potentia materiæ, vt secludamus primam rerum productionem, quæ fuit immediate à Deo, vt sustinebimus in lib. 12. & animam rationalem quam tenemus non educi de potentia materiæ, sed à solo Deo creari,& hanc opinionem possumus sic probare, si formæ substantiales generatorum ex semine,non educuntur de potentia materię per virtutem seminis agentis loco generantis,sed à Deo producuntur, ergo creantur,ꝙ est falsum, quoniam generatio naturalis condistinguitur contra creationem. Probatur ꝯñtia,nam nulla alia ratione dicitur anima intellectiua creari, nisi quia licet agens naturale disponat materiam susceptiuam,non tamen attingit ipsam,nec educit eam de potentia materiæ,sed à solo Deo producitur in materia disposita,ergo in proposito, si agens naturale non attingit animã generati ex semine, puta animam asini, sed tantum disponit materiam,& Deus eam producit,sequitur quòd creatur sicut anima intellectiua,vel quòd non magis creatur anima intellectiua,quàm anima bruti. Possent adduci ad hoc propositum plures rationes,ex quibus aliquas format Iand. vbi supra de mente Commentat. & aliquas Paulus Soncinas, vbi supra. Sed quia de facili solubiles sunt vt videre poteris,ideo pertranseo.

Vltimo restat soluere rationes supra inductas pro opinione Scoti,& Ant.And. Ad primam,qua probant virtutem seminis non esse sufficiens actiuum tantæ difformitatis,quantam videmus in organis animalium, negatur minor, quam nec probant,nam virtus seminis,& si non formaliter, virtualiter tamen est multi formis, ita quòd cum sit ipsum generans,virtualiter potest causare consimilem multiformitatem in organis geniti,qualem videmus in generante,vnde se habet vt lux solis,quæ licet sit vniformis, difformes tamen, & aliquando contrarios effectus causat,vt mollificat gumatica, & indurat lutum.

Ad primam qua ꝓbant,semen non ꝓducere formam substantialem animalis geniti ex semine,negatur minor. Ad ꝓbationem dico,ꝙ & si corrũpatur actu,quo ad substãtiam,re

manet

manet tñ in virtute in materia geniti, ſicut remanēt elemēta in mixto,& virtus ſeminis grani corrupti, remanet in herba.

Ad ſecundam nego minorem, licet .n. ſemen pro quanto eſt ſm ſubſtantiam animatum in potentia, ſit quid imperfe-ctius animali genito, eo q̄ eſt animatum actu, tñ virtualiter eſt æque perfectum, qm̄ virtualiter eſt ipſum generans vniuocum, quod eſt æqualis perfectionis cum genito.

Ad illam qua probant ex ſufficienti diuiſione, formam animalis generandi ex ſemine p̄duci à Deo, negatur q̄ non producatur ex ſemine, concurrente tamen cœlo moto vt vniuerſali, & primo agente in his inferioribus, & hæc reſponſio eſt ſententialiter ipſius philoſophi. Dicit enim in tex. 31. Nam ſperma facit ſicut quę ab arte, habet enim poteſtate ſpeciem, & à quo ſperma eſt aliqualiter vniuocum. Vbi inquit Commentat. forma enim generati in ſemine in potentia, quemadmodum forma artificiati eſt in artifice in potentia. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 15. Si omnis diffinitio habet partes, quæ correſpondeant partibus rei diffinitæ.
Vt autem ratio ad rem, & pars rationis ad partem rei. Textu 33.

IN HAC queſtione duo principalior p̄quirenda ſunt. Primo, ſi eſt neceſſe omnem diffinitionem conſtare ex partibus. Secundo, ſi quælibet pars diffinitionis totam naturam diffiniti ſignificat, vel ſi pars partem.

Quantum ad primum non inuenio diſcrepantiam. Omnes enim recte ſcientes concordant in parte affirmatiua, quę non ſolum manifeſtatur dicto philoſophi in hoc 7. in tex. 33. Inquit enim omnis diffinitio eſt ratio, & omnis ratio habet partes, ſed etiam probatur ratione ſic. Diffinitio ex 2. poſter. inueſtigatur diuiſione, & compoſitione. Diuiſione q-dem generis in differentias, compoſitione autem generis cū altera dr̄ia. Sed compoſitio, & diuiſio non datur, ſine partibus, vt patet, ergo diffinitio forma compoſitione gn̄is, & differentiæ, habet neceſſario partes. Preterea, per diffōnem notificatur eſſentia diffiniti, omnibus illis modis quibus poteſt nobis notificari. Sed poteſt notificari nobis primo confuſæ, deinde diſtinctæ, & completæ, ſed per vnum ſolum

termin

terminum, nõ poteſt nobis notificari confuſe, & diſtinctæ, vt patet, ergo neceſſe eſt ipſam conſtare ex termino magis cõmuni, quo notificatur diffinitum confuſe, & termino conuertibili, quo notificatur diſtinctæ, ex conſequenti neceſſe eſt diffinitionem habere partes.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ ſi loquamur in ſubſtantijs ſeparatis, quo ſunt ſimplices actus, & in quibus non eſt compoſitio formæ, & materiæ, ab omnibus cõceditur, quòd quælibet pars diffinitionis dicit totam naturam diffiniti, licet diuerſimode, puta genus dicit naturam ſeparatam in vniuerſali, & differẽtia dicit eãdem ſub gradu diſtincto. Totum ergo dubium eſt de ſubſtãtijs compoſitis, de quibus duas inuenio opiniones, quæ pendẽt ab vna radice, ſcilicet ab vnitate vel pluralitate formæ in compoſito. Nam qui tenent ꝙ in eodem plurificantur formæ, vt plurificantur prædicata q͂dditatiua, dicunt, quòd genus ſignificat formam vniuerſalem, puta animal ſignificat formam, quæ eſt anima ſenſitiua, & differentia ſignificat formam ſpecificam, & nihil plus, & ex his opinantibus eſt Iand. in 2. lib. huius ſcientiæ in q. 9. Cuius ratione nos ſoluimus in eodem lib. in noſtra q. 7. Qui vero tenẽt tantum vnam formam in compoſito, dicũt quòd & genus, & differentia dicunt totam naturam diffiniti, quia prædicantur in recto de diffinito, & diuiſim, & coniunctim. Et tamẽ verum quòd genus ſumitur à natura vt habet modum determinabilis, & materiæ, nõ quòd ſignificet ſolam materiam, & differẽtia ſumitur ab eadem natura, vt habet modum determinatis. Et hanc ſententiam tenet B. Thom. in hoc 7. in lect. 9. vt videre poteris. Quia ergo tota reſolutio pẽdet ab vnitate, vel pluralitate formæ in ſubſtantia compoſita, ideo protrahemus determinationem præſentis dubij vſque ad librum 8. vbi de vtroque inquiremus.

Pro nunc tamen intendo defenſare rationem B. Thom. quam ponit in expoſitione tex. vbi ſic inquit, partes diffinitionis prædicantur, ſcilicet in recto de diffinito, ſicut de homine animal rationale, nulla autem pars integralis nec eſſentialis prædicatur de toto, ſcilicet in recto, ergo partes diffinitionis nõ ſignificãt partem diffiniti, ſed totam naturam.

Huic rõni dat Iand. in 2. lib. metaph. in q. 10. in fine duas reſpon

responsiones, quarum prima est, ꝙ negat tam genus quam drīam prædicari in recto de diffinito,&li instatur. Quia cōiter ista prædicatio acceptatur,homo est aīal,homo est rationalis.Dicit ipse,quòd ista nō acceptātur ex natura rei,sed ex famositate,quam introduxerunt,tenētes vnitatem formæ in composito,vnde sicut cōsueuimus sic dignamur dici.Et sic secundùm ipsum hæc est vera ex naturę rei,homo est quid cōstans ex animali,& rationali. Hæc autem reputatur vera ex consuetudine loquentium,homo est animal,& hæc, homo est rationalis. Dicit secūdo,ꝙ genus potest sumi dupliciter. Primo,vt dicit formam generalem,quæ est in potētia,& ordinatur ad aliam formam,puta formam speciei,& sic est pars speciei,& non prædicatur in recto, sed in obliquo de specie. Idem intelligas de differētia. Alio modo genus dicit compositum ex materia,& forma speciei, & formis præcedentibus formam speciei,& sic dicit totam essentiam speciei,& prædicatur in recto, sicut dicunt tenentes vnitatem formæ.

Sed neutra harū rñsionum valet.Nam prima est cōtra doctrinam philosophi,qui in lib.5.in cap.de ꝭm ꝙ vtitur tali p̄dicatione in recto,&dicit,ꝙ est prędicatio ꝭm se,& in primo modo ꝑ se,quæ est p̄dicatio q̇dditatiua,& ex rā rei. Dicit.n. Alia vero quæ in eo quodquidest existūt quæcunque, vt aīal Calias ꝭm se,nam in rōne inest aīal.Aīal.n.quoddam est Calias,ex quibus patet ꝙ si ista est quidditatiua,Calias est aīal, & hæc est quidditatiua homo est aīal, qm̄ Calias est homo.

Secunda autem responsio,contradicit ipsi Iand. quoniam si in secundo sensu dicit totum,& prædicatur in recto, concordat nobiscum,& contradicit sibijpsi.

Quare vt inconstans relinquendus est. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint. Reliqua dicemus in lib. 8.

¶Quæstio 16. Si singulare est diffinibile, & per se intelligibile.

Horum autem non est diffinitio, sed cum intelligentia &c. Vsque ibi, sed semper dicuntur & cognoscuntur vniuersalis rōne. Tex. 35.

CIRCA tex.præpositum aduerte,ꝙ intentio philosophi est declarare,quòd non datur diffinitio nisi de vniuersali, singularia vero non diffiniuntur, sed cognoscuntur sensu exter

exteriori,si sunt sensibilia,vel imaginatiua,si sunt mathematica,si autem dicantur intelligi,hoc erit quia continentur in suo vniuersali,nam si intelligo hominem,intelligo implicite sortem,eandem sententiam tenent philosophus,& Comment. infra in tex.53. vbi tenent contra Platonem , nullum singulare, nec ideam posse diffiniri. Vt igitur sciamus quid veritatis continet sententia philosophi in hac q. duo ventilanda sunt. Primo,si singulare potest diffiniri. Secundo, si est per se intelligibile.

Quantum ad primum aduerte, quòd satis constat singulare corruptibile, non posse propriæ diffiniri,quoniam quòd potest diffiniri de eo potest esse demonstratio, cum diffinitio sit medium in demonstratione. Sed ex 1.poster.non est demonstratio de corruptibilibus,ergo &c. Præterea inquit Cõment. in hoc 7. in cõmento 53. Cum diffinitio sit permanentium,id est quæ non possunt aliter se habere, necesse esset singulare corruptibile fieri,& esse incorruptibile. Hoc autem est impossibile,vt patet, ergo &c. Magis autem dubitatur de singulari incorruptibili: quoniam ratio assignata de singulari corruptibili,non habet locum hic, & ideo pono hanc conclusionem,singulare etiam quòd esset incorruptibile,non potest diffinıri,nam talis diffinitio , aut constabit vnico nomine,aut pluribus,non vnico,quoniam iam ꝓbatum est supra, quòd necesse est diffinitionem habere partes,ergo pluribus nominibus,si pluribus, aut illa sunt communia,& hoc non, quia diffinitio non conueniret soli diffinito,aut singularia,siue propria,& hoc non,quia essent sicut sinonima, quæ non sufficienter notificant naturam diffiniti,aut vnum esset cõmune,& alterum proprium,& hoc non, quia cum species specialissima non diuidatur per differentias,illud proprium esset accidens indiuiduale, sed prædicata accidentalia,siue communia,siue propria non ingrediuntur diffinitionem, sed tantum quidditatiua,vt dictum est supra , ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ multam difficultatem continet,propter varietatem opinionum,& diuersimode exponuntur à diuersis dicta B.Th. Tu tamen vt te resoluas sic procedes.Primo,inuestigandum est,qũo intelligibilitas cõuenit

uenit singulari ex sui natura,& hoc est loqui metaphysicæ siue ratione suæ entitatis. Secundo,quomodo intelligibilitas ei conuenit de facto respectu intellectus nostri, pro hac vita, & hoc est loqui physic.vel vt dicunt alij animasticæ.i.considerata conditione intellectus coniuncti.

Ad euidentiam primi,præpono aliquas distinctiones, deinde aliquas conclusiones responsiuas.

Prima distinctio singulare sumitur dupliciter. Primo,vt singulare præcisæ. Secũdo,vt singulare materiale. Et aduerte,ꝙ singulare materiale,comparatur ad singulare,vt species ad genus. Prædicatur.n.singulare de singulari materiali. & immateriali. Et singulare materiale de hoc & de illo singulari materiali. Idem intellige de singulari immateriali.

Secunda distinctio per se intelligibile,sumitur dupliciter. Primo, vt idem est quòd ex se,siue ex narura sua est intelligibile. Secundo,vt idem est quòd quocunque alio remoto vel non mediante alio. & vt sic est idem quod primo. Isti duo modi non conuertuntur. Nam accidens est per se intelligibile iuxta primum modum. sed nõ iuxta secũdum, qm̃ vt diximus supra,substantia est prior accidẽte cognitione. Ex his distinctionibus ponuntur & probantur tres conclusiones.

Prima conclusio,singulare vt singulare, est intelligibile ꝑ se.i.ex natura sua,probatur singulare,vt singulare,est ens per se,ergo est intelligibile per se,ꝯñtia patet, qm̃ vnumquodq; intm̃ est intelligibile inquantum est ens,cum ens sit obiectũ intellectus, ergo quod est ens per se,est intelligibile per se. Antecedẽs autem probatur, qm̃ singulare includit entitatem omnium superioꝝ in linea prędicamentali. & nõ addit nisi proprietatem indiuidualem. Sed ex hoc non fit vnum per accidens, aliter dum dico homo risibilis esset vnum per accñs, ꝙ patet esse falsum,cum sit ꝙ demonstrabile, ergo &c. Præterea si singulari vt singulare repugnaret esse per se intelligibile,ergo intelligentia nõ seipsam per se, nec Deus seipsum per se intelligeret,quæ omnia sunt absurda.

Secunda cõclusio,singulare vt materiale, in neutro modo distinctionis date est per se intelligibile,probatur,vnũquodque intantum est intelligibile inquantum est aut fit immateriale. Hac.n.de causa ponitur ab Arist. intellectus agens vt

denudet quidditatem materialem à conditionibus materiali bus, aliter non esset intelligibilis actu. Sed singulare vt materiale, nullo modo est nec fit immateriale, non.n.abstrahit à materia communi, cum illa sit de ratione substantiæ materialis, vt diximus supra, nec à materia indiuidualis, cum sit cõstitutiua indiuidui materialis (vt diximus supra,) ergo &c.

Tertia conclusio, singulare vt singulare, non est intelligibile per se.i.primo, siue non mediante alio prius intellecto. Antequam probetur aduerte, ꝙ est contra Scotum, & Ant. And. est quidem contra, si sumatur, ly primo, respectu speciei intelligibilis quo ad repræsentatiuitatem, vult enim Scotus & Ant. And. & Gregor. quòd sit primo repræsentatiua singularis, quia sumitur a phantasmatę singulari. Sed B.Th. vult ipsam esse primo repræsentatiuam naturæ vniuersalis secundario autem singularis, probatur igitur cõclusio sic, illud est primo intelligibile ab intellectu, quo primo distinguitur intellectus à sensu, quoniam distinguuntur, potentiæ per obiecta propria, sed in hoc distinguitur in via philosophi intellectus à sensu, ꝙ sensus. primo apprehendit singulare, ergo intellectus nõ est aptus primo intelligere singulare sed vniuersale. Prętere a si singulare est primo intelligibile ab intellectu, ergo species sensibilis posset actuare intellectum, cum sit naturaliter repræsentatiua singularis, hoc autem falsum est, quoniam non esset necesse ponere intellectum agentem. Non igitur singulare vt singulare est primo intelligibile ab intellectu, sed primo sensibile. Et aduerte, ꝙ apud nos, idem est singulare esse primo intelligibile, & esse intelligibile propria specie primo repræsentatiua singularis.

Ad euidentiam secundi, præponitur distinctio de cognitione. Deinde quædam conclusiones responsiuæ, postremo soluentur quædam argumenta.

Distinctio est hęc, Cognitio est duplex.s. Directa & reflexa, directa est, quæ terminatur primo ad aliquod obiectũ sua specie repñtatum, vt qñ video albedinem per speciem ꝓpriã albedinis. & intelligo lapidem per speciem lapidis. Reflexa est, vt qñ intelligo aliquid, vel video in aliquo prius cognito vt quando video directè imaginem in speculo, & reflexe per talem imaginem video faciem meam vel alterius.

Ex

Ex hac distinctione ponuntur duæ conclusiones rñsiuæ.

Prima conclusio, singulare præcipuæ materiale, non pōt cognosci ab intellectu coniuncto directè, sed olim reflexe, probatur, singulare materiale non potest abstrahi à materia indiuiduali, quæ directè repugnat intelligibilitati, qm̄ cum intellectus sit immaterialis, non fertur directè nisi in immateriale, vel factum immateriale, ergo nō potest directè attingi ab intellectu coniuncto. Dixi aūt præcipuæ materiale, qm̄ de immateriali secus est, nam cum sit abstractum ab omni materia, nihil sibi inest, quòd repugnet intelligibilitati.

Secunda conclusio singulare materiale cognoscitur ab intellectu reflexe, à sensu autem directè, & quidem ꝙ à sensu cognoscatur directè patet, quoniam cognoscitur per speciē sen sensibilem causatam in sensu à singulari materiali, quæ repræsentat obiectum vt hic & nunc, ex cōsequenti vt existēs, ergo directè, quomodo autem & quo ordine cognoscatur ab intellectu reflexe, aduerte, ꝙ in doctrina B. Th. hæc se habēt per ordinem. Intellectus per speciem intelligibilem repræsentatiuam primo naturæ vniuersalis directè intelligit naturam vniuersalem vt suum proprium obiectum. Deinde reddit ad cognoscendum actum intelligendi, & aduertit ꝙ hic actus causatur est à specie intelligibili simul cum ipso intellectu. Deinde reddit ad cognoscendum speciem intelligibilē & aduertit illam fuisse extractam à phantasmatæ. Deinde reddit ad considerandum phantasma, & aduertit fuisse causatum à singulari & repræsentatiuum eiusdem. Tūc cognoscit in hoc vltimo gradu reflexionis substantiam singularem, cōcurrente etiam cogitatiua, quæ dicitur ratio particularis, eo ꝙ substantiam particularem apprehendit. Hæc est mens B. Th. in quæstionibus de veritate q. 2. art. 10. a qua dissentit Anton. And. in 7. in q. 13. Sed ratio sua nō valet, supponit enim falsum. s. ꝙ singulare possit obijci intellectui sine conditionibus indiuiduantibus, quæ sunt differentia temporum, & situs, & figuræ. Id nos non admittimus, ideo ratio sua nulla est. Aduerte etiam, ꝙ & ipsæ in tertia sua conclusione ponit singulare signatum cognosci reflexe. sed non ad sensum nostrum. Tenet enim indiuiduum vagum. Primo, cognosci per speciem intelligibilem. Secundo, cognosci naturam specifi-

cam,tertio per reflexionem ad indiuiduum vagum cognosci indiuiduum signatum. Sed hunc ordinem nos non admittimus,vt patet supra. Quia primum cognitum per speciem intelligibilem est natura communis primo repræsentata per ipsam speciem, ideo suam conclusionem in suo sensu non acceptabis, nec similitudo quā adducit est valida, licet enim natura non intēdat producere vniuersale,quoniam actio est ad esse huius entis, tamen species intelligibilis potest primo repręsentare vniuersale,vt depurata à conditionibus materialibus & indiuiduantibus.

Vltimo loco soluenda sunt quędam argumēta, quibus ꝓbant aliqui etiam ex fundamentis B.Th. intellectum directè intelligere singularia.

Primo igitur sic,arguunt ẜm doctrinam B.Th.intellectus antequā intelligat vniuersale, necessario conuertit se ad phātasmata, quæ sunt singularia & repræsentatiua singularium. Sed hæc conuersio non est aliud quàm intuitus,siue intellectio phantasmatum,ergo non prius intelligit vniuersale,sed singulare, ergo directè intelligit ipsum.

Ad hoc respondetur ẜm doctrinam B.Th.negatur minor, quoniam intellectum conuerti ad phantasmata, non est nisi accipere speciem à phantasmatæ,in qua specie directè intuetur vniuersale reflexe autem singulare.

Secundo sic,necesse est intelligentem phantasmata speculari,ex 3.de anima,sed speculari non est nisi intelligere,ergo cum phantasmata sint singularia, & repræsentatiua singularium, intelligens necessario intelligit singularia,ergo directè,quoniam intellectio reflexa non est necessaria.

Ad hoc negatur minor,nam speculari communiter attribuit imaginatiuæ,& cogitatiuæ,& intellectui, vnde quando dicit philosophus intelligentem necesse est &c.intendit ꝙ si homo debet intelligere, necesse est vt speculetur.i.imaginetur, vel phantasietur,phātasmata, à quibus accipiat speciem intelligibilem vt principium intelligendi, & aduerte,ꝙ non dicit philosophus necesse est intellectum,sed intelligētem, qui est homo,phantasmata speculari.

Tertio, formare syllogismum expositorium est actus intellectus,discurrere.n.videtur esse solius rationis, sed mediū

in tali syllogismo est singulare, ergo prius & directè intelligit singulare, cum ex singulari medio concludat vniuersale.

Ad hoc dicitur, ꝙ cum cogitatiua sit propinquissima intellectui, intantum ꝙ dicitur ratio particularis, non inconuenit illam formare syllogismum expositorium, vnde dico ꝙ cogitatiua format maiorem & minorem syllogismi expositorij, intellectus autem iam adiutus cogitatiua, facit conclusionẽ, ex consequenti argm̃ non concludit aliud, nisi ꝙ formans syllogismum expositorium cognoscit directè singulare, hic aũt formans non est intellectus, sed ratio particularis.

Quarto, intellectus per inductionem procedit à singularibus ad vniuersale, ergo prius & directè cognoscit singulare.

Ad hoc dicitur, ꝙ intellectus per se solum non facit inductionem, sed vt diximus adiutus cogitatiua, quæ numerat singularia vt cõuenientia in aliquo ꝑdicato, ideo nihil ꝯcludit.

Quinto, intellectus cognoscit hanc ꝓpositionem esse veram, Sortes est homo, ergo cognoscit Sortem & hominem, quæ sunt extrema, ergo singulare, sicut & vniuersale.

Ad hoc dicitur, admisso ꝙ hãc propositionem cognoscat & extrema, non est necesse ꝙ vtrunque extremum cognoscatur directè, & posito ꝙ cognoscatur directè, non est necesse, ab eadem potentia, vnde potest dici ꝙ Sortes directè cognoscitur à cogitatiua, & homo ab intellectu.

Sexto, sensus directè cognoscit singulare, ergo & intellectus, probatur cõsequentia, quoniam quidquid potest virtus inferior, potest virtus superior.

Ad hoc negatur cõsequentia, ad probationem, dico, ꝙ qd quid potest virtus inferior, potest virtus superior. sed nõ eodem modo, vnde ibi est fallacia, qm̃ mutatur quid in quale.

Septimo, intellectus ponit differentiam, inter singulare & vniuersale, ergo cognoscit vtrunque directè.

Ad hoc negatur consequentia, sufficit.n. ad cognoscẽdam talem differẽtiam, quod vtrunque cognoscatur ab intellectu, sed non est necesse ꝙ eodem modo, potest etiam dici, ꝙ cognoscit talem differentiam, quia cogitatiua cognoscit singulare, & intellectus vniuersale. nec est necesse potentiam cognoscentem differentiam inter duo extrema cognoscere illa duo extrema, nisi quando non sunt apta cognosci, nisi cogni

tione vnius generis, puta sola cognitione sensitiua, vt hoc album, & hoc nigrum, vel sola cognitione intellectiua, vt duæ species specialissime & qm singulare est aptum cognosci, à cogitatiua. & vniuersale ab intellectu, & cogitatiua habet cõtinuitatem & maximã ꝓpinquitatem cũ intellecta, ideo potest intellectus ponere differentiam inter vniuersale & singulare, dato ꝙ non intelligeretur nisi à cogitatiua, & ꝓpter hoc non infringitur ratio philosophi in 3. de anima, qua venatur sensum cõem, fundata super hoc principium, necesse est potẽtiam cognoscentem differentiam duorum extremorum esse vnam, & vtrunque cognoscere. Hoc inquam principium intelligitur, qñ vtrunque extremum est aptum intelligi cognitione vnius rõnis, puta vtrunque sensitiua, vel vtrunque intellectiua. & non aliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 17. Si in solis substantijs separatis quodqdest, est idem cum eo cuius est.

Et quodquideratesse, & vnumquodque in quibusdam idem vt in primis substantijs (& infra) omnia autem quæ sunt sicut materia, aut sicut congregata ex materia, non sunt idem, neq; ꝭm accidens vnum, & Sort. & musicum. Tex. 41.

CIRCA hanc quæstionem antequam deueniamus ad decisionem aduerte, ꝙ philosophus in hoc 7. in tex. 20. determinauit absolutæ, ꝙ in omni substantia quæ est ens per se, sunt idem quodquidest & id cuius est, & solum excepit ea quę sunt vnum per accidens. Hic autem quasi se corrigens, excipit substantias compositas, de quarum diffinitione est materia, & excipit ens per accidens, & vult quòd in simplicibus vt in separatis sint idem, in alijs autem non. Vt igitur resoluamus propositum secundum doctrinam B. Th. sic ꝓcedemus. Primo, ponitur hæc conclusio. In solo primo principio. i. in Deo sunt omnino idem quodquidest, & id cuius est. Secundo, declarabitur in quo sensu tam substantiæ separatæ quam materiales, non sunt idem cum suo quodquidest. Tertio, soluentur quædam argumenta opinantium, quòd absolutæ omnis substantia siue materialis siue immaterialis est idem cum suo quodquidest.

Con

Conclusio quidem proposita sic manifestatur, substantia composita specifica puta homo licet non explicite includat hanc materiam & hanc formam & alia accidentia indiuidualia, tamen non excludit ea, quia cum in homine includantur implicite Sortes & Plato, etiam includuntur & continentur implicite principia indiuidualia. In quodquidest autē substantiæ compositæ, continentur solum prædicata per se primo modo.s.materia & forma in cōi, & excludit omnia alia prædicata, etiam prędicata secundi modi per se, vt dixit supra philosophus. ergo quodquidest substantiæ compositæ specifice & id cuius est, non sunt idem, cum quodquidest pscindat omnia prædicata indiuidualia. & id cuius est, nō prescindat illa: Ex quo patet, ꝙ solum quo ad prædicata quidditatiua sunt idem. substantiæ vero separatæ præter primam, licet non includant hanc materiam, quia nō indiuiduātur per materiam, tamen includunt existentiam implicitæ, quæ est extra rationem formalem ipsarum, & includunt suas proprietates. & proprias actiones, quæ sunt accidentia, quoniam in solo Deo proprietates & actio sunt substantia sua. Quodqd est vero earum, includit sola prædicata qdditatiua, & omnia alia præscindit.s.existentiam proprietates, & actiones, ergo non sunt idem, cum id cuius est, magis includat quàm ipsum quodquidest, in solo autem Deo nihil est quòd non sit essentia sua, ibi.n.esse est sua essentia, & proprietates, & actio est sua substantia, nullum ergo præ[illegible]atum extraneum includit id quod est Deus, sed tantum prædicata quidditatiua, quæ sola etiam includuntur in suo quodquidest, ergo in solo Deo penitus sunt idem. Et aduerte, quòd hæc conclusio supponit quòd de mente philosophi, ceteræ substantiæ separatæ nō sint purus actus, nec infinitæ virtutis. nec actio sua sit substantia quæ an sint de mente sua, disputabitur in lib. 12.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ aliqua dicuntur differre & non esse idem duobus modis. Primo, quia sunt distinctæ naturæ, ita quòd vnum non includit aliud, & sic differūt duæ species, duo indiuidua, tam in genere substantiæ, quam in genere accidentium. Secundo, quia licet sint quidditatiuæ, sine quo ad essentialia intrinseca, vna res, tamen quia vnum connotat aliquid reale & extraneum, quòd non connotat

aliud, vel quia vnum præscindit à quolibet extraneo, à quo non præscindit aliud, ideo dñr differre, sicut Sortes, & Sortes albus, licet.n. sint essentialiter idem, non tñ ex cõnotato siue ex prædicato extraneo. Sortes.n. vt Sortes non connotat album, sicut connotat Sortes albus. In proposito dico, ꝙ in abstractis citra primum & in substantijs materialibus. Quodqnidest & id cuius est, non differunt primo modo. Nam homo est essentialiter idem cum animali rationali. Sed differunt secundo modo, qm̃ homo connotat implicite aliqua, quæ sunt extranea à sua quidditate, vt esse & accidentia, siue propria, siue communia, & omnino præscinduntur à sua qdditate, & si bene aduertes, videbis ꝙ ex hac distinctione soluũtur pœnæ omnia argumenta tenentium oppositum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ tenentes contra determinationem factam, arguunt multipliciter, & primo sic, si in omnibus habentibus quodquidest non est idem cum eo cuius est, ergo falsum est, quòd dicit philosophus in 7. metaph. s. quòd singulum non est aliud à sui substantia. i. à sua quidditate, siue suo quodquidest.

Ad hoc patet quid dicendũ sit, ex his quæ diximus in principio quæstionis, nam in tex. 20. qui est tex. alleg. ab arguente, determinauit absolutæ & in genere. Sed infra in tex. 41. considerans naturam substantiæ compositæ, & naturam substantiæ abstractæ excepit substantias compositas, ideo nulla est contradictio in dictis philosophi.

Secundo sic, si in aliquo ente per se, non est idem quodqd est cum eo cuius est, illud non posset esse formaliter scitum, neque ens, quod est manifestæ falsum, quoniam tunc de nulla substantia composita haberemus scientiam, nec esset ens. Consequentia autem probatur, qm̃ vnumquodq; est scitum & est ens per intrinsecum sibi, & hoc est suum quodquidest, ergo non est exrrinsecum nec distinctum ab eo cuius est.

Tertio si sic, ergo idem esset seipsum & nõ seipsum, quòd implicat, consequentia probatur, quia vnumquod ꝙ est bonum per naturam siue quidditatem boni, sicut homo est homo per humanitatem. Sed si natura boni, siue quidditas est separata, iam non est illud, ergo &c.

Quarto, quia esset ꝓcessus in infinitum. Quæretur enim

de

de illo quodquideſt ſeparato,vtrum habeat quodquideſt vel non, & tenet argumentum ſi ponitur alia res.

Ad hæc tria ſimul reſpondetur,ꝙ fundantur in falſa imaginatione. Opinatur enim arguens,ꝙ teneamus in ſubſtantijs compoſitis quodquideſt diſtingui ab eo cuius eſt, iuxta primum ſenſum diſtinctionis poſitæ in q. ꝙ nos non dicimus, ſic enim eſſet incidere in opinionem Plato contra quā militant dicta argumenta,& virtualiter ſunt rationes philoſophi diſputantis contra Plato. Sed nos dicimus ea diſtingui,quia licet quo ad prędicata per ſe primi modi ſint idem, non tamen quo ad prædicata ſecundi modi,& alia accidentalia,& quo ad eſſe: quoniam hæc præſcinduntur à quodquid eſt,ſed non ab eo cuius eſt, vt declarauimus ſupra.

Quinto ſi ſic eſt,hoc ideo eſt,quia id cuius eſt includit eſſe,ꝙ non includitur in ſuo quodquideſt,hoc aūt eſt falſum, conſequentia patet,quia eſt ratio ſic tenentium, falſitas aūt conſequentis probatur. Quia poſſumus loqui,& diſputare de roſa,& de alijs concretis. & ſimiliter de quolibet ſuppoſito angelico,& materiali,ignorando vtrum ſint, & per ꝯñs ſub indifferentia ad eſſe,& ad non eſſe,ergo nec concretum, nec ſuppoſitum angelicum,nec materiale includit eſſe.

Ad hoc dicitur, quòd arguens imaginatur nos tenere, ꝙ eſſe includatur in ratione,ſiue in conceptu concreti, aut ſuppoſiti immaterialis,vel materialis,& excludi à quodquideſt. Id nos non tenemus. Sed dicimus,ꝙ licet non includat eſſe explicite, includit tamen implicite,inquantum ſignificat vt habens,& vt totum,excluditur autem explicite, & implicite à quodquideſt,quoniam conſtat ex ſolis prædicatis quidditatiuis,excludens quodcunque extraneum, & quoniam in via noſtra in quolibet citra primam cauſam, eſſe eſt extraneum & diſtinctum à quidditate,ideo omnino excluditur à quodquideſt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 18. Si ex genere, & differentia ſit vnum per ſe.

Propter quod quidem vnum eſt, cuius rationem diffinitionem eſſe dicimus. Textu 42.

CIRCA hanc q. antequam deueniamus ad deciſionē, aduerte, ꝙ philoſophus in tex. præſenti intendit declarare, quo-

quomodo diffinitio significat vnum per se, cum constet ex genere,& differentia,quæ videntur significare plura,vnde sicut ex subiecto, & accidente non constituitur vnum per se, sic nec ex genere,& differentia videtur posse constitui vnum per se, pro resolutione igitur huius dubij,sic procedemus. Primo,declarabitur secundùm B.Th.quæ est ratio, quòd ex genere,& differentia sit vnum per se,non autem ex subiecto, & accidente. Secundo,examinabitur ratio, quam ad idem adducit Iand.in 7.metaph.q.23. Tertio,soluentur quędam argumenta.

Quantum ad primum aduerte,q; ratio B.Th.stat in hoc. Quando differentia additur generi, nõ additur vt forma,vel natura distincta realiter à natura generis,sed vt determinatũ indeterminato,ita tamen quòd eadem natura concepta indeterminatæ fundat conceptum generis, concepta autem determinatæ,fundat conceptum differentiæ. Sed non sic est in subiecto,& accidente: quoniam accidens,siue proprium,siue cõmune,est quid extraneum,& distinctum realiter à subiecto,& tam accidens quàm subiectum sunt in actu, ideo ex eis non fit vnum per se. Nam dicemus infra, quòd ex duobus entibus in actu distinctis realiter non fit vnum per se. Sed necesse est alterum esse ens in potentia. Hac enim de causa ex materia,& forma fit vnum per se,vt patebit infra. Quia igitur genus,&differentia non distinguuntur realiter, non inconuenit quòd ex eis fiat vnum per se, & quoniam subiectum,& accidens distinguuntur realiter,& neutrum eorum est ens in pura potentia,ideo ex eis non fit vnum per se. Hæc est ratio B.Th. Et aduerte,quòd cum teneamus genus, & differentias medias,&vltimam esse vnum essentialiter,nõ possumus dicere, ex genere, & differentia fieri vnum per se compositione reali: quoniam compositio realis requirit extrema distincta realiter. Sed verius dicitur,quòd fit vnum per se compositione rationis,quoniam genus,& differentia distinguuntur solum ratione,& vnum prędicatur de alio idẽtice,licet non formaliter, vt diximus in 5.lib.

Quantum ad secundum aduerte, q; Iand.in 7.lib.in q.23. sequens imaginationem suam, q.s.in substantia composita multiplicentur formæ, vt multiplicantur prædicata quidditatiua,

tatiua,tenet ideo ex differentia,& genere,præcipuæ ex differentia finali,& genere proximo,fieri vnum per se: qm̃ genus dicit formam generalem, puta animal animam sensitiuã, & differentia finalis dicit formam specificam, puta rõnale animam intellectiuam, & tenet q̃ dr̃ia finalis sumpta à forma specifica cõparatur ad genus proximum sumptum à forma gñali,sicut actus perfectus, & completus ad actum imperfectum,qui vt imperfectus, est vt ens in potentia ad actum, & tunc arguit sic. Ex illis fit vnum per se,quorum vnum addit super aliud actum perfectum, & substantiam perfectam, quia actus cõpletus cum ente in potentia facit vnam naturam per se. Sed hoc est in partibus diffinitionis,nam qñ diffinitio cõstat ex genere remoto,& omnibus differentijs,vltima differentia addit super alias actum completum,quando aũt constat ex genere proximo,& differentia vltima,idem sequitur: qm̃ genus importat formam generalem,& potentialem, differentia autem vltima,formam specificam,vt actum vltimũ, & completum. vnde sicut ex forma,& materia fit vnum per se, quia alterum actus alterum potentia, sic in proposito, quia genus est potentia, & differentia vltima actus.

Sed hęc positio, partim destructa est in lib.2.metaph. vbi q̃siuimus si est processus in infinitũ in causis formalibus, & partim destruet̃ in lib.8. vbi determinabimus vnitatẽ formæ substantialis in cõposito.Et infra,in hoc 7.super tex.56.quæremus,si dãtur diuersæ formę substantiales in aĩali ſm diuersa organa. Pro nunc sufficit rñdere rõni factæ à Iand. negat̃ igitur maior,nisi illud cui additur actus perfectus, sit ens in pura potẽtia,qualis est materia prima,constat aũt q̃ genus, nec differentiæ mediæ dñt ens in pura potentia. Negatur ẽt minor,ad probationem,nego q̃ genus dicat formam generalem,distinctam realiter, vt supponit arguẽs à forma specifica,nego similiter q̃ dr̃ia vltima addat super differentias medias actum perfectum,ita q̃ vt supponit arguens,differentiæ mediæ dicant actum,siue formam imperfectam, distinctam realiter à forma importata per differentiam vltimam. Et aduerte quòd Ant.And.in 7.lib.in q.14. videtur declinare ad mentem Iand.nam in fine quæstionis concedit,q̃ genus potest sumi ab vna forma, & dr̃ia ab alia, & exemplificat de

homi

homine, in quo ſecundùm ipſum ſunt plures formæ. verum cum quælibet forma ſit actus, & faciat eſſe actu id cuius eſt forma, ſequitur, ꝙ genus, & differentia in homine ſumantur à duobus actibus. Sed ex duobus actibus, aut ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe, vt declarabitur infra, ergo ſtante poſitione Iand. & Ant. And. non poterit aſſignari ratio, quare ex genere, & differentia fiat vnum per ſe. Melius eſt ergo tenere ſententiam B. Th. à qua nec Cōment. diſcordat, nam in hoc 7. in cōmento 42. Declarans, quare homo albus non ſignificat vnum per ſe ſicut animal bipes, quæ ponitur diffinitio hominis, inquit. Dicere vero quare homo albus non ſignificat vnum, qm̄ alterum iſtorum non eſt reliquum eſſentialiter, ex quibus innuit, ꝙ ideo genus, & differẽtia conſtituunt vnum per ſe, quia ſunt idem eſſentialiter, & quoniam in ſubiecto, & accidente non eſt identitas eſſentialis, ideo ex eis non fit vnum per ſe, ſi ſunt idem eſſentialiter, ergo non ſumuntur ab alia, & alia forma, vt patet. Sed ab eadem diuerſimodæ concepta, vt diximus ſupra.

Quantū ad tertium aduerte, quòd omnia argumenta quæ ſolent fieri contra determinationem factam, ſupponunt in eodem plures formas ſubſtantiales, & quoniam hoc quæſitū differimus vſque ad octauum librum, ideo ne multoties eadem argumenta, & ſolutiones replicemus, non eſt hic immorandum. Hæc de præſenti quæſito dicta fuerint.

¶Quæſtio 19. Si in animali plurificantur formæ ſubſtantiales ſecundùm partes organicas.

Maxime aūt aliquis animatorum partes ſuſpicabitur, &c. vſque ibi, eo quòd principia motus habeant aliquo in iuncturis. Textu 56.

CIRCA hanc q. antequam veniamus ad reſolutionē aduerte, ꝙ philoſophus in tex. propoſito intendit declarare, qūo ſubſtantia compoſita componatur ex partibus, & dicit, ꝙ non componitur ex partibus exiſtētibus in actu, ſed in potentia, eo quòd partes non ſunt actu exiſtentes ex ſeipſis dū componunt totum, ſed exiſtunt per eſſe totius, & id quidem clarum eſt in rebus inanimatis, in quibus non ſunt diuerſæ partes organicæ ordinatę ad diuerſas operationes, ſed in animalibus videtur dubium, nam ex quo diuerſæ partes habent diſtin

distinctas operationes, vt cor, stomachus, cerebrum, videntur existere actu nō solum per formam totius animalis, quæ est anima, sed per formā propriam, ita ꝙ alia sit forma substantialis cordis, alia stomachi, alia cerebri, alia carnis, alia ossis. Item aduerte, ꝙ hic non intendimus quærere, vtrum in vno composito sint plures formæ totius compositi, puta quòd in homine sit corporeitas, anima veget. sensit. intellectiuo, quarum quælibet totam compositi materiam informet. De hoc.n. quæremus in lib.8. vt diximus supra. Sed hic intendimus quærere solū vtrum in animali perfecto in quo sunt varia membra distinctarum operationum, sint plures formæ partiales substantiales, vt in corde, in stomacho, &c.

Pro resolutione igitur præsentis quæsiti, in quo inuenio opiniones duas extremas. s. B. Th. & Ant. And. cum Scoto, sic procedetur.

Primo, pertractabitur opinio B. Th. & eorum qui concordant cum eo. Secundo, pertractabitur opinio opposita, & soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ mens B. Th. est, vt patet in 1. parte, q.76. art.4. cui concordat Greg. in 2. sent. dist.17. q.2. & Her. in q. magna de pluralitate formarum, ꝙ non sint plures formæ substantiales in eodem animali partium æthe rogenearum, nec diuersorum organorum, imò est tantum vna forma totius animalis, & quarumcūque partium, donec vniuntur in toto. Hanc cōclusionem sic probare possumus. Organizatio corporis, & distinctio partium therogenearum præuenit aliquo modo productionem animæ. Est.n. anima actus corporis, non qualiscunque, sed physica organici. Igitur si huiusmodi partes habent proprias formas substantiales, sequitur, ꝙ præueniunt tales formæ ipsam animam, & tunc quæro, aut in aduentu animæ corrumpūtur, aut permanent, si corrumpuntur, aut aliæ similes inducuntur, aut non, si primo modo, ergo frustra corrumpuntur, ex quo ille sufficiebant, sicut suæ consimiles si secundo modo, habetur ꝓpositum, qm̄ post aduentum animæ, erit verum dicere, ꝙ est tm̄ vna forma totius animati, & omnium organoꝝ, & omnium partium ætherogeneaꝝ, si permanent, sequitur, ꝙ erit vera gñatio substantialis alicuius, absque cuiusquam substantiali

corru

corruptione, ꝙ repugnat philosophię Arist. Quòd, & confirmatur per Cōment. in 1. phys. cōmento 69. vbi inquit, si materia haberet propriam formam, nullam aliam reciperet ipsa permanente. Sed statim corrumperetur, quàm cito alia forma gñaretur, prętere a, si manent, sequitur, ꝙ productio illa non erit vera gñatio simpliciter, sed alteratio tm̃, qm̃ subiectum differens transmutationem, retinebit sub vtroq; termino idem nomen, & eandem diffinitionem, cum quælibet forma substantialis constituat in esse specifico. Nec refert quãtum ad hoc, vtrum illa forma sit perfecta, vel imꝑfecta, quia quælibet constituit hoc aliquid vnum ſm speciem, & ꝑ pñs manente eadem forma, ipsum erit idem non variatũ ſm substantiam suam, ac per hoc quælibet transmutatio superueniens erit solũ accidentalis, & hoc ipsum confirmatur per Cōment. qui in 1. phys. cōmento 69. per hoc probat, ꝙ materia nõ est aliquid existens actu hñs propriam formam substãtialem, qm̃ tunc gñatio in substantia esset alteratio, & formę receptæ essent accidentia. Vt igitur non sequantur hmõi inconuenientia, tenendum est, quòd non sunt plures formæ substantiales in animali ſm pluralitatem organorum, &c.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Ant. And. in 7. lib. in q. 17 tenet partem affirmatiuam. Dicit. n. ꝙ in quolibet viuo præter formam animati, quæ est anima, est alia forma totius, quæ est forma corporis, & forma mixti, & præter has quæ sunt cões toti animali siue viuo, sunt aliæ partiales specificæ distinctæ, & sunt tot, quot organa distincta, & hanc suam opinionem conatur probare tribus rationibus.

Prima est, pars aliqua animalis potest separari ab animali, vt si pars ossis abstrahat ab animali, & remanet actu post separationem vt patet, & non remanet actu per formam totius; cum sit extra totum, nec remanet per formam de nouo genitam, quia tam subito, sicut potest esse illa diuisio si fit in instanti, non potest ab agente naturali noua forma introduci sine alteratione præcedente, ergo remanet per formam propriam, quam prius habebat, dum esset vnita in toto.

Ad hoc conceditur totum, vsque ibi, nec remanet per formam de nouo genitam, hoc negatur, ad probationem dico, ꝙ quocunq; paruo tempore fiat diuisio, fit cum alteratione, quæ

quæ vt præuia, sufficit pro gñatione nouæ formæ ab agente naturali in parte diuisa, nam forma illa est forma cadaueris, quæ est forma vilis, & vt via in resolutionem ad quarta elemẽta. Ad cuius gñationem ꝓpter vilitatem suam, nec multum tpis, nec multæ dispositiones, nec ordinata alteratio requiritur. Sicut opposito modo contingit, quando debet generari animal propter nobilitatem animæ, quæ comparatur ad formas inferiores ea, vt perfectum ad imperfectum.

Secunda, vna forma mixti non vr̃ posse informare materiam dispositam contrarijs, & repugnantibus mixtionibus. Sed in corpore animalis sunt tales mixtiones ex primo de anima, & patet, quia cerebrum est frigidum, & cor calidum.

Ad hoc rñdent Her. & Greg. vbi supra, & negant maiorẽ. Dñt.n. illam non hr̃e veritatẽ, nisi in forma, quæ ita est vna, ꝙ nõ est multiplex virtute, vt forma elementi, modo forma mixti animati est multiplex virtute, ęq pollet.n. formis 4. elementoꝶ, & ideo sicut forma ignis est principiũ calefaciẽdi, & aquæ infrigidãdi, sic forma mixti in diuersis partibus mixti, ad exercẽdum diuersas, & cõtrarias operationes, prout cõuenit mixto animato, & ꝑcipuæ animali ꝑfecto. Et aduerte, ꝙ cõsimiliter soluitur argm̃, quo Ant. And. arguit in princ. illius qõnis. Sic.n. arguit. Actiones spẽ distinctæ, sunt à formis spẽ distinctis, qm̃ cum forma det esse, & agere, actio notificat formã. Sed in partibus aĩalis sunt actiones spẽ distinctæ, vt patet, ꝙ cor calefacit, & cerebrũ infrigidat, ergo &c.

Hoc inquã soluitur vt pręcedens, qm̃ maior non habet veritatem, nisi in hoc disiuncto. Actiones spẽ distinctæ sunt à formis spẽ distincti, vel à forma æquipollente formis specie distinctis. Et secũda pars verificat̃ in casu ꝓposito, quare &c.

Tertia, ẽm Arist. in lib. de animalibus, cor prius etiam tẽpore generatur, quàm aliæ partes animalis, & sic est assignare multas mutationes completas, vnam ante aliam in generatione animalis, terminatas ad plures formas, ergo &c.

Ad hoc concorditer rñdetur à tenentibus vnitatẽ formæ in cõposito, ꝙ philosophus per gñationem cordis ante alias partes intendit figurationem eius, non tñ est veræ, & essentialiter cor. nisi in eo instãti in quo introducitur forma aĩati, quæ est anima, quæ informat totũ, & singulas eius partes.

Vltimo aduerte, quòd Ant. And. volens seruare pluralitatem formarum partialium ſm partes organicas, ne videatur tenere contra philosophum, qui vult, ꝙ manus mortua non sit manus, nisi æquiuocæ. Quòd vtique non est verum, si manus habet propriam formam, distinctam à forma totius animati, nam hoc concesso, manus siue coniuncta, siue separata retinebit suam propriam formam, & sic erit eadem manus vniuoce, & viua, & mortua ex quo stat eadem forma propria manus. Vt igitur Ant. And. non videatur tenere contra philosophum, sic distinguit. Manus potest dupliciter considerari. Primo, manus vt manus. Secundo, manus vt organum officiosum ad exercendum opus vitæ, sicut est de oculo, & alijs similibus, si primo modo, sic est manus vniuocæ, quandiu manet sub ꝓpria forma manus, si secundo modo, sic est manus æquiuocæ, quia sine anima non potest exercere opus vitæ, & in secũdo sensu intendit philosophus, cũ dicit, manũ mortuam sicut, & oculum mortuũ, esse manum æquiuocæ.

Sed bene consideranti patet, quòd stante sua distinctione non seruatur propria, & vera æquiuocatio inter manum viuam, & mortuam, & similiter inter oculum viuum, & mortuum, nam æquiuoca propriæ dñr, quorum solum nomẽ est cõe, & ratio substantiæ est diuersa, sed ſm te stat eadem ratio substantialis, quia stat eadem propria forma. Constat autem ꝙ philosophus in 2. de anima in tex. 9. intendit de propria ęquiuocatione. Dicit. n. ꝙ si oculus esset animal, anima eius ęsset visus, quo deficiente nõ esset adhuc oculus, nisi æquiuocę, sicut lapideus, & depictus. Si igitur oculus mortuus est, ita æquiuocæ oculus, sicut lapideus, patet ꝙ nullam formam substantialem retinet, quam habuit in corpore animato: sed tantum figuram, vt inquit Comment. in comment. eiusdem tex. Non igitur valet distinctio Ant. And. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 20. Si totum distinguitur à partibus simul sumptis.

Quoniam vero ex aliquo compositum fit vsque ibi. Sed & alterum fit. Textu 60.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ solet pertractari hic, & in 1. phys. in tex. 17. vbi inquit philosophns, vtrum vnum, aut

aut plura pars,& totum. Et hic inuenio duas opiniones extremas. Prima,tenet partem affirmatiuam,& est B.Th.vt patet in expositione,quam sequitur Herueus in 2. quol. q. 14. Alteram tenent pro maiori parte commentistæ, eo quòd Comment.in 1.phys.commento 17.dicit vnaquæque partiũ dicitur esse aliud à toto, sed omnes insimul non possunt dici esse aliud à toto. Primo,igitur pertractabitur opinio B.Th. & Heruei. Secundo, opinio Comment. & soluentur rationes, quæ induci solent pro ea.

Quantum ad primum aduerte, resolutionem opinionis nostræ stare in hoc. Totum differt realiter ab omnibus suis partibus vnitis, & simul sumptis, non per aliquam partem, quoniam implicat dari partem in toto, præter omnes eius partes, nec per aliquam passionem totius, quoniam passio est natura posterior, & supponit totum cõstitutum ex partibus, nihil autem distinguitur essentialiter ab alio per suum posterius,sicut.n.diffinitiuum non est posterius diffinito.Sic distinctiuum nõ est posterius distincto,nec per ipsam vnionẽ partis cum parte, qm̃ cum vnio dicat priuationem diuisionis,siue habitudinem,sequitur ꝙ totum dicat formaliter talem priuationem,vel habitudinem ꝙ est falsum,hæc.n.cõsequũtur naturam totius. Totum autem dicit formaliter cõpositum ex his. Sed differt seipso toto, id est ex sui natura, nam sicut natura partium est ꝙ componãt hoc.Sic natura totius est,ꝙ sit compositum ex his, licet autem differat seipso à partibus,nõ tñ differt quolibet sui,id est quolibet incluso in toto, quia cum totum includat partes, differret à partibus ꝑ partes, quòd est impossibile, sed differt seipso,quia est talis naturæ,quia.s.est compositum,& nõ componẽs,&si quæras, vtrum totum differẽs realiter à partibus addat aliquid supra partes,vel si aliquid præter partes. Dico quòd neutrum est cõcedendum propriæ loquendo,nõ primum, quia illud propriæ est præter alterum,quo nõ est ipsum, nec ipsum est aliquid eius,sicut diximus, quòd in substãtia composita,præter materiam datur forma,qm̃ materia nõ est forma,nec forma est aliquid materiæ. Cõstat autem, quòd licet totum nõ sit aliqua pars,tamen pars est aliquid totius, & ideo non potest propriæ dici esse aliquid præter partes,nõ secũdum, quia il-

lud propriæ addit ſuper alterum, quòd includit ipſum, deinde dicit aliquid ſui ſupra illud, ſicut homo albus addit ſupra hominem. Sed vt dictum eſt. Totum quòd eſt ex his non addit aliquid quòd ſit ſui, ſupra omnes partes, quia non partem, non paſſionem, non vnionem, ergo &c. Et ſi quæras quid ergo dicit totum, per quòd non ſit ſuæ partes ſimul ſumptæ. Dico, ꝙ dicit naturam ſui ipſius, quæ non eſt partes, ſed ex partibus, facta hac declaratione reſolutiua ponitur hæc cõcluſio. Totum compoſitum ex partibus ſiue integralibus ſiue eſſentialibus, quòd eſt vnum per ſe (de hoc enim toto hic propriæ quærimus,) non eſt ſuæ partes ſimul ſumptæ. Probatur primo ſic, ſi huiuſmodi totum eſt ſuæ partes, ergo non differt à toto vniuerſali, quòd eſt manifeſtæ falſum, quoniã partes totius vniuerſalis non ſunt integrales nec eſſentiales, ſunt autem ſubiectiuæ, ergo totum integrale & eſſentiale differunt à toto vniuerſali. Conſequentia autem ſic probatur. Totum vniuerſale eſt ſuæ partes, & non eſt ex partibus, non enim genus componitur ex ſpeciebus. Totum autem integrale & eſſentiale ſunt ex partibus, quoniam veræ componũtur ex partibus, ergo ſi totum integrale & eſſentiale ſunt ſuę partes, non differunt à toto vniuerſali.

Secundo, ſi hmõi totum eſt ſuæ partes ſimul ſumptæ, non eſt vnum ſimpliciter, ſed tm̃ ſm quid, vt aceruus lapidum, ꝙ eſt manifeſte falſum, probatur conſequentia. Quòd eſt plura non eſt vnum ſimpliciter, licet enim vnum ſimpliciter poſſit eſſe ex pluribus, nòn tamen plura. Sed ſm te omne totum integrale & eſſentiale eſt plura, quia eſt ſuæ partes, quæ vnite & non vnite ſunt plura, ergo &c.

Tertio, ſequitur ꝙ non poterit aſſignari terminus per ſe generationis ſubſtantialis nec corruptionis, nã apud philoſophum materia non per ſe generatur, cum ſit ingenita nec forma, ſed tantum per accidẽs. ſ. ad generationem compoſiti, vt docuit philoſophus in hoc 7. lib. in tex. 26. nec vnio, ſiue cõpoſitio, ſiue aggregatio partium poteſt eſſe terminus, cum dicant reſpectum. Si ergo non datur tertia entitas conſurgens ex partibus vnitis, non poterit aſſignari terminus per ſe generationis ſubſtantialis. Idem patet rectè intelligenti ex parte corruptionis, quare &c.

Quan

Quantum ad viam Cõment.aduerte, ꝙ licet Comment. videatur clare tenere partem negatiuam, vt patet in 1. physic. commento 17. vbi inquit, totum est aggregatio partium, & in 4. physic. cõmento 43. Totum nihil aliud est quam partes eius, tñ commentistę nõ concordent, qm̃ aliqui ex eis vt Burleus in 1. physic. post expõnem tex. 17. tenet, ꝙ distinguitur, aliqui vero vt Iandun. in primo physic. quęst. 10. tenet, quòd non distinguitur, aliqui tenent vtraque viam, vt Petrus Pompon. & Paulus Sonc. in 7. metaph. q. vltima. Tamen quia cõmuniter via negatiua attribuitur Comment. ideo volo principales rationes solitas induci pro hac opinione formare & soluere.

Aduerte igitur, ꝙ principales rõnes suæ sunt istę si totum distinguitur a partibus insimul sumptis, includit aliq̄d, vltra partes, vel dicit aliquid præter partes, vel addit aliquid supra partes. Non. n. est imaginabile duo distingui abinuicẽ, nisi vnum includat aliq̄d ꝙ nõ includit aliud, vel addat sup̄ aliud, vel dicat aliquid pręter aliud. Sed nõ potest assignari quid in cludat totum vltra partes, nisi aut vnionem quæ est relatio, & subsequitur totum cõstitutum, nec quid dicat præter partes, nec quid addat, nisi ipsam vnionẽ, quæ vt dictum est subsequitur, ex consequenti non est de ratione formali totius, cum relatio non sit de ratione formali rei absolutæ.

Ad hoc iam patet respõsio, per declarationem positam in quæstione, & negandæ sunt omnes consequẽtiæ: & dicendũ, ꝙ totum ideo distinguitur à partibus, quia ex natura sua est alia entitas ab entitate partium, est. n. tertia entitas resultans ex partibus, partes autem non resultant ex partibus.

Præterea arguitur argumento recitato à Comment. in 1. physic. commento 17. Hæc pars est aliud à toto, & hæc, & hæc, & sic de singulis. ergo omnes sunt aliud à toto. Valet consequentia à singularibus sufficienter numeratis ad vniuersalem. Quòd autem consequens sit falsum patet, quia si omnes sunt aliud à toto, ergo totum est aliud seipso: quoniã totum est congregatio partium.

Huic respondens Cõment. dicit, ꝙ peccat per fallaciã cõpositionis, & diuisionis, eo ꝙ, & si omnes p̄tes simul sumptæ sunt idem cum toto, non tñ diuisim sumptæ. Et ideo cum

arguitur. Hæc,& hæc,& hæc,& sic de singulis est aliud à toto,ergo omnes sunt aliud à toto,negatur pña, quia fit transitus à diuisim ad cōiunctim,vel à distributiua ad collectiuam.

Sed Thomistæ aliter rñdent,quòd oēs partes tam diuisim quam coniunctim sumptæ,sunt aliud à toto,&cum infertur, ergo totum est aliud à seipso, negatur pña, & qñ probatur, quoniam totum non est aliud quàm congregatio partium. Hoc negatur in via nostra. Nam totum apud nos,est quid resultans ex congregatione partium,& dicit tertiam entitaté. Ideo hoc argumentum apud nos habet paruam apparentiã, licet commentistæ ipsum magnificiant.

Preterea,arguitur per philosophum in 2.de anima,tex.10. vbi inquit,& sicut oculus est pupilla, et visus,& ibi anima,& corpus animal,si ergo hæc est vera,animal est corpus,& anima,cum animal sit totum,& ille partes essentiales, ergo totum est suæ partes.

Ad hoc respondetur,ꝙ licet philosophus vtatur prædicatione in recto, tamen debet intelligi eius veritas prædicatione in obliquo,vt sic exponatur. Sicut oculus componitur ex pupilla,& visu,sic animal ex corpore,& anima. Sic exponit B.Th.& Comment.in commento 10.innuit idem.Inquit.n. sicut hoc nomen oculus dicitur de illo membro,quòd est cōpositum,& de virtute visibili,quæ est in eo,sic animal dicitur de corpore,& anima. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super librum octauum.

IN octauo lib. in quo philosophus pertractat de substantia composita,modo reali, & de partibus eius, quæ sunt materia, & forma, resoluenda sunt dubia infra notata. Sed aduerte,quòd multas quæstiones formabimus de materia,& forma,ad plenam notitiam metaphysicalem de eis habendam,quæ non sunt expresse fundate in textu philosophi, ideo singulis non præponetur textus,

textus. Cum autem expedita fuerit hæc consideratio, pertract. quæstiones textuales huius 8. lib. Hunc vero ordinem seruare volumus, ne confundantur quæsita.

Agentes igitur prius de materia. Primo, considerabimus si est separabilis à forma secundùm esse, & secundùm cognitionem.

1 Si materia potest esse actu, & cognosci, sine forma.
2 Si materia prius recipit quantitatem, vel habet eam inseparabiliter, antequam recipiat qualitates, vt dispositiones ad formam substantialem.
3 Si aliqua qualitas quæ sit dispositio ad formam introducendam præcedit formam ita quòd non corrumpitur in aduentu formæ.
4 Si materia potest simul informari pluribus formis substantialibus.
5 Si forma est separabilis à materia secundùm esse vel secundùm conceptum.
6 Si intensio, & remissio ita conuenit formæ accidentali, quòd repugnat substantiali.
7 Si ex materia, & forma fit vnum per se, & propter quid, & an immediate.
8 Si nomen speciei significat solam formam, & dato quòd non si prius significat formam, quàm compositum.
9 Si numerus habet esse reale extra intellectum, & si est vnum per se, & entitas distincta à numeratis.
10 Si vltima vnitas est forma numeri.
11 Si numerus quantitatiuus inuenitur solum in rebus materialibus, an etiam in abstractis.
12 Si materia quæ est pars compositi est in cælo.
13 Si materia cæli, & horum inferiorum sunt eiusdem rationis.
14 Si forma cæli vniretur materiæ horum inferiorum, vtrum cælum esset incorruptibile.
15 Si materia omnium corporum cælestium est eiusdem rationis, sicut materia omnium inferiorum.
16 Si accidentia componuntur ex materia, & forma.
17 Si mater concurrit actiuæ ad generationem.

QVAESTIO PRIMA. Si materia potest esse actu & cognosci sine forma.

N HAC q. inuenio tres opiniones famosas. Prima est, B.Th. Secunda, Scoti & Ant. And. Tertia, Gregorij. Prima est, mere negatiua. Secunda, & Tertia, sunt affirmatiuę: & quoniam intendo sustinere primam, sic ꝓcedendum est.

Actus tripliciter sumit. Primo, actus formalis: & est idē quòd esse datum à forma. Secundo, actus existentiæ, & est ipsum existere signatum per ly est in propositione de 2. adiacente. Tertio, actus entitatiuus de quo quid sit dicet infra.

Quantum ad esse actu in primo sensu, omnes concordant quòd materia non est, nec potest esse sine forma, sed pura potentia, vt patet per philosophum in hoc 8. lib. in tex. 3. materiam dico, quæ nō hoc aliquid ens actu, potestate autem est hoc aliquid, imò est cōtradictio ponere oppositum. Nā esset actu primo modo per te, & non esset actu, quia esse actu primo modo, est tantum à forma, & per te in casu, est sine omni forma, ergo nō esset actu primo modo, & ideo in hoc sensu loquens Comment. in lib. de substantia orbis dixit, materia nunquam denudatur ab omnibus formis, sed semper stat sub aliqua. Quantum ad esse actu in secundo sensu concordant in negatiua B.Th. & Scotus: quoniam omnem existentiam materiæ tenent esse à forma, Greg. autem tenet partem affirmatiuam, quoniam distinguit inter existentiam & existentiam formalem, verum quia hanc suam imaginationem posuimus in lib. 7. in q. 5. & soluimus rationes eius, ideo non est hic repetenda.

Quantum ad esse actu tertio modo, discordat B.Th. tenēs partem neg. à Scoto tenente partem affirm. nam considerans B.Th. ꝙ secūdum philosophum & Comment. esse actu in naturalibus non est nisi à forma, ideo non concederet positionem Gregorij, nec Scoti.

Restat ergo vt videamus quid veritatis habet opinio Scoti,

ti,& in quo differt ab opinione nostra. Pro notitia ergo huius,declarabitur opinio Scoti,de potentia obiectiua & subiectiua,de actu obiectiuo & formali,deinde videbitur differentia inter opinionem suam & nostram.

Tu igitur aduerte,ex his quę dicit Ant.And.in 7.lib.in q. 6. apud Scotum, potentia obiectiua est omne illud quòd nondum est,potest tamen ab aliqua potentia productiua poni in esse, vt rana generanda est in potentia obiectiua cœli, & rosa generanda est in potentia obiectiua radicis. Et breuiter obiectum cuiuscunque potentiæ productiuæ, antequam producatur est in potentia obiectiua. Huic potentiæ correspondet actus obiectiuus,& est illa met res,quæ erat in potētia obiectiua. Nam postquā producta est dicitur esse in actu obiectiuo,quia quòd poterat produci & habere esse, productum est,& habet esse extra causam suam productiuam. Dicitur etiam actus entitatiuus,quia postquam in producta res est,iam est extra nihil, ex consequenti est in genere entium. Potentia aūt subiectiua est omne illud,per quòd aliquid recipitur in altero,vt in subiecto. & sic quidquid est receptiuum formæ,siue substantialis,siue accidentalis, dicitur esse in potentia subiectiua, vnde quia substantia recipit colorem mediante superficie,dicitur esse in potentia subiectiua.Huic potentiæ correspondet actus formalis, qui est ipsa forma, siue substantialis siue accidentalis, recepta vel receptibilis in aliquo mediante potētia subiectiua,stante hac declaratione intendit Stotus,ꝙ materia præcisæ sumpta, & denudata ab omni forma,quæ ante sui productionem ab agēte primo erat in potentia obiectiua, post sui ꝓductionem est in actu obiectiuo siue entitatiuo,eo ꝙ post sui ꝓductionem est exrra nihil, & extra causam suam productiuam, & iam est in genere entium. Non tamen est,nec potest esse in actu formali, nisi vt stat sub aliqua forma, qm̄ actum formalem recipit à forma, sicut substantia corporea non pōt esse actu alba nisi subsit albedini. Si igitur ponaī materia sine oī forma, erit qdē in actu entitatiuo & in potētia subiectiua, sed nō in actu formali.Hæc fuit imaginatio Scoti,quæ tota fundatur sup potētiam obiectiuam,qua reprobata totum fundamentum Scoti ruet,& qm̄ in lib.9.disputabimus, si apud philosophum &

Comment. admittenda sit huiusmodi potentia, ideo sustine vsque ad librum 9. ne iterum repetamus idem.

Pro nunc sufficiet tibi, si declarauimus dr̄iam inter viam Scoti & nostram. Aduerte igitur, ꝙ quo ad sensum paruam inuenimus differentiam, siue repugnantiam, nam Scotistę tenent triplicem potentiam, scilicet actiuam, & passiuam quā vocant subiectiuam, & obiectiuam, & Thomistæ tenent similiter tres, scilicet passiuam, & actiuam ex parte agentis, qua. s. agens pōt aliquid producere, vel ex parte producibilis, qua. s. producibile potest ab agente produci, nam alio modo rosa gn̄anda in veræ est in potentia actiua agētis naturalis, & alio modo intelligētia producibilis ab agēte primo, sic. n. rosa est in potentia agentis naturalis, ꝙ sibi correspōdet passiua. s. potentiæ materiæ, qua potest recipere formam rosæ, intelligentia autem est in mera potētia actiua primi agentis, qm̄ ei non correspōdet potentiæ materiæ ex qua ꝑducatur, vnde in via nostra dr̄ rosa generanda esse in potentia passiua materię, & in potentia actiua agentis, intelligentia autem est tm̄ in potentia actiua agentis, ideo autem aliquid est in potentia actiua agentis, quia est obiectum producibile ab eo, ex quo patet, quòd illud quòd Scot. dicit esse in potētia obiectiua, nos dicimus esse in potentiá actiua agentis. Quòd etiam patet per cōditiones quas attribuit Scot. potentiæ obiectiuę, sic. n. verificātur de potentia actiua, sicut de potētia obiectiua, sunt autem istæ, primo per potētiam obiectiuam res ponitur posse esse, licet non sit, idem verificatur de potētia actiua agētis. Quòd enim est in potentia actiua agētis, licet non sit productum potest tamen produci, secundo, potētia obiectiua non est vna plurium, alia est enim potētia qua rosa est producibilis, & alia qua homo, & alia qua leo, &c. Idem secūdùm nos attribuitur potentiæ actiuæ proximæ, qm̄ distincti effectus sunt à distinctis agentibus, qui agunt distinctis potentijs actiuis. Dico autem proximæ, quoniam non inconuenit ab vna potentia actiua superioris, & remoti agentis, vt ab vna potētia solis, plures effectus in his inferioribus produci. Cum ergo ea quæ attribuit Scot. potentiæ obiectiuæ, possint saluari per potentiam actiuam, qua res producibilis est ab agēte, non est necesse ponere huiusmodi potentiam; vnde via nostra

ſtra vt magis declarabitur in lib. 9. eſt conſona philoſophiæ Ariſt. & Comment.

Quantum ad ſecundam partem quæſtionis.ſ.vtrum ſit cognoſcibilis,ſine forma .i. vtrum poſſit cōcipi,ſine hoc quòd apprehendatur forma aduerte,ꝙ tota difficultas pēdet ex præcedentibus,nam qui tenēt materiam eſſe in actu,ſine forma, vt Scot. & Greg.tenent ex ꝯñti eam eſſe cognoſcibilem,ſine forma , eo quòd ens actu poteſt mouere intellectum ad ſui cognitionem . Qui vero tenent eam nullo modo eſſe actu, dicunt eam nō cognoſcibile,niſi per reſpectum ad formam . Et quia Thomiſtæ negant omnem actum à materia,ideo negant eam eſſe cognoſcibilem niſi per formam,& pro hac cōcluſione ſic arguitur . Quocunque conceptu cōcipiatur materia,nō erit proprius materiæ, niſi cōcipiatur, vt potentia, vbique enim philoſophus,& Comment.dicūt eſſe potētiam. Sed potentia nō poteſt cōcipi nec apprehendi niſi in ordine ad actum,cum reſpiciat actum,vt videbitur in lib.9. Actus autem materiæ eſt ipſa forma, ergo eſt impoſſibile cognoſcere materiam niſi per formam.Quòd confirmatur per Comment.in 1.phyſ.commento 69.Sic enim,inquit.Materia quę eſt ſubiecta ſubſtātiæ, nō poteſt intelligi per ſe, cum non ſit aliquid in actu hñs quidditatem, ſed intelligitur ſm comparationem,pp latentiam ſuæ ſubſtantiæ, & ideo cum voluerimus dare ſubſtātiam eius,dicemus ipſam eſſe id,cuius proportio ad ſubſtantiam eſt ſicut proportio cupri ad idolum , Qũo aũt intellectus veniat in cognitionem materiæ, iam declarauimus in epit.noſtro in 8.lib.metaph. & Cōmēt. in de ſubſtātia orbis in cap.1.idem pertract.& eius ſentētia ſtat in hoc.Tranſmutatio in ſubſtantia fecit cognoſcere materiam primam,ſicut trāſmutatio ſecundùm locum, fecit ſcire materiam localem,vnde per abiectionem,& receptionem formarum ſubſtantialium , deuenimus in notitiam eius, nam cognouimus,quòd oportet aliquid ſubijci in tranſmutatione, & permanere,& contrarijs ſubeſſe ſucceſſiuę,ex prędictis igr̃ patet,ꝙ materia non poteſt eſſe nec cognoſci, ſine forma .

Poſtremo aduerte , aliqua argumenta apparentia quibus arguitur quòd poſſit eſſe ſine forma .

Primo, ſic vnumquodque poteſt ſeparari ab eo quòd non eſt

est sibi essentiale, nec proprium, qm̄ ex 1. poster. quæ sunt primi, & secūdi modi per se, sunt inseparabilia, sed nulla forma est essentialis nec ꝓpria materiæ, cum ex sui natura sit indifferens ad oēm formam, nec aliq̃ sibi ex natura determinet, ergo potest separari, & per cōsequens esse actu sine forma.

Ad hoc dr̄, ꝙ licet nulla forma signata sit essentialis, & ꝓpria materiæ, & ꝑ ꝯn̄s possit esse sine hac, & illa, & illa, &c. non tn̄ sine omni, & sic arguere, est arguere à diuisim ad coniunctim, ꝙ non tenet in hoc ꝓposito. vnde dico, ꝙ licet non sit essentiale, & ꝓprium materiæ, esse sub aliqua vna forma signata, est tn̄ proprium materiæ esse semper sub aliqua, ita ꝙ vt dicit Cōment. in lib. de substantia orbis, nunq̃ denudatur ab omnibus formis simul, sed semper stat sub aliqua.

Secundo, quòd accidit materiæ est separabile ab ea per diffinitionem accidentis, sed forma accidit materiæ cum nō sit de essentia materiæ, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quòd maior est falsa, nam & risibilitas accidit homini, & tamen non potest esse sine ea, potest etiam negari minor, quia licet forma sit extra essentiam materiæ, tamen quo ad esse pendet à forma.

Tertio, si omnis forma separaretur à materia, aut materia remaneret, aut non, si sic, habetur intentum, quoniam esset sine omni forma, si non, ergo corrumperetur, quòd est contra philosophum, qui ponit eam ingenitam, & incorruptibilem in 1. phys. tex. 82.

Ad hoc dr̄, quòd si poneretur antecedens, materia non remaneret, aliter sequeretur contradictio, vt dictum est supra, & cum dr̄, quòd hoc est contra philosophum ponentem materiam ingenitam, & incorruptibilem. Respondetur, quòd philosophus intendit materiam ingenitam, & incorruptibilem considerata natura sua, cum hoc tn̄ stat, quòd posito antecedente impossibili, sequatur ꝯn̄s impossibile, vt stat sub illo antecedente, sicut licet ponatur cœlum incorruptibile hæc, tamen conditionalis est vera, si cœlum esset alterabile, esset corruptibile. Sic in proposito. Si materia denudatur omni forma, desinit esse, verum quia est impossibile vt denudetur omni forma, sic ēst impossibile vt desinat esse. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 2. Si materia prius recipit quantitatem, vel habet eam inseparabiliter, antequam recipiat qualitates vt dispositiones ad formam substantialem.

CIRCA hanc q. aduerte, ꝙ difficilis est propter solennes defensores Comment. inter quos est Greg. in 2. dist. 12. q. 2. art. 1. vbi ponit tres conclusiones. Prima, quantitas materiæ dum rarefit aut condensatur non corrumpitur. Secunda, cum aliqua res corrumpitur, quantitas nõ corrumpitur. Tertia, qñ aliqua res augetur, nulla quantitas noua acquiritur, nec præcedens augetur, Prima conclusio nõ contrariatur doctrinæ B. Th. vt sustinebimus infra, quando quæremus, vtrũ quantitas possit intendi, & remitti, aliæ duæ sunt contra B. Th. ideo omnes rationes Gregorij soluendę sunt quibus conatur defensare viam Cõment. Tu igitur vt defendas viam B. Th. sic procedendum est. Primo, declaranda est via Comment. cum fundamentis suis. Secundo, ponetur conclusio Thomistica contra Comment. & probabitur rationibus B. Thom. Tertio, recitabuntur rationes Gregorij in fauorem Commentatoris, & soluentur.

Quantum ad primum aduerte, quòd vt ponit Greg. in 2. sent. dist. 12. q. 2. opinio Comment. fuit, & multorum sequentium eũ, quòd licet nulla forma sit inseparabilis à materia, nec aliqua qualitas, quoniam modo est sub vna forma, modo sub alia, idem dico de qualitate, tamen quantitas materię sibi coæue inseparabiliter adhæret, ita quòd in materia nunquam quantitas quantitati succedit, & hæc videtur expressa intentio Comment. in lib. de substantia orbis cap. 1. qui inquit. Materia prima nunquam denudatur à dimensionibus interminatis. Item inquit. Dimensiones simplices, quæ appellantur corpus simplex, non denudantur à prima materia, fundamentum autem Commentat. fuit, vt patet in eodem libro, quia credidit quòd si in corruptione rei corrumpitur quantitas, quòd corpus generandum fieret ex non corpore, & dimensio ex non dimensione, & materia A, remaneret in diuisa, & in distincta quantitatiuæ à materia B, Item non possunt imaginari Commentistæ, à quo possit corrumpi quantitas lapidis dum corrumpitur lapis, quoniam vel corrumpitur à suo contrario. & hoc non, quia

quan-

quantitati nihil est contrarium, vel concomitanter, puta qa corrumpitur forma lapidis,ex consequenti corrumpatur quã titas, & hoc non est necesse, quia licet non possit introduci alia forma in materia,nisi præcedenti remota,tamen quanti tas non obest quin alia forma introducatur, imò confert, vt recipiatur forma in materia à distincta à quacunque alia ma teria,sicut quando generatur ignis ex aëre nõ est necesse qua litatem simbolicam corrumpi ex 1. de generatione. Hæc est sententia Commentat.& sequentium eum,inter quos præcipuus est Greg.vbi supra,cuius principaliores rationes adducemus, & soluemus infra.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ mens B. Th. est in generatione substãtiali formam recipi immediate in materia, ita ꝙ nulla quantitas nec qualitas rei generãdæ præcedit for mam substãtialem, qm̃ subiectum formæ substãtialis est ens in pura potẽtia, quale est materia prima, similiter in corruptione substãtiali,ad corruptionem formę corrumpũtur om nia accidentia,inter quę est quãtitas,qm̃ cuiuscunque accidẽ tis ẜm viam peripatetici subiectum est ens actu, remota aũt forma substantiali,non remanet ens actu, qm̃ sola dat esse actu simpliciter ipsi materiæ,& ideo corrupta, siue separata à materia forma substantiali,desinunt esse omnia eius accidẽtia.Ex hac doctrina B. Th. ponitur conclusio contra Comment. nulla quãtitas est coæua, & inseparabiliter inhærens materiæ.Sed cum res gñatur,noua quantitas recipitur in ma teria,& præcedẽs corrumpitur,& hanc quidem cõclusionem conabimur probare ex fundamẽtis Arist. & primo sic,si quã titas immediate inhæret materiæ, ergo accidens ad quòd est motus pro subiecto habet ens in potẽtia, & nõ ens in actu, quòd est falsum secũdùm doctrinam philosophi. Consequẽtia nota,falsitas consequentis declaratur.Nam philosophus in 5.phys.in tex.8. ponẽs drĩam inter mutationem substãtia lem,& motum assignat pro drĩa,qm̃ illa est ex non subiecto in subiectum,vel econuerso, & per non subiectum intendit non ens actu,ens autem in potẽtia.Motus autem est ex subiecto in subiectum,& per subiectum intendit ens actu.Cum igr̃ motus,& terminus motus non distinguantur realiter, ne cesse est si subiectum motus est ens actu,& subiectum termi-

ni

ni motus esse ens actu. Constat aũt ad quantitatem esse motum, ergo quantitati repugnat pro subiecto, habere ens in potentia, quale est materia prima, sicut formæ substantiali repugnat apud philosophum habere pro subiecto ens actu.

Secundo sic. Cum quãtitas sit accidens, & forma substãtialis sit subᵃ ergo quantitas est ens ꝓm quid, & forma substãtialis est ens simpliciter ꝓm doctrinam Arist. in 7. metaph. tex. 3. & cum ex accidẽte, & subiecto fiat vnum, & ens per accidẽs ex 5. lib. metaph. cap. de ente, ergo ex quantitate, & materia fit vnum, & ens per accidens. Tunc vltra si quantitas immediate inhæret materiæ, ita quòd præcedat formam substãtialem, sequitur ens secundùm quid præcedere ens simpliciter, & ens per accidens esse prius ente per se, quæ oĩa sunt manifestæ falsa, quoniam ens secũdùm quid non est ens nisi in ordine ad ens simpliciter, & oẽ per accidens supponit per se.

Tertio sequitur, ꝙ potentia materiæ intimius, & essentialius respiciat accidens, quam formam substantialem, & maiorem colligationem habeat ad accidens quam ad subᵃm, quæ omnia sunt falsa. Consequentia probatur, qm̃ ꝓm hanc viam, materia respicit quantitatem inseparabiliter, formam autem substantialem separabiliter, falsitas autem consequentis, sic probatur, quoniam materia essentialius, & intimius respicit actum sui generis, quam actum alterius generis, maiorem enim affinitatem habet cum illo, quam cum isto. Sed forma substantialis est actus eiusdem generis cum materia, conueniunt enim in substantia, quantitas autem cum sit accidens, est actus alterius generis, quia non conueniunt in generalissimo (vt patet) ergo &c.

Plures rationes ad hanc conclusionem adducere possem, quas et alij adducere consueuerunt. Sed has puto sufficere.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ licet multæ fiant rõnes à Gregorio, et alijs Commentistis in fauorem Cõment. quas recitat, et soluit Capr. in 2. sent. dist. 18. q. 1. cõtra sextam conclusionem, tñ rõnes super quas expresse fundauit se Cõmẽt. loquens contra Auic. sunt istæ quas ẽt tetigimus in hac q. declarantes mentem Comment. et eas intendimus soluere.

Prima est. Diuersæ formæ substantiales recipiuntur in diuersis, et distinctis partibus materię, sed nõ est assignare in

mater

materia distinctas partes, nisi per quantitatem, ergo necesse est quantitatem præcedere formam substantialem in materia; aliter quælibet forma substantialis totam materiam informaret, ex consequenti in simul essent formæ contrariæ, vel tota materia vnicam formam haberet, ergo &c.

Quoniam hæc ratio videtur totum fundamentum Comment. & pro rei veritate est difficilis ad soluendum, ideo intẽdo declarare, quòd optimæ seruatur distinctio in partibus materiæ ꝑ quantitatem, ita quòd non datur instans, in quo materia non sit quanta, dato ꝙ omnis quantitas quæ erat in materia cum forma corrumpenda corrumpatur eodem instanti, in quo compositum corrumpitur, & dato ꝙ quantitas non sit coæterna materiæ, imò nec ꝓcedat formam substantialem, vt ergo id manifestetur adduco declarationem Heruei in q. de pluralitate formaꝶ, cuius resolutio stat in hoc, suppono quòd in ꝑmanentibus ex parte corruptionis, quæ est rei desinitio, non datur vltimum sui esse, sed primum sui non esse: ex parte vero gñationis datur primum sui esse, sed non datur vltimum sui non esse, & hæc iam cognoscere potuisti in tractatu de primo, & vltimo instanti, suppono insuper, quòd in eodem instanti, in quo desinit esse substantiale rei, ex consequenti, & ꝑ naturalem sequellam desinit omne esse accidentale eius, quoniam esse accidentis supponit esse substantiæ, sicut accidens supponit substantiam, similiter in eodem instanti in quo incipit esse rei substantiale, incipit & omne esse eius accidentale, naturaliter sequens esse substantiale, sicut risibile rationale sequit̃. His suppositis dico, quòd cum in aliqua parte materiæ est introducenda forma substã tialis, toto tp̃e præcedente instãs introductionis, materia est quanta quantitate quæ est cum forma abijcienda, in vltimo aũt instanti illius tp̃is, ꝙ est instans introductionis, est quanta quantitate concomitante formam gñandam. Nam in eodem met instanti, forma corrumpenda, & sua quantitas hñt primum sui non esse, forma vero gñanda, & sua quantitas hñt primum sui esse ex primo supposito. Cum igitur inter tempus, & instans non detur tempus nec instans medium, & idem instans sit in quo materia desinit esse quanta quãtitate formæ corrumpendæ ꝑ negationem de ꝓsenti, & positionem

tionem de p̄terito,& in eodem met instanti,materia incipit esse quāta quantitate formæ gn̄andæ ꝑ positionem de pn̄ti; & negationem de p̄terito,ex his ergo cōstat, ꝙ ad seruādam distinctionē quantitatiuam in partibus materiæ, non cogimur ponere quantitatē inseparabilem à materia,nec eādem remanere in genito,& corrupto.Ad argm̄ ergo cōcessa ꝓpositione prima,& secūda,nego ɔn̄am,ad ꝓbationem nego,ꝙ aliquod eoꝝ sequatur, quia nō datur instans in quo materia non sit diuisa in partes quantitatiuas modo supra exposito .

Sed hic solet fieri instantia dupliciter. Primo,quia cū substantia sit prior natura accidēte ex 7.metaph.tex.4. ergo forma substantialis gn̄anda prior est natura in materia,q̄ quantitas sua . Quæro ergo in illo priori naturæ , si materia est quanta,vel non,si non,ergo non semper materia remanet diuisa,&sic non recipiet hanc formam in hac parte,& illam in illa,si sic,contra,quia non quantitatæ formæ corruptæ,quoniam in illo instanti introductionis non est amplius , nec quantitate sequente formam gn̄andam : quoniam est prior natura sua quantitate : ergo si non ponis quantitatem inseparabilem à materia , non potes seruare indefectibiliter distinctionem quantitatiuam in partibus materiæ .

Secundo sequitur ex hoc positione , quòd duæ formæ disparatæ,& specificæ,& duæ quantitates eiusdem speciei, sint simul pro eodem instanti in materia,nam dicis,quòd in eodem instanti forma p̄cedens,& quantitas sua corrumpitur . Quòd aūt corrumpitur est,quia non est corruptio nisi entis existentis : & dicis quòd in eodem instanti forma sequens , & quantitas sua gn̄antur,ergo in illo instanti sunt,quoniam secundùm te in ꝑmanentibus in primo instanti gn̄ationis datur primū sui esse.Hæc aūt sunt manifeste falsa, ergo &c.

Ad primam dr̄,quòd in illo priori naturæ,materia est diuisa,non tamen est quanta quantitate formæ corruptæ, nec quantitate formæ gn̄andæ , sed est diuisa quantitate extrinseca ab hac materia , quæ scilicet est in alia materia ad hunc sensūm . Hæc materia est indiuisa in se,& diuisa ab alia materia, quia illa habet quantitatem, quam non habet hæc materia,ita quòd talis diuisio in illo priori erit ꝑ hr̄e,& non habere,in instāti autem introductionis erit diuisio per habere

in hoc ſenſu. Hæc materia in hoc inſtanti habet hanc quantitatem concomitantem hanc formam ſubſtantialem,&alia materia habet aliã,ergo ſunt diuiſæ abinuicē,& ſunt quātę.

Ad ſecundam nego ꝯñam,ad probationem cum dr̄, quòd corrumpitur eſt,dico,ꝙ hęc propoſitio propriæ verificatur, ſumendo corruptionem pro alteratione præuia ad nō eſſe,ſi autem ſumatur pro definitione rei in vltimo inſtanti terminante alterationem,ſic eſt falſa, & ſua oppoſita eſt vera. Sic enim exponitur. Res permanens corrumpitur,ergo deſinit eſſe, ergo nunc non eſt,& ante hoc, nunc fuit,ergo &c. Patet ergo,quòd non ſequitur duas formas diſparatas, & duas quantitates eſſe ſimul pro eodem inſtanti in materia, ſundatur enim in hoc falſo. Rei permanentis corrumpendæ datur vltimum ſui eſſe.

Secunda ratio Cōment. fuit,quia ſi quantitas, & dimenſiones non præcedunt in materia formam ſubſtantialem,puta formam ignis, qui eſt ſubſtantia corporea, fieret corpus ex non corpore,& dimenſio ex non dimenſione,fieret enim ignis ſecundùm te,ex materia non quanta,&forma non quãta,hoc autem eſt inconueniens, ergo &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo,negatur conſequentia, quoniam vt patet ex dictis,quando generatur ignis,in nullo inſtanti,materia eſt ſine quantitate. Secundo,dico,quòd nō eſt inconueniens corpus fieri ex non corpore in actu, corpore autem in potentia ſicut calidum in actu,fit ex calido non in actu,ſed in potentia,in propoſito dico, quòd non inconuenit,corpus,puta lapis fieri ex materia,quæ non eſt corpus actu,ſed corpus in potentia,inquantum eſt receptiua formę corporeitatis,et quantitatis, eadem enim potentia materiæ eſt primò ad formam ſubſtantialem, ſecundario eſt ad formam accidentalem,ſcilicet ad quantitatem, & qualitatem.

Vltra rationes Cōment. adhuc ſunt duæ rationes tractæ ex doctrina B.Th. quibus videtur materiam eſſe immediatū ſubiectum quantitatis,& primo ſic ſm̄ B.Th.vbicunque ponit ſufficientiam prædicamentorum vt in 3.phyſ.& in 5. metaph.in cap.de ente,quantitas conſequitur materiam,& qualitas formam,ſi conſequitur materiam,ergo non concomitatur formam in gñone rei,ſed pręcedit eam in materia.Prætere

terea ſuppoſito ꝙ in homine non ſit alia forma diſtincta ab anima intellectiua, quæritur aut quantitas conſequitur animam intellectiuam,& hoc non, quia fieret extenſa & quanta per accidens,ex conſequenti eſſet corruptibilis,aut conſequitur cõpoſitum : & hoc non,quia quòd conſequitur aliud poſterius eſt eo,quantitas aũt non eſt poſterior homine, cũ de rõne hominis ſit eſſe corpoream ſubſtantiam, ergo conſequitur ſolam materiam,ex conſequenti præcedit formam.

Ad hoc dicitur,ꝙ conſequitur ſolam materiam. ſed negatur illa conſequentia,ergo præcedit formam,nam non cõſequitur materiam vt ſuum ſubiectũ, ſed vt rationem receptiuam,vnde aduerte ſm doctrinam Heruei in 2.quolibet q.10. eſſe ſubiectum quantitatis,eſt habere quantitatem ſibi inhærentem qua ſit quantum primo & per ſe,& vt quòd,& ſic ſubiectum quantitatis eſt corpus, quod eſt ſubſtantia corporea; eſſe rationem ſuſceptiuam quantitatis eſt eſſe illud,quo quãtum eſt quantum ſubiectiuæ. & hoc eſt materia, quoniam remota materia non poſſet aſſignari,ſaltem in ſubſtantijs inferioribus principium eſſentiale quo ſubſtãtia compoſita ſit ſubiectum quantitatis,& præcipuę in homine,aliter, vt argumentum probat,ſi in eo principium & ratio recipiendi quãtitatem eſſet anima intellectiua,eſſet quanta per accidens,ex conſequenti educta de potentia materiæ.

Secundo ſic B.Th.in 4.lib.contra gentes cap.81.tenet expreſſę,ꝙ remanet materia ſub eiſdem dimenſionibus in mortuo & in viuo. Dicit.n.ſic,nullũ principiorum eſſentialium hominis per mortem omnino cedit in nihilum,nam anima rationalis manet poſt mortem,materia etiã quæ tali formæ fuit ſubiecta,manet ſub eiuſdem dimẽſionibus, ex quibus habebat vt eſſet materia indiuidualis,hæc ille, ex quibus patet, ꝙ concedit quantitatem immediate inhærere materiæ. Nec poteſt reſponderi: vt aliqui Thomiſtę rñdent,ꝙ licet B.Th. in primis operibus ſuis,vt in ſentẽtijs ſic tenuerit, tñ melius conſiderans in vltimis operibus,vt in prima parte, tenuit oppoſitum,& ſtandum eſt vltimæ determinationi ſuæ.

Hoc inquam non valet, quoniam ſumma contra gentes computatur inter vltima & præcipua opera ſua, & tenetur ꝓ teſtamento ſuo.

Alij dicunt, ꝙ in illo loco tenet cum Cōment. non ꝙ sic sentiat, sed quia scribit contra gentes negantes resurrectionem, voluit vti concessis ab eis ad declarandum resurrectionem esse possibilem. Sed nec id videtur valere, qm̄ in eodem cap. soluens eandem rationem inductam postquam distinxit de duplici corporeitate, loquēs de corporeitate quæ non est aliud quàm tres dimensiones, dicit sic, & si hæc corporeitates in nihilum reddit corpore humano corrupto, tñ idem homo resurget quia corporeitas primo modo dicta, .i. quæ est forma substantialis, & idem est cum anima intellectiua manet, hæc illæ. Et aduerte quòd ly, & si, non stat conditionaliter, sed pro quamuis vt patet, qm̄ subinfert, tñ idem hō &c. Quare videtur in eodem contextu sibi contradicere.

Ad hoc igitur dico, ꝙ fuit intentio B. Th. easdem dimēsiones non remanere actu, cum hoc tñ stat, ꝙ non omnino reddant in nihilum, qm̄ stant in materia vt in radice. Nam ex eo quòd remanet forma corporeitatis vnibilis materiæ, stāt potentialiter, & radicaliter dimensiones in materia, vnde qñ B. Th. dixit, quòd materia etiam quæ tali formæ subiecta fuit, manet sub eisdem dimensionibus, intelligendum est nō actu, sed radicaliter, sicut vegetatiuum remanet radicaliter in anima separata. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. Si aliqua qualitas quæ sit dispositio ad formam introducendam, præcedit formam ita quòd non corrumpatur in aduentu formæ.

POSTQVAM quæsiuimus quō materia se habeat ad quantitatem, nunc quæritur quō se habeat ad qualitates disponentes materiam ad formam recipiendam, & queritur an recipiantur immediate in materia, & maneant in aduentu formæ. Aduerte igitur, ꝙ hæc quæstio trahit difficultatem, ex eo ꝙ necesse est materiam disponi ante aduentum formę, quoniam actus recipitur in patiente disposito, & si in aduentu formæ dispositiones corrumpuntur, ita quòd remaneat materia nuda, videtur esse indisposita sicut ante, ex quo nullę dispositiones remanent. Hoc est pręcipuum fundamentum tenentium oppositum. Sed hoc non te moueat, verum vt verus Thomista sic procedes. Primo, pones conclusionem

pro

pro parte negatiua. Secundo, declarabis quomodo stat materia disposita. posita quòd omnes dispositiones corrumpantur in aduentu formæ. Tertio, solues quædam, quæ insurgent contra determinationem fiendam.

Quantum ad primum, ponitur hæc conclusio, nulla qualitas dispositiua præcedit formam in materia, ita quòd remaneat in aduentu formæ. Pro notitia huius aduerte, ꝙ cum ex aliquo debet generari aliquid, puta ex ligno ignis, necesse est materiam stantem sub forma ligni, disponi per agens calidum cum introductione caliditatis, & siccitatis ad formam ignis, & cum tanta siccitas, & caliditas receptæ fuerint in ligno, ꝙ cum eis in quinto gradu, nõ stat forma ligni, sed sunt pro forma ignis, corrumpitur lignum, remouetur forma ligni à materia, & cõmittanter corrumpuntur caliditas, & siccitas introductæ pro expulsione formæ ligni, & ꝓ receptione formæ ignis, & eo instanti quo obijcitur forma ligni cum omnibus dispositionibus, introducitur forma ignis in materia nuda, quæ est in mera potentia, & accipit esse actu à forma substantiali introducta, & non ab aliquo accidente præuio. Hanc conclusionem sic declaratam probo tali ratione. Suppono primo, ꝙ forma substantialis dat esse simpliciter, ita ꝙ quàm primum est recepta in materia verum est dicere, talis res est absolutæ, & simpliciter, forma aũt accidentalis dat esse nõ simpliciter, sed tale, puta calidum, siccũ &c. Et rõ huius suppositi est, qm̃ sicut substantia est ens simpliciter, & accidens est ens ſm quid ex 7. metaph. sic proportionaliter forma quæ est substãtia, dat esse simpliciter, & forma quę est accidẽs, dat esse ſm quid, suppono secundo, ꝙ in accidentalibus propositio de tertio adiacẽte supponit veritatem propositionis de secũdo adiacente. Nam hæc ideo est vera, homo est albus, qa homo est, ita ꝙ esse album supponit esse substãtiale hominis. Ex his arguitur sic, si accidẽtia dispositiua præcedũt formam introducendam in materia, & remanẽt, dant esse actu ipsi materiæ, omnis. n. forma dat esse ei in quo recipitur, & tunc quæro, aut dant esse actu materiæ simpliciter, vel ſm quid, non simpliciter, qm̃ ex primo supposito hoc conuenit formæ substantiali, cum sit substantia quæ est ens simpliciter, nõ ſm quid, qm̃ ex secũdo supposito esse acciden

tale, quòd est esse ſm quid, supponit esse simpliciter cuius signum est, ꝙ in accidentalibus propositio de tertio adiacente supponit propositionem de secundo, ergo si materia debet esse calida vel sicca &c. necesse est vt prius sit sub forma substãtiali, per quam primo trahitur extra potentialitatem, & fit actu simpliciter. Impossibile est ergo in aduentu formæ pręsupponi aliquas dispositiones, quæ non corrumpãtur, & hæc est vera via peripatet. Consideranti. n. quòd materia quodam ordine respicit formas, statim apparet rationabile, ꝙ suscipiat prius eam, per quam fit actu simpliciter, quàm eam per quam fit actu secundum quid.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ si ille dispositiones nõ non causarentur, quandiu res corrumpenda alteratur, & materia disponitur ad remotionem formæ quam habet, & ad receptionem formæ quam non habet. Et si consimiles dispositiones non concomitarentur formam introducendam, quales fuerunt causare ante instans introductionis formæ. Materia vtique remaneret indisposita, verum quia materia iam fuit sub præcedentibus. & erit sub consimilibus concomitãtibus ex tali ordine ad præcedentes. & ad subsequẽtes, remanet sufficienter disposita, quoniam est ac si eas haberet, considerato ꝙ de facto haberet, si non deficeret subiectum susceptiuum, quòd vt dictum est debet esse ens actu, & quoniam remota forma corrumpenda non remanet materia actu, sed fit actu per formam generandam, hinc est ꝙ non remanent actu dispositiones præcedentes. Cum hoc tamen stat vt dictum est, ꝙ materia remanet disposita, & designata ad talem formam, pro cuius receptione præcesserunt dispositiones. Et si dicas, ergo si corrumpuntur in instanti introductionis, vanæ fuerunt introductæ pro receptione formæ generandę, nego consequentiam, quoniam sic requirit ordo corruptionis & generationis naturalis. & si dicas si materia remanet disposita ex ordine ad dispositiones præcedentes, vanæ concomitantur consimiles formam generãdam, nego consequẽtiam, quoniam consimiles concomitantur non pro introductione, sed pro conseruatione formæ in materia.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ cõtra determinationem factam, videtur esse philosophus in 2. de generatione in text. 25.

25.vbi assignans rationem facilioris transmutationis inter elementa simbolica dicit,quia facilius est vnum quàm multa transmutare, vbi Comment,inquit, ignis fit aer corrupta siccitate tantum,& remanēte caliditate,ergo ſm philosophū non corrumpuntur omnia accidentia in aduentu formę,sed quædam remanent, quæ prius fuerunt in re corrupta, illa.s. quæ faciunt pro forma generanda.

Pro solutione huius dubij aduerte,ꝙ qui sequuntur Comment.vt Marsilius in 2.de generatione,q.10.& Albertus Saxo.in q.8.tenent ꝙ qualitas simbolica remanet eadem numero in generato & corrupto. quia extimant non aliter posse saluari faciliorem transitum inter elementa simbolica. Nā si vtraque qualitas corrumpitur, vt in elemento non simbolico,non videtur ratio facilioris transitus,cum tot corrumpantur in generatione elementi simbolici sicut non simbolici, & præterea. Quomodo saluabitur dictum philosophi dicentis: facilius est vnum quàm multa trasmutare.

Sed contra hanc viam est B.Th.& omnes qui tenent determinationem factam. Isti dicunt,ꝙ qualitas simbolica corrumpitur sicut non simbolica,aliter eadem qualitas numero migraret de subiecto in subiectum,nam quando ex igne generat aër,si calidas non corrumpitur, sicut prius inerat igni, sic deinde inerit aëri,nec valet diceret (vt Marsilius in 2. de generatione q.10.)qui tenet,ꝙ qualitas simbolica est tātum in vno subiecto.i.in materia prima, quæ remanet eadem in elemento corrupto & in genito,duorum autem est tm̄ denominatiuæ, sicut.n.caliditas aëris denominabat aërem calidū antequam conuerteretur in ignem, sic eadem numero denominat ignem calidum generatum ex aëre. Hæc inquam responsio non euadit argumentum quoniam caliditas sicut dabat formaliter esse calidum aëri,ita si remanet eadem in igne genito ex aëre dat igni formaliter esse calidum. Sed non potest dare sibi formaliter esse tale,nisi realiter insit illi,ergo nō solum denominatiuæ est duorum, sed formaliter & realiter, & sic migrat realiter de subiecto in subiectum,quòd apud omnes est impossibile. Hæc est mens B.Th.in 2.de generatione in expositione tex.25.contra quam instatur dupliciter.

Primo,quia vt tactum est si tot corrumpuntur sicut in elemē

to fimbolico, non poterit assignari ratio facilioris transitus. Secundo, non poterit saluari dictum philosophi dicentis, facilius est vnum quàm multa transmutare.

Ad primum inuenio duas responsiones rationabiles, vna est Egidij in 2. de generatione in expositione tex. 25. & intendit, q̄ licet tot corrumpantur, quot in non simbolico, tñ est facilior trāsitus, quia in non simbolico vtraque qualitas corrumpitur per se, & à suo contrario, in simbolico aūt vna tm̄ per se, & à suo contrario, altera vero tm̄ per accidens, quia ad corruptionem sui subiecti, quòd est ipsum compositum ex materia, & forma substantiali. Alia responsio est B. Th. in eodem loco, & intendit, quòd ideo est facilior transitus, licet vtraque qualitas corrumpatur, quia qualitates nō simbolicæ corrumpuntur cum resistentia, eo q̄ vt contrariæ resistūt corrumpētibus suis contrarijs, & reagunt quantum pñt, qualitas aūt simbolica, sine aliqua resistentia, & reactione corrumpitur, non .n. caliditas aëris corrumpendi resistit aut reagit in caliditatem ignis generādi, cum simile nō agat in suum simile, nec ei resistat. Quia igitur in generatione simbolici est resistentia solum per vnam qualitatem, in non simbolico aūt per duas, ideo gn̄atio huius facilior est, illius aūt difficilior.

Sed contra hanc rñsionem instatur argō Marsilij vbi supra, in nō simbolicis duo agunt, & duo resistūt, in simbolicis vnum agit, & vnum resistit, sed talis est proportio vnius ad vnum, qualis est duoꝝ ad duo ceteris paribus, ergo æque velox erit transitus inter simbolica, vbi vnum agit, & vnum resistit, & inter non simbolica vbi duo agunt, & duo resistunt.

Ad hoc dicitur, q̄ cetera non sunt paria, nam in duobus simbolicis minus resistit suæ contrariæ qualitas non simbolica, quàm in non simbolicis duæ non simbolicæ suis contrarijs. Puta minus resistit humiditas aëris siccitati ignis, quam humiditas, & frigiditas aquæ siccitati, & caliditati ignis, & ratio est hæc, qm̄ caliditas ignis coadiuuat siccitatem ad corrumpendum humiditatem aëris, siccum enim adiūctum calido fortius exiccat. Quando autem siccitas ignis corrumpit humiditatem aquæ non ita coadjuuatur à caliditate, quoniā frigiditas aquæ retardāt caliditatem ignis, est & alia ratio euidentior, quoniam caliditas aëris cōiuncta caliditati ignis adiuu

adiuuat ſiccitatem ignis ad corrumpēdum humiditatē aëris, non quidem per ſe,qm̄ vt ſic eſt naturalis aëri,ſed per accidēs .i. quia fit innaturalis aëri ex coniunctione ad caliditatem ignis,& tunc facta innaturalis.i.excedens proportionem debitam aëri,deſtruit humiditatē aëris. Id aūt non contingit in non ſimbolicis, non .n. frigiditas aquæ adiuuat calorē ignis ad corrumpendum humiditatem aquæ, nec humiditas aquæ adiuuat ſiccitatē ignis ad corrumpendum frigiditatem aquę, qm̄ non ſimbola,& contraria potius ſe mutuo corrumpunt, quàm adiuuēt,aut ſe mutuo conſeruēt.Patet ergo,ꝙ non ſeruatur talis ꝓportio vnius ad vnū in corrumpendo,qualis eſt duorum ad duo,eo ꝙ reſiſtentia nō eſt æqualis,vt declaraui.

Ad ſecundum autem dicitur, ꝙ dictum philoſophi ſic habet intelligi,facilius eſt vnum quam multa tranſmutare,qm̄ licet pro veritate tot corrumpantur in gn̄atione ſimbolica quot in non ſimbolica, tn̄ eſt ac ſi vnum tm̄ corrumperet, quoniam ſimbolica qualitas,ſine reſiſtentia corrumpitur, in non ſimbolicis autem multa per ſe, & cum reſiſtentia corrūpuntur, propterea verum eſt dicere, quòd facilius eſt vnum cum reſiſtentia,quàm multa cum reſiſtentia tranſmutare.

Aduerte, ꝙ contra determinationem factam multa formantur, & ſoluuntur argumenta, recitata à Capr. in 2. diſt. 15.q.1.& ex eis magis apparentia adducit Paul.Sonc. in lib. 8.metaph.q.9. Sed in his nolo immorari,quoniam & Capr. & Paul. tibi ſufficient. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 4. Si materia poteſt ſimul informari pluribus formis ſubſtantialibus.

IAM expediuimus qūo materia reſpicit formas accidētales,nunc autem conſiderabimus qūo reſpicit ſubſtātiales, & qm̄ ſupra probauimus, ꝙ materia prima immediate recipit formam ſubſtātialem, reſtat conſiderandum ſi poteſt ſimul informari pluribus formis. Ex hoc enim manifeſtum erit ſi in eodem compoſito poſſunt eſſe plures formę vel nō, & quoniam hæc quæſito prolixam diſcuſſionem requirit propter multiplices opiniones circa pluralitatem formarum in eodem, ne fiat confuſio, cum ſit eadem ratio de vno compoſito,& præcipuæ de animato,ſicut de alijs, aſſumo illud compoſitum in quo videtur maior ratio plurificandi

formas propter multiplicitatem suarum operationũ, & hic est homo secundum omnes, si ergo cõstabit, ꝙ in homine est tantum vna forma de alijs compositis, non erit dubium. Pono igitur hanc diuisionem. & de quolibet diuisionis mẽbro erit consideratio particularis.

Si in homine sunt plures formæ, vel est forma corporeitatis coëterna & inseparabilis à materia ſm Auic. & aïa qua hõ cõstituitur in spẽ, vel est forma corpeitatis, quę & forma mixti dr̃ separabilis tñ à materia, & aïa qua hõ constituit in spẽ, vel istę plures formæ sunt formæ elementoꝝ, vel sunt ſm p̃dicata quidditatiua, vel ſm numeꝝ operationẽ vitalium, puta quia differunt vegetare, sentire, intelligere, ita differunt realiter aïa vegetatiua, sensitiua, intellectiua, vel ſm numerum & diuersitatem partium, organicarum. Sed nullo istoꝝ modorum plurificantur formæ in homine, nec ex consequenti in quocunque alio composito, vt apparebit infra, ponendo pro singulis membris diuisionis conclusiones negatiuas.

Quãtum ad primum membrum diuisionis, aduerte, quòd Auic. in 1. lib. sufficiẽtiæ in cap. 2. distinguens de corpore, vt est in genere substantiæ. & vt est in genere quãtitatis, quòd non est aliud quàm trina dimensio, extimat ꝙ forma corporeitatis quæ est substantia, ita inest materiæ, ꝙ non mutatur nec separatur ab illa, dimẽsiones aũt permutantur, ita ꝙ materia existens inseparabiliter sub corporeitate, recipit alias & alias dimensiones ſm q̃ exigunt formæ specificæ, quas materia successiuæ recipit, & exemplificat de cera dicens. Quia cera aut pars aquę aliquando habet dimensiones in effectu. s. lõgit. lat. profund. definitas suis terminis. Sed quando commutatur figuræ ceræ corrumpuntur vnaquæque illarum dimensionum assignatarum, & succedunt loca illarum aliæ dimensiones, & corpus remanet in sua corporeitate, nec permutatum nec corruptum, forma enim quam assignauimus, scilicet quòd ipsum est eiusmodi, in quo possibile est intelligi has dimensiones, nec est permutata, nec corrupta. Ratio autem quæ mouit Auicen. extimatur esse, quia cognouit necesse esse partes materiæ distingui quantitatiuæ, vt si secundum diuersas partes receptiua diuersarum formarum, extimauit autem corporeitatem de genere quantitatis non posse

posse inesse materiæ, nisi prius insit corporeitas de genere substantiæ, eo quòd accidens supponit subiectum in actu in quo recipitur, & in hoc differt opinio Auic. de corporeitate ab opinione Cōment. de dimensionibus. Quia enim extimauit Cōment. dimensiones posse inesse materiæ, immediatæ posuit eas coëuas, & inseparabiles à materia, & negauit corporeitatem positam ab Auicen. Sed imaginationem Cōment. reprobauimus supra, nūc autem reprobabimus Auic. sub hac conclusione, corporeitas non est coæterna, nec inseparabilis à materia, imò nec secum compatitur aliam formā substantialem in homine, nec in alio composito, pro prima parte arguitur sic: si corporeitas est coæterna, & inseparabilis à materia, quæro, aut illa corporeitas est vniuersalis, vel singularis, non vniuersalis, quia vniuersalia non dant esse, nec habent esse nisi per singularia, aliter coincides cum Plat. & multo minus informant materiam. Non singularis, aliter sequitur, quòd idem indiuiduum locatur sub duplici specie in genere substantiæ, nam accepto Socrate verum est dicere, ꝙ est in specie hominis propter animam rationalē, & probo ꝙ si corporeitas inest materiæ Socratis in aduentu animæ. Socrates est in alia determinata specie, & arguo sic. Omnis forma substantialis singularis, & indiuidua coniuncta materiæ constituit hoc aliquid, & compositum determinatæ speciei. Sed corporeitas existens inseparabilis à materia Socr. est forma, &c. ergo &c. Nec valet dicere, ꝙ maior non est vera, nisi de forma perfecta, corporeitas autem velut fundamentum superuenientium formarum est imperfecta. Hoc inquā non valet, quoniam licet forma imperfecta non constituat hoc aliquid ita perfectum sicut facit forma perfecta, tamen verum est dicere, quòd proportionaliter constituit hoc aliquid ita perfectum in genere suo, sicut forma pfecta in genere suo, sicut forma terræ ita constituit terram perfectam perfectione debita terræ, sicut forma ignis ignem perfectione debita igni. Et aduerte, vt exerceas te in sustinendo hoc principium. Quælibet forma substantialis quantumcunque imperfecta, facit hoc aliquid, & cōstituit in specie determinata, ex hoc enim corruit tota vis ponentium pluralitatem formarum.

Secun

Secundam partem conclusionis sic manifesto, si secum cō patitur aliam formam, quæro aut forma superueniēs trahit materiam extra potentialitatem, aut non, si non trahit eam, ergo corporeitas non dat materia esse actu, ex consequenti ita est ens in potentia existens sub corporeitate sicut ante ꝙ est contra Auic. & præterea, frustra poneretur in materia, si trahit eam, ergo materia iam est actu per corporeitatem, ex consequenti forma superueniens aduenit enti in actu, ergo secundùm illam non est generatio substantialis, quoniam philosophus in 5. phys. tex. 8. ponens differentiam inter motum, & mutationem substantialem, assignat pro subiecto motus ens actu, & pro subiecto mutationis substantialis ens in potentia, ponere ergo aliam formam, aduenire materiæ actuatæ per corporeitatem non est aliud, quàm destruere generationem substantialem.

Aduerte, ꝙ contra hanc determinationem fiunt multa argumēta in fauorē Auic. quæ soluemus post resolutionē secūdi in mēbri diuisionis, qm̃ vtrique deseruiūt vt declarabitur.

Quantum ad secundum membrum diuisionis aduerte, ꝙ Scotus vt patet in 4. sent. dist. 11. & Ant. And. in lib. 7. metaph. q. 17. licet nō concordent cum Auic. quo ad modum ponendi formam corporeitatis distinctam à forma vltimata, & ꝓpria qua constituitur compositum in sua propria specie, cōcordant tñ in positione, vnde aduerte, ꝙ in vno conueniunt cum Auic. & in tribus discordāt, conueniūt quidem in hoc, ꝙ sicut Auic. ponit distinctionē realem inter formam corporeitatis, & formam specificam in eodem, sic Scot. in aliqbus compositis tenet eādem distinctionem, & maxime in rebus animatis. Discordāt aūt in duobus. Primo, quia Auic. in omni composito tam in elemēto, quam in elemētato, tam in animato, quam nō animato, posuit formam corporeitatis distinctam à forma specifica, & ratio sua fuit, quia cum extimauerit (vt dictum est supra) formam corporeitatis esse inseparabilem à materia, si esset idem cum formis specificis substātiarum inferioꝝ, non posset reddere rōnem, quare tam elementa quam elemētata substātialiter corrumpunt̄, nō. n. est corruptio substātialis, nisi quia forma dās esse substātiale remouet̄ à materia, si ergo formæ specificæ hoꝝ inferioꝝ non

disting

distinguerentur à corporeitate, iuxta positionem Auic. non essent substantiæ corruptibiles, Scot. aũt in solo viuente ponit formam corporeitatis distinctam realiter à forma specifica, quæ est anima, & rō quidem Scoti fuit, quia anima quæ vr̃ esse forma inextẽsa non potest causare in viuente ea quæ causantur à forma corporeitatis. Hæc aũt sunt facere rem quantam, & extensam. Non.n. vr̃ possibile ꝙ forma inextensa qualis est anima det esse extẽsum, & quãtum, & ideo cum videamus viuentia inferiora hr̃e esse extẽsum, cum sint corporea, credidit Scot. necesse esse ponere in viuente vltra animam formam corporeitatis, quam appellat formam mixti, eo ꝙ consurgit ex mixtione elementoꝵ, in elementis aũt, & elementatis inanimatis, vt in lapidibus, nõ posuit formam mixti distinctam à forma specifica, qm̃ cum forma elementi, & elemẽtati inanimati, nõ sit vllo modo immaterialis nec spiritualis, potest dare esse specificum, & esse corporeum, ꝙ est esse extensum, & quantum, ita quòd virtualiter potest quidquid potest forma corporeitatis, ex ꝑñti non est necesse ꝙ distinguatur à corporeitate, vnde apud Scotum est hoc vt principium. Cuicunque debẽtur plura esse si illa possunt causari ab vnica forma, nõ plurificantur in eo formæ, si aũt nõ possunt causari ab vna, necesse est formas in eo plurificari. Discordat secundo quia Auic. posuit eam coæternam, & inseparabilem à materia, Scot. aũt non, nam ẽm ipsum qñ gñatur sortes, ꝑ additionem agentis naturalis ante formam specificam, & vltimatam, introducitur in materia forma corporeitatis, qua sortes habet esse corporeum q̃ tenet remanere in sorte mortuo donec paulatim resoluitur in elemẽta, tunc enim soluitur forma mixti, & qm̃ post separationem animæ adhuc ẽm Scot. stat forma mixti, ideo secundùm ipsum, corpus viuum, & corpus mortuum est idem numero corpus. Hæc fuit imaginatio Scoti, & rationes ad eam formabimus in vltimo huius partis, & soluemus.

Nunc aũt reprobanda est positio sua, quo ad duo, primo. Quantum ad illud quòd dicit, formam specificam in viuentibus quæ est anima, non posse causare in viuente ea quæ causat forma corporeitatis. s. esse extensum, & quantum, qm̃ anima est inextensa. Contra hoc quidem arguitur, quoniam licet

licet de anima intellectiua verum sit, ꝙ est penitus inextẽsa, tñ id vniuersaliter sustinere non potest Scot. de anima vegetatiua, & sensitiua, nam anima cuius oẽs potentiæ sunt organicæ, & actus organici, vr̃ esse extensa, & quanta ꝑ accidens. Hac.n.rõne tenemus animam intellectiuam, vt intellectiuam, esse penitus inextensam: qm̃ potentiæ intellectiuæ, & actus intelligendi sunt non organici, sed constat ꝙ potẽtię, & actus aiæ vegetatiuæ, & sensitiuæ sunt organici, ergo &c.

Præterea, posito ꝙ Scot. posset saluare dictum suum, quo ad animam sensitiuam animalis perfecti, non tñ quo ad vegetatiuam in plantis, nec quo ad sensitiuam in imperfectis, vt in animali anuloso, & arguo sic. Anima quæ indifferenter animat partem in toto, & separatam à toto est extensa ꝑ accidens, quia nisi diuideretur ad diuisionem partis nõ animaret partem extra totum. Hac.n.rõne multi tenent sensitiuã animalis perfecti esse inextensam omnino, quia non animat partẽ extra totum. Sed constat, ꝙ vegetatiua in planta, animat partẽ extra totum, aliter ramus decisus, & plantatus nõ viueret, similiter sensitiua in animali anuloso, vt in lacerta animat partẽ extra totum, ergo &c. & hoc cõfirmatur per philosophũ in 2. de anima tex. 19. vbi sic inquit, sicut.n.in plãtis quædam vñr diuisa viuentia, & separata abinuicem, tãquam existente in his anima, actu quidẽ vna in vnaquaq; planta, potentia aũt pluribus sic videmus, & circa alteras animæ differentias accidere vt in enthomis decisis, &c. Ex quibus constat, ꝙ si in planta, & in enthomo, est anima vna actu, & plures potentia, quòd est quanta per accidens, aliter non diuideretur, nec fieret actu plures ad diuisionem partium à toto.

Secundo arguitur contra Scot. quantũ ad hoc, quòd tenet in homine formam specificam quę est anima intellectiua, & formam corporeitatis distinguit realiter, & formam corporeitatis præcedere tempore animam intellectiuam, & remanere in aduentu animæ, ita quòd anima aduenit materiæ iã existenti, & aduenit composito iam extẽso per formam corporeitatis, & per trinam dimensionem concomitantem formam corporeitatis. Contra hoc igitur sic arguitur. Anima q̃ recipitur in subiecto existenti actu, & iam extenso inquantũ extenso, de necessitate fit extensa per accidens. Hæc patet,

quo-

quoniam non alia ratione albedo recepta in subiecto quanto sit extensa per accidens, nisi quia recipitur in extenso per superficiem inquantum extenso. Sed fm Scot. anima intellectiua distincta realiter à corporeitate, recipitur in subiecto iam existenti actu, & extenso, inquantum extenso, quoniam secundùm ipsum recipitur in composito ex materia, & forma corporeitatis, ergo de necessitate sit extensa per accidẽs, quòd est contra ipsum Scot. & contra veritatem, quoniam communiter tenetur, formam extensam educi de potentia materiæ, non ergo tenendum est formam corporeitatis distingui realiter ab anima intellectiua.

Vltimo soluendæ sunt rationes principaliores quæ solent induci pro opinione Scoti. & sequentium viam suam.

Prima. Homo vere est corpus, & est prędicatio in primo modo per se, ergo essentialis, ergo per aliquam formam est corpus, & non per animam intellectiuam, ergo per formam corporeitatis distinctam ab anima intellectiua.

Ad hoc potest dupliciter rñderi primo concesso, ꝙ homo vere, & essentialitẽr, & in primo modo per se sit corpus, nego hanc consequentiam, ergo per aliquam formam, nã aliqua prædicata essentia sumunt à materia, quæ est pars essentiæ in substãtia composita, sicut ibi homo est corruptibilis, non per formam quę est anima intellectiua, sed propter materiam substantiam priuationi. Sic in proposito, homo est corpus propter materiam quę licet non sit subiectum trium dimensionum, est tñ ratio receptiua eaꝝ in homine, & non forma hominis, vt diximus in q. 2. huius octaui. Secundo, cõcesso, ꝙ homo sit corpus per aliquam formam, nego quin ꝑ animam intellectiuam, nec obstat quia est spiritualis, nam licet inquantum intellectiua sit mere spiritualis, tñ quia fm substantiam æquipollet formæ corporeitatis, & vegetatiuæ, & sensitiuæ, non inconuenit ꝙ per ipsam homo habeat esse corporeum, & sit corpus, nec est necesse ad hoc, ꝙ anima det esse corporeum, sit formaliter corporea. i. extensa siue q̃uãtã per se, vel per accidens, sed ꝙ sit pars quanti per se, & qm̃ substantia animæ intellectiuæ est pars quanti per se. i. hominis qui est quantus per se propter materiam, quam diximus esse rationem recipiendi in homine quãtitatem, ideo per ipsam

homo

homo est corpus, Quòd si anima esset spiritualis, vt substantia separata non posset per ipsam homo esse corpus, quia substantia separata nō est apta esse pars essentialis rei quātæ.

Secundo. Homo componitur ex corpore, & anima, igitur aut corpus est materia sola, & hoc non, quia possemus dicere elementum esse compositum ex corpore, & forma sua, ꝙ nullus dicit, aut est materia cum aliquo accidente, puta cum quātitate, & hoc non, quia nullum accidens est de essentia hominis, sed esse corpus est essentiale homini, aut est materia cum anima intellectiua, & hoc non, quia cum dr̄ homo est compositus ex corpore, & anima intellectiua, ly anima condistinguitur vt pars cōtra ly corpus, ergo est materia cum forma corporeitatis, quæ est alia forma ab anima intellectiua.

Ad hoc dr̄, quòd est anima intellectiua cum materia, non ꝓ gradu intellectiuo, sed vt dat esse corporeum. Nec est verũ quòd anima, & corpus sint duæ partes ita condistinctę, quòd corpus non includat animam, imò dico, quòd ly corpus, est quoddam totum compositum ex materia, & anima intellectiua secundùm substantiam suam, licet non ſm intellectiuam, nec concedendum est hominem componi ex corpore, & anima vt duabus partibus, quarum vna non includit aliā, licet apud vulgus videatur sic esse, sed potius dicendum est ꝙ corpus est quoddam totum, & anima pars.

Tertio. Qn̄ animal moritur, materia ꝓ nullo instanti est sine forma corporeitatis, quæro ergo, aut est eadem numero quæ fuit in materia, dum animal viueret, aut noua introducta, non noua introducta, qm̄ nullus effectus vnus ſm speciē producitur indifferenter à quo vis agente vno vel pluribus ſm speciem, nec ēt indifferenter ſm quamlibet mutationem præuiam, sed à determinato agente, & per determinatam mutationem præuiam. Sed videmus ꝙ si animal moritur gladio vel fuste, vel suffocatur, vel morbo intrinseco, vel quocunque alio modo, semper cadauer eius est eiusdem rationis, ergo nō tunc de nouo producitur illa forma corporeitatis, sed præerat in viuente, producta à determinato agente.

Ad hoc dr̄, ꝙ est producta de nouo, ad improbationem nego maiorem, qn̄ effectus est via ad definitionem rei. Talis. n. effectus ordinatur ad formam cadaueris, quæ est forma vilis,

& cum sit vilis non inconuenit quòd à diuersis agentibus, & diuersis modis, siue mutationibus producatur, præcipuæ qa conueniunt in hoc, quòd licet diuersimode agant, tamē semper causant alterationem, qua disponitur materia ad remotionem animæ, & receptionem formæ cadaueris, quæ ex vilitate sua de facili producitur, & veluti naturali sequella sequitur obiectionem animæ.

Quarto. Mortuo animali, remanent eadem accidentia, vt quantitas, figura, color &c. ergo remanet eadem forma corporeitatis, per quam insunt.

Ad hoc negatur antecedens, licet enim similia introducātur concomitantia formam cadaueris, non tamen sunt eadem, licet sensus aliter iudicet. Sicut non sunt eadem accidentia præcedentia, & concomitantia formam generandam, sed similia, vt diximus supra.

Alia argumenta recitat Paul. Sonc. in 8. metaph. q. & soluit contra Scotum ac sequentium eum, quæ videbis ad placitum. Mihi sufficit soluisse ea, in quibus principaliter se fundat opinio Scotistica.

Quantum ad tertium membrum diuisionis aduerte, ꝙ & Auic. & Comment. ponunt in elementato vltra formam specificam, remanere formas elementorum actu. Sed differenter, qm̄ Auic. voluit eas remanere integras. Cogitauit enim ꝙ cum sint substantia, non recipiunt magis, & minus, vnde cum consistant in indiuisibili, necesse est in mixto dum generatur aut eas corrumpi aut remanere integras. Sed non est dicendum quòd corrumpantur, qm̄ hæc esset falsa, elementatum componitur ex elementis, partes. n. componentes necesse est saluari in composito, remanent igitur integrę, verum quia aduertit, quòd si formæ elementorum remanent integræ in mixto, & si qualitates eorum remanerent in suis excellentijs intensæ, non posset fieri mixtio (necesse est enim mixta iuxta naturam suam esse temperata, pro quanto vnum declinat magis ad siccitatem, alterum ad oppositum, vnum ad caliditatem, alterum ad oppositum) ideo voluit Auicen. qualitates elementorum corrumpi per alterationem adinuicem, & ex eis constari qualitatem vnam, quam dicebat, complexionalem continentem in se virtualiter omnes

omnes quatuor qualitates non tamen æquali gradu, sed pro diuersa complexione, aliquando declinat ad calidum aliquādo ad oppositum. Hæc fuit imaginatio Auic. contra quam arguemus infra, & soluemus rationes suas.

Auerroës autem licet in 1. de generatione Comment. vltimo videatur tenere cum Auic. tamen in 3. lib. de cœlo comment. 67. penitus recedit à via Auic. Et dicunt commentistæ id non esse mirum, quōm in iuuentute composuit super lib. de generatione, in senectute autem super lib. de cœlo. Igitur vt sustineret mixtionem non esse corruptionem, posuit elementa, & formas eorum saluari actu in mixto. Credidit enim, ꝙ si non saluantur actu, mixtum non esset mixtum, quæ.n. miscentur non corrumpuntur. Nam dicit philosophus in 1. de generatione text. 84. Quæ miscentur, neque corrumpuntur, neque vnum, neque ambo, vt autem sustineret mixtionem non solum ſm sensum, sed veram mixtionem, in qua ſm doctrinam philosophi in 1. de gñatione tex 85. & 85. nulla pars distinguitur situ ab alia, sed fit mixtio ſm totum, ita quòd miscibilia côueniunt in vnam formam compositi, quòd fit vnū per se, & aduertens hoc esse impossibile, si formæ elementorum remanerent actu integre in mixto, vt magis declarabitur quando arguemus contra Auic. posuit ipsas remanere refractas, siue remissas. Dicit enim quòd suscipiunt magis, & minus, & sunt contrariæ, & sunt mediæ inter formas substātiales, & accidentales propter suam imperfectionem, cum sint propinquissimæ materiæ primæ, & ideo non est mirum si vt accedunt ad naturam formarum accidentalium possunt intendi, & remitti. Hæc fuit imaginatio Commentat. contra quem arguemus, & soluemus fundamentum suum.

Contra Auic. arguitur duabus rationibus quas tangit B. Th. in 1. de gñatione in expositione tex. 84. & sustinebo eas.

Prima est, si elementa sunt actu in mixto inesse integro, vel non saluatur vera mixtio, vel plura corpora sunt in eodē situ, quorum vtrunque est falsum, & reprobatum ab oibus. Consequentia probatur. Quæro de formis elemētorum existentium actu in mixto, aut sunt informantes eādem partem materiæ, aut diuersas, non eandem, quoniam licet apud multos eadem materia possit informari simul pluribus formis,

quar

quarum vna est ordinata ad aliam, vt corporeitas ad animâ & forma generis ad formam speciei, tamen nullus ponit eã posse informari simul pluribus formis specificis, quarũ vna non ordinatur ad aliam, constat autem formas elementorum esse formas specificas, quare &c. Si informant diuersas, ergo constituunt distinctã corpora, quoniam non diuiditur mate ria nisi per quantitatem. Sed ex forma substantiali & materia quanta cõstituitur corpus. Cum igitur sint distinctæ materiæ & distinctæ formæ erunt distincta corpora. Tunc vltra aut ista distincta sunt in distincto situ & sic non erit vera mixtio, sed distinctorũ iuxta positionem: quã philosophus in 2. de gñatione dicit esse mixtionem ad sensum, aut sunt in eodem situ, & tunc sequitur multa corpora esse simul, quòd apud omnes tenetur impossibile, vt probatur in 4. physic.

Secunda est, si Auic. debet saluare veram mixtionem, necesse est vt ponat quatuor formas elementorum informare eãdem materiam, aliter: vt deduximus in prima ratione non esset mixtio ẜm totum, sed per iuxta positionem. Sed si informant eandem materiam, cum quælibet forma requirat proprias dispositiones. i. tantum quantitatem & tales qualitates, & in tanto gradu, & formæ elementorum requirant vnam qualitatem cõtrariam qualitati alterius elementi vel vtranque sequitur, quòd in eodem subiecto erunt contraria intensa, vt pro forma ignis calidum & siccum, & pro forma aquę humidum & frigidum.

Rationes autem Auicen. vt tangit B. Th. in 1. de generatione super tex. 84. fuerunt duæ, quas intendo simul soluere.

Prima est, si elementa non remaneret actu in mixto, ergo corrumpuntur, si corrumpuntur ergo non miscentur, ergo mixtio non erit mixtio, sed corruptio, & hæc ratio videtur fundata in doctrina philosophi in 2. de generatione, in text. 82. vbi inquit philosophus. Altero autem corrupto non mixta esse, sed hoc quidem esse, hoc autem non esse mixtionem autem similiter habentium esse.

Secunda est, si elementa non manent actu in mixto amittunt rationem elementi, & falsum erit dicere mixtum compositum esse ex elementis, nam diffinitio elementi est hæc, elementum est ex quo aliquid primo fit cum insit, & est in-

diuisibile in diuersas species, vt declaratum est in 5. metaph.

Ad vtranque simul respondendo, negatur consequentia, stat enim ꝙ actu non remaneant, & tamen non simpliciter corrumpantur. & ꝙ ex eis fiat mixtio, dicit. n. philosophus in 1. de generatione tex. 84. neque manent actu, vt corpus & album, neque corrumpuntur, neque alterꝶ, neque ambo, saluat enim virtus eoꝶ, ex quibus hr̃ ꝙ saluantur virtute in mixto, & propterea non dicuntur corrumpi, nam illud propriæ corrumpitur ꝙ simpliciter desinit esse. s. actu & virtute. Qualiter autem saluantur virtute, declaro ſm doctrinam nostram, quam sequitur Greg. in 2. sent. dist. 15. q. 1. & Herueus in q. de pluralitate formarum, & resolutio stat in hoc. Mixtio sumitur tripliciter. Primo, pro ꝯgregatione elementoꝶ abinnicem, quæ vt sic nec est gñatio, nec corruptio elemētorum. Secundo, pro elemētorum alteratorum vnione, quæ nec sic est corruptio, sed alteratio tm̄. Tertio, pro gñatione mixti ꝑnte duos modos prędictos mixtionis. & in ea necesse est elementa desinere actu & saluari virtute. Quòd qualiter fiat aduerte, ꝙ elementa simul congregata. alterant seinuicem, ita ꝙ corrumpuntur quo ad formas substantiales & qualitates suas. Quibus corruptis resultat virtute alicuius agentis alterius, ab elementis per se intendentis gñationem alicuius mixti, siue illud agens sit aliqua virtus exñs incontinēte, vel aliquis calor. vel ſm B. Th. virtus corpis cœlestis resultat (inq̄) aliquod mixtum & aliqua qualitas media inter extrema differens ab eis. Quæ quidem ſm Herueum est simplex ſm essentiam suam, continens in virtute omnes qualitates elemētorum, sicut mollicies cōtinet in virtute humiditatem & siccitatem, ſm autem aliquos Thomistas illa qualitas media, est composita, ita ꝙ formaliter cōtinet aliquid de caliditate, & frig. & siccit. & humid. & ratione huius qualitatis mediæ dñr qualitates elementoꝶ remanere in mixto remissę, q̄a cōtinētur formaliter in gradu remisso in illa qualitate media, cuius sunt partes. & q̄nq; vna pars remittitur & alia intenditur, & ſm hoc, mixtum magis appropinquat huic elemento quam illi, sicut cum calor dominatur ꝑpinquat igni, q̄ñ frigiditas aquæ. Vtrum aũt in qualitate media seruentur extremæ formaliter, quæ sunt contrariæ, determinabimus in lib.

10. & pro nunc teneo cum Herueo.f.quòd talis qualitas media non est composita ex pluribus partibus ẜm rem, sed tñ virtualiter, quia habet aliquid inquantum cõuenit cum vno extremo, & aliquid inquantum cõuenit cum alio & hæc media qualitas est dispositio ad formam mixti, & diuersificatur in diuersis mixtis. & in ea seruãtur virtualiter qualitates elementares, quæ agunt in mixto in virtute formarum substantialium elementorum, ita quòd virtualiter sunt elementa, sicut calor naturalis generans carnem est virtualiter anima, & virtus formatiua seminis est virtualiter generans, & rõne huius qualitatis mediç sapientis naturam qualitatum elemẽtarium, quæ cõtinent virtutem formarum substãtialium elementorum, dicuntur elementa manere in mixto virtualiter, quia sunt & operantur ac si essent realiter in eo, & hac de causa licet in mixtione vera contingat elementorum corruptio, tñ non propriæ dicitur corruptio. Quia corruptio propriè est qñ fit trãsitus ab vno extremo ad aliud totaliter. Hic autem non fit talis transitus quia generatur medium continẽs virtute extrema, nec obstat quod dicit philosophus. Mixtio est miscibilium alteratorum vnio, intendit enim de mixtione, secundo modo, & non tertio modo, in quo nos nunc loquimur. Patet igitur quòd neutra ratio concludit. & ad hoc quod ratio elementi saluetur in elementato, sufficit ipsum inesse actu vel virtute.

Contra Comment. arguitur rationibus B.Th. 1. de generatione in expositione tex. 84. & sunt tres quas intendo defensare contra Commentistas.

Prima est, si forma substantialis elemẽtorum est media inter substantiam & accidens, ergo datur medium inter affirmationem & negationem, quòd est impossibile, vt probatũ est in 4. lib. consequentia probatur, nam omne ens præcipuæ reale & absolutum est substantia vel accidens, sed accidẽs est non substantia, & ẜm Comment. forma elementi est media inter substantiam & accidens, ergo est media inter substantiam & non substantiam.

Ad hoc respondent quidam Cõmentistæ, præcipuæ Aug. Suess. quòd Comment. intẽdit medium ẜm conditiones, vel ẜm assimilationem, sicut simia est media inter brutum & hõ

minem,& non intendit medium per participationem, quasi quòd forma elementi participet de substantia & de accidente secundùm naturam & esse suum.

Sed hæc responsio non est ad mentem Comment. nam si videbis Comment.in 3.cœli commento 67.ibi si igitur aliquis dixerit &c.illic inuenies ꝙ apud Comment. esse formæ elementaris est medium inter formas.s.substantiales compositorum & accidentia. Tunc sic,si esse formę elementaris est medium inter substantiā & accidens. etiam natura talis formæ erit media,quia natura rei,& esse eius sunt eiusdem generis. Intendit ergo Comment.ꝙ sint mediæ ſm esse,& nō tantum per assimulationem.

Secunda est. Medium est inter extrema eiusdem generis sed substantia & accidens(vt patet)nō sunt eiusdem generis, ergo vanum est dicere formam elementi esse mediam, inter substantiam, & accidens.

Ad hoc dicit Suessan.ꝙ maior non est vera nisi de medio per participationem,& non de medio per assimilationem,& quoniam tenet ꝙ forma elementi est media per assimilationem ideo dicit ꝙ ratio B.Th.non concludit.

Sed hæc responsio peccat vt prima. Dictū est enim ex verbis Comment. ꝙ arbitratur eā esse mediam ſm participationem,& non solum per assimulationem, dicit.n.vbi supra ꝙ hñt esse medium. & cum sint formæ diminutæ admiscentur adinuicem;& fit ex eis forma compositi sicut cum admiscētur albedo & nigredo fiunt multi colores, hæc Commēt.ex quibus clare constat, quòd loquitur de medio per participationem, aliter similitudo de coloribus,ei non deseruiret.

Tertia est,si forma elementi intēditur, & remittitur,ergo successiue acquiritur,quia erit partibilis gradualiter,si successiue acqritur,ergo per motum, ergo generatio,& corruptio substantiæ erit motus propriæ dictus, & sic cōcedis motum in pdicamento substantiæ, contra philosophum in 5.physic.

Ad hanc Suessan.respondens. & nolens concedere gñationem esse motū ꝓpriæ dictū, declinauit ad hoc inconueniēs, ꝙ de ratione motus nō est vt sit successiuus,ꝙ tñ vr̄ esse contra philosophum & Comment.in 4.physic.in cap.de vacuo. & in lib.6.probat,ꝙ omne ꝙ mouetur,mouetur in tempore,

re,ergo de ratione motus est successio. Præterea motus sicut & tempus est de genere successiuorum,ergo repugnat motui non esse successiuum, stando ergo in principijs philosophi, non potest Suessan.subterfugere quin ponat motum ꝓpriæ dictum in substantia & sic ratio B.Th.stat insoluta.

Rationes autem Comment.quæ stant in hoc ꝙ si non remanerent actu,non fieret mixtio sed corruptio.& si remanerent integre,non fieret vera mixtio,ergo remanent refracte, soluuntur clare ex solutione data rationibus Auicennę,vt videre poteris.

Et aduerte, ꝙ cum via nostra concordat Scotus in 2.dist. 15.q.1.& Gregorius in 2.dist.15.q.1.& Herueus in 2.dist.15. q.1.& Capræolus in 2.dist.15.q.1.conclusione secunda quos videre poteris.

Quātum ad quartum membrum diuisionis aduerte,quòd non inuenio opinionem solennem pro parte affirmatiua,solus Iand.apparuit qui in 1.de anima,q.8.& in 2.metaphys.in q.10.id tenet de mente Comment.cum tamen Comment.in nullo loco id expressę dicat,suum fundamētum accipit à Cōment.in 1.metaph.commēto 17.vbi dicit,quòd materia primo accipit formas vniuersales, & mediantibus illi formas vsque ad indiuiduales,ergo videtur Commentator distinguere inter formam genericam & specificam,cum nihil sit medium recipiendi seipsum.

Sed ex hoc dicto Comment.nihil potest concludere contra pluralitatem formarum simul in materia, nam quocunque modo intelligat Comment.illas formas vniuersales,nō dicit Comment.illas formas esse simul in materia,sed quòd vnam recipit mediante alia,quia prius vnam,puta in generatione hominis,formam vegetatiuam, deinde aliam,quia facta dispositione pro sensitiua,abijcitur vegetatiua, & recipit sensitiua continens vegetatiuam. & sic procedendo vsque ad indiuidualem.s.specificam, quam dicit indiuidualem, qa est indiuisibilis per gradus formales, aliud fundamentum facit Iandunus in 1.de anima q.8.& est forma generica est vt potentia siue potentialis respectu formæ specificæ, eo ꝙ genus est vt materia,potentia autem & actus distinguūtur realiter, sed nec id cogit,quoniam vt alias dicemus,potentialitas illa

non debet intelligi realiter sed cōceptibiliter, qui tamē conceptus habet correſpondētiam ex parte rei. Tu igitur vt te resoluas pone concluſionem negatiuam, quam ſufficienter ꝓbat Greg. in 2. diſt. 16. & 17. q. 2. & quoniam Paulus Sōcinas in lib. 8. metaph. q. 12. quaſi ad literam probat cōcluſionem, & ſoluit argumenta in oppoſitum, vt Greg. ideo nolo immorari in hoc, vide quem volueris, quoniam vterque determinat Thomiſticæ, nec aliquid noui dicendum occurrit. Tu tamen aduerte, quòd in 2. metaph. in q. 7. ſoluimus principalē rationem Ianduni conātis probare huiuſmodi pluralitatem formarum ſecundùm prædicata quidditatiua.

Quantum ad ſextum membrum diuiſionis iam reſoluimus in lib. 7. in q. 19. ideo reuide illic. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 5. Si forma eſt ſeparabili à materia ſm eſſe, vel ſecundùm conceptum.

EXPEDITIS q̄ō. quæ mote fuerant circa materiam transeundum eſt ad dubia quæ accidunt circa formam. Diuidentes autem pręſentem conſiderationem in tres partes. Primo, conſiderandum eſſet, quid ſit forma, & quæ ſit cauſalitas ſua. Sed iam expediuimus in lib. 5. Secūdo, an ſit ſeparabilis à materia ſm eſſe vel ſaltem ſecundùm conceptum. Tertio, an eſſe intenſibilem, & remiſſibilem, ita conueniat formæ accidentali, quòd repugnat formæ ſubſtantiali.

Nunc igitur quærentes an ſit ſeparabilis à materia ſecundùm eſſe vel ſaltem ſecundùm conceptum ſic procedemus. Primo, ponitur diſtinctio de formis. Secundo, tres cōcluſiones reſponſiuę. Tertio, ſoluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ formarum vnibiliū materiæ, de quibus in hoc octauo propriæ intendimus, vt præſeruemus nos à formis abſtractis de quibus conſiderabimus in lib. 12. quędam eſt in materialis. i. quę licet ſit vnibilis materiæ, tamen ſm eſſe non pēdet à materia, nec educitur de potētia materiæ, & hæc eſt ſola anima intellectiua, de cuius immaterialitate & incorruptibilitate determinauimus in 3. de anima. Quædam eſt materialis, id eſt cuius eſſe pendet a materia & educitur de potētia materiæ. & iſtæ ſunt omnes formæ ſubſtantiarum inferiorum, tam viuentium quam non viuen

uentium excepto homine,verum quia euidetia huius distinctionis pendet ex eo quòd sciatur quid sit formam educi de potentia materiæ,ideo id declarandum est,antequam ponātur conclusiones responsiuæ.

Tu igitur aduerte,ꝙ hæc ꝓpositio,forma educitur de potentia materiæ,potest habere triplicem sensum.Primo,quia est in materia secundùm esse inchoatum,& imperfectum,& quasi potētiale,de illo esse educitur ꝑ agens naturale ad esse ꝑfectum,secundùm quòd pfecte actuat materiam,& hic sensus est falsus,qm̄ in lib.7.reprobauimus formā gn̄andam imꝑfectam ſm ptem vel secūdùm totum p̄existere in materia. Secundo,quia ꝓducitur ab aliquo principio actiuo materiali & corpali indito rei materiali,qūo dicerent forma grani educi de potētia materiæ,quia ꝓducitur à virtute actiua quæ est in semine: & secundùm hunc modum facile esset ondere quæ formæ educuntur de potentia materię,& quæ non,vt dicantur illæ educi quæ producuntur ab agēte vel à virtute corporali. & illæ non educuntur quæ sic non producuntur. Tertio,& propriæ educi de potentia materiæ est,quia in potentia passiua materiæ est,siue in ipsa materia passiuæ est, quòd talis forma tendat ad esse & non aliter,ita quòd sicut dicimus quòd in sole est illuminare actiuæ,quia ab eo actiuæ dependet lumen,sic etiam dicimus quòd in potētia materiæ est forma,quia in potentia passiua illius est,vt deducatur ad esse, siue à potentia passiua illius dependet quòd forma pertingat ad esse. & hic est verus modus qnem clarius sic manifestare potes,vt Greg.in 2.distinct.16.& 17.q.1.artic.1.ad sextū educi formam de potentia materiæ non est eā recipi actu in materia,quæ prius erat receptibilis. sed est per naturales transmutationes materiæ,& per agens naturale exire ad actum,& in hoc distinguitur anima intellectiua ab alijs formis, quoniam illæ exeunt in actum.i.deducuntur ad esse, & recipiuntur in materia.i.informant materiam per transmutationes naturales & per agens naturale. Anima vero intellectiua nō deducuntur ad esse nec exit in actum per huiusmodi transmutationes,nec per agens naturale,licet per tales transmutationes,& per agens naturale disponens recipiatur in materia,& informet eam.

Quãtum ad secũdum, pono 3. ꝯclusiones rñsiuas quæsito.

Prima est. Nulla forma naturalis materialis est separabilis à materia ſm esse ꝓbatur, quia innititur materiæ & educit de potentia materiæ, tertio mõ supra posito, ergo repugnat ꝙ possit esse sine materia. Præterea esset incorruptibilis & ꝑ se existens, si adhuc posset esse separata à materia. Præterea ſm Cõment. in 8. physic. cõmento 79. & in lib. de substantia orbis c. 1. Oĩs forma materialis est ꝯstituta in esse ꝑ materiã, ergo est inseparabilis à materia. Præterea nullam habet oꝑationem eleuatã oĩno super materiam, cum nec id competat animæ sensitiuæ, in cuius oĩ sua operatione cõicat corpus, vt declaratum est in lib. de anima, ergo &c. patet ꝯsequẽtia, q̃m philosophus in 1. de anima, tex. 13. non ex alio venatur separabilitatem animæ intellectiuæ, nisi ex hoc, quòd si est animæ aliqua operatio propria in qua non cõmunicat corpus, contingit eam separari. Si autem non est aliqua operatio ꝓpria, non contingit eam separari. Cum igitur non possit assignari aliqua operatio propria formæ naturalis, materialis, non erit separabilis à materia secundũm esse.

Secũda est, forma naturalis immaterialis qualis est anima intellectiua est separabilis à materia ſm esse, ꝓbatur q̃a nõ educitur de potentia materiæ, tertio modo supra exposito. & non constituitur in esse ꝑ materiam. & est incorruptibilis, & habet operationem ꝓpriam, quæ est intelligere, ergo &c. Sed aduerte, ꝙ hoc añs non potes firmare nisi per resolutionem quam fecimus in tertio de anima, in q. qua determinauimus incorruptibilitatẽ aĩæ ad mẽtem philosophi. Constat tñ ꝙ si est incorruptibilis est separabilis à materia ſm esse.

Tertia est, nulla forma naturalis siue materialis siue immaterialis est separabilis à materia secundũm cõceptum, probatur, non diffinitur diffinitione physica sine materia. vñ philosophus in 7. metaph. tex. 34. ponens differentiam inter formas naturales qualis est simitas, & formas mathemat. qualis est concauitas siue curuitas, dicit ꝙ naturales concernũt materiam in diffinitione sua, ille autem abstrahunt ſm rationẽ, licet non ſm esse. Et confirmatur quia si aliqua forma naturalis abstrahit à materia secundũm rationem, maximæ esset anima quæ videtur eleuata supra materiam, formæ autẽ corpora

porales totaliter sunt imersæ in materia,& tñ philosophus in 2.de anima tex.7.formans diffinitionem animæ, diffinit eam pesse actum corporis physici. Patet ergo,q nulla forma naturalis nec ēt immaterialis abstrahit a materia ſm cō ceptum. Et si quæras cū forma sit actus quare non pōt conci pi absq; omni,q non est de essentia eius. Dico id esse,qm̄ li cet sit actus, tñ non est ens completum in specie, sed solum compositum,;& ideo necesse est vt in conceptu suo, concernat propriam materiam, sicut accidens quòd est ens diminu tum respectu substantiæ. concernit subiectum.

Quantum ad tertium aduerte,quòd contra determinatio nem factam videtur esse philosophus, qui in hoc 8.in tex.3. loquens de forma inquit. Aliter vero,& forma,& ratio,qa aliquid ens ratione separabile est: ergo falsum est formam non esse separabilem à materia secundùm rationem.

Ad hoc dico,quòd si sumatur materia,pro materia indiui duali, forma specificæ sumpta est separabilis ab ea ſm ratio nem,quia non diffinitur per illam,similiter si sumatur materia sensibilis etiam cōis forma mathem.est separabilis ab ea ſm rationem, & in vtroque sensu potest intelligi dictum philosophi. Hic aūt determinauimus de forma vt forma,& de materia vt materia, & sic diximus, quòd non separatur à materia vt materia ſm rationem,quoniam licet forma speci fica naturalis abstrahat à materia sensibili indiuiduali, non tamen à materia communi sensibili. Et licet forma mathemat. abstrahat ab omni materia sensibili, non tamen ab intelligibili. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si intensio,& remissio ita conuenit formæ accidentali,quòd repugnat substantiali.

PRO resolutione huius quæsiti quatuor agenda sunt. Primo inuestigabitur,vnde habet forma quòd possit intēdi, & remitti,& per oppositum,quòd non possit intendi, & remitti. Secundo,per quem modum forma intenditur, & remittitur. Tertio,ponetur conclusio responsiua. Quarto, posito,quòd repugnet formæ substantiali intendi, & remitti, inuestigabitur si repugnat duabus formis substantialibus quæ sunt eiusdem speciei,inæqualitas essentialis pfectionis.

Quantū ad primum aduerte, q ſm doctrinam Thomisti cam,

cam,radix intensionis, & remissionis informis est indeterminatio,vel indifferentia formæ,pro qua sciendum, ꝙ forma accidētalis potest imaginari sub triplici indeterminatione. Primo,ꝙ sit indeterminata ad existēdum in diuersis substantijs,& hæc non facit intēsibilem,& remissibilem,sed dat ei ꝙ sit accidens cōe,& oppositum dat ei ꝙ sit accidens proprium. Secūdo,ꝙ sit indeterminata ad esse,& ab esse à subiecto, & hæc nō facit eam intens.& remis.sed ꝙ sit accidēs separabile,& oppositum facit eam esse accidens inseparabile. Tertio,ꝙ sit indeterminata vt participetur à subiecto magis ꝑfectæ,& minus perfectæ,& sit acquisibilis ꝑ motum in subiecto,& ex hac indeterminatione habet forma originē intensionis,& remissionis,nam formam intendi,& remitti ꝓpriē est esse talis naturæ ꝙ est apta diuersimode,siue diuisibiliter ꝑ motum recipi in subiecto, ex ꝯnti actuare ipsum ẜm magis,& minus,& educi actione agentis de imperfecto ad ꝑfectum stante vnitate non solum specifica,sed numerali ipsius formæ,vt declarabimus infra. Ex opposito autem forma redditur non intensibilis,nec remissibilis, vnde cuicunque formæ repugnat acquiri per motum,& diuersimode participari in subiecto, &c. repugnat intendi, & remitti, & breuiter quæcunque consistunt in esse in diuisibili,vt numeri,& quātitates denominatæ à numero, & quæ largiuntur esse substantiale non possunt intendi, nec remitti: quoniam stant sub opposito indeterminationis tertio modo dictæ.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ licet oēs conueniant in hoc,ꝙ forma ideo intēditur,quia diuersimode actuat subiectum,& magis ꝑfectæ participatur à subiecto, non tñ conueniunt in modo,nā aliqui,vt recitat Heru.in 1.dist.17.q.4. art.2.& Greg.in 1.dist.17.q.4.art.1.dnt,ꝙ intensio fit ꝑ additionem gradus ad gradum inesse formæ, pro quo aduerte,ꝙ isti dnt dum intenditur calor,non additur calor calori, qa in essentia caloris non dantur gradus, sed additur esse perfectius calidum, esse minus perfectæ calido, quæ diuersa esse dantur formaliter à calore subiecto receptiuo, secundũm ꝙ est magis,vel minus dispositum,& ꝑ consequens magis,vel minus participat ipsum,& hanc suam opinionem conantur sic probare,intensio, & remissio,aut fit secundū gradus in essentia

sentiã formæ,aut inesse formæ, quia non est imaginabile, quòd fiat alio modo,non in essentia,vt probabitur,ergo inesse.Quòd gradus nõ sint in essentia ꝓbatur quatrupliciter.

Primo, si forma intensa est maior, & perfectior ſm gradus in essentia,quàm qualitas remissa,hoc est quia forma remissa virtute continetur in intensa,sicut sensitiuum in intellectiuo, aut quia gradui præexistenti additur alius gradus, non primo modo,quia gradus essentiales quorum vnus cõtinetur in alio,differunt specie, vt patet in exemplo dato de sensitiuo,& intellectiuo. Sed forma intensa,& remissa sunt eiusdem speciei secundùm omnes,ergo &c.

Secundo,forma diffinitur,quòd est simplici,& inuariabili essentia consistens: ergo non habet gradus in essentia, repugnat enim quòd habeat gradus in essentia, & sit simplex, & inuariabilis secundùm essentiam.

Tertio,ex 8.metaph.tex.10. formæ rerum sunt sicut numeri,sed in essentia numeri non dantur gradus, ergo &c.

Quarto,res per formam habet certitudinem,& est determinatæ naturæ: ergo est indiuisibilis secundùm essentiam, probatur consequentia, qm̃ secundùm philosophum in 10. metaph.id à quo res habet certitudinẽ debet esse minimum, & indiuisibile, vt patet de mensura certificante mẽsuratum.

Sed hæc opinio vt sonat vr̃ irrationabilis,& arguitur sic, subiectum quod fit magis tale ꝑ aliquam formam,transmutatur secundũ illam, aliter non magis hr̃et illam ꝗ prius, si trãsmutatur,aut transmutatur ab illa,aut ad illam,patet consequentia,qm̃ in transmutatione oĩs terminus est vel à quo vel àd quem,non ab illa,quia non fieret magis tale ꝑ illam, sed minus,supponimus aũt ꝙ fiat magis tale,ergo ad illam, ergo in termino intẽsionis habet magis illam. Sed nõ potest imaginari qũo subiectum habeat magis illã,vel participet illa,vel illa magis actuet,aut inhæreat subiecto,aut magis radicet̃ in eo,aut ꝙ ipsa det subiecto ꝑfectius esse formaliter, nisi ipsa facta sit ꝑfectior,qm̃ nobilitas effectus formalis pẽdet à nobilitate causæ formalis. Si ergo tu concedis gradus inesse, concedes gradus in essentia formæ intensibilis.

Preterea,latitudo ꝓprietatis maxime intime rei conseqtur latitudinem quæ est in re quàm consequitur,videmus.n.

quòd

quòd in similitudine non datur latitudo, nisi quia in fundamento, puta in qualitate datur latitudo. Sed esse est proprietas maxime intima formę, quia est immediatus eius effectus formalis: ergo nõ datur inesse nisi quia datur in forma. Nec valet dicere vt quidam dicunt, quòd non est eadem ratio de esse formæ accidentalis, & de ipsa forma, qm̃ esse respicit subiectum . est.n.esse accidentis inesse subiecto, forma aũt non respicit subiectum, cum igitur non detur intensio, & remiss. nisi quia subiectum magis, & min. participat esse formæ, ideo datur latitudo inesse, & non in forma. Hoc inquam non valet : quoniam cum esse fluat naturaliter à forma, qualis est forma, tale dabit esse ei cui inest. ergo si forma est indiuisibilis nullam habens latitudinem , dabit ei cui inest esse vno modo : ergo non secundum magis, & minus .

Rñdendo autem rõnibus factis pro hac opinione aduerte, ꝙ oẽs soluuntur hac distinctione, forma intensibilis puta albedo dupliciter consideratur. Primo, vt est forma specifica condistincta contra aliam speciem , & constituta per drĩam suam essentialem, secũdo vt est forma indiuidualis, puta hæc albedo apta actuare manum, primo modo est nõ intensibilis, qm̃ vt species stat indiuisibilis nõ.n.posset diuidi, nisi per gradus formales, q̃ non stant cum vnitate specifica , vnde vt species, habet esse indiuisibile, & est sicut numerus , vt ponit philosophus 8. metaph. tex. x. secũdo modo est intensibilis: qm̃ vt respicit subiectum perfectibile põt magis, & minus pficere illud, s̃m ꝙ & ipsa p actionem agentis educitur de potẽtia ad actum, & quæ prius fuit imperfecta, postea fit magis perfecta, & vt sic dat subiecto esse imperfectum, deinde perfectius, ipsa facta magis perfecta non secundũm se, & specifice considerata , sed vt recipitur diuersimodæ in subiecto .

Ad primam igitur dico, ꝙ forma vt remissa continet virtute in seipsa intensa, quia quamcunque perfectionem habet vt remissa, habet vt intensa, & plus non, tñ continetur vt sensitiuum in intellectiuo, qm̃ illa differunt, & specie, & gñe, forma aũt remissa est eiusdem speciei cum intensa , negatur aũt ꝙ vniuersaliter gradus essentiales quoꝝ vnus continetur in alio differant specie, hoc enim non est verum nisi sumantur ex parte formæ s̃m se, q̃ñ aũt sumantur ex parte formæ vt respicit

ſpicit materiam quàm actuat, non eſt verum, vt magis decla rabitur infra, & quoniam forma non intenditur niſi vt reſpicit ſubiectum, ideo magis, & minus non differunt ſpecie.

Ad ſecundum dico, ꝙ illa diffinitio datur de forma ſecundùm ſe, & in ſuo eſſe ſpecifico, & non vt diuerſimodæ actuat ſubiectum, ideo non concludit.

Ad tertiam dico vt ad ſecundam.

Ad quartam dico, ꝙ aſſumptum nõ eſt verum niſi de forma ſubſtãtiali, per quam res locatur in ſpecie determinata.

Remota hac opinione, aduerte, ꝙ alij dñt intenſionem, & remiſ. fieri per additionem gradus ad gradum, qui ſunt in eſſentia formæ, non quidem vt eſt ſpec fica, ſed vt indiuidualis, qm̃ ſm rationem ſpecificã eſt vt numerus ex 8. metaph. tex. x. ſm autem ꝙ eſt indiuidua ponunt in ea quandam latitudinem graduum, ex hoc ꝙ ſi non hr̃et vt indiuidua latitudinem graduum non poſſet eſſe ſimul in diuerſis ſubiectis ſm aliam, & aliam rationem, videmus aũt in niue, & in pariete albedinem ſm aliam, & aliam rationem, ergo &c. Et hæc eſt opinio Scoti, & Ant. And. in 8. metaph. q. 6. Quæ quantũ ad hoc ꝙ forma vt ſpecifica non habet latitudinem ſtat cum B. Th. & quòd vt indiuidua habet latitudinem, pro quanto actuat hoc vel illud ſubiectum magis, vel minus. ſtat cum B. Th. Quòd autem hæc intenſio fiat per additionem graduum, ita ꝙ iſti gradus diſtinguantur realiter, & ſignatæ, & ꝙ ſecundus adueniat primo diſtincto actu a ſecundo, & ex illis conſtituatur forma vna per ſe, eſt contra B. Th. & intẽdo arguere contra hanc viam, deinde ſoluam rationes ſuas.

Arguo igitur ſic, ſi intenditur calor in aqua ꝑ additionem gradus caloris ad gradum caloris, qui ſunt diſtincti, & ſignabiles, puta quia primus eſt tantus calor, & ſecundus eſt tantus, ergo in aqua erunt duo calores graduales, de quibus quęro, aut differunt ſpecie, aut numero, non primo, quia non fieret intenſio fit enim intenſio per ſuum ſimile, quæ aũt differunt ſpecie non ſunt ſimilia, taliter quòd vnum augeat alterum, vnde ſicut per dulcedinem non augetur amaritudo, ſic nec ibi ſi eſt diſtinctio ſpecifica, non ſecundo, quia duo accidentia eiuſdem ſpeciei acquiſibilia per motum ſm Scot. neceſſario diſtinguuntur ſubiecto. Conſtat autem, ꝙ idem ſubie-

radicatur in subiecto, ita quòd non augetur essentialiter. Hæc enim duo implicant contradictionem, nulla enim forma potest intelligi magis radicari in subiecto, nisi quia habet maiorem victoriam super subiectum, maior autem victoria indicat maiorem virtutem, maior autem virtus est à perfectiori essentia, quoniam cum distinguatur ab essentia, oportet quòd commensuretur essentiæ, sicut effectus causæ proximæ. Cum igitur formam magis radicari subiecto, inferat maiorem perfectionem in essentia formæ, hæc duo cõtradicunt, forma magis radicatur, & non efficitur perfectior in essentia sua, non ergo tali modo intenditur.

Tertio, forma intenditur ex eo ꝙ educitur de imperfecto ad perfectum, quòd intelligas, & ſm essentiam, & secundùm esse quòd dat subiecto. Pro cuius euidentia aduerte, ſm doctrinam B.Th. in 1. sent. dist. 17. q. 2. art. 2. ꝙ qualitates secundę intenduntur ſm intensionem primarum, sicut sapor, & odor, & alię intenduntur ad proportionatam intensionem caliditatis, & frig. siccit. & humid. Qualitates aũt simplices, siue primæ intenduntur ex causis suis vt ex agente, & recipiente. Nam agens intendit reducere patiens de potentia ad actum suæ similitudinis quantum potest, vnde non contentatur calidum inducere in calefactibili calorem imperfectissimum, quem possumus dicere primum gradum, sed postquam reduxit calidum omnino in potentia ad calorem imperfectissimum, iterum conatur de imperfectissimo ad perfectiorem reducere, non addendo calorem calori, sed magis educendo de potẽtia ad actum, nam sicut per actionem calidi efficitur de non calido calidum, ita efficitur de calido imperfecto ꝑfectius calidum, & sic ordinatæ vsque ad summum calidum, in quo ordine, calor præcedens comparatur ad sequentem, vt potentia ad actum, quolibet enim imperfectum respectu perfectioris est vt potentia. Calor igitur intenditur ex eo quòd actione calidi, educitur calor, qui erat in subiecto vt imꝑfectus actus ad maiorem ꝑfectionem, & sic calor factus est perfectior quia magis actu, & facit subiectum ꝑfectius calidum, quòd est dare perfectius esse calidum. Ex quibus sequuntur tria. Primo, quòd formam intendi per eductionem de potentia ad actũ, idem est quòd eam magis radicari in subiecto, &

eam

eam magis participari à subiecto, & eam educi de imperfecto ad perfectum, & eam magis actuare, siue dare magis esse subiecto. nam hæc omnia in doctrina B.Th.quo ad sensum æquipollent. Secundo,sequitur,quòd in via nostra non dantur gradus distincti realiter,sed apud nos gradus dicuntur ipsa forma,vt diuersimodæ educitur de minus perfecta ad magis perfectam vsque ad summum, non per additionem, sed per nouos modos habendi ipsam formam,puta quãdo subiectum educitur de potentia calidum ad actu calidum quantumcunque imperfectum dicitur habere primum gradum caloris,& quando adhuc calefit, & recipit perfectiorem calorem habet secundum gradum,ita quòd primus calor qui est terminus à quo non distinguitur realiter à secundo qui est terminus ad quem,nisi ex nouo modo,& perfectiori. Tertio,sequitur,quòd omnes rationes probantium formam intensam distingui à remissa per additionem partis, aut gradus,aut noue realitatis,alioquin per motum intensionis nihil acquireretur, nec intensum,& remissum possent esse termini motus,&c.soluuntur ex hoc,ꝙ licet nulla pars,nec gradus, nec noua realitas acquiratur, acquiritur tamen eadem forma nouis,& perfectioribus modis. In his puto consistere modum intensionis,&remis.secundùm doctrinam B.Th.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ alio modo respondendum esset quæsito ſm Cõment.& alio modo ſm Scotum,& alio modo ſm B.Th.Nam ſm Cõment.ponenda esset conclusio hæc,non solum forma accidentalis,sed,& substantialis simplex,qualis est forma elemẽti est intensibilis,& remissibilis,verum quia hanc opinionem pertractauimus in q.p̃cedenti,&reprobauimus eam,ideo non est immorandum in ea. Scotus aũt,&Ant.And.vt patet in 11.metaph.q.1.tenent, ꝙ indifferenter omnis forma substantialis, præter animam intellectiuam intenditur, & remittitur,eo ꝙ forma gñanda ſm eos successiuæ introducitur, & corrumpenda successiuæ abijcitur,& qm̃ hæc opinio directæ est contra viam nostrã, ideo immorãdum est contra eam.& sic procedemus.Primo, ponentur fundamenta sua. Secundo,rationes sueę.Tertio,arguetur contra fundamenta sua. Quarto,soluentur rationes suæ. Vltimo ponemus cõclusionem rñsiuam in viam B.Th.

Quan

Quantum ad primum aduerte, ꝙ suum primum fundamẽtum est hoc. Tenent ꝙ forma substantialis licet quo ad esse specificum non intendatur nec remit. tamen secundùm ꝙ est indiuidua intenditur, & remit. eo ꝙ intrinsecæ continet plures gradus indiuiduales, quibus diuersimode, & successiue potest informare materiam, & dicunt id esse de mente philosophi in 8. metaph. tex. 10. vbi inquit, & quemadmodum nec numerus habet magis vel minus, nec quæ ſm speciem substantia, id est forma substantialis, vt specifica. Sed si quidem cum materia, id est inquantum indiuidua, secundùm est hoc. Tenent quòd generatio est motus, & est successiua vt generatio est, itaq; ꝙ non distinguitur à motu in 5. phys. ex eo ꝙ gñatio sit instantanea, & motus successiuus, sed ex termino, & ex subiecto, nam generatio propriæ est ad substantiam, motus aũt ad accidens, & subiectũ generationis est ens in potẽtia, subiectum aũt motus est ens actu. Hæc sunt fundamenta eorum.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Ant. And. 11. metaph. q. 1. ponit hãc conclusionem, forma substãtialis habet gradus intrinsecos essentiales ſm quos suscipit magis, & minus, & intrinsecam diuisionem. Hanc probat quatuor rationibus.

Prima est, calidum intẽditur in igne, ergo & forma ignis. Antecedens patet de igne generato ex quercu, & generato ex palea, siue ex alia materia rara. Consequentia autem probatur, si effectus naturalis dissimiliter se habet, & causa naturalis dissimiliter se habet, quia omnis causa naturalis agit quãtum potest. Sed calor ignis qui est effectus naturalis formæ ignis dissimiliter se habet, vt dictum est in antecedente, ergo & forma ignis quæ est causa naturalis dissimiliter se habet, ex consequenti potest esse minus, & magis perfecta.

Secunda, est in alteratione præcedente corruptionem aquæ in ignem introducitur calor, ergo & forma ignis non intensa, ergo remissa. Antecedens patet ad sensum. Prima, aũt ꝯñtia probatur, nullum proprium accidẽs est sine forma sui proprij subiecti, qm̃ consequitur ipsam vel est ad ipsam. Sed calor est proprium accidens ignis, ergo &c. Secunda, autem consequẽtia probatur, quoniam impossibile est formas specificas repugnantes, esse simul in eodem materia secundùm esse intensum, sed forma aquæ, & forma ignis sunt repugnan

tes, vt patet ex suis contrarijs dispositionibus, ergo cũ in alteratione præcedente &c. introducatur forma ignis & adhuc sit in materia forma aquæ, necesse est, vel vtranque esse remissam, vel saltem formam ignis esse remissam.

Tertia est, omne quòd mutatur ex 6. physic. est partim in termino à quo & partim in termino ad quem, tunc quæro ly partim & partim, aut accipitur pro diuisibilitate formæ secũdùm quàm est motus, aut pro diuisibilitate subiecti, ꝙ mouetur, non secundo, quia ex 8. physic. contingit aliquod totum simul alterari, ergo primo modo, ergo forma substãtialis est diuisibilis, & sic habetur propositum.

Quarta est, omnis perfectio quæ potest numerari in pluribus maiorem perfectionem dicit in pluribus quàm in vno, sed forma ignis est numerabilis in pluribus indiuiduis vt patet. Si igitur duo ignes iungantur & fiat vnus, non est dubiũ quin ille ignis perfectiorem, & intensiorem formam habeat, quàm duo ex quibus componitur seorsum sumpti: nam duo perfecta simul iuncta, perfectius aliquid ponunt quàm vnum tantum ceteris paribus.

Quantum ad tertium, sic arguitur contra primum fundamentum, forma s̃m quam aliquid constituitur sub specie est indiuisibilis, q̃m s̃m philosophum in 8. metaph. tex. 10. se hàbet vt vnitas ad numerum, quæ licet sit minima & indiuisibilis addita vel subtracta variat speciem numeri. Sed per formam substantialem indiuidualem, indiuiduum constituitur sub specie, q̃m aut constituitur sub specie per formam specificam, aut per indiuidualem, nõ per specificam, quoniam specifica constituitur species, non potest autem eodem constitui species, & indiuiduum, cum se habeant vt totum, & pars subiectiua, si est indiuisibilis ergo non habet gradus intrinsecos essentiales nec suscipit magis & minus, q̃m in doctrina Scoti intensio fit per additionem graduum & dictum philosophi in 8. metaph. tex. 10. vbi inquit. Sed si quidem cum materia &c. nõ fauet ei, nam sensus philosophi est, ꝙ forma substantialis siue specifica, siue indiuidua nõ habet magis & minus in essentia sua. Sed si q̃dem cum materia. i. si consideretꝰ cum dispositionibus quæ tenent rationem & modum materiæ, quia sunt ratio recipiendi formam, potest dici recipere

magis

magis & minus, non quidem ſm ſe ſed ratione diſpoſitionũ, quæ ſunt qualitates intẽſibiles. Sed quia Comment.in 8.metaph.textum prædictum exponens videtur fauere viæ Scoti. Dicit.n.ita, forma ſubſtantialis non recipit magis & minus non.n.eſt homo maioris humanitatis quàm alius homo ſm formam. Sed ſi fuerit: erit ſecundùm quòd forma eſt in eo in materia, ideo declarandum eſt quòd veritate non fauet ei. Aduerte igitur, ꝙ Comment. intelligendus eſt, ſicut intendit philoſophus, philoſophus aũt loquitur de formis ꝯtra Plat. qui dicebat formas eſſe numeros, & eſſe ſeparatas. & licet ſm philoſophum non ſint numeri, tñ aſſimilantur numeris in quatuor proprietatibus, quæ patent in eod.tex.& 4.ſimilitudo eſt, ꝙ ſicut numeri non recipiunt magis & minus, ſic nec fnrma ſecundùm, qm̃ vt ſpecies non habet principium intrin ſecum, nec gradum quo diuerſificetur. Sed ſi habet magis & minus, eſt cum materia.i.Quoniam materia eſt principium diuerſificandi formam ſpecificam, ratio maioris apparentiæ ſuſcipiendi magis & minus eſt ipſa materia, quàm ſumpta vt ſpecies vel vt ſeparata, ſicut accipiebat Plat. Tamen ex hac cõditionali non ſequitur quòd philoſophus aut Comment. cõcedãt eam ſuſcipere magis aut minus, nec poſſe ſuſcipere, ſed ſolum ſequitur, quòd habeat minorem repugnantiam ex materia quàm ex ſe, ſi ſuſciperet magis aut minus, non inconuenit autem conditionalem eſſe veram, cuius antecedens & cõſequens ſunt impoſſibilia. Cõſtat autem quòd philoſophus dum dicit. Sed ſi quidem loquitur conditionaliter. & non vi vnius termini, de Comment. autem conſtat, ꝙ format conditionalem, vt patet intuenti dictum ſuum ſupra poſitum, nõ ergo ſuper dictũ philoſophi poſſunt Scotus & Ant. And. ponere fundamentum opinionis ſuæ.

Contra ſm fundamentum arguitur ſic, motus vt diſtinguitur contra mutationem ꝓpriæ dictam, quę eſt gñatio & corruptio ſimpliciter, nullo modo eſt in ſubſtantia, gñatio autẽ & corruptio eſt in ſuba, ergo gñatio non põt dici motus ꝓpriæ dictus. Minor patet, qm gñatio eſt via ad ſubſtãtiã, maior probatur vbi eſt motus propriæ dictus ibi eſt cõtrarietas ex 5.phyſic.text.10.ſed in ſubſtantia non eſt contrarietas, vt patet in prædicamentis & in 5.phyſic.text.10.ergo &c. forte

dices licet philoſophus neget contrarietatem propriæ dictã in ſubſtantia,non tamen cõiter dictam,& hæc ſufficit ad motum; Contra hoc eſt expreſſæ contra Comment. in 5. phyſ. commento 10. qui tenet ꝙ ad motum requiritur contrarietas propriæ dicta,& ait,& intendit Ariſt.hic per cõtraria &c. vſque ibi,& quomodocunque concedatur ꝙ in ſubſtantia eſt contrarietas deſtruetur ſignum philoſophi &c.Patet ergo ꝙ ſi in ſubſtantia non eſt motus propriæ dictus, ꝙ ibi non eſt introductio formæ ſucceſſiua, & per conſequens non eſt ibi intenſio nec remiſſio.

Quantum ad quartum,ſoluendæ ſunt rationes eorum,quas ſupra recitauimus. Ad primam negatur conſequentia, ad probationem,dico ad minorem, ꝙ calor qui eſt intenſior in igne genito ex materia magis ſolida puta ex quercu,non eſt effectus ſolius formæ ignis,ſed prouenit ex materia ſolida in qua magis vigoratur.Vnde dico,ꝙ ex parte formę non eſt intenſior,ex conſequenti diſſimilitudo caloris in diuerſis ignibus generatis ex diuerſa materia, non arguit magis, & minus intrinſecæ in forma ignis.

Ad ſecundam nego primam conſequentiam, ad probationem dico ad min. ꝙ calor non pro quolibet gradu eſt proprium accidens ignis, ſed calor pro tanto gradu ſub quo nõ poteſt ſtare niſi forma ignis,vnde in caſu propoſito dico, ꝙ calor in alteratione productus pro generatione ignis, & corruptione aquæ eſt ſubiectiuæ in aqua,mediãte forma aquæ, quæ non repugnat ipſi calori niſi pro tali gradu,ſub quo non poſſet ſaluari forma aquę,& pro tunc non eſt in materia niſi forma aquæ,& nullo modo forma ignis,& ideo de ſecunda conſequentia nõ curamus. Et aduerte,quòd eos decepit hæc conſequentia,forma aquæ repugnat calori pro tanto gradu, ergo pro omni gradu,patet quòd non valet.

Ad tertiam dico ſm doctrinam B.Th. ꝙ dictum philoſophi non verificatur eodẽ modo in omni mutatione.Sed primo,& ꝓpriæ verificatur in mutatione locali,& in alteratione quæ eſt inter contraria mediata, vt q mutatur de albo in nigrum,prius peruenit ad fuſcum,ꝙ participat de albo,& nigro,in illis vero mutationibus,inter quorum terminos non eſt aliquod medium,dictũ philoſophi non ſaluatur reſpectu

princ

principalis termini, sed respectu alicuius adiuncti, vt dũ mutatur materia de forma aquæ ad formam ignis, est quidem toto tempore alterationis vsque ad vltimum instans exclusiue sub forma aquæ, & nullo modo sub forma ignis ₣m ipsam formam, potest tamen dici esse partim sub forma ignis non ₣m seipsam, sed ratione dispositionum quæ sunt ꝓ forma ignis introducenda, & pro forma aquæ remouenda. Ad argumentum igitur nego diuisionem, quoniam non est partim, & partim ratione formæ substantialis, nec ratione subiecti, sed ratione dispositionum in generatione substantiali.

Si dices ꝙ Cōment. vult dictum philosophi verificari in quatuor gñibus mutationum, ergo in mutatione substãtiali. Rñ. si Cōment. intendit, ꝙ verificatur in mutatione substãtiali modo quo dictum est. s. rōne dispositionum, acceptatur, si aũt intendit rōne formæ substantialis, negatur auctoritas sua, quam nec B.Th. tenet in 6. phys. exponens tex. 92. & approbat dictum Alexandri, quòd omnis mutatio est diuisibilis. s. vel secundùm seipsam, vel ₣m motum ei adiunctum.

Ad quartam dico, ꝙ non concludit formam substantialẽ intẽdi, & remitti, sed quòd vna est perfectior altera, licet sint vnius speciei, quòd & nos concedimus ad sensum quem dicemus infra in hac met quæstione. Ratio autem quare non intenditur ponetur in probatione conclusionis sequentis.

Quantum ad quintum, ponitur hæc conclusio responsiua in via B.Th. nulla forma substãtialis ex intensibilis intensione propriæ dicta, nam in via B.Th. ad veram intẽsionem tria requiruntur. Primo, quòd à tali forma res non sortiatur speciem. Secundo, ꝙ illa met forma numero sit apta diuersimode actuare suum subiectum. s. modo imperfecto, deinde perfectiori, & perfectiori ₣m ꝙ ab agente magis, & magis educitũ de potentia ad actum. Tertio, ꝙ sit diuisibiliter acquisibilis per motum, sed vt ꝓbauimus contra Scotum, & Ant. And. quælibet forma substantialis cōstituit id cuius est forma in ꝓpria specie, nec est apta diuersimode actuare materiam, cũ nō habeat gradus intrinsecos essentiales, vt probauimus ꝯtra Scotũ, nec est acquisibilis per motum, sed per instantaneam trãsmutationem substãtialem, quam ꝓbauimus cōtra Scotũ, nō esse motum, ergo &c. Dixi aũt intẽsione ꝓpria dicta, qm

ſumēdo intenſionē cōiter dictam quę ponitur in duabus formis eiuſdem ſpēi, & informantibus diſtincta ſubſtantia non inconuenit formā ſubſtātialē intēdi,&remitti,ꝑut vna eſt ꝑfectior & alia imꝑfectior, vt declarabimus in parte ſequēti.

Sed contra hanc determinationē videtur eſſe Ariſt.qui in 5.phyſic.tex.3.antequam diuidat motum cōmuniter dictum in ſuas ſpecies.ſ.in mutationem proprię dictam & in motum propriæ dictum dicit, quòd in omni motu eſt tempus, ergo ſucceſſio. Sed generatio eſt motus cōiter dictus, ergo in generatione eſt tempus,ergo ſucceſſio,ergo forma ſubſtantialis eſt ſucceſſiuę acquiſibilis,ergo intenſibilis.

Ad hoc reſpondetur per Comment.in 5.phyſic.commēto 3.vbi inquit omnem motum eſſe in tempore declarabitur ēt perfecte in lib.6.conſtat autem quòd in lib.6.dicet philoſophus omnem motum eſſe in tempore tam motum propriæ dictum,quàm mutationem in ſubſtantia, non quidem ratione inſtantaneæ introductionis formæ ſubſtātialis,ſed ratione præuię alterationis,ideo dicet,omne quòd generatur,prius generabatur. Quare &c.

Quātum ad quartum principale.ſ.poſito ꝙ repugnet formæ ſubſtantiali intendi & remitti, vtrum repugnat duabus formis ſubſtantialibus eiuſdem ſpeciei inæqualitas perfectionis ſubſtantialis,aduerte, quòd inter Thomiſtas eſt diſcrepātia, nam Cap.in 2.diſt.32.qō.1.tenet hanc concluſionem in animabus intellectiuis licet omnes ſint eiuſdem ſpeciei,ſunt diuerſi gradus eſſentiales. Hanc probat de mente B.Th.in 1. ſent.diſt.8.q.5.art.2.& intendit talem rationem formæ naturaliter proportionatæ ſuis ſubiectis ſecundùm inæqualitatē ſuorum ſuſceptiuorum habent inæqualitatem inter ſe, ſed animæ vniuntur corporibus vt formæ proportionatæ, cum actus recipiatur in materia ſecūdùm diſpoſitionem materię, conſtat autem quòd corpora non ſunt ęqualiter diſpoſita ꝑpter inæqualitatem virtutis generantium &complexionum, ergo ex inæqualitate eſſentiali corporum, poteſt concludi inæqualitas eſſentialis animarum. Tu tamen aduerte, quòd hæc inæqualitas non competit animæ ex ſe. quoniam induceret diſtinctionem ſpecificam. Sed competit huic animæ & illi, prout hæc reſpicit hoc corpus & illa illud, & ideo licet

hæc distinctio possit dici formarum, non tñ formalis, sed potius materialis, non enim conuenit animæ ex se quæ tamen est forma, sed ratione materiæ quam respicit. Et hæc est mẽs Capræol. vbi sup. quam sequuntur excellẽtiores Thomistæ. Sed Paul. Sonc. non placet, vt patet in 8. metaph. q. 26. vbi in fine declarat, quòd vnam animam esse perfectiorem alia, nõ est secundùm essentiam, nec secundùm esse substantiale, sed secundùm nobiliores dispositiones conseruantes eam in materia, sed nos dicimus declarationem suam esse veram, sed nõ sufficientem. Admittimus. n. perfectionem accidentalem inæqualem inter animas, quam nullus habet negare, sed vltra illam tenemus inæqualitatem perfectionis essentialis, eo ꝙ vnaquæque anima in suo proprio susceptiuo habet esse determinatum secundùm mensuram perfectionalem corporis quòd informat, & hæc est expressa sententia B. Th. in 1. sent. dist. 8. q. 5. art. 2. ad sextum. Constat autem quòd corpora humana non habent æqualem nobilitatem, & ideo vna anima quæ creatur vt vnibilis huic corpori digniori, sortitur à Deo nobilius esse, & illa opposito modo.

Quoniã igitur tenemus partem affir. soluẽdæ sunt rõnes quæ inducuntur à Paul. Sonc. vbi supra, & sunt tres.

Prima, anima intellectiua prius natura habet esse quàm vniatur materiæ, ergo vna non dat nobilius esse quàm alia. Antecedens patet, quia anima cõicat suum & proprium esse materiæ, prius autem est rem habere perfectionẽ in se, quàm cõicare eam alteri. Consequentia autem sic probatur: si vna anima dat nobilius esse q̃ alia, aut hoc est quia entitas vnius animæ est perfectior entitate alterius, & hoc etiam tu negas, aut est propter dispositiones, vt tu dicis, & hoc non, quia sequitur quòd anima ex sui vnione ad materiam cõsequeretur imperfectionem in suo esse, quòd est falsum, quia forma nõ vnitur materiæ, nisi propter bonum formæ.

Ad hoc dico, ꝙ peccat ex fundamento falso, qm̃ imaginatur ꝙ Deus creet animam, & det illi esse, non respiciẽdo materiam sic vel sic dispositam, quã debet informare. Hoc qdẽ est falsum, nam Deus dum creat hanc aĩam, respicit hoc corpus & ꝓportionaliter terminat eam ad talem gradum essendi, & ex hoc patet, ꝙ sua ꝯñtia non valet, & ad probationem

 dico,

dico, ꝙ est propter primum, sed illa perfectior entitas non cõuenit animæ vt anima, sed vt huic, est aũt hæc vt respicit hãc materiam, & has dispositiones. Et cum dicit, ergo anima ex sui vnione ad materiam consequitur imperfectionem, negatᷓ consequentia, quæ vtique valeret, si anima haberet esse ante vnionem, & produceretur à Deo, non respiciendo ad hanc materiam, imò dico quòd ex vnione perficitur, eo quòd non haberet aliquod esse nisi vniretur, quoniam ratio occasionalis creandi hanc animam, est vt vniatur huic corpori.

Secunda, ꝓducat Deus animam vnam separatam à materia, deinde vniat eam materię optimæ dispositæ. Tunc quæro, si esse illius animę est factum ꝑfectius ex vnione, vel nõ, si sic, ergo illud esse est intensum, quia ad intensionem, in via Thomistica sufficit ꝙ actus deducatur de imperfecto ad perfectum, si non, ergo illæ summæ, & optimæ dispositiones nõ faciunt quòd vna anima det perfectius esse quam alia.

Ad hoc dr̃, ꝙ peccat eodem fundamento vt præcedens. Dico igitur, ꝙ Deus non crearet vnam animam ante informationem, nisi respiciendo dispositiones materiæ, quæ sunt vel futurę sunt in tali materia, & iuxta illas terminat hanc aĩam ad tale esse sibi inuariabile, siue sit vnita materię, siue nõ. Et si daretur casus ꝙ Deus crearet vnam animam, sine habitudine ad materiam determinatam, dico ꝙ illa non esset aĩa, nisi æquiuocæ. Nam de rõne animæ est esse actum corporis, ergo de ratione huius animæ, est esse actum huius corporis.

Tertia sequitur, quòd forma sũbalis possit intẽdi, & remitti, quòd est ꝯtra doctrinam Thomist. Consequentia ꝓbatur, sequiᷓ quòd forma sũbalis possit, hr̃e ꝑfectius esse quam haberet, ergo potest intẽdi, & remitti. Consequẽtia est clara in via B. Th. vt patet ex p̃dictis in hac q. Añs ꝓbatur, esse formę sũbalis, ſm te est tanto perfectius quanto dispositiones pro forma introducenda, & quæ simul introducũtur cum forma sunt ꝑfectiores, sed istæ possunt intendi postquam forma est intro ducta, & effici perfectiores, ergo forma poterit habere perfectius esse, quàm prius, ex consequenti fieri intensior.

Ad hoc dico, ꝙ vt recitat Capr. vbi supra, fuit argm̃ Durãdi, & est quintum in ordine, & Capr. soluens inquit, negatur ꝯñtia, ad probationem, non oportet quòd si ſm diuersitatem disposi

dispositionum præcedentium formam in materia, vel simul omni forma incipiẽtium sit inæqualitas formarum substantialium, quòd à simili secundùm diuersitatem dispositionum sequentium formam, forma ipsa intendatur vel remittatur, posito quòd post introductionem formæ fiant perfectiores, vel imperfectiores, & ratio huius est, quia dispositiones præcedẽtes, vel simul incipientes cum forma, hñt aliquem modum causalitatis respectu formæ substantialis, non autem posteriores, ideo ad variationem sequentium non variatur forma nec esse eius, sed bene accidentaliter variatur ipsum compositum, modo in melius, modo in peius.

De responsione quam dat Paul. & contra quam arguit, nõ curamus, qm̃ non est ad viam nostram. Diximus.n.ꝙ ad intensionem propriè dictam requiritur, quòd forma sit acquisibilis per motum, & per eam non constituatur res in specie, & quòd eadem numero sit apta plus, & minus actuare subiectum, & nõ indiuisibiliter, & quòd actione agentis magis, & magis educatur de imperfecto ad perfectum, quæ omnia repugnant formę substantiali, vt patet in supradictis. Tenemus igitur inæqualitatem substantialem duarum formarum substantialium eiusdem speciei, non tamen intensionem, & remissionem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 7. Si ex materia, & forma fit vnum per se, & propter quid, & an immediate.

EXPEDITIS quæstionibus euenientibus circa materiam, & formam, resoluenda est nũc quæstio, quæ accidit circa naturam compositi, & est hæc, vtrum ex materia, & forma fiat vnum per se, & propter quid, & an immediate. Pro resolutione tria agenda sunt. Primo, declarandum est, quid sit fieri vnum per se. Secundo, ponentur duæ conclusiones responsiuæ. Tertio, assignabitur ratio, quare ex subiecto, & accidente communi non fit vnum per se.

Quantum ad primũ aduerte, ꝙ aliud est esse vnum per se, & fieri vnum per se, nam esse vnum per se est esse indiuisibile ex sui natura, & hoc modo res simplex est vna per se, sicut pũctus, sicut intelligentia, & in supremo gradu est prima causa, fieri vnum per se est ex pluribus adunatis resultare vnam naturam, quæ reponitur in determinato gñe, & determinata

specie,

ſpecie, vnde aduerte, quòd ad fieri vnum per ſe non ſufficit ex pluribus adunatis reſultare quid vnum, aliter aceruus lapidum, & homo albus poſſent dici facta vnum per ſe. Sed requiritur, quòd ipſum totum conſtitutum reponatur in genere, & ſpecie determinatis, vt numeri, & quantitates continuæ, & figuræ, & ſubſtantiæ compoſitæ, &c.

Quantum ad ſecundum ponuntur duæ concluſiones, prima eſt, ex materia, & forma fit vnum per ſe, probatur ſicut ſubſtantia ſimplex ſeipſa eſt vna per ſe, quia non habet principia intrinſeca ex quibus fiat vna. Sic per oppoſitum ſubſtantia compoſita fit vna per ſe, quia habet principia intrinſeca, ex quibus fit vna per ſe. Hæc aũt principia non ſunt niſi materia, & forma, quæ ſole ſunt cauſæ intrinſecæ, ergo &c.

Secunda concluſio, propter quid ex materia, & forma fit vnum per ſe: nulla eſt cauſa intrinſeca, niſi quia materia eſt potentia, & forma eſt actus. Hæc concluſio non poteſt demonſtrari aliter, niſi quia de natura potentiæ, & actus eſt, vt ex eis coniunctis conſurgat vnum per ſe. Sed materia, & forma ſunt actus, ergo &c.

Quòd ſi quis negat ex potentia, & actu fieri vnum ꝑ ſe, non eſt diſputandum cum eo, ſicut nec cum negante principia per ſe nota, dico aũt cauſa intrinſeca, ad dr̃iam cauſæ agẽtis, quæ ideo neceſſaria eſt, quia educit materiam de potẽtia ad actum, & ſua actione diſponit materiam ad receptionem formæ. Ex hac aũt determinatione eliciuntur duo corrolaria, primum eſt, ꝙ ex ſubiecto, & accidente cõi non fit vnum per ſe. Dico ex accidente cõi, qm̃ ex ſubiecto, & accidente ꝓprio, ſiue ex propria paſſione, licet non fiat vnum per ſe entitatiuæ, vt declarauimus in 4. lib. tñ fit vnum per ſe prædicatiuæ, ꝙ non cõtingit, non in accidente per accidens, ſiue cõi. Ratio aũt propter quàm non fit vnum per ſe ſm Ant. And. non eſt alia, niſi quia ſubiectũ, & accidens cõe ſunt tales naturę, ꝙ ex ſe nõ conſtituunt vnum ꝑ ſe, ſicut ex oppoſito materia, & forma ſunt tales naturæ, ꝙ conſtituunt vnum per ſe. Sed hoc nihil eſt dictu, imò cauſa eſt, quia ex actu, & pura potentia, aptum eſt fieri vnum per ſe, non aũt ex duobus, quoꝝ vnum eſt actu, & alterum eſt actus, ſiue quia vtrunque eſt actu. Et hanc cauſam aſſignauit philoſophus cõtra Plato. in lib.

lib.7.tex.49. vbi inquit. Duo nanq; sic actu, nunquam sunt vnum actu, actus.n.separat. Secũdum est ꝙ ex materia, & forma fit vnum per se immediate.i.nullo interposito medio, & ratio quidem huius est, qm̃ vt inquit philosophus in hoc 8. lib.tex.vlt. postquam reprahendit antiquos, q. diuersimode assignabant medium, quo ex materia, & forma fit vnum per se, nullum est assignandum medium, eo ꝙ forma adueniens materiæ, sicut seipsa dat esse, & constituit ens, dũmodo agẽs moueat potentiam ad actum.s.disponendo materiam ad actum, sic seipsa adueniens materiæ facit vnum, & confirmatur, quoniam cum ens, & vnum sint idem. vt determinatum est in lib.4. eodem res fit ens, & fit vna, cum igitur forma, se ipsa det esse, seipsa faciet vnum, & non per medium.

Sed contra prædicta sunt tria dubia. Primo dubitatur, q̃ũo sit possibile, ꝙ ex materia, & forma fiat vnum per se, cũ maxime distent, quoniam sunt vt potentia, et actus, quę sunt extremæ distantia, quæ autem sunt conformia videntur magis vnibilia, ex consequenti magis facere vnum.

Ad hoc dr̃, ꝙ aliud est aliqua fieri vnum, et aliud est ex aliquibus fieri vnum. Item ex aliquibus fieri vnum, cõtingit dupliciter. Primo, ꝙ illud vnum sit eiusdem rõnis, cum his ex q̃bus fit, sicut est totum omogeneum. Secundo, ꝙ illud vnũ sit alterius rõnis ab his, ex quibus fit, vt est totum ætherogęneum, stantibus his distinctionibus, dico, ꝙ si poneremus actum, & potentiam fieri vnũ, similiter si ex potentia, & actu fieret vnum eiusdem rõnis, sicut ex duabus aq̃s fit vna aqua, argm̃ procederet, qm̃ quæ minus distant, & sunt magis conformia sunt magis apta fieri vnũ, & ex eis resultat totũ, quòd est eiusdem naturæ cum his ex quibus resultat, vt patet qñ duæ lineæ coniunguntur, duæ aquæ, duo ignes, &c. Sed nos ponimus ex materia, & forma fieri vnum quòd est alterius rationis, & non illa fieri vnum. Ad hoc autem constituendum, dico, quòd quę magis distant sunt magis apta, dummodo vnum sit vt perfectibile; et alterum vt perfectiuum: eţ quoniam forma vt actus, et materia vt potentia sic se habẽt: ideo non inconuenit ex eis fieri vnum per se.

Secundo dubitatur, si hæc est vniuersaliter vera, quãdo ex aliquibus fit vnum per se, necesse est vnum esse potẽtiam, et

alterum esse actum, nam videtur hīc instantiam in toto quātitatiuo, vt in linea bicubitali, quæ constituitur ex cubitali, & cubitali, quæ cum sint eiusdem rationis, non vīr se sic habere, quòd vna sit actus, & altera sit potentia, sed vel vtraque est actus, vel vtraque est potentia, & tamen constituunt vnum per se, scilicet lineam bicubitalem.

Ad hoc dr̄, ꝙ illa propositio. Qñ ex aliquibus &c. non est vniuersaliter vera, nisi in cōstitutione vnius ꝑ se, ꝙ est alterius naturæ à suis principijs componentibus. Instantia autē procedit de vno per se, quòd est eiusdem naturæ cum suis cōponentibus, nam tunc sufficit, ꝙ omnia componentia, sint vt potentia, vnde qñ A, & B, componunt C, sicut duæ lineæ tertiam, dico quòd A, & B, sunt partes potentiales. Qñ autem ex elementis componitur elementatum, dico quòd elementa sunt, vt potentia, & forma mixti est actus. Vt igitur fiat principium, quòd teneat in omnibus, formetur sic. Quando ex aliquibus fit vnum per se, necesse est vel illa esse potentialia, vel vnum esse potentiam, & alterum esse actum.

Tertio dubitatur, qūo sit possibile, quòd ex materia, & forma fiat vnum, sine medio, cum videamus ea quæ multum distant non vniri, sine medio, vnde & duo extrema contraria nō vniuntur nisi in medio, vt calidum, & frigidum, in tepido, cōstat autem ꝙ materia, & forma multum distant, ergo &c.

Ad hoc dicimus, ꝙ si sunt duo multum distantia, quorum vtrunque habeat esse separatim, sicut duo corpora, illa non vniuntur sine medio colligante, vt patet in ædificatione domus, si aūt illa duo nō habeant esse seorsum. Sed vnū actuat alterum, & nullum habet esse, nisi ꝑ illud, non est necesse, ꝙ vniantur per medium, & qm̄ materia nullum habet esse. s. actuale, sed ipsum accipit à forma, nec forma habet aliud esse, nisi illud, quòd cōicat materiæ, ideo non inconuenit, quòd vniantur, sine medio. Argm̄ aūt procedit, ac si materia, & forma haberent distincta esse, sicut duo extrema contraria aūt distincta inesse. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. Si nomen speciei in substantijs cōpositis, significat solam formam, & dato quòd non si prius significat formam, quàm compositum.

Oportet autem non ignorare &c. Textu 7.

IAM expeditis qõnibus, quæ emergebant circa conside rationem materiæ,& formæ,& compositi, nunc super est discutere qões aliquas supra tex.philosophi,& 1.supra tex.7. oportet autem non ignorare &c.in quo philosophus intēdit determinare,quòd in substantijs cōpositis nomē speciei non significat formam solam,sed formam in materia,cuius ratio nem principalem assignat in tex.8.vbi inquit,nā quodquideratesse &c. & intendit talem rationem, si nomen speciei in substantijs compositis significat solam formam, ergo in eis idem erunt res,& quodquidest rei,quòd est falsum,qm̄ vt dicit philosophus in tex.8.anima,&esse animæ idem,hominis vero esse,& homo non idem, nisi & anima homo dicatur. Quæritur igitur, si nomen speciei in substantijs compositis significat solam formam, & posito quòd non,vtrum significet prius formam quàm compositum.

In hac q.sic ꝓcedendum est.Primo,ꝓbādum est,quòd no mē speciei in sūba composita,vt homo,non sigñat solam for mā,sed compositum.Secūdo,ad declarandum,ꝙ prius significat cōpositum,q̄ formam,ponent aliquæ distinctiones.Tertio,rñdebitur quæsito.s.an prius significet formam quam cō positum. Quarto,soluetur ratio tenentium oppositum.

Quantum ad primum sic ꝓbatur ꝓpositum.Quòd prædicatur in recto de indiuiduo,significatur nomine speciei, qm̄ species de indiuiduo prædicatur. Sed non sola forma prædicatur in recto de indiuiduo,sed in obliquo,compositum aūt prædicatur in recto de indiuiduo. Hæc.n.est vera. Sortes est quid compositum ex corpore,&anima,ergo compositum,& non sola forma significatur nomine speciei. Præterea significatum ꝑ nomen speciei,& significatum ꝑ diffinitionem sunt idem,qm̄ species est quæ diffinitur, & rō quam significat nomen est diffinitio. Sed significatum per diffinitionem, non includit solam formam,imò,& formam,& materiam, quoniam substantia composita naturalis diffinitur per formam & materiam ex 7. huius tex. 33. ergo &c.

Quantum ad secundū aduerte,quòd aliqui sic solēt distinguere,forma est duplex.s.forma totius,vt humanitas,quę includit formam,& materiam,& forma partis, vt aia. Item sic distinguūt,nomen potest considerari quātum id quòd significat,

cat,vel quãtum ad id quod eſt ratio ſignificandi,vel breuius, in nomine poteſt conſiderari quod, & quo,vt homo pōt ſignificare id quod eſt hō,&id quo homo eſt homo.Item alij ſic diſtinguunt. nomen pōt conſiderari quantū ad id cui nomen imponitur,& quãtum ad id à quo nomen imponitur.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ ſequentes Comment.tenentem ſolam formam eſſe totam eſſentiam ſubſtantiæ cõpoſitæ,vt viſum eſt in lib.7. dñt,quòd nomen ſpeciei primo ſignificat formam partis,quæ dicitur eſſe ratio ſignificandi, & id à quo nomen imponitur, ſecundario autem ſignificat compoſitum,quòd eſt id quod eſt,&cui nomen imponitur, & inter iſtos eſt Iandunus in 8.lib.in q.3. Et probat intentū ſuum ſic. Quando duo ſic ſe hñt quòd vnum eſt cauſa alterius, & aliquod nomen debetur eis,principalius, & dignius debetur cauſę,quàm cauſato.Sed forma eſt cauſa compoſiti., &nomē ſpeciei debetur vtrique,ergo principalius,&dignius ſignificat formam, quàm cõpoſitum maior nota.& minor, quo ad primam partem. Quo ad ſecundam partem probat per Cõment.qui in hoc 8.lib.in cõment.7.inquit. Hoc nomen animal dicitur principaliter per formam, & dicitur de congregato ex materia, & forma ſecundario.ſ.quia dicitur de forma, nomen enim non ſignificat rem niſi ſecundùm ꝙ eſt in actu,& cauſa actus in compoſito eſt forma,&cum duo fuerint quorum alterum eſt cauſa alterius, illud ꝙ eſt cauſa dignius habebit nomen. Illud enim nomen eſt ſecundi propter primum,verbi gratia. Res calide,quoniam non habent nomen caloris,niſi propter calorem ignis, qui eſt in fine, & ideo cum fuerint plura, quæ non habent idem nomen, niſi propter aliud,illud aliud eſt dignius habere illud nomen, & erit cauſa illorum,hæc Comment. Patet igitur,quòd fuit intentio philoſophi,& Cõment.nomen ſpeciei prius ſignificare formam,quàm compoſitum, nos autem qui ſequimur B. Th.tenentem,vt declarauimus in lib.7.materiam, & formã eſſe partes quidditatis in ſubſtantia compoſita, ſuſtinemus nomen ſpeciei prius,& dignius ſignificare cõpoſitum quàm formam,nam nomen impoſitum ad ſignificãdum eſſentiam & quidditatem rei, prius & dignius ſignificat totam quidditatem quàm partem. Sed nomen ſpeciei impoſitum eſt, &c.

Signi

Significat enim homo, id quòd est homo, ergo prius, & dignius significat totam quidditatem, quàm partem, tota autem quidditas non est forma, vt probatum est in 7. lib. Sed quid resultans ex materia, & forma, quòd signatur per compositum, ergo nomen speciei prius, & dignius significat cõpositum quàm formam. Et aduerte, quòd tota vis in hoc est, vt sustineas quòd forma non est tota quidditas, & nos conati sumus sustinere in lib. 7. in q. nona.

Quantum ad quartum, soluenda est ratio Ianduni. Ad quàm B. Th. responderet, quòd minor pro secunda parte est falsa. s. quòd nomen speciei conueniat in recto formæ, & composito, nam hæc est falsa. Anima est homo, nisi anima esset tota quidditas, quòd nos negamus. Ad probationem quæ est sententia Comment. B. Th. qui in hoc tenet contra Cõment. diceret, quòd illa propositio, cum duo fuerint quorum vnum est causa reliqui, &c. non est vera, nisi inter causam effectiuam vniuocam, & effectum suum, puta quia hoc nomen calidum dr̄ de igne, & de aqua calefacta principalius: & dignius dicitur de igne quàm de aqua, & non dicitur de aqua nisi propter ignem, non autem verificatur de causa formali non. n. sequitur, quòd si homo est homo propter animam rationalem, ꝙ anima sit principalius, & dignius homo, & si tu aduertis Cõment. non notificat propositionem suam nisi in causa effectiua vniuoca. Constat autem, ꝙ forma non est causa compositi in gn̄e causę efficientis, igitur ratio Ianduni nulla est. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 9. Si numerus habet esse reale extra intellectum, & si est vnum per se, et entitas distincta à rebus numeratis.

Et quemadmodum nec à numero aliquo addito aut ablato. Textu 10.

PHILOSOPHVS in hoc loco comparat quidditates rerum significatas per diffinitiones, et presertim per differentias specificas numeris, secundùm quatuor proprietates, quæ patent in expositione B. Th. et qm̄ philosophus in tota sua metaphysica de numero parū pertractat, nisi in pn̄ti text. et in lib. 10. vbi aget de vno, et suo opposito in vniuersali, ideo expediens est, hic discutere quæstiones, quæ communiter

niter pertractantur circa naturam numeri, & primo pertractabitur si numerus habet esse reale extra animam, & si est quid vnum per se, & si est entitas distincta à rebus numeratis: secundo, quæretur de forma numeri: tertio, si numerus de prædicamento quantitatis inuenitur in abstractis.

Quantum ad primũ quęsitum, considerabitur quo ad singulas partes, & quo ad primã partem. s. si numerus habet esse reale extra intellectum sic ꝓceditur. Primo, ponitur opinio tenens partem negatiuam. Secundo, determinabitur contra eam. Tertio, ponentur rationes illius opinionis, & soluent.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ vt recitat Greg. in 1. sent. dist. 24. q. 2. in 1. art. Opinio Petri Aureoli fuit, ꝙ quamuis multæ vnitates rerum sint extra animam, q̃m ad sensum patet esse in rerum natura hunc vnum lapidem, & illum vnum & illum vnum, tñ istæ vnitates non sunt, nec faciunt numeꝵ in rerum natura extra animam, quoniam illæ vnitates sunt tantum materia numeri, quantitas autem, siue summa, siue conclusio est forma numeri. Hæc autem summa, siue conclusio, non est nisi ab anima summante, & concludente dictam multitudinem vnitatum, ita quòd secundum prædictam opinionem nullus numerus quo ad formale suum, habet esse extra animam, sed solum quo ad materiam.

Quantum ad secundum, ponitur conclusio opposita, non omnis numerus ẽt quo ad suum formale est per solam apprehensionem animæ, probatur, & accipio rõnem Gregorij vbi supra. Aliquæ res esto, ꝙ non apprehendantur ab anima sunt tot, & tot finitæ, puta 4. vel 6. & sic de alijs, ergo aliquę res esto, ꝙ non apprehendantur ab anima sunt numerus, ex consequenti non omnis numerus habet esse tantum per apprehensionem animæ, vtraque ꝯñtia est nota, & probatur antecedens, non plus dependet ab anima multitudo rerum in esse tot, & tot, quàm dependeat magnitudo in esse tanta, vel tanta, puta cubitalis, vel bicubitalis, &c. Sed constat, quòd magnitudo in hoc non dependet ab anima, ergo &c.

Alias rationes adducit Paulus in lib. 10. q. 8. quas vide ad placitum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Petrus Aureoli multipliciter conatur probare intentum suum, cuius rationes recitat,

citat,& soluit Greg. vbi supra. Sed solutiones suæ vsque ad sextam nō sunt Thomisticæ,ideo vide eas in Capr. in 1.dist. 24.q.1. cōtra primam ꝯclusionē quarto loco,quas & Paulus recitat ac soluit vt Capr.in lib.10.q.8.vide Paulum,& sufficit tibi,qm̄ non possunt aliter solui, stando in via Thomistica.

Tu tamen aduerte, ꝙ Paulus non recitat nec soluit rationem sextam Petri Aureoli,quæ videtur apparens, quia fundatur in dicto philosophi & Comment.Hanc igitur formabimus, & soluemus.

Sic ergo arguit. Dicit philosophus in 4.phys.tex.131.ſm translationem Comment. Dicamus, verbi gratia,ꝙ cum numerans non fuerit numerare non erit, ergo manifestum est etiam quòd numerus non erit,& cum nihil aliud aptum natum sit numerare quàm anima,& animę intellectus, impossibile est vt sit numerus cum anima nō fuerit.Hæc verba adeo clara sunt,inquit Aureolus,vt non indigeant expositione,ergo ponere numerum quo ad suum formale habere esse extra animam, est contra philosophum.

Idem confirmatur per Commentat.in eodem lib. in comment. 131. qui ait numerus non est nisi actio numerantis in numerato,& manifestum est, ꝙ cum numerans non fuerit, actio eius non erit. Impossibile est autem aliquod aliud numerare præter animam & animæ intellectum, ergo manifestum est,quòd cū anima non fuerit, non erit numerus (& infra) esse vero numeri in anima non est esse omnibus modis, quoniam esset fictum,sicut chimera.Sed esse eius extra mentem est in potentia, propter subiectum proprium, esse veró eius in anima est in actu,quando.ſ.anima egerit actionē,quę dr̄ numerus in subiecto præparato ad recipiendū illā, ex quibus patet,ꝙ numerus non est actu absq; apprehensione aïæ.

Pro solutione huius præmitto duas distinctiones, quarū prima est,numerus est duplex quidam est multitudo vnitatū non continuarum seu discretarum in rerum natura, vt duo homines,duo lapides, de quibus constat, ꝙ adinuicem non continuantur,quidam est multitudo vnitatum, quæ in rerū natura sunt continuę,sed fiunt non continue, seu discrete, ꝑ signationem,seu diuisionem animæ, sicut multitudo partiū quantitatis continuæ seorsum,& diuisim signatarum,per de-

ſignationem animæ notantis illam,& illam partem, ſine diuiſione actuali,& reali abinuicem.

Secunda,eſt numerare,ꝙ eſt actio animæ, dupliciter ſumitur. Primo,vt idem eſt ꝙ aliquam multitudinem diſcretam per replicationem vnitatis menſurare, & eius quantitatem cognoſcere,& hoc modo dicitur in 10. metaph. tex.2. quòd numerus menſuretur,& numeratur per vnum,ſecundo vt idē eſt,ꝙ aliquod vnum diuidere, & multiplicare quaſi ꝙ idem ſit numerare,ꝙ de vno numerum facere. Vnde Comment. in 4. phyſ. commento 104. vbi philoſophus vult, ꝙ inſtans multiplicetur ſecundùm eſſe,dicit ꝙ numeratio eius,ſcilicet inſtantis eſt ex hoc ꝙ translatum numeretur.i.multiplicatur, ecce quòd exponit numerare per multiplicare.

Ex his diſtinctionibus dico ad argm̄, & confirmationem ſimul ꝙ non eſt intentio philoſophi,& Comment. loqui de quolibet numero, nec de numero primo modo ſumpto,ſed ſecundo modo ſumpto,qualis numerus eſt tempus, de quo concedimus,quòd quo ad ſuum formale pendet ab anima .i. quo ad numerare ſecundo modo ſumpto, quia tempus non eſt niſi prius,& poſterius motus continui diuiſa,& numerata ſeu multiplicata per animam numerantem,vnde Com̄.in comment.131.inquit.Tempus nihil aliud eſt,quàm prius,& poſterius in motu ſm̄ ꝙ ſunt numerata,& diuiſa ſiue diſcreta,& ideo indiget in hoc,ꝙ ſit actu anima,ſcilicet ſecundùm quòd eſt prius, & poſterius numèrata hæc Comment.

Ex his autem patet, quòd nō ſequitur omnem numerum habere eſſe per ſolam apprehenſionem animæ, nam numerus primo modo ſumptus,qui ſimpliciter,& verę eſt numerus propriæ dictus habet eſſe perfectum extra animam, eo quòd aggregatur ex rebus nō continuis, vt duo lapides &c. quorum quilibet eſt vnus,&ſimul ſumpti remota omni operatione animę ſunt tot, & tot, patet igitur quòd aliquis numerus habet eſſe per apprehenſionem animę, vt numerus quo numeramus,de quo inquit Auicen. in 3. ſuæ metaphyſ. cap.5. verum eſt ꝙ numerus expoliatus.i.non applicatus rebus ſignatis,non habet eſſe niſi in anima, & numerus applicatus rei continuæ,et maxime rei ſucceſſiuæ, quale eſt tempus,et numeris inſtantis,materiale.n.ſolum eſt in re, formale

le autem quòd est numeratio est per animam, aliquis autem habet esse extra animam, quo ad materiale, & formale, vt numerus rerum permanentium, non continuarum adinuicē.

Quantum ad secundam partem, scilicet si numerus est vnū per se, an tantum per accidens, vt aceruus lapidum, inuenio duas sententias, prima est B. Th. quam defendit Capræolus in 1. sent. dist. 24. q. 1. & est conclusio 5. & stat in hoc, ꝙ numerus est vnum simpliciter, & non solum ſm quid, & est vnū per se, & non solum per accidens, vt aceruus lapidum, & fundamentum suum, vt patet in 8. metaph. in expositione tex. 8. stat in hoc, si numerus esset vnum secundùm quid, & per accidens, non esset genus, nec aliquis numerus esset species entis, quòd est falsum, quoniam reponitur per se in prædicamēto, continetur enim sub quantitate discreta, quidquid autem reponitur per se in prædicamento est genus, aut species, aut differentia, consequentia probatur, quoniam tam genus quàm species dicit certam, & determinatam naturam, ergo vnum ꝑ se, præterea sicut de ente per accidens nō potest esse scientia, sic nec de vno ꝑ accñs ergo de numero non esset scia, nec demonstratio, nec assignabiles proprietates, & sic destrueretur Arithmetica. Et aduerte, ꝙ licet Comment. teneat numeꝶ sicut, & alia composita non esse quid resultans ex partibus, sed esse suas partes simul iunctas, tamen non negaret quin sit vnum per se, prout ly per se opponitur per accidens, eo quòd componitur ex potentia, & actu, siue ex materia, & forma. Quomodo autem quilibet numerus componatur ex materia, & forma, declarabimus, agentes de forma numeri.

Secunda sententia est Greg. qui in 1. sent. dist. 24. q. 2. art. 2. tenet, ꝙ nullus numerus propriæ loquendo est aliqua entitas per se vna, sed plures, ita quòd sicut nulla res per se vna est populus vel exercitus, sic nulla res vna inquantum huiusmodi est numerus, & sententiam suam conatur probare dictis philosophi, & Comment. nam in 10. metaph. in tex. 4. dicit philosophus, ꝙ numerus est pluralitas vnitatum s. plures vnitates, vt illa sit ꝯstructio intrāsitiua, & in 3. phys. tex. ſm nouam trāslationē dicit, ꝙ numerus est plures vnitates, vbi Cōment. dicit, ꝙ numerus est coaceruus vnitatū, & in 10. metap. commento 1. dicit, ꝙ numerus est multitudo composita ex

vnitatibus,& in 4. phyſ. comment. 132. dicit,ꝙ quia vnũ eſt menſura omogenea numero , numerus eſt plures vnitates : conſtat autem quòd plures vnitates,nec coaceruus vnitatum eſt aliquod vnum per ſe , ergo nec numerus.

Ab aliquibus autem ſic probatur propoſitum,omnes vnitates componentes numerum realem.i.applicatum rebus,vt decem canes videntur eſſe actu , & vnaquæque hoc aliquid , & ſeparatim exiſtens,ſed ex 7.metaph.tex.49.ex entibus huiuſmodi in actu non fit vnum per ſe,ergo numerus 10.canũ, non eſt vnum per ſe.

Pro ſolutione iſtorum præmitto diſtinctionem, quam tãgit B.Th.in 7.metaph. exponens tex.60.& eſt talis;compoſita quæ ſunt vnum per ſe,ſunt in triplici differentia,quædam ſunt quæ ſortiuntur ſpeciem ab altera parte, qua comparata altera parti eſt forma eius, & hoc modo quæcunque componuntur ex materia, & forma, & elementa, & elementata, & animata,ſunt vnum per ſe, quædam ſunt quæ ſortiuntur ſpeciem ab ipſa compoſitione,vt quę continuantur adinuicem, ſicut linea tricubitalis in qua tres cubitales componuntur, ita ꝙ continuantur , quædam ſunt quæ ſortiuntur ſpeciem non à continuatione,ſed ab ordine partium,& ſunt illa quorum partes ſunt diſcontinuæ,ſed tamen ſunt ordinatæ,ita ꝙ tandiu ſtat totum quandiu ſeruatur ordo inter partes,& hoc modo exercitus,oratio,ſyllaba,numerus, ſunt vnum per ſe, quæcunque autem conſtituuntur ex multis partibus diſcontinuis non habentibus ordinem adinuicem , dicuntur vnum ſecundùm quid,& per accidens,vt turba inordinata,cumulus lapidum, multitudo arenæ in litore maris.

Ex hac diſtinctione dico, ꝙ Greg. deceptus fuit ex hoc,ꝙ credidit nullum compoſitum eſſe vnum per ſe,niſi compoſitum ex forma,& materia, quòd nos non admittimus, vt patet ex diſtinct.data ad dictum,ergo ex 10.metaph.dico,ꝙ ſic debet exponi, numerus eſt pluralitas vnitatum .i. pluralitas conſurgens ex ordinatis vnitatibus , & nego ꝙ illa conſtructio ſit intranſitiua,ad illud de 3. phyſ.dico,ꝙ ſic debet intelligi,numerus eſt plures vnitates,quo ad materiam, ſicut domus eſt multi lapides quo ad materiam, negatur autem hæc conſequentia numerus eſt plures vnitates materialiter,ergo

eſt

est plures vnitates formaliter, imò est quid resultans ex pluribus vnitatibus ordinatis, ad dictum Comment. in 3. phys. dico, ꝙ per aceruum vnitatum, intendit vnitates ordinatas adunatas, quia vt declarauimus in lib. 7. tenet Comment. ꝙ totum non est aliud quàm partes simul sumptæ, idem dico ad dictum eiusdem in 4. phys. ex hoc autem quòd tenet Cõment. compositum esse partes suas, & numerum esse vnitates non sequitur, quòd negaret numerum esse vnum per se, nam tenet compositum ex materia, & forma esse vnum per se, & tamen est partes suæ secundùm ipsum.

Ad rationem autem diceret B. Th. falsum esse vnitates vt componunt numerum applicatum, puta 10. lapidum esse actu & hoc aliquid, imò vt sic habent rationem partium, quãdiu stant sub tali ordine, & omnes vnitates componentes comparate ad vltimam se habent, vt materia ad formam, vt dicemus infra. Et si dicas, ꝙ lapis A, est hoc aliquid, & lapis B, &c. ergo vt componunt numerum sunt hoc aliquid, negatur consequentia, nam licet in se sit hoc aliquid, & perfectũ in specie, tamen vt componit est pars, & est quid imperfectũ ex consequenti vt componens non est hoc aliquid.

Quantum ad tertiam partem, aduerte, ꝙ nõ quęritur de numero transcendenti, sed tm̃ de numero quãtitatiuo, an sit entitas realiter distincta à rebus numeratis, in hoc igr̃ inuenio duas snias, vna est Greg. in 1. dist. 24. q. 2. art. 2. qui tenet partem negatiuam, altera est B. Th. quam prosequitur, & defendit Capr. in 1. dist. 24. q. 1. in prima conclusione, & est ꝓ parte affir. & aduerte, ꝙ vtraque opinio pendet ab vna radice .s. à natura vnius quòd est principium numeri, nam quia gre. tenet vnum quòd est principium numeri, nihil super addere rei quæ est vna, nec ſm ipsum est accidens de prædicamento quantitatis, consequenter tenet, quòd numerus quantitatiuus qui secundum ipsum non est aliud quàm plures vnitates, vt patuit supra nihil addit, nec distinguitur à rebus numeratis, & quia B. Th. de vno quòd est princ. numeri sentit oppositum, vt declarauimus in 4. lib. consequenter tenet oppositum de numero quãtitatiuo, ita quòd sicut vnitas quantitatiua huius lapidis est accidens, & lapis est substantia, sic binarius quãtitatiuus lapidum est accñs, vtpote quãtitas discreta,

lapides autem sunt substantia. Et aduerte, ꝙ in via B. Th. hæc conclusio, numerus quantitatiuus addit aliquid reale super res numeratas, & distinguitur realiter ab eis, non potest alia via efficaciter ꝓbari, nisi sustinendo, ꝙ vnum princ. numeri distinguitur realiter ab vno transcendente, & addit aliquid reale supra ens. nam bene sequitur, ꝙ si vnitas quantitatiua, quæ est componens numerum quantitatiuum, addit quid reale super substantiam rei, quę est vna quantitatiue, ẽt numerus constans ex huiusmodi vnitatibus, addit quid reale suꝑ res numeratas, & distinguitur realiter ab eis. Quòd autem vnum princ. numeri distinguatur &c. determinauimus in 4. lib. in q. 7. Nec facies fundamentum in rationibus conatur Paul. Sonc. in lib. 10. q 11. probare dictam conclusionem qm̃ Greg. vbi supra format eas contra se ad literam, & soluit ex suis principijs, quibus tenet non omnem quantitatem distingui realiter à substantia.

Relinquitur ergo vt soluamus rationes Greg. quas format vbi supra, & sunt duæ.

Prima est, quæcunque sunt tot, & tot sunt seipsis, & nō per aliquam entitatem superadditā eis inhærentem tot & tot, ergo nullus numerus addit entitatem rebus numeratis, consequentia nota ꝓbatur anš, vnumquodque eorum, quæ sunt tot & tot est vnum seipso, & non per entitatem sibi superadditam, vt probatum est alias, ergo vnumquodque eorum, & quodlibet aliud, puta A, & B, sunt duo seipsis, & non per entitatem superadditam, idem dico de quolibet alio numero quantitatiuo, ergo &c.

Confirmatur, quia si aliqua essent tot, puta duo per entitatem superadditam, accipio vnum illorum duorum, & ipsam dualitatem, tunc sic, illud vnum, & dualitas sunt duæ entitates, quęro, aut sunt duę seipsis, aut entitate superaddita, si seipsis, ergo eadem ratione prima duo, & quælibet alia duo sunt seipsis duo, si entitate superaddita, ergo similiter illa, & illud primo sumptum sunt duæ entitates per aliam entitatem superadditam, & sic in infinitum.

Pro solutione huius aduerte, ꝙ Greg. in hoc decipit̃, quòd credit, sicut vnum transcẽdens, & numerus transcendẽs, nihil addunt reale suꝑ rem vnam, & res numeratas, sic nec vnum

princ.

princ.numeri quantitatiui,nec ipse numerus,ppea ad argm̄, nego antecedēs,ad probationem nego aňs, qm̄ vnum princ. numeri,addit super substantiam rei accidens, quid autem sit illud accidens,determinauimus in 4. lib. in q. 8.

Ad confirmationē dico,quòd illud vnum,& dualitas sunt duæ entitates seipsis, sumendo illud vnum vnitate transcendenti,nam in quolibet quanto est vnitas transcēdens,& vnitas quantitatiua,& nego illam consequentiam si seipsis,ergo eadem ratione prima duo,quoniam vnumquodque primorum duorum est quantum,& vnum quantitatiuæ, dualitas autem non est vna quantitatiuæ, sed transcendenter.

Secunda est,si numerus dicit entitatem distinctam realiter à rebus numeratis,quæro aut est entitas oīno simplex,& indiuisibilis,aut est cōposita,& diuisa in partes, non primum, quia numerus non esset quantitas discreta,cum omnis quātitas sit diuisibilis,nō secundum, quia vel illæ partes sunt adinuicem continuæ,et hoc nō,quia numerus esset quātitas continua,vel sunt nō continuæ,& hoc non,qa vel sunt numeri, vel vnitates,nō sunt numeri,qa omnis numerus diuideretur in numeros,quòd est falsum,vt patet in binario,non sunt vnitates,qa de illis quæretur, aut sunt seipsis numerus, aut per aliquod eis additum,si p additum, quærendum est,vtrum sit simplex,vel compositum,vt prius,si seipsis,illæ vnitates sunt numerus,cum vnitates numerales nō sint res superadditæ rebus numeratis,sed quælibet talium rerum sit vna seipsa, sequitur ꝙ numerus non dicat rem superadditam rebus numeratis.

Ad hoc dr̄,ꝙ illa entitas superaddita est composita,& diuisibilis in partes,& ꝙ partes non sunt continuæ,sed discretæ, & quòd sunt vnitates, qm̄ numerus est multitudo aggregata ex vnitatibus,& qn̄ arguitur, quòd vel sunt seipsis numerus, vel p aliquod additum, dico quòd nō sunt numerus, sed ex eis est numerus, & quòd addūt entitatem distinctam de gn̄e quātitatis super res numeratas,vt diximus in lib.4. & falsum est,rem quantam esse vnam vnitate quæ est princ.numeri quātitatiui per seipsam , hoc enim tantum verum est de re vna vnitate transcendenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 10. Si vltima vnitas est forma numeri.

IN princ. huius q. aduerte,ꝙ in via nr̄a pcipui mouētes

hanc q.sunt Ioan.Capr.in 1.dist.25.q.1.in 5.conclusione,& Paul.Sonc.in lib.10.q.9.fundant aũt se super B.Th.in 8.metaph.vbi exponens tex.10.inquit,est.n.p se vnũ numerus, in quantum vltima vnitas dat numero speciẽ,& vnitatem, sicut ẽt in rebus compositis ex materia,&forma,per formã est aliquid vnum,& ab ea vnitatem,& speciem sortitur,hæc illę.

In hac aũt q.sic ꝓcedemus. Primo,ponet̃ distĩo de forma. Secundo,duæ conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur quædã argumenta,quibus videtur posse probari oppositum.

Quantum ad primũ aduerte, vt notat Capr. vbi supra in ꝓbatione 5.ꝯclusionis,ꝙ si vt est duplex forma hois.s.forma ꝑtis,& hec est aĩa,quæ mã actuat, & forma totius, & hæc est humanitas resultans ex aĩa,& ex forma sua, sic in numero apprehendere possumus duplicem formam.s.formam partis,q̃ veræ est pars numeri, & nõ est totus numerus, sed ab ea numerus sortitur speciem,sicut hõ ab aĩa,&formam totius quę resultat,ex eo ꝙ est forma partis in numero,& ex illis vnitatibus,ex quibus, vt ex materia aggregatur numerus.

Quantũ ad secundum,ponuntur duæ conclusiones.Prima vltima vnitas, non est in numero forma totius. hanc (licet oẽs concedant) declaro sic,forma totius in via nostra in qua nunc loquimur est tertia entitas distincta ab oĩbus partibus diuisim,& simul sumptis,vt diximus in lib.7. Sed vltima vnitas non est distincta ab omnibus vnitatibus componentibus numeri,aliter distingueretur à seipsa,quia & ipsa componit. Secunda conclusio,vltima vnitas est forma partis in numero. Hanc ꝓbo esse de mente philosophi,&Cõment.in 8.lib.metaph.in tex.10.& arguo sic,numerus sortitur speciẽ ab vltima vnitate,ergo est forma numeri,non totius,vt ꝓbatum est,ergo ꝑtis,ꝯñia patet, qm̃ vnumquodque sortitur speciẽ, sicut & esse à ꝓpria forma. Antecedens aũt est de mẽte philosophi & Cõment.in eodem loco,nam ſm philosophum ꝑ aduentum vltimę vnitatis cõstituitur talis species numeri, puta ternarius,& si subtrahitur mutatur species,sicut in rebus ꝑ aduẽtum,& subtractionem vltimę dr̃iæ,mutatur species, vnde dicit illic Comment.& quemadmodum qñ alicui numero additur vnum,aut ab eo diminuitur vnum, transfertur ad aliã naturam numeri, similiter diffõnes compositæ ex 1.gñe, &

plurib

pluribus drījs, qñ ab eis diminuitur aliqua dr̃ia, transfertur diffõ ad diffõnem alterius naturæ,&similiter cum additur eis aliqua dr̃ia, v.g. qm̃ cum dixerimus in diffõne aialis, ꝙ est corpus nutribile sensibile, si diminuerimus vltimam dr̃iam, remanebit diffõ vegetabilium,& si additur alia dr̃ia, puta rõnale, fiet diffõ hominis,& similiter quatuor cũ eis additur vnũ, fient quinque,& cum ab eis diminuitur vnũ, fiunt tria. hæc Cõment. ex quibus constat, ꝙ sicut vltima dr̃ia dat speciem rei,& ea mutata, mutatur species, sic vltima vnitas dat speciẽ numero,& ea subtracta, fit alia species numeri, ex consequẽti est forma partis in numero. Sed hic remanent duo declaranda. Primum est. Si vltima vnitas non est forma totius in numero, videndum est, quæ sit forma totius. Secundum est. Cum vltima vnitas sit pars componens numerum sicut aliꝭ, quare est magis forma numeri, quàm aliæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſm Auic. in 3. suæ met. cap. 5. forma totius in numero est id, ꝙ signatur noĩe abstracto illius numeri, puta forma ternarij est ternitas, & quaternarij quaternitas, sicut in naturalibus forma lapidis lapideitas, forma hominis humanitas, & si quæras quid importat ternitas,& quaternitas. Dico ꝙ non importat solum multitudinẽ consurgentem ex tribus vnitatibus, nec solum ordinẽ, & discretionem trium vnitatum. Sed multitudinem triũ vnitatum discretarum,& ordinatarum adinuicem, vel multitudinem trium vnitatum, vt stant sub discretione,& ordine.

Quãtum ad secũdum aduerte, ꝙ vltima vnitas non est forma numeri, vt vnitas, sed vltima. i. vt habet ordinem ad precedentes tanquam terminus,& conclusio numeri, & vt stat sub tali ordine,& sub rõne termini, comparatur ad alias vnitates, vt formale ad materiale. Quòd. n. rem terminat,& complet est formale in re, & ex hac declaratione videbis quàm facile soluentur argumenta Petri Aureoli tenentis oppositum.

Quantũ ad tertium principale aduerte, ꝙ vt recitat Capr. in 1. dist. 24. q. 1. cõtra 5. cõclusionem. Petr. Aur. arguit 4. rõnibus, ꝙ vltima vnitas non sit forma numeri, ex quibus Paul. Sonc. accipit ad ꝓbationem sui intẽti 4. 5. & 6. rationes quas formas in lib. 10. q. 9. verum quia Capr. soluit eas,& Paul. contra solutiones non instat, ideo sibi nihil proficiunt.

Prima

Prima ratio, nulla forma entis realis quam tu ponis numerum est incerta,& voluntaria, sed determinata ex natura rei. Sed vltima vnitas quam tu ponis esse terminum, & concludere numerum est incerta,& voluntaria,nam quæcunque ponatur vnitas terminans, potest numerans incipere ab ea, & sic quæ erat vltima,fiet prima,ergo &c.

Ad hoc rñdetur,& negatur minor,ad ꝓbationem dico,ꝙ ante opus animæ numerãtis in numero applicato est aliqua vltima ẜm relationem &c.ordinẽ realem ad alias vnitates, si aũt numerans incipiat numerare ab vltima vnitate, non seruato reali ordine,quem hñt vnitates inter se, non ideo vltima fiet prima,nec econuerso,loquendo de numero applicato,de numero aũt quem facit anima,secus est,qa ille non est numerus de gñe quantitatis, sed habet esse ꝑ apprehensionẽ aię,non aũt est necesse ꝙ sic sit in re, sicut apprehendimus.

Secunda rõ. Omnis forma alicuius totius est in eo vbi est suum totum,patet.n.ꝙ vbi est hõ,ibi est anima hoĩs,sed vltima vnitas non est in eo,vbi est numerus. est enim numerus in omnibus vnitatibus simul sumptis. Sed vltima vnitas (vt patet) non est in omnibus p̃cedentibus vnitatibus, ergo &c.

Respondetur.Maior non est vera nisi de forma intrinseca naturali, non aũt de forma extrinseca, vnitas aũt vltima est forma numeri extrinseca, non .n. est forma quia vere actuet præcedentes vnitates,sed quia habet rationem termini,& cõcludentis. Non autem est necesse terminum esse intrinsecũ rei quam terminat,vt patet de loco,& notato.

Tertia rõ,si vltima vnitas est forma numeri, vel inquantũ vnitas,vel ipsa distantia, siue ordo ad p̃cedentes vnitates fundatus in ipsa vnitate,vel vnitas cum tali distantia, nõ primũ, quia inquantum vnitas est æque materialis,sicut & aliæ,non secundùm,quia distantia,siue ordo est relatio, numerus autẽ est ens absolutum,cum sit de prædicamento absoluto.Relatio autem non potest esse forma absoluti,non tertium,quia tale aggregatum cum sit ens aggregatum ex rebus diuersoꝝ prædicamentorum,esset ens per accidens, secũdùm metaph. ꝙ non potest esse forma entis per se, numerus autem est ens per se,cum sit in prædicamento quantitatis, ergo &c.

Rñdetur,negatur diuisio,nam datur quartum .s. vnitas, vt stat

ſtat ſub tali diſtantia vel ordine ad pcedentes, & vt ſic eſt forma numeri, vnde ſi remoueatur talis ordo p aduentum alterius vnitatis, deſinit eſſe forma. Ratio.n.q̀ ſit forma, non ſumitur ab ipſa vnitate ſimpliciter, vt ſtat ſub tali ordine, & ſi arguas quòd id quòd eſt forma, ſemper & cuicunque comparata eſt forma, dico quòd hoc non eſt verum, niſi de forma intrinſeca, quales ſunt formæ rerum naturalium.

Quarta rō. Inter vnitates componentes numerum nō ſeruatur aliquis ordo, ergo vltima vnitas non eſt forma numeri, vt ſtat ſub tali ordine vel diſtantia ꝯñtia nota, añs probatur, vnus numerus, puta quaternarius, non reſpicit vnitates in quibus conſiſtit ſm prius, & poſterius, ſed ſimul, & ſine ordine, qui.n. intelligit trinitatem, non concipit vnam vnitatē præcedere aliam, ſed abſolutæ apprehendit vnitatem in tribus, ergo vltima vnitas non eſt forma numeri quaternarij, cum ibi non ſit vnitas vltima, nec prima, nec aliquis ordo.

Rñdetur, negatur añs ad pbationem, nego aſſumptum, ad pbationem dico, q̀ licet apprehendens ternarium, non intelligat ordinem vnitatum, puta primam, ſecundam, & vltimā, tamen ſupponit talem ordinem, ſine quo nō eſſet ternarius, ſicut qui intelligit hominem non intelligit vnionem animæ, & corporis, licet ſupponat illam, quia niſi anima vniretē corpori, non intelligeretur nã hominis. Sic in propoſito. Patet igitur q̀ rōnes Petri Aur. non concludunt contra viā noſtram, & ſcias me in hac determinatione, ſecutum fuiſſe doctrinam Capræoli, ne forte credas me determinaſſe ex ppria imaginatione. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 11. Si numerus quantitatiuus reperitur ſolū in rebus corporeis, an etiam in abſtractis.

IN HAC q. inuenio duas opiniones. Prima eſt, B. Th. cuius mens eſt, q̀ ſicut vnum q̀ eſt principium numeri quātitatiui non inuenitur niſi in re quanta, qm̃ tale vnum, vt declaraui in tract. de trāſcendentibus, vel eſt ꝯtinuitas rei quante, vel eſt eſſe quantitatis cōtinuę, quo res corporea eſt indiuiſa in ſe, & diuiſa ab alio, ſic numerus quantitatiuus aggregatus ex vnitatibus numeralibus, nō inueniretur niſi in rebus quātis, & corporeis. Et fundamētum B. Th. eſt, quia philoſophus in tertio phyſicorum docuit quantitatem diſcretam cauſari

ex

ex diuiſione continui, vbi ergo non eſt rō cauſatiua numeri quantitatiui,non eſt talis numerus. Conſtat aūt ꝙ in ſeparatis non eſt continuitas,ergo &c. Et ſi quæras. Cum de ſeparatis verificentur vnum, & termini numerales vt vna intelligentia,duæ, tres &c. qualis numerus,& quæ vnitas eſt illis? Reſponderet B.Th.quòd eſt vnum tranſcendens,& multitudo tranſcendens, & de hoc locuti ſumus in lib. 4. Secunda opinio eſt Greg. in 1. diſt. 24. q. 2. art. 3. qui tenet partem affirm. Pro cuius reſolutione tria agenda ſunt. Primo, declarabitur mens ſua. Secundo, ſoluentur rationes ſuæ, pro quanto ſunt contra B.Th.Tertio,ſuſtinebimus fundamentū B. Th. ſumptum ex 3. phyſ. quòd Greg. conatur deſtruere.

Quantum ad primum aduerte, quòd Greg. tria intendit. Primo,intendit quòd numerus ſimpliciter verificatur ſolum in abſtractis. Dicit autem numerum ſimpliciter eſſe vnitates ſimpliciter, vnitas vero ſimpliciter ſecundùm ipſum verificaī ſolum de re in qua nulla eſt compoſitio, quales ſunt ſubſtantiæ abſtractæ ſecundùm philoſophos, & ꝓpea negat Greg. quodcunque totum vel compoſitum poſſe dici vnum ſimpliciter,ſed tantum cum aliquo addito, puta ꝙ ſortes eſt vnus, non abſolutæ,ſed vnus homo,& ſic patet ſm principia ſua, ꝙ cum numerus ſit ipſe vnitates, talis numerus ſimpliciter reperitur ſolum in abſtractis. Hoc ſuum dictum licet ipſum non concederet B. Th. qm̄ cum compoſitum ſit tertia entitas, poteſt dici vnum per ſe, & ſimpliciter, vt declaraui in 7. lib.q.vlt.tamen ad propoſitum huius queſtionis nihil refert. Secundo intendit,quòd numerus ſecundùm quid eſt tm̄ in rebus corporeis, vocat autem numerum ſm quid vnitates ſm quid,quæ ſunt vnitates compoſitorum,&qm̄ tenet,ꝙ omne compoſitum eſt vnum ſolum ſm quid,& plura ſimpliciter, qm̄ ſm ipſum eſt ſuæ partes,ideo ex ꝯnti, vbi eſt compoſitio ibi ſeruatur numerus ſm quid. Sed nec id concederet B.Th. ſicut nec prius dictum ex eadem cauſa verum pertranſeo, qm̄ ad præſentem qōnem nihil refert. Tertio intendit,ꝙ numerus qui eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, inuenietur in abſtractis,vnde inquit,vbi ſupra. Ex his patet quàm irrationabiliter loquuntur,qui dn̄t,ꝙ numerus non inuenitur, niſi in rebus materialibus,& corporeis,cum multo verius inueniaī in

ſpiritu

ſpiritualibus,vt ꝓbatum eſt, nec valet ſi dicatur, ꝙ numerus reꝝ ſpiritualium non eſt ſpecies quantitatis diſcretæ,ſed tm̄ numerus corporum. Ipſi vero loquuntur de numero,qui eſt quantitas diſcreta,non valet inquam,qm̄ illud dictum eſt tantum ad placitum,& ſine ratione,& conatur probare intentũ duplici ratione, quas ſtatim formabimus,& ſoluemus.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ ratio prima Greg. eſt talis,interroganti de aliqua multitudine abſtractorum,quot ſunt,ita bene reſpondetur,quòd ſunt 3. aut 6.ſicut interrogãti de lapidibus,reſpondetur quòd ſunt 3. vel 6. ergo ſicut de lapidibus verificatur numerus, qui eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, ſic verificatur de abſtractis. Secunda eſt, æque bene paſſio quælibet ternarij vel ſenarij,aut cuiuſlibet alterius numeri verificatur de talibus terminis ſupponentibus pro ſubſtantijs immaterialibus,ſicut cum ꝓ corporalibus,ita.n.ternarius abſtractorum eſt numerus impar vtrobique primus, & ſenarius eſt numerus perfectius, ſicut lapidum & lignoꝝ, &vniuerſaliter quæcunque per ſe conueniunt numero,ita verificantur in abſtractis,ſicut in corporeis,ergo &c.

Ad primam,ſequendo principia B.Thom.dicitur,quòd ſi quot & tot ꝓpriæ ſumantur.ſ.ſm ꝙ ſunt interrogatiua de p̄dicamento quantitatis, negatur ãns, qm̄ talia interrogatiua non excludunt ambitum ſui generis, ſcilicet quantitatis,nõ reperibilis in immaterialibus, tum ſit diſpoſitio materia, ſi autem ſumantur generaliter,prout interrogant de quacunq; multitudine,ſiue illa ſit de genere quantitatis,ſiue non, conceditur antecedens,ſed negatur conſequentia.

Ad ſecundam negatur ãns, qm̄ tales paſſiones, prout important relationem fundatam in quantitate, non verificantur de abſtractis,vel ſi verificantur de eis,non conueniũt ternario,& ſenario, vt ſunt ſpecies numeri quantitatiui, ſed vt ſunt ſpecies multitudinis tranſcendentis,ſicut paſſiones iſtę, imparitas primitaſ &c. & tunc negatur conſequentia.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ Greg. vbi ſupra conatur deſtruere fundamẽtum B.Th.ſumptum ex 3.phyſ. in tex 68. .ſ.quòd numerus quantitatiuus cauſatur ex diuiſione continui, ergo reperitur ſolum in his, in quibus eſt continuitas, hæc autem ſunt ſola corporea,quare &c. ad hoc dicit Greg.

quòd

quòd non fuit intentio philosophi, dicere oẽm numeꝶ quãtitatiuum causari ex diuisione continui, sed aliquem, puta, dum diuidit lignum fit numerus partium ligni, & corroborat, quia certum est corpora cœlestia esse in aliquo numero quãtitatiuo, & tñ non constituit ex diuisione continui, cum nulla diuisio possit fieri in cœlo ꝑꝑ incorruptibilitatẽ suã.

Sed contra Greg. sic arguitur. Cũ philosophus in 3. phys. quærat de infinito, vt attribuit magnitudini, & numero, ꝙ quidem infinitum secundùm philosophum in 1. phys. text. 15. clarum est esse proprium quantitatis, ea ratione qua quęrit de magnitudine quantum ad infinitatem, inuestigat etiã de numero. Cõstat autem, quòd ibi disputat de magnitudine absolutæ, & vniuersaliter, quomodo ꝓcedit in infinitum secundùm diuisionem, & non solum de hac vel illa magnitudine, vnde & ait in text. 69. In magnitudinibus autem contrarium est, &c. ergo & de numero absolutæ considerat quomodo secundùm additionem tendit in infinitum. Additionem autem dicit fieri in numero, ex diuisione cõtinui, vnde & Commentat. inquit, super eundem text. Dispositio in additione numerorum est, sicut dispositio in diminutione mensure, ergo & à diuisione magnitudinis numerus quãtitatiuus vniuersaliter causatur, ab eodem enim est esse rei, & sua proprietas, si ergo à magnitudine causatur finitas, & infinitas in numero quantitatiuo, absolutæ ab eadem causatur esse eiusdem numeri, falsum est ergo dicere, quòd philosophus in 3. phys. non intendit omnem numerum quantitatiuum causari ex diuisione continui.

Quando autem dat instantiam de numero corporum cœlestium, dico, quòd & ille numerus causatur ex diuisione cõtinui, non quidem de nouo facta nec factibili, sed ex diuisione materiæ, vt stat sub hac quantitate continua, nam quia forma lune stat sub hac materia quanta, & forma solis sub illa materia quanta, ideo constituitur binarius de gñe quantitatis, decipitur autem Greg. quia credit B. Th. tenere numerum quantitatiuum causari solum ex diuisione facta de nouo in aliquo continuo, quasi si non diuidatur actu, & de nouo, quòd non fiat numerus, id non somniauit B. Th. nec veri Thomistæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

In naturalibus quidem,& ſempiternis,alia ratio forſan ei quædam non habent materiam,aut non talem,&c. text.12. philoſophus hic declarat qño materia eſt in cœlo, & dicit, quòd forſan cœlum non habet materiam, vel ſi habet non talem qualem habent hæc inferiora, vide tu expoſitionem Cõment.& aduerte,ꝙ B.Th. exponens, videtur in hoc loco concordare cum Cõment.vtitur enim termino Cõment.ſcilicet quòd materia cœli dignius eſt nominari ſubiectum q̃ materia, & ſi non ſumatur pro ſubiecto, ꝙ eſt corpus cœli actu,prout eſt ſubiectum motus, non eſt in cœlo materia.

Circa igitur hũc tex.quatuor inueſtiganda ſunt. Primo,ſi materia quæ eſt pars cõpoſiti eſt in cœlo. Secundo,ſuppoſito ꝙ ſic,ſi materia cœli,&hoꝶ inferioꝶ ſunt eiuſdem rõnis. Tertio,ſi forma cœli vniretur materiæ inferiori,vtrũ poſſemus ſuſtinere ipm eſſe incorruptibile. Quarto,vtrum materia vnius cœli ſit eiuſdem rõnis cum materia alterius cœli.

¶Quæſtio 12. Si materia quæ eſt pars compoſiti eſt in cœlo.

IN HAC q.inuenio differentiam inter B.Th.& alios expoſitores Ariſt.nam B.Th.attribuit Cõment.ꝙ negauerit materiam in cœlo,vt eſt pars compoſiti,& ꝙ ſm ipſum,materia cœli eſt corpus cœli actu,vt eſt ſubiectum motus, & vt eſt in potentia ad diuerſa vbi, id aũt ſibi attribuit in 1.cœli lect.6.& in 8.phyſ.ſec.21.& in prima parte q.66.art.2. & dato,quòd B.Th.id non diceret, patet hanc fuiſſe mentem Cõment.in 8.lib.metaph.in commento 12.vbi inquit. Materia enim in rei veritate cuius eſſe eſt in potentia,non inuenitur niſi in ſubſtantijs generabilibus,& corruptibilibus,ſubſtantiæ vero æternæ, quia in eis non eſt potentia ad corruptionem,non eſt in eis materia, ſed materia eoꝶ eſt aliquid exiſtens,actu.ſ.corpus,ideo dignius hñt hoc nomen ſubiectum, q̃ hoc nomen materiæ. Et infra,& cum narrauit,quòd iſtæ ſubſtantiæ cœleſtes non habent materiam.ſ.quia non ſunt compoſitę ex materia,& forma,ſed ex corpore,& forma animata intelligibili (& infra) & ideo dixit Themiſtius,ꝙ ſol, & luna, & ſtellæ, aut ſunt formæ ſine materijs, aut habent materias ꝑ æquiuocationem, ſicut eſt diſpoſitio in materia intellectus,

intellectus, hæc Comment. licet autem B. Th. id attribuat Comment. non tamen Arist. vnde tenet Comment. in hoc deuiare à via Arist. & nos idem sustinebimus.

Alij vero expositores credentes mentem Comment. esse mentem Arist.dnt,ꝙ ſm philosophum, & Cõment. non est materia in cęlo,vt est pars compositi,qm̄ credunt hoc esse vt verissimum principium apud Arist.& Comment.omnis materia quę est pars compositi,est principium corruptionis, in cœlo autem non est corruptio,ergo &c. Inter expositores q. hanc viam sequuntur,inuenio Ant.And.in 8.lib. metaph.q. 4.qui id simpliciter attribuit philosopho, cuius rōnes soluā infra.Inuenio & Iand.in 8.metaph. q. 7. qui nullam rōnem adducit,nisi eam quæ cōiter solet fieri.s.quia cęlum esset corruptibile.Sed & hanc soluam infra. Vt igitur resoluatur propositum relinquendo ꝓlixitates,sic procedemus. Primo ꝓbabitur,ꝙ ſm philosophum, & veritatem, materia quæ est pars compositi est verę in cœlo. Secundo,soluentur rōnes tenentium oppositum. Tertio,declarabuntur quædam dicta philosophi,quæ vnr fauere tenentibus oppositum,De Comment.aūt vt sis verus Thomista, teneas pro certo, ꝙ negauit materiam partem compositi esse in cœlo, & noli imitari in hoc Paulum Sonc.qui in lib.12.q.7.tenet ꝑꝑ quædam dicta Comment.Comment.concessisse veræ materiam in cœlo,& sic facit B.Th.ignorasse sensum Comment.quòd Thomistę vt blasphemiam deuitant,verum tamen infra declarabimus, quem sensum habuerit Comment. in dictis illis.

Quantum ad primum, probo propositum duplici ratione,& primo sic arguo,vt arguit B.Th.in 8. phys.lect.21.contra Comment. Corpus cœleste est aliquid actu,alioqn non moueretur,subiectum .n. motus non est ens tm̄ in potentia, vt declaratum est in 5.& 6.lib.phys. Sed omne quòd est actu vel est forma subsistens vt substantiæ separatæ, vel habet formam in alio,quòd se habet ad formam sicut materia,& sicut potentia ad actum, non potest dici ꝙ corpus cœli sit forma subsistēs,quoniam esset intellectuale,& intellectum in actu, non cadens sub sensu,nec sub quantitate, sicut & substantiæ separatæ,ergo est habens formam in materia.

Huic rationi respondet Iandunus in lib. 8. metaph. q. 7.

&

& dicit ꝙ cœlum est actus, & tñ non sequitur ꝙ sit intelligens & intellectum actu,& nõ cadens sub sensu,quia hoc nõ est verum,nisi de actu separato à magnitudine & incorporeo. Sed cœlum est actus corporeus,quia extenditur & sentitur,ꝓpter accidentia sensibilia,quæ habet,& non est intelligens.

Sed contra, si cœlum non esset compositum ex materia & forma, non posset esse extensum nec dimensionatum,ꝙ est falsum,vt patet ad sensum,consequentia aũt probatur,qm̃ ꝑ Commen. in 1.c.de substantia orbis,si forma præcederet dimensionem in materia, tunc non esset extensa omnino, sed indiuisibilis, quia forma non extenditur nisi extensione materiæ,ergo si cœlum esset sine omnino materia corporali,esset inextensum,nec haberet partem extra partem.

Huic instantię respondens Iandunus vbi supra dicit,quòd Comment.in illo loco intendit de forma generabili & materiali,quæ non est nata extendi, nisi per materiam subiectã quantitati,forma autem ingenerabilis quale est ipsum cœlũ non est nata extendi per materiam corpoream, sed per quantitatem,quæ inest sibi,vt subiecto simplici.

Sed contra Comment.in eod.1.c.de substãtia orbis sic dicit. Inuenit.s. Arist.ꝙ substantia omnium accidentium sunt indiuidua substantiæ,quæ sunt actu,de quibus declaratũ fuit ab eo esse composita ex formis,& subiecto ꝙ est in potentia, & accipit signum ex hoc, ꝙ hoc subiectum recipit accidẽtia contingẽtia,in eo ꝙ non est simplex,qm̃ si esset simplex actu non posset recipere accidentia, pati.n.contrarium est actui, hæc ille,in his dictis patet,ꝙ loquitur de subiecto accidentium sensibilium absolutæ,& non solum in natura reꝝ corruptibilium. Tunc ex vltimis verbis suis sic arguo, nullum simplex quòd est actus recipit accidentia sensibilia, quia recipere est pati,pati aũt vt dicit Comment.est cõtrarium actui. Cum ergo videamus accidens quod est quãtitas recipi in cœlo,cœlum non est simplex actus,sed cõpositum ex actu & materia,qua mediãte recipit quãtitatem,& sic patet,ꝙ ex dictis Cõment.concludimus contra Cõment.& commentistas.

Secundo sic arguo. Qualitates sensibiles,vt patet, sunt in cœlo,ergo materia quæ est pars cõpositi,patet ꝯña, quia qualitates sensibiles in sua diffinitione cõcernunt materiam sen

sibilem, sicut simitas. & in hoc distinguuntur à quantitatibus ex modo diffiniendi, vt patet in 6. metaph. tex. 2.

Sed aduerte, ꝙ Iandunus vbi supra, respõdens secundæ rationi Egidij dicit, ꝙ accidẽtia sensibilia in cœlo, vt raritas & densitas, non consequuntur materiam, sicut in inferioribus, & dicit, quòd rarꝫ & densum est quasi æquiuocum in superioribus & inferioribus. Tota ergo vis est, vt sustineas primam rationem. s. quòd quãtitas absolutæ consequitur materiam, qm̃ si id non sustinueris, nihil concludes contra Commentistas, in defensionibus & rationibus Pauli Soncinatis in lib. 12. qõ. 7. præcipuæ in ratione sumpta ex diffinitione rari & densi non confidas. Dicit. n. Iandunus vbi supra, ꝙ raritas, & densitas licet in inferioribus accipiantur penes plus & minus habere de materia, nõ tñ in superioribus, qm̃ illic sumuntur pœnes terminare & nõ terminare visum, q̨a illa pars cœli est densa, quæ si interponat̃ inter visum nr̃m & ꝑtem superiorẽ prohibet ꝑtẽ superiorẽ videri, vt qñ Luna interponit̃ inter visum nr̃m & solẽ, ꝓhibet solem videri. Illa aũt est rara, q̃ non impedit videri partem superiorem. Vñ raritas ẜm ipsum est diaphaneitas, qua põt recipi species in profundo, non impediens videre partem vlteriorem. Densitas aũt est spissitudo, qua prohibetur spẽs recipi in profundo. & visio partis vlterioris. Cum igitur neget diffinitionem rari & densi, datam per plus & minus hr̃e de materia, verificari in superioribus, patet quòd eneruat rõnem Pauli, quæ etiã fuit Egidij. & minor quòd Iandunum non viderit vt se defensaret.

Quantum ad secundum aduerte, quòd Cap. in 2. dist. 12. q. 1. contra primam conclusionem, adducit multa argumẽta tenentium oppositium, in quibus cõtinentur argumenta Ant. And. & Iandunι & quædam fundantur super dicta Cõment. Quædam super dicta philosophi. Quædam innituntur propriæ imaginationi. Quæ fundãtur super dicta Comment, nolo adducere nec soluere, qm̃ secundũm mentem B. Th. quam debemus sustinere declinauit Comment. in hoc à via Arist. Quæ autem fundantur in dictis philosophi, apparebunt soluta infra, quando exponam talia dicta. Nunc igitur adducã argumenta, quæ innituntur propriæ imaginationi. & reducũtur ad duo principaliter,

Pri

Primo, supponitur ſm doctrinam philoſophi, ꝙ materia ꝓpriæ dicta quæ eſt pars compoſiti, ſit ens in pura potētia ad eſſe ſimpliciter, nihil ex ſui natura actualitatis includēs. Tūc arguitur ſic, ſi in cœlo eſt materia pars compoſiti, ergo cœlū eſt generabile & corruptibile ſm naturam, quòd eſt falſum, vt conceditur ab omni peripatetico. Conſequentia ſic deducitur. Quòd includit ens in pura potentia ad eſſe ſimpliciter nihil ex ſui natura actualitatis includens, eſt in potentia ad eſſe, & ad non eſſe, qm̄ illud ens in pura potentia ad eſſe ſimpliciter, eſt indifferens quantum ſit ex ſe, ad eſſe & ad nō eſſe. Sed ſm te cœlum includit ens in pura potentia ad eſſe ſimpliciter: cum includat materiam partem cōpoſiti, ergo poteſt eſſe & non eſſe, & ſic eſt generabile & corruptibile.

Ad hoc negatur conſequentia, ad probationem, dico ad maiorem, quòd ens in pura potētia ad eſſe ſimpliciter poteſt eſſe duobus modis. Primo quòd ſit in potentia, coniuncta tñ ipſi eſſe, ſiue vt iam habet eſſe, eo modo quo materia habens formam comparatur ad eam, vt potētia ad actum, quem iam habet. Secundo, quòd ſit in potētia ad eſſe ſimpliciter, quod eſt ēſſe ſubſtantiale nudum habitum, ſicut materia exiſtēs ſub forma aquæ, eſt in potentia ad formam ignis, vel vt dicūt aliqui, potentia ad eſſe eſt duplex, quędam ad eſſe coniunctum, quædam ad eſſe remotum, ex hac diſtinctione dico, quòd maior non eſt vera, niſi de ente in potentia ſecundo modo. Tale autem ens in potentia non ponimus in cœlo, ſed ens in potentia primo modo. & ideo non ſequitur, quòd cœlum poſſit eſſe, & non eſſe ſubſtantialiter.

Sed contra, ſi tua diſtinctio valet, hoc ideo eſt. quia materia cœli licet ſit ens in pura potentia, tamen determinat ſibi talem formam, per quam ſemper eſt coniuncta ipſi eſſe, ſed hoc eſt falſum, quia quod eſt in pura potētia, impoſſibile eſt quòd includat habitudinem ad determinatam formam, imò eſt indifferēs ad omnem farmam, ſed materia cœli ſi eſt pars compoſiti, eſt ens in pura potētia, quia hæc eſt diffinitio materiæ primæ vniuerſaliter ſumptæ, ergo non poteſt determinare ſibi talem formam, &c.

Ad hoc dicitur, quòd aliud eſt ſumere materiā ſimpliciter & aliud materiam cœli, quia ſi dico materiā ſimpliciter.i.in

genere,dico potentiam puram absolutæ,ficut cum dico animal,dico habens animal sensitiuam absolutæ, si autem dico materiam cœli,dico potentiam puram, non ad omnem formam,sed ad formam cœli,sicut cũ dico animal,quod est homo,dico habens animam sensitiuam, quæ est etiam rationalis. Tunc dico ad argumentum. ꝙ maior non est vera nisi de ente ꝙ est pura potentia absolutæ, quale ens est materia prima sumpta simpliciter. Applicando autem ad minorem, nego quòd materia cœli sit pura potentia absolutæ, quoniã est pura potentia ad formam cœli,& non aliter, & ideo potest includere habitudinem ad determinatam formam.

Et si quæras. Quid appropriat materiã hanc huic formę, ita ꝙ non includit habitudinem ad aliam. Dico quòd hoc est exigentia formæ, quæ requirit materiam talis naturæ, cum materia sit propter talem formam.

Secundo si materia propriæ dicta est in cœlo, vel est ꝑꝑ corporeitatem cœli,vel ꝑꝑ quãtitatem,vel ꝑꝑ qualitates sensibiles,vel quia formas absolutas à materia necesse est esse intellectuales,vel quia cœlum esset nobilius anima, quæ materiæ vnitur,vel ꝓpter motum localem,aut propter alterationem,siue varietatem lucis, prout videmus Lunam modo lucidam,modo obscuram. Sed nullam horum cogit,ergo vanum est ponere materiam propriæ dictam in cœlo.

Primo corporeitas nõ cogit, quoniam forma dat esse corporeum, & non materia.

Ad hoc dicitur, ꝙ licet materia non det esse corporeum, tamen nulla forma dat esse corporeum,nisi composito.& ratio dandi huiusmodi esse composito est materia. ꝙ ideo vbi non est materia non seruatur ratio dandi esse corporeum à forma,nisi dicatur quòd forma dat sibi ipsi esse corporeum, quòd est vanum dicere.

Secundo quantitas non cogit, quoniam licet quantitas interminata insit ratione materiæ,non tamen quantitas terminata,hæc enim inest ratione formæ,in cœlo autem est tantum quantitas terminata.

Ad hoc dicitur,quòd imò quantitas siue terminata siue interminata necessario requirit materiã, vt patet in 7.metaph. tex.8.vbi & Comment.ipsa veritate coactus,tenet quòd materia

teria non aufertur per ablationem trium dimensionuw. Sed bene auferuntur illę per ablationem materię. & loquitur de dimensionibus absolutæ, ergo necessario requirunt materiã vt subiectum, vel vt rationem recipiendi eas.

Tertio qualitas sensibilis non cogit, quoniam sola qualitas secundùm quàm immutatur substantia rei, quæ dicit qualitas alteratiua, vt caliditas, frigiditas, humiditas, &c. requirit materiam. Talis autem qualitas non est in cœlo, cum cœlũ sit in alterabile. motus autem localis diaphaneitas, raritas, densitas, & lux, non sunt alteratiuæ, ideo possunt esse in cœlo ratione formæ, & non ratione materiæ.

Ad hoc dicitur, quòd imò qualitas omnis sensibilis, siue alteratiua siue non, requirit materiam, quoniam vt dictũ est, mens philosophi fuit in 7. metaph. tex. 8. & Comment. illic, quòd materia sit subiectum decem prædicamentorum. & ꝙ esse sũum est aliud ab esse cuiuslibet istoꝝ, prædicamenta.n. accidentium dñr de prædicamento substantiæ. & prædicamẽtum substantiæ dicitur de hoc quòd est materia.

Quarto non cogit, formam absolutam à materia esse intellectualem, quia habitus intellectus sunt absoluti à materia, &tñ non sunt intellectuales.i. potẽtes intelligere. Prӕterea ad hoc ꝙ forma absoluta à materia sit intellectualis, necesse est vt sit remota à quantitate, ex ꝯñti sit incorporea, operatio.n. intellectualis nobilior est actione substãtiæ corporeę, licet autem forma cœli sit absoluta à materia, non tñ à quantitate, ideo non sequitur cœlum esse intellectuale.

Ad hoc dicitur, ꝙ ad hoc ꝙ forma absoluta à materia sit intellectualis vel intellectiua, oportet vt sit substãtia, ideo instantia de habitibus intellectus nõ valet, cum sint qualitates, nec valet secunda instantia de quantitate, qm̃ iam dictum est etiam per Comment. in 7. metaph. commẽto 8. ꝙ si aufertur materia, auferuntur tres dimensiones, vnde bene sequitur, ꝙ si forma cœli est absoluta à materia, est absoluta & à quantitate, ex consequenti remanet incorporea & intellectualis.

Quinto non cogit, ꝙ cœlum esset nobilius anima, q̃ vnitur materiæ, non.n. inconuenit, id quòd est simpliciter nobilius altero, esse ignobilius ſm aliquam conditionem. Sic.n. cœlum est nobilius verme propter sui incorruptibilitatem,

& tamẽ ignobilius eo, prout vermis est animatus, sic cœlum est nobilius anima, quia est absolutum à materia, & quia est perfectum in specie. Anima autem precipuæ intellectiua est nobilior cœlo, propter operationem intellectualem.

Ad hoc dr̄, quòd imò cœlũ est nobilius simpliciter & s̄m oẽm ꝯditionem q̃ anima, si cœlum est absolutum à materia. Quia si in cœlo nõ est materia, nõ pendet à materia ex qua, nec in qua, nec per informationem, & habet operationes penitus abstractas à materia, & non cõicabiles materiæ. Cuius oppositum est in anima, quæ nec integrãm speciẽ habet, quæ, concernit materiam in qua per informationem, cuius opationes exercentur per organum, p̄ter intelligere, quare &c.

Sexto non cogit motus ad vbi, quia talis motus non inest rõne materiæ absolutæ, sed rõne corporeitatis. Natura igit̄ corporea absq; hoc quòd habeat materiam, põt esse in loco, ergo moueri ad locũ, & talis natura q̃ est corpeitas habebit potentiã ad vbi, sed nullo modo ad formam substantialem.

Ad hoc dr̄, admisso quòd talis motus insit rõne corpeitatis, negat̄ posse dari corpeitatem naturalem, qualis est corporeitas celi sine materia, qm̄ remota materia remouentur tres dimensiones, vt dictũ est supra ex 7. met. Preterea motus cœli localis est motus naturalis, cuius principium est natura, natura aũt ex 2. phys. aut est materia, aut forma i materia, ergo cœlum vt moueat̄ naturaliter ad locum requirit materiam.

Septimo non cogit, variatio s̄m illuminositatem, vt videmus in Luna. Hæc.n. variatio non transmutat intrinsece substantiam Lunæ, nec abijcit ab ea aliquid positiuum, sed tantũ priuationem lucis, ergo non est necesse est propter huiusmodi variationem, ponere materiam in cœlo.

Ad hoc negatur ꝯñtia, qm̄ non solum qualitates s̄m quas fit alteratio abijciens à substantia rei requirunt materiã, sed etiam omnis qualitas sensibilis vt dictum est supra. Patet igitur ꝙ propter omnes causas allegatas in argumento, necesse est ponere materiam propriæ dictam in cœlo.

Quantum ad dicta philosophi quibus videtur posse cõcludi non esse materiam propriẽ dictam in cœlo, aduerte quòd sunt tria. Primum est, in 1. lib. de cœlo text. 20. vbi probans cœlum non esse corruptibile, probat ex hoc ꝙ non habet cõ

trarium,ergo non habet materiã,qm̃ ex 1.ph.tex.69.materia est subiectum contrariorum. Secundum est in 1.phy.text.& in 7.metaph.tex.Dico autem materiã per quàm res potest esse, & non esse. Sed cœlum cũ sit æternum non potest esse & nõ esse,ergo &c. Tertium est,in 9.met.tex.17.Omnis potentia passiua est potentia contradictionis, sed in cœlo cum sit sempiternum non est potentia passiua,ergo nec materia,quoniã materia dicit potentiam passiuam.

Ad primam dico,ꝙ licet philosophus ꝓbet cœlum nõ habere contrarium, ex eo ꝙ motus circularis non habet motũ contrarium,tñ non negat quin habeat materiam,& cum arguitur qm̃ materia est subiectum contrariorum,dico quòd non verificatur substãtialiter,nisi de materia inferiorum, quæ est annexa priuationi. Absolutæ aũt sumendo materiam, sufficit quòd verificetur hæc disiunctiua. Materia est subiectũ contrariorum substantialiter vel saltẽ accñtaliter. & secũda pars verificat de materia cœli, quæ est in potẽtia ad ꝯtraria vbi.

Ad secundum dico,quòd per materiam res põt esse & non esse simpliciter vel s'm quid. ideo concedit quòd cœlum pro quanto habet materiam est in potentia ad aliquod esse accidentale,& ad aliquod non esse accideutale,s'm quòd acquirit vnum vbi,& perdit aliud,non aũt oportet omne habens materiam esse in potentia ad non esse simpliciter.

Ad tertium respondebitur in lib.9. quando quæremus, si omne habens potentiam passiuam est corruptibile. Patet igitur quòd nec ratione,nec ex dictis philosophi, debemus negare materiam,quæ est pars compositi esse in cœlo.

Vltimo aduerte,quòd qm̃ Paul.Sonc.adducit in lib.12.metaph.q.7.multa dicta Cõment.quibus tenet Cõment.sensisse materiam esse in cœlo,& in hoc contradicit B.Th.ideo volo declarare,quem sensum habuerit,qñcunq; dicit materiã esse in cœlo, ne videatur B.Th.falso imputasse Cõment.ꝙ negauerit materiam propriæ dictam in cœlo.

Aduerte igitur, quòd materia in doctrina Comment.tripliciter solet accipi. Primo pro yle,siue pro materia,quę est potentia contradictionis, & quæ propriæ est subiectum formæ sub'alis, de qua locutus est philosophus in 1.ph.ponens eã vnũ ex principijs naturalibus. Secundo,accipit pro natura

illa,qua aliquid constituitur in esse mobili. & hæc est natura corporea,qm ex 6.physic.omne mobile est corpus. Tertio accipitur pro eo, ꝙ habet quodãmodo ꝓprietatem materiæ,quæ est subiectũ receptiuum formæ. Ex hac distinctione dico, quòd nullum dictum Comment.potest intelligi in primo sensu,qm apud ipsum fuit vt principio materiã in primo sensu in quocũque inueniatur esse causam essendi &non essendi substantialiter,vnde in primo cœli cõmento 5.dixit, quòd si corpus cœleste sit cõpositum ex materia & forma,cõtinget vt sit generabile & corruptibile, & dicit infra in eodẽ commento quòd istæ locus est fortior omnium locorum facientium errare, quòd corpus cœli sit compositum extra materia & forma.In secundo aũt sensu & in tertio debent intelligi.sicut illud 12.metaph.cõment.10.oia quæ transmutãtur hñt materiam.i.sunt naturæ corporeæ, ꝑꝑ quàm sunt in potentia ad oppositos terminos,& illud in 9.met.cõmento 17. cœlum semper hr̃e potentiam in vbi non ꝓhibet vt sit materia,sed bene prohibet ipsum esse formam, sic debet intelligi apud Comment.quòd cœlum est materia localis,& subiectũ simplex & non est forma generabilis & corruptibilis est tñ forma inquantum est per se existẽs &c.Et illud in primo cœli Comment.cœlum est sensibile,impossibile est aũt aliquid esse sensibile per formam,per formam.n.aliquid est intelligibile,igitur sensibile per materiã. Hoc inquam sic habet intelligi ẜm Cõment.omne sensibile est sensibile ꝑ materiã,accipiendo materiam in tertio sensu.i.naturam subiectã quãtitati,& ꝑ quãtitatem qualitati sensibili,& qm̃ forma quæ est ipsum cœlum est subiectum quantitatis,& raritatis,& densitatis, & lucis. ideo dicitur sensibile per materiam ẜm quòd imaginatur Comment.licet imaginatio sua sit falsa(vt diximus supra.)Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 13.Si materia cœli & horum inferiorꝝ sunt eiusdem rationis.

IN HAC quæst. stat discordia inter B.Th. & Egidiũ, quem sequuntur Duran.& Pet.Aur. Nam B.Th.vt patet in 1.parte q 66.art.2.tenet,quòd sunt diuersarum rõnum Egid. aũt licet cõcordet cum B.Th.ꝙ materia ꝓpriæ dicta,quæ est pars cõpositi sit in cœlo.tñ tenet quòd illa & ista sunt eiusdẽ

ratio

rationis,& tñ cum hoc tenet cœlum esse incorruptibile. Vt igitur resoluamus propositum,sic procedemus.Primo,declarabitur quid importat materiam cœli,& horum inferiorum esse eiusdem vel diuersarum rationum. Secundo,ponemus mentem B.Th. cum fundamentis suis, vbi manifestabimus quõ istæ materiæ distinguuntur intrinsecæ, & nõ solum extrinsecæ, id est per habitudinem ad formas. Tertio, ponemus mentem Egidij cum declaratione sua. Quarto,ponentur rationes Egidij,& Durandi,& Aureoli, & soluentur.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ materiam cœli, & inferioꝶ esse eiusdem rationis apud metaph.est esse eiusdem speciei,& distingui tm̃ numero non ex se, sed ex quantitatibus, & formis sub quibus sunt,prout diuersæ formæ diuersas materiæ partes informant, esse diuersarum rationum est esse diuersarum specierũ ab intrinseco,& ẜm essentiam, ita ꝙ alia natura formaliter est materiæ cœli,& alia inferioꝶ, & cum materia prima absolutæ sit ens, ꝙ est pura potentia, in gñe subã sunt duæ primæ potentiæ distinctæ realiter,& formaliter, vtrum aũt distinguantur seipsis,vel per aliud dicemus infra,Egid.(vt patebit infra) tenet,ꝙ sunt eiusdem rõnis,iuxta declarationem factam,ita ꝙ si abstrahatur quantitas, & forma lapidis à materia lapidis,&quantitas ac forma cœli à materia cœli,erit vna materia numero,& penitus indistincta. Sed B.Th.tenet secundùm declarationem factam,quòd sunt diuersarum rationum,ita quòd expoliate per impossibile omni quantitate,& proprijs formis,adhuc distinguuntur realiter,& formaliter,quæ distinctio non esset quãtitatiua, sed essentialis: ita ꝙ essent plures pluralitate transcendenti.

Quantum ad secũdum aduerte,ꝙ mens B.Th.stat in duobus.Primo,ꝙ cœlũ est alia natura à natura quatuor elementoꝶ,ꝙ declarat philosophus in 1.cœli ex motu ꝓprio cœli, qui nõ est naturalis alicui elemento,ex quo sequitur, cœlũ esse incorruptibile vtpote carens contrario,& formam cœli esse alterius naturæ ꝗ̃ forma elementaris,& materiam cœli distingui à materia inferioꝶ, & quidem ꝙ cœlum sit alia natura ab elemẽtis,& quòd sit incorruptibile, & formam cœli nõ esse de natura formę elemẽtaris Egid.&sequentes eũ concedũt,negant aũt de materia,& ideo in via B.Th.sic arguit, si mat

si materia cœli,& materia lapidis sunt eiusdem rationis,&distinctæ solum numero cum materia,vt materia sit ens in pura potentia ad formam,sequitur ꝙ ad quamcunque formam est in potentia materia lapidis,ad eandem sit in potentia materia cœli. Sed materia lapidis est in potentia ad formas inferiores,quas non habet, & ideo est subiecta priuationi,& lapis est ex natura sua corruptibilis, ergo materia cœli est in potentia ad formas inferiores quas non habet, & sic est subiecta priuationi, & cœlum non est ex natura sua incorruptibile,quòd est contra philosophum.

Nec valet si dicatur,ꝙ licet materia cęli s. in se considerata sit in potentia ad formas quas non habet, tñ inquantum est sub forma cœli,tota eius potentia est terminata, ita ꝙ vt sic non remanet in ea potentia ad aliam formam, eo ꝙ forma cœli ex sua ꝑfectione cōplet totam potentialitatē materiæ.

Hoc inquam non valet,qm̄ potentia passiua non terminatur nisi ꝑ adeptionem formę quam non habet,quantūcunq; sit sub forma perfecta,aliter illa potentia ad formam,quam non habet esset frustra, ergo cum materia cęli si est eiusdem rationis cum materia inferiorum sit in potentia ad formas inferiores,sequitur quòd non terminatur eius potentia, nisi ꝑ adeptionem formarum quas non habet,quantumcunque sit sub perfecta forma,quæ est forma cœli.

Præterea tu non potes subterfugere, quin materia lapidis si est eiusdem rationis cum materia cœli,sit in potentia passiua naturali ad formam cœli, & cum omni potentiæ passiuæ naturali correspondeat potentia actiua naturalis,sequitur ꝙ aliquod agens naturale posset introducere formam cœli in materia lapidis,& sic cęlum esset generabile, ꝙ reprobatum est in 1.cœli. Et propterea tenendum est, ꝙ materia cœli est alterius rationis,& quòd non est in potentia, nisi ad formā quam habet,& dicitur esse in potentia coniuncta actui.

Secundo aduerte,ꝙ istæ duę materiæ apud B.Th. non distinguuntur præcisę per habitudinem ad formam,puta quia materia cœli perficitur per formam non habentem contrarium,& sine dispositionibus cōtrarijs, materia aūt inferiorum, opposito modo.Hęc.n.fuit positio Egidij.Sed distinguuntur essentialiter,& per principium intrinsecum distinctiuum,ita quòd

quòd materia cœli habet propriam dñiam intrinsecam essentialem, similiter materia inferiorum, quæ quidem principia intrinseca sumuntur ab extrinseco, eo ꝙ materia vt est potentia, est ens respectiuum. Potentia n. vt potentia dicitur ad actum. In hoc aũt distinguuntur absoluta à respectiuis, qm̃ in absolutis sumitur distinctio per principium intrinsecũ sumptum ab intrinseco, vt homo distinguitur à bruto ꝑ rationale, ꝙ sumitur ab anima homini intrinseca, in respectiuis aũt sumitur distinctio per principium intrinsecum. i. ꝑ dñiam ꝓpriam, quæ tamen sumitur ab extrinseco, vt potentiæ sensitiuæ, sumunt differentias essentiales ab obiectis. Sic in proposito dico, ꝙ materia cœli, & inferiorum distinguuntur essentialiter per differentias sibi intrinsecas, quæ sunt duæ primæ potentiæ passiuæ, nihil ex se actualitatis habentes, quæ tñ sumuntur ab extrinseco. i. ex habitudine ad formas. Et hæc est determinatio B. Th. in 1. cœli lect. 6. vt videre poteris.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ mens Egidij, vt patet in tract. quem edidit de materia cœli, & in 2. sent. dist. 12. stat in tribus. Primo tenet, ꝙ cœlum ẽt seclusa intelligentia est verę compositum ex materia prima, & forma perficiente materiã secundùm esse. Quòd quidem ꝓbat rõnibus conformibus viæ nostræ, quas posuimus in q. præcedenti contra Cõment. & sequaces suos, & in hoc concordat cum B. Th. Secundo tenet, ꝙ materia cęli est eiusdem rationis cum materia inferiorum quantum sit ex se, & intrinsecæ, ꝙ conatur ꝓbare multipliciter, vt patebit infra. Tertio tenet, ꝙ licet materia cœli quantum sit ex se, & intrinsecę sit eiusdem rationis, & naturæ cum materia inferiorum, tñ differt quo ad formam, siue ꝑ principium extrinsecum, ꝙ quidem sic manifestat, forma cœli non habet contrarium, ideo nõ relinquit in materia potentiam, & appetitum ad aliam formam. Materia. n. stans sub vna forma, non habet appetitum ad aliam, nisi illa forma habeat contrarium, & alia possit sibi succedere, & quidem quòd forma cœli non habeat contrarium patet, ex eo quòd motus eius circularis non habet contrarium ex 1. cęli, ex quo sequũtur duo corollaria secundùm Egid. Primo, quòd cœlum est ingñabile, & incorruptibile, quia gñatio, & corruptio est de contrario in contrarium, sed forma cœli non habet formam

contra

contrariam,ergo &c. Secundo,materia cœli non est sub priuatiuæ, quia non est subiecta formæ hñti contrarium, ergo &c.vnde Egid.in quolibet q.12.inquit,non est cœlum incorruptibile per aliquod principium passiuum p̃seruans ipsum à corruptione,sed p remotionem principij corruptiui, vt qa ibi non est priuatio respectu formæ, & quia ibi nõ est cõtrarietas,quæ est causa corruptionis.Ex quibus omnibus patet,quòd Egid.tenet,cœlũ esse incorruptibile,nõ ex principio passiuo intrinseco,sed defectu agentis contrarij potentis ip̃m corrumpe. Et aduerte,quòd ad hanc viam vr̃ declinare Scot.in 2.dist.14.q.1. vbi inquit, ẜm theologos ponetur materia secundùm se,& quantum est ex se eiusdem rõnis in quocũque,& ita habent ipsi discordare à philosopho in hac propositione,cœlum est necessarium,& incorruptibile,quãtum enim est ex natura sua,esset simpliciter corruptibile,qa sibi in esset illa potentia ad contrarium, quia tamen forma cœli non habet contrarium potens vincere istam formam, ideo non potest corrumpi ab agente naturali,hæc illæ.

Quãtũ ad quartũ aduerte,ꝙ rõnes Egidij principales sunt tres,in qbus virtualiter includuntur rõnes Dur.& Petr.Aur.

Prima est,in pura potẽtia nulla potest esse distinctio. Sed materia cœli,& materia inferiorum sunt pura potẽtia,ergo in eis non potest esse aliqua distinctio, ergo quantum sit ex se sunt eiusdem rationis. Minor nota est ex diffinitione materiæ primæ. Maior probatur,qm̃ 7.metaph.actus est q distinguit,sed pura potentia nullum dicit actum, ergo in pura potentia quantum sit ex se, & intrinsecæ nulla potest esse distinctio.Si igitur datur aliqua distinctio inter eas,erit ꝑ extrinsecum.i.ꝑ formas, prout materia cœli est sub forma nõ habente contrarium,materia aũt inferioꝶ opposito modo.

Ad hoc dicitur,ꝙ maior potest hr̃e duplicem sensum.Primus est,in pura potẽtia nulla põt esse distinctio, ita ꝙ distinctiuũ sit intrinsecum,& sumptũ ab intrinseco,et sic concedimus eã,nec dicimus oppositũ. Secundus est,in pura potentia nulla põt esse distinctio,ita ꝙ distinctiuũ sit intrinsecũ,sumptum tñ ab extrinseco,&sic negamus eam,qm̃ tenemus,ꝙ licet istæ materiæ nullũ dicant actum,tñ quia ordinãtur ad diuersas formas,quæ non solũ sunt diuersæ essentialiter,sed di

uerso

uerso modo actuat materiam, puta vna cum priuatione, alia sine priuatione, ideo intrinsecæ distinguuntur, ita q ex ordinatione ad diuersas formas sumuntur duæ drīæ, quæ sunt duæ primæ potentiæ passiuæ, quibus intrinsecæ, & essentialiter distinguuntur istæ duæ materiæ, quæ tñ drīæ sumuntur ab extrinseco .i. per comparationem ad formas diuersas modo exposito. Cum .n. materia sit propter formam fm exigentiam formarum debent diuersificari materiæ. Ad argm igitur nego maiorem in 2. sensu. Ad probationem dico, q concludit in 1. sensu, & non in 2. licet .n. istæ duæ materiæ nullū dicant actum intrinsecæ, ordinantur tñ ad diuersos actus à quibus sumitur prin. distinctiuum ea℞, & est eis intrinsecū: & in hoc distinguitur positio nostra, à positione Egidij (vt diximus supra) declarantes mentem B. Th. & mentem Egidij.

Secunda est, si materia cœli, & ho℞ inferio℞ sunt diuersarum rōnum .i. diuersarum specierum, vel gñum, ergo vna magis distat à puro actu quàm alia, sed hoc est falsum, probatur ɔñtia, quia cum species, & naturæ sint sicut numeri, ex 8. metaph. sicut impossibile est duas species numerorum æque distare ab vno, sic impossibile est duas materias primas distinctarum rationum æque distare à puro actu, ergo necesse erit vnam magis distare q̃ alia, falsitas autem ɔñtis sic probatur, sicut in supremo ente non possunt assignari gradus, sic nec in infimo simpliciter, sed materia prima vniuersaliter, & in tota sua latitudine accepta est infimū ens, inter hęc eum duo extrema .s. inter supremum ens qui est Deus, & materiam primam cōcluditur tota vniuersitas entium, ergo sicut in Deo non sunt assignabiles gradus, nec in materia prima.

Ad hoc negatur falsitas consequentis, ad probationē negatur similitudo, qm̄ supremum ens non ordinatur ad aliud, & ideo nec ab intrinseco, nec per comparationem ad extrinsecum pñt in eo esse gradus. Sed materia prima licet nō possit hr̄e gradus per actum, quem dicat intrinsecæ, cum sit pura potentia, tñ potest hr̄e per comparationem ad extrinsecum, vt .s. dicatur materia cœli minus distare à primo, & puro actu, quia ordinatur ad perfectiorem formam, quę minus distat à puro actu quàm imperfectior forma, materia autem inferiorum magis distat, non quia dicat minorem actum,

sed

ſed quia ordinatur ad formam imperfectiorem, quæ magis diſtat à puro actu, vnde qualis eſt ordo, vel gradus diſtantiæ inter formam cœli, & formas horum inferiorum à puro actu, talis eſt inter has materias correſpondentes.

Tertia, quæcunque conueniunt in eadem differentia ſubſtantiali, ſunt eiuſdem rationis. Sed materia cœli, & inferiorum conueniunt in eadem differentia ſubſtantiali, nam ſicut differentia ſubſtantialis hominis eſt rationale, ſic materiæ eſt pura potentia, ergo &c.

Ad hoc dico ad maiorem ſi conueniunt in dr̄ia ſubſtantiali ſpecifica concedo eam, ſed nego ꝙ pura potentia in qua conueniunt materia cœli, & inferioꝶ ſit ſpecifica, ſi conueniunt in dr̄ia ſubſtantiali gn̄ica, nego eam, & quoniam teneo, ꝙ potentia pura in qua conueniunt materia cœli, & inferioꝶ eſt gn̄ica, ſub qua accipiuntur duæ dr̄iæ ſpeciales, ſcilicet potentia pura ad formam complentem potentialitatē materiæ, ita quòd non relinquitur in ea priuatio, & potentia pura ad formam non complentem, &c. ideo diſtinguuntur eſſentialiter iſtæ duæ materiæ, & ſic patet, quòd argumētum non concludit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 14. Vtrum ſi forma cœli vniretur materiæ horum inferiorum, cœlum eſſet incorruptibile.

IN HAC q. ſic procedes. Primo, pones diſtinctionem de incorruptibili. Secundo, duas concluſiones. Tertio, ſolues quoddam argumentum contra primam concluſionem.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ aliquod poteſt eſſe incorruptibile dupliciter. Primo, ex natura ſua, vel ex ſuis principijs intrinſecis, ſicut intelligentiæ, quæ ſunt actus ſimplices, & carent omni materia. Secundo ꝑ alteꝶ, & hoc dupliciter. Primo, quia non habet agens contrarium corrumpens, vel ſi habet, non ꝓpinquat ſibi, puta ſi pugillus ignis poneretꝰ ſuꝑ cœlum, nam licet ignis in quocunque ſitu ponatꝰ ſit ex natura ſua corruptibilis ab agente habente qualitates cōtrarias, vel ſaltem vnā ipſis qualitatibus ignis, ſicut eſt aqua vel aër, tamen quia ſuper cœlum huiuſmodi agentia non dantur, ideo in caſu dato, ignis eſſet incorruptibilis per alterum.

Quantū ad ſecundum, pono duas concluſiones, prima eſt, ſi forma cœli vniretur materię inferiori, cœlum nō eſſet incorru-

corruptibili ex se,nec ex sui natura,probatur. Quia haberet principium passiuum intrinsecum,quo res potest substantia liter esse,& non esse.s.materiam inferiorum, ergo &c.

Ad hoc dicit Egidius,ꝙ materia inferioꝶ nō est causa corruptionis,nisi quia remanet vnita priuationi.Ideo aūt remanet sub priuatione, quia nulla forma rei inferioris terminat potentialitatem materiæ, nec complet capacitatem eius, & ideo quando est sub vna forma est priuata alia,& vt sic in potentia ad aliam, & quia forma cœli terminat potentialitatē vt faciat appetitum materiæ suæ,ideo licet sit eiusdem rationis cum materia inferiorum , non remanet sub priuatione, ex consequenti non est causa corruptionis in cœlo.

Sed contra,nulla forma terminat potentialitatem,nec cōplet appetitum suæ materiæ respectu alterius formæ,nisi qa dat actum oppositum priuationi illius formę,puta ignis,aut lapidis. Sed forma cœli non dat actum oppositum priuationi formæ ignis,aliter hæc esset vera,cœlū est ignis,ergo &c. Minor patet,maior probatur. Quia si materia cœli est eiusdem rationis cum materia inferiori,puta cū materia ignis, ita est ex se in potētia ad formam ignis, sicut materia ignis, ergo nulla forma complet appetitum suum, nisi det actum oppositum priuationi illius formæ.

Præterea, nulla forma complet appetitum suæ materiæ, nisi cōtineat in se formaliter,vel virtualiter omnes formas, ad quas sua materia in se considerata est in potentia. Hæc patet de se.Sed forma cœli non continet formaliter,nec virtualiter omnes formas inferiores, ad quas materia cœli ſm se considerata, si est eiusdem rationis cum materia inferioꝶ est in potentia,ergo &c. Minor probatur. Quòd non contineat formaliter,patet,aliter cœlum esset formaliter ignis, lapis,asinus,&c. quòd non virtualiter probatur,non cōtinet virtualiter animam intellectiuam,quia non est cœlum ꝓductiuum animæ intellectiuæ,cum sit de foris,& p̄terea anima intellectiua est perfectissima inter formas,cum sit substātiæ intellectualis,ergo non continetur à forma cœli,nisi quo ad vnionem cum corpore,ratione dispositionum,ergo &c.

Secunda conclusio , si forma cœli vniretur materiæ inferiori, esset incorruptibile per alterum, probatur, non haberet

ret contrarium agens, corrumpens, potens vincere formam suam, quoniam & forma cœli quæ non est elementaris, non habet formam, cuius signum, est motus eius cui non est motus contrarius, vt probatur in primo cœli.

Aduerte, ꝙ aliqui assignant aliam rōnem, & dn̄t ꝙ forma cœli posset vniri materiæ inferiori sine qualitatibus contrarijs actiuis, & passiuis, q̄ sunt causa corruptionis in his iferioribus, quo cōcesso, forma cœli esset inseparabilis à materia.

Sed philosophus hoc non concederet. nam quia tenet, ꝙ Deus agit de necessitate naturæ, vt etiā declarabimus in lib. 12. diceret ẜm ordinem, qui apparet in rebus naturalibus, ꝙ huiusmodi qualitates contrariæ quæ sunt principia generationis, & corruptionis in inferioribus, naturaliter sequuntur materiam annexam priuationi, de qua nunc loquimur.

Propter quod sequitur secundùm philosophum, si Deus produceret cœlum compositum ex materia inferiori, & forma sua, de necessitate inessent qualitates contrariæ, ex his omnibus patet, quòd non potest seruari naturalis, & essentialis incorruptibilitas cœli, nisi ponatur materia, cœli esse alterius rationis à materia inferiorum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ contra primam conclusionem pōt sic argui. Dato, ꝙ forma cœli vniretur materiæ inferiori, non relinqueret priuationem in ea, nec potētiam ad aliam formā, ergo cœlum esset ex natura sua incorruptibile. Consequentia patet, & an̄s probatur. Ratio ꝓ quam priuatio remanet in materia est, quia forma actuans materiam habet formā contrariam, quæ est apta succedere in materia, sed forma cœli non habet contrarium, vt declaratū est supra, & tenet philosophus in 1. cœli: ergo nō relinquit priuationem in materia. nec potentiam ad aliam formam.

Ad hoc negatur an̄s, ad probationem dico ad maiorem, ꝙ hr̄e formam contrariam non est totalis ratio, ꝙ priuatio remaneat in materia, sed solum partialis. Nam pro totali ratione duo assignanda sunt. Primo, ꝙ materiæ naturaliter cōueniat subijci priuationi. Secundo, ꝙ forma inhærēs habeat contrarium. Et per oppositum, ad hoc ꝙ priuatio nō remaneat in materia, duo requiruntur. Primo, ꝙ materiæ naturaliter repugnet subijci priuationi. Secundo, quòd forma inhę

rens

rens non habeat contrarium. Modo dico, ꝙ materia rerum inferiorum naturaliter subijcitur priuationi, vnde dato ꝙ reciperet formam non habentem cōtrarium, qualis est forma cœli, non potest saluari compositum esse incorruptibile ex natura sua, vnde tenēdum est, materiam cœli esse alterius naturæ à materia inferiorum, aliter non saluabitur naturalis incorruptibilitas cœli. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 15. Si materia omnium corporum cœlestium est eiusdem rationis, sicut materia omnium inferiorum.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc, si sunt eiusdem rationis, ergo materia Lunę, si est eiusdem rationis cum materia solis, & nō habet formam solis, est in potentia ad formam solis. & econuerso, & sic cœlum Lunæ est corruptibile. Materia enim subiecta priuationi est causa priuationis, si sunt diuersarum rationum, ergo tot erunt materiæ primæ in cœlo, quot sunt sphęræ, & astra, quòd non conceditur, qm̄ quæ differūt materia, differunt gn̄e. Sed cœli nō differunt genere. Concludit.n. philosophus in 2. cœli tex. 59. ꝙ si vna stella est sphærica, omnes sunt sphęricæ. & dicit illic Commēt. quòd hæc ꝯn̄tia fundatur super hoc, ꝙ omnia corpora cœlestia sunt eiusdem speciei, Quòd licet sit falsum, ꝭm B. Th. vt dicemus, tn̄ hæc ꝯn̄a fundatur super eandem naturam genericam, vt tenet illic B. Th. exponens tex. 59. non ergo differunt genere, ex consequenti nec materia.

Pro resolutione huius quæstionis, in qua intendo sequi intentionis Cap. in 2. dist. 12. q. 1. ad primum Durandi contra tra secundam conclusionem sic procedendam, primo videndum est quid diceret Comment. si poneret materiam in cœlo, secundo quid dicendum ꝭm B. Th. deinde soluemus argumentum in oppositum cum replica,

Quantum ad primum dico, ꝙ si Comment. teneret materiam esse in cœlo, quæ est pars compositi: diceret materiam omnium corporū cœlestium esse eiusdem rationis, quia ꝭm ipsum non plus differunt duo cœli & duo astra, q̃ Sortes & Plato, cum sint eiusdem speciei ꝭm ipsum in 2. cœli in cōmento 59. sed quę sunt eiusdem speciei, si habent materiā habent eiusdem rationis, vt ab omnibus conceditur, ergo &c.

Verum quia B.Th.in 2.cœli in expositione tex.59.arguit contra Comment.& soluit rationes suas, ostendens esse falsum,omnia corpora cœlestia eiusdem speciei,ideo vidẽdum est ẜm B.Th.stante distinctione specifica corporum cœlestium,si materia illa est eiusdem rationis,vel non.

Quantum igitur ad secundum dico,ꝙ B.Th.teneret partẽ affirmatiuam cuius ratio in doctrina sua stat in hoc.Sicut cõmunis ratio materiæ vt potentia est, sumitur ex eo ꝙ potest actuari forma, qm̃ ẜm se nihil actualitatis habet ita distĩcta, ratio sumitur ex eo ꝙ diuersimode actuatur à forma, & vna ratio sumitur ex eo ꝙ vno modo actuatur à forma, sed omnes formæ corporum cœlestium vno modo actuant materiã suam.s.totaliter replendo capacitatem suam,non relinquendo priuationem in ea,nec potentialitatem ad aliam formã, ergo materia corporum cœlestium,licet actuetur formis distinctis spẽ,est eiusdem rõnis ex eodem modo actuandi. Et quia oẽs formæ inferiores quantumcũque diuersæ vno modo actuant materiam suam.s.non replẽdo capacitatem eius, & relinquentes in ea priuationem, ideo materia oĩum inferiorum est eiusdem rõnis. Quia aũt isti duo modi actuandi sunt diuersarum rõnum, ideo materia superiorum & inferiorum sunt diuersarum rõnum, ita ꝙ non sumitur diuersas materiæ,ex sola diuersitate formaꝝ,aliter materia lapidis & materia asini essent diuersarum rõnum,sed ex diuerso modo informandi,vt declaratum est. Stante igitur hac determinatione. dicendum est ad argm̃ positum in princ.quæstionis, ꝙ sunt eiusdem rõnis,& cum arguitur cõtra negatur ꝯñtia, qm̃ licet materia Lunæ sit eiusdem rationis cum materia Solis, tamen ex modo actuandi forma Lunæ non relinquit in materia sua priuationem, nec potẽtialitatem ad formam Solis, nec ad aliam formam,idem dico de materia Solis.

Sed contra, quæ conueniunt in materia sunt adinuicem transmutabilia ex 2.de generatione, vt patet de elementis, ergo si cœli conueniunt in materia eiusdem rationis sunt adinuicem transmutabilia,& sic erunt corruptibilia.

Respondetur,negatur antecedens,nisi materia sit subiecta priuationi. vnde licet elementa conueniant in materia, nisi eorum materia esset subiecta priuationi, non essent adinuicem

cem transmutabilia,& qm̃ forma cœli ex modo actuandi nõ relinquit in materia priuationem, ideo non sequitur, quòd possint transmutari adinuicem. Ex quo sequitur, quòd Egidius non põt fugere, quin concedat materiam inferiorum, q̃ ẞm ipsum est eiusdem rationis cum materia cœli, & est subiecta priuationi, respectu formæ quam non habet sit in potẽtia ad formam cœli, & cum nullum agens naturale posit eã actuare forma cœli, cogitur concedere dari potentiam naturalem passiuam, cui nõ correspondet actiua naturalis. Quòd philosophus vt ociosum & vanum negat, vt declarauimus in lib. 5. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 16. Si accidentia componuntur ex materia & forma.

Nec quæcunque ita natura quidem, non substantia vero non est his materia. Textu 12.

Philosophus in hoc tex. declarat quòd in accidentibus quæ licet sint naturalia, non tamen sunt substantia, non est quærenda materia ex qua fiant, sed eorum materia est subiectum in quo. Quæritur ergo, si in accidentibus est compositio formæ, & materiæ intrinsecæ, & essentialiter.

IN HAC q. aduerte, ꝙ eam format Iand. in 8. metaph. q. 8. Sed determinatio sua pro secunda conclusione, quæ est hæc, accidentia habent aliquid ex quo componuntur sicut ex materiali, quòd est simile materiæ est contra doctrinam B. Th. Tenet enim quòd in forma intensa sunt gradus distincti reales integrantes eam, sicut plures partes materiales, & quòd genus & differentia dicũt distinctas formas, & ꝙ media qualitas cõponitur realiter ex extremis, quę omnia pręter vltimum, de quo disputabimus in lib. 10. sunt contra viã nr̃am ideo dimittes eum. Vt aũt fiat resolutio ẞm doctrinam B. Th. sic procedes. Primo, pones distinctionẽ de cõpositione. Secundo, duas conclusiones. Tertio, solues duo argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ compositio in accidente potest esse dupliciter. Primo, compositio rei & rei, quæ dicitur compositio realis. Secundo, compositio ẞm diuersas rõnes, quibus correspõdet natura rei, vt diuersimode concipit,

& dicitur in via nostra composito rationis ex parte rei. com positio rei & rei est illa, q̃ est ex aliquibus distinctis, remoto omni operæ intellectus, dato ꝙ non essent abinuicem separabilia. Nam forma & materia faciunt compositionem realem, & tñ secundùm viam nr̃am, materia est inseparabilis à forma. Idem dico de subiecto & proprio accidente. Compositio rationis ex parte rei est ex aliquibus, quę licet sint idem realiter, distinguuntur tñ formaliter, qm̃ vnum non includit aliud in primo modo per se, & possunt esse distincta obiecta formalia. & distincta conceptibilia terminantia actum intellectus. & talis cōpositio est quæ est ex gñe & dr̃ia, quæ licet sint idē realiter, nō tñ formaliter, vt declarauimus i lib. 3. q. 2.

Quantum ad secundum, pono duas conclusiones. Prima est, accidens est forma simplex simplicitate opposita primæ compositioni, probatur, si accidens componeretur compositione, primo modo dicā, ergo vnà pars esset materia prima, alia esset forma, aliter nō esset vnū ꝑ se, nisi vna ꝑs esset potētia, & altera actus (vt visum est supra) sed hoc est falsum. Primo, qa forma accñtis reciperet in materia prima, quod est cōtra Com̃. 2. de aïa cōment. 4. Dr̃nt. n. ſm ipsum, formæ accñtales & subales, quia subales sunt in ente in potētia, accñtales aũt in ente in actu. Secundo, qa sicut ex aqua fit ignis ꝑꝑ materiam susceptiuam formæ aquæ & formæ ignis. sic ex caliditate naturæ frigiditas, si caliditas & frigiditas habent materiam ex qua, quod est contra philosophum in 1. phys. Tertio, aliquod accidēs puta calor est immediatum principium, quo primo agens agit, ergo tale accidens est tm̃ actus. Antecedens patet, vt de calore quo, primo ignis calefacit, consequentia autem probatur, quia nō esset quo primo agēs agit, sed ageret per eam partem, quæ in calore est actus.

Secunda conclusio. Accidens nō est forma simplex simplicitate opposita secundæ compositioni, probatur, accidens est verè diffinibile, licet non primo, vt dictum est in lib. 7. ergo componitur ex genere & differentia. Omnis. n. diffinitio cō stat ex genere & differētia (vt declaratum est in 7.) Sed genus & differentia licet non distinguantur realiter distinguuntur tñ ratione, cum fundamēto corr̃ndente ex parte rei (vt dictũ est in lib. 3.) ergo accidens componitur compositione rõnis

ex parte rei.ergo non est forma simplex simpliciter &c. Et qm̄ genus se habet vt materia,licet non sit verè materia, quia prædicatur in recto de re,& differentia se habet vt forma, licet non sit verè forma,quia prædicatur in recto de re,iō possumus dicere, quòd accidens componitur non ex materia & forma,sed ex genere & differētia,vt ex forma & materia,vtrū autem accidens componatur ex vero potentiali & vero actu, determinabimus in lib.12.super text.26.vbi inquit philosophus. Principia eadem potentia,& actus &c.

Quantum ad tertium,soluenda sunt duo argumenta, quæ videntur facere difficultatem,contra determinationem factā & primum est. Dicit philosophus in lib.12.in tex.21. quòd omnium generū sunt eadem principia intrinseca,vt species, priuatio, & materia,ergo sicut sunt principia componentia materia & forma in genere substantiæ, sic sunt in genere accidentium.

Ad hoc dr̄, ꝙ non est intentio philosophi oīum gn̄m esse eadem principia intrinseca vniuoce,sed ꝑ quandā ꝓportionē & similitudinē,vn̄ exemplificat in gn̄e accidentium, calidum vt formam,frigidum vt priuationē,subiectum vt materiā,cōstat aūt nec calidum esse verè formam, quæ est pars pars cōpositi, nec subiectum esse materiam ex qua, nec frigidū esse vere priuationem,quare argumentum non concludit.

Secundum est, si accn̄s non est compositum intrinsece ex materia & forma,sed sit forma simplex, ergo est ꝑfectius substantia cōposita,quòd constat esse falsum.Consequentia probatur,qm̄ simplicitas est ꝑfectio simpliciter, aliter non esset formaliter in primo ente,quod est perfectissimum, ergo in quocunque inuenitur,reddit ipsum perfectius composito.

Ad hoc dicitur,ꝙ nec compositio,nec simplicitas absolutæ sumptæ sunt ꝑfectio simpliciter, aliter forma esset nobilior composito,& elementū elementato. Sed ad hoc ꝙ sit ꝑfectio simpliciter,est necesse,ꝙ sit in re subsistente. & in natura,cuius tota perfectio sit apta stare indiuisa.i.nō resultare ex partibus integralibus,nec essentialibus,ꝑꝑ primam cōditionem excluduntur formæ materiales,& materia & accidentia quæ non sunt apta per se existere nec subsistere, ꝑꝑ secūdam excluduntur omnes naturæ corporeę,à cœlo vsque ad elemē

tum,vt alias declarauimus. Ad argumentum igitur negatur consequentia. Ad ꝓbationem nego,quòd simplicitas sit ꝑfectio simpliciter,nisi cum ꝯdõnibus prædictis, quarũ prima non seruatur in accidente. Hæc de p̄senti quæsito dicta sint.

¶Qõ 17. Si mater concurrit actiuæ ad generationem.

Vt hominis quæ causa vt materia, equidem menstrua, quid autem vt mouens, equidem sperma. Textu 12.

IN HAC q.discordant Scot.& Ant. And.à B.Th. qm̃ Scot.in 3.sent.dist.4.q.1. quem imitatur Ant.And.in 8.met. q.2.seques viam Galeni tenet partem affirmatiuã.Sed B.Th. vt patet in 3.parte q.3.sequens viam Auic.tenet partem negatiuam. Vt igitur defendamus viam quam sequitur B.Th.sic procedemus. Primo,ponetur opinio Arist. Secundo,opin. Galeni. Tertio,soluentur rationes Galeni, & Scoti,quas ẽt adducit Ant. And.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ Arist.in lib.15.de animalibus,quem seqtur Auer.& Auic.& Alb.in lib.15.de animalibus cap.vlt.tenet,ꝙ solus pater habet virtutem actiuam, & mater tm̃ passiuæ concurrit, eo ꝙ ipsa solam materiam ꝓlis ministrat, & in solo semine patris est vis actiua formatiua, vnde Arist.in lib.15.de animalibus cõparat arti virtutẽ seminis in patre,& comparat ligno de quo artifex facit statuã materiæ ministratæ à matre, & fundamentum quidem eorũ est, quòd fœmina non habet sperma,nisi quasi æquiuoce. Vnde humiditas illa quam vocant sperma mulieris, non differt à mẽstruo. nisi sicut magis digestum & magis purum à minus digesto & minus puro,& vtrunque est materia informatione prolis,sed sperma mulieris est materia munda,menstruũ aũt immunda,&licet sperma mulieris non sit necessarium ad generationem,confert tamen, qm̃ virtus actiua seminis virilis agens in sperma mulieris & in menstruum,format conceptũ pulchriorem & nobiliorem, & quòd sperma fœminæ nõ sit necessarium,accipit Auic.signum ex hoc,quòd aliquæ fœminæ concipiunt sine delectatione,& quædam contra voluntatem coeuntes conceperunt,& mulier quædam cõcepit in balneo matrice attrahente sperma supernatatum in aqua,in qua praui homines balneantes spermatizauerant.

Quan

Quantum ad secundū aduerte, ꝙ Hypocras & Galenus cū Aliabba, qui fuit fidelior imitator Galeni. dicunt, ꝙ fœmina habet sperma proprium & vniuocum spermati virili, remissioris tamen virtutis & vigoris, & dicunt ꝙ ingreditur actiuę formationem ꝓlis, causam huius dicūt esse, vt ex vtroque semine simul mixto fiat côueniens temperamentum in formā do fœtu, sperma.n.virile est grossum & calidū, muliebre aūt est subtile & frigidum, & sic ex vtroque cōflatur vna causa totalis conuenienter formatiua prolis. Ad ꝓbandum autem, ꝙ fœmina habeat verum sperma arguūt, quia fœmina habet testes ab intrinseco, qui vtiq; essent frustra. Dati sunt.n.à natura ad attrahendum sperma, ad vasa seminalia, & dicunt hoc sperma esse necessarium in conceptu ita ꝙ sine eo non pōt fieri conceptus, & est necesse vt emittatur, qñ emittitur sperma viri, aliter non grauidatur fœmina & ꝙ habet virtutem formatiuam fœtus remissorem tamen quàm sperma virile, eo ꝙ fœmina in virtutibus naturalibus est debilior viro ꝑ quòd frigiditate constringente sunt in ea strictiores venę & caro magis humida, & plerunque corpora minora q̃ corpora viroꝝ. Hac de causa contingit in eis superfluitas multa indigesta &c.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Auic. euacuat signū sumptum ex testibus intrinsecis in fœmina, & dicit quòd nō sunt dati ad attrahendum semen in fœmina, sed ad causandū desiderium in matrice ad recipiendum semen virile, similiter negat sperma fœmineum esse necessarium vt contēperet grossitiem & caliditatē seminis virilis, qm̄ non est adeo grossum vt indigeat subtiliante, nec adeo calidum vt indigeat infrigidante, & si patet, ꝙ fundamenta Galeni non valent.

Scot. aūt & Ant. And. in fauorem Galeni arguunt tripliciter primo formā eiusdem speciei consequitur potentia naturalis eiusdem speciei. Sed masc. & fœmina habent formam eiusdem speciei ex x. met. & potentia naturalis vegetatiua cō sequitur formam maris, ergo & formam fœminæ, ergo fœmina non tantum concurrit passiuæ sed actiuæ.

Ad hoc dicitur, ꝙ Scot. supponit falsum. s. ꝙ B. Th. teneat matrem in oī requisito ad gñationem côcurrere tm̄ passiuæ hoc nō tenet, imò cū in generatione tria requirātur. s. ꝑparatio materię, formatio fœtus maturatio fœtus respectu primi

& tertij potentia vegetatiua fœminæ est actiua respectu autẽ secundi est mere passiua, nec tamen ex hoc sequitur quin habeat potẽtiam vegetatiuam eiusdem rõnis cum viro licet im perfectiorem, vtpote non potẽs attingere ad formationem. Hoc.n.non conuenit fœminæ cum sit quid imperfectum in specie humana respectu viri. Vnde ad argm̃ concedo totum, & si inferat si actiuę concurrit ergo quo ad formationem ꝓlis nego consequentiam, nam se habet mater in gñone sicut ars deseruiens in ædificatione arti architectonicæ, verum est .n.quòd deseruiens concurrit actiuæ in ædificio, quia præparat materiam, non tamen quo ad formationem, quia hoc ad architectonicam spectat, sic est in proposito.

Secũdo, pater diligit filium vt opus suum, & mater magis diligit filium quàm pater, ex 8.ethic. ergo filius est opus matris, ergo concurrit actiuæ.

Ad hoc dico, ꝙ filius est opus matris actiuæ, quo ad ꝑparationem materiæ, sicut ædificium est opus artis deseruientis, nec tñ sequitur, ꝙ sit opus eius quo ad formationem. Nec potest concludi, ex eo ꝙ magis diligit filium. Illud.n. prouenit, quia est magis certa, quòd sit filius eius, quàm pater, & quia ex nutritione causatur maior & citior amor.

Tertio, filius aliquando magis assimilatur matri q̃ patri, ergo in matre est aliqua virtus in gñatione actiua. Tenet cõsequentia. Quia agens intendit assimilare sibi effectum.

Ad hoc dr̃, ꝙ cã similitudinis geniti põt esse triplex, prima dicitur esse virtus cœlestis, ꝑcipuæ ſm signa Zodiaci, vnde ſm Ptolomæum signatur homo in primo pũcto Arietis, aliquando habebit caput porci, vel aliud monstrũ gñabitur secunda est intensa imaginatio maris, aut fœminæ dum gñant, vnde ſm Auic. mulier concipiens imaginans, siue intensæ intuens figuram æthiopis, peperit fętum nigrum, tertia est virtus informatiua in semine patris. Quæ si est conuenienter fortis producet ingenito accidentia patris, vnde aliquãdo caluus caluum, podagrosus podagrosum, stultus stultum generat, si autẽ debilis est, ibi possunt assignari plures gradus, q̃a secundum aliqualem debilitatem causantur accñtia matris, ſm maiorem accidentia aui, & ſm maiorem accidentia alicuius magis remoti, & aliquando tantum debilitatur, ꝙ non pro

producitur nisi monstrum. Ad argumentum ergo, nego consequentiam. Ad probat. dico, quòd agens intendens assimilare sibi effectum, est virtus informatiua maris, quæ si est fortis assimilat genitum mari, si debilis assimilat propinquiori, quæ est mater, vel alteri de cognatione, secundùm gradū debilitatis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super librum nonum.

QVAESTIO PRIMA.
Si diuisio entis in potentiam, & actum est realis.

ALIVD SECVNDVM POTENTIAM, & actum, & secundùm opus. Textu 1.

Philosophus in hoc 1. tex. resumit diuisiones entis, de quibus supra tract. scilicet de diuisione in prædicamenta, & subiungit, quòd in lib. 9. agendum est de ente vt diuiditur per potentiam, & actum metaphys. & non solum vt applicantur motui physico, nam sic considerare de potentia, & actu est officium physici. Quæritur ergo si hæc diuisio est in realiter distincta, ita quòd sit impossibile illud idem omnino, quod est potentia, sit actus.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ ex hoc textu trahitur illa propositio allegata cõmuniter. Actus, & potentia sunt in eodem genere, & illa. Actus, & potentia diuidunt quodlibet genus entis, & habetur in lib. 12. text. 26. Aduerte iterum, ꝙ omnes Cõmentist. & Thom. sunt concordes in decisione huius quæsiti, eo quòd non acceptant aliam distinctionem entis in potentiam, & actum, nisi potentiam actiuam, & passiuam, & qm̃ constat, ꝙ actiuum vt sic, opponitur passiuo, ideo non dubitant, quin hæc sit diuisio realis, & in distincta realiter. Solus aũt Scot. in 2. sent. dist. 6. inuenit potentiam obiectiuam, & actum obiectiuum, & dicit, ꝙ dictum philosophi. s. ens diuiditur per potentiam, & actum, vel potentia, & actus sunt in eodem gñe, non est intelligendum de potentia actiua, & actu suo, nec de potentia passiua, & actu suo, quem recipit, sed de potentia obiectiua, & actu obiectiuo, puta ꝙ rosa gñanda, & rosa genita sunt in eodem genere substantiæ, imò quòd sunt idem realiter.

Tu igitur vt resoluas te in via nr̃a sic procedes. Primo, declarabis imaginationem Scoti. Secundo, pones conclusionẽ cõtra Scot. Tertio, solues rõnes Scotistarum. Quarto, declarabis,

rabis,in quo ſenſu hæc eſt vera. Actus,& potẽtia ſunt in eodem gñe,qua declaratione facta,ſolues oẽs inſtantias Scoti.

Quantum ad primum aduerte,quòd Scot.in ſubiecto receptiuo formæ,ſiue ſit materia prima reſpectu formæ ſubſtãtialis materialis,ſiue ſit ſubiectum reſpectu formæ accidentalis,imaginatur duo. Primo,ipſum ſubiectum inquantũ poteſt moueri,ſiue tranſmutari ab agente ad recipiendam formam,ad quam comparatur vt potentia paſſiua ad actum formalem,& hanc potentiam paſſiuam dicit eſſe ipſammet materiam,ſiue ipſum ſubiectum,& de hac concedit,quòd diſtinguitur realiter ab actu formali: quoniam nihil actuat, nec perficit ſeipſum,nec recipitur in ſeipſo,nec facit compoſitionem cum ſeipſo.Conſtat autem,quòd formalis actus,ſiue ipſa forma actuat perficit materiam, recipitur in ea,& ex forma ac materia fit ſubſtantia compoſita. Secundo,imaginatur,quòd in materia,ſiue in ſubiecto eſt potẽtia formæ, pro quanto forma poteſt eſſe in materia, & per actionem agentis poteſt educi de potentia ad actum,& dicit,quòd hæc potentia eſt ipſamet forma, producenda ab agente, & conſtat quòd non eſt potentia paſſiua,ſiue receptiua formæ, ſed obiectiua,quia forma producenda eſt obiectum,ꝙ poteſt produci à potentia actiua agentis,& diſtinguitur à potentia paſſiua in hoc quòd potentia paſſiua eſt ſubiectum motus, ſiue tranſmutationis,obiectiua aũt eſt terminus à quo, nam ex roſa in potentia fit roſa actu,& hæc diſtinctio eſt realis, qm̃ ex 1.phyſ.ſubiectum manet,terminus aũt à quo non manet, & dicit,ꝙ hęc potentia obiectiua nõ diſtinguitur realiter ab actu ſibi correſpondente,qui dicitur actus obiectiuus,qui eſt terminus ad quem,puta roſa antequam producatur eſt potẽtia obiectiua,poſtquam eſt producta eſt actus obiectiuus, & quòd non diſtinguatur realiter ab actu obiectiuo probant Scotiſtæ rationibus quas recitabimus infra,& ſoluemus.

Quantum ad ſecundum pones concluſionem contra Scotum,idem non poteſt eſſe potentia,& actus, imò diuiſio entis in potentiam,& actum eſt diuiſio in res diſtinctas,quocũque modo ſumatur potentia, & actus.

Iſta concluſio conceditur à Scoto de potentia paſſiua, & actu formali,vt patet ex prædictis,negatur autem de potentia

tia obiectiua,& actu obiectiuo, contra quem arguitur sic. Termini per se motus,& trãsmutationis non sunt idem realiter cum sint oppositi ex 1.phys.tex. Sed potentia obiectiua quam imaginatur Scotus,& actus obiectiuus sunt ſm ipsum termini motus,& transmutationis,potentia.n.obiectiua est terminus à quo,& actus obiectiuus est terminus ad quem,ergo non sunt idem realiter. Præterea non est imaginabile aliqua duo esse idem realiter, & vno transeunte realiter,aliud remanere realiter.Constat aũt ꝙ potentia obiectiua quæ est terminus à quo,dum res gñata est transit.&actus obiectiuus permanet,ergo &c. Præterea,quæcunque sunt idem realiter qñ ponitur vnum ponitur alterũ, quia oppositum huius implicat contradictionem. Constat autem,ꝙ qñ ponitur potentia obiectiua non ponitur obiectiuus actus,aliter rosa generanda poneretur antequam gñaretur. Impossibile est ergo potentiam, & actum quocunq; modo sumantur esse idẽ realiter. Et confirmatur,quia Cõment.in 1. de anima commento 6. dicit, potentia & actus sunt drĩæ, quæ contingunt omnibus pdicamentis,& sunt valde oppositæ: ergo potẽtia & actus quæ diuidunt oẽ prædicamentum non sunt idem numero,sic ꝙ illa potentia qñq; sit actus,cum dicat Cõment.ꝙ sunt drĩæ valde oppositæ. Et constat,ꝙ ad mentem Scoti dictum Cõment. est intelligendum de potentia obiectiua, & de actu obiectiuo: qm̃ de his solum concedit,quòd diuidũt ens, & ꝙ sunt in eodem gñe, vtrum aũt detur talis potentia obiectiua, & actus obiectiuus,declarabitur in q. sequenti.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Scotistæ conantur probare multipliciter, quòd potentia obiectiua sit idem cũ actu obiectiuo. Sed vt videbis,semper procedunt ex fundamento falso. Credunt enim,quòd in materia, siue in subiecto,sint duæ potentiæ distinctæ realiter, vna qua est susceptiua formæ,alia quæ est ipsa forma in esse potentiali, quæ per actionem agentis educitur de esse potentiali ad esse actuale, & recipitur in materia. Hoc inquam fundamentum est falsum,quoniam in materia non est nisi potentia passiua,& nõ est aliud formam esse potentia,siue potentialiter in materia, quàm posse recipi in materia,sicut non est aliud formam esse in potentia agentis,quàm posse produci ab agente.

Primo

Primo igitur sic arguūt, in materia, siue in subiecto est potentia, qua potest moueri ab agente, vt recipiat formam, & est potentia ad esse formæ, id est ipsa forma vt habet esse potentiale, quæ distinguuntur realiter. Sed potentia materiæ qua potest moueri, siue transmutari ab agente, est ipsa materia, & potentia ad esse formæ est ipsa forma, quæ est actus, ergo potentia obiectiua, & actus obiectiuus sunt idem. Quòd autem illæ duæ potentiæ distinguantur realiter, probatur. Quòd potest esse forma deinde est forma, est idem cum forma. Quòd autem potest moueri ad formam, non est forma, quia receptiuum non est ipsum receptum, ergo istæ duæ potentiæ distinguuntur realiter.

Ad hoc nego maiorem, qa in materia non est nisi potentia, qua pōt transmutari ab agente, quæ dr̄ potentia passiua, &forma nō est alio modo in materia, nisi in potētia passiua, vnde nego, ꝙ in materia sit potētia, quæ est ipsa forma: qm̄ oīs potentia materiæ est ipsa materia, & sic nō concedo duas potētias distinctas realiter in mā. Ad ꝓbationem dico, ꝙ ꝓcedit ex fundamēto falso. s. ꝙ in materia sit potētia formæ, q̄ postea est forma, quod nego, quia forma nō alio modo est potentialiter in materia, q̄ per potentiam passiuā, quare &c.

Secundo sic, si idem est potentia passiua materiæ, & potentia formæ in materia, ergo est idem formam esse receptibilē in materia, & formam educi de potentia materię, sed hoc est falsum, quia anima intellectiua educeretur de potentia materiæ, cum sit receptibilis in materia, ergo & primum.

Ad hoc nego consequentiam, quia educi de potentia materiæ non est hoc solum, ꝙ potentia formæ sit in materia, nam per potentiam formæ in materia non intelligimus aliud, quàm quòd potest forma recipi in materia, & actuare eam, sed per educi de potentia materiæ intelligimus formā per naturales transmutationes materiæ, & per agens naturale exire in actum, ita quòd agens naturale non solum dispo nit materiam ad receptionem formæ, sed etiam attingit ipsam formam productiuæ, & in hoc distinguitur anima intellectiua ab alijs formis, quoniam ille educuntur in actum, & recipiūtur in materia per transmutationes naturales, & per agens naturale. Anima vero intellectiua non deducitur ad esse

esse per huiusmodi transmutationes,nec per agens naturale, sed per agens diuinum,licet per tales transmutationes dispo natur materia ad receptionem animæ intellectiuæ.

Tertio,dicit philosophus in 8.metaph.tex.15.q̄ illud q̄d est in potentia,fit in actu, super quem text. inquit Cōment. est igitur hic aliquid vnum,q̄ primo est in potentia, & post transfertur ad actum,& ne quis credat, q̄ id quod erat in po tentia sit aliud ab eo quòd postea fit actu,subiungit Cōmen. Translatio enim eius non largitur ei multitudinem,sed per fectionem in esse, q.d. Quòd erat in potentia,& postea fit actu,non sunt duo,sunt vnum : ergo potentia est actus.

Ad hoc philosophus,& Cōment.intendit in illo tex. red dere causam,quare ex materia,& forma fit vnum per se,q̄ est ipsum compositum,puta ænea sphæra,& reddens causam di cit,quia hoc.i.materia puta es est potētia, & hoc.i.forma pu ta sphæra est actus, quæ adinuicem coniuncta faciunt vnum per se,quæ est ænea sphera,quæ quidem non est duo,sed vnū reductum de potentia ad actum,nam ænea sphæra quæ po terat produci ab agente per vnionem eris,& sphæræ, fit actu ænea sphæra per actionem agentis,ex quibus patet,q̄ textus illæ,& dictum Cōment. extorquetur. Quia non intenditur illic de potentia formæ,& de forma actu,sed de composito, q̄ prius est in potētia agentis potentis vnire formam cū ma teria, illud idem fit in actu ex vnione formæ cū materia per actionē agentis, non ergo ex prædicto tex. nec ex Cōment. pōt concludi identitas potētiæ obiectiuæ,& actus obiectiui.

Quantum ad quartum aduerte, q̄ cum potentia recipiat actum,illæ actus ꝓpriæ corrn̄det potentiæ,quem primo, & per se respicit, vnde aduerte, q̄ sicut potentiæ pōt assignari duplex obiectum.s.primum,& secundarium, & à primo su mit vnitatem,siue distinctionem non à secūdario,vt patet de visu,qui accipit speciem,& vnitatem à calore,vt primo obie cto,& non ab albedine,vel nigredine. Sic potentiæ pōt assi gnari duplex actus.s.actus quem primo, & per se respicit, & actus quem secundario,& consecutiuę respicit,vt anima,pri mo,& per se respicit animare,secundario operari opera vitę. Ex his dico,q̄ illa propositio,actus & potentia sunt in eodē gn̄e,vera est de potentia passiua,& actu formali,quē primo,

 &

& per se respicit, non aũt quem secundario respicit. Idem dico de potentia operatiua, & actu suo, v.g. Quia materia prima primo respicit formam substantialem, secũdario autem formam accidentalem, ideo est in eodem genere cum forma substantiali, quia vtraque est substantia, non autem est in eodem genere cum forma accidentali, & quia visus primo, & per se respicit videre, ideo vtrunque est in eodem genere, q̃a visus, & videre sunt in prædicamento qualitatis.

Ex hac declaratione videbis solutas instãtias Scoti, q̃bus intendit ꝓbare illam propositionem, actus & potentia sunt in eodem, nõ posse verificari de potẽtia passiua, qualis est potentia materiæ, & potẽtia subiecti, sed solum de potẽtia obiectiua. Arguit igitur sic, substãtia est in potentia passiua quãtitatis, puta materia, & substãtia materialis est in potẽtia passiua accidẽtium, & superficies est in potẽtia passiua coloris, & anima est in potentia passiua suarũ potentiarũ, & tñ constat, quòd materia nõ est in eodem gñe cum quantitate, nec sũba materialis cũ suis accidentibus, nec superficies cũ colore, nec anima ẽm viam Thomist. cum potẽtijs suis, ergo &c.

Ad hæc patet quid dicendum sit ex declaratione facta. Nam in his instantijs non comparatur potentia passiua, siue receptiua ad actum, quem primo, & per se respicit, sed quem secundario. Nam materia prima primo respicit formam substantialem, & substantia materialis primo respicit esse substantiale, & superficies non primo respicit colorem. Sed diaphanum primo respicit colorem, est enim color actus diaphani, diaphanum autem, & calor sunt in prædicamento qualitatis, & anima non primo respicit potentias suas, sed esse, comparatur enim essentia animæ ad esse, sicut potentia ad actum proprium. Patet ergo, quòd per nullam instantiam cogimur concedere illam propositionem. Actus, & potentia sunt in eodem genere, debere intelligi de potentia obiectiua, & actu obiectiuo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. Si potentia sufficienter diuiditur in actiuam, & passiuam.

Quod est principium transmutationis in alio. Tex. 2.

Philosophus in hoc textu declarat, quot modis dicitur potentia tam propria, quàm similitudinaria, & innuit, quòd propria non dicitur nisi de actiua, & passiua, non quidem ex equo, sed primo de actiua, deinde de passiua quoniam passiua respicit ex sua ratione actiuam, sicut motus includit mouens. Quæritur ergo, si hæc diuisio quamuis non sit vniuoca, sed potius analoga, sit sufficiens, ita quòd non sit necesse dare tertiam distinctam realiter ab actiua, & passiua.

IN HAC q. aduerte, ꝙ oẽs expositores philosophi, & cõmentistæ concordant in parte affirm. solus Scotus. cui vr̃ Henricus fauere, imaginatus est potentiam obiectiuam distinctam realiter ab actiua, & passiua, verum quia intẽtio nostra est in his quæstionibus loqui ad mentem Arist. & determinare ex doctrina Arist. ideo non multum curamus imaginationes aliorꝫ. Vt igitur fiat resolutio ad mentem Arist. sic procedendum est. Primo, declarandum est, quid sit potentia obiectiua ad imaginationem Scoti, & id videbis iam manifestatum à nobis in 8. lib. in q. 1. Secundo, declarandum est, ꝙ nulla est necessitas ponendi talem potentiam distinctã realiter ab actiua, & passiua, & id iam manifestauimus in 8. lib. in q. 1. vbi declarauimus ꝙ oẽs conditiones quas attribuit Scotus potentiæ obiectiuæ, ita verificantur de potentia actiua, sicut de obiectiua, vnde vanum est multiplicare distinctionẽ potentiarum sine necessitate. Tertio, declarandum est, ꝙ Arist. in tota sua doctrina, nullam fecit mentionem de tali potentia. Quòd optimæ declarat Capr. in 1. dist. 3. q. 3. art. 3. rñdens primæ instantiæ Scoti, factæ contra primam rõnem B, Th. in probatione primæ conclusionis. Cuius intẽtionem summauit Paulus Sonc. in lib. 9. metaph. q. 1. & est 4. & 5. ratio sua, & qm̃ nihil intendo addere ad hoc, ideo nolo immorari in recitãdo. Tu igitur vide quem volueris, siue Capr. siue Paulũ. Quarto, soluenda sunt motiua Scot. quibus vr̃ posuisse potentiam obiectiuam distinctam ab actiua, & passiua.

Primum fuit hoc, potentia & actus sunt in eodem gñe, sed hoc non põt verificari de potẽtia actiua, & passiua, aliter anima quæ est principium actiuum operationum vitalium esset in eodem gñe cum actibus, & operationibus suis, ꝙ est falsum, cum anima sit substantia, & actus sint accidentia, &

superfi

superficies est in potentia passiua ad colorem,&tñ non est in eodem gñe cum colore,vt patet,ergo præter actiuam,&passiuã datur tertia.s.obiectiua,de qua dicta propositio verificat.

Hoc iam solutũ est in q. præcedenti, nec replicãdum est.

Secundum est, sumo niuem generandam in hieme futura de qua verꝫ est dicere antequam producatur, est in potentia ad esse,aliter non posset produci,quidquid.n.producitur exit de potentia ad actum,& postquam est producta est in potentia passiua ad albedinem, licet sit potentia coniuncta actui. Quæro igitur, aut est eadem potentia albedinis antequam producatur,& postquam producta est,aut alia,& alia,non eadem, aliter esset subiectum albedinis ante sui productionẽ, sicut post,ergo alia,& alia,sed antequam producatur non est in potentia passiua,aliter posset esse subiectum accidentis ante quàm produceretur, quòd est impossibile, quoniam esse subiectum supponit esse,ergo est in potentia obiectiua,ergo præter actiuam, & passiuam datur obiectiua.

Ad hoc dicitur,ꝙ est alia,& alia, & cum arguitur, ꝙ ante sui productionem non est in potentia passiua,vel subiectiua concedo, & cum infertur,ergo est in potentia obiectiua,nego consequentiam,& dico ꝙ debet inferri,ergo est in potentia actiua agentis,potentis producere niuem,vnde non est necesse concedere potentiam aliam ab actiua,& passiua, potest etiam dici,quòd est eadem potentia in genere,ita quòd ante productionem est in potentia passiua,materiæ ex qua generanda est nix,& post, productionem est in potentia passiua, quàm propriæ dicimus receptiuam, siue subiectiuam respectu accidentis,quæ tamen reducitur ad passiuam.

Tertium est, subiectum transmutationis, quòd est materia dicit potentiam,& terminus à quo dicit potẽtiam.Quòd enim fit ꝓcedit à potẽtia ad actum,sed potẽtia materiæ quæ est potẽtia passiua,non est potẽtia termini à quo,q̃a materia manet,terminus aũt à quo nõ manet,ergo potẽtia termini à quo nõ est potentia passiua,nec actiua,vt patet, ergo obiua.

Ad hoc dicitur,vt habemus in 1.phys.tex.78.quòd terminus à quo est duplex.s. per se,& per accidẽs, terminus à quo vel ex quo per se,est ipsa materia,quę intrat substantiam rei, & permanet in re facta. Terminus à quo vel ex quo per ac-

cidens,est ipsa forma præcedens quæ abijcitur, vel priuatio rei generandæ adiuncta materiæ, ex hoc.n.ꝙ materia est sub forma aquæ, est priuata forma ignis. Tunc ad argm̄, concedo ꝙ materia dicit potentiam, & terminus à quo ꝑ se dicit potẽtiam, quę est ipsa materia, & cum probatur ꝙ non, quia materia manet, & terminus à quo nõ manet, concedo de termino à quo per accidens, non aũt de termino à quo per se, qm̄ ille ſm philosophum est ipsa materia, ex qua ꝑ se aliquid fit & permanet in re facta. Sed nego, ꝙ terminus à quo per accidẽs dicat potentiam, qm̄ aut est forma abijcienda aut priuatio, quoꝝ neutrum est potentia, cum forma dicat actum, & priuatio negationem. Et si dicas. Qũo ergo hæc est vera, in ĝnatione substantiali ex ente in potentia fit ens actu? Respondeo, est vera in hoc sensu, ex materia quę est ens in potentia, vt recipit formam per actionem agentis, quę erat in potentia passiua materiæ, fit ens actu, quòd est ipsum compositum.

Patet igitur, ꝙ non cogimur ex doctrina philosophi ponere potentiã obiectiuam distinctam realiter ab actiua, & passiua. Ad quam aũt reducatur pọtẽtia resistitiua, dico ꝙ ad actiuam, quamuis distinguatur rõne ab actiua, nam eadem potentia dicitur actiua, inquantum corrumpit vel remittit contrarium. Sed dicitur resistitiua inquantum retardat actionem agentis contrarij. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. Si potentia actiua, & passiua, requirunt distincta subiecta.

Palam igitur quia est quidem vt vna potentia faciendi, & patiendi, nam possibile est, & habere ipsum potentiam patiendi, & eo quòd aliquid pati potest ab ipso. Tex. 2. *vbi, & Commentator inquit, & intendit, quòd non est necesse vt hoc principium sit in subiecto diuerso à subiecto in quo est potentia passionis in loco.*

IN HAC questione sic procedes. Primo, declarabis quantam distinctionem requirunt potentia actiua, & passiua, in his in quibus sunt. Secundo, pones conclusionem responsiuam. Tertio, solues quædam argumenta, & declarabis quædam dicta philosophi.

Quan

Quantum ad primum aduerte, q; non est necesse ea in q. bus sunt potentia actiua, & passiua distingui supposito, potest.n.idem suppositum agere in seipso, prout in vna eius parte est in potentia actiua, & in alia potentia passiua, & hoc modo animatum distinguitur in partem mouentem, & in partē motam, & manus percutit pectus, & cerebrum infrigidat stomachū, nec est necesse quòd sint distinctæ partes quæ distinguantur situ, siue subiecto, potest .n. idem respectu eiusdem partis agere in seipso, vt oculus causat visionem, & recipit eā in seipso, & intellectus causat actum intelligendi, & recipit eum in seipso. Sunt enim actiones immanentes, quæ sunt subiectiuæ in agente, vt dicemus infra. est autem necesse, q; vel sint in distinctis suppositis vel distinctis subiectis, vel si sunt in eodem, necesse est vt est actiuū distinguatur realiter à seipso, vt est passiuum, siue receptiuum. Nam licet oculus causet, & recipiat visionem in seipso, non tñ causat eam, nisi vt actuatus specie obiecti visibilis, recipit aūt vt oculus est. Sed distinguūtur realiter oculus præcisæ, & oculus actuatus specie, sicut minus, & magis includēs, sicut fortes, & fortes albus. Idem dico de intellectu intelligente seipsum, intelligit enim se vt actuatus, & recipit intellectionē in seipso præcisę.

Quantum ad secundum pono hanc conclusionem, licet in eodem, & respectu eiusdē partis possit esse potētia actiua, & passiua, non tamen eodem modo, nec formaliter, id est nec secundùm eandem rationem.

Hæc conclusio quo ad illas partes in eodem, & respectu eiusdem, declarata est, & concessa ab omnibus. Quo ad partes sequentes .s. non eodem modo nec formaliter, concessa est etiam cōiter. Nam licet Ant. And. in lib. 9. q. 1. chimerizet, q; in eodem potest esse potentia actiua virtualis, & potentia passiua formalis, vt qñ forma ignis producit in igne genito leuitatem ſm ipsum, & qñ aqua calefacta infrigidat seipsam, tñ non concedit posse esse in eodem respectu eiusdem potentiam actiuam formaliter, & potentiam passiuam formaliter, quoniam vt probabitur sequeretur contradictio.

Hanc igitur cōclusionem sic probo, sicut se habet agēs ad patiens sic potentia actiua ad passiuam, est .n. agens quia ei inest potētia actiua, & est patiens q̄a ei inest potentia passiua,

ſed idem ſm idem,& eodē modo,& formaliter eſſe agens,& patiēs ꝯtradictio,ex diffōne contradictionis,ſeqtur .n. quòd idē &c.ſit agens,& nō agens,patiens,& nō patiēs,ergo in eodem &c.eſſe potētiam actiuam,& paſſiuam,eſt contradictio.

Præterea, ſi in eodem &c. ergo idem ſm idem, & eodem modo,& formaliter eſt ſimul in potētia, & in actu, quòd eſt impoſſibile,cum potentia,& actus ſint oppoſita,quæ non ſe compatiuntur vniformiter in eodem propter ſequellam contradictionis contra patet,quoniam ſecundùm quòd aliquid habet potentiam paſſiuam , eſt in potentia , & ſecundùm ꝙ habet actiuam eſt in actu, vnde vnumquodque agit inquantum eſt actu,& patitur inquantum eſt in potentia .

Præterea,ſi &c.ſequitur,ꝙ in eodem ſe compatiūtur actu duo accidentia abſoluta diſtincta ſolo numero , acquiſibilia p alterationem,ꝙ eſt impoſſibile,vt ꝓbauimus in lib.5.in q. 18. ꝯñtia ſic probatur,ſit A, infrigidabile,ꝙ ſm te infrigidat ſeipſum,neceſſe eſt,vt infrigidet ſe inquantum habet potentiam actiuam infrigidanti,quæ formaliter non eſt niſi frigiditas,&ꝙ infrigidetur à ſeipſo inquantum à ſeipſo recipit frigiditatem,& ſic in eodem erit principium,& terminus infrigidationis p acta infrigidatione.Tunc quæro,frigiditas quę eſt principium infrigidandi,& frigiditas quæ eſt terminus infrigidationis,aut ſunt eædem aut diſtinctæ, non primum,qa nihil ſeipſum cauſat,ergo ſecundum,& ſunt eiuſdem ſpeciei, vt patet,qm̄ ſemper intelligo de frigiditate formali, ergo in A,erūt ſimul duo accñtia abſoluta eiuſdem ſpeciei &c. Huic ꝯcluſioni non inuenio Cōment. nec ſequaces eius cōtradicere. Nam licet Cōment.teneat in 3.cœli cōment.28. & in 4. cœli cōment.22.ꝙ graue mouet ſeipſum,non tñ eodē modo ſumptum,tenet.n.ꝙ forma grauis eſt mouens,& vt ſic nō eſt mota, vt autem eſt forma exiſtens in materia eſt mota .

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ fortiora argumenta quæ ſiunt contra hāc determinationem ſunt ea, quæ format Ant. And.in lib.9.q.1. ex quibus conatur probare,ꝙ ea in quibus eſt potentia actiua,& paſſiua, non eſt neceſſe diſtingui realiter,ſed ſufficit diſtinctio formalis,veℜ quia hmōi argumenta recitat Paul.Sonc.&ſoluit Thomiſticæ,declarans qūo in omni exemplo,& omni caſu adducto ab Ant.And. ſeruatur diſtinctio

stinctio realis inter agens,& patiens,ideo nolo hic immora ri,vide tu Paulum. Tantum aduerte,quædam dicta philosophi, quæ videntur repugnare determinationi factæ.

Primum est in lib 9.metaph.tex.2 vbi,inq̃t. Quapropter inquantum simul natum est, nihil patitur ipsum à seipso, & in 1. de gñatione tex.48. facit hanc ꝓñtiam, si simile à simili pati possibile est,& ipsum à seipso,patet aũt ꝙ reputauit ꝓñs impossibile,aliter ratio sua nihil valeret,& in 5.metaph.diffiniens potentiam actiuam, & passiuam dixit, potestas dr̃ alia q̃dem principium motus aut mutationis in diuerso inquantum diuersum,vt ædificatiua potestas,quæ non existit in ædificato. Alia.s.passiua à diuerso,inquantum diuersum,ex q̃bus patet,ꝙ repugnat doctrinæ Arist.idem esse actiuum,& passiuum, ex consequenti necesse est illud in quo est potẽtia actiua distingui, & esse aliud ab eo in quo est potentia passiua.

Ad hæc dico,ꝙ philosophus in 9.met.& in 1.de gñatione intẽdit,ꝙ ipm inquantũ ipm.i.nullo modo diuersificatũ,sed penitus eodem modo se hñs non patitur à seipso. Quòd nos concedimus,vt patet in probatione conclusionis respõsiuæ.

In diffõne aũt potẽtię actiuę,&passiuę,nõ sumit diuersum, siue aliud ꝓ distincto essentialiter,sed ꝓ distincto realiter.

Quæ distinctio realis potest esse inter duo supposita,inter partem,& totum,inter magis includens, & minus includẽs, & dummodo seruetur aliquis hoꝝ modorum inter agens,& patiens verificatur diffinitio potentiæ actiuæ, & passiuæ, q̃a ly diuersum,siue aliud,stat pro distincto realiter aliquo modo distinctionis realis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

❡Quæstio 4. Quot sunt potentiæ rationales ac libere.

Palam quia,& potentiarum aliæ erunt irrationales, aliæ cum ratione, Textu 3.

Philosophus hic distinguit potentiam actiuam in rationalem,quæ & libera dicitur,& in irrationalem, quæ & naturalis dicitur, & quoniam in 3 de anima,& in metaph de potentijs rationibus perfunctoriæ tractat,ideo vt plenior habeatur de eis intelligentia pertractabimus quæsita,vt infra,& primo quærendum est de numero potentiarum rationalium.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ de numero harum potentiarum parum habemus determinatum à philosopho, nã in 3. de anima, & in 9. metaph. vr̃ indistinctæ loqui de potentijs liberis, parum distinguens inter voluntatem, & intellectũ practicum, sed quasi in genere loquitur, ꝙ potentia rationalis est oppositorum, licet autem à philosopho non habeamus expressum numerum potentiarum rõnalium, tñ oẽs expositores eliciunt ex doctrina philosophi, ꝙ sunt duæ. s. intellectus, & voluntas. Ratio. n. libertatis est immaterialitas, & cũ vtraque potentia sit imaterialis, q̃a nõ organica, ergo vtraq; est rõnalis, & libera. Præterea, intellectus est ex se indeterminatus ad intelligendum A, & B, vt declarabitur infra, ergo est liber, cum possit in vtrunque, licet aũt concordent in hoc, ꝙ tam intellectus quàm voluntas sunt potẽtiæ rationales, & liberę, tñ discordant in modo libertatis, nam aliqui tenent, ꝙ intellectus est liber solum radicaliter, & originatiuæ, voluntas autem formaliter, aliqui tenent æqualitatem libertatis tam in intellectu quàm in voluntate, aliqui tenent, intellectum esse magis liberum quàm voluntas.

Vt ergo resoluamus p̃ns quæsitum ƒm viam Thomist. sic ꝓcedemus. Primo, declarabimus, ꝙ libertas radicaliter, & originatiuæ est in intellectu. Secundo, ꝙ formaliter, & completæ non est in intellectu, sed in voluntate. Tertio, ꝙ licet tam intellectus quàm voluntas sint potentiæ rõnales, & liberę, tñ voluntas est liberior intellectu. Quarto, soluemus rõnes eorum, qui tenent contra determinationem nostram.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ mens B. Th. est vt patet in 1. parte q. 83. art. 1. ꝙ radix libertatis in hoĩe, qua põt in opposita, ꝓueniat ex rõne. i. ex intellectu rõcinante, inquantum est indeterminatus, & indifferens ad posse concludere de aliquo agibili, si debet fieri vel non, si hoc vel illo modo, si hac vel illa causa, si in hoc vel illo tp̃e, p̃nt. n. intellectui presentari diuersa, & ƒm vnum iudicabit fiendum, ƒm aliud nõ, vt patet in his de q̃bus quærimus consilium, & q̃m actus voluntatis subsequitur iudicium, & determinationem factã ab intellectu, ideo ab intellectu, vt à prima radice prouenit tam necessitas q̃ libertas in voluntate, nã si intellectus cõcludit hoc simpliciter, & absolute fiendum, puta ꝙ sortes cadẽs in manu

volent

volentis ipsum occidere, debet conari ad occisionem illius, vt seipsum liberet, voluntas determinatur, & specificatur ad illud, si aũt diuersa iudicia facit ꝑ diuersas circunstantias, voluntas libere tendit in hoc vel in illud vel in suum oppositum,& ꝑ hoc rationabiliter ponimus radicem libertatis esse ex indifferentia,vel diuersitate iudicij, quam facit intellectus de agendis contingentibus, & hoc insinuat B. Th. in 1. parte q 83.art. 1.vbi,inquit,quia ratio circa contingentia habet viam ad opposita,vt patet in dialecticis syllogismis,& rhetoricis persuasionibus, particularia autem operabilia sunt quædam contingentia, ideo circa ea iudicium rationis ad diuersa se habet,& non est determinatum ad vnum, & pro tanto necesse est, quòd homo sit liberi arbitrij, ex hoc ipso ꝙ est rationalis,id est discursiuus in agendis.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ completa potentia rõnalis,& libera libertate contradictionis, de qua hic proprię intendimus, ꝑut.s.potest in opposita contrarię,vel contradictoriæ,quatuor ꝯdõnes requirit. Primo,ꝙ non possit cogi, liberum.n.posse cogi,est liberum non esse liberꝶ.Secundo,ꝙ non necessitetur absoluta necessitate,vnde voluntas respectu summi boni non est potentia libera libertate in opposita, nec intellectus respectu primorum principiorum.Tertio,ꝙ non habeat causam mouentem intrinsecam in gñe causæ efficientis necessitatem ipsam ad agendum.Quarto,ꝙ sit motiua omnium alioꝶ potentiarum, & sui ipsius ad agendum.

Ex his 4.ꝯdõnibus, prima & secunda conueniunt intellectui,quo ad considerationem,circa agibilia cõtingentia,quę non hñt necessariam connexionem ad finem consequendũ 3.aũt.& 4.non conueniunt intellectui,sed voluntati.Nam licet intellectus sit motiuus voluntatis in gñe causæ finalis prout præsentat obiectum sic vel sic volibile,puta contingẽter vel necessario, tñ voluntas est motiua effectiuæ intellectus,& aliarum potentiarum,& sui ipsius ad agendum.

Ex quibus hr ꝙ licet intellectus ꝑ primã,& secũdã ꝯdõnẽ sit prius liber volũtate,quia ꝑ notitiam intellectus regulatur voluntas,tñ complete,& formaliter voluntas sola est libera, qm rõ libertatis non completur, nisi ꝑ esse motiuum effectiuum sui,& aliarum potentiarum,quòd ꝯuenit soli volũtati,

licet igitur radicaliter,& originatiuæ intellectus sit liber,nõ tamen completæ,& formaliter,sed id conuenit soli volũtati.

Quatum ad tertium aduerte, ꝙ patet ex 2.nam cum ex 4. conditionibus prædictis integretur completa, & formalis libertas agendi in opposita,& oẽs conueniant voluntati,& tñ duæ primæ intellectui,constat ꝙ licet radicaliter intellectus sit prius liber,non tamen magis,vnde si quæratur,quæ potẽtia sit absolutæ libera & formaliter,respondetur,quòd est sola voluntas,quæ se habet, vt regina in toto regno animæ.

Quantum ad quartũ aduerte,ꝙ tria determinauimus.Primo,ꝙ intellectus radicaliter est liber ẽt ṗcise sumptus,& nõ solum vt cõnexus voluntati. Secundo,ꝙ intellectus licet sit prius radicaliter liber,non tñ prius formaliter,sed id conuenit soli voluntati.Tertio,ꝙ voluntas est liberior intellectu.

Cõtra primum,vr̃ esse Ant.And.in 9.metaph.q. 2. qui de mente Scoti tenet,ꝙ intellectus in se consi leratus, & respectu ꝓprij actus,qui est intelligere, est potẽtia irrationalis .i. naturalis,eo ꝙ est de se determinatus ad intelligẽdum,& nõ habet in potẽtiate sua intelligere,& non intelligere,assentire,& nõ assentire proposito obiecto, & sic in doctrina Scoti intellectus in se consideratus nõ est potentia rõnalis nec libera radicaliter, nec formaliter, & ratio huius ẜm Scot. est hæc.Quidquid intellectus intelligit ante actum voluntatis.i. ante electionem naturaliter intelligit, ergo ante actum voluntatis nulla est libertas in intellectu.

Rñdetur in actu intelligendi qui est circa agibilia,quę nõ hñt necessariam connexionem ad finem vniuersalem, ꝙ est summum bonum,& respectu quoꝝ ponimus libertatem radicalem,in intellectu tria pñt considerari. Primo,obiectum pñs motiuum intellectus, & hoc est nã'e, quia est motiuum naturaliter ipsius intellectus ad intellectionẽ,sicut obiectum visibile pñs visui,mouet naturaliter visum ad videndum. Secundo,productio ipsius actus intelligendi, & hæc ẽt est naturalis. Tertio,iudicium ipsius intellectus suꝑ tale obiectum agibile de fiẽdo,vel non de sic fiendo,vel non de fiẽdo in tali tꝑe,vel non,& sic de alijs circunstantijs,& hoc nõ est nãle .i. determinatum, qm̃ intellectus circa hmõi,agibilia potest diuersimode concludere,& iudicare affirmatiuæ, & negatiuæ.

Nam

Nam de medicina tali sumenda ab infirmo secundùm vnam circunstantiam concludet affirmatiuæ, fm aliam negatiuæ. Ex his patet, quòd ratio Scoti non concludit, qm concesso, quòd quo ad primum, & secundum, actus intelligendi sit naturalis, & respectu primi ac secundi nulla sit libertas in intellectu, tñ negatur añs, quo ad tertium, respectu cuius ponitur libertas radicaliter in intellectu ante actum voluntatis.

Contra secundum arguunt quidam conantes ostendere, ꝙ aliquis actus intellectus est prius, & principalius liber, q̃ aliquis actus voluntatis, ex ꝗñti intendunt referre, ꝙ intellectus est formaliter liber, & prius, quàm voluntas. Sic igitur arguunt. Per duos actus sumus dñi aliorum actuum in nobis. Primus est, cognitio intellectus de nõ necessaria cõnexione aliquorum in particulari volibilium in ordine ad finem. Secundus, est actus volũtatis, quæ nõ necessario vult hoc aut illud cognitum ab intellectu non hr̃e necessariam cõnexionem ad finem. Sed ꝑ primum regulatur voluntas, & nõ econuerso, qm̃ si intellectus concludit, ꝙ hoc puta medicina reubarbari est necessaria ad consequendum sanitatem, & cõcludat iudicio completo, & vltimato, voluntas necessario tẽdit in illud. Si aũt concludit, ꝙ non est necessaria voluntas, libere tẽdit in illud, ergo primus actus formaliter liber, est actus intellectus, q̃ dr̃ iudicium de agibili, vel conclusio consilij.

Respondetur, & dico, ꝙ argm̃ non concludit intellectum esse prius formaliter liberum, sed prius radicaliter, nam vt diximus supra, non stat libertas formaliter in aliqua potentia, ex eo ꝙ regulat, & dirigit voluntatem, sed ex eo ꝙ est motiua effectiuæ aliarum potentiarum, & quia id conuenit soli voluntati, ideo sola est formaliter libera. Ad argm̃ igitur, si intendit concludere prioritatem libertatis radicalis in intellectu, conceditur totum, quia nos idem tenemus, si aũt intendit de prioritate libertatis formalis, negatur consequentia.

Contra tertium quidam conantur ꝓbare, volũtatem non esse magis liberam intellectu, & arguunt sic, ꝯdões sufficientes ad hoc ꝙ potentia sit ꝑfectæ libera sunt tres. Primo, ꝙ sit potẽtia immaterialis, & hęc ꝯceditur ab omnibus. Secundo, quòd habeat obiectũ vniuersale, & hæc similiter cõceditur. Tertio, quòd indifferẽter se habeat ad cõtẽta particulari sub illo

illo obiecto vniuersali,& hæc similiter conceditur.Sed istæ cōditiones ita,& æque pfectæ cōueniunt intellectui,sicut voluntati,nam vtraq; est potētia immaterialis nō alligata organo,&vtriusq; obiectum est vniuersale, obm.n.intellectus est ens,siue verꝸ,voluntatis aūt est bonū,&sicut intellectus licet necessario tendat in verꝸ,tñ nō necessario assentit huic cōclusioni vel illi,nisi deducatur euidēter ex primis veris,sic licet voluntas necessario tendat in bonum, quia quicq̄d vult, vult sub rōne boni,tñ nō necessario adhæret huic vel illi bono,nisi cōstet quòd habet necessariam cōnexionem ad vltimum finem . Cum igitur istę ꝯdōnes æque perfectæ conueniant intellectui,& voluntati,erunt potentiæ æque liberæ .

Rñdetur,isti decipiuntur in sufficientia cōditionum potētiæ pfectæ liberæ, nam vltra tres assignatas, duæ aliæ requirūtur.Primo,quòd talis potētiæ nō possit necessitari vt exeat in actum.Secūdo,quòd sit motiua effectiuæ aliaꝝ potentiaꝝ & has duas habet voluntas supra intellectum,& nō econuerso,nec valet dicere,quòd sicut voluntas mouet intellectum , sic & econuerso,qm̄ nō sunt motiones eiusdem rationis, nā intellectus mouet voluntatem in gñe causæ finalis, ꝓponendo obiectum, voluntas aūt mouet intellectum in gñe causæ efficiētis imperando,vt intelligat,&in hac motione effectiua perficitur libertas. Præterea,intellectus quo ad agibilia non habentia necessariam cōnexionem ad finem concludendum est indeterminatus ex parte obiecti,qa potest cōcludere hoc vel illud fiendum, vel nō,volūtas aūt circa huiusmodi est indeterminata ex parte obiecti,&subiecti,obiecti qdem,qa potest velle hoc,&velle illud,& nō hoc,subiecti vero, qa nō potest necessitari ab intellectu , vt exeat in actū,ipsa aūt potest necessitare intellectum ad cōsiderādum,vnde patet, quòd est magis libera,& si dicas . Concludat intellectus quòd nūc est amādum A,& quòd necesse est ipsum nunc amare, & hoc sit cōpletum,et vltimatum iudicium intellectus,ergo voluntas necessitabitur ab intellectu vt exeat in actum amandi ipm A.

Respondeo,et dico,quòd casus non conceditur nisi intellectus ostendat voluntati ipsum A,vt summum bonum euidentia clarissima, quòd non potest fieri in hac vita .

Et si dicas,pono quòd intellectus faciat iudicium falsum, tamen

tamen apparens sibi verum, scilicet quòd in A, puta in tyrannide est summa fœlicitas, ergo voluntas necessitabitur ad actum volendi, & desiderandi tyrannidem.

Respondeo, & dico, quòd posito illo casu, non necessitatẽ ab intellectu, sed à seipsa interpretatiue, qm̃ non repressit intellectum, ne tale iudicium faceret, nunc autem loquimur de motione intellectus præcisæ, quàm potest habere pro hac vita supra voluntatem. Nam potest voluntas moueri multipliciter, aliquando enim ab appetitu inferiori, aliquando à seipsa præstante occasionem intellectui, vel potentiæ extimatiuæ, quòd sic vel sic proponant obiectum, ad quorùm propositionem seipsam indirecte necessitte ad actum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. Si potentiæ rationales possunt in opposita, irrationales vero non.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ difficultas non stat in probando, ꝙ potentię rationales possunt in opposita, hoc.n. euidens est, & concessum ab omnibus, vtpote clarum in tex. 3. huius lib. vbi, inquit philosophus, & quę quidem cum rõne omnes cõtrariorum sunt eædem, & quæ irrationabiles vna vnius, vt calidum calefaciendi solum, medicatiua autem sanitatis, & infirmitatis. Sed difficultas stat in assignando modum proprium agendi opposita, quo distinguuntur potentię rationales actiuæ à potentijs irrationalibus.i. naturalibus actiuis, nam posse in opposita videtur competere potentiæ naturali, videmus enim solem indurare lutum, & mollificare ceram, & scamoneam calefacere, & corpus infrigidare, nec valet si dicatur, quòd potentia rationalis potest in opposita per se, naturalis autem in vnum per se, & in suum oppositum ꝑ accidens. Hoc inquam non videtur valere, quia philosophus in tex. 3. declarans modum, quo potentia rationalis est contrariorum, inquit. Quare necesse, & tales scientias esse quidem contrariorum. s. factiuas, esse vero huius quidem ẜm se, illius vero non ẜm se, & enim ratio huius quidem ẜm se, illius vero quodã modo, & ẜm accñs, hæc philosophus, ergo potentiæ rationales nõ distinguuntur à naturalibus, ex hoc ꝙ possunt in opposita per se. Vt igitur inueniamus veram differentiam inter eas, sic procedes. Primo, declarandum est, vnde

vnde sumitur vera differentia inter potentialem rationalem & irrationalem. Secundo, declarandum est, vnde habent potentiæ rationales, quòd possint in opposita modis quibus dicemus, naturales autem non, sed sunt determinatę ad vnum. Tertio, si possunt in opposita pro eodem instanti. Quarto, à quo determinatur potentia rationalis ad alterum oppositorum. Quinto, soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ sufficiens differentia inter has potentias notificantur ex quatuor. Primo, potentia rõnalis potest in opposita contrariæ vel contradictoriæ, respectu eiusdem subiecti, nam medicus arte medicinæ potest sanare Sortem, & facere ipsum ægrotare, & tu potes amare & non amare Platonem, potentia autem naturalis non potest in opposita, nisi respectu diuersorum, nam sol non potest indurare, & mollificare lutum, nec potest sui præsentia illuminare, & non illuminare aërem. Secundo, potentia rationalis pro eodem instanti licet diuisim, vt dicemus infra, potest in opposita. Hoc aũt non potest potentia irrationalis, quia principium actionis suæ est qualitas naturalis quę sicut quædam natura est determinata ad vnum. Principium aũt actionis in potentia rõnali est sciẽtia, siue cognitio, qua sicut cognoscuntur opposita, sic pñt agi. Tertio, potentia rõnalis præsentato, & ꝓximato suo obiecto, & remoto omni impedimento, potest agere vt non agere in ipsum, vt Sortes pſentato cibo, & nõ impeditus, & famelicus potest velle comedere, & nolle, & nõ velle, potentia aũt irrationalis præsentato obiecto, & debitæ approximato, nõ potest nõ agere in ipsum deducto omni impedimento. Quarto, potentia rõnalis potest in opposita ꝑ se, licet non, æque primo. Sed in vno prius & in alio posterius, vt medicus arte medicinæ potest prima intẽtione sanare Sortem, & secũdaria facere ipsum ęgrotare. Nã sicut ars medicinę est ꝑ prius cognoscitiua sanitatis, quę se habet vt habitus, ꝑ posterius aũt infirmitatis, quæ se habet vt priuatio, sic ꝑ prius est factiua sanitatis, & ꝑ posterius oppositi, potentia aũt irrationalis nec prius nec posterius potest per se in opposita, sed si potest, potest in vnum ꝑ se, in alterum ꝑ accidens, vt ignis tm̃ per se calefacit, ꝑ accidens aũt ex operatione poroꝝ frigefacit, nec obstat ꝙ dicit philosophus

phus in tex.3. tales quidem ſcientias eſſe contrariorū, eſſe vero huius ſm ſe, illius vero non ſm ſe. nam ꝑ ly ſm ſe intendit ꝑ prius, ſiue de prima intentione, & ꝑ ly non ſm ſe intendit ꝑ poſterius, ſiue de ſecunda intentione, & ꝙ ſit hæc mens ſua patet, ex eo quòd ſubiungit, & enim rõ huius qdem ſm ſe, illius vero quodam modo, & ſm accidens, vnde aduerte, quòd ꝑ accñs dupliciter ſumitur. Primo, vt idem eſt quòd nõ ſm primam intentionem, & ſic verificatur in potẽtia rõnali, quòd poteſt in alterū oppoſitum, quòd habet rõnem priuationis, & rõnem huius iam diximus eſſe, qa ſicut diffinitio ſanitatis, primo facit cognoſcere ſanitatem, ſecundario ægritudinem, ſic ars medicinæ primo eſt factiua ſanitatis, ſecundario ægritudinis, & ly ſecundario explicat philoſophus, ꝑ nõ ſm ſe, & ꝑ ly ꝑ accidens, & B. Th. loco ly non ſm ſe, exponit ꝑ poſterius, ſecundo ſumitur ly ꝑ accidens .i. præter naturam rei, ſed aliquo alio facto ſequitur talis effectus, & ſic verificatur de potentia irrationali, nam ignis, vt calidus, neque prima, neque ſecunda intentione poteſt frigefacere, & tñ aliquo alio facto per ſe ab igne, puta facta calefactione, & apertione pororum ſequitur frigefactio, quæ eſt effectus pure per accidens, reſpectu ignis calidi. Patet igitur ex his vera differentia inter potentias rationales, & irrationales.

Quantum ad ſecundum dico, quòd non aliunde hñt niſi ex natura ſua, & non eſt quærenda alia cauſa intrinſeca, vnde ſicut iſta eſt per ſe in ſecundo, vel quarto modo, calidum calefacit, ſic hæc eſt per ſe potentia rationalis poteſt in oppoſita, potentia irrationalis eſt tantum ad vnum oppoſitorum. Sic enim exigit natura earum. Tu tamen aduerte, ꝙ ſi quæratur particulariter de potentia perfectæ libera quam diximus eſſe voluntatem in via B. Th. reſpondere póſſumus, ideo eſſe liberam, quia ſequitur cognitionem intellectus, qui non determinatur nec artatur ad vnum genus intelligibilium, ſicut artatur ſenſus ad vnum genus ſenſibilium, ſed indifferenter ſe habet ad diuerſa genera intelligibilium, ita quòd poteſt intelligere hoc & illud, ideo in q. præcedenti poſuimus radicem libertatis ex partem intellectus. Si autem quæras quo formaliter voluntas eſt libera, dico quòd ſeipſa .i. ſm eſſentiam ſuam, ita ꝙ libertas ſua non dicit aliquid additum vo-

luntati,

luntati, nec actũ, nec habitum, nec proprium accẽs, sed sunt idem realiter, ita ꝙ eadem potẽtia quæ vt vult finẽ dr̃ voluntas, vt vult media ad finem, quæ potest diuersimode velle, dr̃ potentia libera, nam respectu medioꝝ potest velle hoc & velle illud, & non velle, stante volitione finis. Sicut infirmus potest velle hanc medicinam, & non velle, vel velle oppositam, stante volitione sanitatis. Et quidem quòd voluntas seipsa sit libera manifestat B. Th. in 1. parte q. 83. artic. 4. nam sicut in parte animę cognoscitiua se habet intellectus ad esse ratiocinatiuum, sic in parte appetitiua se habet voluntas ad esse liberum. Cõstat aũt, ꝙ intellectus noster ex sui natura est rõcinatiuus, & non ex aliquo superaddito, sic & volũtas ex sui natura est libera, & sicut intellectum, & rõnem non est distĩõ nisi rõnis, pro quanto dr̃ intellectus, vt simpliciter fertur in obiectum, & dr̃ rõ vt discursu tendit in obiectum sic nec inter voluntatem, & liberum arbitrium est distinctio nisi rationis. Dicitur. n. voluntas vt vult finem. Dicitur liberum arbitrium vt est electiua mediorum ad finem. Patet igitur, ꝙ potentia rationalis nõ aliunde habet, nisi ex natura sua, ꝙ possit in opposita. Similiter ꝙ potentia irrationalis sit determinata ad vnũ, non habet ex aliquo sibi superaddito, sed ex natura sua.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ licet omnes concedant præcipue Ant. And. in lib. 9. q. 2. & Herueus in 2. quol. q. 1. ꝙ potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti, cuius ratio est, quia ex natura sui est indeterminata, pro quocunque instanti, & antequam determinetur ita potest in hoc oppositum sicut in illud, & postquam est determinata, & agit alterum oppositorum, licet non possit simul determinari, & agere alterum oppositum, tamen semper dicitur posse in opposita pro eodem instanti, quia est talis naturæ, quòd pro eo instanti pro quo fuit determinata ad A, potuit determinari ad B, quòd non datur in potentia irrationali, nam ignis ita est determinatus ad calefaciendum, quòd non potest determinari ad oppositum, tamen difficile est saluare hanc cõclusionem, nam si pro eodem instanti potest opposita, cum in eodem instanti non detur prius, & posterius, sed simultas videtur necessario sequi, ꝙ possit simul in opposita, quòd est falsum, vt patet, aliter contradictoria possent simul esse ve-

ra,

ra, puta q Sortes sedet, & non sedet, vel contra possent esse simul in eodem, puta q Sortes amat, & odit Platonē, ergo & añs est falsum. Consequentia ꝓbatur, quia hñs potentiam, pōt in illud cuius est illa potētia, ergo hñs pro hoc instanti potētiam ad opposita, pōt pro hoc instanti in opposita, sed in hoc instanti non datur prius, & posterius, ergo pōt simul in opposita. Sed aduerte, q Arist. in lib. 9. in tex. 10. rñdet huic difficultati, & dicit, non. n. ita simul hñt ipsoꝝ. s. contrarioꝝ potentiam, nec est simul faciēdi potentia, q. d. potentia rōnalis non est oppositoꝝ simul agendoꝝ, sed est quia potest determinari, tam ad hoc quàm ad illud, & in hoc distinguitur à potentia irrationali, quę quando exit in actum, exit determinatæ in hoc, ita quòd non potest determinari in oppositum.

Sed adhuc instatur, sumo potentiam rationalem determinatam in hoc instanti ad A, & quæro, si pro hoc instanti potest in B, aut non, si sic, ergo potest simul in A, & in B, si nō, ergo non pro quolibet instanti potest in opposita.

Rñdetur, & dico, q potest in b, & ad ꝯñtiam dico, q ly simul potest dupliciter accipi. Primo, vt determinat actum, & sic nego ꝯñtiam, impossibile est. n. cōtrarios actus esse simul in eodem. Secundo, vt determinat potentiam, & sic concedo ꝯñtiam, sensus enim est quòd eadem potentia simul. i. pro eodem instanti potest in opposita, non in sensu composito, sed diuiso. Quòd est dictu, licet potentia rationalis vt est sub A, non possit esse sub B, quòd est oppositum ipsi A, quia res dū est, necesse est esse, tamen potentia considerata in natura sua potest in A, & in B, qm̄ cum ex natura sua semper sit libera, non repugnat sibi posse in opposita. Et aduerte, quòd distinctionem quam fecimus de simul innuit Cōment. in 1. cœli cōmento 119. vbi inquit. Duplex est simultas. s. simultas potentiæ, quę est vera, quam & philosophus concedit in 9. lib. metaph. tex. 19. Dicit. n. posse quidem contraria simul existit & potentia simultatis, & hæc est impossibilis, qm̄ respicit actus incōpossibiles contrarios, et hanc ēt negat philosophus in 9. metaph. eodem tex. vbi inquit. Contraria vero impossibile simul existere. Patet igitur quomodo potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti, et quomodo non.

Quantum ad quartum aduerte, quòd de potētia rationali loqui

loqui possumus, vel de intellectu, quem diximus supra, esse potentiam liberam radicaliter. Vel de voluntate, quæ est cõplete, & formaliter libera, si loquimur de intellectu, est sententia philosophi, ꝙ determinatur à voluntate, seu ab electione, quæ est actus voluntatis. Vnde inquit in tex. 10. necesse, ergo alterum aliquid esse quòd proprium est. Dico autem hoc appetitum aut pro hæresim, vbi Comment. sic exponit. Ergo necesse est, vt in illis sit principium, prius potẽtijs mouentibus, quę sit causa in hoc ꝙ agunt, alterum contrarioꝝ quandoque, & alteꝝ quandoque, & vniuersaliter necesse est, vt aliquid sit, ꝙ faciat magis agere alteꝝ contrarium, quàm alteꝝ, & hoc est veꝝ principium, & hoc est appetitus, & voluntas, quę est ab intellectu. i. electio, appetitus. n. cum fuerit alterius contrarioꝝ, tunc actio agentis pendet ex illo contrario, & similiter à voluntate. Istæ. n. potentiæ non agunt de contrarijs, nisi illud ꝙ magis appetunt, aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginationis, hæc Comment. & cõfirmatur propositum ratio e, A, causa indeterminata non procedit determinatus effectus, nisi ab aliquo determinetur, hęc patet ex se, vnde videmus, ꝙ causa vniuersalis, & indeterminata non producit determinatum effectum, nisi per causam proximam, & determinatam, determinetur, puta Sol qui est causa vniuersalis hoꝝ inferioꝝ, non producit effectum talis vel talis speciei, nisi determinetur per generantia particularia, vt sol & homo generant hominem. Sed intellectus qui est potentia rationalis, est causa indeterminata ad intelligendum hoc vel illud, ergo necesse est vt determinetur ab aliquo, vt determinate intelligat hoc vel illud, vel magis hoc quàm illud. Hoc aũt determinans non est nisi voluntas, & electio, qm̃ vt diximus supra, voluntas est motiua intellectus, & aliarum potentiarum ad actum suum in genere causæ efficientis. Si motiua ad actum, ergo determinatiua, quare &c. Si loquimur de voluntate aduerte, quòd in hoc est discrepantia inter viam Scoti, & viam B. Th. Nam Ant. And. de mente Scoti, vt patet in lib. 9. metaph. q. 2. tenet, nullum extrinsecum determinare voluntatem, sed ipsa seipsam determinat, quòd declarat assignans duplicem indeterminationem, vna quidem est ex insufficientia, quæ est ex potentialitate, & defectu actualitatis.

tatis. Sicut materia non hńs formam est indeterminata ad actum formæ. Alia est ex superabundanti sufficientia, quę est ex illimitatione actualitatis, vel simpliciter, vel quodammodo. Primo modo, indeterminatum nō reducitur ad actum, nisi prius determinetur per formam ab alio. Secundo modo, indeterminatum potest seipsum determinare, alioquin Deus qui est summe indeterminatus ad quamcunq; actionē, indeterminatione illimitationis non posse aliqd agere, q; est falsum. Indeterminatio aūt quæ ponitur in voluntate, nec est materialis, nec imperfectionis, inquantum ipsa est actiua, sed est excellētis perfectionis, & potentiæ aliqualiter illimitate non alligate ad determinatum actum, & ideo potest seipsam determinare. Hæc est opinio in via Scoti, cui contradicit via nostra, quam intendo declarare, & probare, deinde soluere fundamenta Ant. And. quibus motus est ad ponendum volū tatem determinare seipsam ad alterum oppositum.

Tu igitur aduerte ẜm doctrinam B. Th. in 1. parte q. 82. artic. 4. quòd voluntas respectu mediorum, quæ non habent necessariam connexionem ad finem volitum, determinatur ab intellectu ratiocinante, & concludente hoc esse agendum & non suum oppositum, vel magis hoc quàm illud, cuius rō est, quia cum voluntas sit potentia appetitiua, & nullo modo cognoscitiua, indiget dirigi, & regulari in hoc vel illo obiecto appetendo, ab intellectu apprehendente obiectum sub ratione boni, vel mali, vel sub ratione maioris aut minoris boni, aliter ita appeteret minus bonum, sicut maius, necesse est ergo, vt determinetur ab intellectu iudicante, & proponē te voluntati, quid eligendum, sit vel non. Aduerte tamen, q hanc determinationem intellectus supra voluntatem ponimus quo ad specificationem actus, & non quo ad exercitium. Quòd sic intelligas, intellectus non determinat voluntatem ita quòd moueat eam effectiuę ad eliciendum actum affirmatiuum, qui est velle, vel actum negatiuum, qui est nolle, circa tale obiectum præsentatum sibi ab intellectu. Ipsa enim respectu sui actus semper est libera, & potest illum suspendere, vt alias dicemus. Sed determinat quo ad specificationem actus. i. si voluntas vult elicere actum circa obiectum præsentatum, vel erit velle respectu boni, vel erit nolle respectu

mali,ita ꝙ non poteſt reſpectu boni habere nolle per ſe niſi reſpectu alicuius adiuncti per accidens, puta pp difficultatē, aut pp maius inconueniens vitādum, nec reſpectu mali poteſt habere velle,niſi præſentetur vt apparens bonum.

Verum quia inconueniens videtur,ꝙ ſi duæ potentiæ ſunt ex ſe indeterminatę,ſe mutuo determinent, ideo aduerte, ꝙ licet hoc ſit inconueniens in eodem genere cauſæ,non tamē in diuerſo genere. Sic contingit in propoſito.Quoniam intellectus determinat & mouet voluntatem in genere cauſæ finalis,proponit enim voluntati obiectum cognitum ſub ratione boni,ad quòd inclinatur voluntas. Sed aduerte, ꝙ reſpectu eorum quæ ſunt ad finem,neceſſe eſt vt proponat ſub ratione maioris & minoris boni, nam ſi proponeret duo penitus æqualia in omni circunſtantia vt æque bona remaneret voluntas indeterminata, & ad neutrum ſe inclinaret, voluntas autem determinat intellectum in genere cauſæ efficiētis,puta imperando, vt hoc intelligat nunc & non illud, vel hoc intenſius q̄ illud. Hinc patet ꝙ fundamenta Ant.And. nihil ſunt. Dicit.n.ꝙ indeterminatio voluntatis non eſt ex defectu actualitatis, qualis eſt indeterminatio materiæ primæ,ſed eſt ex ſuperabundanti ſufficientia &c.Hoc inquā nō valet,qm̄ voluntas præciſæ ſumpta non eſt ſufficiens principium agendi nec eliciendi actū ſuum, niſi actuetur bono cognito apprehēſo per intellectum, ergo hęc indeterminatio non arguit ſuperabundantem ſufficientiam voluntatis quocunque alio remoto.Et qn̄ probat intentum ſuum ex illa cōſequentia. Alioquin Deus &c.negatur ꝯn̄tia, qm̄ non eſt eadem comparatio voluntatis diuinæ ad actum &obiectū ſuū, & voluntatis creatę ad actū & obiectū ſuum,nā in Deo volūtas & actus eius idem ſunt,ideo non eſt neceſſe eam ab alio determinari,nec voluntas Dei perficitur aliquo volito extra Deum. & ideo illa indeterminatio in Deo arguit oīmodā ſufficientiam. vtraque aūt ꝯditio,vt patet deficit in voluntate creata,& ideo merito negatur conſequentia.

Quantum ad quintum aduerte, ꝙ ex determinatis, vr̄ ſeq̄ proceſſus in infinitum in intelligere & velle, ita ꝙ non erit ſtatus in aliquo primo intelligere, nec primo velle,nam ex determinatis quodcunq; velle pręcedit aliquod intelligere,

quia

quia voluntas non fertur in incognitum,ergo primum velle præcedit aliquod intelligere: & quodcunque intelligere p̄cedit aliquod velle,quia intellectus non exit in actum, nisi moueatur effectiuę à voluntate,voluntas aũt mouet per velle,ergo primum intelligere pręcedit aliquod velle,ergo ante primum velle datur prius velle.Et non datur hoc prius velle,nisi per aliquod intelligere, ergo ante primum intelligere datur prius intelligere. Et sic patet ꝙ si voluntas determinat & mouet intellectum: & intellectus determinat ac mouet voluntatem erit processus in infiuitum in volitionibus & intellectionibus,quod est impossibile.

Pro solutione huius dubij aduerte,ꝙ in doctrina B.Th.vt vitemus processum in infinitũ, necesse est vt reducamus primam apprehēsionem intellectus practici, quæ est de vltimo fine non in voluntatem sed in primum mouēs exterius, qui est Deus. & id manifestæ dicit in 1.parte, q.82.art.4.ad tertiũ, similiter primam volitionem quæ est de vltimo fine reducimus,nō in intellectum simpliciter,sed in Deum, sicut & primam apprehensionem,& id clare dicit in prima secundæ, q.9.art.4. Vt igitur pateat talis reductio. Primo,declarabimus de prima apprehensione. Secundo,de prima volitione.

Quantum ad primam apprehēsionem dico cum Arist.in lib.de bona fortuna ibi. Aut est aliquod principium, cuius non est aliud extra ipsum &c.ꝙ causa huius reductionis est ordo inter mouentia & mota, siue inter ipsos motus, videmus.n.oēs motus corpeos reduci ad primũ & oĩa mota corporea ad primum mouens, ergo ꝓportionaliter oēs motus intellectuales ad primum,qui est diuina intellectio,&omnē intellectum secundum,ad intellectum primum.& propterea Arist.illic reducit intelligere & consiliari in Deum,vt in primum,quòd & probat triplici ratione. Primo, q̄a Deus semper actu intelligit,ergo potest mouere intellectum nostrum vt nunc intelligat,& intelligat hoc, & deinde illud. & incipiat ab hoc,puta ab vniuersali bono. & potest facere impetum in aĩa nr̄a vt sic consiliemur,& sic eligamus. Secũdo,q̄a sicut Deus est motor vniuersalis in mũdo quo ad motus corporeos, sic conuenit vt sit motor vniuersalis in animis & in mũdo intellectuali,qui est creatura intellectualis. vñ inquit,

Mouet.n.aliquo modo omnia. Tertio, quia principium rõnis non est rõ, nec scientiæ sciẽtia, nec consilij consilium, nã esset ꝓcessus in infinitum, ergo aliquid melius rõne, hoc aũt Deus, inquit Arist. vnde cõcludit illic, ꝙ intellectus se habet à Deum, sicut organum ad primum agens, ergo sicut omnis virtus, & actio organi pendet à principali agente, sic omnis virtus, & actio intellectus pendet à Deo, Connexio igitur, & ordo seruandus inter motus duxit Arist. ad positionem huius reductionis, quam B.Th. acceptat in 1. parte, vbi supra, & per ipsam saluat non esse processum in infinitum in intellectionibus nr̃is, sed est deuenire ad primã, cuius causa motiua intellectus non est voluntas, sed Deus, vt primus intellectus.

Quantam ad primam volitionem quæ est volitio vltimi finis, dico ex doctrina B.Th. in prima secundæ q 9. art. 4. ꝙ eadem rõne qua prima apprehensio reducitur in Deum ẽm Arist. in lib. de bona fortuna, reducatur, & prima volitio, qa .s. omne agens aliqñ in potentia aliqñ in actu, indiget moueri ab agente primo, ꝙ semper est actu. Sed intellectus, & voluntas nostra, aliqñ sunt in potentia, aliqñ in actu, ergo &c. Reductio aũt primæ volitionis in Deum, potest imaginari fieri duobus modis. Primo, ꝙ reducatur mediante prima apprehensione, ita ꝙ Deus moueat quo ad exercitiũ ipsum intellectum ad apprehensionem sumi boni, & intellectus apprehendens summum bonum, & primum appetibile offerat illud volũtati, & voluntas inclinet se ad illud ꝑ actum suum, q̃ est volitio, & hoc modo tam prima apprehẽsio quàm prima volitio reducuntur in Deum. Sed prima apprehensio immediate, prima aũt volitio mediante prima apprehensione. Aliæ vero apprehensiones, & volitiones nõ reducuntur in Deum, nisi vt in causam agentem vniuersalem coagentem cuilibet causæ secundùm modum naturæ suæ. nam in alijs apprehensionibus mouetur intellectus per imperium voluntatis, iam actuate prima volitione qua vult vltimum finem, & volũtas in alijs volitionibus mouetur ab intellectu offerẽte sibi hoc vel illud medium quòd est bonum ad finem, quòd intellectus apprehendit imperante sibi voluntate.

Secundo, potest imaginari fieri hæc reductio in Deum immediate, sed alia & alia rõne, nam in prima apprehensione

mouet Deus intellectū in gñe causę efficientis, quia impellit,& excitat ipsum ad primum actū intelligendi practicum, puta ad considerandum summū bonum, & sic prima apprehensio est elicitiuæ ab intellectu,& impulsiuæ,siue excitatiuæ à Deo. In prima aūt volitione Deus mouet voluntatem in gñe causæ finalis.i.eo modo quo intellectus .s. ꝓponēdo sibi bonū summum,& in tali motione ac ꝓpositione, Deus supplet vicem intellectus, & talis ꝓpositio obiecti, cōstituit voluntatem in actu primo, & sic cōstituta ꝓducit in se volitionē primam,ex his duobus modis reputo primum esse magis cōsonum doctrinæ B.Th.nam ꝑ primum modum saluatꝰ subordinatio voluntatis ad intellectum,vt suum ordinarium motiuum in gñe causæ finalis,& sic saluatur, ꝙ omnis volitio ēt prima reducitur ad apprehensionē præcedentem, sed nō econuerso, quia prima apprehensio non reducitꝰ ad velle p̄cedens,sed ad Deum diximus,& hęc est doctrina B.Th.in 1. parte q.82. art.4. ad tertium,vbi inqt,non oportet ꝓcedere in infinitum,sed statur in intellectu,vt in primo.Oēm.n.voluntatis motum necesse est ꝙ præcedat apprehēsio. Sed non omnem apprehensionem præcedit motus voluntatis. Sed principium consiliandi,& intelligendi est aliquod intellectiuum principium altius intellectu nostro, quòd est Deus, vt etiam dicit Arist. in lib. de bona fortuna.

Ex his rñdetur ad argm̄,& negatur ꝯñtia,ad probationem concedo, ꝙ omne velle præceditur ab aliquo intelligere, & ēt primum velle quia repugnat volūtati ferri in penitus incognitum. Sed nego ꝙ oē intelligere præcedatur ab aliquo velle,ꝙ sit voluntatis nostræ, qm̄ primum intelligere nostrum reducitur in Deum,vt in primum intellectū, & cum arguitꝰ, quia ex determinatis intellectus non exit in actū,nisi moueatur effectiuæ à voluntate,voluntas aūt non mouet, nisi ꝑ velle, ergo oē intelligere p̄ceditur ab aliquo velle. Rñdetur, ꝙ añs non verificatur nisi in intellectionibus secundis, & qn̄ nos determinauimus,voluntatem determinare ac mouere intellectum,intelligimus quo ad apprehensiones sequentes apprehensionem primam,quæ sunt circa media consideranda, quibus consequamur summum bonum apprehensum prima apprehensione,& volitum prima volitione. Patet igitur,ꝙ

non est necesse procedere in infinitum in apprehensionibus & volitionibus. Hęc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si potentiæ rationales sunt actiuę, vel mere passiuæ.

IN HAC q. aduerte, ꝙ ex varietate opinionum diffici lis est ad resoluendum, ne autem ex multiplicitate opinionū confundaris, sic procedes, sequendo viam, in qua concordāt, B.Th. & Scot. & reputatur esse ad mentem philosophi & Cōment. pones primo duas conclusiones, secūdo postquam ꝓbaueris, quòd licet voluntas sit actiua volitionis, non tamen ipsa sola sufficit, sed requiritur notitia obiecti, declarabis ꝓpter quid huiusmodi notitia requiritur, tertio solues quoddam dubium.

Quantum ad primum, sit hæc prima cōclusio. Potentia rationalis respectu actus sui non est mere passiua, sed etiā actiua, probatur, si est mere passiua, ergo actus eius est effectiuę à solo obiecto, ꝙ est falsum. Consequentia patet, falsitas ꝯñtis probat, nullū agens ꝑ se elicit actionē, quæ transcendit spēm suam, quia effectus non transcendit cām suā. Sed intellectio & volitio sunt operationes vitales, transcendentes operationē cuiuslibet agentis non viui. Constat aūt ꝙ obiectū intelligibile & volibile abstrahit à viuo & nō viuo, ergo impossibile est hmōi obiectū esse cām actiuam actus potentiæ rōnalis.

Præterea, actus immanens (vt dicet infra) ſm philosophū est subiectiuæ in suo agente. Sed non est subiectiuæ in suo subiecto, sed circa obiectum, ergo est subiectiuæ in potentia rationali, ex consequenti est effectiuæ & actiuæ ab ea.

Præterea, si solum obiectum esset cā productiua actus potētiæ rōnalis, sequitur, ꝙ nō pōt gñari aliquis habitus voluntarius, qm̄ si solum obiectū sit agens, mouebit modo naturæ si mouet mō naturæ, agit actum mere naturalem, sed ex actibus naturalibus nō pōt gñari, nisi habitus naturalis. & tūc destruetur maior par sciæ moralis. Tenendū est ergo, ꝙ licet potentia rōnalis sit passiua. i. receptiua sui actus, est etiā actiua eiusdem, & hoc est quòd dñt aliqui, potentiam rationalē esse essentialiter actiuam, & concomitanter passiuam.

Secundo conclusio. Potentia rōnalis ex seipsa sola non est sufficiens principium productiuum actus sui. Hanc concedūt

omnes,

omnes,tenentes potentiam rationalem esse actiuam, & non mere passiuam, vt sunt B.Th.Scot.Heru.Cap.& rõ præcipua eorum est hæc, si potentia rationalis sola est sufficiens principium productiuum actus sui, sequitur ꝙ aĩa vel semper intelligat, vel intelligat quoties & qñcunq; voluerit,quod est falsum,vt experimur. Consequẽtia probatur.Cum non sint nisi 4.gña causarũ, oportet ꝙ in quocũque priori ponitur cã naturalis effectiua,& materialis disposita & approximata sequatur actio,vel saltem possit seq,si est cã volũtaria, quia cã causa formalis & finalis inquantum huiusmodi sequant̃ ꝓductionem,ipse necessario presupponunt actum. Cum igitur per te intellectus solus sit actiuus,& sufficiens principium ꝓductiuum actus intelligendi,& ipse intellectus ẜm se semper sit vltimatæ subiectum receptiuum actus sui dispositum &approximatum sibi ipsi,sequitur,ꝙ semper intelligat vel saltẽ quoties & quandocunque homo voluerit. Quòd cum sit falsum,vt experimur,necesse est vt concurrat obiectum per speciem intelligibilem,actuantem intellectum: & repræsentantem obiectum intelligibile,& quòd concurrat notitia obiecti cum voluntate ad productionem volitionis.

Quantum ad secundũ aduerte,ꝙ licet Scot.& oẽs Thomistæ teneant, ꝙ ad volitionem necessaria est notitia obiecti, quia sicut appetitus sensitiuus sequitur notitiam sensitiuã de obiecto suo, sic appetitus intellectiuus sequitur notitiam intellectiuã de obiecto suo,discordant tñ in modo positionis. Nam Capr.in 2.dist.24.q.1.in rñsione ad argumenta contra 5.conclusionem tenet, ꝙ notitia obiecti non concurrit cum voluntate vt cã partialis ꝓductiua volitionis,sed solum vt rõ agẽdi.i.nõ qua formaliter volũtas agit,sicut ignis formaliter agit calore,sed qua voluntas specificatur, vel actus voluntatis recipit specificationem,vt dictum est in q.præcedenti, vbi declarauimus intellectum determinare voluntatem, quo ad specificationem,& non quo ad exercitium.Heru.quoque in 2.distinc.24.q.1.videtur declinare ad hanc viam. Paul.autem Sonc.in 9.lib.q.13.licet ꝙ ꝯcurrit vt causa partialis effectiua, minus tamen partialiter quàm voluntas,ita ꝙ ex volũtate & notitia obiecti constituitur vna sufficiens causa volitionis; & intentionem suam manifestat dicto B.Thom. & pluribus

dictis Cōment.verum quia dicta illa pn̄t interpretari,tam de causa partiali effectiua,quàm de rōne agendi, ideo tenere potes,quā partem volueris,si sustinere volueris,ꝙ notitia obiecti nō est causa partialis,sed rō agendi, dices ꝙ sicut se habet species intelligibilis ad intellectionē, sic notitia obiecti ad volitionē. Sed species nō cooperaī ad subam intellectionis, sed ad determinationē,vt tenet Capr.in 1.dist.35. q.1.ad argumenta in 2. loco contra prima ꝯclusionem,vbi inqt,species nō est princ.elicitiuum actus,sed determinatiuum,nam cū obiectum intellectus sit intelligibile vniuersale,nō magis hoc quàm illud intelligeret,nisi determinaret à specie,sic re presentāte hoc,ꝙ non illud,A simili,tota suba volitionis est à volūtate,determinatio aūt à notitia obiecti, nam cum obiectum volūtatis sit bonum vniuersale, nō magis hoc quàm illud vellet,nisi determinata esset ab obiecto cognito sub ratione boni pro tali vel tali gradu,& si dicas, ꝙ omnis forma intentionalis ideo ponitur,vt sit principiū alicuius actionis, non.n.alia ratione ponitur species sensibilis,nisi vt sit principium sentiendi, nec alia rōne species sensate reseruantur in phantasia,nisi vt sint principium phantasiandi,&memorādi, vt declaratum est in libris de anima. Respondeo,& dico,ꝙ forma intentionalis est pp operationem,quæ elicitur à solo subiecto,in quo recipitur talis forma, vt species visibilis recipitur in oculo,nō vt ipsa partialiter, nec ſm totum eliciat visionem,sed vt oculus videat. Qui tn̄ cum respiciat colorem in communi, pro obiecto non exiret in actum,nisi determinaretur hac specie representatiua tantum huius coloris,&illa illius. Idem intellige de specie intelligibili respectu intellectus,& de notitia obiecti respectu voluntatis.Concedo igitur omnem formam intentionalem esse principium actionis,non tamen elicitiuum, sed sufficit esse determinatiuum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ contra 1. conclusionem, fiunt multa argumēta ab his,qui tenent potentiam rōnalem esse mere passiuam,quæ formantur, & soluuntur à Capr. in 2.dist.24.q.1.cōtra 5.conclusionem,ea in parte format Paulus Sonc.in lib.9.q.10.& soluit,vide quē volueris.Cōtra secundam ꝯclusionem solet fieri argm̄ apparens,quo probatur ad actum volūtatis,non semper reqri notitiam obiecti, & arguitur

guitur sic,volitio aliqñ præcedit notitiam,vt patet,qñ volumus addiscere incognita,sicut artē,quam penitus ignoramus ergo volitio potest esse sine notitia obiecti. Sed forte dices, q̃ licet volitio possit præcedere notitiam distinctā, & perfectam obiecti,non tñ confusam,quia oportet hr̄e aliqualem, licet.n.nesciā philosophiam,&medicinā,quas volo addiscere,scio tñ saltem q̄d nominis,quo cognito desidero addiscere,& tūc voluntas imperat intellectui, vt incumbat, & addiscat,cōtra,sumo primam volitionē, & quæro, aut causat̄ ab obiecto cognito,saltē confusæ,aut non,si nō,hr̄ intentum,si sic,ergo ante primam volitionem datur volitio, q̄ implicat, ꝯñtia probatur, quia intellectus nihil intelligit nisi moueat̄ effectiuę à voluntate,vt visum est supra,ergo si prima volitio causatur à notitia obiecti saltem confusa, necesse est ante primam volitionem dari priorem, eam, scilicet qua voluntas imperat intellectui, vt distinctius cognoscat obiectum cognitum, solum in confuso.

Ad hoc argm̄ licet iam responsum fuerit in q.pręcedenti, iterum volo respondere,non recedendo à responsione data, sed addendo. Aduerte igitur, quòd si tenueris primam volitionem causari à Deo modo quo in q. præcedenti declaraui mus videbis,quòd prima volitio reducitur immediate in primam apprehensionem, & prima apprehensio non reducitur in priorem volitionem,sed in Deum,& illic est status.Si aūt tenueris primam volitionem causari ab intrinseco, id est ab aliqua potentia animæ cognoscitiua,dices quòd causatur à notitia obiecti,sed hæc notitia nō est imperata à voluntate, quoniam licet ordinarium mouens effectiuæ intellectum sit ipsa voluntas, tamen aliquando excitatur ad intelligendum à sensu interiori,puta cogitatiua, nam cum habeat maximā ꝓpinquitatem ad intellectum,ita quòd dicitur ratio particularis apprehendit rōnem boni particularis, & bonum particulare cognitum offert appetitiui sensitiuo,& appetitus sensitiuus inclinat voluntatem, vt illud acceptet, & quærat. Tunc voluntas imperat intellectui, vt circa illud cōsideret, quo diligentius, & vniuersalius cōsiderato ab intellectu, intellectus efficacius mouet volūtatem,ostēdēs ei bonum sub ꝑfectiori cognitione quàm fuerit ostensum à cogitatiua, &

in

in tali ordine patet, quòd prima notitia obiecti intellectiua causatur à prima volitione, & prima volitio non à priori notitia intellectiua, sed à sensitiua, quæ est à cogitatiua, & illic est status, manifestum est ergo, ꝙ in omni volitione necessaria est precedens, saltem aliqualis notitia obiecti, quæ sit notitia habita per intellectum, vel saltem per sensum interiorem mouentem appetitum sensitiuum, & ille moueat voluntatem, &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 7. Si potentia rationalis producit actum suum in instanti, vel in tempore.

IN HAC q. aduerte, antequam deueniamus ad decisionem, ꝙ sua difficultas pendet ex natura actionis immanẽtis. Nam qui tenent actionem immanentem esse in prædicamento actionis, dicunt eam esse veræ motum, ex consequenti successiuam, & sic de necessitate fieri in tempore. Qui vero tenent eam esse in prædicamento qualitatis, negant ꝙ sit veræ motus: nisi sumendo motum metaph. scilicet pro qualibet actione perfecta, vel quæ dr̃ actus perfecti, cuius naturã manifestabimus in parte vltima huius quæsiti, & isti tenent, ꝙ fit in instanti, & non in tempore, & qm̃ B. Th. tenet eam esse in prædicamento qualitatis, tenet ex consequenti, ꝙ fit in instanti. Tu igitur vt defendas viam Thomisticam, sic ꝓcede. Primo, ponitur conclusio, quòd actio potentiæ rationalis est in prædicamento qualitatis. Secundo, ponitur cõclusio, ꝙ fit in instanti. Tertio, declarandum est, quare tñ laboramus, & multum tpis expendimus in speculatione, si fit in instanti. Quarto, soluemus argumẽta eoꝝ, qui tenent, ꝙ nõ ponit in ꝑdicamento qualitatis, sed in ꝑdicamento actionis.

Quantum ad primum ponitur hæc cõclusio. Actus potentiæ rõnalis est in prædicamento qualitatis, probatur. Huiusmodi actus est actio immanens, vt patet infra in tex. 16. Sed actio immanens est in prædicamento qualitatis, ergo &c. ꝓbatur minor, & qm̃ eadem ratio est de vna sicut de omnibus, sumo delectationem de qua pertractat philosophus in 10. Eth. & arguo sic, vel delectatio est in ꝑdicamento actionis, vel qualitatis, qm̃ constat, ꝙ non est substãtia, nec quantitas, nec relatio, nec res de quatuor vltimis ꝑdicamentis, sed non est in ꝑdicamento actionis, ꝙ sic probatur. Actio ꝑdicamentalis

talis est motus phys. ſm philosophum in 3.phys.tex.19. sed delectatio non est motus physicus, vt tenet expresse philoso phus in 10.Eth.in cap.4.vbi inquit, pp quod neq; motus est .s.delectatio. Quòd etiam sic probat. Motus est de gñe imperfectoꝶ, cum sit actus imperfecti.i.existentis in potẽtia, & est via ad perfectionem, & non est motus perfectus in omni parte temporis mensurantis motum, sed in vltimo. Sed delectatio est de genere perfectorum, qm̃ in omni parte temporis in quo est, habet complementum suæ speciei, ergo delectatio non est motus physicus, ex ꝯñti, non est actio physica. Vnde philosophus illic concludens contra tenentes delectationem esse motum, dicit, ex his aũt manifestum, qm̃ non bene dñt delectationem esse motum vel generationem, qm̃ ratio motus, & generationis nõ potest cuilibet attribui, sed solum diuisibilibus, quæ non sunt tota.i.quæ non statim habent suum complementum. Non.n.potest dici q generatio attribuatur visioni, ita.s.ꝙ successiuæ compleatur, sicut etiã non potest attribui puncto, nec vnitati. Hæc.n.non generantur, sed consequenter quorundam generationem, vnde cum delectatio sit quoddam totum.i.in indiuisibili habens perfectionem suam, non potest dici, ꝙ sit motus nec gñatio. Cũ igitur delectatio ſm philosophum nõ sit motus phys. & actio ꝑdicamẽtalis sit motus, patet ꝙ nõ est in ꝑdicamẽto actionis, ergo à sufficiẽti diuisiõe, est in ꝑdicamẽto qualitatis.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio. Actus potentiæ rõnalis fit in instanti. Hæc cõclusio est de mente philosophi in 10.Eth.vbi agens de delectatione, sic arguit, visio fit in instanti, ergo & delectatio: ꝯña est manifesta, qm̃ sicut visio est actio immanens, sic delectatio. Añs aũt sic manifestat. Quæcũque fiunt in tẽpe, ideo fiunt, quia non statim hñt perfectionem suam, sed acquirunt eam terminato tẽpe, mensurante eoꝶ productionem, sed visio ſm quodcunque tempus perfecta est, non.n.indiget aliquo posterius adueniente, ꝙ perficiat eam, sed in instanti completur eius productio: ergo non fit in tempore, sed in instanti. & quòd probauit de visione applicans ad delectationem inquit. Tale autem videtur, & delectatio, totum enim quoddam est, idest, est quid cõpletum, & perfectum in primo instanti, in quo incipit esse.

Præter

Præterea philosophus illic probans delectationem non esse motum assumit hanc propositionem. Omnis motus est in tempore sub qua necesse est hanc subsumere. Delectatio non fit in tempore,& concludere,ergo non est motus.

Præterea, parum infra, sic inquit. Non contingit moueri in non tempore. Delectari autem contingit in nõ tempore, quoniam,& in ipso nunc est quoddam totum, id est in instã ti habet cõplementum suum. Manifestum est igitur, quòd mens philosophi fuit,actionem immanentem fieri in instanti,cum igitur actus potentiæ rõnalis fit actio immanens, sequitur quòd fiat in instanti,& si queras,licet possit fieri in instanti,nunquid est apta fieri etiam in tempore. Respõdeo ꝙ nõ,& ratio huius est. Actio immanens est actus perfecti,id est agentis actuati,sicut visio est actus oculi actuati specie visibili,& intellectio est actus intellectus actuati specie intelligibili, ergo nõ est apta fieri in tempore. Antecedens patet, quoniam actio immanens est motus metaph. qui est actus ꝑfecti,vt declarabitur infra,cõsequentia autem ꝓbatur,omnis actus qui fit in tempore est actus imperfecti, id est existentis in potentia ad perfectionem,sicut enim in tempore sunt partes successiue,ita actus factus in tempore successiue perficit, & successiue perficit suum receptiuum,vt patet in calefactione,&sanatione,sed actio immanens nõ est actus imperfecti, aliter esset motus physicus, cuius oppositum ꝓbatum est de mente philosophi,ergo nõ fit, nec apta est fieri in tempore.

Et si quæras, dato quòd fiat in instanti, & nõ fit apta fieri in tpe,vtrum possit conseruari in tpe. Respondeo quòd sic, qm̃ sicut illuminatio fit in instanti,&tamen cõseruatur in toto tpe,in quo stat præsentia luminosi super illuminabile, remoto impedimento,sic visio qua video Sortem, licet fiat in instanti, potest tandiu cõseruari quandiu stat species visibilis in oculo, à stante obiecto ad extra debite ꝓximato, remoto omni impedimento. Idem dico de intellectione,& delectatione,& tristitia. Temporis autem lõgitudo, & breuitas, in cõseruatione hmõi,pendet quidem per se ex imperio voluntatis,ꝑ accidẽs aũt à multis causis,puta à positione, vel remotione impedimenti extrinseci vel intrinseci,à bona,vel mala dispositiõe corporali vidẽtis,vel speculãtis,vel delectãtis &c.

Quan

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ si nostrum intelligere esset sine phantasia administrante phantasmata, & nō essemus perturbati, nec distracti à speculatione ꝑꝑ passiones appetitus sensitiui trahentes nos ad sensibilia, & delectabilia ſm sensum, nullus in esset nobis labor in speculando, ita ꝙ in instanti, & sine difficultate præuia eliceremus actum intelligēdi, & possemus in eo perseuerare ad libitum nostrum, ita ꝙ intelligere nr̄m esset sicut intelligere substantiæ separatę. Cū igitur intelligamus cum phantasmate, & necesse est ordinare phātasmata, vt deseruiant intellectui, sitq. phantasia potētia organica, similiter appetitus sensitiuus, necesse est vt laboremus in phantasiando, & insedando passiones, & hic multum expendamus tp̄is, in phantasiando quidem, vt preparemus ordinata phantasmata deseruientia intellectui, in sedando vero passiones, vt remoueamus impedimenta, vnde aduerte, ꝙ intellectio in nobis se habet, vt illuminatio, quæ licet fiat in instanti, tamen necesse est præcedere motum localem solis, donec contingat punctum orizontis nostri, qui motus fit in tempore, vt patet, & postquam attingit orizontem nostrum, necesse est remouere impedimenta, si qua sunt, puta caligo, siue nubes, aliter radius solis non apparebit, & hæc remotio necesse est vt fiat in tempore, puta per ventum spirantem, aut per consumptionem vaporum sole calefaciente, sicut igitur aër pro quolibet instanti est aptus illuminari, peracta appropinquatione solis ad punctum nostri orizontis, & remoto impedimento caliginis, aut nubis, sic intellectus noster est aptus pro quolibet instanti recipere speciem intelligibilem, & elicere intellectionem facta ordinata præparatione phantasmatum, & quietate perturbatione passionum, patet igitur qua de causa tantum laboramus, & tantum temporis expendimus in speculatione, cum tamen actus intelligendi essentialiter fiat in instanti, & non sit aptus fieri nisi in instanti.

Quantum ad quartum aduerte, quòd qui tenent actum potentiæ rationalis esse in prædicamento actionis, faciunt conatum in argumentis.

Primo, si non est in prædicamento actionis, hoc ideo est, qa de ratione actionis prædicamentalis videtur esse, ꝙ per ipsam aliqd fiat sicut patet de ædificatiōe, calefactione, sanatione

ne,&c.Sed hęc conditio non est necessaria,qm̃ licet philoso phus in lib.9.metaph.tex.16. videatur distinguere actionem transeuntem ab immanente, ex eo ꝙ immanens est finis. Transiens aũt non, sed aliquid operatum per eam,tñ philosophus in 1.Eth. distinguit actiones transeuntes, assignans, quomodo in aliquibus ipsa operatio est finis, in aliquibus autem finis est aliquod operatum,exemplum primi,vt cytharizare,& cantare,exemplum secundi,vt ædificare.

Ad hoc dicitur,quòd illa non est ratio, sed est illa,quam assignauimus in probatione primæ conclusionis, quia.s.est motus physicus,vt declarauimus de mente philosophi,in qbus autem, & in quot differant actio transiens, & actio immanens, manifestabimus infra, quando quæremus si actio immanens est subiectiuæ in agente.

Secundo,si non est in prædicaméto actionis hoc,ideo est, quia actio potentiæ rationalis,quæ est actio immanens, est motus, qui est actus perfecti, actio aũt prædicamentalis est motus,qui est actus imperfecti ex 3.phys.tex.Sed falsum est, actionem immanētem esse actum perfecti, imò est actus imperfecti. Nam est perfectio agentis, vt declarabimus infra, ergo agens comparatur ad ipsam,vt perfectibile ad suum ꝑfectiuum,non ergò vt perfectum,sed vt imperfectum, omne enim perfectibile,vt sic imperfectum est.

Ad hoc conceditur,ꝙ illa est ratio, & negatur quin actio immanens sit actus perfecti. Ad improbationem dico,ꝙ nõ dr̃ actus perfecti,quia agens à quo est, & in quo recipitur sit perfectum,imò (vt dr̃ in argumento) perficitur tali actione, sed dr̃ actus perfecti,quia talis actio est perfecta, & est complementum,& perfectio,vt diximus de mente philosophi de visione,& delectatione,quæ in vno instanti in quo producũtur,habent oẽm perfectionem suæ speciei, & in hoc distinguitur ab actione transeunte, quæ dicitur actus imperfecti, qa non est perfectio,sed via ad perfectionem per corruptionem contrarij: sicut calefactio est via ad calorem per corruptionem frigiditatis.Et hæc actio est motus physicus,quem dixit philosophus in 3.phys.ꝙ est actus existentis in potētia ad vlteriorem perfectionem,& qm̃ omne existens in potentia vt sic,est imperfectum, ideo dicitur actus imperfecti.

Tertio,

Tertio,non est in prædicamento qualitatis,ergo est in p̄dicamento actionis,patet ꝯñtia,qm̄ non apparet ratio,quare debeat esse in aliquo alio prædicamento, añs aũt est philosophi in 10.Eth.cap.3.vbi inquit, neque.n.virtutis operationes qualitates sunt,neque fœlicitas. Constat aũt,ꝙ operationes virtutis, & fœlicitas apud philosophum sunt actiones potentiæ rationalis,aut essentialiter,aut participatiuæ, si non sunt qualitates,non sunt in prædicamento qualitatis.

Ad hoc dr̄,ꝙ illam propositionem adduxit philosophus, non determinatiuæ,sed potius asserendo instantiam apparẽtem contra eos,qui argumentati fuerant,delectationem nõ esse bonum,quia non est qualitas, quasi ꝙ bonum non inueniatur nisi in qualitate.Cui argumento r̄ndens philosophus inquit, non tñ si delectatio non est qualitas p̄p hoc non sequitur,ꝙ non sit bonum,q.d.stat ꝙ non sit qualitas,& tñ sit bonum,& dat instantiam,quia operationes virtutis, & fœlicitas non videntur esse qualitas, & tamen sunt bonum, & ꝙ non sit locutus determinatiuæ patet, quia infra in cap.4. ꝓbat,operationem immanentem vt visio,& delectatio,nõ esse motum physicum,quia ille fit in tempore,&c.& si non est motus,non est actio,vt declarauimus in prima conclusione, ergo non est de mente philosophi in prædicamento actionis,ergo est in prædicamento qualitatis, quia constat ꝙ nõ est substantia,nec quantitas,nec põt esse relatio,aliter nõ esset perfectio.De alijs quattuor vltimis constat,qm̄ in eis nõ continentur nisi corporalia. Dico ergo, ꝙ s̄m doctrinam philosophi,quantum ad rem significatam, ꝙ sunt qualitas, licet quãtum ad modum sig̃nandi habeat modum actionis.

Quarto,si sunt in prędicamẽto qualitatis,non p̄nt esse nisi in prima specie,quæ dr̄ habitus,& dispositio,ꝙ est falsum, ꝯñtia patet,quia non sunt in secunda: huiusmodi.n.nõ sunt naturalis potentia, nec in potentia,nec in 3. quia non sunt passio,vel passibilis qualitas, huiusmodi em̄ qualitates sunt s̄m quas fit alteratio sensibilis,constat autem ꝙ s̄m actus potentiæ rationalis non fit alteratio sensibilis, multo minus sunt in quarta specie, vt de se patet,ergo si sunt, sunt in prima,vel in nulla,falsitas aũt consequentis probatur,intelligere,& omnis actio immanẽs sunt actus secundi,quia quo scimus

mus vt actu primo est scientia, actu aũt secundo est scire, siue cõsiderare. Sed quę sunt in prima specie qualitatis sunt actus primi, & nõ secundi, ergo intelligere nec alia actio imanens sunt in prima specie qualitatis. Minor ꝓbatur, nam si ea quę sunt in prima spẽ qualitatis essent actus secũdi superflue philosophus in 7. phys. tex. 17. ꝓbasset speciali processũ, ꝙ ad ea q̃ su t in prima specie qualitatis non est motus, cum speciali ꝓcessu iam probasset in 5. ph. tex. 10. ꝙ ad actum secũdum. s. ad actionem non est motus, sed vna esset probatio vtriusq;.

Ad hoc conceditur ꝯñtia, & negatur falsitas ꝯñtis, ad probationem nego minorem, q̃m sunt in ea actus primi, q sunt habitus, & actus secundi, qui sunt dispositiones ad habitũ, & qui etiam pñt esse ex habitu. Ad probationem minoris, nego ꝯñtiam, q̃m alia via processit in 7. phys. & alia in 5. nam in 5. vt patet a text. 12. vsque ad 17. probat de prædicamento actionis, & passionis, ꝙ in eis non est motus, q̃m cum actio, & passio sint motus, esset motus in motu, & mutatio in mutatione in infinitum. In 7. aũt aduertens, ꝙ probatio facta in 5. non concludebat de his quæ sunt in prima specie qualitatis, q̃m actus siue primi, siue secundi illic repositi non sunt actio, vel passio physica, ex ꝯñti non sunt motus præcessit alia via puta, vel quia sunt ad aliquid, vel quia consequuntur alterationem, vt virtutes & actus morales, vel quia acquiruntur quiete, & residentia pasionum, vt habitus intellectuales, & eorum actus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. Si potentia actiua præcedit actum suum.

Sunt autem quidam qui dicunt vt megarici, quando operatur solum posse. Textu 5.

Philosophus hic improbat opinionem dicentium, nullum agens habere potentiam actiuam, nec posse agere, nisi dum actu agit. Determinat autem philosophus, quòd nihil prohibet potentiam actiuam præcedere actum suum. Circa quòd quæritur an, et quo modo sit uerũ.

IN HAC q. non inuenio diuersitatem opinionum in via peripatetica, nec euidentem, & magnam difficultatem.

To

Tu igitur ſic te reſolue. Primo, pones vnam diſtinctionem de præcedentia. Secundo, concluſionem reſponſiuam cum probatione ſua. Tertio, ſolues duo argumenta, quæ videntur habere aliqualem apparentiam.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ hæc propoſitio philoſophi potentia actiua præcedit actum ſuum, eſt vera ſub hac diſiunctione, natura vel tempore. Nam datur aliqua potentia actiua ſemper coniuncta actiui, vt potentia illuminatiua Solis, & potentia motiua intelligentiæ, quæ ab æterno & in æternum continuæ mouet actu ſuum mobile, & in his ſufficit, vt potentia actiua præcedat actum ſuum natura, ſicut & cauſa, vt cauſa eſt prior effectu ſaltem natura, vt diximus in lib. 5. in q. 1. vbi aſſignauimus diſtinctionem inter principium & cauſam Datur inſuper aliqua potentia actiua, quæ neceſſario præcedit tempore effectum ſuum, vt incorruptibilibus & in artificiatis. & prius tempore animal habet viſum quàm videat, & potentiam gradiendi quàm gradiatur.

Quantum ad ſecundum, ponitur hæc concluſio, potentia actiua non ſolum natura, ſed & tempore poteſt præcedere actum ſuum. Prima pars ꝓbatur, nihil cõicat ſeipſum alteri diſtincto eſſentialiter, niſi ſupponatur eſſe, ſed agẽs per potẽtiã actiuam cõicat ſe alteri diſtincto eſſentialiter, q̃a effectui ſuo, ergo agens ſupponitur eſſe cum potentia actiua effectui ſuo, actio autẽ ſiue actus eſt effectus agentis, ergo ſupponitur eſſe quòd aũt ſupponitur prius eſt ſaltem natura, ergo &c.

Secunda autem pars probatur à philoſopho per totũ tex. quintum 4. rationibus quas videbimus in epitomi noſtra in 9. lib. metaph. tract. vnico c. 2. Illic reſolute formauimus eas, nec expedit hic inutiliter repetere. Ibidem videbis rationes motiuas opinantium megaricorum, qui negant, potentiam actiuam præcedere actum, quas & illic ſoluimus.

Quantum ad tertium, aduerte duo argumenta contra determinationem factam.

Primum eſt, ſi potentia actiua præcedit actum, aut eſt ſufficiens aut non, ſi ſufficiens, ergo ſicut poſtea ꝓducit actũ, eadẽ rõne & nunc, quocunq; .n. inſtanti ponitur cã ſufficiens, ponitur effectus, aliter nõ eſſet ſufficiens. Si non eſt ſufficiẽs, ergo ad hoc ꝙ fiat ſufficiens tranſmutabitur, vt. ſ. aliter ſe habeat

quàm prius. Si transmutabitur, ergo fiet passiua, quia omne circa quòd est transmutatio, est passiuum, & sic potentia actiua erit passiua, quòd est impossibile, cum sint opposita.

Ad hoc dr̃, ꝙ aliqñ est sufficiens, aliqñ insufficiens, sicut potentia gñatiua in viro, & gñatiua in puero, & qñ est sufficiens, nego illam ꝯñtiam, ergo sicut postea &c. qm̃ vltra sufficientiam virtutis in causa, requiritur debita approximatio, & debita dispositio in passo, quæ non pro quolibet tpe adsunt, sed aliqñ sic, aliqñ non, & inde est, ꝙ non quocunque instanti, ponitur causa sufficiens, ponitur effectus, quia nõ quolibet instanti ponuntur circunstantiæ requisitæ ad actionẽ, & qñ est insufficiens concedo, quòd necesse est vt transmutetur, sumendo transmutationem ꝓ quo cumque modo alio se habere, puta quòd vniatur cum alia potentia actiua, vt in tractu nauis, in quo potentia vnius non sufficit, vel ꝙ intendatur, puta calor vt tria, non est sufficiens ad calefaciendum aquam, & intensus vt B, erit sufficiens, & cum arguitur, ergo actiua fiet passiua, respondetur quòd non est inconueniens, diuersa rõne, vt declaratum est supra de agente actione immanenti, ꝙ est actiuum, & passiuum, respectu suæ actionis.

Secundum est, si potentia p̃cedit actum, ergo vt exeat in actum necesse est vt determinetẽ ab alio, sed hoc est falsum, q͂a oẽ determinans aliud habet potentiam actiuam. Tũc quæritur, si illa potentia p̃cedit actum, vel non, si sic. ergo vt prius, necesse est vt determinetur ab alio, & sic erit ꝓcessus in infinitum, si non, ergo eadem rõne standum erat in primo, prima aũt consequentia sic probatur, quia omnis potentia præcedens actum oportet determinari ad illum actum per aliud.

Ad hoc dr̃, ꝙ cum potentia actiua distinguatur in naturalem, & rõnalem, si argm̃ intendit de naturali, nego primam ꝯñtiam, ad probationem dico, ꝙ illa propositio, oĩs potẽtia præcedens actum &c. nõ est vera de potentia naturali, qm̃ vt dictum est supra, est tm̃ vnius oppositi, ex ꝯñti ex natura sua est determinata ad illud, & semper exit in actũ, stantibus circunstantijs reqsitis ad actionem, vt debita approximatione, & dispositione in passo &c. Si intendit de potentia rõnali, cõceditur prima ꝯñtia, & negatur falsitas ꝯñtis. Diximus enim supra, ꝙ potentia rõnalis cognoscitiua, vt intellectus determinat

minatur ab appetitu intellectiuo, quæ est voluntas in gñe causæ efficientis, voluntas autem determinatur ab intellectu in genere causæ finalis, & sic non est processus in infinitum. Quomodo etiam non sit processus in infinitum in intellectionibus, & volitionibus vide in q. 5. huius libri. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9. Si diffinitio possibilis est bene assignata a philosopho, sumendo possibile vt distinguitur præcise contra impossibile.
Est autem possibile hoc cui si extiterit actus cuius dicitur habere potentiam, nihil erit impossibile. Textu 7.

Philosophus in hoc tex. diffinit possibile, quòd solet sic diffiniri. Possibile est illud, ad quòd non sequitur impossibile. Item sic possibile est illud, quòd qui ponatur in actu, nullum sit impossibile. Circa quòd quæritur, si est verum.

IN HAC quæstione sic procedetur. Primo, ponentur duæ distinctiones. Secundo, conclusio responsiua cum probatione sua. Tertio, soluentur duo argumenta.

Quãtum ad primum, sit hæc prima distinctio. Possibile est duplex. Quoddam in sensu diuiso tm̃, quoddam absolute exemplum primi, album possibile est esse nigrum, quòd tamẽ est falsum in sensu composito, nam si poneretur in actu, sequeretur impossibile, scilicet album est nigrum, exemplũ secũdi, possibile est sortem esse regem, nam absolutæ loquẽdo, ad istam sortes est rex, nihil sequitur impossibile.

Distinctio secundo. Possibile iterum est duplex. Quoddã quòd secũdùm se totum est reducibile ad actum, vt ens positiuum permanẽs finitum. Quoddam cui secundùm naturam suam repugnat secũdùm se totum reduci ad actum, qm̃ ex sui natura competit sibi actus admixtus potẽtiæ, vt enti successiuo, quale est tempus, & motus, & enti infinito ẜm magnitudinem, & multitudinem. Et aduerte, quòd hæc distinctio tracta est ex 3. lib. phys. tex. 57. vbi philosophus declarat, quomodo infinitum in potentia est reducibile ad actum.

Quantum ad secundum ex distinctionibus datis, ponitur

hæc conclusio. Possibile est illud, ad quòd si eo modo quo est possibile reducitur ad actum & non aliter, nihil sequitur impossibile. Hæc conclusio quomodo sit intelligenda, patet ex distinctionibus prædictis, nam si id quod est possibile in sensu diuiso tantum, ponitur in actu pro sensu diuiso, nullum sequitur impossibile, nam licet sit impossibile album vt album esse nigrum, tamē nihil prohibet, subiectum quod est album à mota albedine esse nigrum, similiter si id quod est possibile in ente successiuo & in ente infinito quanto ponatur in actu non quidem secundùm se totum, sed cum admixtione potentiæ, nullum sequitur impossibile. Sic ergo intellectu conclusio probatur. Possibile vt possibile respicit actum. Dicitur enim possibile, aliqua potentia possibile, omnis autem potentia respicit actum, aliter esset frustra. Tūc vltra, si omnis potentia respicit actum, & secūdùm te, ex hoc quòd ponitur actu sequitur impossibile, ergo potentia respicit impossibile. sed hòc est absurdum. Dicere enim potentiam respicere impossibile, est negare potentiam, quia respectu impossibilium nulla est potentia, vnde philosophus in 3.phys.tex.69. manifestans, qūo potentia respicit actū, inquit quantū.n.potētia contingit esse & actu ɔtingit tm̄ esse.

Quantum ad tertium, aduerte duo argumenta cōtra diffinitionem de possibile, per quæ probatur, ꝙ in aliquo casu, si possibile ponitur in actu, sequitur impossibile.

Primum est. Hæc est de possibili, possibile est oē corruptibile corrumpi, & tamen si ponitur in actu sequitur impossibile, nam posito quòd omne corruptibile de facto sit corruptum sequitur, ꝙ materia remanebit sine omni forma, quòd est impossibile, vt probatum est supra, ergo &c.

Ad hoc dr̄, ꝙ hæc ꝓpositio, possibile est oē corruptibile corrumpi, est vera diuisiue. Signato.n.quocunque corruptibili pōt corrumpi, & si ponatur in actu non sequitur imposs. qm̄ si illud corrumpitur, aliud gñatur, ex ɔñti non remanet materia sine forma, non est vera collectiuæ, siue simultanee, sensus.n.esset, ꝙ pro aliquo instanti, omnia corruptibilia simul sumpta, simul possent corrumpi, ꝙ non admittitur, qm̄ tunc argumentum procedere. Patet igitur, ꝙ ad possibile eo modo est possibile non sequitur impossibile.

Secundum est. Dictum est supra, quod potentia rationalis pro eodem instanti potest in opposita, ex quo arguitur sic, possibile est voluntatem sortis in hoc instanti velle stare, & velle sedere. Sed si ponatur in actu, sequitur impossibile. s. quòd in hoc instanti stabit, & sedebit, ergo &c.

Ad hoc responsum est supra in q. 5. huius lib. vbi declarauimus, in quo sensu sit verum, potentiam rationalem posse simul in opposita, & tñ quod de facto nõ sint simul opposita, vide tu ne fiat inutilis repetitio. Hæc de pñti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 10. Si aliquod est possibile, quòd tamẽ nunquam huic nec erit.

Nihil prohibet possibile aliquod ens esse aut fieri, non esse vero, aut non futurum esse. Textu 8.

Philosophus in hoc tex. destruit opinionem eorum, qui tenent omnia esse possibilia, licet nunquam fierent aut essent, vnde ponebant costã commensurabilem diametro, licet id nunquam fieret, contra quos, dicit philosophus, licet aliqua sint possibilia quæ tamẽ nunquam erũt, non tamen omnia quæ nunquam erunt, sunt possibilia. Quoniam aliqua nunquam erunt, quia eis repugnat esse, & hæc dicuntur, & sunt impossibilia vt diametrum commensurari costæ. Aliqua autem nunquam erunt, licet eis non repugnet esse, quoniam aut eorum causa est libera, quæ etiam omnibus dispositis potest agere & non agere aut si est naturalis, potest impediri, vt dicemus infra. Quæritur ergo, si aliquod est possibile, quòd tamen nunquam erit.

IN HAC quæstione, in qua intendo loqui mere metaphysic. & non vt theologus, inuenio duas opiniones, quarum vna tenet partem negatiuam, alia affirmatiuam. Prima est Comment. quam conatur defensare Iand. in lib. 9. metaphys. q. secunda est B. Th. Tu igitur sic procedes. Primo, declarabis quomodo Comment. tenet partem negatiuam & formabis rationes Iand. in defensionem Comment. Secũdo, declarabis quomodo B. Th. tenet partem affirm. quam probabis dictis philosophi, & rationibus fundatis in doctrina philosophi, quas sustinebis contra solutiones Iand. Tertio, solues rationes Iand. formandas in defensionem Comment.

Quantum ad primum aduerte, quod Cõment. lib. 9. metaph.

in commento 8. in princ. sic inquit: Manifestum est, qm̃ impossibile est, vt aliquod possibile nunquam exeat in actum, & in commento 9. inqt, alio vero modo vtimur hac ꝓpositione, quam intendit declarare in hoc cap. in hoc ꝙ nihil habet potẽtiam ad corruptionem, quin corrumpatur, & nihil habet potentiam ad generationem quin g̃netur, ergo ſm Commẽt. oẽ possibile non esse, aliqñ nõ erit, & oẽ possibile esse, aliquando erit. Et hãc sententiam Comment. conatur Iand. in lib. 9. metaph. q. 5. tribus rationibus firmare.

Prima est, si aliquod possibile nũquam erit, aliquod possibile est, semper nõ ens, quòd autem est semper nõ ens, est impossibile, quia sicut necessarium est semꝑ ens, ita impossibile sibi oppositum, est semper non ens, ergo aliquod possibile, est impossibile, quod implicat contradictionem.

Secũda est, semper ens, & semper nõ ens, sunt opposita, & similiter necessarium, & impossibile sunt opposita, & 1. cœl. tex. 127. ex hoc sic arguitur. Omne semper ens est necessarium, ergo omne semper nõ ens est impossibile. Antecedẽs patet ex 1. cœl. vt supra, consequẽtia etiam patet, quia sicut propositum in proposito, sic oppositum in opposito.

Tertia est, secũdũm philosophum, in hoc distinguitur possibile ab impossibili, & à necessario, quia necessarium semꝑ est, & impossibile semper nõ est, possibile autem nõ semper nõ est, ergo aliquo tempore est, & aliquo nõ est, ergo si ponis aliquod possibile nũquam esse, destruis rõnem possibilis.

Istæ sunt præcipuæ rationes pro defensione Commentat. quas soluemus infra.

Quãtum ad secundum aduerte, quòd B. Thom. exponẽs tex. philosophi, manifeste tenet partem affirm. Nã in 9. lib. metaph. exponẽs tex. 8. inquit, sunt .n. aliqua, de quibus nihil prohibet dicere, quòd sunt possibilia esse, aut fieri, cum tamẽ nunquam sint futura, nec vnquam fiãt. Et in lib. 2. de g̃natione exponẽs text. 64. inquit. Aliquid tamẽ futurum esse nõ habẽs causam determinatam, nihil prohibet contingere non esse, verbi gratia verum est nunc dicere de aliquo, quòd est futurus incedere, potest tamen impediri propositum eius, & ita non incedet, & ratio huius est, quia talis incessus possibilis fieri, ꝓcedit ex voluntate libera, quæ etiam disposita, & de-

termin

terminata ad iter, potest recipere impedimētum. Hęc est mēs B.Th. quæ fundatur ēt in dictis philosophi, nam in 2. de generatione tex.64. tenet ꝙ aliquod est gñabile, ꝙ tñ nunquā gñabitur, ergo est aliquod possibile, ꝙ nunquam erit, generabile.n.dicit possibile gñari. Item, inquit, futurus quis incedere, non incedet. Et hæc sententia firmatur ratione sic.

Si non est aliquod possibile q̃n erit, ergo omnia eueniunt de necessitate, quòd est falsum, vt probatum est in 1. perier. Et Comment. dicit in 2. phys. commento 48. Sermo dicens omnia euenire de necessitate, est vanus &c. Consequentia patet, quia si omne possibile de necessitate erit, ergo omne futurum ex necessitate eueniet.

Et aduerte, ꝙ Iand. in 9. metaph. q.5. respondens huic rationi distinguit de necessitate, sic. Duplex est necessitas. s. cōtinua, & discontinua, quæ solet dici intercisa. Continua est ẜm quam aliquid habet esse in quolibet tp̄e, ita ꝙ in omni tp̄e, & omni instanti verum est dicere, ꝙ est in rerum natura, vt homo ẜm speciem habet necessitatem cōtinuam, quia ẜm successionem semper est homo. Discontinua est ẜm quam res nō habet esse in quolibet tp̄e, sed in aliquo sic, in aliquo nō, vt rosa tp̄e veris tm̄, & glacies tp̄e hiemis tm̄. Sed discontinua est duplex, quædam est determinata ẜm naturam, & ẜm cognitionem nostram, vt eclypsis solis, & lunæ, de q̃bus sunt determinatæ causæ in tempore determinato, & tāta duratione, quæ omnia cognoscūtur à nobis certissimæ per sciētiam astronomiæ. Quædam autem est determinata ẜm naturam, sed non quo ad nos. Certum quidem est naturaliter quo, & quanto tp̄e res erit, & quo, & quanto nō erit, sed nobis est incertum, quia nō possumus naturaliter cognoscere tempus illud, nec durationem eius, & talem necessitatem habet inuentio thesauri in fossione, quia non est certum nobis, quo tp̄e hoc incipiet, & hoc p̄p raritatem, p̄p quam experiri non possumus determinationem illius tp̄is. Ex his dicit ad rationem adductam, quòd consequentia valet, quoniam nihil euenit, nisi ex necessitate vel continua vel discontinua, determinata ẜm naturam, & quo ad nos, vel saltem ẜm naturam, licet nō quo ad nos, & cum arguitur, quòd hoc est falsum secundùm philosophū in 2. perier. & Cōment. dicit Iād. ꝙ philosophus

non reputat hoc esse falsum, nisi sumendo necessitatem discontinuam determinatam secundùm naturam & quo ad nos q.d.ꝙ omnia eueniunt ex necessitate ex parte rei & causarũ eius, licet nos non cognoscamus talem necessitatem. Sed Iandun. nō aduertit, ꝙ philosophus in 6. metaph. vt patet in text. 6. loquitur de positione & ordine causaꝶ ſm naturam suam, & non quo ad nos, illic. n. videtur concludere, ꝙ si cuiuslibet effectus iam sunt positæ omnes causæ per se, de necessitate erit ſm naturam suam. Consequens autem esse falsum, iam docuerat in fine primi perierm. Præterea, qũo metaphysica consideraret connexionem causarum vt metaph. si tm̃ respectu nostri id accideret. Tenendum est ergo, philosophum sensisse, ꝙ nullo modo necessitatis omnia futura de necessitate eueniunt, sed quædam mere contingenter & libere.

Præterea ad propositum arguitur sic, si nihil est possibile quin erit, ergo nulla est potentia rationalis & libera, quòd est contra philosophum in 9. metaph. tex. 3. consequentia ꝓbatur. Liberum est, ꝙ potest agere, & non agere contrariæ vel contradictoriæ, sed si nihil est possibile quin erit. omne agens de necessitate aget, quidquid potest agere, ergo nullũ erit agens liberum.

Huic rationi rñdens Iand. deducit se ad hoc, ꝙ agens liberum non dicitur liberꝶ quia possit in opposita, sed quia agit ſm rationem & gratia sui, dato ꝙ non habeat potentiam nō agendi, vt Deus dicitur libere mouere ſm Arist. qui est primum moués, quia eligit & vult mouere grã sui, & non ꝙ ẽt eligat non mouere quia non potest non mouere ſm Arist.

Sed non aduertit Iand. ꝙ sic dicens saluat solum libertatẽ oppositam coactioni siue violentiæ, non autem libertatem contradictionis, qua potest agens in opposita pro eodem instanti, licet non coniunctim, sed diuisim, vt declarauimus supra, quam libertatem expresse posuit philosophus in 9. metaph. tex. 10. vbi assignans differentiam inter potentias cum ratione, & sine ratione inquit. Tales quidem potentias. s. sine rõne, necesse est qñ, vt possunt actiuum & passiuum ꝓpinquant, hoc quidem agere, illud vero pati, illas vero. s. cum ratione non necesse. Quem tex. declarans Comment. inquit. Aliæ vero potentiæ. s. quæ sunt cum ratione, non est necesse

quando propinquant suis agendis vt agant, quoniã vnaquæque illarum. s. quæ sunt sine ratione agit alterum contrariorum tñ, quæ autem sunt cum rõne agunt duo contraria, ꝙ tu intelligas diuisim, & non coniunctim. Patet ergo, ꝙ apud philosophum non dr̃ potentia libera solum, quia agat gratia sui, sed quia potest in opposita, vnde Iand. sic rñdens contradicit philosopho. Qũo aũt Deus moueat, & agat ₰m philosophũ, an libere, an ex necessitate r ãę, declarabit in lib. 12.

Quantum ad tertium soluendę sunt rõnes supra inductę, quæ fuerunt Iand. in fauorem Cõment. & quidem prima, ac secunda simul soluuntur hac distinctione, semper nõ ens, est duplex, quoddã est quod nũquam habet esse, & sibi repugnat esse, vt diametrum cõmensurari coste, & oẽ tale est impossibile. Quoddã est, quod licet nunquam sit habiturꝶ esse, aut ex defectu causæ suæ impeditæ, aut ex causa libera indeterminata, tñ sibi non repugnat esse, vt sortem esse principem, & sic nego, ꝙ tale semper non ens sit impossibile, sed tñ primo modo, & qñ dicit philosophus, ꝙ necessarium est semper ens, & impossibile semper non ens, sumit ly semper nõ ens primo modo, sicut. n. necessarium dr̃ semper ens, quia nõ potest non esse, sic impossibile dicitur semper non ens, quia nunquam est, nec potest esse, eo quòd sibi repugnat esse.

Ad tertiam dr̃, ꝙ illa diffinitio de possibili qua dr̃, possibile est quod non semper non est, est vera de possibili in se, & ₰m se considerato, nam ex quo aliquid est possibile, non inconuenit quantum sit ex se, ꝙ aliquo tp̃e sit, & aliquo non. Quòd aũt nunquam ponatur actu, hoc nõ est ex natura possibilis, sed aliũde, puta ex impedimento causæ agentis, vel ex concursu causarꝶ contrariarꝶ quarum vna impedit aliam, vel ex indispositione materiæ, vel ex libertate agentis, ꝙ potest in opposita, nec subijcitur actioni, aut impressioni alicuius corporis, vt hic omnia declarat B. Th. in 6. metaph. exponẽs text. 8. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 11. Si in consequentia possibilium, vel impossibilium antecedens, & consequens debent esse similia.

Simul autem palam quia si A, ente necesse B, esse & possibili ente A, & B, necesse est esse possibile. Tex. 9

Circa

Circa hunc textum quæritur, quomodo se habent antecedens, & consequens in consequentia vera, in materia poßibilium, & impoßibilium, scilicet vtrum poßint esse dißimilia, vel de neceßitate similia.

IN HAC q. vt bñ te resoluas sic ꝓcede. Primo, pones distinctionem de possibili, quã tangit B. Th. exponens tex. 9. Secundo, pones tres conclusiones. Tertio, solues dubium.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ possibile dupliciter sumitur. Primo, pro omni eo ꝙ potest esse, & nõ esse, & vt sic est idem quòd cõtingens, & opponitur necessario, & impossibili, quoniam necessarium nõ potest nõ esse, & impossibile nõ potest esse. Secundo, pro omni eo quòd potest esse, & vt sic non opponitur necessario, imò sequitur ad ipsum, nam bene sequitur A, non potest nõ esse, ergo potest esse, opponitur autem tantum impossibili, & dicitur possibile altum, quòd prædicatur de possibili cõtingenti, & de necessario, philosophus in præsenti tex. intendit comparare antecedens ad cõsequens, in consequentia vera in materia possibilium, sumẽdo possibile secundo modo, & nõ primo modo, quoniam vt diximus, in sumendo modo opponitur præcisæ impossibili.

Quantum ad secũdum sit hæc prima cõclusio, si alicuius cõsequentiæ veræ antecedens est possibile, sumẽdo possibile altum, & cõsequẽs est possibile in eodem sensu. Dico autem possibile altum, quoniam si in antecedẽte ponitur possibile cõtingens, non est necesse, quòd consequẽs sit possibile cõtingẽs, imò potest esse consequẽs necessarium, stãte antecedẽte cõtingẽti, vt hic, si Sortes est res sortes est homo, & hic, si sortes disputat, sortes est homo. Hæc cõclusio, sic probatur ad mẽtem philosophi, si antecedẽs est possibile, & cõsequẽs sit impossibile, ergo ad possibile sequitur impossibile, quod est cõtra diffinitionem supra positam de possibili. Dictum est. n. possibile est ad quod nihil sequitur impossibile.

Secunda conclusio, si alicuius consequentiæ veræ consequens est impossibile, necesse est antecedẽs esse impossibile, probatur, stante consequente impossibili, si antecedens est possibile, ergo ad possibile sequitur impossibile, quòd repugnat diffinitioni dare de possibili.

Tertia cõclusio, si antecedẽs est impossibile nõ est necesse

conse-

cõsequens esse impossibile, imò potest esse possibile contingẽs,&necessarium,& possibile altum,exemplum primi,si homo est lapis,homo est grauis,vel figuratus,vel albus, &c.exẽplum secũdi,si homo est lapis,homo est substãtia,& est corpus.Quòd autem possit esse possibile altum patet,qa possibile altum prædicatur de possibili cõtingẽti,& de necessario.

Quãtum ad tertium aduerte,quòd philosophus in tex. videtur dicere oppositum huius tertiæ conclusionis, nam inquit,sed erat primum impossibile,ergo & secundum &c.Manifestum est aut quòd in consequentia primum sumitur pro antecedente, & secundùm pro consequente, intendit ergo, quòd si antecedens est impossibile,consequens est impossibile,cuius oppositum dicit tertia conclusio.

Respondetur,in tex.Comment.non cadit hæc difficultas, quia non habetur ly primum nec secundum.Sed &B,& A,ita quòd,sic intelligitur,sed B,est impossibile, id est cõsequens, ergo & A,id est antecedẽs,& hęc fuit secũda conclusio,si tamẽ inspicias tex. quem B. Th. exponit videbis, quòd ly primum sumit pro B,& ly secundum sumit pro A,&format hãc consequentiam,si B, quòd est consequens est impossibile A, quod est antecedens est impossibile, & tunc patet, quòd B, est primum A, est secundùm in consequentia prædicta. Ad argumentum ergo concedo, quòd primum stat pro antecedẽte,quoniam in prædicta cõsequentia,ponitur cõsequens, quòd est B,in antecedẽte, & secundum stat pro cõsequente, quoniam in prædicta consequentia ponitur antecedẽs,quod est A,in cõsequente,sic enim arguit,si B,consequens est impossibile A,antecedẽs est impossibile,ex quibus patet, quòd philosophus nõ facit expressam mẽtionem nisi de prima, & secunda conclusione,tertiam autem licet hic nón ponat, nõ tamen eam negaret,propter quòd,non potest prædictus textus,vbi dicitur primum,ergo secundum applicari,nisi secundæ conclusioni. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 12. Si actus est prior potentia ratione, & cognitione.

Omni itaque tali prior actus ratione. Textu 13.

IN resolutione huius tex. quæritur,si actus est prior potentia,ratione, & cognitione, sumendo actum, vt actus, & potent

potentiam vt potentia metaph. pro euidentia igitur huius quæsiti, ponuntur duæ conclusiones responsiuæ cum probationibus suis. Deinde soluentur dubia insurgentia contra determinationem.

Prima conclusio, actus est prior diffinitione, & cognitione secundùm naturam suam, & simpliciter quàm potentia. Quòd diffinitione probatur, quia vt patet per philosophum in hoc lib. 9. tex. 13. id per quod aliquid diffinitur, est prius eo diffinitione. Sed per actum diffinitur potentia, sicut declarat philosophus in eodem tex. vnde inquit, nam per contingere actu esse possibile, est quòd primo possibile, puta, dico ędificatorem potentem ędificare, & visibile potens videri.

Quòd aũt cognitione. i. ꝙ sit aptus natus prius, & perfectius cognosci q̃ potentia, probatur. Cum obiectum intellectus sit ens, ꝙ magis participat de entitate, magis & prius participat de cognitione ſm naturam suam. vnde dixit philosophus in 2. metaph. tex. 4. ꝙ sicut res se habet ad esse ita ad cognosci. Sed actus magis participat de entitate, nã vt inquit Cõment. in lib. 9. metaph. cõment. 13. potentia est sicut non esse, actus aũt est esse, ergo necesse est, vt actus præcedat potẽtiam cognitione secundùm naturam suam, & simpliciter.

Secunda conclusio. Actus est prior cognitione, quàm potẽtia non solum ſm naturam suam, sed ẽt quo ad nos, & sumo potentiam vt se extendit ad potentiam actiuam, & passiuam, & quodcunque principium motus, probatur sic. Quòd prius mouet intellectum nr̃m, est prius cognitione quo ad nos, hæc est manifesta, quia ex eo ꝙ intelligibile mouet intellectum, intelligitur, ergo si prius mouet, prius intelligit. Sed actus prius mouet intellectum quàm potentia. Nam vt dicet infra Arist. in tex. 20. Quæ sunt in potentia, non inueniuntur. i. non cognoscuntur à nobis, nisi reducantur ad actum, ꝙ qũo sit verum, inuestigabimus in qõne particulari. Præterea dicit philosophus in 3. phys. tex. 17. ꝙ semper existimabitur aliqua species mouens, & speciem sumit pro actu: ergo actus est prior cognitione quo ad nos quàm potentia.

Sed contra hanc determinationem insurgunt duo dubia. Primum est, contra primam conclusionem. Secundum, contra secundam.

Primum

Primum probat, quod actus non est prior potentia diffinitio ne,& arguitur sic. Actus,& potētia sunt relatiuæ opposita, per Cōment.in lib.9.metaph.cōment.11.& per se inuicem diffiniuntur, vnde inquit illic Cōment. Actus,& potentia sunt relatiua cōtraria,& vtrunque relatiuorum accipitur in diffinitione alterius,& non accidit inde malum, tunc sequitur, quod quando potentia diffinitur per actum, actus sit prior diffinitione, & quando actus diffinitur per potentiam, actus sit posterior, & potētia prior, ergo actus ex natura sua, & simpliciter nō est prior potentia diffinitione, sed & prior,& posterior, prout potest esse diffiniens potentiam, & diffinitus per potentiam.

Ad hoc respondens Ant.And.in 9.metaph.q.3.dicit, quod illa propositio. Relatiua per se inuicem diffiniuntur, non est vera, nisi in relatiuis mutuis, qualia sunt relatiua primi,& secundi modi. Dicit autem, quòd potentia, & actus non sunt relatiua mutua, quia ponit ea in tertio modo relatiuorum, & ex consequenti negat actum diffiniri per potentiam, & sic non oportet quòd sit posterior diffinitione, sed semper, & simpliciter prior ipsa potentia.

Sed hæc responsio quantum ad hoc, quòd ponit potentiā, & actum esse relatiua in tertio modo relatiuorum, est contra philosophū in 5.metaph.in cap.ad aliquid, vbi assignans fundamentum secundi modi, ponit actiua, & passiua secundum potentiam actiuam,& passiuam,& earum actiones,& ipse Ant. And.in 5.metaph.q.15. in qua pertractat de relatiuis secūdi modi, respondens argumento secundo, concedit, quòd potētia actiua refertur ad actionem suam,& ad potentiam passiuam, vt calefactiuum ad calefacere,& ad calefactibile, ergo etiam secundùm ipsum, potentia & actus sunt relatiua secūdi modi,& non tertij, non igitur valet responsio sua.

Iand.aūt in 9.metaph.q.8.tenens cum Cōment.vt allegatum est in argumento, quod actus & potentia sunt relatiua contraria,& quod per seinuicem habent diffiniri, vt soluat argumentum factum, distinguit de diffinitione sic. Diffinitionum alia perfecta alia imperfecta, quando diffinitur potentia per actum est perfecta, quoniam actus simpliciter prior est quàm potentia, vt dicemus infra,& declarat sufficienter naturam potentiæ, quando autem diffinitur actus per potentiam, est imperfecta, quasi magis

magis proportionata intellectui nostro, qui procedit de potentia ad actum, id est de imperfecto ad perfectum vnde talis diffinitio non meretur dici diffinitio, sed notificatio.

Hæc responsio non discordat à mente B.Th. qui in 5. metaph. exponens tex. 13. vbi inquit philosophus, quare necesse rationem præexistere, & notitiam notitia, dicit B.Th. & propter hoc Arist. superius manifestauit potentiam, diffiniẽdo per actum, actum autem nō potuit per aliquod aliud diffinire, sed solum inductiuæ manifestauit, hæc ille, ex quibus elicio, ꝙ quia sunt relatiua, ideo per seinuicem manifestanť, sed diuersimode, nam potentia manifestatur per actum, per veram diffinitionem, & perfectam, eo quòd actus ex se est prior potentia, vt dicemus infra. Actus autem manifestatur per potentiam, non per veram diffinitionem, sed per inductionem, vel proportionem, vt fecit philosophus in 9. lib. tex. 11. Ibi palam autem ex singularibus inductiuæ, &c. Ex his dico ad argumentum, concesso quòd actus, & potentia sint relatiua opposita, & quòd per seinuicem manifestentur, non sequitur, quòd quando notificatur actus per potentiam, sit potentia simpliciter prior actu, quoniam talis notificatio non est vera, nec perfecta diffinitio, sicut quando notificatur potentia per actum, vnde nego illam consequentiam, ergo actus ex natura sua, & simpliciter non est prior potentia.

Secundum probat, ꝙ actus non sit prior cognitione quo ad nos, nam cum sempiterna sint nobilissimi actus, aut in actu, vt substantiæ abstractæ, & corpora cœlestia, sequeretur quòd essent nobis prius nota, quàm hæc inferiora corruptibilia, quæ vt dicemus infra, se habent ad illa, vt potentia ad actum, cum sint imperfectiora, & qñque sunt, qñque non sunt, illa aũt semper sunt. Hoc autem est falsum, qm̃ vt probatum est in 2. lib. non ascendimus ad illa, nisi ex sensatis.

Ad hoc dicimus, ꝙ conclusio secunda sic habet intelligi, actus comparatus potentiæ in eodem genere, est prior cognitione, quo ad nos, puta si per inuentionem volumus habere scientiam de rosa, necesse est vt per rosam in actu cognoscamus rosam in potentia, vnde philosophus infra in tex. 20. docebit, quomodo geometra cognoscit triangulum habere tres, ex actuali protractione lineæ, qua constituitur an-

gulus extrinsecus &c. Argumentum autem procedit de potentia,& actu in diuerso genere, quoniam corruptibilia, & incorruptibilia distinguuntur genere; vt manifestabitur in lib. 10. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 13. Si actus est prior tempore potentia.
Tempore vero prius specie idem agens, sed numero non. Textu 13.

IN HAC q. inuestigandum est, quō actus sit prior tpe potentia,& vt te resoluas. Primo, declarabis, quot modis pōt comparari actus ad potentiam,& econuerso. Secundo, pones quatuor conclusiones responsiuas. Tertio, solues dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ hæc comparatio potest fieri quatuor modis. Primo, comparatur actus, vt actus potentiæ, vt potentiæ. Secundo, comparatur actus secundùm speciem, potentiæ secundùm speciem. Tertio, comparatur actus secundùm speciem, potentiæ secundùm indiuiduum. Quarto, modo comparatur actus secundùm indiuiduum, potentiæ secundùm indiuiduum,& omnes istæ comparationes declarabuntur in conclusionibus sequentibus.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio, (& aduerte, ꝙ intendo procedere in his conclusionibus iuxta doctrinam philosophi, ponentis mundum,&motum,& gñatio nem æternam.) Actus,& potentia primo modo comparatio nis non ita se habent, ꝙ actus sit prior tempore potentia, nec econuerso, probatur. Actus,& potentia ƒm philosophū sunt æterna, ergo vnum non est prius tpe alio, ɔñtia nota, qm̄ æterno nihil est prius duratione, aliter non esset æternum. Antecedens probatur, quoniam sicut potentia passiua est æterna secundum philosophum, puta materia prima, ita actus est æternus, siue sumatur actus pro substantia immateriali, quā probat Arist. in lib. 12. esse æternam, siue sumatur pro forma informatiua materiæ, licet enim nulla forma educta vel educibilis de potentia materiæ sit æterna eadem numero, tamen est æterna ƒm speciem, vel ƒm genus, qm̄ ƒm philosophum, species rerum corruptibilium per successionem sunt æternę, ab æterno materia non spoliatur omni forma.

Secunda conclusio. Actus in secunda comparatione non est prior tpe potentia, probatur, quia cum ƒm philosophum

in

in 2. de generatione tex. 55. generatio fit perpetua, semper fuit homo actu, & erit, & semper fuit homo generandus, & erit, sic intelligendo, quòd sub specie hominis semper fuit, & erit aliquis homo actu, & semper fuit, & erit aliquis homo in potentia. Aliter generatio humana, habuisset principium, & finem durationis, quòd repugnat doctrinæ Arist.

Tertia conclusio. Actus in tertia comparatione est prior tpe potentia, ꝓbatur, quia ſm philosophum in lib. 12. tex. 16. causa mouens, & agens præcedit illud cuius est causa, & in hoc distinguitur causa agens à forma, qm̄ illa simul est cū eo cuius est forma. Sed actus ſm speciem est causa agens, respectu eius quòd est in potentia ſm indiuiduum, puta generandus, qui est hic homo in potentia necesse est vt generetur ab homine existente actu. Implicat enim aliquid se reducere de potentia ad actum, ergo actus ſm speciem est prior tpe potentia ſm indiuiduum, & maxime in gñatione vniuoca.

Quarta conclusio. Actus in quarta comparatione est posterior tempore potentia. Hanc sic intellige. In re corruptibili, esse in potentia præcedit esse actu, puta rosa A generanda in veræ, prius tempore habet esse in potentia, quàm habeat esse actu, probatur. In productione physica, quæ est per motum qui fit in tempore, terminus à quo præcedit tempore terminum ad quem. Sed in re corruptibili generanda, terminus à quo est esse in potentia, terminus ad quem est esse actu. Nam in 1. phys. tex. 78. ex ente in potentia fit ens in actu, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quòd cum potentia, & actus sint relatiua, vt dictum est supra, difficile est saluare, quòd actus sit prior tempore potentia, vel econuerso, quoniam cū relatiua sint simul natura, posito vno, ponitur alterum, & remoto vno, remouetur alterum, ergo in nulla comparatione vnum præcedit alterum.

Ad hoc dicitur, ꝙ potẽtia, & actus nō sunt puri respectus, qm̄ purus respectus non est principium agendi nec patiendi, nec dicit perfectionem. Sed sunt entia absoluta includentia respectum, sicut scientia, & actio, & mensura. Tunc dico, ꝙ vt res sunt, non inconuenit vnam præcedere aliam, & subsequi, sicut & homo generans præcedit tempore hominem

genit

genitum,& causa agens per motum. præcedit tempore effe-ctum suum,vt autem includunt respectum,vel vt concipiuntur conceptu relatiuo,vnum non præcedit alterum,quia cõcipiuntur in ordine vnius ad alterum. Quando comparauimus actum potentiæ in tertia & quarta conclusione,fecimus cõparationem vt res sunt,& non vt includunt respectum, & ideo argm̃ nõ concludit,aliter cã non esset prior suo effectu.

Et aduerte,ꝙ in hac q.semꝑ intẽdimus de actu,vt cõparatũ potẽtiæ passiuæ,siue receptiuæ ipsius actus, vel comparando agens passo,aut ꝓducibili, sicut cõparando formã materiæ, aut hoiem actu hoĩ ꝓducibili. Sed in q.sequenti loquemur de actu cõparato potentiæ actiuæ, à qua egrediẽ vt ædificare potentiæ 1.art.ædificatiuæ. Hæc de præsenti q̃sito dicta sint.

¶Quæstio 14. Si in potentijs actiuis quæ acquiruntur exercitio,actus.i.operatio est prior tempore potẽtia, etiam respectu eiusdem potentiæ secundùm numerum.

Quapropter & videtur impossibile ædificatorem esse,qui non ædificauerit. Textu 14.

Philosophus in hoc text. comparat actum.i.operationem potentijs suis actiuis,non quidẽ naturalibus,quoniam de eis determinatum est supra,in q.8. quòd semper præcedũt actum aut natura,vt potẽtia illuminatiua Solis illuminationem. Aut tꝑe,vt prius tꝑe quis habet potentiam actiuã gradiendi,quàm gradiatur. Sed cõparat potentijs actiuis, quæ acquiruntur aut disciplina, sicut artes & scientiæ, aut consuetudine, sicut habitus morales, & dicit manifestum esse in his etiã respectu eiusdem suppositi, quòd actus.i.operatio ꝑcedit potẽtiam actiuam.i.habitum acquirendum,quoniam nisi quis frequenter citharizauerit,non fiet citharedus. Quæritur ergo, si possibile est in his potentijs actum præcedere tempore, ipsam potentiam.

IN HAC q.non cadit difficultas,nisi in hoc,ꝙ videtur difficile posse saluare,quomodo isti actus,vt ædificare, & citharizare sint effectus artis ædificandi & citharizandi, & tamẽ præcedant istas artes tanquam causæ,quibus multiplicatis tales artes addiscimus, ex his enim sequitur,quòd idem respe-

ctu eiusdem sit causa & effectus, prius & posterius, quòd patet esse impossibile. Et aduerte, quòd hæc est ambiguitas Platonis in Mēnone, quā recitat philosophus in 1. poster. tex. 4. & hic replicat ac soluit in tex. 14. Vt igitur in præsenti quæsito te resoluas, sic procedes. Primo, ponetur conclusio responsiua. Secundo, formabitur difficultas, quam Plato induxit, ad probandum, quòd nostrum addiscere non est nisi reminisci. Tertio, soluetur ipsa difficultas. Quarto, mouebitur dubium cōtra solutionem dictæ difficultatis & soluetur.

Quantum ad primum sit hæc conclusio responsiua, in potentijs actiuis, quæ acquiruntur exercitio, quales sunt artes & habitus morales, actus precedit tempore ipsam potētiam. Hanc notificat philosophus certissima experientia, nam quilibet experitur, quòd non pōt acquirere artem, nisi ex prius frequentatis actibus, vnde Comment. inquit in comment. 14. Qui addiscit citharizare, citharizat vt addiscat, & sic acquirit artem citharizandi, & similiter in alijs artificijs, quæ acquiruntur exercitio, ergo &c. & aduerte, quòd qui negat hanc cōclusionem, negat id quòd ad sensum patet.

Quantum ad secundum aduerte, quòd vt dicit Cōment. in cōmento 13. ex hoc quòd actus præcedit potētiam. i. habitum, qui acquiritur exercitio, fuit causa quæstionis sophisticorum famosæ attributę. Mēnoni, per quam quærebat probare, quòd nihil addiscimus de nouo, sed quòd habemus sciētiam & artes nobis innatas, & arguit sic, si quis addiscit scientiam vel artem aliquam, aut addiscit sine actione scientiæ, vel artis addiscendæ, aut per aliquam actionem. Si sine actione, non erit addiscere omnino, qui. n. non citharizat nūquam fiet citharedus, si per actionem illius scientiæ vel artis addiscendæ, ergo addiscens erit sciens, & non indigebit addiscere, v. g. si non addiscit citharizare, nisi qui citharizat. & non citharizat nisi qui scit citharizare. ergo impossibile est addiscere citharizare, sequitur enim ex hac quæst. vt q. nescit citharizare, agat citharistæ actionem ex consequenti addiscens est sciens, quòd implicat contradictionem, nam si addiscit non est sciens & si scit, non est addiscens. se habent enim addiscere & scire, sicut via & terminus.

Quantum ad tertium aduerte, quòd solutio stat in hoc, licet

cet in anima nostra non sint scientię & artes congenitæ, sunt tamen quædam principia naturalia, & naturales inclinationes in diuersis ad diuersas scientias & artes. ita q̃, qui inclinatur ad musicam de facili proficit in ea, & sic de alijs habitibus, qui autem non inclinatur, nec habet in se aliqua principia, velut semina non proficit. vnde dicit Comment. in cõmento 13. asinus non addiscit citharizare, neque homo qui non est innatus citharizare. Tunc dico ad argm̃, q̃ addiscẽs addiscit per actionem, quæ nõ est scientiæ addiscẽdæ eo modo quo est addiscenda. i. perfectæ. sed est scientiæ quæ imperfectæ est in suis principijs, velut in seminibus, quæ vt sic, non addiscitur. sed inest, sicut prima principia naturalia cõplexa, ad improbationem, nego hanc ꝯñtiam. ergo addiscens est sciens, nisi inferas sic, ergo addiscens est sciens imperfectæ & potentialiter, q̃ concedo, qm̃ habitus continetur virtualiter & potentialiter in principijs suis, & nego q̃ implicet contra dictionem ad ꝓbationem dico, hanc ꝯdõnalem posse esse verã & falsam. verã in hoc sensu, si est addiscens non est sciens completæ, & ꝑfectæ falsam in hoc sensu, si est addiscens non est sciens imꝑfectę similiter ista est vera, & falsa vera, sic, si est sciens completæ non est addiscens, falsa sic. si est sciens incõpletę, non est addiscens. Et quia incipiens citharizare non ꝓducit hos actus ex arte perfecta. sed tantum ex primis principijs, velut ex seminibus, in quibus non actu & completę, sed virtualiter continetur ars, ideo stat, q̃ ante artem citharizet aliquantulum, & citharizando melius paulatim addiscat artem. Decipitur aĩt Memnon. qm̃ credit non habentem artem, nullo modo posse habere actionem artis, quòd vtique esset verum, nisi haberet innata principia artis.

Quantum ad quartum aduerte, q̃ contra conclusionẽ determinatam insurgit tale dubium, si actus præcedit potentiam, quæ acquiritur exercitio, ergo necesse est vt reducatur in aliquam causam, à qua producatur. Quęro ergo, aut reducitur in habitum, aut in potentiam naturalem, quæ nondum habet habitum, puta actus citharizandi pręcedens artem, aut reducitur in artem, aut in intellectum, nondum habituatum arte, si primum, ergo falsum est, actum præcedere potentiam . i. habitum, quia effectus non p̃cedit, sed subsequitur cãm, si

 secun

secundum, ergo actus præcedens habitum. & actus productus ex habitu non sunt eiusdem rationis, cum vnus producatur à potentia naturali nondum habituata.i.ab intellectu nondum acquisita arte, & alius à potentia habituata & sic sequitur, quod illi actus præcedentes, cum sint quasi æquiuoci, nō generabunt habitum, à quo postea eliciuntur consimiles actus, & aduerte, quod hic accipio potentiam naturalem, vt distinguitur contra artificialem, non vt distinguitur contra rationalem, hoc modo potest dici intellectus, qui est subiectū habitus scientifici & artis, quòd est potentia naturalis.

Ad hoc dicitur, quod actus præcedens potentiam acquirendā exercitio, reducitur in potentiam naturalem, nondum habituatam. sed vt in se habet principia & inclinationem ad habitum. & tunc nego illam consequentiam. ergo actus præcedens habitum & actus productus &c. ad probationem dico, quod actus precedens & subsequens licet non sint à potentia eodem modo se hñte, tñ non distinguuntur formaliter, & specifice. sed vt minus & magis perfectum, quæ non diuersificant speciem, ex consequenti sunt vniuoci. & nego quin sint gña tiui artis, qm̄ producuntur à potentia naturali, in qua sunt prima principia artis, velut semina, in quibus causaliter ars addiscenda continetur. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Questio 15. Si actio transiens est subiectiuæ in passo.

Quorum vero aliqd alterꝝ est, quod fit præter vsum, horum actus in facto est, vt ædificatio in ædificato. Textu 16.

QVONIAM philosophus in hoc tex. vr̄ expresse dicere, quòd actio transiens est in patiente, siue in eo quòd fit. ideo id inuestigādum est, & præcipuæ, quia aliqui tenent actionem esse substantiuæ in agente, quorum rationes formabimus infra, & soluemus. Tu igitur sic procedemus. Primo, ponetur distinctio de agente, & distinctio de actione transeunte. Secundo, ponentur conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur fortiora argumenta tenentium oppositum.

Quantum ad primū aduerte, quòd agens est duplex quoddam est agens in alterū, & nullo modo in seipso, vt ignis cōburens lignum. Sortes portās lapidem. Quoddam est agens in seipsum, ita quòd est idem supposito agens & patiēs, vt sor

tes mouẽs ſeipſum,ꝑcutiens ſeipſum,ſanans ſeipſum. Actio tranſiens ſumitˈ dupliciter. Primo,ꝑ reſpectu reali, quẽ hẽt agens ad paſſum,ſicut & paſſio põt accipi pro reſpectu reali paſſi ad agens.Secũdo,ꝑ re ſiue forma cauſata ab agente, & acqſita à paſſo, ſicut calefactio actiuæ ſumpta, eſt ipſe calor realiter vt cauſatur ab agente in paſſo, puta in aqua.

Quantum ad ſecundum,ſit hęc prima concluſio. Actio tranſiens ſumpta pro reſpectu agentis ad paſſum,eſt ſubiectiuæ tantum in agente probatur,in quocunque eſt fundamentum reſpectus,in eodem ſubiectiuæ eſt reſpectus,qm̃ vt probauimus in lib.5.relatio & fundamentum ſunt idem,vel ſi teneatur ꝙ non ſunt idem,ſaltem vnum nititur alteri, ex conſequenti,vbi eſt vnum ſubiectiuæ,erit & alterum. Sed reſpectus agentis ad paſſum eſt fundatus in potentia actiua agentis,quæ eſt ſubiectiuæ in agente,vt patet, ergo actio pro reſpectu,eſt ſubiectiuæ in agente.

Præterea. Reſpectus agentis ad paſſum. & paſſi ad agens ſunt reſpectus oppoſiti,ergo non ſunt in eodem ſubiectiuæ, ſed reſpectus paſſi ad agens eſt ſubiectiuæ in paſſo, vt patet, ergo reſpectus ſibi oppoſitus non eſt in paſſo,ſed in agente.

Secunda concluſio. Actio ſecundo modo ſumpta,non eſt ſubiectiuæ in agente,ſed in paſſo,probatur. Si eſt ſubiectiuę in agente pręter reſpectum agentis ad paſſum, quem iam ꝑbauimus eſſe in agente,quæro,quid ponit in agente, & non potes imaginari quid ponat,niſi aut potentiam actiuam, aut aliquem actum abſolutum acquiſitum in agente, non potes dicere primum,qm̃ potentia actiua agentis non eſt actio, aliter cum potentia actiua continuæ ſit in agente,ſequitur agẽs continuæ agere. & ſic ignis continuæ calefaceret, quod eſt manifeſte falſum. & ædificator continuæ ædificaret, nec potes dicere ſm, quia omne illud in quo aliquid fit & acquiritur,in eo quòd tale,ſe habet in ratione acti vel facti:& nõ in rõne agentis & facientis. Sed ſi aliquis actus abſolutus acquiritur in agente, dum agit,tunc agens in eo quòd agens ſe habebit vt in quo actus acquiritur,ergo agens in eo ꝙ agẽs eſt actum & factum,ſaltem ſubiectiuæ,quòd implicat contradictionem,qm̃ agens vt agens opponitur acto,ſicut mouens vt mouens opponitur moto. Præterea,in quocunque eſt mutatio

tatio vel motus, in eo quòd huiusmodi mutatur vel mouet. Sed si aliquis actus absolutus acquiritur in agente de nouo, dum agit, oportet quòd aliqua mutatio vel motus sit in agẽte, ergo si agenti in eo quòd agens acqritur aliquis actus absolutus de nouo, in eo subiectiuæ receptus, sequitur ꝙ agens in eo ꝙ agens mutetur vel moueatur, quod est impossibile. Cum igitur actio secundo modo sumpta non sit in agente, restat ꝙ sit subiectiuæ in patiente. Et aduerte, ꝙ hæc est snia philosophi in 3. phys. tex. 20. vbi inqt. Aut neque actũ alterius in altero esse, inconueniens est, est. n. doctio actus docentis, in quodam. n. &c. quem tex. sic declarat Cõment. in commento 20. Non est inopinabile, quòd actio agẽtis sit in alio, est. n. manifestum per se, quòd doctrina est actio docentis, & est in addiscente. Hæc igitur sit determinatio de subiecto actionis transeuntis, in qua sequutus sum Heru. in 4. quolibet q. 4. quem non puto deuiare in hoc à via Thomist. imò mẽtem B. Thom. resoluere.

Tertia ꝯclusio, si aliquod si agens actione transeunte non in alterũ, sed in seipsum. Actio est subiectiuæ in agente. Hæc est manifesta ꝑ se, vt qñ aĩatum mouet seipsum & medicus sanat seipsum. Tu tñ aduerte, quòd in tali casu licet actio sit in agẽte nõ tñ inquãtum nec in eo quòd agẽs, sed in eo quòd patiens, ex ꝑnti nunq̃ est ꝯcedendum, actionẽ transeuntem esse subiectiuæ. i. vt in quo in agente, sed causatiuæ. i. vt à quo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quòd fortiora argumenta tenentium actionem esse subiectiuæ in agente sunt ista.

Primo vbi est effectus formalis, ibi est forma, quia sunt inseparabiles, sed in agente est effectus formalis actionis, dicit̃. n. agens & est agens actione, ergo actio est subiectiuę in agẽte.

Ad hoc dicitur, quòd effectus formalis est duplex, quidam ſm rem & denoĩationẽ, vt paries est albus albedine realiter & denoĩatiuæ, & de hoc conceditur maior, quidam est ſm denominationẽ, & de hoc negatur maior, quia denotatio põt fieri ab aliquo extrinseco, sicut locatum denoĩatur à loco, q̃ non est subiectiuæ in locato sed in locãte, sic dico in proposito, quia actio denominat agens denominatione extrinseca, ideo maior negatur, quia ista ꝓpositio actio est agentis, non verificatur pro subiecto, sed pro princ. à quo egreditur.

Secun-

Secũdo,oĩs perfectio est formaliter in eo cuius est perfectio, nihil.n.perficitur formaliter,nisi aliquo sibi intrinseco. Sed est perfectio agentis,tunc.n.agens est in sua vltima perfectio ne cum agit,ergo actio est subiectiuæ in agente.

Ad hoc dicitur,quòd loquẽdo de agẽte,quòd tm̃ est agẽs, minor est falsa,sumendo ly agentis pro subiecto,licet sit vera,sumendo ly agẽtis ꝓ princ.vt illuminatio est Solis.i.à Sole.Ad ꝓbationẽ dico,quòd concludit,actionem esse signum vltimæ perfectionis in agente,nam ex eo quòd agit arguitur vltima pfectio in eo, pfectius est.n.esse actuale princ.actionis,quàm potentiale. Dixi ꝙ tm̃ est agens , qm̃ si sit agens & patiens,vt cum quis sanat seipsum actio est perfectio sua, & est in eo subiectiuæ,non vt agens sed vt patiens.

Tertio,cuius est potentia eius est actus,ex libro de somno & vigilia.Sed potentia actiua est agentis & in agente,ergo & actus, id est actio.

Ad hoc ꝯceditur, ꝙ potentia actiua & actio sunt agentis, sed non est necesse,ꝙ sint vniformiter,nam potẽtia actiua est in agente subiectiuæ,actio aũt vt in princ.à quo egreditur, & non vt in quo recipitur,nisi sit simul agens & patiens.

Quarto, tenet philosophus in 8.phys.tex1.5.ꝙ si Deus de nouo inciperet agere,mutaretur,hoc autem non ꝯtingeret, nisi de nouo aliquid in se reciperet,non apparet autem quid sit illud,nisi noua actio , igitur illa esset in eo , & per consequens de facto omnis actio est in agente.

Ad hoc dicitur, ꝙ vtique Deus mutaretur ꝟm opinionẽ philosophi , prout mutari cõmuniter est aliter se habere quàm prius,sed hoc nõ esset ꝟm philosophum , quia in se reciperet nouam actionem,sed nouam dispositionem vel nouam volitionem quàm haberet ad agendum, cum prius non ageret,vt imaginatur Comment.illic in commento 15.licet pro veritate,sua imaginatio esset falsa,vt in lib.12.ostendemus.

Quinto si vnus ignis calefacit duo , aut erit vna actio aut duæ , non duæ, quia vnius agentis est vnica actio, ergo vna, & si vna , aut illa est in passo aut in agente, non in passo , quia qua ratione est in vno est in vtroque, & sic idem accidens esset in duobus subiectis quod est impossibile . ergo est in agente.

Ad hoc dicitur, quòd ex parte principij à quo egreditur, est vna actio, sed ex parte termini & subiecti receptiui, sunt duæ, nec inconuenit, quòd sint duæ ex parte subiecti, sicut nõ inconuenit quòd plures lineæ quæ sunt vnum in centro, plurificentur, ex eo quòd terminantur ad distinctas partes circũferentiæ.

Sexto, pater & filius non se compatiuntur in eodem respectu eiusdem, cum sint respectus oppositi, ergo genero actiua & genero passiua non sunt in eodem, cum sint fundamẽta illorum respectuum.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem, nego ꝙ illa sint fundamenta talium respectuum, cum non maneant. sed dico, ꝙ fundamentum paternitatis, est potentia generatiua, vt ab ea egressus est actus generandi. & fundamẽtum filiationis est potentia passiua, vt fuit sub actu generandi passiuę. Actus autem generandi actiuæ & passiuæ receptus, est in genito, vnde aduerte, quòd ratio propter quàm idem nõ potest esse pater & filius, non est, quia generatio actio & generatio passio non sint in eodem subiectiuæ, sed quia non potest esse idem à quo est generatio, & qui generatur.

Septimo, actio denominat agens, quæro aut denominatione intrinseca, aut extrinseca, non extrinseca, qa denominans aliquid extrinsecæ denominat aliud intrinsecæ, sicut visio denominans lapidem visum extrinsecæ, denominat oculum intrinsecæ, est enim oculus videns visione, quæ est ab eo & in eo. sed si actio denominat agens denominatione extrinseca, non potest assignari quid denominet intrinsecæ, nõ enim denominat passum, dicit enim passum passione & non actione, restat ergo, vt denominet agens intrinsecæ, ex consequenti sit in eo.

Ad hoc dicitur, quòd res quæ est actio denominat agẽs & patiens, agens quidem extrinsecæ, patiens intrinsecæ, sed nõ eodem nomine, sed vnamet res vt est ab agẽte nomine actionis denominat agens, vt est recepta in passo: nomine passionis, denominat patiens, nec est inconueniens idem distinctis nominibus denominare plura, sicut vnamet actio sub nomine doctrinæ denominat docens, & sub nomine disciplinę denominat discens. Hæc de pręsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 16. Si actio immanens est subiectiuæ in agente, & in quibus differt à transeunte.

Quorum vero non est aliquod aliud opus præter actionem in ipsis existit actio. Textu 16.

Circa hunc textum aduerte, quòd philosophus videtur ponere differentiam inter actionem transeuntem, & immanentem, ex hoc quòd transiens est in acto, siue in facto, vt determinatum est in q. praecedenti, immanens autem videtur esse in agente, verum vt habeatur sufficiens differentia inter eas, intendo quærere in quot differunt.

IN HAC quæstione sic procedetur. Primo, pertractabitur triplex opinio, & determinabitur iuxta tertiam. Secundo, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quòd vna opinio quæ est Heruei, in quolibet 2. in q. 8. dicit, quòd differentia sufficiēs stat in hoc, quòd actio transiens est actio causæ efficientis: quoniam efficiens vt efficiens non agit in seipso, nisi per accidens, vt medicus sanans seipsum vnde arbitratur, quòd omnis actio causæ efficientis sit actio transiens. Actionem autem causæ materialis quæ propriæ dicitur recipere, & actionem formæ quæ potest dici, agere formaliter, vt albedo facit album, arbitratur esse actionem immanentem, & quoniam aduertit, quòd actio sic sumpta esset æquiuocæ dicta de immanente, & transeunte, ideo id non habet pro inconuenienti, nam sic dicit in fine determinationis suæ, si autem inuenitur actio manens, & actio transiens, oportet accipere actionem æquiuocæ, sicut facere dicitur æquiuocæ, quando pictor facit parietem album, scilicet effectiuæ, & albedo facit ipsum album, scilicet formaliter, hæc illæ.

Sed si aduertis, hæc differentia apud omnes expositores philosophi est impropria, nec est ad mentem philosophi, cuius signum est, quòd Herueus in tota sua determinatione, non facit mentionem de textu philosophi in 9. metaph. qui est tex. 16. Manifestum est enim ex dicto tex. & ex Cōment. quòd non differt actio immanens à transeunte, quia illa nō est ab efficiente, hæc autem est ab efficiente, imò exemplificat philosophus pro actione immanente, de visione in vidēte,

te,& ſpeculatione in ſpeculante,patet autem ꝙ videns,& ſpeculans ſi in genere cauſæ continentur,hoc erit in genere cauſæ efficientis.Cum igitur hæc opinio ſit impropria, ideò relinquenda eſt.Hic.n.intendimus loqui ad mentē philoſophi.

Eſt alia opinio,quæ tenet,ꝙ differentia ſtat in hoc. Actio tranſiens eſt in paſſo ſubiectiuæ, actio autem immanens eſt in agente,non ꝙ recipiatur in agente vt in ſubiecto, ſed eſt in eo vt in agente, & ſua imaginatio ſtat in hoc. Dicit hæc opinio, verum eſt quòd actio immanens eſt in agente,quia ex quo accidens eſt,oportet quòd ſit in aliquo, & tamen nō ſequitur,quòd ſi eſt in agente,ſit in eo ꝑ modum recepti paſſiuę.Nam licet eſſe in,ſi. cōe nouem gn̄ibus accidentium,diuerſimode tñ, qm̄ illis gn̄ibus accidentium quorum eſſe eſt in quodam informari, conuenit eſſe in, vt in ſubiecto receptiuę,quorum aūt eſſe in quodam facere, illis conuenit eſſe in,vt in agente,& non vt in ſubiecto, & de talibus entibus, eſt actio immanens,& ꝙ licet ſit in agente,non ſit in eo ſubiectiuę,probatur ſic. Omnis actus receptus ſubiectiuæ in potentia receptiua,denominat talem potentiam, ſiue ſubiectū ſuum paſſiuę, quia enim aër recipit ſubiectiuæ illuminationem à Sole,dr̄ illuminatus,& quia aqua recipit calefactionē ſubiectiuæ ab igne,dicitur calefacta. Sed actio immanens quæ eſt in agente,non denominat ipſum paſſiuę. Hæc enim eſt falſa,voluntas in qua eſt volitio eſt volita. Intellectus in quo eſt intellectio,eſt intellectus,ergo & cetera.

Præterea,omnis actus receptus ſubiectiuæ in potentia paſſiua eſt actus imperfecti,quia omnis potentia paſſiua, vt paſſiua eſt perfectibilis,& per conſequens aptus receptus in ea, eſt actus imperfecti,& econtrario,omnis actus qui eſt in aliquo,vt actus perfecti,eſt in eo vt in agente, & non vt in ſubiecto.Sed actio immanens eſt actus perfecti, etiam ſecūdùm Comment.in 3.de anima,commento 41.& communiter tenetur,ergo licet ſit in agente, non tamen ſubiectiuæ.

Sed ꝙ hæc opinio repugnet philoſopho,& doctrinæ ſuæ, ſic oſtenditur.Actio voluntatis elicita actiuæ à voluntate differt realiter à voluntate, ergo ſi eſt in voluntate eſt receptæ in ea ſubiectiuæ. Añs patet,quia ſtat voluntatem eſſe in dormiente,& tñ nullam actionem hr̄e, ꝯñtia probatur, ſi eſt in volunt

voluntate, quæro aut est subsistens, aut inexistens, non primo, quia esset substantia, ergo secundo, ergo cum sit accidēs est informans voluntatem, ergo est in ea vt in subiecto. Præterea, cum communissima ratio accidentis apud philosophū sit esse in subiecto, & secundùm oēs, actus immanens sit accēns præter quàm in separatis, vt declarabitur in 12. lib. ad mentē philosophi, necesse est vt sit in agente subiectiuæ. Præterea, philosophus in 9. lib. metaph. tex. 16. ponens differentiam inter actionem transeuntem, & immanentem, nullam assignat drīam, quo ad esse in, sed tm̄ ex diuersitate termini, & diuersitate subiecti, ꝓut terminus transeuntis est quid operatum ꝑter operationem, ꝙ non contingit regulariter in actione immanenti, & subiectum transeuntis est factum, siue passum, subiectum autem immanentis est agens, vnde exemplificans dicit vniformiter, ꝙ speculatio est in speculante, & ædificatio in ædificato, ex quibus patet, ꝙ intentio philosophi fuit, quòd sicut actio transiens est subiectiuæ in facto, sic immanens est subiectiuæ in faciente, siue in agente.

Rationes autem adductæ pro hac opinione, facile soluuntur nam ad primam dicitur, quòd maior non est vera, nisi in actione transeunte, quę est perfectio passi, ideo denominat ipsum passiuæ. In actione aūt immanenti, qm̄ est perfectio agentis. sufficit ꝙ denominet actiuæ, vt dicatur voluntas volitione volens, & intellectus intellectione intelligens.

Ad secundam dicitur, vt iam diximus supra in q. 7. huius lib. vt declarauimus, quare actio immanens est actus perfecti, vide illic, & inuenies, quòd dicitur actus perfecti, non qa nonsit perficiens id in quo est, sed quia est perfectio, & complementum, & non est via ad perfectionem, vt actio transiēs, quæ est veræ motus physicus.

Est aūt tertia opinio, ſm quam intendo determinare præsens quæsitum. Hæc dicit, ꝙ sufficiens differentia vtriusque actionis stat in tribus. Loquendo pure metaph. & secundùm doctrinam philosophi, vt præseruem me à via Theologi, quā videtur amplecti Paulus Soncinas in lib. 9. metaph. q. 20.

Prima igitur differentia est, ꝙ actio immanēs est subiectiuæ in agente à quo producitur, nam perfectio est subiectiuæ in eo cuius est perfectio. Sed actio immanens est perfectio agent

agentis,vt ſpeculatio ſpeculantis, & fœlicitas fœlicis. Nec valet inſtantia, quam adducit Paulus Sonc. ꝙ Deus poſſet cauſare in intellectu Socratis intellectionem de lapide,quæ eſt actio immanens,& in illo caſu conſtat,ꝙ non eſſet ſubiectiuæ in agente,nam licet Theologus id concederet, tamen Ariſt. negaret. Diceret enim Deum non poſſe cauſare huiuſmodi intellectionem, niſi concurrente intellectu Socr.vt cauſa proxima. Actio vero tranſiens eſt ſubiectiuæ in facto vel paſſo,& hæc differentia eſt manifeſta in tex.16.huius lib. & in commento Comment. eiuſdem textus.

Secunda differentiam eſt, quòd per actionem immanentem ex natura ſui, nullo modo immutatur obiectum circa quod eſt, vt patet, quòd ex eo quòd intelligo, vel deſidero, vel video lapidem, non immutatur lapis, per actionem autem tranſeuntem ſemper immutatur ſubiectum, & aliquid de nouo acquirit vel deperdit,vel qualitatem, vel quantitatem,vel locum,vel formam ſubſtantialem.

Tertia differentia eſt,quòd per actionem tranſeũtem, vniuerſaliter, & ſemper producitur aliquid diſtinctum ab operatione. Quòd cõtingit dupliciter,qm̃ aliqñ tale operatum remanet poſt operationem, vt domus poſt ædificationem, aliqñ non remanet, niſi quandiu eſt operatio,vt ſonus cauſatus in aëre ex citharizatione. Per actionem autem immanentem non vniuerſaliter,nec ſemper producitur aliquid diſtinctum ab operatione,ſed ab vtroq; abſtrahit,nam per aliquam aliquod diſtinctum producitur, vt per actum intelligendi producitur conceptus, per frequentatos actus ſpeculãdi producitur habitus ſpeculatiuus,&per frequentatos actus morales producitur habitus moralis. Per aliquam autem ex ſe nihil producitur,vt per videre præciſæ, aut imaginari, aut velle,aut deſiderare,&c. In his tribus conſiſtit ſufficiens differentia inter actionem tranſeuntem, & immanentem.

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ contra determinationem factam,& maxime contra tertiam differentiam,duo dubia inſurgunt. Primum eſt: dicit philoſophus in 1.Eth.c.1. quòd in quibuſdam artibus operationes ſunt fines, & non aliquod operatum,& exemplificat illic Comment. in commento 1.de arte ſaltandi,& citharizandi, ergo non per om-

nem

nem operationem transeuntem producitur aliquod operatum distinctum ab operatione.

Ad hoc dicitur, vt bene exponit Herueus in 2.quol.q.8. ꝙ philosophus intendit per aliquam artem nihil produci distinctum ab operatione, non absolutæ, sed quod remaneat post operationem,& quia post saltationem, & citharizationem nihil remanet productum per huiusmodi actiones, ideo apud vulgum,& rudes,iudicatur nihil produci, & tamen secundùm recte considerantes aliquid causatur, nam citharizans percutiens chordas per motum localem chordarum causat sonum, qui est qualitas, & saltans mouens se localiter,causat in se calorem, & in animo delectationem.

Secundum est, quia philosophus in 9. metaph. tex.16. & B.Th. exponens,& Côment.in cômento 16. videntur assignare differentiam quasi vniuersalem,inter actionem immanentem,& transeuntem, quòd per actionem immanentem nihil est operatum præter actionem, per actionem autem transeuntem aliquod est operatum præter actionem,ex quibus videtur philosophus vniuersaliter negare,quòd ab actione immanenti aliquid producatur præter actionem, & non solum ab aliqua vt dictum est in assignatione tertiæ drīæ.

Ad hoc dicitur,quòd non est intentio philosophi negare vniuersaliter operatū per actionem immanentem,aliter sibi contradiceret,nam in tex.14.iam determinauerat, ꝙ quędā potentiæ.i.habitus vt scientia,& habitus moralis acquiruntur exercitio.i.frequentatis actibus. Idem tenet in æthicis, constat autem,ꝙ actus morales sunt actiones immanentes, quare &c. Sed intentio sua fuit negare aliquod operatum produci per actionem immanentem,quòd sit finis, & perfectio,& vltimum talis actionis, sicut est in actione transeunte: pro cuius notitia aduerte,ꝙ omnis operatio transiens habet aliquod operatum ad quòd ordinatur,vt ad finem,& vltimum complementum, quod est melius ipsa operatione, vt patet comparando ædificationem domui,sanationem sanitati. Operatio autem immanens,vel non habet aliquod operatum,vt patet in actu sentiendi,vel si habet illud, non est finis,nec complementum talis operationis, imò tale operatum ordinatur ad consimilem actionem immanentem, &

perfe-

perfectiorem eliciendam, vt patet in habitu morali generato ex actibus immanentibus, qui ordinatur ad consimiles actus eliciendos, puta iustitia ad actus iustitiæ, logica ad syllogizandum, &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæstio 17. Si omne quòd habet potentiam passiuam est incorruptibile.

Omnis potentia simul contradictionis est. Textu 17.

Philosophus in hoc tex. declarat, quòd nullum sempiternum est in potentia passiua, quia vt sic esset corruptibile, nam omnis potentia passiua respicit esse & non esse, vt dicit hic philosophus, ideo quæritur si hoc est verum.

IN HAC q. sic te resolues, passiua potẽtia est duplex. Quædam est ad esse substantiale, sicut potentia materiæ primæ. quædam ad esse accidentale, sicut potentia subiecti ad accidens, vt potentia aquæ ad calorem. Omne quod est in potentia ad esse substantiale nondum habitum, vel remotũ est simpliciter corruptibile, quia sicut simpliciter erit per esse substantiale, ita simpliciter desinet esse per subtractionem talis esse, vnde omnia inferiora quorum materia est in potentia passiua ad formam quam non habet ex pñti ad esse substantiale largiendum sibi à tali forma, sunt simpliciter corruptibilia. Dixi autem ad esse substantiale nondum habitũ, vt præseruem me à cœlesti corpore, de quo determinaui in lib. 8. in q. 12. q licet sit habens veram materiam, tamen nõ est corruptibile simpliciter, quia materia sua non est in potentia ad formam quam non habet, nec nisi ad esse quod habet, vide tu illic ne inutilis fiat repetitio. Quòd autem est in potentia passiua ad esse accidentale, siue absolutum, siue respectiuum, est corruptibile ẜm quid, nam sicut per receptionem talis accidentis habet esse ẜm quid, sic per remotionem desinit esse ẜm quid, ex quibus sequuntur duo corollaria.

Primum est, nihil prohibet cœlum, quòd est incorruptibile simpliciter esse corruptibile ẜm quid, nam licet non sit in potentia passiua ad formam quam non habet, est tñ in potentia ad accidens, quòd non semper habet, nam est in potẽtia ad diuersa vbi, puta Sol existens in oriente, est in poten-

tia

tia ad occidens,& Luna est in potentia ad lucem, diuersimode recipiendam à Sole, ſm recessum, & accessum ad ipsum.

Secundum est, ꝙ substantiæ separatæ mouentes corpora cœlestia, nullo modo sunt corruptibiles, quia nõ sunt in potẽtia passiua, vt dicit philosophus in lib. 12. in tex. 30. Quod quidem licet sit verum propriæ de causa prima, in qua actio est substantia, in qua nullum est accidens, nec perficitur aliquo extrinseco, tamen videtur philosophus id attribuere indifferenter omnibus, quoniam illic videtur loqui de omnibus separatis, vt de vno genere, parum distinguẽdo inter ea, quòd tamen ad plenum inuestigabitur in lib. 12. vbi ventilabimus sententiam Comment. & B. Th. super hoc.

Ex his aduerte, ꝙ si ꝓpositio philosophi sic intelligatur, vnumquodque eo modo quo est in potẽtia passiua, est corruptibile, nam si est in potẽtia passiua substantialiter, modo quo dictum est, est corruptibile simpliciter. i. ſm substantiã, si aũt est in potentia passiua accidentaliter, est corruptibile secundum quid, & hæc expositio est ad mentem Cõment. & B. Th. vnde non est vera opinio Scotistarum, qui intelligunt eam sic, omnis potentia passiua est potentia contradictionis .i. ad esse, & non esse simpliciter. Hoc modo accepit eam Ant. And. in lib. 8. in q. 4. vbi determinat, ꝙ ſm Arist. non est materia in cœlo, aliter cœlum est corruptibile ſm substantiam, & fundat se super hanc propositionem. Omnis potentia passiua, &c. patet autem, ꝙ Comment. in lib. 9. in cõmento 17. concedit aliquem modum potentiæ passiuæ in cœlo, sic enim inquit. Sed est possibile, vt in quibusdam æternis sit potentia aliquo modo modorum potentiæ, scilicet passiuæ, verbi gratia, vt partes eorum sint in potentia in aliquo loco, & in aliqua qualitate. Hoc.n. non est prohibitum, q.d. ex hoc.n. non sequitur, ꝙ sint corruptibilia ſm substantiam & istę qualitates quæ possunt esse, & non esse in corporibus cœlestibus, sunt aliæ ab eis, quæ attribuuntur alterationi, vt obscuritas Lunæ, & illuminatio, & similia, hęc Commentat. Concedit igitur potentiam passiuam in cœlo, & nõ concedit potentiam ad esse, & non esse simpliciter: ergo non vbicunque est potentia passiua, est potentia cõtradictionis. s. ad esse, & non esse secundùm substantiam, sed sufficit, vel ſm

substan

ſubſtantiam, vel ſecundùm accidens, & ſic patet, ꝙ falſa eſt ex poſitio Ant. And. ſuper quam fundauit rationem ſuam, qua credidit concludere, ꝙ ſi materia eſt in cœlo, ſecundùm philoſophum cœlum eſt corruptibile ſecundùm ſubſtantiam.

In hoc quæſito non cadit alia difficultas, ideo hæc dicta ſufficiant.

¶ Quæſtio 18. Si materia prima eſt principalior cauſa corruptionis.
Nam ſubſtantia materia, & potentia non actu cauſa huius. Textu 17.

Philoſophus in hoc textu concludit quòd in cœlo non eſt corruptio, nec fatigatio in motu, quoniam non eſt in eis potentia paſsiua, ad eſſe, & non eſſe, nec ad moueri, & non moueri, ſicut eſt in rebus corruptibilibus, cuius cauſa eſt materia, ſupple ſubiecta priuationi, quæ non eſt in cœlo, vt determinauimus in lib. 8. Quæritur ergo, ſi ſola materia eſt cauſa corruptionis, vel ſaltem cauſa principalior.

IN HAC quæſtione non inuenio multam diuerſitatem. Tu tamen aduerte, ꝙ poteſt pertractari phyſ. & metaph. quidem, aſſignando cauſam proximam intrinſecam corruptionis in diuerſo genere corruptibilium, vt in mixtis inanimatis, & animatis, & hoc modo conſiderauit cauſam corruptionis philoſophus in lib. de cauſa mortis, & vitæ in rebus animatis, & nos idem conſiderauimus in noſtro tract. de cauſa mortis, & vitę, vbi aſſignauimus cauſam corruptionis eſſe frigidum, ſiccum, ſicut cauſam vitæ eſſe humidum calidum. Conſiderauit ẽt philoſophus in lib. 2. de gñatione, de cauſa proxima corruptionis in mixtis inanimatis. Hãc diximus in epit. nr̃o ſuper lib. de gñatione eſſe qualitatẽ complexionalẽ cõtinentem virtualiter quattuor elemẽta, & eoꝝ qualitates. Sicut. n. illa qualitas eſt cauſa ꝙ elemẽta conſtituãt mixtum, ita eſt cauſa ꝙ ꝑ actionẽ contrarij agẽtis, mixtum reſoluatur in elementa. De hac qualitate cõplexionali ſatis diximus in nr̃o epit. ſuper lib. de gñatione. Metaph. aũt conſideratur, qñ inueſtigat ꝑciſa prima cauſa corruptionis in oĩ re corruptibili. Cõſiderare. n. naturam rei vt põt eſſe, & non eſſe, & primã

ad

ad vniuersalem huius causam, est officium metaphysici.

Et quoniam intendimus resoluere præsens quæsitum me re metaph. ideo sic proceditur. Primo, ponetur vna distinctio. Secundo, duæ conclusiones. Tertio, soluetur dubium.

Quãtum ad primum aduerte, quòd causa intrinseca corruptionis in omni composito corruptibili potest esse duplex. s. primo prima vniuersalissima, & secũdaria. Primo prima vniuersalissima est illa, quæ in omni re corruptibili inuenitur, nulla facta exceptione, & ad quam fit suprema resolutio in assignatione causarum corruptionis, puta si lapis corrumpatur pp A, B, C, & A, reducatur in B, & B, in C, C, erit primo prima vniuersalis causa. Secundaria est illa, quæ non ex se, sed quia reducitur in primo primam vniuersalem causam.

Quãtum ad secũdum sit prima cõclusio. Causa intrinseca primo prima vniuersalissima corruptionis in omni composito corruptibili est materia adiuncta priuationi, ꝓbatur. Materia adiũcta priuationi est principium primũ, & vniuersalissimum essendi, & nõ essendi, vt visum est in lib. 7. & declarauit philosophus in 1. phys. tex. 81. quòd priuatio machinatur ad maleficium, quia. s. ex quo est in materia suba alicui formæ nõ complenti potentionalitatem materiæ, est causa, ꝙ materia expoliatur illa forma, & recipit aliã, qua priuata erat. Et in 1. de gñatione text. 17. reducit ꝑpetuitatem gñationis, & corruptionis in materiã subiectã priuationi, vt in principiũ primo primum, & vniuersale essendi, & nõ essendi, ergo &c. Præterea determinatum est supra in lib. 8. ꝙ si forma cęli vniretur materiæ rerum inferiorum, cœlum esset ex natura sua corruptibile. Quòd vtique cõtingeret non pp formam cęli, quæ cum non sit elementatis, nõ habet contrarium, ergo pp materiam cõiunctam priuationi, qualis est materia rerum inferiorum, de qua locuti sumus in lib. 8. q. 14 Præterea causa primo prima vniuersalis intrinseca corruptionis subſtãtialis necesse est reduci in aliqđ principiũ intrinsecũ subſtãtiale. Tale aũt principiũ nõ est nisi forma, & materia ex 1. phys. loquẽdo de principio ꝑ se. Sed forma nõ põt esse hmôi causa primo prima vniuersalis, qm̃ cũ forma sit actus, ei ꝯuenit esse principiũ essendi, & nõ oppositi, vñ philosophus in 1. ph. tex. 81. dixit pp hoc, formã esse quoddã diuinũ, econtrario aũt est de pri-

uatione,ergo tale principium erit materia adiuncta priuationi. Dico autem adiuncta priuationi,qm̃ materia ex se præcise non est causa huius,vt determinauimus in 8.q.12.

Secunda conclusio, causa secundaria corruptionis in quolibet composito inferiori est forma,probatur. Ideo vnumquodque compositum inferius corrumpitur, quia forma separatur à materia,ideo separatur, quia non terminat potentialitatem materiæ,ideo nõ terminat, quia non dat omnem modum essendi,quem dãt aliæ formæ receptibiles in materia,quibus existit priuata, & sic est status in materia sub priuatione.ergo forma est cã secũdaria &c.p̃ntia patet,ex declaratione data de cã secũdaria. Sed aduerte,ꝙ esse cãm secundariam corruptionis non conuenit oĩ formæ vniformiter.nam quædã est forma subsistens,quę nõ pendet à materia ẜm esse vt aĩa nostra,de qua determinauimus in iij,de aĩa esse indesinibilem,ẽt ad mẽtem philosophi,& hæc est cã corrupt.hoĩs, ex eo solo,ꝙ sepatur à materia ꝑ actionem contrarij agẽtis debilitãtis & corrumpentis dispõnes,quibus seruabatͬ in materia.Quædã est forma nõ subsistens,dependẽs à materia ẜm esse,eo ꝙ est educta de potẽtia materiæ, quales sunt oẽs formæ rerum inferioꝝ, excepta anima intellectiua,& istæ sunt causa secundaria corruptionis,non solum quia separantur à materia,sed quia ex separatione desinunt esse.

Quãtum ad tertium aduerte,ꝙ aliquibus videtur formam non solum secundariam,sed & principalem causam esse corruptionis,qm̃ cum generatio & corruptio sint oppositæ, qđ est principalis causa generationis,per sui acquisitionem, est principalis causa corruptionis per sui deperditionem,cõstat autem ꝙ forma est principalis cã gñationis, qm̃ dat esse rei. & generatio est ꝑgressus à nõ esse ad esse. ergo ẽt est ad principalis cã corruptionis, qm̃ ex eo ꝙ remouetur forma à materia,est ꝑgressus ab esse ad nõ esse,quæ est rõ corruptionis.

Ad hoc,negatur maior,quia non est eadẽ rõ de generatione &corruptione,nam pręcisa causa intrinseca & prima,qua res producibilis trahitur de potentia ad actu, vel de esse in potentia ad esse in actu. est forma,qm̃ est actus,ideo est principalis causa generationis, ita ꝙ non est reducibilis in aliam. Quòd aũt res genita desinat esse,nõ est causa prima ipsa forma,

ma, vt separatur à materia. sed est ipsa materia vt subiecta priuationi. nam si materia non esset subiecta priuationi formæ quam nõ habet, nunquam denudaretur forma quam habet, sicut diximus supra de materia cœli. & ꝓpea deperditio formæ, non est principalis, sed secũdaria causa corruptionis. Reducitur.n.in materiam adiũctam priuationi, vt si quærat, quare lapis corrumpitur? Rñdetur, quia desinit esse. Quare desinit esse? qa separatur forma à materia. Quare separatur? qa est in materia coniũcta priuationi alterius formæ, & hic est status. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qõ 19. Si ad hoc ꝙ de aliquo hẽatur sciã, necesse est vt sit actu, vel reducatur de potentia ad actum.

Quare palàm, quia potentia entia, ad actum reducta inueniuntur, causa vero, quia intelligentia actus. Tex. 20.

Circa hunc tex. in quo philosophus comparat actum potentiæ quo ad intelligentiam, quæritur, si vnumquodque ad hoc quod intelligatur, sit necesse vt sit actu. vel reducatur de potentia ad actum, ita quòd antequam sit actu non potest cognosci.

IN HAC q. sic procedes, pones aliquas distinctiones. Secundo, ꝯclusiones responsiuas. Tertio, solues duo dubia.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio, sciẽtia potest dupliciter considerari. Primo, quo ad acquisitionem. Secundo, quo ad vsum post acquisitionem.

Secunda sciã potest esse de ente reali, & dicitur scientia realis & de ente rõnis, & dicitur scientia rationalis, vt logica.

Tertia scientia potest acquiri per inuẽtionem, vt acquisierunt primi auctores, & per doctrinam, vt acquirunt discipuli ex doctore & stud.

Quarta. Rem esse actu, põt intelligi tripliciter. Primo, ꝙ sit in actu exñtiæ, & hoc tripliciter, vel semper, vt incorruptibilia, vel successione continuata indiuiduoꝝ, vt homo, leo, equus, &c. Vel successione discontinuata indiuiduorum, quæ tñ non deficiunt in tp̃e congruo, vt rosa, quæ licet non sit oĩ tẽpore, tñ regulariter nõ deficit in vere. Secũdo ꝙ sit in actu

quidditatiuæ,& est illud in actu hoc modo,de quo semper verificantur prædicatur sua quidditatiua,ẽt remota actuali existentia,vt hõ est aĩal. Nam ẽt si nullus homo existeret, hæc est vera,hõ est animal,vt alias ꝓbabitur. Tertio,ꝙ sit in actu nõ repugnanter,& illud est in actu hoc modo,quòd licet nõ existat actu,tamen non repugnat sibi actu existere. Per oppositum autem,cuicunque repugnat actu existere, dicitur hoc modo non esse actu,vt diametrum esse assimetrum.

Quantum ad secũdum sit hæc prima conclusio. De quocunque hr̃ scientia realis,& acquiritur ꝑ inuentionem,necesse est illud esse in actu existentiæ,siue habeat esse à se, siue ab alio,dico.Primo,sciẽtia realis,qm̃ de quo hr̃ scientia rõnalis, vt de ente rõnis, non est aptum existere actu nec ꝑ se nec inhærenter,vt declarauimus in lib.6.in q. vltima,sed sufficit ꝙ sit in intellectu in esse obiectiuo.cognito,dico. Secundo,& acquiritur ꝑ inuentionem,vt excludã eam,quæ acquiritur ꝑ doctrinam,& excludam vsum sciẽtiæ,siue acqratur ꝑ inuentionem,siue per doctrinam.De his.n.ponam cõclusionem sequentem.Hanc igitur conclusionem sic declaratam ꝓbo. De quocunque ente reali acqritur sciẽtia realis ꝑ inuentionem est tale,ꝙ mouet actu intellectum ad sui cognitionẽ,Sed mouere actu nõ est nisi existentis actu,qa actio, ꝙ motus supponit esse agẽtis,& mouẽtis,ergo &c. Præterea. De quocunque hr̃ scientia per inuentionem,aut hr̃ à priori,aut à posteriori, si à priori,ergo per ꝓpriam speciem impressam in intellectu & extractam à phantasmate, sed phantasma nõ accipitur nisi à sensu exteriori,aut ẽm totum,aut ẽm partem,vt determinauimus in 3. de anima. Nam & phantasia est motus factus à sensu in actu. Sed sensus exterior non mouetur nisi ab obiecto existente actu,vt experimur, ergo &c. Si à posteriori,ergo hr̃ sciẽtia de re per cognitionem sui effectus. Sed effectus existens demonstrat causam existere,aut semper, aut tp̃ibus congruis,ergo de tali causa nõ scientia per inuẽtionem, nisi actu effectus existat semper,vel determinatis tp̃ibus,& hanc conclusionem esse de mẽte philosophi patet, ex eo quòd dicit in lib.9.metaph.tex. 20. quòd geometre nõ inueniunt ꝑ scientiam diagramata,nisi actu diuidant,vt ꝙ triangulus habeat tres æquales duobus rectis &c. Ad huius confirmationẽ

dicit philoſophus in 1. phyſ. ꝙ omnis ſcientia ſupponit de ſubiecto qa eſt, vbi Cõment. loquens de ſcientia ꝑ inuentio nem inquit, vt geometra ꝑponat triangulum, & ſciet quid ſignificet nomen eius, & ꝙ ipſa res eſt inuenta, conſtat aũt ꝙ rem eſſe inuentam, eſt rem depreſſam exiſtere. Dixit. n. philo ſophus in 1. poſter. ꝙ deficiente nobis aliquo ſenſu &c. Con ſtat autem ꝙ illic loquitur de ſcientia per inuentionem, qm̃ pro ratione aſſignat, quòd non cognoſcimus vniuerſalia, niſi per inductionem, inductio autem non habetur niſi de ſingu laribus, ſingularia vero non cognoſcuntur niſi ſenſu, ſenſus autem non ſentit, niſi exiſtens, quare &c.

Secunda cõcluſio, ſi ſumatur ſcientia realis, quo ad vſum eius, vel vt acqritur per doctrinam, nõ eſt neceſſe rem ſcitam eſſe actu exiſtentiæ, ſed ſufficit ꝙ ſit in actu quidditatiuæ, vel non repugnanter. Hãc ſic declaro. Qñ quis de aliquo obiecto, puta de roſa inuenit ſciẽtiam, tunc iam habet in intellectu ſuo ſpeciem intelligibilem roſa, quæ remanet in intelle ctu, ẽt non exiſtente roſa in rerum natura, nam ſpecies ſenſi bilis, ſiue ſenſata roſæ cõſeruatur in phantaſia, remota roſa, ergo multo magis remanet ſpecies intelligibilis in intellectu, cũ ſit immaterialior. Tunc ergo poteſt intellectus actua tus ſpecie intelligibili roſæ, conſiderare de roſa, ẽt ꝙ non ſit roſa, & vt ſic vti ſciẽtia inuenta de roſa, & demõſtrare ꝓprietates eius per rõnem ſuam quidditatiuam, qm̃ prædicata q̃ditatiua ſemper verificãtur de roſa. Præterea. Diſcipulus ex auditu poteſt in phantaſia ſua formare phãtaſma alicuius rei, quàm nunquam vidit, ex phantaſmate aũt poteſt extrahi ſpecies intelligibilis repręſentatiua rei non viſæ, & forte ꝓ illo tempore non exiſtentis, & tunc diſcipulus actuatus tali ſpecie, poteſt ex doctrina docentis acquirrere ſcientiam rei nõ exiſtentis, dũmodo ſit actu quidditatiuę, vel nõ repugnanter, modo quo ſupra expoſitũ eſt. Patet ergo, ꝙ quo ad vſum ſcientiæ inuẽtæ, & quo ad acquiſitionem ſcientiæ ex doctrina, non eſt neceſſe rem ſcitam eſſe in actu exiſtentiæ &c.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ex determinatione facta, oriuntur duo dubia. Primum eſt, quia dicit philoſophus in 1. poſter. loquens de ſcientia vniuerſaliter, quocũque modo acquiratur ꝙ de ſubiecto ſupponitur quia eſt, ergo in omni

ſcientia ſupponitur ſubiectum eſſe. ergo non ſolum in ſcientia habita per inuentionem vt videtur determinatum.

Ad hoc dr̃, ꝙ in oĩ ſcientia quocunque modo acquiratur ſupponitur quia eſt de ſubiecto, ſed diuerſimode, nam ſi acquiritur per inuentionem ſupponitur exiſtere, modo quo determinatum eſt in 1. concluſione, ſi autem acquiritur per doctrinam, vel ſi conſideretur quo ad vſum poſtquam inuenta eſt ſcientia, ſupponitur ac ſi exiſteret, ex quo ſibi non repugnat eſſe. & ſic diuerſo modo eſt exponendus tex. philoſophi, ſicut diuerſo modo acquiritur ſcientia.

Secundum eſt quia ex diſtinctione data de triplici eſſendi actu, videtur ſequi, ꝙ etiam natura rei non exiſtente, propoſitiones 1. & 2. modi per ſe ſint vere, quòd videt̃ repugnare philoſopho, apud quem fuit hoc principium. Ab eo quòd res eſt vel non eſt, dicitur oratio vera vel falſa.

Pro reſponſione ad hoc, aduerte, quòd realiſtæ & terminiſtæ ab antiquo in præſenti dubio diſcordant. Nam realiſtæ cum quibus concordant antiqui & veri philoſophi, tenent, ꝙ omnis propoſitio cathegorica ſimpliciter neceſſaria & affirmatiua eſt ſemper vera, etiam re exiſtente, vel vt alij dicunt, ſine conſiſtentia ſubiecti, fundamentum eorum eſt, quia tenẽt quòd ſit per accidens rem, vt ſcibilem exiſtere, eo quòd ſpecies intelligibilis non repręſentat exiſtẽtiam, imò abſtrahit ab exiſtentia & non exiſtentia, ſed repræſentat prædicata per ſe, ex quo ſeq̃tur ſm̃ eos, quòd in tali ꝓpoſitione copula verbalis non dicit de neceſſitate exiſtentiam, ſed habitudinem, vel ordinem, aut naturalem conuenientiam prædicati ad ſubiectum, prout prædicatum ex natura ſua ſemꝑ eſt aptum verificari de ſubiecto. Terminiſtæ aũt tenent oppoſitũ, & fundamentum eoꝝ eſt, quia opinantur copulã verbalem ſemper ſignificare actum eſſendi. i. exiſtentiam, dummodò propoſitio ſit affirmatiua, & de terminis poſitiuis. De propoſitione aũt negatiua & de terminis negatiuis, aut priuatiuis ſecus eſt. Qm̃ in his copula verbalis potius negat quàm ponat exiſtentiam. Nam in hac. Cęcitas eſt in oculo, ſenſus eſt, viſus non eſt in oculo apto hr̃e viſum, & intentionem ſuam fundant ſuper dictum philoſophi in prædicamentis, ab eo ꝙ res eſt vel non eſt dicitur or̃o vera vel falſa, & qm̃ B. Th. vt diffuſę declarat

rat Cap.in 1.dist.8.q.1.conclusione 1. vbi defendit primam rationem, B.Th. pbantis in quo B.Th.haberet distingui esse ab essentia, tenet cum realistis, ideo volo soluere fundamentum terministarum contentum in argumento facto.

Tu igitur aduerte, quòd tex.philosophi pôt dupliciter intelligi, put ly est dupliciter exponi. Nam primo pôt exponi pro exñtia rei, vt sit sensus. Ab eo quòd res est vel nô est.i.ab eo quòd res existit, vel nô existit &c.& hic sensus negatur à realistis. & dñt philosophum non locutum esse in tali sensu, super quem tñ se fundant terministæ, secundo p esse essentiæ, non quidem ad sensum aliquo℞, q ponunt esse rei qdditatiuum extra causas suas, sed ẽm verificationem prædicato℞ per se de essentia rei. Quæ quidem verificatio competit essentiæ rei, ẽt re non existente, nam rei essentia est talis naturæ, ꝙ prędicata sua essentialia, semper respiciunt ipsam. Quoties.n.præsentatur lapis intellectui, vt quoddam intelligibile, statim sibi occurrit vt ens, vt substantia, vt corpus. etiã dato ꝙ lapis non existat, & in hoc sensu est intelligendus text. philosophi, vt dicatur sic. Ab eo quòd res est.i.ex eo quòd res est talis naturæ, ꝙ ex se verificantur talia vel talia pdicata de ipsa re, dicitur oratio vera. Nam quia ex natura hominis verificatur risibile de homine, ideo hæc est vera, homo est risibilis, & qa ex natura hois non verificatur rudibile de hoie, ideo hec est falsa, hõ est rudibilis.& sic patet ꝙ argm̃ nihil ꝯcludit, qm̃ procedit ẽm sensum primum, quem non admittimus.

Hic q̃runt aliq. & pcipuæ Paul.Sonc.vtrum res ante sui pductionem hẽant esse quidditatiuum, & qm̃ Paul.sufficiens est in hoc.& complectitur totam mentem Cap.in 1.dist.8.q.1.conclusione 1.iõ nolo in hoc me occupare, sufficiãt tibi illi p defensione viæ Thom. Hæc de pñti quæsito dicta sint.

¶Qõ 20.Si compositioni & diuisioni intellectus correspondent compositio & diuisio realis in re.

Qm̃ aũt ens dicitur, & non ens, &c.vsque ibi. Hoc aũt in rebus est cõponi & diuidi. Tex. 21.

Circa hunc tex. quaritur si dictum philosophi est verum, & in quo sensu. & an in omnibus rebus vniuersaliter.

IN HAC q.sic ꝓcedes. Primo, aduerte, ꝙ cum philosophus dicit in tex. præposito. Hoc aũt maxime propriæ, aut verum aut falsum, &c. intendit de vero, & falso solum, vt est in secunda operatione intellectus, nam declarans mentem suam paucis interpositis inquit, vnde verus est diuisum, putãs diuidi, & compositum, componi, & id præpono, q̃m non oportet in præsenti quæsito inuestigare, si dictum philosophi verificatur etiam in prima operatione intellectus, vt faciunt aliqui quæstionantes. Determinatum est enim in lib. 6. ꝙ veritas, & falsitas per se non sunt, nisi in secunda operatione intellectus, in prima autem per accidens. Secundo, pro decisione quæsiti pones duas conclusiones responsiuas.

Prima, est in rebus compositis, & materialibus compositio, & diuisio intellectus, circa quas est verum, & falsum, per se fundantur super compositionem, & diuisionẽ, quæ est in re, ꝓbatur. Compositio, & diuisio intellectus negociantis circa res cõpositas, & materiales causatur ex reali cõpositione, & diuisione, quæ est in re, ergo fundatur super cõpositionem & diuisionem rei, consequentia patet. Añs aũt est Arist. in p̃senti tex. inquit .n. intellectus est verus putans compositum esse cõpositum in re, vt homo est albus, & diuisum ab alio esse diuisum, vt homo nõ est asinus, econtrario aũt mentem intellectus cõponens non compositum in re, vt homo est lapis, & diuidens non diuisum, vt homo nõ est animal. Q̃m igitur ab eo ꝙ res est vel non est causatur veritas, vel falsitas, in oratione, si res est composita, oratio affirmatiua est vera, & negatiua est falsa, si diuisa ab alio, oratio negatiua est vera, & affirmatiua est falsa, & si quæras in particulari, quo compositio intellectus cõpositioni rei respondet, & diuisio diuisioni. Respondeo non recedens ab intellectu B. Th. ꝙ in rebus cõpositis, cõpositio formæ, & materiæ, vel eorum quæ se habet vt forma, & materia, vel cõpositio subiecti, & accidentis, se habent vt fundamentum, & causa veritatis incõpositione, quam in se format intellectus, & voce exprimit, v.g. veritas huius cõpositionis. Sortes est homo, causatur ex cõpositione huius animæ humanæ, ad hanc materiam indiuidualem, qua sortes est hic homo, & huius homo est albus, causa veritatis est cõpositio subiecti, & accidentis, in diuisione aũt. Diuisio rei

à re

à re est causa veritatis,vt hæc est vera,homo non est lapis,qa distinguitur homo à lapide , ita quòd non possunt simul esse &c.hoc dico quia licet forma,& materia, subiectum,& accidens distinguantur realiter,sunt tamen vnibilia, quòd nō contingit in distinctis supposito.

Secunda est.Compositioni,& diuisioni intellectus negociantis circa substātias simplices,& immateriales, non correspondet cōpositio;& diuisio realis in re,ꝓbatur.In re simplici, et immateriali nulla est cōpositio realis , aliter non esset simplex,qm̄ compositio,&simplicitas respectu eiusdem sunt oppositæ,ergo compositioni intellectus in talibus non correspondet &c.ex quo sequitur,ꝙ non eodem modo est veritas in simplicibus,&compositis,nam sicut esse non est vniformæ in eis,sic nec veritas.Constat autem ꝙ esse rei compositæ consurgit ex componentibus, esse autem rei simplicis cōpetit ei absque compositione,sed ex simplici natura sua , idē dicendum est de veritate , quoniam sicut res se habet ad esse ita ad veritatem vt dictum est in 2. lib. tex. 4.

Tu tamen aduerte , ꝙ pro veritate non datur sub̄a oīno simplex,nisi prima causa. in qua,qn̄ aliqua perfectio prædicatur de ea , tali compositioni intellectus nulla correspondet cōpositio in re,vt in hac,Deus est iustus, Deus est sapiens,id est re signatur ꝑ prædicatum,& subiectum, vnde Comment. dicit in 12.in commento 39 ꝙ in Deo idem,&dispositum.i. ꝓdicatum,& subiectum &c.Quantū igr̄ ad alias sub̄as abstractas, nihil prohibet compositioni intellectus correspondere cōpositio in re,saltem ex subiecto,et accidente . verum quia Arist.& Comment.& B.Th.in hoc loco loquuntur de omnibus,vt de vno genere , ideo pro nunc supponatur esse eadem ratio de omnibus , donec simus in lib. 12. vbi assignabimus differentias inter primam causam,et alia separata .

Vltimo aduerte , ꝙ quidam dant instantias contra primā cōclusionem,dicentes ꝙ in hac cōpositione,non est non ens non corrn̄det compositio in re, qm̄ cōpositio est ꝓprietates entis,ergo nō conuenit non enti . Item,qn̄ prædicatur idem compositum de seipso,vt homo est homo, nō correspondet cōpositio in re,quia nihil cōponit cum seipso.Itē nullo homine existente,hæc est vera. Sortes est homo,et tamen nul-

la compositio correspondet in re, si per casum nec sortes, nec homo existit.

Sed inspecto sensu philosophi, instantiæ nullæ sunt. Intē dit.n.philosophus de cōpositione, & diuisione intellectus in rebus cōpositis, quæ constant ex terminis positiuis significātibus rem extra animam, & nō ex terminis negatiuis, aut priuatiuis, & ideo instantia prima nihil valet. Item instantia secūda nihil valet, quia qñ idem prędicatur de seipso, est idem iudicium, sicut de re simplici, de qua formata est secunda conclusio negatiua. Ad tertiā dico, ꝙ licet de facto non correspōdeat compositio in re posito illo casu, tñ aptitudinaliter corrñdet, quæ saluatur ēt re non existente. Nam dum dico. Sortes est homo, ly est, non dicit actualem existentiam subiecti, sed habitudinem prædicati ad subiectum, quòd ex natura rei semper est natum cōuenire subiecto, & verificari de eo, & aduerte, ꝙ aliqui realistæ inter quos est Iand. qa nesciuerunt saluare, qūo huic compositioni. Sortes est hō correspōdeat cōpositio in re, posito quòd sortes nō sit, dixerunt hanc esse falsam. Sortes est hō, similiter istam, homo est animal, posito ꝗ homo non sit, & nō aduerterunt quòd ad veritatē talium sufficit correspondentia compositionis in re actualis, vel aptitudinalis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 21. Si contingit deceptio circa quodquid est, & circa substantias incompositas, siue abstractas.

Decipi enim circa quodquidest non est, sed aut ſm accidens, similiter autem circa substantias incompositas non enim ēst decipi. Textu 22.

IN HAC quæstione sic procedes. Primo, declarabis quid sit decipi, & in quo differt ab ignorare. Secundo, pones conclusiones responsiuas. Tertio, quoniam determinabitur quòd circa substantias incompositas, siue abstractas non contingit nobis deceptio, sed ignorantia, declarabis qualis est hæc ignorantia, & quomodo potest concordari textus comment. cum textu, quem exponit B.Th.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ ignorare ꝓprię est, nullo modo intellectu attingere obiectum scibile, siue sit simplex, siue compositum, sicut merus idiota, nihil penitus sciens de

eclypsi,

eclypsi,nec de anima,nec de intelligentijs,dr̄ propriæ ignorans. Decipi aūt,vel deceptio propriæ est habitus erroneus, quo aliq̄d scimus de re,& aliquid nescimus,siue ignoramus, non solum ignorantia simplicis negationis, sed male dispositionis,sicut qui scit hoīem esse animatum,& animal,sed nescit animam humanā esse immortalem,imò tenet oppositū. Differunt aūt, q̄m ignorantia propriæ est tantum circa simplicia,q̄m si attingimus ea,scimus,si non attingimus, ignoramus.Deceptio autem propriæ est circa composita,q̄m possumus de eis aliquid scire,puta genus,& nescire differētiam.

Quantum ad secundum, ponuntur tres conclusiones responsiuæ quæsito.

Prima est.Deceptio non contingit per se in intellectu circa quodq̄dest,siue circa diffinitionē,probatur,nulla potētia cognoscitiua decipitur p̄ se circa ꝓprium obiectum,dūmodo remoueatur omnis indispositio ex parte potentiæ, & ex parte obiecti.Sed intellectus est potentia cognoscitiua,vt ab omnibus conceditur, & suum ꝓprium obiectum, est ipsum quodquidest ex 3.de anima tex.26.ergo &c.Maior est philosophi in 3.de aia in eodem textu,vbi loquēs de vero,& falso vult,ꝙ intellectus q̄ est ipsius quodq̄dest,ſm quòd intelligit q̄d est res semper sit verus, & nō ſm quòd intelligit aliquid de aliquo.i.cōponit aut diuidit,vnde sicut visus, inq̄t philosophus nō decipitur in ꝓprio obiecto,sic nec intellectus in cognoscēdo quodq̄dest,sicut aūt decipitur visus in iudicādo de coniunctis proprio obiecto,puta si coloratum est homo, vel aliud,sic decipitur intellectus in componendo,& prædicando aliquid de aliquo,puta,quòd cœlum est immobile.

Secunda est. Deceptio contingit p̄ accidens in intellectu, circa quodquidest,probatur.Deceptio contingit per accidēs in sensu circa proprium sensibile, ergo & in intellectu circa ꝓprium intelligibile,quod est ip̄m quodquidest. ꝯña patet, q̄m ſm philosophum vbi supra, sicut se habet sensus ad proprium sensibile,sic ītellectus ad proprium intelligibile. Añs autem patet ad sensum, q̄m si organum sit indispositum sicut lingua febricitantis, iudicat dulce amarum, idem contingit visui ex medio indisposito, sicut aēre existente nubiloso,vel repleto vaporibus calidis,iudicat nubem albam esse

ſe rubeam, idem contingit ex indebita diſtantia ſenſibilis ad ſenſum, vt qui iudicat de magnitudine rei, à valde remotis. Eodem modo contingit deceptio per accidens in intellectu, circa quodquideſt. Quòd quidem contingere poteſt duobus modis. Primo, male ordinando, & componendo partes diffinitionis, vt ſi quis componeret animal rationale cum immortali, & diceret, quòd homo eſt animal rationale immortale, deciperetur ex eo ꝙ partes incompoſſibiles adinuicem componeret, non enim ſtant ſimul animal rationale, & immortale, ſed mortale. Secundo, male applicando, diffinitionem diffinito. Stat enim ꝙ partes diffinitionis ſint bene ordinatæ, & tamen aliquando applicatur diffinitio alteri, cui non conuenit, vt ſi quis diffinitionem trianguli applicaret quadrato deciperetur per accidens, quia non inquantum diffiniens, ſed inquantum male ordinat, vel male applicat, decipitur, nam ſi diffiniens bene ordinat partes diffinitionis, & bene applicat, ſemper eſt verus, & nulla fit deceptio.

Tertia eſt. Circa ſubſtantias incompoſitas abſtractas, nõ contingit deceptio in intellectu, ſed ignorantia. Antequam probemus hanc cõcluſionem aduerte, ꝙ qñ philoſophus dicit, circa ſubſtantias incompoſitas nõ eſt decipi, ſupponit ꝙ intelligantur ſm naturam ſuam, & nõ ex ſenſibilibus effectibus, nã ſi ſic, intelligentur more reꝝ compoſitaꝝ, & formabimus conceptus compoſitos ex gñe, & dñia, vel aliquo loco dñiæ, & dato ꝙ non veræ componantur ex gñe, & dñia, non inconueniet, ꝙ cognoſcamus ſubſtantiam incompoſitam, & ſimplicem, quo ad ꝑdicatum gñicum, & non quo ad prædicatum differentiale, & tunc poterit eſſe deceptio in intellectu, quia vt ſic cognoſcet incompoſita ꝑ compoſitionem, & diuiſionem, ſicut intelligit compoſita, ſi aũt intelligẽrentur ſm naturam ſuam, intelligerentur ſimplici intuitu, abſque cõpoſitione, & diuiſione, & diſcurſu. Aduerte ẽt, ꝙ vt dictum eſt in q. præcedenti, licet pro veritate non detur ſubſtantia incõpoſita, & omnino ſimplex, niſi prima cauſa, tñ quia Ariſtot. Cõment. & B. Th. hic loquuntur de omnibus, vt de vno gñe, ideo probabitur abſolutæ, ꝙ in abſtractis non contingit deceptio, ſed ignorantia, & arguitur ſic. Circa ea eſt deceptio in quibus cõtingit aliquid ſcire, & aliquid neſcire. Dictũ eſt enim

enim ꝙ deceptio est habitus erroneus, quo cōtingit aliquid scire, & aliquid ignorare. Sed in substantijs incōpositis abstractis non contingit aliquid scire,& aliquid ignorare, qm̄ cum sint simplices,&indiuisibiles,vel simpliciter scimus eas, vel simpliciter ignoramus,supposito vt dictum est, quòd intellectus tendat in cognitionem earum secundùm naturam suam,& non more substantiarum compositarum.

Quātum ad tertium aduerte,ꝙ tex.philosophi, quē exponit B.Th.est negatiuus,sic.n.inqt, falsum vero nō est nec deceptio,sed ignorantia nō qualis cecitas. Cęcitas.n.est vt vtique si intellectiuum oīno non habeat aliquis.Text.aūt Cōment.partim est negatiuus,partim affirmatiuus,sic.n.inqt, & hoc nō est falsum,neq; deceptio,sed ignorātia, non sicut cęcitas,ista.n.ignorātia est sicut cęcitas intellectus, cum nullus eoꝝ habuerit intellectum oīno, & aduerte, ꝙ sicut non vnr concordare text.sic nec concordat expositio B.Th. cum expositione Cōment.nam dicit B.Th. ꝙ illa ignorantia nō est talis priuatio,qualis est cęcitas,quæ est priuatio potētiæ visiuæ,esset autem illa ignorantia similis cęcitati, si quis nō haberet vim intellectiuam ad attingendum substantias separatas,vnde asinus habet ignorantiam substantiarum separatarum,sicut oculus cæcus ignorantiam coloꝝ, nam sicut oculus cęcus nō videt,nec videre potest colores, quia est non habēs potētiam visiuam,sic asinus nec cognoscit,nec cognoscere pōt abstracta,quia non habet intellectum. Homo aūt quia intellectum habet,potest cognoscere potentia remota, vnde se habet homo ad cognoscendum separata sicut oculus non cęcus,sed conclusus, aut velatus ad videndum colores, Cōment.autem exponit affirmatiuę,& dicit,&cum dicimus, ꝙ apud nos nō est verum de substantijs simplicibus,non intēdimus,ꝙ accidit nobis error,qui est ignorantia ſm habitū, sed accidit priuatio veritatis,quæ est ignorantia tm̄,& hęc in virtute rōnali.i.in intellectu,sicut cęcitas in oculo,& innuit per hoc,ꝙ non intelligere res separatas per intellectum humanum est in intellectu in primo.i.in princ. qn̄ est sicut tabula rasa,simile cęcitati in oculo,antequam perficiatur intellectus,eo.s.modo quem imaginatus est ipse Comment.in 3. de anima commento 35. Hæc fuit expositio Comment. ex qua

qua constat, quòd licet arbitretur hominem antequam perficiatur p scientias speculatiuas, nõ posse intelligere abstracta quidditatiuæ, sicut nec oculus cæcus colores, tñ in vltimo statu si intellectus agens vnietur intellectui possibili vt forma, potest intelligere, & de facto intelliget. Mens autem B.Th. in tota doctrina sua fuit, quòd homo pro hac vita, nõ potest ad cognitionem talem peruenire, & ideo non est quærenda aliqua concordia inter B.Th.& Comment.in hoc, sicut determinauimus in lib.2.contra Scotum, & Comment.

Sed contra hoc vr̃ esse corollarium, quòd facit B.Th.post expositionem tex.Dicit.n.sic, ex quo patet, quòd ſm̃ sententiam Arist.humanus intellectus põt pertingere ad intelligẽdũ substantias simplices. Quòd vr̃ sub dubio reliquisse in 3. de anima. Nec valet dicere, vt quidam dñt, quòd B.Th. intẽdit sententiam Arist.fuisse, quòd intellectus humanus põt in hac vita intelligere substãtias simplices, nõ quidditatiuæ, sed quantum ad quia est, siue ab effectu. Hoc inquam nõ valet, qm̃ cum dicit philosophus in tex. ꝙ circa substantias incompositas non est deceptio, sed ignorantia, supponit ꝙ intelligantur ſm̃ naturam suam, & non ex sensibilibus effectibus, aliter intelligerentur per cõpositionem, & diuisionem, more rerum compositarum, & sic circa eas posset esse deceptio, vt declarauimus in tertia conclusione huius quæstionis.

Nec etiam valet diceret, quòd B.Th. intendit nõ pro hac vita, sed postquam erit intellectus separatus à corpore. Hoc inquam non valet, quoniam dicit B.Th.Quòd videtur.s.philosophus sub dubio reliquisse in 3.de anima. Cõstat autem quòd in 3.de anima in tex.36.mouet dubium, & non soluit, vtrum intellectus existens non separatus à magnitudine.i.à corpore intelligat aliquod separatorum, ergo videtur B.Th. in hoc loco concordare cum Commentatore quòd.s.intellectus humanus potest existens coniunctus intelligere quidditatiuæ entia simplicia, id est abstracta.

Rñ. Hoc argm̃ semper reputaui difficile in via nostra, & qm̃ teneo, ꝙ philosophus in hoc 9.in tex.22.intendit de cognitione quidditatiua substantiaꝝ incompositaꝝ, & pro hac vita, non ꝙ de facto intelligantur, sed si intelligerentur non caderet circa eas deceptio, ideo ad argm̃ dico, ꝙ illud corollarium

larium non fuit B.Th.sed alicuius glosantis in margine, deinde reductum fuit in expositione, & motiuum meum est, qm̄ si est B.Th.profecto sibijpsi contradicit, vult.n.hic, quòd philosophus determinet id ꝙ sub dubio reliquit in 3.de aīa, & in 3.de anima exponēs tex.36.dicit.Hæc q.s.vtrū intellectus existēs non separatus intelligat aliquod separatorꝫ pertinet ad metaph.non tñ inuenitur ab Arist.soluta hæc illæ. Patet aūt, ꝙ hęc duo non stant simul.s.quòd determinet hoc quæsitum relictum sub dubio in 3.de anima, & quòd non inueniatur solutum ab Arist. Sic mihi dicendum occurrit vt liberem B.Th.à contradictione, si quis tamen melius inuenerit, sapientiori cedo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM in decimo libro metaphysicę, in quo philosophus pertractat de ente vt diuiditur per vnum, & multa, & de his quæ consequuntur vnum, & multa discutienda sunt infrascripta quæsita.

1 *Si ratio vnius est positiua, vel negatiua.*
2 *Si ratio mensuræ primo conuenit vni quod est principium numeri, & per quid conuenit ei.*
3 *Si quid est mensura in aliquo genere est primum, & causa omnium quæ sunt illius generis.*
4 *Si prima substantia, id est prima causa est mensura omnis substantiæ.*
5 *Si vnum & multa opponuntur, & in quo genere oppositionis.*
6 *Si multitudo est prior vno.*
7 *Si identitas absoluta, & relatiua sunt eadem identitas, vel distinctæ realiter.*
8 *Si inter idem, & diuersum datur medium.*
9 *In quo differt oppositio relatiua ab alijs oppositionibus.*
10 *Quomodo se habet priuatio ad cognoscibilitatem, & ad esse extra animam.*
11 *Si oppositio contradictoria est prima, & maxima, & si potest habere medium.*
12 *Si contrarietas est maxima distantia, vel differentia.*
13 *Si contraria habent fieri circa idem, ita quòd se compatiantur*

in

in eodem saltem in gradibus remissis.

14 *Si tantum vnum vni est contrarium.*

15 *Si multitudo est genus ad numerum, ita quòd sit quid magis commune quàm numerus.*

16 *Si omnia media sunt eiusdem generis cum extremis.*

17 *Si media contrariorum componuntur ex extremis virtualiter, & formaliter.*

18 *Si inter species cuiuscunque generis est vera contrarietas, praecipue in praedicamento substantiae & similiter inter differentias.*

19 *Si genus, & species generis sunt eadem, aut diuersa genere, vel eadem, aut diuersa specie.*

20 *Si omnis contrarietas facit diuersitatem in specie.*

21 *Si corruptibile, & incorruptibile differunt genere.*

22 *Si materia est principium distinctionis secundùm genus.*

QVAESTIO PRIMA.

Si ratio vnius est positiua, vel negatiua.

PROPTER QVOD VNI ESSE, indiuisibile est esse. Textu 2.

IN HAC q.aduerte, ꝙ eam iam pertractauimus, et determinauimus in lib.4.in q.8.& defendimus viam nr̄am contra Ant.And.et qm̄ extimamus determinationem illic factā non solum esse ad mentem B.Th.sed et Cōment. ideo intendimus hic, non repetere quae dicta sunt in lib.4.in q.8.sed soluere rationes Ioan.Bac. anglici, q̨ conatur probare, ꝙ formale in rōne vnius, non est quid negatiuum, puta indiuisio, sed quid positiuum. Sic igitur procedemus. Primo, ponetur positio sua. Secundo, soluentur rōnes suae, quas apparenter fundat in Arist. et Comment.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ in 1. sent.dist.33.q.1. art. 2.dicit, ꝙ formale in vno est duplex.s.primum, et secundum, primum est positiuum; secundum est negatiuum. Primū positiuum est simplicitas, vnum .n. ex natura sua est simplex.

Secund

Secundum,negatiuum est indiuisio,quæ sequitur ad simplicitatem, qm̃ simplex vt simplex indiuisum est, & qm̃ philosophus,& Comment.in 5.& in 10. metaph. vñr declarare vnũ non per esse simplex, sed per esse indiuisum, vt patet in lib. 10.tex.1.vbi inquit,omnia.n.hęc vnum per indiuisibile esse, & in tex.5. pp quod indiuisibile est,quòd vnum aut simpliciter,aut ẜm quòd vnum, dicit istæ auctor, ꝙ philosophus in 5. metaph. distinguit nomina, & notificat non ẜm naturam rei,sed ẜm acceptiones famosas, & qm̃ cōiter iudicatur vnũ ꝙ apparet indiuisum,ideo quantum ad cōem impositionem nominis,ad quam cōiter attenditur,philosophus declarauit vnum ꝓ esse indiuisum, cum tñ ex natura sua primo ꝯueniat sibi esse simplex quàm esse indiuisum,qm̃ hoc sequitur ad illud,& hanc suam opinionem conatur firmare,ex eo ꝙ philosophus in 10. metaph. in illo cap. vbi stricte quærit contra Pythagoram,& Platonem quid sit vnum,an .s.idea, vel quid separatum,determinat ꝙ vnum in vnoquoque genere est natura simplex.Constat aũt ꝙ natura simplex dicit positionem, ergo vnum pro primo formali dicit quid positiuum.

Hãc suam positionem probat quatuordecim rationibus.

Prima est.Cuius modi vel species in quas aliquod cōe diuiditur sunt positiui,&ipsum cōe est positiuum.Sed modi vel species assignatæ de vno ab Arist.in 5.metaph.sunt positiuę, patet.n.ꝙ vnum continuitate,vnum gñe,vnum specie, vnum in sub̃a,vnum in quantitate,vnum in qualitate, dicunt quid positiuum,ergo vnum est formaliter q̃d positiuum, & quòd vnum in continuitate,in sub̃a, in quantitate dicāt positionẽ probatur,quia sua opposita,scilicet discontinuum,diuersum, inęquale,dissimile,dicunt priuationem,ergo &c.

Ad hoc dr̃,ꝙ concludit, modos & species vnius esse positiuos,nō pro suo formali præcisæ,sed pro suo fundamento,vt stat sub formali,fundamentum aũt cum suo formali,est entitas rei vt indiuisa, & in hoc sensu diuidit philosophus vnum in 5. metaph. & qñ auctor probat, ex eo ꝙ sua opposita dñt priuationem,nego hoc,imò dico,ꝙ idem dicit formaliter in diuisionem,quæ est vt priuatio,diuersum aũt dicit diuisionẽ, quæ est vt habitus. Idem intelligo de simili, & dissimili, de æquali,& inæquali,& propterea vnum, & multa non oppo-

nuntur, ficut pofitiuum, & priuatiuum, vt ipfe credit, fed vt indiuifum, & diuifum, ficut infra declarabimus.

Secunda eft, philofophus in 10. metaph. tex. 21. ponit oppofitionem relatiuam inter vnum, & multa, vt inter menfurã & menfuratum, fed menfura dicit formaliter aliquod pofitiuum, ergo & vnum cui attribuitur ratio menfuræ.

Ad hoc dico, ꝙ vt patet in 10. metaph. tex. 9. prima oppofitio quam affignat philofophus inter vnum, & multa, nõ eft relatiua, fed eft ficut indiuifibile, & diuifibile. Quæ. n. diuifa aut diuifibilia funt, multa funt, & ꝙ indiuifum aut indiuifibile eft vnum, inquit illic philofophus, & qm̃ de rõne menfuræ eft effe indiuifibile vt dicemus infra, ideo effe mẽfurã eft ꝓprietas ꝯñs naturam vnius. Modo ad argm̃ dico, ꝙ ꝓbat formale in vno nõ primum, nec fecundarium ꝙ eft proprietas effe pofitiuum, cum aũt dicimus formale in vno effe negatiuum, intendimus de primo, ꝙ eft indiuifio, nam ad hoc reducitur ratio menfuræ, & hoc non reducitur in aliquod prius.

Tertia eft, fi vnum dicit formaliter priuationẽ, ergo cum relatio fimilitudinis, & æqualitatis fundetur fuper vnum, fequitur quòd non erunt relationes reales pofitiuæ, fed negationes relationum, & fic non funt per fe in genere relationis, fed reductiuæ, ꝙ eft contra philofophum in 5. metaph.

Ad hoc negatur ꝯñtia, qm̃ non fundantur fuper vnum quo ad fuum formale p̃cife, fed fuꝑ materiale, vt ftat fub formali, ꝙ eft ens indiuifum, vt fimilitudo fundatur fuper qualitatem indiuifam fpecie. Conftat aũt qualitatem indiuifam effe fundamentum reale, propter quòd argm̃ nihil concludit.

Quarta, fi vnum dicit formaliter indiuifionem, ergo rñfiones datæ à Cõment. contra Auic. nõ valent, & ꝓbatur ꝯñtia primo Cõment. recitat in 4. metaph. cõment. 3. & in 10. met. cõment. 8. ꝙ Auic. intendens ꝓbare, ꝙ vnum addit aliquid fupra ens, fic arguit, fi vnũ non addit fupra ens, ergo eft nugatio dicẽdo ens vnum. Cui rñdens Cõment. inquit. Hoc non feq̃tur, nifi diceremus, ꝙ dicere de aliquo ꝙ eft ens & vnum, ꝙ fignat eadem intentionem, & eodẽ modo, nos aũt dicimus ꝙ fignificat eandem intentionem, fed modis diuerfis. Tunc arguo fic, fi vnum diceret formaliter indiuifionem. Auic. arguiffet fine oĩ apparentia, ꝙ fi eft idẽ enti. erit nugatio diceñ do,

do,ens vnum.Sicut.n.nõ est nugatio dicẽdo hõ cœcus,nec ẽt dicendo ens indiuisum.Deinde nõ oportuisset Cõment. respondere,ꝙ signat eandem essentiam modis diuersis,sed planius rñdisset dicendo,quòd nõ est nugatio,q̃a licet significẽt eandem essentiam,tñ ens significat eam positiuę,& vnum priuatiuæ,& tunc nulla dubitatio fuisset in rñsione Comment. Modo aũt dubitari potest,quia dixit diuersis modis. Hoc.n. potest intelligi de modis positiuis,& priuatiuis. Si igr̃ Auic. apparenter arguit,et Comment.rationabiliter respondit,sequitur quòd vnum non dicit formaliter indiuisionem.

Secũdo Cõment.dicit contra Auic.in 4.metaph. cõment. 3.ꝙ ens,& vnum differũt non essentialiter,sed intẽtionaliter & declarãs ly intẽtionaliter dicit,diuersis modis.Tũc arguo sic.Differre intẽtionaliter ſm Comment.est differre diuersis modis,ergo positiuæ,quia modus non est negatio,sed vnum differt ab ente diuersis modis,ergo positiuæ,ergo vnum non dicit formaliter priuationem, sed positiuum.

Tertio Cõment.in 4.met.cõment.3. reprehendit Auic.q̃ extimauit hoc nomẽ vnum significare carẽtiam diuisibilitatis, & ꝙ illa intentio.s.carentia diuisibilitatis est alia ab intẽtione,quæ est natura illius rei. Tunc arguo sic. Aut Cõmẽt. arguit Auic. de ista ↄñtia,si vnum dicit carentiam diuisibilitatis,ergo dicit rem additam essentiæ rei diuisibilis, & hoc plane est falsum,sciuit .n. Cõment. Auic. non fuisse ita rudem quòd diceret priuationẽ addere aliqd' positiuũ ſup subiectũ suũ,aut reprehendit eũ de hac copulatiua,vnum dicit carentiam diuisibilitatis, & addit rem super essentiam rei, & tunc hr̃ propositum quòd .s. Cõment. extimauit vtrunq; esse falsum,ergo ſm Comment. vnum non dicit formaliter priuationem .s. carentiam diuisibilitatis, quæ est indiuisibilitas.

Ad hæc rñdetur,& negatur prima ↄñtia. Ad primam probationem dico,quòd Auic.opinabaẽ alio modo cõmitti nugationẽ in sciẽtia reali qualis est metaph.&alio modo in logica,nã in sciẽtia reali credebat cõmitti nugationẽ per identitatem realem duoꝶ, & auferri ꝑ additionẽ alicuius realis. In logica aũt credebat auferri ꝑ distinctas rões formales,ẽt stante identitate duorum reali.Sed Cõment.voluit innuere, ꝙ etiam in metaph. tollitur nugatio inter ens,& vnum per

distinctas rationes formales, et stante inter ea identitate reali. Apparenter ergo Auic. arguit,& Cōment. bene rñdit,& sua responsio non habet dubitationem apud peritum in doctrina Comment. qm̄ vbique declarat vnum per esse indiuisum,ita quòd ly indiuisum est suum formale, quo distinguitur ab ente,& id totum patet in 10. metaph. commento 1.

Ad secūdam ꝓbationem,nego ꝯñtiam, stat.n.aliqd differre ab alio intentionaliter.i.diuerso modo,et tñ illum modū nō esse positiuum,sed priuatiuum, nō .n. oēs modi quos addunt trāscendentia super ens sunt positiui, sed aliq positiui, vt modus veri,et boni, aliqs aūt negatiuus, vt modus vnius, et nego qn aliqs modus sit negatio , sumēdo negationē pro priuatione,nam si dico oculum cœcum ly cecū modificat,et restringit oculū,sicut hō albus ly albus modificat hominem.

Ad tertiam dico,ꝙ Cōment.illic recitat oīa quæ Auic.attribuebat vno,et primo,ꝙ dicit rem additā enti.tertio,ꝙ nō distinguitur ab vno ꝙ est principiū numeri,ex his tribus,secūdum,et tertiū sunt falsa , et quantū ad hæc reprehendit eū Com̄.non aūt quo ad primū.Dico ergo,ꝙ Com̄. reprehēdit Auic.in illa copulatiua,sed nego ꝙ habeatur ꝓpositum,et ꝙ Cōment. extimauerit vtranq; partē copulatiuæ esse falsam , stat.n.copulatiuā esse falsam,cuius vna pars tm̄ est falsa,vnde dico,quòd Cōment. extimauit tm̄ secundam partem esse falsam,et concessit primam,et sic probatio sua nōn concludit.

Et aduerte,quòd illa dictō quam posuit de primo formali quòd ẜm ipm est esse simplex,et de secūdo formali,quòd est esse indiuisum,et quòd Arist.manifestās vnū per esse indiuisum nō loqtur ẜm naturā rei,sed ẜm famositatē,et ẜm cōem nominis acceptionē est mera imaginatio sua, nec fundamētum habet Arist. nam simplicitas dicit carētiam partiū, vnde ꝓprie opponitur cōpositioni,ita quòd sicut vnū opponit multō,ita simplex opponit cōposito,nec est verū, ꝙ philosophus in 10.metaph.loquēs contra Pythagoram,et Plat. determinet,quòd in vno quoque gñe vnum est nã simplex, nec facit mētionē de hoc termino simplex,sed vt patet in tex.3.determinat cōtra illos,quòd vnum nō est quid separatū, sed quòd in omni gñe vnum est nã quædā,puta vnus color,vna linea, vnus hō etc.patet aūt colorē dici vnū, qa est indiuisus specie

vel numero,sic de linea,sic de homine.Nõ igitur sequẽda est imaginatio Ioan. Bac. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. Si rõ mensuræ conuenit primo vni,q̃ est principium numeri,et per quid competit ei.

Maxime vero in eo quòd metrum est esse primum vniuscuiusque generis. Textu 2.

IN HAC q.sic ꝓcedes. Primo,assignanda est rõ mensuræ vniuersalissimæ sumptæ,siue sit mensura intrinseca,siue extrinseca,siue quantitatiua,siue perfectionalis,siue omogenea,siue ętherogenea. Secundo,quot ꝯdões requirit mensura quantitatiua, de qua hic ꝓpriæ intendimus ꝓbare, q̃ est primo competens vni,q̃ est principium numeri. Tertio,declarandum est,per quid competit vni esse mensuram.s.an qa simplex,an quia indiuisibile. Quarto,ponentur conclusiones responsiuæ. Quinto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte,q̃ ratio mensuræ vt mensura est consistit in hoc,q̃ est certificare,& notam facere determinatæ apud intellectũ nr̃m quantitatem rei,siue sit quantitas dimensiua,siue quãtitas perfectionalis, ita q̃ apud intellectum nr̃m, illud est primo mensura quantitatis dimensiuæ, quo primo cognoscimus ipsam quantitatẽ,&illud est primo mẽsura quantitatis ꝑfectionalis,quo primo cognoscimus ꝑfectionem,&determinatos gradus ꝑfectionis rei in suo gñe, & vt declarabimus infra, tale est primum in vnoquoq; gñe, nunc aũt qm̃ intendimus de mensura quãtitatis dimensiuæ, sufficit tibi scire,q̃ illud est primo mensura, ꝑ quòd primo quãtitas rei cognoscitur,& hæc est ratio mensurę assignata à philosopho in tex.2. vbi dicit Cõment. Diffinitio mensuræ est illud,ꝑ quòd mensuratur.i.cognoscitur quãtitas rei,vnde mensurare non est nisi notificare quanta sit res,vel quota, & oẽ notificatiuum quantitatis habet rationem mensuratiui.

Quãtum ad secũdum aduerte,quòd mẽsuræ quantitatiuæ tres debent esse ꝯdões.Primo,quòd sit certissima,nam ꝑ incertum nõ possumus de aliquo certificari, sicut ex principio incognito nõ possumus deduci in notitia cõclusionis. Cum igitur ꝑ mensurã debeat intellectus certificari de mẽsurato, ex diffõne data de mẽsura,necesse est ipsam esse certissimam. Secundo,quòd sit indiuisibilis,&minima in illo gñe in quo

 est

est mensura. Indiuisibilis quidem, qm̄ vt dicit Comment. in lib. 5. in comment. 12. res primo, & essentialiter non mensuratur, nisi per primum ꝙ est indiuisibile in eis. Minima aũt, qm̄ vt dicit philosophus in tex. ad hoc ꝙ ꝑ mensuram certificemur de quantitate mensurati debet esse talis, ꝙ nihil possit sibi addi vel minui, aliter nõ esset eadem mensura, sicut patet in ponderibus, puta in vncia libra. Tu tñ aduerte, ꝙ ly indiuisibilis, & minima stat vel simpliciter, vel ſm instinctionem humanam, vt vult philosophus in tex. simpliciter quidem vt vnitas, quæ est indiuisibilis oĩno, & qua mensuramus oẽm numerum, vt probabitur infra, ſm instinctionem aũt humanam, vt mensura qua vtimur in continuis, sicut pes. & vlna, & brachium, quæ licet sint in se quantitates cõtinue, ex ꝑnti semꝑ diuisibiles, tñ ex statuto humano accepta ꝓ mensuris, stant in indiuisibili, ita ꝙ non licet sibi addi neque minui, vt seruetur iustitia in ciuilibus. Aduerte ẽt, quòd hæc conditio minima, verificatur propriæ in mensura quantitatiua, vt prę seruetur mensura perfectionalis, de qua dicemus infra, quòd maximum in vnoquoque genere est mensura aliorum.

Tertia, ꝙ sit vnigenea .i. in eodem gñe cum mensurato, ꝙ tu intelliges ꝑ se vel reductiuæ, per se quidem vt qñ mensuramus continuum cõtinuo, grauitatem grauitate, motũ motu, &c. Reductiue aũt, vt qñ mensuramus numerum vnitate, licet .n. vnitas non sit per se in prædicato quantitatis, est tñ reductiuę, sicut principium reducitur ad genus principiati. Et aduerte, quòd semper loquor de mensura quantitatiua, nam de perfectionali non est verum vniuersaliter, quòd debeat esse vnigenea, vt dicemus infra de prima substantia, quæ est mensura omnis substantiæ.

Quantũ ad tertium aduerte, ꝙ Ioan. Bach. in 1. dist. 33. q. 1. art. 2. tenet, ꝙ rõ ꝑꝑ quam vni cõpetit mensura, est duplex. Quædam prima, & hæc ſm eũ est simplicitas, imaginatur .n. primam rõnem vnius esse naturam simplicẽ. Quædam secunda, & hæc ſm eum, est indiuisibilitas, quę ſm eum est posterior ſm naturam, sed prior quo ad nos, quia vnum occurrit nr̃o itellectui prius sub rõne indiuisibilitatis, q̃ sub rõne simplicitatis, simplicia .i. negatione, & priuatione cognoscimus, vt punctus est cuius pars nõ est, & hanc suam imaginationẽ

quo

quo ad vtranq; partem sic ꝓbat,& primo ꝙ prima rõ mensuræ non sit indiuisibilitas,sed simplicitas,sic arguit,inter mensuram,& mensuratum est oppositio relatiua.Sed indiuisibilitas nec pertinet ad oppositionem relatiuã,sed ad priuatiuam ergo indiuisibilitas non est prima rõ mensuræ, sed simplicitas . Quòd aũt indiuisibilitas sit prima rõ, quo ad intellectũ nrm,arguit sic.Quæ de difficili intelliguntur à nobis,primo intelliguntur sub rõne priuationis, & negociationis, vnde materia,primo cognoscitur negatiuæ .s. ꝙ non est quid,nec quale,nec quantũ,& punctus est cuius partes nõ sunt.Sed vnitas, sicut quælibet natura simplex est difficilis nobis ad intelligendum , ergo prius occurrit intellectui nostro sub ratione indiuisibilitatis,quàm sub ratione simplicitatis.

Sed vt determinatum est in q.præcedenti,& in lib.4. in q. 8.primum formale in vno non est positiuum, sed negatiuũ , quòd est ipsa indiuisio,qua distinguitur intẽtionaliter ab ente,ideo positio Ioan.Bach. vt diximus in q. præcedenti,nullum fundamentum habet in philosopho, nec in Comment. & soluimus rationes suas,vnde tenemus rationem mensuræ conuenire vni,inquantum est indiuisibile non solum respectu intellectus nostri , sed etiam secundùm naturam suam .

Ad primam igitur rationem suam dr̃, ꝙ licet indiuisibilitas vt sic non pertineat ad oppositionem relatiuam , tamen res vt stat sub indiuisibilitate, pro quanto per eam quantitas alterius certificatur , reducitur ad oppositionem relatiuam , quoniam vt sic habet rationem mensuræ .

Ad secundam totum cõceditur,solum.n.ꝓbat,ꝙ indiuisibilitas est prima ratio mensuræ,quo ad intellectum nrm, & quòd intellectus noster primo apprehẽdit vni cõuenire rõnẽ mẽsure inquantũ est indiuisibile,&nos id totum cõcedimus, & vltra hoc tenemus,quòd indiuisibilitas est prima rõ ſm naturam suam,ita quòd nõ habet reduci in simplicitatem,imò simplicitas est reducenda in indiuisibilitatem, est.n.simplex, quòd est indiuisibile in partes sicut per oppositum,compositum est quòd est diuisibile in partes, vnde & philosophus in fine 8. lib. phys. manifestauit simplicitatem primi motoris per esse indiuisibile, & impartibile,quare &c.

Quantum ad quartum , ponuntur duæ conclusiones re-

ſponſiuæ ad mentem philoſophi. Prima eſt, eſſe menſuram quantitatiuam conuenit primo vni, quòd eſt principium numeri, & eſt reductiuæ in prædicamento quantitatis, ꝓbatur vnum quòd eſt principium numeri eſt quid indiuiſibile, & minimum, ex conſequenti certiſſimum, qm̄ indiuiſibili, & minimo ſtante ſui natura, non poteſt aliq̄d addi, nec minui, & eſt reductiuæ in eodem prædicamento, cum quantitate cõtinua, & diſcreta, ergo &c. Antecedens patet, & ꝯñtia eſt manifeſta, ex conditionibus quas attribuimus menſuræ.

Præterea, menſuramus quantitatem continuam per vnitatem vel numerum, vt cum dicimus, vnam vlnam pãni vel duas vel tres, menſuramus autem quemlibet numeꝝ vnitate replicata, vnitatem vero per nihil prius menſurare poſſumus, ergo vnitati conuenit primo eſſe menſuram.

Secunda eſt. Ratio menſuræ deriuatur ab vno ad alias mẽſuras, probatur. Conditiones menſuræ conueniunt primo vni, qm̄ eſt ſimpliciter indiuiſibile, & minimum, cuius ſignū eſt, quòd oīs numerus reſoluitur in vnitatem, & ipſa nõ reſoluitur in aliq̄d prius, ergo &c. ꝓbatur ꝯñtia. Qñ aliqua ꝓprietas cõuenit alicui primo, & ꝑ ſe, ſi conuenit alteri conuenit inquãtum ab ipſo deriuatur talis ꝓprietas. Sed eſſe menſurã ꝯuenit primo vni, ꝑ præcedentem concluſionem, ergo ſi conuenit alteri conuenit inquãtum deriuatur ab vno, & illud alterum induit rõnem vnius, ꝑꝑ quòd philoſophus vult in tex. quòd omnis menſura ſit indiuiſibilis, aut ſimpliciter aut ſm inſtitutum humanum, ita quòd licet in ſe ſit diuiſibilis, tñ ex humano inſtituto, induit rationem vnius, ita quòd, omnis prima menſura in ſuo genere eſt menſura, quia eſt vna, vnde apud philoſophum in textu menſuramus omnem grauitatem, vna prima grauitate, omnem longitudinem, vna prima longitudine, omnem motum vno primo motum, &c.

Quantum ad quintum aduerte, ꝙ contra prædicta inſurgunt duo dubia. Dictum eſt.n. ꝙ vna ex ꝯdõnibus menſure eſt, vt ſit minima, & determinatum eſt ꝑ primam concluſionem, ꝙ menſura quantitatiua conuenit primo vni numerali.

Cõtra primum arguitur ſic, dicit philoſophus in hoc 10. in tex. 4. ꝙ menſuramus motum, motu ſimplici, & velociſſimo, qui eſt motus diurnus primi mobilis. Sed ille non eſt minim

minimus, imò maximus, quoniã diuiditur motus ex 6. phys. ad diuisionem sui mobilis, constat autem quòd primum mobile est maximum corporum, ergo & motus eius est maximus inter motus, ergo vel non est necesse mensuram esse minimam, vel primus motus non est mensura omnis motus, quòd est contra philosophum.

Ad hoc dico, ꝙ exemplum adductum à philosopho de primo motu, quo vult mensurari oẽm motum, verificatur de mensura quãtitatiua, & de mensura ꝑfectionali, de qua loquemur infra. Vt verificatur de mensura quantitatiua, dico quòd habet rationem minimi, non respectu sui mobilis, qm̃ vt argm̃ probat, vt sic habet rationem maximi motus, sed respectu tpis, quòd est mensura primi motus ex 4. phys. nam cum sit velocissimus, mensuratur vt ita dicam minimo tpe, & vt sic habet rationem minimi, verificatur etiam de mensura perfectionali, pro quanto est motus nobilissimi corporis, & est certissimus, quia simplex, vniformis, regulatissimus, primum enim mobile vnico motu mouetur, reliqui autem orbes, & inferiora corpora pluribus.

Cõtra secundum arguitur sic, ex prima cõclusione sequit, vnum numerale esse mensuram multitudinis quãtitatiuę, sed hoc non potest esse. Nam cum mensura sit ꝑ quam cognoscimus mensuratum, necesse esset prius esse cognitum a nobis vnum, quàm multitudo, sed hoc est falsum, qm̃ cum vnũ comparetur ad multitudinem, vt indiuisum diuiso, se habet vt priuatio ad habitum, sed non cognoscitur priuatio, nisi ꝑ habitum, ergo vnum non est prius cognitum multitudine, ex consequenti non potest esse mensura multitudinis.

Ad hoc conceditur prima ꝯñtia, & nego quin hoc possit esse. Ad probationem concedo ꝯñtiam, in hoc sensu, quòd necesse est prius cognoscere quòd conditiones mensuræ conueniunt vni, quàm cognoscam multitudinem esse mensuratam per vnum, non. n. cognoscitur mensuratum nisi applicatione mensuræ, & cum probatur falsitas, quoniam cum vnum comparetur &c. dico, quòd probatio non est ad propositum. Aliud est. n. cognoscere vnum s̃m naturam suam, & cognoscere inquantum mensura. Nam si consideretur secũdũm naturam suam, inquantum comparatur ad multa, vt indiuisum diuiso,

diuiso,& ficut priuatio ad habitum,concedo quòd rõne diuisionis,& indiuifionis,multitudo eft prior in cognitione noftra quam vnum, vt declarabimus infra, fi aũt comparentur adinuicem,vt menfura,& menfuratum,dico ꝙ prius cognofco vnum hñc conditiones menfuræ,nam poftquam cognoui ꝑ diuifionem inclufam in multitudine, indiuifionem inclufam in vno,ficut per habitum priuationem,aduertit intellectus,ꝙ vni conuenit rõ menfuræ, qm̃ de ratione menfuræ eft effe indiuifibile,& minimum, quæ conditiones cõueniũt vni. Aduertit etiam,quòd multitudini conueniunt conditiones oppofitæ,& tunc concludit intellectus,quòd cõueniẽter vnum eft menfura,& multitudo eft mẽfurata. Concludit igr̃ argm̃,quòd vnum fecundùm naturam fuam inquãtum includit indiuifionem,non eft prius cognitum multitudine,vt includit diuifionem.Nos autem nunc loquimur de vno, vt fibi conueniunt conditiones menfuræ,& fic dico, quòd non eft pofterius cognitum,imò per applicationem cognofco multitudinem quot à fit,& quantitatem continuam quanta fit. Hæc de præfenti quæfito dicta fint.

¶Quæftio 3. Si quòd eft menfura in aliquo genere, eft primum,& caufa omnium quæ funt illius generis.

Maxime vero in eo quòd metrum effe primum vniufcuiufque generis. Textu 2.

IN HAC quæftione fic procedes. Primo,declarandi & diftinguendi funt hi termini pofiti in titulo quæfiti.Menfura primum,& caufa. Secundo,ponentur conclufiones refponfiuæ cum probationibus fuis.

Quantum ad primum aduerte,cum menfura fit illud,quo innotefcit nobis quantitas,fiue dimenfiua,fiue perfectionalis alterius,ideo eft duplex.f.intrinfeca, & extrinfeca. Nam fi per aliquod intrinfecum rei cognofco quanta fit perfectio eius,vel quanta fit ipfa res quantitate dimenfiua,dicitur menfura intrinfeca,v.g.quia per formam fubftantialem hominis cognofco perfectionem fuam in gradibus entium, ipfa forma eft menfura intrinfeca hominis,& quia per quantitatem dimenfiuam exiftentem in forte, cognofco quantus fit fortes, ipfa quantitas eft menfura intrinfeca, fi aũt per aliquod

extrin

extrinſecum cognoſco perfectionem,vel quantitatem rei,ꝓ quanto comparatur ad illud extrinſecum , vel applicatur, dr̃ menſura extrinſeca,verbi gratia, quia pannus applicatur vlne, extrinſecæ à panno cognoſco quantus ſit pannus. De menſura perfectionali extrinſeca ponam exempla inferius.

Circa ly primum aduerte,ꝙ poteſt intelligi dupliciter. Primo,ꝙ ſit primum primitate ꝑfectionis,in quo ſenſu dicimus auꝝ,primum metallum Ariſt.primum philoſophũ. Secundo, ꝙ ſit primum primitate naturæ, vel durationis, quo ſenſu dicimus dualitatem primum numeꝝ,Motum cœli primum motum.In præſenti q̃ſito intendimus præcipuæ de primo,in primo ſenſu,licet poſſit extẽdi ad ſecundum ſenſum, in quo vnitas comparata ad numeꝝ eſt prima. eſt .n. vnitas prior natura numero,cũ non conuertatur ſubſiſtendi ꝯñа.

Circa ly cauſa aduerte,ꝙ dupliciter poteſt intelligi. Primo,ꝙ ſit cauſa in eſſendo,& cognoſcendo, & hoc modo forma eſt cauſa rei,qm̃ & à forma habet eſſe actu,& per ipſam cognoſcitur.Secundo,ꝙ ſit cauſa in cognoſcendo tantum,& hoc modo habitus eſt cauſa priuationis,& in ſcientia naturali effectus ſunt cauſæ cauſarum ſuarum , quoniam ex cognitione effectus deuenimus in cognitionem cauſæ.

Quantũ ad ſecundum,ſit hæc prima cõcluſio,ſi loquamur de menſura extrinſeca, qua cognoſci debet perfectio alicuius,dico ꝙ menſura eſt illud primum.i.perfectiſſimum illius generis,&illud primum eſt cauſa eſſendi,vel cognoſcendi omnia illius generis, probatur quo ad ſingulas partes, & primo, quòd illud primum .i. perfectiſſimum ſit menſura aliorum,probatur ſic. Per comparationem ad ipſum cognoſcimus gradum perfectionis aliorum , ſm ꝙ magis, vel minus propinquant illi,vt in genere animalium,homo eſt metrum aliorum,quoniam ſm ꝙ alia animalia magis,vel minus ꝓpinquant homini ſunt in tali vel tanto gradu perfectionis, &hac de cauſa ponitur homo perfectiſſimum animalium,ergo &c.Antecedens patet ad ſenſum, & conſequentia eſt manifeſta,ex declaratione data de menſura extrinſeca.

Quòd aũt illud primum ſit cauſa eſſendi oibus illius gñis patet ex 2.metaph.tex 4. vbi vult philoſophus,primum calidum eſſe cauſam eſſendi omni calido , & primum ens omni

enti

enti,& sic de alijs.Quòd si est causa essendi sit etiam causa co gnoscendi,patet ex 2.metaph.tex. 4. qm̃ eadem sunt principia essendi,& cognoscendi. Dixi notanter disiunctiuæ causa essendi vel cognoscendi, qm̃ duplex est mensura extrinseca, quædam primo prima,vt primum calidum,primum ens,primum bonum,primum verum,& hæc est causa essendi,& cognoscendi omnium aliorum. Quædam proxima,puta quæ est nobilior species illius generis, vt albedo in genere colorum,est mensura proxima omnium specierum colorum, ꝑ quanto magis participat de luce,quod est formale in colore & homo est mensura proxima omnium animalium,& hanc non est necesse esse causam essendi omnibus alijs speciebus illius generis.Sed sufficit esse causam cognoscendi,qm̃ secũdùm maiorem aut minorem appropinquationem ad illam nobiliorem speciem,discimus graduare perfectionem aliarũ specierum eiusdem generis, & sic albedo est mensura proxima omnium specierum colorum. Dulcedo omnium saporum,homo omnium animalium, aurum omnium metallorum,iustitia omnium virtutum moralium.

Secunda conclusio,si loquamur de mensura intrinseca, dico ꝙ est id quod est intrinsecum,& primum in re,secundùm naturam,& illud idem est causa essendi, & cognoscendi rem ipsam,& illud est forma rei,& quantitas sua. Hæc conclusio patet ex declaratione data de mensura intrinseca. Nam per formam rei dantem esse,cognoscimus gradum perfectionis, cuius.n.forma est nobilior vel ignobilior, & ipsum est nobilius vel ignobilius,similiter ꝑ quantitatem Socratis, cognoscimus quãtus sit Socrates.Quòd aũt forma sit causa essendi ei cuius est forma,& quantitas det esse quantum,nõ est necesse probare,nec ꝙ sint causa cognoscendi,qm̃ vt dictum est ex 2.metaph.tex.4.Principia essendi,maxime quæ dicunt actũ, vt forma substantialis,& accidentalis,vt pro nunc reseruetur materia, sunt etiam principia cognoscendi.

Contra hanc determinationem non sunt aliqua argumẽta difficilia,quæ non soluantur ex declaratis, & nota,ꝙ præcipuum argumentum contra primam cõclusionem, est illud de albedine,quæ dicitur esse primus,& perfectissimus color, & mensura colorum, & tamen non est causa essendi alijs coloribus,

loribus,quia si esset causa essendi cum sit extrinseca(nam prima conclusio loquitur de mensura extrinseca) esset causa efficiens aut finis, constat autem ꝙ alij colores non sunt effectiuę ab albedine nec propter albedinem,quare &c.

Ad hoc argumentum patet quid sit dicendum, nam quòd mensura extrinseca sit causa essendi non verificatur, nisi de mensura prima. De proxima autem sufficit, ꝙ sit causa cognoscendi.Albedo autem non est mensura prima,sed proxima colorum,quare &c.Et aduerte,ꝙ hæc non est sola imaginatio nostra.Sed doctrina B.Th. in quæstionibus de potentia Dei,quam defensat Capr.in 1.dist.3.q.1.defendens secũdam rationem B.Th. contra Aureolum,vt videre poteris. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 4. Si prima substantia,id est prima causa est mensura omnis substantiæ.

Quod quidem in omni genere vnum &c. vsque ibi sic in substantia, substantiam vnam. Textu 7.

IN HAC q. aduerte antequam deueniamus ad decisionem,ꝙ Comment.in hoc 10.in commento 7. aperte sentit, ꝙ sicut albedo est mensura omnium colorum, sic prima causa,quam appellat primum motorem,est mensura omnis substantiæ,& ideo quæritur,quomodo hoc sit verum.

Aduerte insuper,ꝙ aliud est loqui, quid veritas habeat in hoc,& quid senserit philosophus in tex. præposito. Nam si loquamur ẜm veritatem,non est dubium, quin prima causa sit mensura extrinseca perfectionalis omnis substantiæ,& totius entis producti, tam substantiæ quàm accidentis, qm̃ est simplicissima omnino indiuisibilis,& impartibilis,vt probabitur in lib.12.& est causa essendi omnium effectiua, & finalis,vt probabitur in 12. & est causa cognoscendi omnia,quo ad gradus perfectionales,scimus .n. quamlibet naturam esse tantæ vel tantæ perfectionis, secundũm quòd magis vel minus distat à prima causa vniuersalissimæ perfecta. Cum igr̃ istæ sint cõditiones mensuræ,vt declaratum est supra, sequitur Deum esse nobilissimam, omnis substantiæ mensuram.

Si aũt loquamur de sensu quem intendit philosophus in tex.præposito,est diuersitas opinionum, nam Cõmẽt. tenet expres

expresse in cõmento 7.mentem philosophi fuisse, q in quolibet genere detur vnum primum, quod sit metrum alioꝝ, vt patet in coloribus, in sonis, & similiter in genere substantię detur ea quæ est vna, & prima, vt sit metrum omnis substantiæ. Constat aũt, q prima causa est prima substantia: & est vna tm̃, vt declarabitur in lib.12. ergo philosophus intendit in sensu præposito primam causam, quæ est vna substãtia, & prima, esse mensuram omnis substantiæ. Sed Ant. Andr. in 10. in q.1. tenet contra Cõment. quòd mens philosophi nõ intenderit de prima causa. Sed de vna prima substantia contenta in genere substantiæ, quæ nõ est prima causa, cum illa ꝑꝑ sui infinitatem sit extra omne genus, sed est prima intelligentia producta, quæ cum sit finita continetur in genere substãtiæ. Illa igitur vtpote prima primitate perfectionis est mensura omnis substantiæ productæ, sicut albedo in genere coloris, & Aurum in genere metalli, & intentum suum probat Ant. And. duabus rationibus, quas formabimus infra, & soluemus, pro quanto non concordant viæ B.Th.

Mens autem B.Th. est media inter Cõment. & Ant. And. secundùm quam intendo determinare præsens quæsitum, & sic procedendum est. Primo, ponetur distinctio de mensura perfectionali extrinseca. Secundo, ponentur conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur rationes Ant. And. pro quanto disconueniat à via nostra.

Quantum ad primum aduerte, quòd mensura perfectionalis extrinseca est duplex. Quædam est excedens, & extra omne genus sui mensurati, ita tamen, quòd est principium eminentissimum omnis generis sui mensurati. Quędam ꝓportionata, & contenta in genere sui mensurati, exemplum primi, bonitas diuina respectu omnis bonitatis creatæ, exemplum secundi. Homo respectu aliorum animalium.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio, prima causa est mensura perfectionalis extrinseca excedens omnis substantiæ. Quòd sit mensura, &c. probatur, in tota amplitudine, & cõmunitate substantiæ, prima causa est simplicissima omnino impartibilis, perfectissima, & primum intelligibile, ergo est mensura, &c. Antecedens manifestum erit, quo ad singulas partes in lib.12. consequentia patet, ex prædictis in

q.præ-

q. præcedenti. Quòd autem ſit excedens,patet,ſupponendo id quòd probabitur in lib.12.ſ.quòd eſt infinita intenſiuæ,& quodcunque extra ipſam eſt limitatum intenſiuæ. Tu igitur ſuſtine, donec determinauerimus in lib. 12. de infinitate, & ſimplicitate, & vnitate primæ cauſæ.

Secunda concluſio,prima intelligentia producta eſt menſura proportionata extrinſeca perfectionalis omnis ſubſtantiæ. Probatur. Quia eſt ſimplicior in natura ſua,vtpote propinquior primo ſimpliciſſimo,& prior ſm perfectionem,vt determinabimus in lib.12.vbi venabimur nobilitatem intelligentiarum,ex nobilitate ſuorum mobilium. Ex pñti eſt cauſa cognoſcendi graduationem omnis perfectionis inuente in alijs ſubſtantijs,quantum ſit ex ſe. Nam ſi ordine naturæ intelligeremus ſpecies ſubſtantiarum, primo intelligeremus primam intelligentiam,eo ꝙ exiſtens magis ens reſpectu aliarum eſſet prius,& magis intelligibilis. Deinde intelligeremus ſecundam.Deinde tertiam,&ſic deſcendendo vſq; ad elementa,&ſciremus quamlibet ſpeciem,tanto magis,vel minus eſſe perfectam,quanto magis,vel minus primæ intelligentiæ propinquat,ergo eſt menſura extrinſeca &c.Antecedens declaratum eſt, quo ad ſingulas partes, conſequentia patet ex dictis in q. præcedenti de menſura extrinſeca.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ Ant.And. probat primã cõcluſionem nõ eſſe de mente philoſophi,&in textu ꝓpoſito non intendiſſe niſi ſecundam concluſionem. Arguit autem.

Primo ſic,Ariſt.vt patet in tex.7. quærit, an in ſubſtantijs ſit aliquod vnum ꝙ eſt menſura aliorum,& an hoc ſit ipſum vnum,& probat ex intentione contra Plato, quòd non ſit ipſum vnum. Sed ſi primus motor ponatur menſura generis ſubſtantiæ,hoc ipſum vnum poneretur menſura,qa primus motor, propter ſui ſimplicitatem multo verius eſſet hoc ipſum vnum,quàm idea Platonis.

Ad hoc,negatur minor,in hoc ſenſu .ſ. ꝙ ipm vnũ Platonicũ eſſet mẽſura.Ad ꝓbationem,concedo ꝙ primus motor ꝑ ſui ſimplicitatem eſt maxime vnum.i.nã oino indiuiſibilis,cum ſit purus actus.Sed nõ eſt vnum vt idea Plat.Illud.n. vt ſibi imponit Ariſt. erat penitus abſtractum, ita quòd ſibi non ſuberat aliqua certa natura, ſed vnum vt vnum, primus

autem motor, ita est vnus ꝙ est certæ naturæ, puta vna subã æterna immaterialis, independens &c. Dico ergo, ꝙ nõ fuit intentio philosophi negare vnum esse mensuram, sed vnum imaginatum à Platone. Sicut ergo concedit vnum primum colorem esse mensuram aliorum, qui est albedo, sic in hoc communi ꝙ est substantia habet concedere vnam primam substantiam esse mensuram aliarum, quæ primus motor est.

Secundo sic, si sic, ergo sicut in alijs generibus primum est aliquid sui generis, ita primus motor esset aliquid de genere substantiæ, quod est erroneum, quia Deus non cadit in genere propter sui infinitatem.

Ad hoc Comment. negaret falsitatem ɔñtis, cum .n. teneat primum motorem esse finiti vigoris, vt declarabimus in lib. 12. concederet ipsum esse in genere. Sed B. Th. negaret consequentiã, sumendo genus substantiæ pro prædicamento, non est autem necesse genus substantiæ sumi ꝓprię, sed sufficit ꝙ sumatur pro analogo, sicut & ens vt est cõe Deo, & creaturis, & vt sic Deus continetur sub substantia sumpta analogicæ, nec est erroneum, nec est contra infinitatem suam, vnde concludo, quòd licet mensura proportionata debeat esse in eodem genere propriæ sumpto, cum suo mensurato, hoc nõ est necesse in mensura excedente, sufficit autem quòd sit in analogo, quòd prædicatur de mensura excedente, & de mensurato. Hæc dicta sint pro præsenti quæsito.

¶ Quæstio 5. Si vnum, & multa opponuntur, & in quo genere opinionis.

Opponuntur autem vnum, & multa &c. Tex. 9.

IN HAC quæstione, sicut proponuntur duo, ita diuidemus eam in duas partes. Primo, videndum est, si opponuntur. Secundo, quo genere oppositionis.

Pro euidentia primæ partis sic procedes. Primo, pones vnam distinctionem. Secundo, duas conclusiones rñsiuas.

Distinctio est hæc, vnum põt dupliciter ɔsiderari, sicut & quælibet species numeri. Primo, vt habet ꝓpriam formam, siue rõnem formalem condistinctã, contra quamcunque aliã formam, sicut potest considerari corpus, ẜm propriam formam, quæ est præcisa corporeitas, condistincta contra formam animati. Secundo, potest considerari, non secundùm

prop

propriam formam, sed vt potest esse pars alterius & includi in altero, sicut & corpus pōt considerari non ſm propriā formam pręcisæ. sed vt est in potentia ad vlteriorē formam puta ad formam animati: & vt sic pōt esse pars animati: & est vt materia. Et aduerte, ꝙ in hac distinctione conueniunt Ant. And. in 10. lib. q. 2. & Iand. in 10. lib. q. 6. cum B. Th. in 1. sent. dist. 24. vbi tenet, ꝙ vnum pōt sumi cum ꝑcisione & sine præcisione, & quem sensum habeat B. Th. declaraui in tractatu de transcendentibus in tertia diuisione entis.

Prima cōclusio, vnum sumptum, primo modo, opponitur multitudini, ꝓbatur. vnum sumptum, primo modo, & multitudo hñt rationes formales oppositas, ergo vt sic opponūtur. Consequētia patet. Añs ꝓbatur. Rō formalis vnius est, esse ens indiuisibile. Multitudinis aūt est esse ens diuisibile, cō stat aūt ꝙ indiuisibile & diuisibile opponuntur, ergo &c.

Secunda conclusio, vnum sumptū, secundo modo, non opponitur multitudini. qm̄ vt sic includitur in multitudine, est .n. multitudo vel ipse vnitates, vel quid constitutum, aut aggregatum ex vnitatibus. Sed nullum oppositum includitur in suo opposito, nec constituit ipsum, ergo &c. Et aduerte, quòd in hac parte conueniunt omnes recte sentientes.

Pro euidentia secundæ partis, sic procedes. Primo, ponitur distinctio. Secundo, quinque conclusiones respōsiuæ.

Distinctio est hęc, vnum sumitur dupliciter. Primo, quātū ad suū primū formale, qđ supra diximus esse indiuisionem, & multitudo dicit diuisionem, non ꝙ vnum sit ipsa indiuisio, nec multitudo ipsa diuisio. Sed quia vnum est ens, vt stat sub indiuisione, multitudo aūt est ens vt stat sub diuisione. Secundo, quantū ad id ꝙ consequitur suum formale, & hoc est mēsura. Dictum est .n. supra quòd de rōne mensuræ est indiuisibilitas. & ideo proprietas vnius est esse mensuram, ex parte autem multitudinis, proprietas est esse mensuratum.

Prima ꝯclusio, vnum & multa non opponuntur ꝯtradictorię ꝓbatur, vnum ꝯtradictorioꝝ verificatur, tam de ente q̄ de non ente, sed nec vnum nec multa verificantur de ente & de non ente, sed tantum de ente, quoniam tam in vno quam in multitudine materiale est ens, vt declaratum est supra.

Secunda ꝯclusio, vnum ex suo primo formali nō opponi-

tur relatiuæ multitudini, qm̄ vnum nō refert multitudinem. Hæc.n.est falsa, vnum est multitudinis vnum, p̄terea, relatiuę opposita sunt simul natura. Sed vnum nō est simul, imò prius natura multitudine, qm̄ hæc ꝯn̄tia nō valet, vnū est, ergo multitudo est, sed bn̄ econuerso, ergo &c. Dixi ex suo primo formali, quod est indiuisio, vt præseruem ſm formale, quod est mensura, qm̄ de eo ponemus vltimam conclusionem.

Tertia conclusio, Opponuntur priuatiuæ ex suo primo formali, quoniam primum formale in vno est indiuisio, & in multitudine est diuisio. Constat autem, quòd indiuisio & diuisio se habent vt priuatio & habitus, ergo &c.

Quarta conclusio. Non opponuntur pure priuatiuæ, sed etiam contrariæ probatur. Quæ opponuntur puræ priuatiuæ, vnum est mera priuatio, quæ est negatio, vt tenebra & cæcitas, sed vnum non est mera priuatio, non.n.est indiuisio, sed ens indiuisum, ergo &c. Opponuntur aūt contrariæ duplici sensu, primo quia cū vtrunque si ens, & vnum se hēat vt priuatio, alterum habitus, participant cōditiones contrariorum, quę ita se hn̄t, ꝙ vtrunque est ens, & alterꝗ est vt priuatio respectu alterius, sicut nigrū respectu albi, & amatū respectu dulcis, & hęc fuit mens Cōment. in x. lib. commento 9. vbi sic inquit. Multum igitur & vnum sunt contraria, ea contrarietate, ſm q̄ sunt contraria priuatio & habitus, & vocauit.f. Arist. priuationem & habitum contraria, quia cōtraria vera ad hoc genus reducuntur, hæc Comment. secundo opponuntur contrariæ, si vnum sumatur cum præcisione. i. inquantum est sicut si esset spēs ꝯdistincta cōtra multa, vt vnitas cōdistincta contra dualitatem, probatur oppositio inter duas spēs est oppositio disparata, ergo cōtraria, qm̄ est per dr̄ias ꝯtrarias, sed sumendo vnum cum precisione, se habet ad multa vt species condistincta, vt dictum est in 1. parte quæstionis, ergo &c. & hæc est mens B. Th. in 1. sent. dist. 24. q. 1. art. 4. ad quartum.

Quinta ꝯclusio. Vnum & multa si considerentur quātum ad id ꝙ consequitur suum primum formale. i. vt vnum habet rōnem mensuræ & multa rōnem mensurati, opponunt̄ relatiuæ. Hæc conclusio patet ex dictis in lib. 5. in cap. ad aliq d. vbi in tertio modo, relatiuorum ponuntur ea, quæ se habent vt mensura & mensuratum. Dubia quę oriūtur ex eo ꝙ vnū

poni

ponitur vt priuatio, soluentur in q.sequenti, & erunt duo. Primum, si vnum est prius multitudine. Secundum, si est circulus in diffõnibus eorum. Hęc de pñti quæsito dicta sint.

¶Quæstio si multitudo est prior vno.

Quare ratione prior multitudo indiuisibili propter sensum. Textu. 9.

IN HAC q.antequam deuenias ad resolutionem aduerte, quòd omnes tenentes vnum comparari ad multitudinem, vt priuatio ad habitum, ex quibus est Comment.& B. Th.& Scot.dicunt multitudinem esse priorem vno, non quidem natura, sed nostra cognitione. Qui vero tenent ꝙ vnum est omnino positiuum & habitus, multitudo vero vt priuatio tenent oppositum. Tu igitur sequens B.Th.& Commẽt. sic ad resolutionem procedes. Primo, pones duas conclusiones responsiuas. Secundo declarabis, quòd licet vnum diffiniatur per multitudinem, & multitudo per vnum, tamen nõ cõmittitur circulus in diffiniendo. Tertio, solues omnes rationes Ioan.Bach.quibus conatur probare, ꝙ vnum ſm rei veritatem est vt habitus, & multitudo vt priuatio.est.n.ex illis, qui tenet vnum esse omnino positiuum, & suum formale esse positiuum, cuius positionem declarauimus, & reprobauimus in quæstione prima huius libri.

Quãtum ad primum sit hęc prima ꝯclusio, si loquamur de prioritate naturę. vnũ est prius multitudine, probatur, licet valeat ꝯñtia, multitudo est, ergo vnum est, tñ non conuertitur, stat.n.vnũ esse. & duo non esse. sicut stat duo esse, & tria non esse, ergo &c.patet consequentia, ex diffinitione prioris natura, posita in post prędicamentis. Præterea, pars est prior toto, & constituens prius constituto, & mensura prior mensurato. Sed vnum est pars multitudinis, qa est aggregata ex vnitatibus, & constituit eam sumptum sine præcisione, & est mensura eius, vt diximus in 1.parte huius qõnis, ergo &c.

Secunda conclusio. Si loquamur quo ad cognitionem nostram multitudo est prior cognitione, vnum vero posterius, probatur. Cum nostra cognitio ortum habeat à sensu ex 1. poster.quod est magis sensibile prius est in cognitione nr̃a. Sed multitudo est magis sensibilis, sicut compositum simplici, vnde sicut non cognoscimus simplicia, nisi per composita

ſic non cognoſcimus vnum niſi per multitudinem.

Præterea, omnis habitus prior eſt in noſtra cognitione, q̃ priuatio. Ratio.n.cognoſcendi priuationem eſt habitus. Sed vt declaratum eſt ſupra multitudo inquantum dicit diuiſionem eſt habitus, & vnum vt dicit indiuiſionē eſt priuatio eius ergo &c. Et aduerte ꝙ hæc ſecunda concluſio explicat mentē philoſophi in tex. præpoſito, cum dicit. Quare ratione, &c. nam ſic immediate præmiſerat, & oſtenditur ipſum vnum ex diuiſibili indiuiſibile, propter magis ſenſibilem multitudinē eſſe, & diuiſibile quòd indiuiſibile, vbi, & Commēt. inquit, & cauſa in hoc. ſ. quare prius cognoſcimus multitudinem eſt, quia diuiſibile eſt multum, eſt manifeſtius ſingulari. & ēt diuiſibile eſt maius indiuiſibili, & maius eſt manifeſtius minori &c. Conſtat ergo, quòd cum philoſophus dicit multitudinem priorem, intendit non ſm̃ naturam, ſed ſm̃ noſtram cognitionem, quæ multoties incipit à poſteriori, ſicut quando per effectum cognoſcimus cauſam.

Sed dices, hæc ſecunda concluſio deſtruit rationem menſuræ reſpectu multitudinis conuenire vni: neceſſe eſt.n.mēſuram præcognoſci menſurato, aliter non manifeſtaret quãtitatem mēſurati, ergo ſi vnum eſt menſura multitudinis, eſt prius in noſtra cognitione.

Reſpondetur. Hoc argumentum ſolutum eſt in q. 2. buius lib. ibi. Ad hoc conceditur prima conſequentia. vide tu illic.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd multitudo diffinitur per vnum, qm̃ eſt quid aggregatum ex vnitatibus, ſm̃ viã noſtram, vel eſt plures vnitates ſm̃ viam Comment. Conſtat etiam quòd ſi vnum comparatur ad multitudinem, ſicut priuatio ad habitum, vnum diffinitur per multitudinem, qm̃ priuatio diffinitur per habitum, ex quibus vidētur ſequi duo in conuenientia, primo ꝙ vnum ſm̃ naturam ſuam ſit prius & poſterius multitudine, quòd implicat contradictionem, ſimiliter quòd multitudo ſm̃ naturam ſuam ſit prior & poſterior vno, & quòd hoc ſequatur declaro ſic, vnum eſt diffiniēs multitudinem, ergo eſt prius, quia diffinitio datur per priora, & eſt diffinitum per multitudinem, ergo eſt poſterius, quia diffinitum eſt poſterius diffiniente. Idem patet de multitudine, qm̃ vt eſt diffinita per vnum, eſt poſterior, vt aũt diffinit vnũ

tanquam habitus priuationem,est prior,secundum est quòd videtur manifeste committi circulus in diffinitionibus.

Vt igitur scias defendere,quòd non sequuntur hæc inconuenientia,duo declaranda sunt,primo quem ordinem teneat intellectus in concipiendo vnum & multitudinem, secundo declarandum est,ex hoc primo sequi, nullum esse inconueniens,si vnum est prius & posterius multitudine. Idem dico de multitudine respectu vnius,ex consequenti nullum committi circulum in eorum diffinitionibus.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ vt declarauimus in trac. de transcendentibus, intellectus venando conceptum vnius & multitudinis sic ordinate procedit. Quando vult inuestigare si res sibi proposita est vna,vel plures,sic ꝓcedit. Primo, apprehēdit de re,quòd est ens, qm̄ est primum quòd cadit in nostro intellectu,vt testatur Auic.in 1.suæ metaph. Secundo apprehendit, ꝙ non est non ens, qm̄ ex opposito cognoscit oppositum, opponuntur autem ens & non ens. Tertio,apprehendit diuisionem eius à non ente.Cognito.n.quid ens & quid non ens, statim apprehendit intellectus diuisionem & distinctionem vnius ab altero. Quarto,apprehendit indiuisionē rei in scipsa,quoniam oē ens in seipso indiuisum est. & in quarto signo format conceptum vnius dicens, ꝙ illud est ens vnum,quod est in seipso indiuisum. Conceptum aūt multitudinis siue pluritatis format i qnto signo.Nā sumpto A,& B,& cognito ꝙ A,est indiuisum in se,& diuisum à B, & B,est indiuisum in se,& diuisum ab A, comprehendit, quòd A,& B,constituunt pluralitatem, quam tamen nō constituerent,nisi A,esset iam apprehensum vt vnum & B,vt vnum, ex his clare videre potes,quòd in istis ordinatis apprehensionibus diuisio quæ est vt habitus apprehenditur in tertio loco, & indiuisio quæ est vt priuatio apprehenditur in quarto loco,& vnum vt vnum apprehenditur in quarto loco,& multitudo vt multitudo apprehenditur in quinto loco.

Quantum ad secundùm aduerte,ꝙ ex declaratione p̄missa constare tibi poterit,non esse inconueniens, vnum esse prius & posterius multitudine,& multitudinem esse priorem & posteriorem vno. Nam vnum consideratur dupliciter. Primo, vt constituit multitudinem,& est pars eius. & mensura,& sic

est prius multitudine,& multitudo est poster. Secundo consideratur quo ad indiuisionem,quam dicit in sua rõne formali,& sic est posterius multitudine, ꝑut includit diuisionem. Dictum est.n.in declaratione ꝑmissa, ꝙ diuisio apprehenditur tertio loco, indiuisio aũt quarto loco, ergo vnũ ratione indiuisionis est posterius multitudine rõne diuisionis, ex ꝑte multitudinis idem declaratur. Nam multitudo vt multitudo.i.vt cõstituta ex vnitatibus est posterior vno. Rõne aũt diuisionis quam includit est prior vno,eadem rõne, dico non esse inconueniens ꝙ multitudo vt multitudo diffiniatur per vnum vt vnum,qm̃ vt multitudo, est semꝑ posterior vno, & vnum vt vnum,est semꝑ prius. Item non est inconueniens,ꝙ vnum vt includit indiuisionem diffiniatur per multitudinem vt dicit diuisionem,nam vt sic vnum est posterius multitudine,ex his dico ad probationem primi inconuenientis, ꝙ nõ incõuenit idem esse prius & posterius respectu diuersoꝝ,nec sequitur contradictio,nisi respectu eiusdem,similiter non cõmittitur circulus in diffõnibus, nisi qñ idem est diffiniens & diffinitum, respectu eiusdem considerati sub eadem ratione. Constat aũt ex prædictis, ꝙ qua ratione multitudo est diffiniens vnum,non diffinitur per vnum,nec qua ratione vnum est diffiniens multitudinẽ, diffinitur per eam,quare &c.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Ioan.Bach. in 1.dist.33. q.1.art.2.tenet, quòd licet vnum ꝟm famositatem noĩs dicit priuationem,&multitudo habitum,tñ secũdùm rei veritatẽ, est oppositum : ita ꝙ secundùm eum,vnum est vt habitus. & multitudo est vt priuatio,conatur autem probare imaginationem suam . & rationibus,& ex dictis philosophi.

Primo sic arguit. Dña imperfectior alicuius diuisi habet rationem priuationis, perfectior aũt habet rõnem habitus, dato ꝙ noĩetur noĩe priuatio,vt patet,de corporeo & incorporeo,quæ diuidunt substantiã. nam corporeũ imperfectius est,ideo ꝟm veritatem habet modum priuationis.i.defectus respectu incorporei licet noĩetur corporeum noĩe positiuo, & incorporeum noĩe priuatiuo. Sed vnum & multa diuidũt ens. & rõ vnius est perfectior ꝟm veritatem,q̃ ratio multitudinis,sicut simplex est perfectius composito,ergo vnum secũdùm veritatem est vt habitus,& multitudo vt priuatio.

Ad

Ad hoc nego, ꝙ ratio vnius sit perfectior ratione multitudinis. & cum probatur, quia ratio vnius est ratio simplicis, quæ est perfectior, quàm ratio compositi. Dico, quòd supponit duo falsa. Primo, tacite supponit rationem vnius siue vnitatis, esse rationem simplicitatis, quòd iã improbauimus in q. 1. huius 10. Secundo supponit, quòd simplex vt simplex sit nobilius composito, quod est manifeste falsum, nam tunc elementum esset nobilius elementato. quare &c.

Secundo sic arguit. Quod est forma & actus alicuius est nobilius eo. & per consequens est vt habitus. Sed vnum est actus multitudinis. Nam dat esse & speciem multitudini, ergo est habitus respectu multitudinis.

Ad hoc negatur minor, ad probationem dico, quòd vnum siue vnitas est materia multitudinis, ꝓ quanto cõponitur ex vnitatibus, nec dat speciẽ multitudini, nec est forma eius vt vnum, sed vt vnitas vltima. i. vt stat sub vltimate, quæ vltimitas dicit ordinem ad præcedentes vnitates, vt diximus in lib. octauo, quærentes si vltima vnitas dat speciem numero.

Tertio arguit sic. Dicit philosophus in 10. met. tex. 10. ꝙ sicut ad vnum sequitur, idem simile, & æquale, sic ad multa diuersum dissimile, inæquale, sed hæc secundùm veritatẽ dñt priuationem, quia dñt negationem vnitatis in substantia, in qualitale, in quantitate, ergo & multa dicunt priuationem.

Ad hoc dr̃, ꝙ diuersum, inæquale, dissimile, dicunt diuisionem, vel distinctionẽ in substantia, & quãtitate, & qualitate, nego ergo, quòd dicãt priuationẽ, & cum probatur, quia dñt negationem vnitatis. ergo priuationem, nego ꝯñtiam. Nã eadem ratione visus diceretur priuatio cæcitatis, quia negat cęcitatem, quod tñ est falsum, nisi sumendo priuationem ꝓ quacunque negatione, quod est valde improprium.

Quarto sic. Dicit philosophus in 10. metaph. ĩ tex. 9. quòd multum est prius ratione, quàm vnum, quia magis sensibile, ex quo sic arguitur. Quod est magis sensibile est habitus solum secundùm famositatem. & est priuatio secundùm veritatem, vt patet de corpeo, quod est magis sensibile, q̃ incorporeum. Sed multum est magis sensibile q̃ vnum, ergo &c.

Ad hoc negatur maior, quæ non solum est vera, sed nec aliquam habet apparentiam. Nam eadem ratione ignis qui

est sensibilior aëre, esset priuatio respectu aëris, quòd nullus rectè sentiens diceret, negatur etiam, ꝙ corporeum dicat priuationem respectu incorporei, nisi sumendo priuationem ꝓ negatione tantæ perfectionis, quanta est in re incorporea, sed hoc est abuti nomine priuationis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 7. Si identitas absoluta & relatiua sunt eadem identitas, an distinctæ realiter.

Est autem vnius quidem sicut &c. Textu 10.

IN HAC q. aduerte, quòd licet non tangat textum directè, tñ quia Scotus imaginatus est duplicem identitatem, nominat absolutam & relatiuam, & putat esse distinctas realiter, quòd non tenet via Thomistica, nec Herueus in 4. quolibet q. 2. ideo intẽdo defensare viam nostram, & soluere fundamenta ac rationes Scoti. Et aduerte, quòd cum Herueus hoc propositum pertractet, & subtiliter resoluat non recedẽs à via Thomistica in 4. quolibet, q. 2. & Paul. Sonc. in 10. lib. in q. 5. idem pertractat in omnibus, quasi ad verbum sequens Herueum, non formarem præsentem qõnem, sed tibi prealle gati sufficerent, nisi decreuissem paucis clarum sensum & resolutionem facere, ne obscuritate ex prolixitate Heruei inuoluaris. Tu igitur sic ꝓcedes. Primo, declarandum est qd Scotus intendat per identitatem absolutam & relatiuam. Secundo, pones fundamenta & rõnes Scoti. Tertio, pones conclusionem contra Scotum. Quarto, solues rationes Scoti.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ vt declarat Herueus vbi supra: ꝯm Scotum identitas absoluta est indistinctio rei à seipsa, puta identitas qua sortes est indistinctus in seipso: & est idem sibi ipsi dicitur absoluta: quia non comparatur sortes ad aliud, sed ad seipsum. Identitas autem relatiua est indistinctio rei, qua tollitur distinctio eius à quacunque re, quę non est diuersa nec alia res ab illa, puta identitas qua Sortes est idem cum homine, & homo cum animali, & ꝯm Scotum, passio cum subiecto, & dicitur relatiua, quia implicat duo extrema, vt Sortes & homo, homo & risibile.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ rationes Scoti principales sunt istę. Primo, omne prius realiter distinguitur à posteriori, qm̃ remoto posteriori potest remanere prius non enim

enim dependet prius à posteriori, sed econuerso. Sed identitas absoluta prior est identitate relatiua, prius enim vnumquodque est indistinctum in seipso, quàm indistinctum ab alio, eo quòd secundum supponit primum, ergo &c.

Secundo, subiectū puta homo est idem sibi ipsi identitate absoluta, & est idem suæ passioni identitate relatiua, & hæc nō est illa, quia in prima idem prædicatur de seipso, nam hō est homo: in secunda aūt subiectum non prædicatur de passione, tenet.n. Scotus, ꝙ licet sit eadē essentia subiecti, & passionis, tñ ſm ipsum hæc est falsa, passio est subiectū, ergo &c. Quòd aūt passio, & subiectum sint idem identitate relatiua, sic probat. Quòd nec esse, nec intelligi potest, nec diffiniri, sine alio, est idem cū eo. Sed essentia passionis, nec esse, nec intelligi, nec diffiniri, potest sine subiecto, vt patet per philosophum in 7. metaph. loquentem de simitate, ergo &c.

Tertio, identitas conuertibilis, & identitas inconuertibilis non sunt eadem identitas, cum sint oppositæ. Sed identitas absoluta est conuertibilis, idem enim prædicatur de seipso conuertibiliter, vt patet, relatiua autem non est conuertibilis vt patet, comparando speciem generi, nam genus in plus est quàm species, ergo &c.

Quantum ad tertium, ponitur hæc conclusio, contra Scotum. Identitas absoluta, & identitas relatiua, sumendo eas iuxta declarationem factam ad mentem Scoti, non sunt distinctæ identitates realiter, probatur. Si identitas absoluta puta qua homo est idem sibi ipsi, & identitas relatiua puta, qua homo est idem animali, & ſm Scotum subiectum est idē suæ passioni sunt distinctæ identitates realiter, ergo substrata istarum identitatum quę sunt, homo comparatus sibi ipsi, & homo comparatus animali, siue suæ passioni distinguuntur realiter. Sed hoc est falsum, & quidem de homine, & animali constat, qm̄ sicut genus non distinguitur realiter à differentia, sic nec à specie, vt satis pertractauimus in 3. lib. & in 7. De subiecto autem, & sua passione concedit Scotus. Consequentia autem sic probatur. Priuationes non hn̄t distinctionem, nisi penes substracta, non enim cęcitas, & surditas distinguuntur, nīsi quia substantia, & habitus distinguuntur. Sed identitas absoluta, & relatiua sunt vt priuationes, est

enim

enim identitas indiuisio in substantia, ergo cum substrata non distinguantur realiter, nec ipse identitates distinguũtur.

Quantum ad quartum, rñdendum est rõnibus Scoti, & ad primam nego maiorem, ad probationem, nego omne prius posse absolui à posteriori ẽm esse reale, non.n. effectus põt absolui à relatione ad causam efficientem, nec subiectum potest absolui ẽm esse reale à propria passione, similiter nego quin aliquod prius depẽdeat à posteriori quo ad existentiã. Certum est enim, ꝙ materia, & forma naturalis, priores sunt ipso composito, vt determinatum est in 7. lib. & tñ quo ad existẽtiam dependent à composito. Potest ẽt negari minor, qm̃ licet prius apprehendatur res indistincta in se quàm distincta ab alio, tamen ex parte rei, quandocũque est indistincta in se est distincta à quolibet alio, quoniam ab eodem habet quòd sit indistincta in se, & distincta à quolibet alio.

Ad secundam, nego, ꝙ subiectum sit idem cum sua passione, imò distinguuntur realiter, vt determinauimus in lib. 4. Ad probationem nego maiorem, stat.n. aliqua duo esse distincta realiter, & tñ vnum non põt esse sine altero, sicut effectus dependens à causam esse, & in conseruari, stat ẽt quòd vnum non possit diffiniri sine altero, vt duo correlatiua, nec possint intelligi sine altero, vt accidens, quod non potest intelligi sine substantia modo quo determinauimus in lib. 7. q. 3. & tamen constat ꝙ causa, & effectus, & duo correlatiua, & accidens, & substantia distinguuntur realiter, quare &c.

Ad tertium, nego maiorem, ad ꝓbationem nego has idẽtitates esse oppositas realiter. Concedo aũt formaliter, qm̃ alium conceptum format intellectus de identitate conuertibili, & alium de inconuertibili, est.n. conuertibilis inter extrema ęqualis ambitus. Inconuertibilis aũt inter extrema inæqualis ambitus. Patet igitur, quòd ex nulla rõne Scoti, cogimur ponere distinctionem realem inter identitatem absolutam, & relatiuam. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qõ 8. Si inter idem, & diuersum datur medium.

Diuersum quidem igitur, aut idem propter hoc omne ad omne dicitur. Textu 11.

IN HAC q. sic procedendum est. Primo, declarandũ est, quomodo sumitur ly diuersum. Secundo, quid dictum esset

esset ad quæsitum secundùm viam Scoti. Tertio, quid dicendum ſm veritatem. Quarto, ostendetur, ꝙ via Scoti non est ad mentem philosophi. Quinto, soluetur quoddam dubiũ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ly diuersum nõ sumitur stricto signato, prout distinguitur contra differens. Sed vt est cõe ad differens, & ad diuersum propriæ dictum, alioqn conclusio rñsiua quam tenemus, & probare intendimus esset falsa. Constat.n.ꝙ inter idem, & diuersum ꝑpriæ dictũ mediat differens, nam hõ comparatus asino, nec est idẽ, nec diuersus propriæ, sed differẽs, vnde br̃ ly diuersum stat pro alio, vt sit sensus. Vtrum inter esse idem, & esse aliud, detur medium.

Quantũ ad secundum aduerte, ꝙ stãte ſm Scotum distinctione identitatis absolutæ ab idẽtitate relatiua, iuxta modũ positionis suæ, quẽ declarauimus in q. ꝓcedenti, sequitur de necessitate, ꝙ cõcedit medium inter idem, & diuersum. Nã ſm ipsum, ea quæ sunt eadẽ identitate relatiua, vt passio, & subiectum, hõ & animal, non sunt diuersa realiter, vt patuit in q. præcedenti, vbi formauimus rõnes Scoti, nec sunt idem identitate absoluta, illa.n.est, qua aliquid est indistinctum in seipso, & à seipso, ergo ſm Scotum, subiectum comparatum passioni, nec est idẽ identitate absoluta, nec est diuersum realiter, sed datur mediũ, quod est esse idem idẽtitate relatiua, & sic patet, ꝙ inter idem, & diuersum ponit medium, verꝫ ꝙ id non sit verum, nec ad mentem philosophi dicemus infra.

Quantum ad tertium ponitur hæc cõclusio. Quodcunq; ens comparatum cuicũque enti est idem cum eo, vel diuersum ab illo. Anteꝗ̃ probetur, sic declaratur. Dr̃ quodcunque ens cõparatum, &c. qm̃ si ens comparatur non enti, nõ serua tur diuersitas, vel idẽtitas, sed identitas, vel non identitas, vnde hõ comparatus chimeræ, nec est idem illi, nec diuersus, sed nõ idem. Dicitur ẽt comparatum cuicunque enti, qa si aliqua res comparatur sibi ipsi, vana esset quæstio, quærendo si est eadem, vel diuersa à seipsa, nam manifestum est, quod prima pars est vera, & secũda impossibilis, sensus igitur conclusionis est istæ. Quæcũque res indifferenter cõparata cuicunque rei, necesse est vt sit eadem illi identitate conuertibili cũ ente, aut diuersa ab illa, ita ꝙ huiusmodi idem, & diuersum non habet medium, probatur sic. Omne quod est, se habet necessa

necessario ad omne ad quod comparatur, sicut ad illud quod est idem sibi, identitate conuertibili cum ente, vel quod est aliud ab eo, ita quòd, vt sic non est idem secum, sed distinctū. Sed omne aliud diuersum est ab eo respectu cuius est aliud, ergo omne quod est, cuicunq; enti comparatum, vel est idē cum eo, vel diuersum ab eo, ita quòd non datur medium.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ mens philosophi fuit, idem ꝙ est passio vnius transcendentis, & diuersum quod est passio multitudinis, siue pluralitatis transcendentis, se hr̄e ad ens, sicut vnum, & multa, sed vt patet in 4. metaph. text. 4. vnum, & multa sufficienter diuidunt ens, ita ꝙ quidquid est, aut vnum aut multa est, ergo similiter intentio philosophi fuit, ꝙ idem, & diuersum sufficienter diuidunt ens, sed inter membra sufficienter diuidentia aliquod cōe implicat cōtradictionem dare medium, ergo Scotus in hoc non sequitur mentem philosophi, nec obstat ꝙ dicit Scotus, ꝙ licet inter idem identitate se extendēte ad absolutam, & relatiuam, & diuersum nō detur medium, tñ inter idem identitate absoluta & diuersum datur medium, illud. s. quòd est idem identitate relatiua, & non est idem identitate absoluta, nec diuersum, sicut inquit Scotus de passione, & subiecto. Hoc non valet, quoniam vt determinatum est in q. præcedenti, illæ duæ idētitates non distinguuntur nisi ratione, & cum sint vna realiter, non potest dari medium inter idem, & diuersum.

Quantum ad quintum aduerte, ꝙ contra determinationē factam insurgit dubium. Nam sumo Sortem, & Platonē de quibus constat, ꝙ sunt diuersi, cū sint distincti realiter. Tunc sic. Sortes est diuersitate diuersus à Platone, & Plato est diuersitate diuersus à Sorte, quæro de istis diuersitatibus, aut sunt eadem diuersitas, aut diuersæ, non eadem, quia sicut vnumquodque est ens, & vnum entitate, & vnitate sibi intrinseca, sic est diuersum, & distinctum ab alio diuersitate, & distinctione sibi intrinseca, ergo Sor. est diuersus à Platone diuersitate sua ꝓpria, & similiter Plato, non ergo sunt eadem diuersitas, non sunt diuersæ, quia si sunt diuersæ, ergo diuersitatibus sunt diuersæ, quæro de illis diuersitatibus, sicut de primis, aut sunt eadē diuersitas, aut diuersæ, non eadem, ea rōne qua supra non diuersæ, quia diuersitatibus essent diuersæ, &

quæ-

quęram de illis. ſicut de pcedentibus,ex pñti eſſet proceſſus in infinitum,quod non admittitur ex 2.lib.metaph.ergo falſum eſt,ꝙ omne comparatum omni,ſit idem,aut diuerſum.

Ad hoc dr̃,ꝙ omne ens comparatum enti,vel eſt idem cũ eo vel diuerſum ab eo, vel eſt id quo aliquid eſt idẽ vel quo eſt diuerſum.Ad argm̃,ergo dico,ꝙ diuerſitas Sortis non eſt diuerſitas Platonis,nec ſunt diuerſæ,ne procedamus in infinitum,ſed ſunt quo Sortes eſt diuerſus à Platone,& quo Plato eſt diuerſus à Sorte: & hoc eſt ꝙ alij dñt.ſ.ad ſaluandum determinationem factam ꝙ oẽ comparatum omni ſit idem, aut diuerſum,aut ſit identitas,aut diuerſitas, & ſic non cogimur ponere medium. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 9. In quo differt oppoſitio relatiua ab alijs oppoſitionibus.

Quoniam aũt differre contingit abinuicem. Text. 13.

Philoſophus in hoc lib. 10. tangit de generibus oppoſitionum, vt patet, præcipue in tex. 15. & ideo ad pleniorem notitiam conſiderabimus principia quæſita,quæ ſolent facere difficultatem in omni genere oppoſitionum.

IN HAC q. aduerte, ꝙ tota eius reſolutio ſtat in doctrina quam tradit B.Th. in q.de potentia Dei q.7.art.8. ad quartum, & reſolutio ſtat in hoc,oppoſitio relatiua in vno conuenit cum alijs gñibus oppoſitionũ,& differt in duobus. Côuenit quidem in eo ꝙ vnum correlatiuum includit negationem alterius reſpectu eiuſdem,& ideo non ſe compatiuntur ſimul in eodem,reſpectu eiuſdem vt qm̃ in rõne dominij includitur negatio ſeruitutis, ideo reſpectu eiuſdem non ſe compatiuntur,ſeruus,& dñs,nec pater,& filius,nec cauſa,& effectus,nec magiſter, & diſcipulus,& hæc conditio eſt côis omni gñi oppoſitionis. Quolibet.n.oppoſitum includit negationem alterius oppoſiti,vt magis conſtabit, qñ agemus de oppoſitione contradictoria, & hac de cauſa in nullo gñe oppoſitionum duo oppoſita ſe cõpatiuntur reſpectu eiuſdẽ. Primum aũt in quo differt eſt hoc. Quæcunq; oppoſita priuatiuæ cõtrariæ,vel cõtradictorię ita ſe hñt,ꝙ vnũ remouet, & deſtruit reliquum,vt patet. Quæ aũt ſunt oppoſita relatiuæ,

uæ, ita se hñt ꝙ vnum ponit reliquum, & vnum sequitur ad alteꝝ. Nam posita se ponunt, & perempta se perimũt, ſm est hoc. Quę opponũtur priuatiuæ contrariæ, vel cõtradictorię, ita se hñt, ꝙ vnum est perfectum, alteꝝ imperfectũ, in respectu ad alteꝝ, & id patet in oppositione priuatiua, in qua habitus est q̃d perfectum, & priuatio quid imperfectũ. Idem patet in cõtrarietate, in qua vnũ contrarium est vt priuatio alterius, vt ignorãtia respectu sciẽtiæ, & amaritudo respectu dulcedinis. In contradictione claꝝ est, q̃m alterum extremũ, vt declarabitur infra, verificatur ẽt de non ente. Quæ aũt opponuntur relatiuæ, nõ inconuenit esse æque perfecta, vt duo similia in gradibus æqualibus. Causa vniuoca, & effectus vniuocus. Generans, & genitum in eadem natura. Ex quibus sequitur correlariæ. quòd in prima causa nulla potest esse oppositio, nisi relatiua, quæ secum non trahit aliquam perfectionem. Hic non cadit alia difficultas. Ideo hæc sufficiãt pro præsenti quęsito. Nam quæ circa relationem, & modos relatiuorum consideranda sunt iam: resoluimus, in lib. 5.

¶Quæstio 10. Quomodo se habet priuatio ad cognoscibilitatem, & ad esse extra animam.

IN HAC q. aduerte, ꝙ intentio nostra est inuestigare. Primo, si priuatio est cognoscibilis per propriam speciẽ, vel tantum per speciem habitus, & q̃m priuatio est negatio, ideo determinationem quàm faciemus de priuatione, tu etiam intelliges de negatione. Deinde inuestigabimus, si priuatio habet esse extra animam, vel solum per opus intellectus.

Quantum ad primam partem tria agenda sunt. Primo, ponetur conclusio responsiua. Secundo, declarabitur modus, quo intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem. Tertio, declarabitur, si intellectus eodem, vel distinctio actu cognoscit habitum, & priuationem.

Quãtum ad primum sit hæc conclusio rñsiua. Intellectus nõ cognoscit priuationem per propriam speciem, sed ꝑ speciem habitus, ꝓbatur. Quod est cognoscibile ꝑ speciem ꝓpriam, est primo, & ꝑ se motiuum intellectus, q̃m species cõstituit intellectũ in actu primo. Sed priuatio nõ est motiua primo, & ꝑ se intellectus, q̃m cum sit non ens vt probabitur infra, non potest hr̃e rationem motiui primo, & ꝑ se. Sicut. n.
esse

esse mobile supponit esse, sic esse motiuum, quòd & dignius est supponit aliquo modo esse. Cum igitur intellectus apprehendat & concipiat priuationem, & non p speciem ppriam, sequitur ꝙ per speciem sui oppositi, qui est habitus. Nã vnũquodque est cognoscibile ẽm ꝙ est. Sed priuatio est negatio habitus, ergo est cognoscibilis p habitum, vnde per speciem soni cognoscimus silẽtium, per speciem lucis, cognoscimus tenebras, per speciem recti cognoscimus obliquum.

Quãtum ad secundum aduerte, ꝙ sicut intellectus per ens cognoscit non ens, & distinctionem à non ente, vt innuit B. Th. in hoc 10. in lect. 4. & hoc quidem quodã discursu, sic arguendo. Hoc est ens, ergo non est nõ ens; sic p speciem habitus, habita cognitione de habitu, quodam discursu pcedit ad cognitionem priuationis, v.g. Intellectus p speciem boni intelligit bonum, & concipit, ꝙ est appetibile, & perfectiuum appetentis, & tunc facit hanc ꝯñtiam, ergo quòd est nõ appetibile, & imperficit illud cui inest, est malum. Et sic patet, ꝙ eadem species est principium cognoscẽdi habitum, & priuationem, sed differenter. nam respectu habitus est principium primo repręsentatiuum, respectu aũt priuationis est principium non repręsentatiuum, sed illatiuum, si aũt quæras, an hoc pueniat ex sola specie habitus, vel ex solo intellectu. Dico, ꝙ partim est ex vtroque. Ex specie quidẽ, quia hoc est cõe cuilibet opposito, vt p illud ꝙ habet rationem perfectioris, cognoscatur reliquum imperfectius, sicut ex sano cognoscimus infirmum, ex sciente ignorantem, ex intellectu vero, qa cum intellectus noster non solum apprehendat simpliciter, sed etiam discurrat, ex vno affirmato potest inferre negationem alterius, vt cognito quòd homo est videns infert, ergo non est cæcus. Patet ergo, quòd intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem, & quo modo.

Quantum ad tertium, ppono distinctionem de habitu, & de priuatione. Aduerte igitur, ꝙ habitus põt dupliciter considerari. Primo, vt habitus est. Secũdo, vt ponitur in diffõne priuationis, similiter priuatio põt cõsiderari vt priuatio. secũdo, vt diffinit p habitum, si considerẽtur primo modo, sic dico, ꝙ intelligi possunt distincto actu, nã possum concipere quid sit lux, & quid bonum, & quid rectum, nihil apprehendendo de

priuat

priuationibus oppositis, vt vnusquisq; in se experiri potest, si cōsiderentur secundo modo, dico, ꝙ vno actu apprehenduntur, qm̄ impossibile est, vt apprehēdam priuationem diffiniri per habitum, & nō apprehendam habitum, vt diffinientē, ergo sub rōne diffiniti, & diffinientis vno actu apprehenditur.

Contra hanc determinationem, non formantur argumēta alicuius difficultatis, ideo pertranseo.

Quantum ad secundam partem quæstionis, tria consideranda sunt. Primo, si priuatio habet esse reale extra animā. Secundo, posito quòd non, quomodo distinguitur à subiecto. Deinde soluentur duo dubia.

Quantum ad primum inuenio duas vias. Prima, attribuiť Alberto, qui vr̄ tenere, quòd priuatio est forma gn̄anda præexistens in materia sub esse imperfecto coagēs generanti ad generationem rei, & quidem ꝭm hanc viam patet, quòd priuatio esset ens reale, oīs.n. forma naturalis sub quocūque esse existēs, est ens extra animam, ve℞ hanc viam iam recitauimus, & reprobauimus in 7. lib. in q. 13. vt videre poteris, qm̄ deuiat à doctrina B. Th. & Cōment. ideo relinqmus eam, vt aūt te resoluas in via B. Th. & Cōment. quam ponimus pro secūda, sic procedendum est, priuatio dupliciter sumitur. Primo, quantū ad id quod est. Secūdo, quantum ad id per qđ distinguiť à simplici negatione, si primo modo, sic non est ens actu extra animā, nec ens reale, qm̄ priuatio formaliter nō est nisi negatio, vt patet ꝑ philosophum, & Cōment. in 5. metaph. cap. de priuatione, vbi declarat oēs modos priuationis, ꝑ non hr̄e id quòd natum est hr̄i. Constat aūt quòd negatio nullū esse dicit, Imo negat esse, ergo &c. Si secūdo modo, sic dicit aliquod reale, nā in sui rōne, vt distinguatur à simplici negatione includit aptitudinē subiecti ad formā, quam non habet. Constat aūt, quòd sicut subiectū habet potentiam realem ad recipiēdum formam sibi vnibilem, sic habet aptitudinem ad eandem formam. Verum quia hmōi aptitudo nō est de quidditate priuationis, ideo essentialiter loquendo, & nō ex connotato, priuatio nullum esse reale importat.

Quantū ad secundum, constat ꝑ Arist. in 1. phys. tex. 60. quòd distinguitur à subiecto, qđ in generatione substātiali est materia prima, in generatione aūt accidētali est ens actu,

& ratio philoſophi eſt, quia materia ſiue ſubiectum eſt principium ꝑ ſe, ex quo res fit, priuatio aũt eſt principium ꝑ accidens, & ſubiectum ꝑmanet in re ꝓducta, priuatio aũt non ꝑmanet, aliter forma introducta in ſubiecto, ſimul eſſet cum ſui priuatione in eodem, ꝙ implicat contradictionẽ. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ diſtinguit à ſubiecto. Modus aũt quo diſtinguitur eſt iſte. Nõ diſtinguitur ſicut ſubſtantia à ſubſtantia, nec ſicut accñs ab accidente, nec ſicut accñs à ſubiecto, qm̃ in omnibus his modis, vtrunq; extremum diſtinctionis eſt ens reale, cõcluſum eſt aũt, priuationem ſumptam eſſentialiter, ſiue quo ad ſuum formale, non eſſe ens reale. Sed diſtinguit diſtinctione qua diſtinguitur ens à nõ ente. Quòd.n. non eſt non ens, eſt diſtinctum à non ente, cum igitur ſubiectum ſit ens, & priuatio non ens, diſtinguitur ab ea, vt ens à non ente, & aduerte, ꝙ hęc diſtinctio non eſt ꝓpriæ relatio, ſed potius negatio, nam qñ diſtinctio eſt relatio. requiritur ꝙ vtrunq; extremum ſit ens. & hoc non ſit illud, qñ aũt eſt negatio, ſufficit hanc eſſe veram, hoc non eſt illud, ſiue hoc ſit ens, & illud non ens, vt ſortes non eſt chimera, ſiue vtrunque ſit non ens, vt cęcitas non eſt ſurditas. Patet igitur, ꝙ priuatio diſtinguitur à ſubiecto, & modus quo diſtinguitur. Aduerte etiam quòd licet priuatio ſit diſtincta à ſubiecto, non tamen poteſt dici diuerſa à ſubiecto, ſed nõ eadem, ſiue non idem, cuius declarationem videre poteris in q.8. huius libri.

Vltimo aduerte, quòd contra determinationem factam inſurgunt duo dubia. Primum eſt contra determinationem factam de natura priuationis, qua dictum eſt, quòd non eſt ens reale, quo ad ſuum formale, contra quòd ſic arguitur. Nullo intellectu conſiderante, verè negatio viſus eſt in oculo, ergo nõ eſt priuatio ens rationis, quia ens rationis eſt illud, quòd habet eſſe per opus intellectus, ergo vel eſt ens reale, vel nullo modo eſt ens. ſed non potes dicere, quòd nullo modo ſit ens, qm̃ philoſophus in 4. lib. met. tex. 2. connumerat corruptiones & priuationes inter modos, quibus dicitur ens, ergo videtur eſſe ens reale à ſufficienti diuiſione.

Ad hoc dr̃ ſm doctrinam B. Th. quòd priuatio cum ſit negatio, non eſt ens, niſi in ratione. i. niſi in apprehenſione rationis, ſiue intellectus, vnde B. Th. exponens tex. 2. in 4. met.

inq̃t,eſt quoddam ens tm̃ in rõne.ſ.negatio & priuatio, quã dicimus in rõne eſſe,quia rõ de his negociatur,quaſi de quibuſdam entibus dum de his aliquid affirmat vel negat,hæc il lę,ex quibus elicitur,ꝙ licet priuatio ſit non ens,prout ly nõ ens opponitur enti reali,tñ quia de priuatione ĩtellectus format hanc ꝓpoſitionem affirmatiuam,cæcitas eſt in oculo, ſilentium eſt in camera, apprehẽdit eam veluti quoddam ens. quæ tñ non eſt verè ens, qm̃ talis propoſitio affirmatiua æquipollet huic negatiuæ,viſus non eſt in oculo apto habere viſum. Ad argm̃ ergo dico,ꝙ eſt ens rõnis, nec eſt neceſſe oẽ ens rõnis fabricatum eſſe ab intellectu, hoc.n.propriæ verificatur de intentionibus ſecundis, qualis eſt intentio ſpeciei & generis &c.Sed ſufficit hãc diſiunctiuam eſſe veram.Omne quod eſt ens rõnis, vel eſt fabricatum per opus intellectus, vel quia non alio modo eſt ens,niſi quia apprehenditur ab intellectu,& circa ipſum negociatur. Nec valet dicere,ꝙ eſt ens reale,quia nullo intellectu cõſiderante, negatio viſus eſt in oculo,iſta.n.propoſitio æquipollet negatiuæ vt dictũ eſt, ideo ſubiectum nullum eſſe reale ponit. ſed negat.

Secũdum dubium inſurgit contra dictum de priuatione ꝙ diſtinguitur à ſubiecto ſiue à materia.Contra hoc vr̃ eſſe philoſophus in 1.ph.tex.60.illic tenet,ſubiectam materiam eſſe vnum numero cũ priuatione patet autem, quòd ea quę ſunt vnum numero, non diſtinguuntur abinuicem, ergo &c.

Ad hoc dicitur,ꝙ philoſophus in 1.ph.tex.79.contra Platon.tenet materiam & priuationem diſtingui. Inquit.n.nos quidem.n.materiam & priuationem alteram dicimus, eo ꝙ materia eſt non ens per accñs,priuatio autem eſt non ens ꝑ ſe. & materia eſt de ſubſtantia rei, priuatio aũt nequaquam. Ne aũt videatur philoſophus ſibi contradicere,aduerte,ꝙ in illis verbis ſubiectum eſt vnum numero cum priuatione ſic debet exponi,ſubiectum nõ ponit in numero cum priuatione,quæ.n.ponũt in numero vtrunque eſt ens, cum hoc tamẽ ſtat,ꝙ diſtinguantur(vt diximus ſupra) ſicut diſtinguitur ens à non ente,quia verum eſt dicere,ens non eſt non ens. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 11. Si oppoſitio contradictoria ęſt prima & maxima,& ſi poteſt habere medium.

Hor

Horum autem primum contradictio. Contradictionis autem non est medium. Tex. 15.

IN HAC q.Primo, ptractabitur, q oppõ contradictoria sit prima & maxima. Secundo, q non habet medium.

Quantum ad primum pono duas conclusiones. Deinde soluam quoddam dubium.

Prima conclusio. Contradictio est prima oppositio, pbatur. Quod est cã eorum quæ sunt vnius gñis, est primum in tali gñe. Hæc manifestata est supra, vbi locuti sumus de mẽsura. & in 2.lib.tex.4. Sed oppõ contradictoria est cã alioꝝ oppositionum.s. priuatiuæ contrariæ, & relatiuæ, quæ continentur in hoc gñe: quod est oppositio, ergo est prima. Minor pbatur. Quæcunque opponuntur, ideo opponũtur, q̃a nõ possunt simul existere. Ideo non pñt simul existere, quia vnũ oppositum includit negationem alterius. Nam videns & cęcus opponuntur, quia cœcus est non videns, dulce & amarum opponuntur, quia amarum est non dulce, pater & filius opponũtur, quia filius est nõ pater. Reliqua igitur opposita ideo sunt opposita, quia includunt affirmationem & negationem. Sed contradictio est affirmatio &c. ergo q sint opposita habent à contradictione, quam includunt, patet ergo, q est causa aliarum oppositionum, ex consequenti est prima.

Secunda conclusio. Cõtradictoria oppositio est maxima, probatur. De rõne oppositionis est repugnãtia, vbi ergo est maxima repugnãtia, ibi est maxima oppositio, sed inter duo contradictoria est maxima repugnãtia, qm̃ in nullo possunt conuenire cum non possint habere medium, vt probauimus infra. Item diuidunt ens vniuersaliter, quoniam vt probatũ est in 4. de quolibet ente est affirmatio vel negatio vera. Itẽ non conueniunt in veritate nec in falsitate, sicut.n. nõ possunt esse simul vera, sic non possunt esse simul falsa. Item maxime distant, quoniam alterum est vt ens alterum vt non ens, non potest autem imaginari maior distantia, quàm ea quæ est inter ens & non ens. Huiusmodi autem conditiones nõ verificatur de alijs oppositionibus, nam priuatiuæ opposita possunt habere medium, vt lapis nec cœcus nec videns, similiter contraria, vt lapis nec sanus nec ęger, similiter relatiuæ opposita, vt lapis nec pater nec filius, & qm̃ possunt hre me-

dium non diuidunt ens vniuersaliter, nec diuidunt verum & falsum. Nam de lapide vtraque harum est falsa, lapis est videns, lapis est cœcus, & vtraque istarum lapis est sanus, lapis est æger, & vtraque istarum lapis est pater, lapis est filius. Patet ergo, quòd contradictio est maxima oppositio.

Sed contra illud quòd dictum est, quòd cõtradictoria maximæ distant, arguit sic Ant. And. in 4. lib. q. vlt. Quantumcunq; aliqua parum distent põt esse contradictio inter ea, qa de quolibet est verum, alteꝝ contradictoriorum, ergo nõ requiritur nec est necessaria maxima distantia, sed minima sufficit, & maxima permittitur, ita quòd contradictio seruatur in quacunque extremorum distantia, siue magna siue parua.

Ad hoc dicitur, quòd oppositio contradictoria põt sumi dupliciter. Primo, quo ad substrata, de quibus formant duæ ꝓpõnes contradictorię, & sic ꝓceditur, quòd inter illa substrata non reqritur maxima distantia, imò minima sufficit, qm̃ de quolibet comparatum cuilibet, siue multum siue parũ distanti ab eo, verificatur alterum contradictorioꝝ. Nam sumpto motu cõparato ad mouẽs, veꝝ est dicere, quòd est actio, & falsum est dicere, quòd non est actio, eodem aũt comparato ad mobile, verum est dicere, quòd est passio, & falsum est dicere, quòd non est passio, & tñ est idem motus. Patet ergo, quòd quantum ad substrata minima distantia sufficit. qm̃ in via nostra sufficit distĩõ rõnis ex parte rei, quam Scot. appellat distĩõnem ex natura rei. Secundo, põt sumi quãtum ad illud, quòd importatur ꝑ affirm. & neg. contradictorias. & sic dico, ꝙ signant maximam distantiam. Nam affirmatiua significat esse, negatiua significat non esse, patet autem, quòd magis distant esse & non esse, quàm quæcunque duo esse. Nam quæcunque duo esse in aliquo cõueniunt saltem in ente, esse autem & non esse in nullo conueniunt. & quoniam in alijs oppõnibus vtraque ꝓpositio est affirmatiua, vt hic Sortes est videns. Sortes est cœcus. Sortes est albus. Sortes est niger. Sortes est pater. Sortes est filius, ideo dicitur, quòd in eis non requiritur tanta distantia quãta in contradictione. Ad argumentum ergo dico; ꝙ concludit quo ad substrata, ꝙ & nos concedimus: sed non quo ad importatum per affirmatiuam & negatiuam contradictorias, in quo sensu nos loquimur.

Quan

Quãtum ad secundùm principale,tria agẽda sunt. Primo, ponuntur quædam distõnes de medio.Secũdo, ponentur duę conclusiones responsiuæ. Tertio,soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum,sit hæc prima distõ. Medium inter aliqua pôt esse dupliciter. Primo,ſm formam,est aût hmôi medium,qñ inter duas formas datur media forma,quæ neutra est earum,sed sapit naturam eaꝝ, vt tepiditas est medium ſm formam inter calorem & frigiditatem,&tale medium est inter oîa contraria mediata,de quo loquemur infra, qñ quæremus si media contrarioꝝ componũtur ex extremis contrarijs. Secundo,ſm subiectum,& est illud de quo neutrum prędicatum oppositum verificatur,v.g.quia de lapide non verificantur priuatiuæ opposita,vt cœcus & vidẽs lapis dicitur esse medium secundùm subiectum in priuatiuæ oppositis.

Secunda distinctio. Medium pôt esse inter aliqua dupliciter. Primo positiuæ,& est illud, quod est eiusdem gñis cũ extremis,vt signetur linea diuisa in tres ptes A,B,C,D, pars B,C,est medium positiuæ. & est eiusdem gñis cum A, B, & cum C,D. Sic medij colores,sunt medium positiuæ inter extremos colores. Secundo negatiuæ. & est illud quod accipitur per abnegationem vtriusque extremi : vt quòd nec est sanum nec ægrum : sed est corpus neutrum secũdùm medicos, qui inter sanitatem & ægritudinem ponunt neutralitatem, vtpote dispositionem quæ nec est sanitas nec ægritudo.

Tertia distõ. Medium in quo aliqua côueniunt pôt signari termino secundæ intentionis. & termino primæ intensionis,v.g.si dicatur ꝙ hõ & asinus conueniunt in gñe, ly genus est,medium secundæ intentionis, si aût dicatur,ꝙ conueniũt in gradu sensitiuo,erit medium primæ intentionis.

Quantum ad secundùm sit hæc prima conclusio.Contradictoria habent medium secundę intentionis, probatur, qm̃ vt contradictoria conueniunt in gñe oppositionis. nam oppositio est genus,cuius partes subiectiuæ sunt oppositio contradictoria priuatiua contraria relatiua. & qm̃ oppositio est relatio,pñt dici,quòd conueniunt in gñe relationis. & qm̃ contradictoria diffiniuntur,possunt dici ꝙ côueniunt in esse diffinibili &c.& de hac conclusione nullus dubitat.

Secunda conclusio. Contradictoria non possunt habere

medium primæ intentionis, neque ſm formam, neque ſm ſubiectum,neque poſitiuæ,neque negatiuæ, ꝓbatur.Intereſſe &non eſſe,nullum pōt eſſe hmōi mediū,quia nihil eſt cōe reale enti,& nō enti in quo couenianr.Sed oīa verè,& formaliter contradictoria ſignificat eſſe, & nō eſſe reſpectu eiuſdem &c.Præterea, iō in alijs oppoſitionibus datur medium in aliqbus ſm formā,vt in contrarijs mediatis. In aliqbus ſm ſubiectum,vt in priuatiuæ,& relatiuæ oppoſitis,in aliquibus poſitiuæ,vt in cōtrarijs mediatis in aliqbus negatiuæ, vt in aliqbus contrarijs immediatis, vt exēplauimus de ſanitate,& ægritudine,& neutralitate,quia non de quolibet ente verificatur alterum oppoſitoꝵ,vt patet. Sed oīa contradictoriæ oppoſita,ita ſe hn̄t,quòd de quolibet ente nulla exceptione facta,alterum verificatur,ergo &c.Maior nota. Minor probatur,quoniam vt defenſauimus contra antiquos in quarto libro. De quolibet ente eſt vera affirmatio vel negatio.

Præterea.Quòd conuenit alicui per ſe & ſm ſe,eius oppoſitum nullo modo poteſt ei conuenire nec per ſe nec per accidens, nam quia habere tres per ſe & ſm ſe conuenit trigono, eius oppoſitum nullo modo ei conuenire poteſt,imò ſi conuenit alteri, inquantum participat ipſum. & habere tres conuenit iſocheli,quia in eo ſeruatur natura trianguli. Sed non habere medium ſm formā nec ſecūdùm ſubiectum,nec poſitiuæ,nec negatiuæ conuenit per ſe,& ſm ſe contradictorijs,ergo &c. Maior nota,minor autem eſt philoſophi in 1. poſter.vbi inquit,contradictio eſt oppoſitio,cuius nō eſt dare medium ſm ſe. Et ſi dicas,ꝙ iſta diffō conuenit oppoſitioni cōtrariæ reſpectu contrarioꝶ immediatoꝵ,ergo non ſolū contradictorijs. Rn̄detur q ly non eſt dare mediū ſecundùm ſe intelligitur de medio nullo modo. & ſic cōuenit ſolis cōtradictorijs. Nam licet contraria immediata nō habeant medium ſecundùm formam & poſitiuæ, habent medium ſecundùm ſubiectum & negatiuæ vt declarauimus ſupra.

Quātum ad tertium aduerte, ꝙ multa dubia inſurgunt cōtra determinationem factam,quæ facile ſoluētur in aſſignatione cōditionum, quæ reqruntur ad veram contradictionē. Tu igitur aduerte,ꝙ prima conditio eſt,vt cōtradictio ſit intereſſe & non eſſe,ſicut cōtrarietas eſt inter formas ꝯtrarias,

ſumen

ſumendo ly eſſe in tota ſua latitudine.i.pro eo ꝙ quocunq; modo eſt ens,& ly nõ eſſe,pro eo quòd nullo modo eſt ens, & per hanc cõditionem euacuatur argm̃, quo ſolet ſic argui, eſſe,& non eſſe ſunt contradictoria.Sed inter eſſe,& non eſſe mediat generatio,qm̃ eſt proceſſus à non eſſe,ergo datur medium inter contradictoria. Nam minor eſt falſa,qm̃ gñatio non mediat inter eſſe & non eſſe, mõ expoſito, ſed inter eſſe in potentia,quòd dr̃ non eſſe,ꝓut materia ſtat ſub priuatione,& eſſe actu,& ſic debet ĩtelligi diffinitio de gñatione,qua dr̃,gñatio eſt proceſſus à non eſſe actu,ꝙ tñ eſt eſſe in potentia,ad eſſe actu. & ſi q̃ras ſi generatio non mediat inter eſſe vniuerſaliter ſumptũ. & non eſſe ſub quo extremo cõtinet. Dico ꝙ ſub eſſe. nam philoſophus in 4. met.in tex.2.ponit generationẽ & corruptionẽ ſub ente,inquãtum ſunt viæ &c.

Secunda conditio, ꝙ cuilibet inſit alterum extremum,& propter hanc conditionem euacuatur argumentum de contrarijs immediatis,quæ cum ſint immediata,non poſſunt habere medium, & ſic non videtur eſſe proprium contradictionis non habere medium.Ad quod dicitur,ꝙ licet ſint immediata ſecundùm formam, non tamen ſecundùm ſubiectum, quoniam non eſt neceſſe alterum eorum verificari de quolibet ente,ſicut eſt neceſſe in contradictorijs.

Tertia conditio,ꝙ duo contradictoria ſumantur ſecundũ idem & propter hoc non contradicunt iſtæ duæ, punctus in medio lineæ eſt finis,reſpectu A,punctus in medio lineæ nõ eſt finis reſpectu B,& ex hoc ſoluitur argumentum de ſcuto, cuius vna medietas eſt alba, & alia eſt nigra.Nam de hoc eſt verum dicere,quòd eſt album,& ꝙ non eſt album. Ad quod dicitur,quòd licet ſit verum dicere eſt album, & non album, non tamen ſecundùm eandem partem.

Quarta conditio,quòd ſumantur reſpectu eiuſdem, ſecundùm numerum, & hac de cauſa duæ ꝓpoſitiones vniuerſales affirmatiuæ formatæ de prędicatis contradictorijs,non opponuntur contradictoriæ,vt hic omnis homo eſt albus, omnis homo eſt non albus,quia ly albus,&non albus,poſſunt ſumi pro diſtinctis ſuppoſitis,& vni inerit album, & alteri non album, ideo non contradicunt.

Aduerte vltimo,ꝙ licet alterum contradictoriorum veri-

ficetur de quolibet ente, nõ tamen cum reduplicatione, nam si sumatur cum reduplicatione, continget ꝙ vtraque propositio sit falsa, vt hic, omnis homo inquãtum homo est albus, omnis homo inquantum homo est non albus, & quidem ꝙ vtraque sit falsa, patet, quoniam de necessitate omnis homo esset albus, vel nullus homo esset albus, quòd.n. conuenit alicui tali inquantum tale, conuenit omni tali, & quòd negatur ab aliquo inquantum tale, negatur ab omni tali, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 12. Si contrarietas est maxima differentia vel distantia.

Quia vero maxima est differentia, palam ex inductione. Textu 13.

Postquam discussa sunt quæsita circa oppositionem relatiuam & priuatiuam & contradictoriam immorandum est, circa contrariam, de qua multa mouentur dubia, vt patebit infra, & primo quæritur, quomodo contrarietas est maxima distantia.

IN HAC q. si attenditur sensus philosophi, nõ est magna difficultas. Tu igitur sic ꝓcedes. Primo, præpones duo notabilia. Secũdo, ꝯclusionem rñsiuam. Tertio, solues quædam argumenta, quæ vñr habere aliquam apparentiam.

Quãtum ad primũ, notabile primũ sit hoc. Maxima distãtia põt sumi dupliciter. Primo, absolute. Secũdo, cõparabiliter. Absolute qdem est inter ea quæ maximæ distant fm essentiam suam, vt Deus & creatura substantia & accñs, Actus purus & pura potẽtia. Cõparabiliter aũt est inter ea tñ, quę sunt adinuicem cõparabilia. Hmôi vero sunt, quæ sunt eiusdem gñis, nam quæ sunt diuersoꝝ geneꝝ non sunt adinuicẽ comparabilia, vt declaratum est in 7. physic. Qñ ergo quæritur si cõtrarietas est maxima distantia, intelligendum est cõparabiliter & non absolute. Constat.n. ꝙ absolute magis distant quãtitas & qualitas, quæ in nullo gñe ꝯueniunt, ꝗ duæ qualitates contrariæ, quæ non solum in gñe generalissimo, sed & subalterno conueniũt, vt dulce & amaꝝ sub sapore.

Secundum notabile sit hoc. Contraria ideo sunt eiusdem generis, qm̃ adinuicem transmutantur ex 1. & 5. physic. Inter

ea autem quæ sunt diuersorum generum,non est transmuta tio per se, non enim transmutatur calidum in coloratum, sed in frigidum, & propterea inquit philosophus in 1.phys. tex.43. accipiendum est igitur primum,quòd omnium quæ sunt nihil,neque facere aptum natum est,neque pati contin gens,& contingenti,neque fit quodlibet ex quolibet,nisi ali quis accipiat secundum accidens. Qualiter enim fiet album ex musico,nisi accidens sit albo,&c.

Quantum ad secundum,sit hæc conclusio responsiua.Inter contraria est maxima distantia non absolutæ, sed sub eo dē genere. Prima pars patet,ex primo notabili. Secunda aūt sic deducitur ad mentem philosophi in tex.præposito.Transmutatio est inter contraria vltima, qm̄ dato ꝙ sit inter media,vt inter croceum,& rubeum,vel inter medium,& extremum,quod dr̄ vltimum,vt inter croceum,& nigrum.Adhuc est progressus ad extremum. Cum aūt fuerit inter extrema, non potest vlterius procedere, ergo contraria extrema quæ sunt vnius generis,& inter quę est vltimata transmutatio maxime distant. Antecedens manifestum est, consequentia vero probatur,quoniam magis distant extrema contraria adinuicem, quàm media adinuicem, & quàm medium, & extremum, & non potest imaginari maior sub eodem genere, q̃ distantia duorum extremorum, ergo illa est maxima.

Quantum ad tertium,aduerte duo argumenta contra determinationem factam. Primum est contrarietas est differētia in eodem genere, quoniam contraria sunt eiusdem generis,vt patet in hoc 10.in tex.13. Sed maxima distantia non est in eodem genere,quoniam magis distant,quę sunt diuersorum generum, ergo &c.

Ad hoc dicitur,quòd mens philosophi est, cōtrarietatem esse maximam distantiam comparabiliter,& non absolutæ. Argumentum autem procedit de maxima distantia absolutæ, quare &c.

Secundum est,inter album,& nigrum est contrarietas, & tn̄ inter ea non est maxima distantia,quod probatur, qa magis distat albius,& nigrius,q̃ album,& nigrum,ergo albissimum, & nigerrimum maxime distant, non ergo album, & nigrum,quæ tamen sunt veræ contraria ſm philosophum.

Ad

Ad hoc dr̃, ꝙ maxima distantia sub eodem gñe, quę requiritur ad contrarietatem debet attendi, quo ad naturam contrarium, & non quo ad excessum. Argm̃ aũt procedit quò ad excessum, & ideo non est contra determinationem factam. Sufficit.n. ꝙ inter species coloris album, & nigrum ex natura sui maxime distent. Sed nec albissimum, & nigerrimum habent ex natura sui, quòd sint contraria, nisi quia includũt album, & nigrum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 13. Si contraria habent fieri circa idem subiectum, & ita ꝙ se compatiantur in eodem in gradibus saltem remissis.

Et in eodem susceptiuo plurimum differentia. Tex. 14.

IN HAC quæstione aduerte, quòd prima pars non multam continet difficultatem. Secunda, autem admodum difficilis est, propter solemnes opiniones oppositas. Primam, resolues duabus conclusionibus.

Prima conclusio, contraria hñt fieri circa idem subiectũ, probatur, quæ trãsmutatur adinuicem, requirũt idem subiectum, in quo qñ vnum expellitur, alterꝶ introducitur, aliter nõ transmutarentur adinuicem, nisi per successionem vnius ad alterꝶ in eodem. Sed contraria transmutantur adinuicem, omnis.n. transmutatio est inter terminos, aut priuatiuę, aut contrariæ oppositos ex 5. phys. tex. 7. ergo hñt fieri circa idẽ. Et hoc intellige quantum sit ex natura contrarioꝶ. Quòd dico ꝑꝑ contrariũ, quod naturaliter, & inseparabiliter alicui inest, vt calor in igne, nigredo in coruo. Nam ꝙ alterꝶ contrarium nõ possit successiuæ inesse, nõ est ex natura cõtrarij, sed ex subiecto determinãte sibi à natura alterꝶ contrarium.

Secũda conclusio, licet sit idẽ subiectum receptiuum contrarioꝶ successiuæ, tñ necesse est aliter, & aliter esse dispositũ, ſm ꝙ diuersa contraria recipit, probatur, ex 2. de aĩa tex. 26. vniuscuiusq; actus aptus est fieri in ꝓpria, & determinata materia, quod quidẽ licet principaliter itelligatur de forma substantiali, tñ verificatur ẽt de accidentali. Nam vt declarauimus in 2. de anima, & in lib. de sensu, & sensato, ad hoc ꝙ recipiatur dulcedo, necesse est prædominari humiditas, cum calido temperate decoquente, respectu autem amaritudinis, prædominari siccitas, cum calido adurente, ergo &c.

Et

Et aduerte, quòd ista conclusio, plene tibi certificata erit, postquã in lib. 12. determinauerimus, quòd in subiecto est aliqua potentia, qua est receptiuum talis, vel talis accidẽtis, ita quòd sicut multiplicantur, & diuersificantur accidentia receptibilia, sic multiplicantur, & diuersificantur huiusmodi potentiæ, quæ non sunt partes accidentium, sed dispositiones agentes ad receptionem eorum.

Quantum ad secundam partem aduerte, ꝙ difficilis est ad resoluendum, propter solemnes opiniones oppositas, nam Greg. in 1. sent. dist. 17. q. 3. art. 2. tenet, quòd nec pro gradibus intensis, nec pro gradibus remissis, vllo modo se compatiuntur, Capr. autem in 1. sent. dist. 17. q. 2. ad argumenta contra secundam conclusionem tenet partem affirmatiuam pro gradibus remissis, & arbitratur se loqui ad mentem B. Th. Quid autem circa hoc senserit Commentator non constat: quoniam pro vtraque parte allegantur eius dicta, sed quilibet ad sensum suum trahit.

Tu igitur aduerte, ꝙ si eligis tenere partem negatiuam, vt tenet Greg. fundamentum tuum erit hoc, ꝙ contraria non possunt simul esse ex natura sua, eo quòd ex sui natura habent repugnantiam simul essendi, & non solum pro tanto, vel tanto gradu. Sed tu accinge te ad defensandum rationes Greg. Nam omnes soluit Capr. in 1. dist. 17. q. 2. ad argumẽta in primo loco inducta contra secundam conclusionem, sed nec Paulus Sonc. in 10. lib. q. 22. qui tenet partem negatiuam cum Greg. eas defensat, sed nouas format, non satis firmas, & efficaces, quas ego soluam infra. Si aũt elegeris sequi partem affirm. vt Capr. fidissimus defensor viæ Thomisticæ, fundamentum tuum erit hoc, ꝙ contraria non repugnãt simul existere, n. si pro tanto, vel tanto gradu. Nec ex positione duorũ contrariorũ in eodem subiecto sequitur contradictoria de eodem verificari, eo ꝙ, contraria non determinãt subiectum, nisi sint vltra medietatem graduum. verũ non habebis rõnes efficaces contra Greg. fortiores. n. ipse et format contra se, & soluit, ego aũt vt differam Capr. quem intẽdo sequi, volo sustinere partem affirmatiuam, & sicut ipse Capr. soluit rationes Greg. vbi supra ita ego intendo soluere rationes Paul. Sonc. ex quibus septem sunt ad probandum

conclu

conclusionem negatiuam,& tres format contra Capræolũ.

Prima ratio, si contraria sunt simul in eodem pro quocũque gradu: contradictoria sunt simul vera, cõsequens est impossibile vt probatum est in 4.metaph.consequentia probatur, si idem est album,& nigrum, ergo est album, & non album, quia cum in nigro sit priuatio albi, ergo est non albũ, & confirmatur, quia omnis oppositio alia a contradictione includit contradictionem, vt dicitur in primo priorum, ergo si contraria verificantur simul de eodem, sequitur quòd etiam contradictoria verificantur.

Ad hoc dr̃, ꝙ fundat se in falso, supponit enim quòd contraria remissa, puta album vt 5. & nigrum vt 5. denominent subiectum simul album,& nigrum,& cum nigrum sit non album, denominet ipsum subiectum album,& non albũ. Sed id non concedit Capr. qm̃ tenet, ꝙ contraria non denominant nisi vltra medietatem graduum. Ad argumentum ergo negatur cõsequentia, ad probationem dico, ꝙ subiectum non erit album,& nigrum, ex consequenti non erit album, & non album, ad confirmationem dicitur eodem modo, & aduerte, quòd si album sit vt 8.& nigrum vt 3. subiectum denominabitur album,& non denominabitur nigrum,& ideo non verificabuntur contradictoria de eodem.

Secũda ratio. Moueatur corpus calidum summa caliditate, quæ est vt 10.ad caliditatem vt 9.& cũ qua stat frigiditas, vt vnum, quæ non stat cum maiori. Tunc sic, certum est, ꝙ in vno instanti est sub caliditate vt 10.& in alio instanti sub caliditate vt 9.& cũ inter hæc duo instantia sit tempus mediũ, quęro in hoc tp̃e intermedio, aut est sub caliditate vt 10.vel non, non vt 10.quia sic dum moueretur adhuc esset in termino à quo, si non, ergo in tp̃e intermedio est sub caliditate remissa,& non est vt 9. quia non nisi in instanti terminante tempus medium est sub caliditate vt 9. ergo est sub maiori quam sit 9. Sed sub maiori nullus stat gradus frigiditatis, ergo datur caliditas remissa cum qua nullus stat gradus frigiditatis, ex consequenti datur vnum contrarium remissum, cui pro nullo gradu admiscetur alterum contrarium.

Ad hoc dicitur, ꝙ in tempore intermedio est sub caliditate vt 10. & cum instatur, quia esset adhuc in termino à qno

nega-

negatur consequentia. Licet enim in tempore intermedio sit sub eodem gradu, sub quo erat in primo instanti, non tamen est omnino in eadem dispositione, imò sub dispositione qua disponitur pro instanti sequenti, ad calidum vt 9. & frigidum vt vnũ, vnde aduerte, ad hoc quòd aliquid actu moueatur, non est necesse, quòd essentialiter recesserit à termino, & participet essentialiter de termino ad quem, sed sufficit, quòd recesserit, & participet dispositiuæ præter quam in motu locali propter continuitatem spacij.

Tertia ratio, rubedo, & viriditas non pñt simul esse in eodem in gradu intenso, ergo nec albedo, & nigredo in gradibus remissis. Antecedens cõiter conceditur, consequentia probatur. Albedo, & nigredo remissæ plus repugnãt, quàm mediæ intẽsæ, quia primæ sunt perfectæ contrariæ, eo quod maxime distant sub eodem genere, mediæ autem non, ergo si mediæ se non compatiuntur, nec primæ.

Ad hoc dicitur, quòd licet mediæ minus sint contrariæ, eo quòd non maxime distant sub eodem genere, & quia cõtinent extrema saltem virtualiter, tamen quo ad coexistentiam pro gradu intenso, magis repugnant quàm albedo, & nigredo pro gradu remisso. Nam vtraque qualitas media cum gradu intenso denominaret subiectum, & sic verificarentur contradictoria, quod non faciunt extrema pro gradibus remissis, vt diximus ad primam.

Quarta ratio, si formæ cõtrariæ se compatiuntur, aut hoc est in gradibus æqualibus, aut in æqualibus, non primum, quia si aliquid habet albedinem vt 6. & nigredinem vt 6. sequitur esset album, & nigrum, vel nec album, nec nigrum, quæ sunt impossibilia, qm̃ sequuntur contradictoria si est album, & nigrum, aut nullo est colore coloratum, cum ibi nõ sit nisi albedo, & nigredo per casum datum. Non secundum, quia si albedo vt 6. non compatitur nigredinem vt 6. multo magis albedo intensior quàm vt 6. expellet nigredinem vt 6. quia albedo intensior est fortior, ergo &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ se compati possunt in gradibus æquali bus citra mediam latitudinem, & vt sic componunt colorem vnum medium, puta palidum, quo denominatur subiectum coloratum, ita ꝙ non denominatur album, nec nigrum, nec

est

est album nisi ſm quid, nec nigrum nisi ſm quid, vltra media latitudinem ſe compati pñt gradibus inæqualibus, puta calor vt 8. frigidum vt duo, & ſubiectum denominabitur ſimpliciter à calido, & nō à frigido, quia vt diximus ſupra qualitas intenſibilis non denominat niſi vltra mediam latitudinem, & qñ probatur, ꝙ ſi albedo, vt ſex, non compatitur nigredinem, vt ſex, multo magis &c. negatur ꝯña, qm̃ quantum ad coëxiſtentiam magis repugnant, vt ſex, vtraque.n. denominaret ſubiectũ, & ſic ſequerentur contradictoria, quam ſi vna ſit vt 8. altera vt duo, nec valet ꝙ ſit intenſior, qm̃ non agit in cõtrariam, niſi pro gradu pro quo non cõpatitur eam. vnde ſi calor vt 8. debet expellere frigidum, vt 2. neceſſe eſt vt calor intendatur, puta fiat, vt 9. & tunc erit frigidum vt vnum, ſi autem intendatur vſque ad x. frigidum totaliter corrumpitur.

Quinta ratio, ſi formæ contrariæ pñt eſſe ſimul, ergo & motus contrarij, quod eſt falſum, ꝯñtia probatur, qm̃ ex 5. phyſ. non eſt contrarietas in motibus niſi propter contrarietatem formarum, & terminoꝝ, ad quos ſunt, ergo ſi formæ contrariæ ſe compatiuntur, poſſibile ēt erit, ꝙ idem moueatur contrarijs motibus, puta ꝙ calefiat, & frigefiat, ex quo calidum, & frigidum ſe compatiuntur, falſitas aũt ꝯñtis probatur, qm̃ non eſt minor contrarietas inter duos motus cõtrarios, quàm inter motum, & quietem, ſed impoſſibile eſt idē ſimul moueri ad formam, & quieſcere ſub illa, ergo multo minus poſſibile eſt, idem ſimul moueri motibus contrarijs.

Ad hoc dicitur, quòd motus contrarij pñt eſſe duobus modis. Primo, ꝙ vterque ſit acquiſitiuus, puta ꝙ per vnum acquratur caliditas, & per alterum frigiditas, & concedo falſitatē conſequentis. Secundo, ꝙ vnus ſit acquiſitiuus, & alter deperditiuus, puta dum calor intenditur in aqua, deperditur frigiditas, & vt ſic nego falſitatem conſequentis, & concedo conſequentiam. Argm̃ autem procedit de motibus contrarijs, primo modo, nos autem tenemus, quòd dum vnum contrarium intenditur, & alterum remittitur, ſint motus contrarij, ſecundo modo, quòd non eſt inconueniens.

Sexta ratio. Hoc eſt de mente Cõment. qui in 4. metaph. ſimul cum philoſopho in tex. & cõment. 27. concludit, quòd impoſſibile eſt, vt contraria ſint ſimul in eodem, ſed qñque

hoc,

hoc,& qñque hoc. Item in primo phyſ.cōmento 56.dicit,ꝙ qualitates mediæ inter contrarias ſunt alio modo in potentia ad eas quàm ſubiectum,q̄a ſubiectum eſt in pura potētia ad vtrũque extremum,mediæ aũt non ſunt in pura potentia ad extremas,hæc Cōment.Quæro igitur qũo ſubiectum eſt in pura potētia ad vtrunque extremum,aut.n.hoc eſt q̄a ſubiectum non eſt vtrunque extremum, ſed pōt eſſe, & hoc eſt falſum,q̄m impoſs.eſt lapidem fieri albedinem,aut hoc eſt, quia ſubiectum nunq̄ habet vtrunque extremum ſimul, ſed modo hoc,modo illud, medium aũt habet aliquo modo vtrunq; extremum ſimul.ſ.virtualiter, & hic eſt verus ſenſus.

Ad hoc dr̄,ꝙ Cōment.intendit,ſubiectum eſſe in pura potentia ad vtrunque extremum,q̄m & natura ſua neutrum habet,loquendo de formis,quæ contingenter inſunt, vt albedo,& nigredo in pariete,&c.medium aũt non eſt in pura potentia,q̄m medium vt medium ex ratione ſua continet vtrũque extremum, non ſolum virtualiter, ſed & formaliter, vt determinabitur infra,non ergo ex dicto Cōment.poteſt cōcludere propoſitum ſuum, & cum adducit philoſophum, & Cōment.in 4.metaph.dico,vt etiam tenet Capr.ꝙ ſemper intendit de cōtrarijs pro tanto gradu, pro quanto ſunt denominātia ſubiectum. Sic.n.ſunt incompoſſibilia,& nō aliter.

Septima ratio. Hoc eſt de mente B.Th.qui in 3.ſent.diſt. 14.dicit, in minus albo non eſt aliqua nigredo, ſed albedo minus intenſá,ergo albedo quæ non eſt ſumma, non habet aliquem gradum nigredinis.

Ad hoc dr̄, ꝙ B.Th. intendit in minus albo,non eſſe aliquam nigredinem,quæ.ſ.denominet ſubiectum nigrum.

Octaua ratio,& hanc format contra Capr. ſit corpus hñs minimum frigus,& approximetur ei corpus calidum, potēs ipſum vltra infrigidare.Quæro vtrũ ſit poſſibile in hoc corpore ſucceſſiuæ acquiri calorem,dato quòd frigus non intē datur,ſi dicis quòd non,ergo agens naturale debite approximatum paſſo,& nō impeditum,non aget in ipſum, quod eſt manifeſte falſum, ſi ſic. ergo cum prius acquirantur oēs gradus coloris,citra nonum,quàm ipſe nonus,ſequitur quòd illa minima frigiditas poteſt ſtare, non ſolum cum calore vt nouem, ſed etiam cum calore vt 4. vt 5. vt 6. & ſic de omni-

omnibus alijs citra nouem. Cuius oppositū dicit ipse Capr.

Ad hoc negatur casus,ꝙ.s.possit dari corpus hn̄s minimū frigus cū remotione omnis gradus caloris. Nam sicut ipse reputat inconueniens,ꝙ detur corpus non coloratum, sic re puto inconueniens, quòd detur corpus hn̄s frigiditatem vt vnum,& nullam caliditatem, tunc.n.nec calidum,nec frigidum esset,nec tepidum,qm̄ in tepido est admixtus calor,ipse aūt supponit,quòd nullum gradum caloris habeat. Ratio igitur sua fundata sup casum inconcessum: nihil concludit.

Nona ratio,& est cōtra Capr. suppono,ꝙ forma non pōt esse sine effectu formali,nec econtra,suppono ēt,ꝙ esse frigidū est effectus formalis frigoris,tūc sic. In calido vt 9.est frigidū vt vnum,ergo dat ei esse frigidū,ergo illud corpus recipit esse frigidū,& vltra,ergo est frigidum. Patet prima ꝯn̄a, quia cuilibet danti correspondet aliquod recipiens,secunda etiam ꝯn̄tia patet,quia idem sunt hr̄e esse frigidum,& esse frigidum,ergo in calido vt 9. est esse calidum,& esse frigidum, ex ꝯn̄ti est calidum,& frigidum,quod est impossibile, aliter sequuntur contradictoria, vt argumentatum est supra.

Ad hoc dr̄,ꝙ primum suppositū est falsum,loquēdo absolutæ,nā esse album,vel denominari album, nō consequitur albedinē absolutę,sed pro tanto gradu,puta vltra medietatē latitudinis graduū, & ideo non inconuenit dari formā sub gradu adeo remisso,ꝙ nō habebit effectum suum formalem. Ad argm̄ ergo,nego primam ꝯn̄tiam,quæ fuit hæc. In calido vt 9. est frigidum vt vnum,ergo dat ei esse frigidum,& sic non sequitur,ꝙ illud corpus sit simul calidum, & frigidum.

Decima ratio,& est cōtra Capr. in hoc distinguūtur res ꝑmanētes à successiuis,ꝙ successiua nō sunt,nisi dum fiunt,ꝑmanētia vero non sunt quandiu fiunt, sed postq̄ facta sunt. Tunc sic,in toto dealbationis tp̄e,albedo est in fieri.ergo albedo non est,patet consequentia, qm̄ albedo est res permanēs, ergo in dealbatione non est albedo admixta nigredini.

Ad hoc dr̄, ꝙ reꝝ permanentium, quædā sunt accidentia vt esse album,quædam sub̄æ,vt esse hominē. Quę sunt sub̄æ in hoc dn̄t à successiuis,ꝙ dum fiūt,nullo modo sunt actu, nec ſm partem, nec ſm totum, nec ſm esse imperfectū, nec ſm esse perfectum,eo ꝙ coꝝ gn̄atio est indiuisibilis. Quæ autem

autem sunt accidentia recipientia magis,& minus,in hoc dif ferunt à successiuis,q̃ successiua habent totum suum esse sibi debitum dum fiunt,& non aliter, ita q̃ terminato fieri desinit totaliter eorum esse.Hæc aũt dum fiunt,puta dum intenditur calor,aut corpus dealbatur,habent quidem esse,sed imperfectæ,completo vero fieri habent esse perfectum, nihil ergo prohibet, quòd in toto dealbationis tp̃e, in quo albedo est in fieri,habeat esse, non quidem ꝑfectum, & vt sic potest secum compati nigredinem remissam. Ad argm̃ ergo,nego consequentiam,ad probationem dico,quòd licet albedo sit res permanens,tamen suum esse non stat in indiuisibili, quare &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. De quo scito esse problema neutrum apud philosophum & Cõment.&B.Th. ideo vtraque pars sustentabilis est. Ego autem volui defensare partem affirmatiuam pro reuerentia Capræoli.

¶Quæstio 14. Si tantum vnum vni est contrarium.
His enim entibus palam,quòd non contingit vni plura contraria esse. Textu 14.

IN HAC q.aduerte,quòd si sensus philosophi attendatur,parua consurgit difficultas. Nam ꝓpositum tex. inducit corollariæ,ex eo quòd dixerat cõtrarietatem esse maximã,& perfectam distantiam duorum sub eodem gñe, & sic patet, quòd ibi loquitur de ꝑfectissima cõtrarietate extremorum. De medijs aũt nundum mentionem fecerat. Loquẽdo ergo de hac perfecta contrarietate, constat, quòd tm̃ vnum vni est contrarium. Cuius ratio est, qm̃ maxima distantia sub vno gñe,non potest esse nisi inter duas species. Non .n. possunt duæ species eiusdem gñis esse æqualis gradus,cum se habeãt vt numeri,vt visum est in 8.lib.Verum quia solet fieri instantia, quòd plura media contrariantur extremis, vt oẽs medij colores extremis coloribus, & plura extrema vni medio, vt in moralibus, prodigalitas, & auaritia liberalitati, ideo ad vniuersalẽ resolutionem ꝓpositi quæsiti sic ꝓcedes. Primo, ponetur distõ de contrarietate.Secundo,ponentur duæ conclusiones responsiuæ. Tertio, ponetur quoddam notabile.

Quãtum ad primum aduerte,q̃ contrarietas est duplex.s. ꝑfecta,& imperfecta.Perfecta dicit maximam distantiam inter duas formas in eodem gñe,inter quas est motus per se,&

sunt successiuæ acquisibiles. Imperfecta non requirit maximam distantiam, sed quòd sint duæ formæ sub eodem genere inter quas sit motus, & sint successiuæ acquisibiles.

Quãtum ad secundum sit hæc prima ꝯclusio, ẜm contrarietatem perfectam, tm̃ vnum vni est contrarium, probatur rõne philosophi in præposito, tex. quæ stat in hoc. Perfecta contrarietas dicit maximam distantiam formarum in eodẽ gñe. Hæc.n.est ratio perfectæ contrarietatis. Sed maxima distantia in eodem genere non potest esse nisi inter duo extrema, & vltima, quia vltimo non est aliquid vlterius, ergo contrarietate perfecta, tantum vnum vni est contrarium.

Secunda conclusio, ẜm contrarietatem imperfectam, pñt plura contrariari vni, & econuerso, ꝓbatur. Ea inter quæ est motus per se sunt contraria ex 1. & 5. phys. Sed inter media, & extremum, est motus, ꝑ se. Patet.n.ꝙ aliquid potest moueri ab albo ad rubeum, & croceum, & alurgum, & viride, sicut ab albo ad nigrum, ergo inter album, & omnes medios colores est contrarietas, non quidem perfecta, cum non seruetur inter eos maxima distantia, ergo non inconuenit, contrarietate imperfecta plura contrariari vni, & econuerso.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ si vis sustinere vniuersaliter, ꝙ tm̃ vnum vni est contrarium, fundabis te in hoc, ꝙ media non contrariantur extremo, nisi vt gerunt vicem alterius extremi, puta rubeum viride &c. gerunt vicem nigri, similiter in moralibus, duo extrema non contrariantur vni medio, nisi inquantum duo extrema conueniunt in rõne mali aut vitij, & illud medium in ratione virtutis, & sic ꝓdigalitas, & auaritia inquantum sunt vitium, contrariantur liberalitati, inquã tum est virtus, similiter maius, & minus cõtrariantur æquali, inquantum conueniunt in ratione inæqualis, & sic patet, ꝙ vniuersaliter potest sustineri tm̃ vnum vni esse cõtrarium, q̃a vel vnum, vel plura reducta ad vnum. Tu tñ aduerte, ꝙ inter æquale, & magnum, & paruum magis seruatur oppositio priuatiua quam contraria, vt patet in hoc lib. in tex. 17.

Pro hac q. non laborabis in pluribus inuestigandis, qm̃ nec alij quid egregium dñt. Nec Paul. Sonc. nisi ꝙ immoratur ad assignandum, quomodo genus immediate diuiditur duabus differentijs constitutiuis duarum specierum specialis

simar

simarum, vel subalternarum, vel quarum vna est subalterna; & altera est specialissima, vide tu eum ad placitum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 15. Si multitudo est genus ad numerum, ita quòd sit quid magis commune, quam numerus.

Multitudo autem quasi genus numeri. Textu 21.

IN HAC q. sic ꝓcedes. Primo, distinguet de numero. Secūdo, ponentur conclusiones responsiuæ. Tertio, soluetur quoddam dubium, in quo vr̃ Iand. insurgere contra B. Th.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ numerus dupliciter consi derari potest. Primo, vniuersalissimæ sumptus, vt ꝑdicatur de numero formali, siue essentiali, q reperitur tā in abstractis, q̃ in rebus materialibus, nā sicut duæ intelligentiæ conueniūt in numero binario essentiali, sic duæ q̃dditates materiales, vt humanitas, & equinitas cōstituunt binarium essentialem. Secundo, potest sumi ꝓ numero quantitatiuo, qui causatur ex diuisione continui, & reperitur s̃m viam nostram in solis ma terialibus, vt determinauimus in lib. 8. contra Gregorium.

Quātum ad secundum sit prima conclusio, numerus primo modo sumptus nō est in minus, q̃ multitudo, imò est cō uertibilis cum multitudine, ꝓbatur. Cum nō detur multitudo infinita actu, sicut numerus vniuersalissimæ sumptus, mē suratur vnitate, & constituitur aggregatione vnitatum, sic ēt omnis multitudo, siue transcendens, siue numeralis, vnde vt documus in lib. 8. q. 11. ꝓprietates numerales vt peritas im peritas, esse tot & tot, ita attribui pñt multitudini transcendē ti, & numero essentiali, sicut multitudini, & numero quātita tiuo, & hoc non negaret philosophus, & qñ dixit multitudinem esse quasi genus numeri, nō intellexit de multitudine, & numero transcendenti, quem appellamus numeꝶ essentialē.

Secūda conclusio. Numerus secūdo modo, sumptus est in minus q̃ multitudo, & ipsa est quasi genus numeri, ꝓbatur. Sicut se habet vnum trāscendēs ad vnum numerale, sic multi tudo transcēdens ad numeꝶ quantitatiuum, qm̃ sicut princi piū ad principium, sic principiatum ad principiatū. Sed ꝯstat ꝙ vnum transcendens, est in plus & magis cōe quàm vnū nu merale, illud enim conuertitur cum ente, & circundat omne

prædicamentum, & verificatur de quolibet essentia tam abstracta, quàm materiali, vnum vero numerale artatur reductiuæ ad prædicamentum quantitatis, ergo & multitudo transcendens, est in plus quàm numerus quãtitatiuus. Illa.n. sicut vnum trãscendens circundat omne prædicamentum, & verificatur in abstractis, & materialibus. Numerus vero quantitatiuus restringitur ad prædicamentum quãtitatis, cum sit quãtitas discreta, & non verificatur, nisi de rebus quantis. Quoniam igitur est in plus in sensu dicto, ideo philosophus dicit, quòd est quasi genus numeri, omne enim magis cõe, potest dici largo modo esse genus, & notãter dixit quasi genus, quoniam sicut ens non est genus, vt declaratum est in lib. 3. sic nec vnum transcendens, nec multitudo transcendens, aliter prima causa esset in genere.

Quãtum ad tertium aduerte, quòd B.Th. in 10. lib. in lect. 8. declarãs quomodo multitudo est quasi genus numeri inquit. Sciẽdum vero est, quòd pluralitas, siue multitudo absoluta, quæ opponitur vni, quòd cõuertitur cum ente, est quasi genus numeri, quia numerus nihil aliud est, quàm pluralitas, & multitudo mensurabilis vno. Sic igitur vnum secundùm quòd simpliciter dicitur ens indiuisibile, cõuertitur cum ente, secũdùm autem quòd accipit rationem mẽsuræ, sic determinatur ad aliquod genus quãtitatis, in qua propriæ inueniẽ ratio mẽsuræ, & similiter pluralitas, vel multitudo, ſm quòd signat entia diuisa, nõ determinatur ad aliquod genus, ſm autem quòd signat aliquod mẽsuratum, determinatur ad aliqđ genus quantitatis, cuius species est numerus. Hæc B.Thom.

Tu igitur aduerte, quòd Iãd. in lib. 10. in q. 15. reprobat dictum B. Th. in hoc loco, pro quãto dicit, ꝙ vnum vt accipit rationem mẽsuræ, & multitudo vt signat mẽsuratum, determinãtur ad genus quãtitatis. Contra hoc igitur sic arguit. Vnum, & multa, vt habent rationem mensuræ, & mẽsurati, sunt in prædicamento relationis, ergo nõ determinantur vt sic ad genus quantitatis, ꝯñtia patet, qm̃ cum prædicamenta sint impermixta, idem sub eadem ratione non potest esse in duobus prædicamẽtis. Antecedẽs vero probatur. Quia dr̃ia relationis nõ trahit aliquid, cui adiũgitur extra prædicamẽtum relationis, nam dr̃ia est in eodem prædicamẽto cum eo

cui

cui adiũgitur,ſicut rationale,& aial determinatum per rõnale ſunt in prædicamẽto ſubſtãtiæ. Sed mẽſura,& mẽſuratum ſunt differẽtiæ relationis. Conſtituũt enim tertium modum relatiuorum,vt viſum eſt in 5.lib.ergo vnum,& multa vt ſtãt ſub ratione menſuræ, & menſurati, non determinantur ad aliud genus, quàm ad genus relationis.

Ad hoc dicitur, quòd Iand. nõ penetrauit ſenſum B. Th. Patet.n.in tota doctrina ſua,vbicunq; inueſtigat de oppoſitione inter vnum,& multa ꝙ tenet vnum vt mẽſuram,multa vt menſurata opponi relatiuæ, ex ꝯñti vt ſic ſunt in prædicamẽto relationis,prout.ſ.ſtãt ſub tali reſpectu,& ꝙ hæc ſit mens ſua,patet in 1.ſent.diſt.24.q.1.art.3.ad quartum,vt videre poteris.Si igitur B.Th.hic intenderet, ꝙ vnum vt ſtat formaliter ſub reſpectu menſuræ, & multa ſub reſpectu menſurati, nõ eſſent in prædicamẽto relationis,ſed quantitatis,ſibi contradiceret,quòd nõ eſt credẽdum à vero Thom.Dico igitur, ꝙ dictum B.Thom. cõtra quòd Iand. arguit,intelligendum eſt quo ad fundamẽtum,& nõ quo ad ſuum formale. Nam illud ꝙ eſt vnum cui attribuitur rõ mẽſuræ,eſt res de gñe quãtitatis,ſimiliter illud ꝙ eſt multa,cui attribuitur rõ menſurati,eſt res de gñe quantitatis, cum quo tñ ſtat,quòd in reſpectu menſuræ,& menſurati ſunt in gñe relationis.Sicut pater & filius,quantum ad id quòd ſunt,ſunt in gñe ſubſtantiæ.In reſpectu autem paternitatis, & filiationis ſunt in genere ſecundo relatiuorum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 16. Si omnia media ſunt eiuſdem generis cum extremis.

Omnia nanque media in eodem genere ſunt cum extremis. Textu 22.

IN HAC quæſtione ſic procedes. Primo, ponetur diſtinctio de medio. Secundo,concluſiones reſponſiuæ. Tertio, ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte,quòd medium inter aliqua extrema,poteſt eſſe multipliciter. Primo, puræ negatiuæ,vt inter habitum,& priuationem datur negatio,vt inter viuum, & mortuum datur non viuum. Secundo priuatiuæ,licet hoc ſit difficile inuenire. Tertio,entitatiuæ,vt inter ens actu, & nullo modo ens, datur ens in potentia,vt materia prima.

Quarto, moraliter, vt inter timores, & audacias datur fortitudo. Quinto, formaliter siue ſm formam, vt inter album, & nigrum datur palidum, inter calidum, & frigidum datur tepidum. Et hoc eſt proprijſſime medium, quia continet in ſe naturam extremorum participatiue, vtrum aũt virtualiter, & formaliter, dicemus infra, & quoniam neceſſe eſt prius ad ipſum eſſe tranſmutatio, quàm ad extremum. Impoſſibile eſt enim frigidum calefieri, niſi prius fiat tepidum.

3 Quantum ad ſecũdum, ſit hæc prima concluſio. Medium 1.2.3. modo, nõ eſt eiuſdem generis cum extremis. Quòd primo modo patet, quia negatio eſt purum non ens, habitus eſt ens, priuatio licet quo ad formale ſit non ens, tñ ratione cõnotati, quòd eſt ſubiectum poteſt dici aliquo modo ens. Cõſtat autem, quòd purum non ens, non eſt in eodem gñe, cum ente, & aliquo modo ente. Nullo. n. modo participat altero, nec vtroq; extremo. Quòd ſecũdo modo patet, qm̃ ſi priuatio eſſet mediũ inter duo extrema poſitiua, cum ſit formaliter non ens, ſe haberet ad extrema ſicut nõ ens ad ens. Conſtat autem, ꝙ ens, & nõ ens non ſunt eiuſdem generis. Quòd tertio modo patet, qm̃ ſi ens in potentia vt materia prima ſit medium inter ens actu, & nullo modo ens, patet ꝙ comparatum enti actu, non eſt in eodem genere cum eo, actus. n. & potentia diſtinguuntur genere. Magis autem conſtat, ꝙ ens in potentia, & nullo modo ens, non ſunt eiuſdem generis.

. Secunda concluſio. Medium 4. & 5. modo eſt in eodem genere cum extremis. Quòd quarto modo patet, qm̃ tam paſſiones quàm virtus circa tales paſſiones ſunt in prædicamento qualitatis, & ſm aliquos in primo gñe. Quòd aũt quinto modo probatur. Illud ad quos prius peruenitur in permutatione quæ eſt ab extremo ad extremum antequam perueniatur ad alterum extremum, eſt in eodem gñe cum extremis, hæc patet, qm̃ inquit philoſophus in hoc 10. in tex. 22. permutari non eſt ab vno genere in aliud genus, niſi per accidens, vt à colore ad figuram. Sed conſtat, quòd quando quid permutatur ab vna forma ad aliam, inter quas eſt medium quinto modo, prius & per ſe, & de neceſſitate peruenit ad medium quàm ad extremum, vt quòd debet calefieri, prius tepidatur, & quòd dealbatur, prius ſubalbatur, ergo &c.

Et aduerte, quòd licet ad maiorem doctrinam posuerimus de medio distinctionem quintumembrem, tamen intentio philosophi fuit in hoc 10. loqui de medio solum quinto modo, quòd veræ, & simpliciter est medium.

Quãtum ad tertium aduerte dubium, q̃ insurgit cõtra secundum modũ primæ cõclusionis. Dictum est.n.q̃ medium priuatiuæ, non est in eodem gñe cum extremis. Contra sm philosophum in hoc 10. in tex. 19. æquale est medium inter magnum, & paruum, sumendo magnum cum excessu, & paruum cũ defectu, ꝓut idem sunt q̃ maius, & minus, & in eodẽ tex. determinat philosophus, q̃ opponitur eis priuatiuæ, æquale est.n. q̃ nõ est maius nec minus, & tñ aptum natũ esse, ergo ęquale est medium priuatiuę, & tñ est in eodem genere.s. quantitatis cum magno, & paruo, ergo falsum est, q̃ medium priuatiuæ nõ sit in eodem genere cum extremis.

Ad hoc dicitur, q̃ secundus modus primæ conclusionis debet intelligi de medio quæ sit mera priuatio, vt cæcitas. Nõ autem de medio, quòd est qđ positiuum reale, includens tñ negationem extremi. Aliter cum medij colores possint dici hoc modo priuatiua media respectu extremorum, non essent in eodem genere cum extremis. Ad argumentum ergo, concedo quòd æquale est medium priuatiuæ secundo modo, sed non primo modo, de quo solo intelligi debet secundus modus primæ conclusionis.

Alia dubia non insurgunt, quæ sint alicuius difficultatis, quę non possint solui, per probationes primæ conclusionis, ideo nolo immorari. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 17. Si media contrariorum componuntur ex extremis virtualiter vel formaliter.

Si vero sunt in eodem genere media, vt ostensum est, & media contrariorum, necesse est componi ex extremis contrarijs. Textu 23.

IN HAC q. aduerte, q̃ pendet ex q 13. huius 10. de gradibus, quibus se compatiuntur contraria in eodem, & q̃m vt dixi in eadem qõne vtraque pars sustentabilis est, licet sustinuerim partem affirmatiuam propter Capr. si tamen elegeris sustinere partem negatiuam, quàm sustinet Greg. & Paulus Soncinas pro præsenti quæsito, negabis compositionem

realem,& formalem mediorum ex extremis,& tenebis solā compositionem virtualem,& qm̄ philosophus in tex. 23. & Cōment. & B.Th. videntur absolutæ tenere,ꝙ media componantur ex extremis,dices sicut Ant. And. in 10.q. 5. quòd philosophus accipit compositionem pro conuenientia, eo ꝙ medium comparatum vni extremo retinet virtualiter naturam illius extremi, & magis conuenit cum eo, quàm cum altero extremo, sicut tepidum magis sapit naturam frigidi, quàm naturam calidi. Eodem modo exponit Paul.Sonc.oīa dicta Comment.& philosophi,vt patet in lib. 10.q.21.respō dens ad secundum Greg.autem in 1.dist.17.q 3.art.2.post re sponsionem ad 10.dicit,ꝙ philosophus,&Comment.loquū tur de compositione mediorum ſm apparentiam,&non ſm veritatem. Et aduerte, ꝙ totum fundamentum eorum est, qm̄ timent,si concedunt extrema contraria actu,& formaliter in gradibus quibuscunque in medijs,ꝙ sint contra philo sophum in 4.metaph.tex.27.& ex consequenti,ꝙ sint coacti concedere contradictoria verificari de eodem. Sed ad id iam responsum est in q.13.huius ad primum Paul,de mēte Capr. Item timent,ne concedant duas species constituere tertiam, & ꝙ media contrariorum sint composita ex duobus entibus in actu. Sed ad hæc respondebimus infra,

Et quoniam in q.13.tenui partem affirmatiuam cū Capr. intendo, & nunc decidere præsens quæsitum pro parte affirmatiua,& sic procedām. Primo,ponetur conclusio affirm.& probabitur. Secundo,soluam rationes Paul. & Ant.And. qui tenent partem negatiuam. Tertio, mouebo dubium contra conclusionem in se, & soluam.

Quantum ad primum,sit hæc conclusio responsiua. Media contrariorum,vt tepidum,& palidum,componūtur non solum virtualiter, sed etiàm formaliter ex extremis, ita ꝙ extrema sunt actu,& formaliter in medio,nō quidem secundùm excellētias suas,sed vt remittūtur,secunda pars huius cō clusionis iam patet per determinationem q. 13 huius lib.vbi determinauimus, quòd cōtrarias secūdum gradus intensos nō se compatiuntur, aliter ineuitabiliter cōtradictoria verifi carentur de eodem. Prima autem pars sic probatur. Quod comparatur ad duo extrema, & respectu vnius est vt magis,

resp

respectu alterius est vt minus, componitur realiter, & forma liter ex illis, nam magis, & minus inesse, supponit inesse, sed medium ita se habet, ꝙ comparatum vni extremo, se habet vt magis, & respectu alterius, vt minus, tepidum enim est magis frigidum, & minus calidum, ergo &c. Præterea. In quolibet genere prima, & simplicia sunt compositiua aliorum eiusdem generis, quæ comparãtur ad illa, vt composita, & posteriora. Sed extrema ad media, se habẽt, vt simplicia, & priora, ad composita, & posteriora, vt patet de tepido comparato calido, & frigido, ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte, quòd Paul. Sonc. in 10. q. 21. conatur defensare partem neg. dictis Commentatoris & B. Th. deinde rationibus.

Allegat tria dicta Comment. primo dicit in 4. metaph. cõmento 27. Duo contraria habentia medium sunt in medio in potentia, sicut albedo, & nigredo inueniuntur in palore, sed non in actu, & in 10. metaph. commento 7. inquit. Non debet aliquis dicere, quòd colores componãtur ex duobus, scilicet albo, & nigro, & in commento 23. in composito inuenitur ex altero contrariorum magis, & ex altero minus, nõ simpliciter sed aliquo modo, id est in potentia.

Ad hæc respõdetur simul, quòd Comment. intẽdit per potentiam, non potentiam puram, sed potentiam admixtam actui imperfecto, & prout omnis forma existens sub gradu imperfecto, est velut potẽtia comparata formæ in gradu perfectiori, & quòd hæc fuerit mens sua, patet in 1. phys. in commento 56. vbi formaliter sic dicit. Medium est extremum vtrũque non pura potẽtia, sed aliqua potẽtia, in medio enim est vtrunque extremum in actu, sed tamen nõ in vltima perfectione. Est igitur in potentia vtrunque extremum quodam modo, & in actu alio modo, hæc Comment. ex quibus patet, quòd declarat se, quomodo sumat potentiam, quando dicit, sed aliquo modo, id est in potentia, & quando dicit in 4. metaph. sed non in actu, id est non in vltima perfectione.

Allegat dictum B. Th. in 3. sent. quod iam declarauimus in q. 13. huius libri.

Prima ratio Pauli est hæc. Tertia species nõ potest ꝯstitui ex duabus naturis specie distinctis, vnde philosophus in 5. metaph.

metaph. dicit, ꝙ quinque non sunt duo, & tria, quia ter, & duo sunt numeri specie distincti. Sed medius color, & extremi colores, communiter tenentur specie distincti, ergo &c. Et aduerte, quòd hæc ratio fuit etiam præcipua apud Greg. cuius opinionem adduximus in q. 13. huius libri.

Ad hoc rñdetur, ꝙ maior non est vera, nisi de speciebus quarum esse stat in indiuisibili, sicut sunt species numeri, & species figurarum, & species substantiæ perfectæ. Potest etiã dici, sicut dictum est supra, de vno constituente multitudinẽ quòd sumptum cum præcisione non constituit eam, sed opponitur disparate, sicut species condistincta, sumptum autem sine præcisione, non habet rationem speciei, sed rationem materiæ, & vt sic non opponitur multitudini, sed eam constituit. Sic in proposito, extrema contraria sumpta cum præcisione sunt species distinctæ contra medium, & oppositæ disparatæ, & vt sic non componunt medium, sumpta autem sine præcisione, sunt vt materia ex qua componitur medium, & non vt species condistinctæ, & huic responsioni adhæreo, ex qua patet, quòd argumentum non concludit.

Secunda ratio Pauli est hæc, formæ oppositæ inquantum sunt oppositę non possunt simul concurrere in eadem natura, quia de ratione oppositorum inquantum sunt opposita est, ꝙ simul stare non possunt. Sed formæ contrariæ sunt etiã contrariæ in gradibus remissis, cuius ratio est, quia philosophus in 10. metaph. tex. 13. & 14. dicit, quòd contrarietas est oppositio secundùm formam, natura autem albedinis, & nigredinis saluatur in gradibus remissis, ergo vt sic, sunt contrariæ, ex consequenti non se compatiuntur in medio.

Hanc rationem iam soluimus in q. 13. huius, vbi de mente Capr. diximus, ꝙ repugnantia simultatis existendi in eodẽ non consequitur cõtraria pręcisę ex nã sua, sed ex natura sua pro tanto gradu, pro quo denominant, & actuant subiectum, puta vltra medium latitudinis. Ad argumentum ergo, nego ma: Ad probationem, nego similiter, quòd sit de rõne oppositorum præcisæ inquantum opposita, quòd non possint stare simul, nisi adiungatur pro tanto, vel tanto gradu &c.

Tertia rõ Pauli, philosophus dicit in 4. de cœlo, quòd aër est grauis, & leuis, aut ergo intelligit, quòd in aëre sint duæ qualit

qualitates distinctæ in actu perfecto, quæ sunt contrariæ .f. grauitas,& leuitas,& hoc non,quia formæ contrariæ,& maximæ in actu perfecto non se compatiuntur in eodem. Aut quòd est tantum vna qualitas composita ex grauitate, & leuitate,& hoc non,quia in elementis non sunt qualitates compositæ,sed tantum qualitates primæ. Aut est vna continens virtualiter vtranque, & sic habetur propositum.

Ad hoc dicitur,ꝙ qualitas illa est vna,sed non est propriȩ media,quia non componitur intrinsecæ ex leuitate, & grauitate,sicut componitur tepidum ex calido,& frigido: Potest autem dici media extrinsecæ.i.comparatiuæ, qm̄ per comparationem ad aquam est principium ascensus, & per comparationem ad ignem est principium descensus. Ad argm̄ ergo dico,ꝙ philosophus intelligit aërem esse grauem,& leuem, non per duas qualitates,non per vnam compositam formaliter,neç virtualiter,sed per vnam simplicem,quæ respectu diuersorum est principium contrariorum motuum, ideo per eam respectiuæ,& non intrinsecæ dicitur aër grauis,&leuis. Paulus autem decipitur in hoc,quòd extimat illam,qualitatem esse veræ mediam,sicut est medius color.

Quarta ratio Pauli Comment.dicit in 1.phys.commento 56.quòd colores extremi sunt in colore medio, non in actū puro, nec in potentia pura, sed medio modo inter potentiā & actum. Sed albedo remissa est actu albedo,similiter nigredo remissa,aliter nullum corpus esset actu album, vel nigrū, nisi esset albedo, vel nigredo in summo, quod est manifeste falsum, ergo albedo remissa similiter nigredo non est actu in medio colore,sed tantum virtualiter.

Ad hoc dicitur,ꝙ non adducit dictum Comment. vt stat, nam Commentat. in illo loco expresse dicit,ꝙ in medio est vtrunque extremum in actu,sed tamen non in vltima perfectione,ex quibus verbis constat, quòd intendit extrema esse in medio,in actu tamen remisso,nam idem est extremum esse in medio actu, non secundùm vltimam perfectionem, id est non intensæ, & esse in actu remisso.

Ant.And.in 10.metaph. q.5. tenet, ꝙ formæ mediæ non sunt veræ compositæ ex extremis,ita quòd extrema non concurrunt partialiter ad compositionem eius, & arguit sic.

Omne

Omne compositum compositione partiali, vel est quantitas, vel habens quantitatem, sed formæ mediæ nō sunt huiusmodi, quia quantitati nihil est contrarium, ergo formæ mediæ non componuntur quacunque compositione partiali.

Ad hoc dicitur, quòd maior non habet veritatem, nisi quādo componentia partialia sunt quantitates, vel per se quanta, constat autem, quòd qualitates extremæ contrariæ non sunt quantitates nec per se quantæ, vnde illa compositio magis debet dici essentialis, quàm quantitatiua, quoniam extremum componēs prędominans, se habet ad extremum aliud, vt actus ad potentiam, puta in tepido frigidum est vt actus, calidum vt potentia. Cuius signum est, quòd si debet denominari tepidum à calido, vel à frigido, dicetur frigidum, ergo frigidum est vt forma respectu calidi.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ si medium componitur formaliter ex extremis, difficile erit seruare quomodo hæc qualitas media sit vnum per se. Nam omne compositum per se vnum, est ex partibus, quarum vtraque est in potentia, vt linea bicubita ex duabus medietatibus, vel vna est in potentia altera est actus, vt materia prima, & forma substantialis, non potest autem vtraque esse actu ex 7. metaph. tex. 49. Sed secundum determinationem factam, duo extrema non sunt in medio solum in potentia, nec vnum in potentia alterum in actu, quoniam cum vtrunque sit in medio in gradu remisso, non est maior ratio de vno quàm de alio, ergo vtrunque est actu, sed ex duobus entibus in actu non fit vnum per se ex 7. metaph. tex. 49. ex consequenti medium non erit vnum per se, sed per accidens.

Ad hoc dicitur, ꝙ vnum extremum est, vt potentia alterū vt actus, nam illud quòd seruatur in medio cum pluribus gradibus, habet rationem actus, reliquum autem quòd est sub minori gradu, habet rationem potentiæ. Et dato casu, quòd esset imperfectius secundum naturam suam, puta frigidum respectu calidi, tamen inquantum magis inexistit vt sic reputatur perfectius, ex consequenti, vt actus. Ad argumentum ergo nego quin vnum sit in potentia alterum in actu. Ad ꝓbationem dico, quòd est maior ratio de vno quòd sit actus, quia est cum pluribus gradibus, & de alio quòd sit potentia,

quia

quia est in minori gradu. Et aduerte, quòd hoc consonat Comment. in 10. metaph. commento 23. vbi inquit. Impossibile est quòd in composito ex contrarijs sint duæ partes æquales, sed altera debet esse dominans, cui attribuitur forma, hæc Comment. ex quibus sequitur, quòd si contrario dominanti attribuitur forma, alteri dominato attribuitur materia, & potentia. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Quòd tamen recuto problema neutrum, sicut & q. 13. huius 10. sed volui sustinere partem affirmatiuam, in fauorem Capr. Tu vero exerce ingenium vt placuerit, nam & ego aliquando declinaui ad partem negati, vt patet in epitomate in 2. de generatione in tract. 2. in cap. 3.

¶Quæstio 18. Si inter species cuiuscunque generis est vera contrarietas, præcipue in prædicamento substantiæ, similiter inter differentias.

Dico enim differentiam generis diuersitatem, quæ diuersum facit hoc ipsum. Contrarietas igitur erit hæc. Textu 24.

IN HAC quæstione sic procedes. Primo, ponetur distinctio de contrarietate. Secundo, duæ conclusiones responsiuæ. Tertio, soluetur quoddam dubia.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ iuxta doctrinam B. Th. in 5. phys. super tex. 10. contrarietas est duplex, quædam imperfecta, & est inter quæ seruatur cõis radix contrarietatis. Hæc autem radix dicitur excellentia, & defectus, nam quæcunque cõtraria ita se hñt quòd vnum est perfectius altero, ꝙ aût est perfectius excellentius est, alterum aût deficiens. Quædam aût perfecta, & hæc vltra cõem radicem contrarietatis requirit duas conditiones. Primo, ꝙ sint duæ formę maxime distãtes sub eodem gñe, inter quas cadunt omnia quæ sunt illius gñis. Secundo, quòd sint acquisibiles per motum aptæ inesse successiuæ eidem subiecto existenti in actu. Aliqui addunt, ꝙ sint actiuæ, & passiuæ adinuicem, ita ꝙ se mutuo expellant, sed hæc conditio non verificatur simpliciter, nisi in 4. primis qualitatibus quæ dicuntur actiuæ, & passiuæ, vt declarauimus in epitomate nostro, super libros de generatione, & corruptione.

Quantũ ad secundum sit hæc. Prima conclusio, species, & differ

differentiæ generis substantiæ non opponuntur nisi contrariæ,& probatur,primo ꝙ opponantur,qm̄ sunt diuisiuæ generis,omnis aūt diuisio est per opposita, hæc est.n.prima cō ditio primæ diuisionis.Quod aūt opponantur contrarię,sic ꝓbatur ad mentem philosophi.Non opponuntur cōtradictoriæ,qm̄ alterꝝ contradictorioꝝ verificatur,tam de ente,q̄ de non ente.Non ens aūt nullius est dr̄ia,nec species,nec genus,nec pure priuatiuæ,qm̄ priuatio cum sit negatio,est formaliter non ens,differentiæ aūt,& species generis substātię, & cuiuscunq; alterius gn̄is non sunt non ens, nec relatiuæ; qm̄ sunt multa gn̄a absoluta tam animata, q̄ inanimata, tā simplicia vt elementa,q̄ elementata, quæ non diuiduntur ꝑ relatiua,ergo a sufficienti diuisione opponuntur contrariæ.

Secunda conclusio. Licet opponantur contrariæ,non tamen contrarietate perfecta,sed imperfecta,ꝙ imperfecta patet, quoniam cōmunis radix contrarietatis seruatur in eis, nam quæcunque duæ differentiæ diuisiuæ vnius gn̄is,& duæ species,præcipuæ in prædicamento substantiæ, se hn̄t vt excellens,& deficiēs,sicut patet de corporea,& incorporea,animata inanimata,sensitiua non sensitiua,rōnalis non rōnalis. Quòd aūt non perfecta patet ex defectu conditionum,quas assignauimus in contrarietate perfecta, nam posito quòd in prædicamento substātiæ essent assignabiles duæ species maximæ distantes,puta suprema intelligentia producta, & elementum terræ, inter quas gradualiter continentur naturæ. reꝝ intermediæ,tamen non sunt acquisibiles per motū, nec intensibiles,& remissibiles,vt determinatum est in 8.lib.ergo &c. Præterea differentiæ,& formæ substantiales non hn̄t pro subiecto ens actu, sed materiam primam : quoniam cū producantur generatione substantiali, vt determinatum est in 5.phys.eius subiectum est tantum ens in potentia, aliter generatio esset motus,quod negat philosophus in 5.physic. tex.8. Patet ergo,ꝙ inter differentias, & species generis substantiæ non datur perfecta contrarietas. Et aduerte, ꝙ eandem conclusionem tenet Ant.And. in x.metaph.q. penultima,vbi determinat,quòd inter formas substantiales non est contrarietas strictæ,sed largo modo accepta.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ Arist. in diuersis locis videtur

detur sibi contrarius,in hoc ,pposito, nam in prædicamentis manifestæ ponit, ꝙ subæ nihil est contrarium.& in 5. phys. tex.10 dicit. Secundum subam,nullus est motus pp nullum entium subæ esse contrarium. In 1.aũt phys. tex. 56. dicit,ꝙ in gñe subę datur vna primá cõtrarietas,ad quàm oẽs alię re ducuntur.Et in 2.de gñatione tex.49.dicit,ꝙ aër,&ignis con traria sunt aquæ,& terræ.Terra quidem aëri,igni vero aqua contraria est.Et in hoc 10.in tex.24.probat,differentiam ẜm speciem esse differentiam contrarietatis. Quapropter videtur philosophus in hoc semper fuisse dubius,& modo tenuisse partem neg. modo partem affirm.

Ad hoc dubium ẜm viam Comment.quam habes expressam in 1.phys.cõmento 52.& confirmatam ꝑ Alex. dicendũ esset, ꝙ philosophus negat contrarietatem in suba secũdùm subiectum,siue materiam,non autem ẜm formam,nam acci dentia cum sint entia simplicia, si contrariantur, ẜm totam suam entitatem contrariantur,substantiæ autem sensibiles, & præcipuæ corruptibiles,cum non sint entia simplicia. cõponuntur.n.ex materia,& forma, non contrariantur ẜm totam suam entitatem,sed solum ẜm formam, nam materia cũ sit receptiua contrariorum,nulli contrariatur, ẜm igitur Cõment. philosophus negans in prædicamentis, & in 5. phys. contrarietatem in suba,non negauit absolutæ, aliter sibi cõ tradiceret in locis alijs allegatis, sed negauit, quòd sit talis, qualis inuenitur in accidentibus,scilicet ẜm totum,&nõ tñ ẜm formam.Item dicit Comment.in 1.phys.commento 52. ꝙ qñ philosophus negat contrarietatem à suba,intendit solum de substantijs compositis,non autem de elementis, aliter sibi contradiceret in 2. de generatione tex. 49. Et id pro tanto tenet,quia extimat formas elementorum esse intensibiles,& remissibiles,ex consequenti contrarias,& actiuas,ac passiuas,adinuicem.Sed vt Thomista non sequeris hanc viã, quam reprobauimus in lib. 8. pertractantes si plures formæ substantiales se compatiuntur in eodem .

Igitur ẜm viam B.Th.rñdendum est,philosophum non esse sibi contrarium,qm̃ vbi negat contrarietatem in suba, intendit ẜm sensum secundæ conclusionis,vbi aũt concedit in tendit ẜm primam conclusionem, & ẜm primam partem

ſecundæ concluſionis. Cuius ſignum eſt, ꝙ in 2. de gñatione tex. 49. poſtquam dixerat igni vero aqua cõtraria eſt, ſtatim ſubiungit, vt contingit ſubãm ſubæ contrariam eſſe, q.d. licet ſuba non contrarietur ſubæ, vt ſuba, tñ non poteſt contrariari rõne qualitatum contrariaꝝ, & hoc modo contrariãtur elementa adinuicem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 19. Si genus, & ſpecies generis ſunt eadem aut diuerſa genere vel eadem aut diuerſa ſpecie.

Quare palam, quia ad id quòd vocatur genus, nec idem nec diuerſum ſpecie. Textu 24.

IN HAC quæſtione ſic procedendum eſt. Primo, ponentur duæ concluſiones reſponſiuæ cum probationibus ſuis. Secundo, ſoluentur duo dubia.

Quantum ad primum, ſit hæc prima concluſio. Genus cõparatum ſuæ ſpeciei, vt animal homini, non eſt idem ſpecie nec diuerſum ſpecie ab homine, ꝓbatur, ꝙ non eſt idem, ea ſunt idẽ ſpecie quæ cõueniunt in vna dr̃ia conſtitutiua, ſicut Plato, & ſortes ſunt idem ſpecie, q̃a conueniunt in rõnali, vt cõſtitutiuo hominis. Sed genus, & ſpecies nõ conueniunt in aliqua vna dr̃ia conſtitutiua vtriuſque, aliter genus eſſet ſpecies, nec genus eſſet magis cõe quàm ſpecies. Probatur aũt ꝙ non ſunt diuerſa ſpecie. Quæ ſunt diuerſa ſpecie habent oppoſitas differentias quibus conſtituuntur, ſed differentia qua conſtituitur genus puta ſenſitiuum, & qua conſtituitur ſpecies, non opponuntur, nam rationale identice eſt ſenſitiuum, ſicut & homo eſt animal. Prręterea, quę diſtinguuntur ſpecie, vnum non prædicatur de altero, cum habeant oppoſitionem diſparatam adinuicem. Conſtat autem, quòd genus prædicatur de ſpecie, ergo non ſunt diuerſa ſpecie.

Secunda cõcluſio. Genus comparatum ſpeciei nõ eſt idem gñe cum ſpecie, nec diuerſum gñe à ſpecie. Quòd non ſit idẽ patet, ea ſunt idem gñe, quæ ſunt duæ ſpecies conuenientes in genere, vt homo, & leo in animali. Sed genus, & ſpecies ſua non ſunt duę ſpecies, qm̃ genus, vt genus non eſt ſpecies, ergo &c. Quòd non ſint diuerſa genere, patet, qm̃ quæ ſunt diuerſa genere ita ſe habent, quòd vtrunque eſt genus, ſicut patet de animato, & inanimato, vt planta, & lapide. Conſtat

autem,

autem, quòd species vt species non est genus, ergo &c. Et aduerte, quòd intentio philosophi est loqui de specie specialissima, comparata suo generi, sumendo genus in suo proprio significato, prout est vnum ex quinque vniuersalibus.

Quantum ad secundum aduerte duo dubia, quæ insurgunt contra determinationem factam. Primum ꝓbat, ꝙ genus & species sunt idem spē sic. Quæ dicunt eandem essentiam & eandem formam sunt idem specie. Sed genus & species dñt eandē essentiam & formam, vt determinatum est in lib. 8. in q. 4. vbi determinauimus, ꝙ nō multiplicantur formæ in eodem ſm prædicamenta qdditatiua, ergo sunt idem specie.

Pro solutione huius aduerte, ꝙ Iand. in x. lib. in q. 20. concedit, ꝙ si genus & species dicūt eandem essentiam & formā: ineuitabiliter sequitur, ꝙ sint idem specie. Nescit autem aliter soluere argumentum, nisi negando minorem: quoniam tenet genus dicere formam generalem, & speciem formam specificam, vt distinctas realiter. Sed id iam reprobauimus in 2. lib. & in 8. Respōdendo ergo secundùm viam nostram, quæ tenet vnitatem formæ in composito, negatur maior. Nam quòd aliqua sint idem specie, non sufficit identitas essentiæ & formæ, sed quòd conueniant in vna differentia formaliter. Quāuis autem forma, siue natura generis & speciei sit vna realiter, ab ea tamen possunt sumi distinctæ differentiæ, quarum vna sit generica, prout dat esse genericum, alia sit specifica, prout dat esse specificum. Sicut ab anima intellectiua, vt dat esse sensitiuum, sumitur differentia generica, & genus quòd est animal, & prout dat esse intellectiuum, sumitur differentia specifica, vt rōnale, & species vt homo, & sic patet, ꝙ inter genus & speciem sufficit distinctio rationis ex parte rei, vel ex natura rei, vt placet Scoto.

Secundum dubium insurgit directè contra determinationem factam, & arguitur sic. Dicit philosophus in hoc 10. in tex. 11. & 12. quòd omne ens comparatum alteri enti, est idē vel diuersum ab eo, ergo genus comparatum suæ speciei vel est idem vel diuersum ab ea.

Ad hoc dico, ꝙ aliud est dicere. Genus est idem vel diuersum à sua specie. & dicere, genus est idem vel diuersum specie à sua specie. Nam in ratione entitatis suæ, cōcedo ꝙ sunt

idem,qm̃ dicunt eandem naturam diſtinctam ſolum rõne ex parte rei. In ratione aũt gñis aut ſpeciei,dico ꝙ non ſunt idẽ nec diuerſa ſpecie, ea.n.ſunt idẽ ſpecie in rõne formali ipſius ſpeciei,quæ conueniunt in vna dñia formali ſpecifica,& differunt ſolum numero,vt duo indiuidua,ſimiliter ea ſunt diuerſa ſpecie formaliter,quę diſtinguuntur dñijs ſpecificis formalibus oppoſitis,quarum vna non prædicatur de alia. Modo ex determinatione facta,conſtat ꝙ iſtæ conditiones non ſeruantur inter genus,& ſpeciem. Ad argm̃ ergo dico,ꝙ ſenſus philoſophi eſt iſtæ.Oẽ ens comparatum alteri enti eſt idem vel diuerſum,eſt verum quo ad entitatem ſuam. Non tñ eſt verum,quo ad intentiones ſecundas, vt eſt genus, & ſpecies. Vnde hæc ꝯñtia non valet. Genus comparatum ſpeciei,quo ad entitatem ſuam eſt idem,vel diuerſum ab ea, ergo comparatum quo ad intentionem gñis vel ſpeciei, eſt idem vel diuerſum ſpecie ab ea. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 20.Si omnis contrarietas facit diuerſitatem in ſpẽ.

Dubitabit vtique aliquis, quare fœmina à viro non ſpecie differt. Textu 25.

IN HAC quæſtione ſic procedendum eſt. Primo,ponentur diſtinctiones de contrarietate. Secundo,concluſiones reſponſiuæ. Tertio, ſoluentur quædam dubia.

Quantũ ad primum,ſit hæc prima diſtinctio. Contrarietas eſt duplex, quædam ex forma,quædam ex materia, non quidem ex materia,vt materia, qm̃ materia præciſæ conſiderata eſt indifferens ad oẽs formas,ſed ex diuerſa diſpoſitione materiæ,ꝑ quàm reſpicit contrarias ꝓdões indiuiduoꝶ,vt maſculinum,& fœmininum,ſicut declarabimus infra.

Secunda diſtinctio.Contrarietas ex forma eſt duplex,quædam eſt ex formis ſubſtantialibus diſparatis,ſicut contrarietas inter ignem,& aquã,de qua diximus in q.18. huius lib.ꝙ licet non ſit perfecta,eſt tñ contrarietas, & illic eſt aſſignata cauſa. Quædam eſt ex formis accidentalibus,ſicut Socr. albus,& Plato niger ſunt contrarij, ex qualitatibus contrarijs.

Tertia diſtinctio. Contrarietas ex formis accidentalibus ad duo poteſt comparari. Primo,ad ipſas formas accidentales,vt ſunt diuiſiuæ ſui gñis,puta comparando albedinem,& nigredinem ad colorem, maſculum, & fœminam ad ſexum

quem

quem diuidunt. Secundo, ad subiecta quibus insunt, vt albedo ad fortem, nigredo ad Platonem, similiter masculum, & fœminam ad animalia quibus insunt.

Quătum ad secundum, sit hæc prima cõclusio responsiua. Contrarietas sumpta ex formis substãtialibus demõstrat distinctionem, & diuersitatẽ in specie inter illas formas, & inter ea qbus tales formæ insunt, ꝓbatur. Tales formæ substãtiales inter quas est cõtrarietas saltẽ imperfecta, vt declarauimus in q. 18. huius lib. puta forma æqui, & forma leonis dñt ex natura sua distinctas quidditates, & ab eis sumuntur distinctæ differentiæ specificę, ergo differunt specie, & ea quibus insunt, antecedens patet, & ꝯña probatur, quia distinctæ quidditates faciunt distinctionem in specie, ꝑꝑ distinctas dñas sumptas ab eis, & constitutiuas distinctarum specierum. Si igitur tales formæ, & ea quibus insunt differunt specie, ergo contrarietas inter eas demonstrat diuersitatem specificam.

Secunda conclusio. Contrarietas sumpta ex diuersa dispositione materiæ, & ea formis accidẽtalibus, nõ facit differre specie ea quibus insunt. secũda pars manifesta est, nullus.n.dicit, ꝙ albedo, quæ inest forti, & nigredo quæ inest Platoni, faciant differre specie fortem, & Plat. & rõ apud Porphyriũ est, quia istæ sunt differentiæ accidentales, quæ faciunt tm̃ alterum, & non aliud. Prima pars vero sic probatur, si contrarietas sumpta ex diuersa dispositione materiæ facit differre specie, ergo idem agens specificum producit distincta specie, ꝙ est impossibile, qm̃ nullum agens vniuocum de quo hic intendimus, agit vltra speciem suam, alioquin potentia naturalis non esset determinata ad vnum cum per te possit in opposita distincta specie, ꝯñtia probatur, qm̃ videmus idem sperma, & menstruum specificum fieri, modo masculum non fœminam, ẜm ꝙ diuersimode agit in ipsum calor, & virtus formatiua. nam si calor fortis est ad expellendum dispositiones, quæ sunt pro fœmina, ꝓducetur masculus, si aũt sit debilis, adeo quòd virtus formatiua non sufficit ꝓ masculo, fit fœmina. Constat ergo, quòd idem agens specificum producit fœminam, & masculum. Si igitur masculus, & fœmina quæ sunt contraria ex diuersa dispositione materiæ differunt specie, idem agens specificum producit diuersa specie.

Tertia conclusio, licet formæ accidentales contrariæ non faciant distinctionem specificam inter ea, quibus insunt, vt declaratum est in conclusione precedenti, tamen ad se inuicẽ comparatæ. & ad genus, ꝙ diuidunt, differunt specie. Hæc conclusio clara est, sumptis duabus formis accidẽtalibus, quę ꝯtingenter insunt duobus indiuiduis eiusdem spẽi, v.g. sit albedo in Sorte, & nigredo in Plat. probatur, quòd albedo & nigredo ad seinuicem comparatæ. & inquantum diuidunt colorem differunt specie, nam maxime distant sub colore. & cõstituuntur differentijs formalibus diuisiuis generis coloris, scilicet congregatiuo, & disgregatiuo, quæ & si non sint differentiæ essentiales, sumuntur tamen loco differentiarum, ergo &c. Et aduerte, quòd hæc est mens philosophi in lib. 10. in tex. 23. vbi inquit, differentiæ priores contrariæ erunt facientes species contrarias, vt generis, ex genere enim & differentijs species, vt si album & nigrum contraria, est autem hic quidem disgregatiuus, ille vero congregatiuus color. Hæc philosophus vbi Comment. expresse ponit album & nigrum species contrarias constitutas ex genere & differentijs contrarijs, ergo sunt distinctæ species.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ aliqui fundantes se super quędam verba Comment. in 10. lib. in commento 23. tenent, quòd extrema contraria vt album & nigrum adinuicem comparata non differunt specie, sed secũdùm magis, & minus, aut secũdùm intensum, & remissum, puta ꝙ nigredo est remississima albedo, verba aũt Comment. sunt hæc. Transmutatio ergo de contrario erit ad illud, quod est medium, antequam veniat ad secundum contrarium, & si essent alterius naturæ, tunc transmutatio de contraria in contrarium mediantibus illis esset per accidens, hæc Comment. ex quibus patet, quòd secundum ipsum, & extrema cõtraria & media sunt vnius naturæ, si vnius naturæ, ergo non differunt specie.

Sed hoc nihil cõcludit, quoniam ad hoc quòd inter aliqua sit motus per se, sufficit vnitas naturæ genericæ, in diuersis autem genere, non est motus, nisi per accidens, vnde inquit philosophus in 10. text. 22. permutari vero ex alio genere in aliud genus non est nisi ſm accidens, vt ex colore in figuram. Necesse est ergo media & quorum sunt media in eodem ge-

nere

nere esse. Dico ergo, ꝙ Comment. intendit extrema & media esse vnius naturæ genericæ, aliter non concordaret cum philosopho. Cum vnitate autem generica stat diuersitas specifica. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 21. Si corruptibile & incorruptibile differunt genere.

Necesse esse diuersum genere corruptibile, & incorrupti. Textu 26.

IN HAC quæstione sunt duæ opiniones, quæ licet cõcordent, quòd corruptibile & incorruptibile differunt genere discordant tamen de genere, quoniam vna opinio tenet, ꝙ philosophus intendit de genere physico, & non logico, alia intendit de genere logico, & non physico: & quoniã B. Th. & Ant. And. tenent primam viam. Iand. autẽ secundam, ideo sic procedes. Primo, declarandum est, quid sit conuenire aut differre genere physico & genere logico. Secundo, ponẽtur conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur rationes Iand. tenentis sentiam contra B. Th.

Quãtum ad primum aduerte, quòd apud physicum, genus sumitur pro materia siue subiecto receptiuo formarum naturalium, ita quòd, quæcunque pñt adinuicem transmutari, conueniunt in genere physico, vt omnia elementa quæ ex se inuicem generantur & corrumpuntur ex 2. de generatione. & omnia elementa, quæ ex illis constant & in illa resoluuntur. Quæcunque autem non sunt trãsmutabilia adinuicem, differunt genere physico, quia non habent materiam vnã cõmunem. Apud logicum aũt sumitur genus, iuxta doctrinã porphyrij, pro eo ꝙ prædicatur de pluribus differentibus spẽ in quid, ita quòd, ea conueniunt in genere logico, quæ conueniunt in aliquo communi prædicabili de pluribus &c. vt in eo ꝙ corpus, quòd planta, quòd lapis, ꝙ animal. Quæ aũt non conueniunt in tali communi, distinguuntur gñe, vt albedo, & dulcedo. Et aduerte, ꝙ quæcunque conueniunt in genere physico, conueñiunt in aliquo genere logico. Reperibile est enim aliquod commune prædicatum de eis, vt differunt specie in quid. Puta omnia elementa & elementata cõueniunt in hoc, quòd corpus, ꝙ compositum, quòd corruptibile, quòd mobile &c. Non tñ sequitur ecõuerso. Nam stat,

quòd intelligentia,& homo conueniant in ſubſtantia, & in hoc ꝙ eſt eſſe intellectuale,& fœlicitabile, & tñ non conueniunt in genere phyſico,cum ſit intelligentia immaterialis.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Corruptibile,& incorruptibile differunt gñe phyſico, probatur ex prænotatis ſic. Non hñt cõem materiam,ſm quam poſſint adinuicem tranſmutari, ergo &c. ꝯña patet ex declaratione facta de gñe phyſico,& conuenientia in eodem. Antecedens aũt probatur, corruptibilia habent materiam ſubiectam priuationi. Incorruptibilia vel non hñt materiam,vt abſtracta, vel non hñt quæ ſit ſubiecta priuationi,ſed eſt alterius rationis,vt determinauimus in lib.8.qualia ſunt corpora cęleſtia. Et aduerte,quòd Egidius tenens materiam ſuperiorum,& inferiorum eſſe eiuſdem naturæ,non poteſt ſaluare,quin cœlũ ſit corruptibile ex principio intrinſeco, vt declarauimus in lib.8. in q.13. ex conſequenti,non poteſt ſubterfugere quin corruptibile,& incorruptibile conueniant in genere phyſico & logico,quòd eſt contra philoſophum.

Secunda concluſio. Corruptibile,& incorruptibile nõ differunt genere logico, probatur. Conueniunt in aliquo cõi prædicabili de eis inquid,ergo &c. ꝯña nota ex ſupra declaratis. Antecedens patet, qm̃ ſubſtantia corpus,compoſitum, prædicantur de inferioribus,& cœleſtibus naturis. Et aduerte,quòd hic intendimus de corruptibili, & incorruptibili limitate naturæ,vt excludam primam cauſam. quæ ex ſua infinitate perfectionali non concluditur genere.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ Iand.in 10.lib.in q. vltima,dicit philoſophum intelligere,ꝙ differunt gñe logico,& id ꝓbat ex duobus. Primo,quia ſi philoſophus intelligeret de gñe naturali,rõ ſua nihil concluderet contra Platonem. Nam Plato concederet,ꝙ idea homines,& homo ſingularis differunt gñe naturali, quia ſm Platonem per ſe homo non habet materiam,& homo ſingularis habet materiam. Vnde in hoc nõ debuit laborare philoſophus ad ꝓbandum. Conceſſo aũt à Platone,ꝙ differant gñe phyſico. Non ſequitur in via Platonis,ꝙ differant ſpecie nec pluſquam ſpecie. Diceret enim Plato,ꝙ hæc duo ſtant ſimul idea hominis, & hic homo differunt gñe phyſico.& tñ ſunt eiuſdem ſpeciei logicæ.

Et

Et ideo vt ratio philosophi concludat contra Platonem, sic est formanda. Corruptibile,& incorruptibile differunt gñe logico,ergo specie,& plusquã specie logica,qm̃ distinctio generica est plusq̃ specifica. Sed idea hominis ſm Plat.est incorruptibilis, & hic homo corruptibilis, ergo differunt specie logica,& plusquam specie, cuius oppositum dicebat Plat.

Ad hoc dicitur,ꝙ Iandunus supponit falsum.s.Platonem concedere,ꝙ idea hominis, & hic homo differant genere naturali,imò vult,ꝙ sint eiusdem generis,&eiusdem speciei naturalis,& hoc expresse dicit Comment.in 10.lib.in cõment. 26.vbi inqt,formæ separatæ ponuntur eædem cum singularibus in natura,ita ꝙ,nomen homo dicatur de separato,&sensibili vniuocæ,& nõ æquiuocæ,& dixit hoc, quia ista sermo est ponentium formas,hæc Cõment. in quibus nota,ꝙ dicit apud Platonem forma separata, & singulare sunt eædem in natura,& non dicit eædem rõne vel diffinitione. Nam si in natura sunt eædem,sunt eiusdem generis, & speciei naturalis,si aũt intenderet de genere logico, & specie, non diceret in natura,sed in ratione diffinitione,aut in modo prædicandi. Et contra hunc sensum Platonis procedit rõ philosophi, quæ sic formanda est.Quæ in vna natura omnino non cõueniunt,distant genere sumpto à natura,ꝙ est genus physicum. Sed corruptibile,&incorruptibile in vna natura omnino nõ conueniunt,ergo distant genere sumpto à natura.Cum ergo per se homo sit incorruptibilis, & hic homo corruptibilis, non solum sunt eiusdem speciei naturali,sed nec generis,cuius oppositum dicebat Plato.

Secundo dicit Iand.hanc esse mentem Comment. qm̃ ſm ipsum,in genere non reponitur nisi substantia corruptibilis, vt patet in 2.cœli in comment.59. & in 10.metaph.cõment. vlt.dicit,ꝙ cum corruptibile,& incorruptibile sint duæ differentiæ contrariæ,illud quòd congregat illa, est nomen æquiuocum,vnde corpus quòd dicitur de illis, est æquiuocum.

Ad hoc dicitur,ꝙ si illa fuit mens Cõment. negatur à vero Thomista,qm̃ in via nostra omne ens reale per se finitum est in prædicamento,& non eximitur nisi prima causa ex sua infinitate. Ad dictum autem eiusdem in 10. metaph.respondetur,ꝙ si accipit ęquiuocum physicum conceditur, qm̃ hoc

confirmat propositum nostrum, quo tenemus corruptibile & incorruptibile distingui genere physic. Si autem accipit equ uocum logicum, negatur dictum suum, qm̄ est contra secundam ꝯclusionem nostrā. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Et aduerte, ꝙ in dicta quæstione, Iand. pertractat de mente Comment. contra Auic. quòd omnia corpora cœlestia sunt eiusdem speciei, veꝝ quia B.Th. in 2. cœli exponens tex. 49. est contra Comment. & illic formaui quæstionem, ac determinaui contra Comment. ideo nollo hæc illud propositum inuoluere, sed tu videbis in quæstionibus nostris in 2. cœli.

¶Quæstio 22. Si materia est principium distinctionis secundùm genus?

IN HAC quæstione aduerte, quòd si loquimur de distinctione ſm genus non vniuersaliter, sed penes corruptibile & incorruptibile, cōstat quòd materia est principium talis distinctionis, ex determinatione facta in q. præcedenti, si aūt volueris habere resolutionē vniuersalem de causa & principio distinctionis genericæ, sic procedendum est. Primo, ponentur quædam distinctiones, de distinctione generica & de materia. Secundo, ponentur conclusiones responsiuas.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio, distinctio generica potest considerari dupliciter. Primo, in prædicamē to substantiæ, vt quærere causam, quare homo & lapis distin guuntur genere. Secundo, in prædicamento accidentium, vt quare color & sapor distinguuntur genere.

Secunda, distinctio generica, vel attēditur penes genera generalissima, vel penes genera subalterna & subordinata.

Tertia, materia sumitur dupliciter: vel pro materia prima, vel pro quolibet potētiali primo susceptiuo, quòd habet modum materiæ, sicut dicimus, ꝙ humidum est materia saporis, & superficies materia coloris.

Quarta, materia prima dupliciter consideratur, primo, ſm se & præcisę, secundo, vt respicit formas ſm eundem vel diuersum modum actuandi ipsam materiam, & prout vna forma comparata alteri formæ sequenti se habet ad sequētem, sicut potentiale ad actuale, iuxta quē modum vegetatiuum comparatū sensitiuo, dicitur materia sensitiui, eo ꝙ sensitiuum fundatur in vegetatiuo, & addit gradum perfectionis sup veget.

Quan

Quantum ad secundùm sit hæc prima conclusio, distinctio generica iuxta generalissima, est formaliter, & immediate à diuersis modis prædicandi de prima substantia. Hanc iam determinauimus in 5. lib. in q. 16. vbi defendimus B. Th. contra Ant. And. & Herueum, vide tu illic.

Secunda conclusio, distinctio gñica in prædicamento substantiæ quantum ad genera subalterna, vt inter corporeum & vegetatiuum, & sensitiuum, sumitur à materia considerata iuxta ſm modum quartæ distinctionis præpositæ, probatur sic. Talis distinctio, vel sumitur à materia prima ſm se considerata, vel vt respicit ordinate diuersas formas, quarum p̃cedens comparatur ad sequentem, vt potentiale ad actuale, ita ꝙ materia vt stat sub forma præcedenti habet rationem perfectibilis, vt autem stat sub forma subsequenti, habet rationem perfecti, non potest dici primo modo, qm̃ cum materia præcisæ sumpta sit eiusdem rationis in omnibus inferioribus, non pōt ab ea sumi, vt sic aliqua distinctio, ergo secundo modo, & ideo rationabiliter distinguuntur gñe elementa, & elementata, prout materia primo respicit formã elementi, deinde formam elementati, & forma elementi lõge imperfectior est, quàm forma elementati, idem considera de materia vt respicit formam corporeitatis, deinde formam animati, deinde formam sensitiui. Et hæc est doctrina B. Th. in 7. metaph. super tex. 33. vbi declarans, quomodo genus sumitur à materia dicit. Animal est, quod habet naturam sensitiuam, natura autem sensitiua est, vt materia respectu naturæ sequentis.

Tertia conclusio. Distinctio gñica gñum subalternoꝶ in prædicamentis accidentium non sumitur à materia prima. Secũda primo susceptiuo, probatur prima pars, quia accidentia non componuntur intrinsecæ ex materia, nec inhærent immediatæ materiæ primæ, vt determinatũ est in lib. 8. vbi docuimus, nullam formam accidentalem prius actuare materiam, q̃ formam substantialem, ergo à materia prima non recipiunt distinctionem, secunda pars sic probatur. Accidẽtia hũt esse à subiecto, ergo & distinctionem. Idem enim est principium essendi, & distinguendi, si habent esse à subiecto, ergo maxime à primo, ergo & primam distinctionem.

Sed

Sed prima distinctio est generica, ergo distinguuntur genere per primum subiectum, quòd est primum susceptiuum. Hac de causa distinguitur genere sapor à colore, quoniam primum susceptiuum coloris est superficies, saporis autem est humor, siue humidum, vt declarauimus in lib. de sensu, & sensato.

Quarta conclusio. Distinctio generica inter corruptibile & incorruptibile sumitur à materia prima propter diuersum modum actuandi, quo actuatur à forma rei corruptibilis, & à forma rei incorruptibilis, nam quia res incorruptibilis corporea de qua nunc propriæ intendimus, vt cœlum habet materiam omnino perfectam ex forma cœli, ita quòd non remanet in ea potentia ad aliam formam. Corruptibilia autem inferiora habent materiam, quæ per nullam formam, quàm recipit omnino perficitur, ideo corruptibile, & incorruptibile distinguuntur genere physico, vt conclusimus etiã in q. præcedenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, in quo fateor animum meum non quiescere. Ideo, & tu exerce ingenium tuum.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super librum duodecimum.

losophum, & secundùm veritatem.

10 *Si substantia æterna est semper actu mouens, & de necessitate naturæ.*

11 *Si substantia æterna mouens, ita est actu, quòd nullo modo est in potentia.*

12 *Si substantiæ mouentes abstractæ sunt sine materia.*

13 *Si cælum agit in hæc inferiora, & quomodo.*

14 *Si Arist. demonstrauit mundum esse æternum.*

15 *Si primum mouens mouet cælum, vt finis amatus.*

16 *Si cælum est animatum, & quomodo.*

17 *Si intelligentia mouens cælum, potest esse forma vera dans esse cælo.*

18 *Si in primo principio est delectatio, & vita modo excellentissimo.*

19 *Si dispositiones Dei quas dicimus perfectiones diuinas distinguuntur realiter vel solum ratione.*

20 *Si primum principium est vigoris infiniti, & entitatis infinitæ.*

21 *Si philosophus opinatus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.*

22 *Si in intelligentijs est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobilium secundùm situm.*

23 *Si est necesse ponere eccentricos, & epiciclos.*

24 *Si in separatis possunt esse plura indiuidua sub eadem specie.*

25 *Si Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum, an aliquid extra, & quid in hoc sentiat Comment.*

26 *Si in abstractis sunt idem intellectus intellectio, & res intellecta.*

27 *Si omnia sunt ordinata & prouisa à primo principio.*

28 *Si primum principium est causa effectiua omnium entium.*

29 *Si est tantum vnus Deus, ita quòd non possunt esse plures.*

30 *Si solum primum principium est ens necessarium, ita quòd omne ens productum sit ens contingens.*

Quæst

QVAESTIO PRIMA.
Si metaphysicus habet conside-rare de substantia.

DE SVBSTANTIA QVIDEM THEOria est, nam substantiarum principia, & causæ quæruntur. Textu 1.

N HAC q. in qua non inuenio magnam difficultatem, te resolues duplici cõclusione, & vno notabili. Prima conclusio. Metaphysicus habet considerare de substantia, & maxime. Hanc conclusionem probabis eisdem rationibus, quas formauimus in epit. nostro in 7. metaph. tract. vnico c. 1. & in 12. metaph. tract. vnico cap. 1. In his duobus locis inuenies resolutæ probationem propositæ conclusionis, quæ non est hic inutiliter repetenda.

Secunda conclusio. Metaphysicus considerans substãtiam debet considerare principia, & causas substantiæ, probatur. Omnis scientia considerat principia, & causas sui subiecti, substantia licet non sit subiectum adæquatum huius scientiæ, est tamen principale subiectum, ergo &c. Maiorem huius inuenies formaliter, & resolutę probatam in epit. nostro in 6. lib. metaph. cap. 1. Minorem inuenies probatam in epitomate in lib. 7. cap. 1. Quare, &c.

Quantum ad secũdum notandum est, q̃ cũm diximus metaphysicum debere considerare principia, & causas substantiæ, non intendimus per principia, & causas, causam materialem, qm̃ substantia vt substantia nõ habet materiam, nec potentiam passiuam, aliter omnis substantia haberet materiã, & potentiam passiuam, cuius oppositum declarabitur infra, agentes de substantijs abstractis. Nec intendimus causam efficientem, nec finalem, qm̃ non omnis substantia est producta, nec ordinatur ad alteram, vt probabimus infra de prima causa. Sed intendimus de principio, & causa formale, non q̃ omnis substantia habeat formam. Sed quia de omni substã-

tia

tia considerada à metaphysico, quærendus est proprius conceptus, qui apud nos habet rationem principij formalis, eo ꝙ per talem conceptum probantur proprietates substantiæ de substantia, & id conuenit omni substantię vt substãtia est, etiam includendo primam causam vt cadit sub cognitione nostra. & aduerte, ꝙ hanc declarationem diffusius inuenies in 1.q.lib.6. Vide tu ad placitum, & quoniam hic non cadit maior difficultas, ideo pro præsenti quæsito hæc dicta sint.

¶Quæstio 2. Quomodo philosophus intendit ens inquantum ens esse quoddam totum.

Etenim si totum quoddam omne, substantia est prima pars. Textu 2.

IN HAC q. aduerte, antequam deueniamus ad decisionem, ꝙ mota est propter B.Th.& Auer.nam B.Th.in tex. præposito exponi ly totum sicut Themistius: cuius expositionem recitat Cõment.in 12.lib.in cõmento 2.Ibi.Themistius aũt exponit sic dicendo, &c. Cõment. autem exponit sicut Alex. licet non acceptet eius expositionem ſm se totam. Deinde Cõment.vt patet in eodem commento arguit contra Themistium, & qm̃ B.Th. sequitur Them. ex ɔ̃nti Cõment. arguit contra B.Th.& tñ B.Th.in expositione nõ respondet Cõment. & per ɔ̃ns non defendens seipsum, nec Themistium defendit. Tu ergo vt defendas B.Th. & Themistium sic procede. Primo, declarandum est triplex totũ, in quo inuenitur vna pars prima, & aliæ subsequentes. Secundo, ponetur conclusio philosophi, & formabitur ratio pro ea ad mentem B.Th.& Themistij. Tertio, ponetur expositio Comment. Quarto, ponentur obiectiones Comment.contra B.Th. & Themist. & soluentur.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ totum in quo vna pars est prima, & aliæ subsequuntur est triplex, vt videre poteris apud Cõment.in lib.12.in cõmento 2. & est distinctio Themistij. Primum est, in quo partes adunantur ꝑ continuationem, vt in corpore humano, in quo prima pars est cor vel caput, & in plãta, in qua, prima pars est radix. Secundum est, in quo partes adunãtur non ꝑ continuationem, sed per contactũ, vt in domo, cuius pars prima est fundamentũ, & in naui cuius pars prima est carina. Tertiũ est, in quo partes nõ adunantur

nantur per continuationem nec per contactum, sed s͠m ordinem ꝯñr se habentes, ita ꝙ sunt oẽs segregatæ abinuicem, sunt tñ oẽs ordinatæ, sicut numerus, & ciuitas, & exercitus in quibus omnes partes respiciunt vnam primam, vt in numero vnum, deinde duo, deinde tria, in figuris triangulus, deinde quadratum, deinde pẽtagonum. In ciuitate rectores, deinde nobiles, deinde ciues. In exercitu equites, deinde pedites, &c.

Quantum ad secundum ponitur hęc conclusio, substantia est prima pars entis, & formatur sic rõ philosophi ad mentẽ B.Th. & Themistij. Si ens est quoddam totum ꝑ continuationem partium, vel ꝑ contactum partium, vel ꝑ ordinem partium, eius erit vna prima pars, quæ est substantia, qm̃ in omnibus prædictis modis, vt declaratum est, datur pars prior, & posterior. Sed ens est sicut quoddam totum, vel ꝑ continuationem vel ꝑ contactum partium, & si hoc nõ est verum, qa partes entis substantiuæ non continuantur nec se tangunt, saltem est sicut totum per ordinem partium, quæ ꝯñr se habent, & hoc est verum, quoniam ens est analogum, in quo datur prius, & posterius, ergo siue assimiletur toti primo modo, siue secũdo, siue tertio modo, datur prima pars entis, quæ est subiecta, deinde quantitas, deinde qualitas, &c. Hæc fuit ratio philosophi ad mentem B. Th. & Themistij, quam intendo sustinere, soluendo obiectiones Comment.

Quãtum ad tertium aduerte, ꝙ Cõment. intendit ꝓbare cõclusionem præpositam hoc modo, si totum .i. ens cõe inquantum in se concludit oẽs gradus entis, puta substantiam, & accidẽtia, esset quasi vniuersum .i. genus, & si esset ꝯñr.i. de numero eoꝝ quę dñr s͠m prius, & posterius, qualis est natura analogi, substantia est prima pars entis. Sed constat, ꝙ ens cõe est genus, vel analogum, & hæc secunda pars est vera, ergo substãtia est prima pars entis. Hæc qdem expositio non reprobatur à B.Th. vt falsa, sed quia vr̃ declinare à plano sensu literæ. Potes ergo vtranque sustinere esse veram, sed eam quæ est B.Th. & Themistij esse magis propriam.

Quantum ad quartum aduerte, quòd Commentator. reprobat expositionem B.Thom. quæ fuit etiam Themistij vt falsam duabus rationibus.

Prima rõ. Nullus existimat nec in mente eius põt cadere, quòd

quòd partes substantiuæ entis, quæ sunt 10. prædicamenta sint continuæ, nec se tangunt, nec separantur loco, vt partes exercitus, ergo male exponis ens esse quoddam totum continuum, vel per contactum, vel secundùm ordinem partium.

Ad hoc dr̃, ꝙ nec Themist. nec B. Th. dicunt ens cõe esse quoddam totum continuum &c. Sed loquuntur per similitudinem, & conditionaliter sic, si ens est sicut totum continuũ vel per contactum vel per ordinem partium, substãtia est prima pars entis, & ideo bene stat, ꝙ ens non sit realiter totum continuum, nec per contactum, nec per ordinem partium separatarum loco, vt in exercitu, & tamen quòd assimiletur illis totis in hoc, quòd est habere partem primam, deinde secundam, deinde tertiam &c.

Secunda rõ. Prioritas in numeris, & in figuris sunt in eodem gñe, nam binarius qui est prior ternario est in eodem gñe cum ternario, & trigonum ꝙ est prius quadrato est in eodem gñe cum quadrato, sed prioritas substantiæ comparatæ alijs prædicamentis, non est in eodem gñe cum prædicamento, non enim conueniunt in gñe, sed est sicut prioritas rei ad res, quę attribuuntur ei, id est prioritas primi analogati ad alia analogata, quæ dicuntur per ordinem ad ipsum, ergo ens non est aliquod totum, cuius partes consequenter se habent vt in exercitu, in numeris, in figuris.

Ad hoc dr̃, ꝙ ens comparatum toti sumpto tertio modo, cuius forma est ordo, vt in numero, & exercitu est simile, & dissimile. Dissimile q̃dem, q̃a tale totũ est vere genus, & partes suæ substantiuæ sunt in eodem gñe, ꝙ non verificatur de ente, nec de partibus eius substantiuis, quæ sunt 10. prædicamenta, simile aũt est in hoc, ꝙ in tali toto dat̃ prioritas, & posterioritas in partibus, & quantum ad hanc ꝑdõnem tm̃ intẽdit Themistius, & B. Th. de mẽte philosophi assimulare ens ꝑdicto toti, & nõ quantum ad hoc, ꝙ ens sit vere genus, & partes sint in eodẽ genere. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 3. Si ad metaphysicum spectat probare substantias separatas esse, an ad physicum.

Sempiterna autem, cuius principia, & elementa necessę est accipere. Textu 5.

Super

Super hunc tex. dicit B. Th. Hoc inquiret, considerando de substantijs separatis, quæ sunt principia mouentia, & fines corporum cœlestium. Videtur ergo secundùm B. Th. ad metaphysicum spectare, quòd quærat, & probet substantias separatas esse.

IN HAC q. inuenio tres vias, duas extremas, & tertiã mediam. Primam, extremam tenet Cõment. & qui sequuntur eum. Hic tenet, ꝙ ad solum physicum spectat ꝓbare substantias separatas esse, vt patet in 1. phys. in cõmento vlt. loquens contra Auic. & lib. 12. metaph. commento 5. loquens cõtra Alex. & totum suum fundamentum est. Quia ad ꝓbandum abstractas substantias manu ducimur sufficienter ex motu, vt patet in 8. phys. & omnis alia via insufficiẽs est, imò non concludit ex necessitate, vnde in lib. 12. metaph. in cõment. 5. sic ait, & ideo impossibile est declarare aliquod abstractoꝶ esse, nisi ex motu, & oẽs aliæ viæ quæ reputantur esse ducentes ad motorẽ primum esse ꝑter viam motus, qualiter sunt sufficiẽtes? q. d. nõ sunt sufficientes. Secundam extremam tenet Auic. quæ est opposita viæ Comment. & cum eo tenet Alex. & D. Alb. Et Scot. in 1. sent. respondens ad secundum argm̃ 2. q. prologi declinat ad sententiam Auic. fundat autem se Scot. super hoc. Quoniam cum principalior pars metaph. sit de separatis, si metaphysicus sumeret à physico probationem existentiæ substantiarum separatarum, ergo metaphysica quo ad nobiliorem partem suam subalternaretur physicæ, & sic non metaphysica, sed physica esset nobilior, ꝙ est contra philosophum in proœmio 1. libri. Et aduerte, ꝙ omnes qui tenent hanc viam mouentur contra Comment. vt seruent dignitatem metaph. & ne supponant eam physicæ.

Tertiam viam quę est media, tenet B. Th. qui in aliquibus concordat cum Cõment. & in aliquibus discordat, & similiter facit cum Auic. ad cuius euidentiam, & pro resolutione præsentis quæsiti ſm viam Thom. sic procedendum est. Primo, præponentur quædam distinctiones. Secundo, cõclusiones rñsiuæ. Tertio, declarabitur quomodo B. Th. concordat cum Comment. & q̃uo non, similiter cum Auic. Quarto, soluetur ratio Scoti, inquantum discordat à via nostra.

Prima distinctio. De separatis loqui possumus dupliciter.

Primo,

Primo,in genere.i.indistinctæ, prout omnia separata in hoc conueniunt,quod est esse ens abstractum. Secundo,in specie id est pro tali substantia separata, puta pro primo principio, quòd dicitur Deus,vel pro alijs intelligentijs applicatis orbibus,secluso primo principio.

Secunda distinctio, separata tam in genere quàm in specie possunt ꝯsiderari,vel quo ad hoc ꝑdicatum,quod est existere. Prout hęc est vera,substãtia separata est exñs in rerum nat.& non solum habet esse ꝑ apprehẽsionem intellectus. Vel quo ad prędicata intrinseca essentialia & quidditatiua. puta, substantia separata est æterna immaterialis,sine potẽtia passiua, actus simplex intellectualis perfectissima &c.

Ex his distinctionibus pono tres conclusiones ad mẽtem B.Th.Prima,probare substantias separatas in genere quo ad hoc prędicatum,quod est existere est offm̃ solius physici, probatur. Quòd existant in rer natura, non est deprehensum nisi motu, vt patet in 8.ph.& eodem medio processit philosophus in 12.metaph.tex.29.vbi ex motu æterno concludit mouens æternum. Constat autem quòd via motus est via solius physici, ergo &c.

Secunda,probare substãtiam separatam in specie, puta primam causam vel primo primum mouens penitus immobile existere,non est offm̃ physici, sed metaph. Hęc conclusio est de mente B. Th.qui in primo contra gent.c.13.tenet.ꝙ philosophus in 8.physico.non deuenit nisi ad primum mouens seipsum, quòd distinguitur in partem mouentem & in partẽ motam,quod est aggregatum ex cœlo & intelligentia applicata. & sententia,B.Th.ibidem est talis formaliter. Sed qa Deus non est pars alicuius mouentis seipsum,vlterius Arist. in sua metaph.inuestigat ex hoc motore,qui est pars mouentis seipsum alium motorem separatum omnino, q est Deus. Cum enim omne mouẽs seipsum moueatur per appetitum, oportet ꝙ motor qui est pars mouẽtis seipsum moueat ꝑꝑ appetitum alicuius appetibilis, quod est eo superius in mouendo. Nam appetens est quodammodo mouens motum, appetibile autem est mouens omnino non motum.Oportet igitur esse primum motorem separatum omnino immobilem,qui Deus est. Hæc B.Th.& quòd hoc sit ad mentẽ philo-

losophi,declarabitur infra in tex.36.vbi non per motum ph. sed metaph.qui est intelligere, & appetere probat primum mouens omnino immobile. & si dicis,quòd philosophus in octauo phys.probauit motorem infiniti vigoris existere in rerum natura ex motu infinito, hunc autem constat esse primum motorem omnino immobilem,ergo physicus probat existenciam primi motoris. Ad hoc dubium respondebitur in fine quæstionis.

Tertia conclusio. Spectat ad metaphysicum,& non ad ph. probare de substantijs abstractis,tam in genere quàm in specie,prędicata intrinseca essentialia,puta, quòd sunt actus simplices,quòd immateriales,ꝙ intellectuales. Quòd primum est prima forma,primus finis, primum agens,ꝙ sunt plures, quòd primum est tm̃ vnum ad quòd ordinantur omnia.Hæc contra est expresse de mēte philosophi, qui in hoc lib.12.incipiens à tex.30.vsque ad 40.plura prædicata intrinseca inuestigat.vt quòd sunt actus,& intellectuales & sine materia, & ꝙ primum est primum intelligibile &primum appetibile,ex consequēti optimum vt videre poteris in epit.nostro in lib. 12.eadem conclusio est ad mētem Comment.qui in hoc nō discordat a B.Th.nam in lib.12.in cōmento 5.dicit,ꝙ Arist. considerauit de abstractis consideratione propria.i.metaphysicali,& non physica,v.g.ꝙ est substantia prima & forma, & ꝙ est principium & finis. Deinde considerat de hac substantia immobili,vtrum sit vna aut plures,& si plures, vtrum reducantur ad vnum,& quomodo ordinantur ab eo. Sic intelligenda est cōicatio istarum duarum scientiarum.s.physicæ. & metaph.in consideratione de principijs substantiæ. Hæc Comment.Et etiam hæc conclusio probari pōt,rōne sic,sciētia in qua substantiæ abstractæ,licet non sint adæquatū subiectum,sunt tñ principale consideratum,habent probare prædicata intrinseca earum. Sed metaphysica est talis scientia, vt declaratum est in proœmio primi libri, & in lib.6.vbi in tex.2.philosophus nominat eam theologiam,ergo &c. Maior est de intentione philosophi in primo poster.vbi vult, ꝙ in scientia probandæ sunt passiones de subiecto,& si eius nō sunt propriæ passiones saltem prædicata,quæ habent modū passionum,aliter de primo nulla haberetur scientia,& ꝙ dicitur

citur de subiecto, intelligendum est etiam de principali con siderato, quod est principale subiectum, nam sicut physic. habet probare propria prædicata de ente mobili, sic de cœlo & de elementis &c.

Positis & probatis his conclusionibus declarandum est, quomodo concordat vel discordat B.Th. cum Comment. & Auic. & alijs sequentibus Auic. Aduerte igitur, ꝙ si B.Th. cõ cederet de mente philosophi, primum mouens. i. Deum mo uere cœlum immediate, vt applicatum cœlo, sicut intelligen tia Saturni mouet orbem suum, in nullo discordaret ab eo. Concederet enim ꝙ solus physicus habet viam sufficientem probandi existentiam separatorum, tam in genere quàm in spẽ, quæ via est solus motus ph. Sed qm̃ vt determinabimus infra, quando quæremus, quomodo primum mouẽs mouet cœlum, ſm B. Th. Deus non applicatur cœlo. nec mouet per seipsum, sed per intelligentiam mediam, ideo B.Th. tenet, ꝙ solus metaph. probat Deum esse. & in hoc discordat à Com ment. s. in secunda conclusione. In prima autem & in tertia concordat cum eo, & discordat ab Auic. & ab Alex. in prima & etiam à Scot. quoniam concedunt non esse officium physi ci probare existentiam abstractarum substantiarum, nec in genere, nec in specie.

Nunc aũt soluendum est argm̃ Scoti pro quanto declinat à via B.Th. Dico igitur, quòd non sequitur metaphysicã sub alternari physicæ, eo ꝙ non subijcitur physicæ, vt nobiliori, sed vtitur physica vt sibi deseruienti, qm̃ versatur circa motũ, quæ est vnica via ad probandum ex sensatis existentiam sepa ratorum in genere, & est fundamentum ad probandum, Deũ esse, qm̃ ex motu physico ascendimus ad motum metaph. vt patet in hoc 12. in tex. 36. & ex motu metaphysico concludimus Deum esse, vt manifestabimus infra, quando quæremus qua via procedendum est ad probãdum Deum esse. Et aduer te, quòd Paul. Sonc. soluit argumentum Scoti in lib. 12. in q. 1. Sed non tenebis eius solutionem, quoniam concedit esse officium solius physici, probare Deum esse, & sic negat secũ dam conclusionem, quam docuimus esse ad mentem B.Th. in primo contra gent. si autem solutio sua applicetur ad separata in genere & non plus, bona erit, & tu sustinebis eam;

quoniam deseruit primæ conclusioni.

Ad dubium motum de 8.phys. contra secundam cõclusio nem. Dico, ꝙ philosophus illic posuit tm̃ fundamentum in uestigandi infinitatem primi motoris, quod quidem fundamentum est motus æternus siue mouere tempore infinito, quis aũt sit hic primus motor non explicauit, nec vltimate cõ clusit, nisi in metaph. Conclusit aũt motu metaphysico, vnde aduerte, ꝙ philosophus in 8.ph.posuit hanc maiorem. In rerum natura datur motor virtutis infinitę, qm̃ mouet tempore infinito. In metaph.aũt ponit hanc minorem. Motor virtutis infinitæ est Deus, qui est primus motor penitus immobilis motu physico & motu metaph. Nec obstat quòd B.Th. in 8.ph.terminans expõnem suam dicit. Et sic terminat &c. Et infra. Qui est Deus benedictus in sęcula. Nam hoc subiunxit non vt explicatum in physica, sed in metaph. sic mihi occurrit dicendum, si quis autem melius inuenerit, libentissimæ cedam. Et aduerte, quòd socius meus Reuerend. magist. Franciscus Ferrariensis exponens cap.13.in primo ꝯtra gẽt. soluit hoc dubium alia via, quam videre poteris, & comparare solutioni nostræ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 4. Si omnes substantiæ separatæ sunt penitus immobile.

Alia vero immobilis, hanc dicunt quidam separabilem. Textu 5.

IN HAC q. sic procedendum est. Primo, inuestigandum est, quid circa hoc senserit philosophus & Comment. Secundo, quid veritas habeat. Quantum ad mentem philophi & Comment. aduerte, ꝙ nõ formatur pñs quęstio de prima causa, qm̃ Deus omnimoda immobilitate quęremus infra, sed ad pñs quærimus de substãtijs abstractis tanq̃ de vno gñe. Vt ergo id resoluatur iuxta ea quę inuenimus in doctrina philosophi & Cõment. præponet quędam distõ, iuxta quã formabuntur conclusiones rñsiuæ cum probationibus suis.

Distinctio est hęc. Aliquid põt esse mobile siue mutabile dupliciter. Primo, ſm esse substãtiale, sicut oẽ gñabile & corruptibile, quòd tendit à non esse ad esse & econuerso. Secundo, ſm esse accidentale, & hoc quidem multipliciter. Primo, secundùm locum, eo ꝙ motu locali acquiritur nouum vbi.

Secũdo, ſm qualitatem ſenſibilem, vt aqua mutatur à calido ad frigidum & econuerſo, aut ſm qualitatem immaterialem, quam de nouo recipit, vt intellectus acquirens nouam ſpeciem, nouum habitum &c. Tertio, ſecundum actionem, eo ꝙ poteſt mutari à potentia agens ad actu agens, vel deſinere ab vna actione & incipere aliam, vt intellectus deſinens intelligere A, & incipiens intelligere B.

Prima concluſio, ſm philoſophum, & Comment. intelligentiæ non ſunt mutabiles ſecundùm eſſe ſubſtantiale, qm̃ omne ſic mutabile habet materiam, quæ eſt principium gñationis & corruptionis, & non ſolum habet materiam, ſed etiã annexam priuationi, vt determinatum eſt in lib. 9. Sed intelligentiæ ſunt immateriales, vt patet in lib. 12. in text. 30. vbi inquit philoſophus, tales oportet eſſe ſubſtantias, ſine materia, ſempiternas enim oportet eſſe. Poteris etiam hanc concluſionem probare eiſdem rationibus, quibus probauit cœlum eſſe incorruptibile, quas videbis reſultas in epitomate noſtro ſuper libros de cœlo.

Secunda ꝯcluſio, ſm philoſophum & Comment. intelligẽtiæ non ſunt mobiles motu locali intrinſecę, nec per ſe, nec per accñs. Hęc probatur ex principijs philoſophi in 8. phyſ. nam ꝙ non ſint mobiles per ſe, patet ex 6. phyſ. vbi probatur ꝙ omne per ſe mobile eſt diuiſibile, & quantum, ſed intelligentiæ indiuiſibiles ſunt, & ſine magnitudine ſecundùm philoſophum in 12. in tex. 43. vbi inqt, palam itaque, ꝙ tot ſubſtantias eſſe neceſſe eſt natura ſempiternas & immobiles, ſecundùm ſe & ſine magnitudine. Quòd aũt non moueantur localiter per accñs intrinſecę, fundamentum ꝓbationis habemus in 8. phyſ. in tex. 52. vbi philoſophus aſſignat dr̃iam motus per accñs in intelligentijs planetarꝝ, & in anima quę dat eſſe animali, nam de intelligentijs verum eſt dicere, ꝙ mouẽtur per accñs extrinſecæ. i. ratione ſui orbis, qui rapitur à primo mobili, non aũt ratione ſui, quia non eſt vnita vt forma ſui orbi. Anima aũt eſt forma animalis & vnita ſecundũ eſſe, & ideo mouetur per accidens localiter intrinſecæ. i. ratione ſui ad motum animalis. Arguitur igitur ſic, ſi intelligentiæ mouerentur localiter intrinſecę per accidens, hoc ideo eſſet, quia vniuntur vt formæ ſuis mobilibus, quod eſt falſum, cõ-

ſequentia patet, qm̃ non alia rõne anima mouetur localiter intrinſecæ per accñs, niſi quia vnitur animali vt forma, cum igitur hęc rõ ceſſet intelligentijs, ſequitur ꝙ non mouentur &c. falſitas autem conſequentis apparebit infra, quando quæ remus ſi intelligentia poteſt eſſe forma cœli dans eſſe.

Tertia concluſio, ſm̃ philoſophum & Comment. intelligentiæ non mouentur ſm̃ aliquam qualitatem, quam de nouo recipiant vel deperdant, nec ſm̃ aliquam actionem, nec tranſeunt ab vna ad aliam. Antequam probetur hæc ꝯcluſio aduerte, ꝙ philoſophus in lib. 12. vr̃ pro maiori parte loqui de ſeparatis tanquam de vno genere, parum diſcernens inter ea, & hæc prædicata quæ venatur de eis, puta ꝙ ſint ſine potẽtiã, & ſua ſubſtantia ſit actus, & ſine materia, & ſine magnitudine, & quòd in eis ſint idem intelligere intellectus & res intellecta, ex conſequenti, quòd actio ſua quæ eſt intelligere & velle, ſit ſubſtantia ſua, videtur attribuere omnibus, tanquam vno generi. & quidem ꝙ eſſe ſine potentia. ſ. paſſiua, eſſe ſimplicem actũ & ſine materia, attribuat omnibus, patet ex tex. 29. & 30. & ſua ratio eſt, quia contingeret motum non eſſe continuum & æternum. Cum ergo ſm̃ philoſophũ omnes intelligentiæ moueant motu cõtinuo & æterno, ſequitur, ꝙ illa prædicata omnibus ſint cõmunia. Quòd autem identitatem intellectus & rei intellectæ, & ipſius intelligere attribuat omnibus, patet ex text. 51. ibi non altero igitur exiſtente eo quòd intelligitur & intellectu quæcunque non materiam habent &c. Vbi & B. Th. ſic exponit. Cum igitur intellectus in actu & intellectum non ſit alterum in his, quæ materiam nõ habent. Comment. autem expreſſe ſic ait, ſuper prædictum textum. In eis autem quæ ſunt non in materia contingit vt intellectum, & intellectus, & actio intellectus, ſint idem, ſtantibus his ſic probatur ꝯcluſio, ſi aliqua qualitas de nouo ineſſet vel deſineret in intelligentijs in gñe, ſimiliter & actio, cum in eis nõ ſit actio niſi intelligere & velle. (Nã dicemus infra, ꝙ ſuo velle mouẽt cœlum) ſeqtur ſubſtantiam ſuã eſſe mutabilem ſm̃ eſſe ſubſtantiale, quòd non ſtat cum incorruptibilitate, ꝯña quidem ſic probatur, nam ex præmiſſis & adductis de mente philoſophi & Comment. intelligẽtiæ in genere ſunt actio ſua, & per ſubſtantiam ſuam operantur & nõ

per

per qualitates, aut potentias medias, aliter nō essent simplices actus, quod est contra philosophum in lib. 12. in tex. 30. ergo si mutantur secundùm qualitatem aut actionem, mutātur secundùm substantiam suam, & ne credas me in hac tertia conclusione confisum fuisse in propria imaginatione, scito quòd Heru. in 2. sent. in dist. 4. q. 1. art. 3. est eiusdem opinionis, & sic attribuit philosopho vt videre poteris.

Quantum ad secundum principale. s. quid tenendum secūdùm veritatem, dico tria. Primo, ꝙ omnes intelligētiæ quo ad substantiam sunt immutabiles per potentiam intrinsecā, qm̄ carēt materia, quæ est principium gn̄ationis & corruptionis intrinsecum, vt determinatum est in libro 8. Cum hoc tn̄ stat, quòd possunt mutari per potentiam extrinsecam primi agentis. Annihilabiles. n. sunt, vtpote si non manu tenerentur à primo. Cui videtur Comment. assentire in lib. destructionum contra Algazelem, disp. 4. vbi tenet, quòd secūdùm philosophos mundus habet agens, cuius actio si per momentum cessaret, totus mundus destrueretur, qm̄ est agens & conseruans. Dico secundo, quòd mutabiles sunt secūdùm locū, non quòd occupent locū, cum sint sine magnitudine, sed qa virtutem suam diuersis locis applicare pn̄t, verū quia hic motus non est physicus, ideo non est pn̄tis negocij, sed relinquit Theologo. Dico tertio, quòd sunt mutabiles secūdùm qualitatem immaterialem, & secūdùm actiones itellectuales, eo quòd exceptio primo, actio sua nō est substantia sua, aliter essent purissimi actus, ex ꝯn̄ti illimitati omnino, & infiniti secundùm perfectionem. Repugnat aūt dari plura infinita secundùm virtutem. Sed & hoc relinquitur Theologo, nūc. n. solum intendimus manifestare, quid possumus dicere in præsenti quęsito secundùm ea quæ inuenimus in doctrina Arist. & Comment. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. Si datur creatio secundùm philosophum & Commentatorem.

Dubitabit autem aliquis ex quali non ente fit aliquid. Textu 11.

IN HAC quæstione antequā deueniamus ad decisionem aduerte, ꝙ tota difficultas pendet ex hoc. An philosophus & Comment. concedant Deum esse causam non solū

finalem, sed & productiuam omnium entium absolutæ. Nā si sic, tunc est causa productiua intelligētiarum & cœli, & cū intelligentiæ non sint producibiles ex materia, quoniā sunt immateriales, vt tenet philosophus in lib. 12. in tex. 30. sequitur, quòd producātur ex nullo supposito, quod est creare, suppones ergo pro nunc saltem secundùm Arist. ꝙ Deus est causa productiua omnium. Nam infra formabitur de hoc particularis questio, et determinabitur secundùm philosophum pro parte affirmatiua, in præsenti ergo quæsito sic procedes. Primo, pones distinctionem de creatione. Secundo, conclusiones responsiuas ad mentem philosophi. Tertio, considerabitur in hoc via Comment. Nam verus Thomista in hoc habet tenere, ꝙ non concordat via Commentatoris cum via philosophi. Quarto, soluentur duo dubia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ cum creatio sit ꝓductio rei ex nihilo, ly ex potest dicere ordinē ad nihil dupliciter. Primo positiuæ, vt sit sensus. Res producitur ex nihilo, vt ex materia, ita ly nihil subijciatur productioni, sicut in factione domus lapides subijciuntur ædificationi. Secundo negatiuę, vt sit sensus. Res ꝓducitur ex nihilo .i. nullo sui præsupposito, in primo sensu nullus dicit dari creationem, qa repugnat ly nihil esse materiam, vt patet, in 2. sensu nō apparet aliqua repugnantia ex parte rei, modo detur agens in cuius virtute sit producere totam rei ꝓducibilis entitatem. Sed aduerte, ꝙ in 2. sensu ly ex, iterum potest accipi dupliciter. Primo, ꝙ ita res producatur ex nihilo, ꝙ prius duratione habuit non esse, & tunc dicitur, creatio cum nouitate essendi, qualem ponunt dicentes mundum creatum in tempore. Secundo, ꝙ ita res producatur ex nihilo, ꝙ solum prius natura & non duratione habuit non esse, & dicitur creatio sine nouitate essendi, qualē ponunt dicentes mundum creatū ab æterno, vt Auicenna.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Arist. ponit creationem, secundo modo, id est sine nouitate essendi. Probatio huius conclusionis pendet ex hoc, quòd Arist. ponat primum produxisse cœlum, & intelligentias ab æterno, de quo formabimus infra talem quæstionem, vtrum Deus sit causa productiua omnium, & determinabimus ex doctrina Arist. pro parte affirmatiua. Et ex determinatione illa

constabit tibi probatio huius conclusionis. Nam conclusio quòd Deus produxerit intelligentiam, bene sequitur, ergo creauit, quoniam cum sit sine materia, producta est nullo sui præsupposito, & cum sic æterna, vt probauit in 12.metaph. in tex.29. sequitur, quòd sit creata sine nouitate essendi.

Secunda conclusio. Arist. concedit creationem, primo mo do.i. cum nouitate essendi. Hæc conclusio supponit duas determinationes in doctrina Arist. Primo, ꝙ anima intellectiua sit incorruptibilis, & hoc determinauimus in q.nostris in 3.de anima. Secundo, ꝙ sit forma hominis ſm esse, & dans esse homini formaliter, & hoc determinabimus infra de mẽte philosophi, mouentes quæstionem super tex.16. qui incipit. Mouentes quidem, &c. stantibus his determinationibus probatur sic conclusio. Anima humana de nouo producitur puta anima Socratis, quoniam cum sit forma dans esse Socrati, non præcedit id cuius est forma ex tex.16.huius 12.& non producitur de potentia materię, quoniam omnis forma educta de potentia materiæ pendet secundùm esse à materia, ex consequenti est corruptibilis. Sed anima humana non est corruptibilis, vt determinauimus in lib.3. de anima in q.nostris, ergo creatur de nouo, & sic secundùm philosophũ datur creatio sine nouitate, & cum nouitate essendi.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ magna est ambiguitas inter doctores, quid in hoc sentiat Cõment. & maxime circa primam conclusionem. Nam de secunda constare potest ex doctrina sua, ꝙ negaret eam, qm̃ non concedit animam intellectiuam esse formam informantem materiam. De prima aũt sunt oppositæ opiniones. Nam qui tenent Cõment. negare entia incorruptibilia, vt cœlum, & intelligentias habere causam productiuam, dñt Comment. negare creationem absolutæ, & vniuersaliter, inter hos est Greg.de Arim. in 2. sent.dist.1. Cuius imaginationem dicemus in q.i. in qua quęremus, si primum est causa productiua omnium, Iandunus etiam idem arbitratur in 2.metaph.q.4. Quis vero tenent Cõment. concedere Deum esse causam productiuam omnium, dicunt Cõment. concedere primam conclusionem, inter quos est Herueus in 4.quolibet q.9. & Paul.Sonc.in 12. metaph.q.15.& Ioan.Capr.in 1.sent.dist.3.q.1. Sed isti non conco

concordant cum B.Th. Nam in 8.phyſ.lect.2.recitat ex propoſito opinionem Commentat.qui in 8.phyſ.in commento 4. tenet, impoſſibile eſſe aliquid fieri ex nullo præſuppoſito, quoniam omnis mutatio ſubiectum ſupponit, & deridet vulgum, credens creationem, & B.Th. illic arguit contra eum, vtpote negantem abſolutæ creationem nulla facta diſtinctione cum nouitate, vel ſine nouitate eſſendi. Dico igitur, inhærens doctrinæ B.Th. quòd Auerroës non admittit concluſionem primam, & quoniam Paulus Sonc. tenet oppoſitum: ideo in hoc declinat à via Thomiſtica. Quòd autem Commentat.non concedat ſecundam concluſionem nulli eſt dubium exercitato in doctrina ſua.

Quantum ad quartum aduerte, quòd contra determinationem factam inſurgunt duo dubia. Primum eſt, contra primam concluſionem, nam philoſophus in tota doctrina ſua non eſt locutus de creatione, nec poteſt trahi ex principijs ſuis, nam in 1.phyſ.& in 8.metaph.& vbique ſupponit materiam, ideo negauit materiam poſſe generari, quia non habet materiam ex qua, & in 7.metaph.& in 12.in tex.12.negauit formam generari per ſe, quia non habet materiam ex qua, ergo hæc concluſio non eſt ad mentem Ariſt.

Rñdeo, licet hæc concluſio non ſit expreſſa ab Ariſt. poteſt tamen trahi ex ſua philoſophia, & præcipuæ ex 1.phyſ. tex.76.ibi, ſi autem aliquid debet fieri animal non ſecundũ accidens ex non animali erit. vbi inquit Cõment.ſi generatio eſſet poſſibilis animalis ſimpliciter, tunc eſſet neceſſe, vt ex non animali ſimpliciter generaretur, ex quo ſequitur proportionaliter, quòd ſi fieret ens ſimpliciter, fieret ex non ente ſimpliciter, & ſic ex nihilo, quia non ens ſimpliciter, & nihil idem ſunt. Sed vt probabimus infra, philoſophus concedit fieri ens ſimpliciter, prout totum quod eſt ens ꝑducitur à Deo, & producitur ſm ſe totum.i.ſm totam eſſentiam ſuã, & non ſolum quo ad formam, ſicut producit agens naturale, ergo philoſophus non negaret creationem, quæ eſt ꝑductio ex non ente ſimpliciter, & hoc fundamentum tractum ex 1.phyſ.adducit B.Th.in 8.phyſ.in lect.2.reprobans Auerroëm dicentem contra id quòd tenemus de creatione, vbi & nominat Sarracenos tenẽtes legem Maumeth, qui in hoc

non

non discrepant ab Hebræis, nec à Christianis, nam istæ tres leges conueniunt in creatione mundi à Deo.

Secundum dubium est, contra secundam conclusionem. Nam vt manifestabimus infra, Deus s̄m Aristotelem quidquid producit, de necessitate naturæ producit, ergo ab æterno producit, quia quocunque instanti intelligit rem producibilem, & vult eam producere, statim producit, aliter à volitione antiqua procederet effectus nouus, sine mutatione ipsius agentis, quod non concederet philosophus ex 8. phys. à tex. 6. vsque ad tex. 13. si ergo Deus creat animam, sequitur ꝙ ab æterno creat, & non de nouo, quod est contra secundā conclusionem, vanum autem est dicere, quòd creat eam ab æterno, quoniam non esset forma hominis s̄m esse, nam vt manifestabimus infra in tex. 16. forma non præcedit id cuius est forma, & sic tu cades in errorem Commentat.

Rn̄detur. Admisso ꝙ Deus agat s̄m philosophum de necessitate naturæ, adhuc non est necesse, ꝙ creet animam ab æterno, nam quædam producuntur à Deo immediate, non cooperante causa secunda, & talia s̄m philosophum producuntur ab æterno, vt intelligentiæ cœlum, & elementa, hæc enim sunt principales partes mundi ex primo cœli, vnde si Arist. ponit mundum æternum, ex ꝯn̄ti ponit prædicta æterna, quædam aūt sunt à Deo s̄m substantiam immediatæ, cooperante tamen causa secunda, & non aliter. Non ꝙ causa secunda ex actione sua attingat substantiam illius producti, sed quia est illud, sine quo Deus talem naturam non produceret, quia non producitur gratia sui, sed vt aliud integrum producatur, & talis est anima intellectiua, quæ licet à solo Deo producatur, tn̄ non produceretur sine naturale agente, cooperante ad vnionem animæ cum materia, siue cum corpore. Nam cum anima sit forma, non producitur nisi in habitudine ad suum informabile, & talia producta non est necesse esse æterna, quia nec à Deo sunt volita producibilia ab æterno, sed eo tempore quo egēs naturale cooperabitur, sic igitur respondendum est de mente B. Th. & omnium qui tenent viam suam. Commentat. autem, quia tenet quòd non est forma dans esse, concederet quòd si est producta, producta est ab æterno. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 6. Si ex text.16. potest concludi animam intellectiuam esse formam dantem esse homini,& esse incorruptibilem.

Mouentes quidem igitur causæ veluti prius existentes. Textu 16.

IN HAC q.aduerte,ꝙ tria potes pertractare.Primo,si ex hoc tex,potest concludi philosophum sensisse animã nostram esse veræ formam dantem esse homini. Secundo,si ex hoc potest concludi animam nostram esse incorruptibilem, etiam ꝙ sit forma dans esse. Tertio,si posito ꝙ sit forma,& incorruptibilis,possumus sustinere ꝙ homo gñat hominẽ.

Quantum ad primum dico,ꝙ absolutæ potest concludi contra Cõment.ex hoc tex.animam intellectiuam esse verę formam dantem esse,nam philosophus in tex.16.ponẽs differentiam inter causam agentem,&causam formalem dicit, quòd causa agens præcedit id cuius est causa,nulla autẽ causa formalis pręcedit id cuius est causa formalis,sed est simul cum eo, nam vt inquit philosophus quando sanatur homo tunc est eius sanitas,& non ante,& figura æreæ sphæræ est simul,& non ante cum ærea sphæra,& Comment.etiam illic exponendo inquit. Causa agens differt à formali,quia agẽs & mouens præcedit illud quod agitur,& mouetur ab eo,formalis autem est simul cum generatione. Post quàm autem philosophus posuit differentiam inter causam agentem, & formalem quo ad præcedentiam, mouet dubium de causa formali, quo ad remanentiam post illud cuius est causa formalis,vtrum.s.sit necesse oẽm causam formalem desinere esse ac diffinitionem eius, cuius est causa formalis, vel si põt remanere,& rñdens philosophus inquit. Si aũt posterius aliquid manet,perscrutandum est.In quibusdam.n.nihil prohibet,vt si est anima tale.s.remanens post definitionem cõpositi. Non omnis,sed intellectus,omne nãque impossibile forsan. Ex his igitur patet,ꝙ philosophus sensit animam intellectiuam esse causam formalem hominis,aliter nõ esset dubius,vtrum aliqua causa formalis remaneat post.Nam si teneret animam nõ esse causam formalem, determinaret vniuersaliter,ꝙ sicut nulla causa formalis præcedit suum cõpositũ,sic nec remanet post,ex hoc aũt ꝙ ponit animã esse causam

ſam formalem, cõuenienter dubitat conſiderata natura animæ de remanentia poſt. Primo.n.aſpectu vr̃ ſupergredi materiam, ex ꝯñti vr̃ poſſe remanere poſt. Si aũt eſt cauſa formalis, ergo eſt forma dans eſſe homini. Hic.n.accipit philoſophus cauſam formalem pro vera forma dãte eſſe, vnde exemplificat de ſanitate, quæ dat eſſe ſano, & de figura quæ dat eſſe æreę ſphęræ, & cõfirmatur expoſitione Cõment. in dicto tex. Inquit.n. Cauſæ aũt per quas res fit ens, & vnum, ſunt cũ eo, ꝙ per eas fit totum inſimul, cum talem diſpoſitionem habeant in congregato, ſicut partes in toto. Et aduerte, ꝙ hũc tex. philoſophi, non pñt Cõment. euadere, niſi deſtruendo tex. imò Iand. in lib. 12. metaph. in q. 4. in principio rñſionis dicit, ꝙ ex hoc tex. capiuntur duæ veritates. Prima, ꝙ anima intellectiua eſt forma ſubſtantialis corporis humani, licet hoc non dicat Cõment. Secunda veritas eſt, quòd anima intellectiua manet corrupto corpore. Hæc Iandunus.

Quantum ad ſecũdum dico, ꝙ cum non eſſet hic locus ꝑtractãdi de incorruptibilitate animæ, id.n. ſpectat ad librum de anima, ideo philoſophus nõ curauit hic determinare ſimpliciter de remanẽtia poſt compoſitum, ſed ꝑ terminũ dubitatiuũ, & ꝑ conditionalem locutus eſt, ſufficit aũt, ꝙ determinauit in 3. de aĩa in tex. 20. & noſtrã q. determinatiuam ſuꝑ hoc videre poteris in 3. de aĩa. Concludo igit̃, ꝙ ex tex. pñti, non põt haberi determinata intẽtio philoſophi de remanẽtia aĩæ noſtræ poſt compoſitũ, ſed ſolum negatio præcedentiæ, & ꝙ eſt forma dans eſſe homini, vt pars ſua ſubſtãtialis.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ex quo in via Thomiſtica tenemus tm̃ vnam formam in homine, quæ non eſt niſi anima intellectiua, & hæc nõ educitur de potentia materię, cum ſit incorruptibilis, vt determinauimus de mẽte philoſophi in 3. de anima, difficile eſt ſaluare, ꝙ homo gñet hominem. Cũ terminus formalis gñationis ſit forma ſubſtãtialis acqſibilis per generationẽ. Et quidem ſi teneremus errorem Cõment. de intellectu, nulla eſſet in hoc difficultas. Diceret enim hõ generare hoĩem, q̃a de potentia materię educit animã ſenſitiuam, cuius nobilior potẽtia eſt cogitatiua, & hæc anima ſm Comment. eſt forma ſpecifica dans eſſe homini. Sed corrumpitur ad corruptionem compoſiti, cum ſit organica.

nica. Nos aũt tenemus, animam intellectiuam esse veræ for mam hominis, & nullam aliam formam substantialem esse in homine vt determinauimus in lib. 8. metaph. & tñ hoc nõ obstante, tenemus hanc esse veram, hõ generat hominẽ, licet hõ generans non ꝓducat, nec sit causa effectiua aiẹ intellectiuæ, nec ꝓducat aliam formam, quæ simul remaneat in hoie genito, cum anima intellectiua, & hoc quidem ꝓpositum, sic ꝓbare possumus. Si hõ non generat hominem, seqtur ꝙ sit inferioris cõditionis ex se quo ad actum generandi, & continuãdi suam speciem q̃ cetera animalia ꝑfecta, quod est irrationabile, qa in rebus perfectis, natura nõ deficit in necessarijs, & qa ex 2. de anima tex. 45. nutritiua in hoie est nobilior q̃ in alijs animalibus, ergo & potentia gñatiua est nobilior. Constat aũt, ꝙ cetera animalia ꝓducunt sibi simile in spẽ, vt determinauimus supra in lib. 7. ergo multo magis hõ, aliter vt dictũ est, esset hõ in nobiliori sua actione naturali imperfectior ceteris animalibus. Veꝶ quia hõ non producit gñando animam intellectiuam, quæ est sola forma in hoie genito, & terminus gñationis est forma substãtialis, ideo vr̃ impossibile saluare, ꝙ hõ generet hoiem. Tu igitur aduerte, ꝙ Greg. in 2. dist. 16. & 17. q. 2. ad sextũ factum contra secundã conclusionem, respondens huic dubio dicit, ideo hõ generat hoiem, quia ꝓducit animam sensitiuam, quæ nõ remanet in aduẽtu aiæ intellectiuæ, facta vlteriori dispositione ab hoie generãte ad animam intellectiuã. Ita ꝙ ꝓm ipsum, hõ generat hominem, qa licet nõ producat substãtiam aiẹ intellectiuæ, tamen causat in materia sufficiẽtes dispositiones pro aĩa intellectiua. Sed hoc nõ vr̃ sufficere, qa cum tales dispositiones sint accidẽtia, generatio hoĩs actiua terminaret ad accidẽtia, & sic nõ esset generatio substantialis. Dicẽdum est ergo, ideo hominem gñare hominem, qa licet hõ generans nõ attingat ꝓductiuæ animam intellectiuã, quo ad substantiam suam, tñ sua actione deducit hoiem genitum ad ꝯñdam formam similẽ formẹ hoĩs generantis, & hoc est quod dicũt aliqui. Ideo hõ generat hominem, qa licet non attingat animã intellectiuam ꝓm substantiam, attingit tamẽ ꝓm vnionem, & hoc sufficit ad saluãdum generationem vniuocã substãtialem, quia de rõne generantis in viuentibus non est, ꝙ generans

rans producat formam geniti, sed actione sua agere, q́ genitum participet formam generantis, & si non eandem numero, eandem saltem in specie, siue sit producta à generante, siue à primo agente. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Quòd si plura videre volueris in hoc proposito, inuenies in Capr. in 2. dist. 15. q. 1. in replicis factis contra solutionem sexti argumenti facti contra primam conclusionem.

¶ Qō 7. Si omnium rerum sunt eadem principia.

Causæ autem, & principia alia aliorum. Textu 19.

IN HAC q. nec te cōfundas ex obscuritate text. Arist. à tex. 19. vsq; ad tex. 29. exclusiue sic procedes. Primo, pones duas distinctiones. Secūdo, quinq; conclusiones respōsiuas.

Quantū ad primum sit hæc prima distinctio. Principia rerū sunt duplicia, quædā intrinseca, vt forma, & materia, quedā extrinseca, vt efficiens, & finis, & hæc omnia iterū sunt duplicia. s. proxima, & remota. Vt materia ꝓxima statuæ lignū & forma proxima, figura Mercurij. Materia remota statuæ terra, forma remota figura, quæ est vt forma generalis, licet nō distincta realiter à forma specifica, vt opinatur Iand. cuius positionem reprobauimus in lib. 8. similiter efficientium, & finium, quidam ꝓximus, vt hominis efficiens proximus, hō generans, remotus autem est sol, & finis proximus est intelligere, remotus autem est fœlicitas, siue perfectio vniuersi.

Secūda distinctio, identitas est duplex, quædā simpliciter. quædam ſm quid, simpliciter est cōuenientia in aliquo vno vniuoco genere, vel specie, vel numero, ſm quid est conuenientia ſm proportionem, vel analogiam. Sicut omnia p̄dicamenta sunt idem in ente idētitate analogiæ ſm viam nostram. Tu tamē aduerte, q́ hæc proportio siue analogia pōt esse duplex. vna est similis habitudo diuersōꝝ ad diuersa, vt serenitas in aëre, & tranquillitas in mari habent similē habitudinē, quia & serenitas, & tranquillitas signant quietē. Alia est habitudo diuersoꝝ ad vnum. Vt nouem prædicamēta accidentium habent diuersam habitudinem, & substantiam.

Quantum ad secūdum, sit hæc prima conclusio. Principia intrinseca proxima non sunt eadem simpliciter omnium p̄dicamentoꝝ, sed sunt diuersa genere, & specie, & numero, ꝓbaī in prędicamento subæ, principia intrinseca sunt vera mā

&

& vera forma,in alijs aũt prædicamentis non eſt vera materia,nec vera forma , qm̃ accidentia non cõponuntur ex vera materia,& vera forma , ſed in eis põt aſſignari aliquid loco materiæ,& aliquid loco formæ,locum materiæ habet ſuum receptiuum,& locum formæ ſua differentia , ergo &c.

Secunda cõcluſio,licet principia intrinſeca nõ ſint eadem ſimpliciter omnium prædicamentoꝶ,ſunt tñ eadem ſm̃ ꝓportionem. Ad declarationem ſecundæ partis huius cõcluſionis aduerte,ꝙ hæc identitas ꝓportionis attenditur penes numeꝶ,& penes modũ actuandi,penes numeꝶ quidem,qm̃ ſicut in prædicamẽto ſubſtantiæ ſunt tria principia intrinſeca.ſ.materia,forma,& priuatio, ſic ꝓportionaliter in p̃dicamẽto accidentium,puta in qualitate ſunt tria, quæ ſe hñt vt materia,forma,& priuatio. nã materia eſt illud quod eſt immediatũ receptiuum qualitatis,puta ſuꝑficies eſt materia coloris,forma ſicut albedo,priuatio ſicut nigredo,quæ cõparata nigredini imperfectior eſt , penes aũt modum actuandi , nam ſicut in prædicamento ſubſtantiæ forma actuat,& perficit materiam,priuatio vero imperficit , ita in p̃dicamento accidentium,forma puta albedo modo ſuo actuat ſubiectũ, & nigredo reſpectu albedinis imperficit ſubiectũ,ergo &c.

Tertia cõcluſio, principia extrinſeca remota ſunt eadem ſimpliciter omnium prædicamentoꝶ,probatur,ſunt eadem numero,ergo ſimpliciter,conſequentia patet, ex ſecunda diſtinctio poſita ſupra. Añs probatur. Deus eſt principium extrinſecum remotum, hñs vniuerſalem cauſalitatem ſuper omnia entia in rõne efficientis,& finis,vt manifeſtabitur infra,ſimiliter corpora cœleſtia reſpectu inferioꝶ hñt vniuerſalem cauſalitatem in ratione efficientis ſuper ea,vt determinabimus infra,quando quæremus,ſi cœlum agit in hęc inferiora,patet autem quòd Deus, & cœlum ſemper permanent eadem numero,cum ſint incorruptibilia,ergo &c.

Quarta concluſio,principia extrinſeca proxima non ſunt eadem ſimpliciter omnium prædicamentoꝶ,ſed nec in prædicamento ſubſtantiæ. Prima pars ꝓbatur,principia proxima ſubſtãtiæ ſunt in prædicamento ſubſtantiæ,vt hõ hominem,ignis ignem gñat. Proxima aũt principia accidentium non de neceſſitate ſunt ſubſtantia, nam qualitas qualitatem

producit,

producit, vt lux solis lucē in aere, calor ignis calorē in aqua, ergo &c. Quòd nec ēt in prædicamēto substantiæ patet, qm̄ cum vnumquodque maxime in viuentibus perfectis generetur à sibi simili in specie, aliud est principium proximum extrinsecum hominis, & æqui, & leonis, ergo &c. sunt etiam distincti fines specie, sicut & distinctæ naturæ. Cuiusque enim naturæ finis proximus est propria operatio, ergo secundùm distinctionem naturarum sunt distincti fines, ergo &c.

Quinta cōclusio, principia ꝓxima extrinseca omnium ꝓdicamentorum licet nō sint eadem simpliciter, ꝑ conclusionem præcedentem, sunt tñ eadem proportionaliter. Hæc potest probari, sicut conclusio secundo. Declaratur ēt sic, sicut in prædicamento substantiæ efficiens dat esse suo effectu, ita in prædicamento accidentium accidens productiuum dat esse suo effectui producto, eo tñ modo, quo accidens potest dare esse accidenti. s. in virtute substantiæ. Item sicut in prædicamento substantiæ efficiens ordinat effectum suum in finem proprium, ita in prędicamento accidentium accidens productiuum ordinat accidens productum in finem suum, puta in propriam operationem, vt calor ignis causat calorem in aqua, non solum, vt aqua sit calida, sed vt calefaciat, ordinat dico modo conuenienti ipsi accidenti, ergo &c.

Hic non cadit dubium nec argm̄, ꝙ non soluatur ex distinctionibus datis, & ex declaratione ꝓdictaꝝ conclusionū. Quare nō est hic immorandum. Hęc de ꝓsenti quęsito dicta sint.

¶ Quæstio 8. Si omne repositum in prædicamento, siue sit substātia, siue accñs est cōpositum intrinsecæ ex propria potentia, & proprio actu, tanq̄ duabus partibus essentialibus.

Amplius alio modo proportionaliter, principia eadem potentia, & actus. Textu 26.

IN HAC q. aduerte in primis, antequam deueniamus ad decisionem, ꝙ qm̄ dicit philosophus in tex. proposito potentiam, & actum esse cōes omnibus prædicamentis, credūt multi, ꝙ sicut in prædicamento substantiæ, oē per se repositū in prædicamēto, si est substantia gñabilis, vere compositioni ex materia, & forma, vt vera potētia, & vero actu, vt partibus suis essentialibus realiter distinctis, ita oēm quantitatem, &

qualitatem, intrinsece componi ex propria potentia & proprio actu, quorum vtrunque est reductiuæ in eodem prædicamento cum suo composito, verum quia in lib.8. in q.16. iam probauimus, quòd accidens est ens simplex, constans ex sola compositione rōne. s. ex genere & dria, quæ non distinguuntur realiter, vt manifestauimus in lib.7. ideo aliter exponemus pñtem tex. philosophi. & dicemus duo pro resolutione quæsiti. Primo, ꝙ in substantia receptiua alicuius accñtis absoluti est aliqua potentia, qua mediante recipit illud accñs, quæ non est ipsa substantia, nec est materia prima, sed est reductiuæ in eodem prędicamento, in quo est accidens receptibile, puta in substantia corporea, est aliqua potentia, qua est receptiua qualitatis sensibilis, quæ potentia est reductiuæ in prædicamẽto qualitatis, idẽ dico respectu quãtitatis. Secũdo, ꝙ licet talis potẽtia sit in eodẽ ṗdicamẽto cum accñte receptibili, non tñ est pars intrinseca compositiua accidentis.

Primum quidem fundamentum est sup doctrinam Comment. in 5. ph. cõmento 9. vbi intẽdit talem rõnalem, sicut se habet potentia & via ad substantiã, sic potentia & via ad quãtitatem & qualitatem. sed potentia & via ad substantiam est in eodem genere cum substantia, ergo potentia & via ad quãtitatem &c. vnde inquit, potentia ad vnumquodq; ṗdicamentum est in illo gñe prędicamẽti, quod est in actu, & similiter via de potẽtia ad actũ. s. potẽtia ad subam est quo quo modo in prędicamento subæ, & similiter via ad gñationem subę, & similiter potẽtia ad quantũ, & ad alia ṗdicamenta hæc Com.

Secundum aũt fundatur super determinationem quam fecimus in lib.8. in q.16. in 1. ꝯclusione quam reuidere poteris.

Et si dicas. Quare talis potentia nõ est pars accidentis, cũ sit reductiuæ in eodem prędicamento. Rñdetur, ꝙ hoc ideo est, quia hmõi potentia est tm̃ ratio siue causa sine qua nõ reciperetur accidens in substantia, puta sine diaphaneitate non reciperetur lux siue lumen, & tñ diaphaneitas nõ est pars lucis, licet sit in eodem prędicamento cũ luce. Et spẽs visibilis est in eodẽ ṗdicamento cum qualitate visibili, & tñ non est pars eius. Qḋ ergo dicit philosophus, ꝙ actus & potẽtia sunt principia oium ṗdicamentoꝶ, si intelligantur vt partes essentiales, est veꝶ, solum in ṗdicamento subæ, & respectu solius

subę

subç corpex, quæ componit ex materia & forma, vt potétia & actu, in alijs aút seruant potentia & actus, non vt côponētia, sed potentia vt rõ recipiendi, & actus vt id ꝙ recipitur. Et hoc loquendo de tribus primis prędicamentis. s. suba, quátitate, qualitate. De alijs aút, qm̃ sunt respectiua, & distinguūtur solú formaliter à tribus primis, vel per denoiationem extrinsecam, vt diximus in lib. 5. iudicatur vt de primis inquantum res sunt. Hæc de pręsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9. Si est necesse dare aliquam substantiam æternam ẽm philosophum & secundùm veritatem.

Necesse est esse aliquam substantiam sempiternam immobilem. Textu 29.

IN HAC q. tria discutienda sunt. Primo, si est necesse dare aliquam substantiam æternam ẽm philosophum & veritatem. Secúdo, supposito ꝙ sic, si Arist. in tex. 29. intendit solum de prima substantia abstracta quam dicimus Deum; an de omnibus in genere. Tertio, supposito ꝙ de omnibus in genere intendat, inuestigandum est, qua via procedēdum est ad probandum Deum esse.

Quantum ad primum principale aduerte, ꝙ hæc côclusio. Datur aliqua substantia æterna, est vera, & confessa ab oibus rectè sentientibus. Sed accidit, ꝙ aliqñ probatur conclusio vera ex medio falso, licet sit magis deductio q̃ probatio, nã ex falsis contingit syllogizari verũ, ex primo poster. Et sic fecit hic Arist. & Côment. & oés tenentes mundum æternum. Probát. n. dari substantiã æternam, quia credút motum & tps esse æterna, Motus. n. de necessitate reqrit mouens, & cú mouens sit substantia, concludunt ꝙ de necessitate datur substãtia æterna, mouens ex motu æterno. Patet aút, ꝙ ẽm veritaté mundus non est æternus, qm̃ fidei nõ subest falsum, ergo medium sumptum ab Arist. ad conclusionem præpositam est falsum, licet medium sumptum à philosopho sit falsum, tamen non deficit nobis medium verum ad probandum ꝓpositum. Tu igitur sic procedes. Primo, probabis ꝯclusionem, vt probat philosophus, cuius probationem videbis formatã in epitomi nostra sup 12. metaph. in cap. 4. Et aduerte, ꝙ cum hæc ꝓbõ aduersętur veritati, soluemus eam infra, qñ quæremus,

mus, an philosophus crediderit se demonstrasse mundum esse æternum. Secundo, ꝓbabis eandem conclusionem medio vero sic. Aut mundus est æternus, aut non sic, ergo datur substantia æterna, quia si est æternus, est motus æternus, & gñatio æterna. Sed motus æternus requirit mouẽs æternum, & gñatio æterna generans æternũ, ergo &c. si nõ, eodem modo datur substantia æterna, nam omne non æternum cum non semper fuerit ab aliquo ꝓductum est, non à seipso, qa prius fuisset quàm fuisset, ergo ab alio. Quæro de illo, aut nõ fuit productum ab alio, aut sic, si non, ergo est æternum, qm̃ omne in productum habens esse, semper habet esse, si sic, quæro de illo alio vt supra, & cum non sit processus in infinitum, vt probatum est in 2. lib. necesse est deuenire ad primum efficiens in productum, quod est substantia æterna. Vnde si aduertis efficacius probatur dari substantia æterna ex nouitate mundi, quàm ex æternitate.

Quantum ad secundum principale aduerte, ꝙ quia Arist. philosophatur, & ascẽdit ad separata ex sensatis, quasi in caligine palpitãs ambulat in assignatione distinctionum, & proprietatum in substantijs abstractis, vnde dico, ꝙ indistinctæ ꝓbauit, substantiam æternam existere, & nõ in particulari de prima causa. Cuius est, ꝙ probauit substantiam æternam ex motu ęterno. Sed oẽs intelligentiæ apud Arist. mouẽt motu æterno, vnde & infra ex pluralitate motuum æternoꝶ concludet numeꝶ intelligentiarum, non ergo magis ꝓbat de prima quàm de omnibus. Præterea, id confirmatur dicto philosophi in tex. 30. vbi postquam ex motu æterno probauit substantiam æternam transferens se à singulari ad plurale, inqt. Igitur tales oportet esse substantias, sine materia, vbi Com. ait. Quia istæ substãtiæ sunt mouentes, sine aliqua potẽtia, necesse est vt sint sine aliqua materia, cum necesse est vt sint æternæ. Sic qdem censendum est ſm philosophum, & Com. ſm autem veritatem est tm̃ vna substantia ęterna, à qua sunt oẽs intelligentiæ motrices temporaliter productæ, quę licet non moueãt motu æterno à parte ante, pñt tamen mouere in æternum à parte post, eo ꝙ sunt inalterabiles, nec sunt formæ materiam informantes. Sed id non est præsentis negocij.

Quantum ad tertiũ principale aduerte, qm̃ dictũ est paulo ante

ante, ꝙ ex hoc ꝙ est esse mouens æternum, non probat philosophus particulariter Deum esse, sed cōiter de omnibus intelligentijs, ideo hic inuestigandum est, qua via efficaci ſm doctrinam philosophi possumus ꝓbare Deum esse, ita quòd quæramus ex sensatis medium quo tandem, & resolutiuæ cō cludamus Deum esse. Quòd quidem medium ita Deo conueniat, quòd de nulla alia substantia abstracta verificetur, & qm̄ ad probandum Deum esse, à multis rationes multæ solent adduci, vt patet apud Scotum in 1. sent. dist. 2. q. 2. qui conatur probare, ꝙ in rerum natura datur vnum simpliciter primum ſm efficientiam, ſm finem, & ſm eminentiam perfectionis, & apud B. Th. in 1. parte q. 2. art. 3. & in primo cōtra gentes cap. 13. ideo relictis illis rationibus, vt iacent in robore suo, intendo declarare, processu deuenit Arist. ad concludē dum propositum. Tu igitur aduerte, ꝙ Arist. in 8. phys. tex. 33. posuit, & multiplici probatione conclusit hoc fundamentum, omne quòd mouetur ab aliquo mouetur, & in tex. 34. conclusit, quòd non est procedere in infinitum in mouentibus, & motis per se subordinatis, & à tex. 34. vsque ad tex 40. probat ex his duobus fundamentis, ꝙ est deuenire ad vnum primum mouens, quòd vel est mouens seipsum prout distinguitur in partem mouentem, & in partem motam, vel est penitus immobile, & in tex. 49. conclusit, quòd vltra primum mouens seipsum est deuenire ad aliquod mouens primum immobile per se, & per accidens. Quòd quidem mouens primum immobile est intelligentia applicata primo cœlo, quæ eo motu quo mouet cœlum, scilicet motu locali est omnino immobilis, & per se, & per accidens ad differentiam intelligentiarum aliarum orbium, scilicet planetarum. Iste enim mouentur per accidens, vt declarat philosophus in 8. phys. tex. 52. Verum quia hoc primum mouens immobile localiter, mouet orbem suum, & ad motum sui orbis mouet orbes planetarum motu diurno, mouet inquam per intellectum, & voluntatem secundùm philosophum in 12. metaph. tex. 38. & omne tale mouens mouetur, siue trahitur ad mouendum ab obiecto cognito, & desiderato, quòd ex motu suo cō sequi desiderat, ideo philosophus in lib. 12. metaph. tex. 36. ex hoc quòd mouens primum immobile localiter applicatū

primo cœlo,mouet intelligens & appetens consequi nobili us obiectum,concludit quod datur primũ mouens omnino immobile,& secundum motum localem, & secundum motum causæ finalis, ita quod non mouetur ab aliquo digniori,se ad quòd ordinetur vt ad finem . Sed intelligentia prima applicata & aliæ subsequentes ordinantur ad ipsum , vt nobilissimum in tota natura , & hic est Deus . Ex quo processu patet,quòd probatio propositi est inchoata ab Aristot. in 8.physic. sed completa in 12.metaph.sic quidem tenendum est secundum viam nostram, ne deuiemus à doctrina B.Th.quam tradidit in 1.contra gẽtes,cap.13.Sed secundum viam Commẽt.completa & inchoata fuit in 8.physic.quoniam extimat Deum esse applicatum primo cœlo, & mouere vt efficiens & finis,sicut manifestabimus infra, quando quæremus si primum principium mouet primum cœlũ immediate,vt applicatum . Patet etiam,quòd rationes sumptæ à primo efficiente,& primo mouente,&primo alterante,nisi aliud addatur,non concludunt Deum esse,sed deducunt vsq; ad primum cœlum,sumendo primum cęlum pro aggregato ex primo corpore cœlesti, & prima intelligentia applicata, quæ sólet dici anima primi cœli .

Et áduerte, quòd Arist.ad propositam conclusionem non facit ex intẽtione aliam rationem,licet ex principijs doctrinæ suæ B.Th.alías applicet,sicut illam fundatam super maximè verum . Cuius fundamẽtum trahitur ex 2. metaph.tex. 4.Et illam fundatam super maximæ bonum,cuius fundamẽtum trahitur ex 10.metaph.text.12. vbi philosophus habet, quòd vbi datur magis & minus differre,datur & maximum , ex quo trahitur, quòd in quocunque genere datur magis & minus,datur maximum,constat autem,quòd in rerum natura datur magis & minus ens,& verum,& bonũ , & perfectũ, ergo datur maximè ens,& verum,& optimum,& perfectissimum . Hoc autem apud omnes rectè sapientes est Deus, ergo &c.Hęc de presenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 10. Si substãtia æterna est semper actu mouens,& de necessitate naturæ.

At vero si fuerit motiuum,aut effectiuum non operans autem. Textu 30.

IN HAC quæstione erunt duæ considerationes. Prima,

ma,si substantia æterna est semper actu mouens. Secunda,si mouet & agit de necessitate naturæ.

Quantum ad primam cōsiderationem aduerte, quòd esse mouens semper actu, est conditio s̄m Arist.non solum conueniens primo principio: sed & omnibus intelligentijs in gñe.Nam infra philosophus ↄcludit necessitatem gñationis æternæ, quam dicet causari non solum ex motu diurno primi cœli: sed ēt ex motu planetaꝝ sub circulo obliquo.Planetarum aūt orbes non mouētur ab vna solum intelligentia, sed à pluribus, vt manifestatur infra, qñ inuestigabimus numeꝝ intelligentiaꝝ. Hoc ergo prænotato ponitur conclusio responsiua. substantia æterna est semper actu mouens, q̄ sic probatur ex fundamentis positis ab Arist.substantia æterna non potest esse mouens in potentia,ergo est semper mouens actu. Cōsequentia patet,qm̄ cum habeat virtutem mouendi,aut est mouens actu,aut mouens in potentia. Antecedens aūt sic probatur,si potest esse mouens in potētia, potest non esse motus: non.n.datur motus actu, nisi per mouens actu. Sed motus non pōt non esse,vt credidit philosophus se probasse in 8.phys.à tex.7.vsque ad tex 13.eo ꝙ daretur motus siue mutatio prior prima. & quia posset nō esse tempus. quæ omnia reputat illic Arist.impossibilia, ergo substantia æterna semper mouet actu,ita ꝙ motus orbium semper fuit & semper erit,& quòd hæc fuerit mens Arist.declarat Comment.in commento eiusdem tex.30.vbi inquit.Cum motus æternus sit,& omnis motus habeat motorem, vt determinatum est,necesse est vt iste motus habeat motorē,qui est actio pura sine aliqua potentia.i.quia in nulla hora est motor in potentia,si.n.non fuerit actio pura,sed cum potentia aliqua hora erit in qua non erit motio ab eo,quia oīs motor cuius substantiæ admiscetur potentia, possibile est vt in aliqua hora non moueat,non.n.mouet,nisi ꝑ alium motorem extrahē tem ipsum ex potentia in actu,hæc Comment.

Et tu aduerte,ꝙ p̄dicta ↄclusio si consideretͬ, non solum ad mentem philosophi,sed s̄m veritatem, potest esse vera,& falsa,vera quidem erit,si ly semper,exponatur non pro oī tēpore, sed pro omni tp̄e quo durat rerū inferiorum generatio, substantiæ enim cœlorum motrices actu semper, id est

incessanter, & sine quiete media mouent donec stat rerum inferiorum gnatio. Dicemus enim infra, omnem motũ mundi inferioris causari à motu cœlorum. Si autem ly semper exponatur pro omni differentia temporis absolutę.i.ab ęterno & in æternum, falsa est qm̃ celum est productum nõ ab æterno, ex pñti, intelligentia non mouet ab æterno, supponit .n. motus mouens, & mobile, & id tenemus ex fide licet philosophus sentiat oppositum, cuius rationes soluemus infra, nã de hoc faciemus particulare quæsitum contra Iand.

Quantum ad secundam cõsiderationem inuestigabimus. Primo, quid dicendum secundùm philosophum. Secundo, quid secundum veritatem.

Pro notitia positionis philosophi præpono distinctionẽ de modis agendi ex necessitate naturæ, deinde pertractabitur quædam opinio, & reprobabitur. postremo declarabitur quæ fuerit mens philosophi in hoc.

Distinctio sit hæc. Aliquid potest mouere, & agere de necessitate naturæ dupliciter. Primo, quia agit per naturam sic, ꝙ præuenit intelligere, & velle, & est illud, ꝙ non agit ex eo ꝙ intelligit sic mouendum, vel sic agendum, sed agit per aliquam virtutem naturalem, eo modo quo dicimus, ignem per calorem calefacere de necessitate naturæ calefactibile sibi approximatum, & homo per calorem naturalem digerit cibũ, & sol existens super orizontem illuminat aërem nostrum. Secundo, ꝙ agat de necessitate naturę, quia licet intelligat quid agendum, & quid volendum, tamen nõ potest non agere quòd intelligit, & vult agere, ita quòd voluntas est adeo determinata ad agendum, ꝙ non potest in oppositum, & statim intellectus intelligit id quòd agendum, & voluntas vult, sequitur ex necessitate actio, verbi gratia. Homo intelligit quid est fœlicitas, & vult fœlicitatem, si darentur sibi media sufficientia ad fœlicitatem, statim & dé necessitate naturæ ageret pro assequenda fœlicitate, quia voluntas habet determinatam, & necessariam habitudinem ad fœlicitatem intellectam, & volitam. Quòd substantia æterna mouens cœlum moueat de necessitate naturæ, & agat primo modo, nullus sapiens dicit. Cum.n. sit substantia mere intellectualis, quidqd agit, agit & mouet, vt intellectum, & volitum, ergo non agit

de

de necessitate naturæ primo modo. Præterea ille modus agē di est proprius potentiæ irrationalis,à qua remoto impedimento,necessario sequitur actio. Tales autem potentiæ, nō sunt in natura mere intellectuali. Vtrum aut moueat,& agat de necessitate naturæ secundo modo,secundùm philosophū est varia opinio. Quidam vt Scotus in 1.dist. 8. q. 4 Et Herueus in 2. quol.q 4. tenent absolutæ,quòd Arist. fuit huius opinionis,ita quòd sicut substantia æterna, & precipue prima, quę est Deus intelligit bonitatē suam, & de necessitate nature vult eam,&amat,ita intelligit cœlum mouendum,& vult illud mouere, & de necessitate mouet, ita ꝙ non potest in oppositum. Et ꝙ hec fuerit mens philosophi probabitur in reprobatione sequentis opinionis. Igitur quidam alij dīt quòd si substantia æterna mouens cœlum, & præcipuæ prima esset virtus in magnitudine.i.agens corporeum,vt sol illuminans,& ignis comburens,moueret,& ageret de necessitate naturę. Sed quia secundùm philosophum oēs substantię motrices cœlorum eternæ sunt immateriales,omnino,ideo mouent per modum intellectus,& voluntatis,id est tanta velocitate quantam apprehendunt esse conuenientem,& tanto tempore. Et sic volunt mouere,& non per modum naturæ.

Sed si recte consideras,aduertes hanc opinionem concludere, ꝙ substantia æterna non agit ſm philosophum de necessitate naturæ primo modo distinctionis positæ. Quòd si intendit etiam secundo modo,est aperte contra philosophū. Nam vt dictum est in prima parte huius quæstionis, extimauit philosophus esse impossibile,quin sit motus,& super hoc fundauit hanc conclusionem, substantia æterna mouens est actus,qm̄ si ei admiscentur potentia, poterit non mouere, possibile est enim vt illud quod est in potentia non agat, ex consequenti poterit nō esse motus, quòd extimat impossibile,vt habetur in 8.phys.tex.7. Sed siue sit in magnitudine,siue extra,est actus,ergo nō potest nō mouere, & nō potest nō agere,& cum sit substantia intellectualis mouet,&agit,per intellectum,& voluntatem,ergo mouet, & agit de necessitate nāe secūdo modo distōnis positæ. Et ꝙ hęc fuerit mēs philosophi patet in 12.lib.in tex.38.vbi tenet,ꝙ primus motus est necessarius,nō ex violētia,sed ex fine. Si necessarius,ergo sub

stantia

ſtantia ęterna aqua eſt talis motus, de neceſſitate naturę mouet, quia. ſ. volūtas ſua ita eſt determinata ad mouendum, ꝙ non poteſt in oppoſitum, nec obſtat ꝙ dicit B. Th. exponens prædictum tex. 38. neceſſitatem primi motus ſubiacere volūtati Dei, qm̄ B. Th. non intēdit aliud, quàm excludere neceſſitatem abſolutam à motu cœli, & concludere neceſſitatem finis, quę pendet à voluntate Dei, determinata tamen immutabiliter ad mouendum, ſicut eſt determinata immutabiliter ad volendum bonitatem ſuam, & voluntas creata eſt determinata immutabiliter ad volendum fœlicitatem.

Sic quidem extimo tenendum ſm philoſophum, vt ēt ſentit Scotus, & Herueus, vt ſupra dictum eſt, nec id negaret B. Th. modo quo expoſitū eſt, nec obſtat, ꝙ in 2. contra gētes cap. 23. multiplici rōne probat Deum non agere ex neceſſitate naturæ. Non. n. illic procedit ſm mentem philoſophi, ſed ſm veritatem, cuius ſignum eſt, ꝙ in fine cap. dicit patere errorem quorundam philoſophoꝶ, qui poſuerunt Deū agere per neceſſitatem naturæ, inter quos, & Ariſt. numerandus eſt, licet ipſum non expreſſerit B. Th. Dico inſuper, quòd in illo cap. B. Th. format rationes, quæ pro maiori parte concludunt Deum non agere de neceſſitate naturæ primo modo diſtinctionis poſitæ, quòd conceditur etiam ab Ariſt. qui cognouit Deum agere per intellectum, & voluntatem.

Nunc autem inueſtigandum eſt, quid tenendum ſit ſecundùm veritatem, pro cuius euidentia aduerte, quòd aliud ſentiendum eſt de Deo, aliud de alijs intelligentijs.

Quantum ad Deum, ſit hæc firma cōcluſio. Deus nec mouet, nec aliquid agit extra ſe de neceſſitate naturæ ſecundo modo diſtinctionis poſitæ, ſed mere libere, probatur. Quicūque vult de neceſſitate naturæ aliquem finem, nō eſt neceſſe ꝙ velit, nec agat ea, ſine quibus pōt aſſequi, & poſſidere finē neceſſario volitum, ſed ſi vult, & agit, hoc erit mere libere, nam fatuum eſt dicere, infirmum volentem immutabiliter ſanitatem, velle immutabiliter medicinā, quam ſcit non cauſatiuam, nec iuuatiuā, nec citius auxiliaturam in ꝑnda ſanitate immutabiliter volita, ſed ſi vult, & procurat eam, hoc erit mere libere. Sed Deus de neceſſitate naturæ vult bonitatem ſuam vt finem, & nulla creatura eſt neceſſaria Deo, vt habeat boni-

bonitatem suam, nec vt melius, nec vt citius habeat, aliter diuina perfectio penderet ab esse creaturę, quòd & Arist. & omnis recte sentiens de Deo negat. Nam & in 7. polit. dixit philosophus, ꝙ Deus seipso solo beatus est. ergo Deus tm̃ bonitatem suam vult de necessitate naturæ, quæcunque autem extra se non necessario, sed mere libere vult, & agit.

Quantum aũt ad alias intelligentias mouentes orbes, ponitur hęc conclusio: Licet non moueant, nec agant in his inferioribus de necessitate naturæ pp perfectionem suam essentialem, & naturalem acquirendam, tñ non est inconueniens, ꝙ moueãt, & agant per motum in his inferioribus ex necessitate naturæ propter perfectionem suam accidentalẽ, siue secũdariam acquirendam, pro intellectu huius cõclusionis aduerte, ꝙ naturalis perfectio intelligentiæ cõsistit in intelligendo primum motorem, ex cuius intellectione sunt intelligentię mouentes in optima dispositione, vt dicemus, qñ quæremus si in primo principio est delectatio excellentissimo modo. Consistit ẽt intellectione suæ propriæ substãtiæ, & aliaꝝ intelligentiaꝝ, & quo ad hanc perfectionem assequendam non iuuantur motu orbium, qm̃ intelligunt primum motorem per essentiam primi motoris, & seipsas per seipsas, & vna aliam, aut per essentiam intelligentiæ intelligentis, aut per essentiam intelligentię intellectæ, aut per speciem innatam repræsentatiuam intelligentiæ intellectæ. Ex his aũt modis quis verior sit manifestabimus infra, qñ quæremus si in abstractis est idem intellectus, res intellecta, & intellectio. Accidentalis aũt perfectio eaꝝ vr̃ causari, ex eo ꝙ mouent orbes, nam per hmõi motum producuntur inferiora, & sic assimilantur primo motori, qui vt dicemus infra, cõtinet in se virtualiter omnia producibilia, & intelligẽtiæ deducunt ea ad actum per motum orbium. vt declarabimus infra, quando quæremus, si primus motor mouet cœlum, vt finis amatus. Quoniam ergo omnes causæ secundæ agentes perficiuntur sua actione, ideo vt intelligentiæ assequantur suam accidentalem perfectionem, de necessitate naturæ mouent orbes, & non possunt velle oppositum, donec sua accidentalis perfectio completa fuerit. Et huic intentioni videtur fauere Cõment. licet loquatur de omnibus substan-

per se.i.ex sui natura. Quòd ẽt motu causetur calor, declarat philosophus in 2.cœli tex.42.vbi inquit. Natus est.n.motus ignire, & lapides, & ligna, ferrum, vbi inquit Comment. Diximus ꝙ partes orbis in quibus sunt stellæ calefaciunt aërem per motum, qa ipse motus calefacit ferrum, & lapidem, & cũ motus calefacit ferrum, & lapidem, quamuis sint multum remota à natura ignis, dignior est calefacere aërem, q est propinquissimus naturæ ignis, hæc Cõment. Et aduerte, ꝙ hæc probatio est ex sola experiẽtia, per quam scimus, quia sic est, si autem quæras, propter quid motus cœli, & lux sint causatiua caloris, diximus iam in epitomate nostro in 2. cœli in tract. 1. in cap. 1. Vide tu illhic, ne inutiliter fiat repetitio.

Et iterum si quæras, vtrum lux astri causet calorem, sine motu. Dico, ꝙ non, vt ẽt magis manifestabitur infra. Sed cõiunctim, ita ꝙ lumen cum motu, nam licet lumen ex natura sui sit productiuum caloris, tñ nõ exit in actum, nisi per motum, ita ꝙ, est quasi vehiculum, & conditio requisita in hmõi calefactione. Motus aũt non est causatiuus caloris, nisi in materia disposita ad receptionem caloris, & hac de causa sphæræ intermediæ inter solem, & elementa nõ calefiũt motu solis, qm̃ non sunt corpora calefactibilia, licet illuminabilia, qm̃ sunt diaphana. Et ꝙ calor causetur à cœlo lumine, & motu simul confirmatur per Comment. in 2. cœli cõmento 42. vbi inquit, lumen est calefaciens per se, motu & lumine. Ex his sequitur corollariæ, ꝙ motus ſm ꝙ vnitur distinctis qualitatibus, quæ sunt in mobili, est causatiuus diuersarum qualitatum, v.g. Motus localis Saturni, qm̃ vnitur qualitati virtualiter frigide existenti in Saturno, ideo Saturnus per motum suum inferiora infrigidat. Mars exiccat, luna humectat.

Secunda conclusio. Astra non solum causant calorem in his inferioribus, sed ẽt frigiditatem, siccitatem, & humiditatem. Hęc conclusio magis constat nobis experientia, quàm ratione. Experimur enim, ꝙ post longum, & intensum calorem, quasi momentaneę causatur in aëre, longa & intensa frigiditas, non solum in hieme, sed in verę, in æstate, in autumno, stante etiam quasi eadem propinquitate, & elongatione solis à nobis. Vnde solent appellari hmõi tempora irregularia, experimur & uno anno in eodem climate, & in eodem

paral

paralello hiemem duram,& rigidam, in alio anno hiemem mittem,& remissam, experimur aliquibus annis longissimã siccitatem,in aliquibus oppositum , vnde non est dicendum id prouenire ex sola elongatione, vel propinquatione solis ad nos, sed ex qualitatibus virtualibus existentibus in astris vltra lucem suam . Ex quibus sequitur corollarię, ꝙ vt astra causent in inferioribus, non solum calorem,sed & alias primas qualitates,necesse est vt habeant vltra lumẽ alias virtuosas qualitates. Nam per lumen ꝙ ex natura sua est productiuum caloris,omnia astra vt luminosa calefaciunt, & illuminant . Si ergo Saturnus infrigidat,luna humectat,mars exiccat. Iouis viuificat,necesse est,vt hæc proueniant ab astris, non ex lumine,sed alijs virtutibus sibi proprijs.

Sed contra hanc conclusionem videtur esse Comment. q. in 2.de cœlo commento 42. sic inquit,& ideo considerantes operationem stellarum in aliquo tempore, attribuunt quibusdam earum calorem, & siccitatem, vt soli, & quibusdam frigiditatem,& humiditatem,vt lune,quibusdam frigiditatẽ, & siccitatem vt Saturno,&quibusdam masculinitatem,vt Saturno,quibusdam fęmineitatem,cũ in rei veritate non agunt frigiditates,sed calores similes vnicuique elementorum. Sed hoc manifestum est in luna, quæ operatur in aquis manifeste. Et non extimo quòd Auic.dicit,quòd faciunt frigiditatem,& calefactionem . Et hoc est remotum,& extra fundamentum,sed si fuerit , erit per comparationem , hæc Comment. In quibus intendit, quòd stellę agunt tantum calorẽ, & si dicatur aliquę stellę infrigidare,hoc nõ est nisi comparatiuæ.i.qa minus calefaciunt,ergo secunda cõclusio est falsa .

Ad hoc respõdetur dupliciter. Primo,si volumus,vt Thomistam decet,tenere sensum B.Th.negandus est Comment. in hoc,quoniam Comment.vult omnes stellas esse eiusdem speciei specialissime, vt patet in 2. cœli in commento 49. & per consequens,non habent virtutes varias,& distinctas specie, nec productiuas effectuum distinctorum specie, quales sunt calefacere, & infrigidare.

Sed B. Thom. sentit oppositum, & impugnat Commentator. in 2. cœli in lect. 16. Præterea Beat. Thom. defendit Auicen. cuius dictum non extimauit Commentator. &

ſm eos,& veritas eſt,intellectus poſſibilis eſt in pura poten tia paſſiua ad ſpeciem intelligibilem,eo ꝙ nullam ex ſui natura ex ſe habet,ꝑpea potentialis, ſiue poſſibilis vocatus eſt in 3.de anima tex.5.& in tex.3.dicitur ſuſceptiuus ſpeciei,& potentia hmõi, & tñ eſt incorruptibilis ſm Cõment.& ſm philoſophum,vt determinatum eſt in 3.de anima, ergo &c. Præterea. Cœlum dato ẽ ꝙ non haberet materiam,vt opinatur Cõment.eſt in potentia ad diuerſa vbi patet,& tamen non poteſt deſinere eſſe,ergo maior ſecundæ rõnis eſt falſa.

Hanc obiectionem videbis ſolutam in lib.9.in q.17. vbi declaraui,qũo hæc propoſitio eſt intelligenda,omnis poten tia paſſiua eſt potentia contradictionis,&illic inuenies,qũo vnumquodque eo modo quo eſt in potentia eſt corruptibile,& quomodo ſecundũ Cõment. non inconuenit in aliquibus æternis inueniri aliquem modum potentiæ paſſiuæ.

Quantum ad ſecundum principale.ſ.quid tenendum ſit ſe cundũ veritatem duo agenda ſunt. Primo,præponetur diſtinctio de potentia. Secundo,concluſiones reſponſiuæ.

Diſtinctio ſit hæc,potẽtia duplex.ſ.actiua,& paſſiua,quid ſint,& qũo diſtinguant iam declaratũ habes in epit.nr̃o metaph.ſuper lib.5.in cap.de poteſtate,vide illic,potẽtia actiua, & paſſiua, iterũ ſic diſtinguitur,quædam coniuncta actui, vt ignis actu calefaciẽs,& à quo actu calefacta, quædã ſeparata ab actu,vt ædificator potens ædificare,& domus ędificabilis.

Prima cõcluſio,in primo principio,nõ eſt potẽtia paſſiua vllo modo,qa nec cõiuncta actui,nec ſeparata ab actu,ꝓbatur,potẽtia paſſiua,ẽt coniuncta actui denotat imꝑfectionẽ, vel diminutionẽ perfectionis in eo in quo eſt,ergo nõ eſt in primo principio,ãñtia nota:qm̃ cõditio primi princ.eſt eſſe vniuerſaliter ꝑfectũ,vt patet in 7.met.in cap.de ꝑfecto. Ãñs aũt ſic ꝓbatur,ſi potẽtia paſs.eſt ſeparata ab actu,q. eſt perfectio ſua,ſignat carẽtiam ꝑfectionis,ergo illud in quo eſt talis potẽtia eſt imꝑfectũ,ſi eſt coniũcta actui ſignat defectũ, & diminutionẽ ꝑfectionis in eo in quo eſt,qm̃ indiget ꝑfici alio à ſe,ergo quocũq; modo ſuſcipiat denotat imꝑfectionẽ,vel diminutionẽ ꝑfectionis in eo in quo eſt.Cũ igit hęc repugnẽt 1.princ.nullo modo eſt ſibi attribuẽda potẽtia paſ.

Secunda cõcluſio, in primo principio eſt excellentiſſimæ

potentia actiua: probatur, potentia actiua, importat simpliciter perfectionem, & excellentiam in esse actu, & in entitate, ergo est excellentissimæ in primo principio, ꝯñtia nota, qm̃ cum primum principium habeat rõnem optimi absolutæ ẽt ẜm Arist. in hoc 12. in tex. 37. vbi appellat Deũ viuens, siue animal sempiternum, & optimum, quidquid ꝑfectionis est, aut põt dari est in eo formaliter, vel eminenter. Añs aũt sic probatur, vnicuique cõuenit agere ẜm ꝙ est in actu, vt declaratum est in lib. 9. & quanto magis est perfectum in actu, tanto magis est natum agere, & excellentius, vnde qui habet perfectiori modo artem citharizandi excellẽtius citharizat, sed potentia actiua est illud, ẜm quod competit alicui agere, ergo importat perfectionem simpliciter. Cum igitur primũ principium sit maximæ, & excellentissimæ actu, sequitur ꝙ est aptum excellentissimæ agere, & per ꝯñs est in eo excellentissimę potentia actiua, vtrum autem potentia actiua, primi principij, respectu rerum ad extra semper sit coniuncta actui secundùm veritatem, manifestabimus infra, quando quæremus, quid tenendum sit de duratione mundi. Dixi autem respectu rerum ad extra, quoniam secundùm actionem immanentem, puta vt primum principium intelligit se, & amat, & delectatur seipso. semper est coniuncta actui, etiam secundùm philosophum in hoc 12. in tex. 39. & 50.

Tertia conclusio, in omnibus intelligentijs præter q̃ in primo principio est potẽtia passiua. Hæc ꝓbabitur in q. seq. in qua quæremus si in aliquo sensu est mã in intelligentijs.

Quarta cõclusio, in omnibus intelligẽtijs datur potentia actiua, ꝓbatur, intelligentiæ mouẽt corpora cœlestia: ergo hñt potentiam motiuã, si motiuam, ergo actiuam, est. n. motiua principium quo mouẽs mouet, & transmutat aliud, ergo &c. Sed dices. Hæc probatio non concludit de omnibus intelligentijs, sed tm̃ de his quæ mouent orbes. Sed vltra illas dantur alię ẜm veritatem, quæ non sunt mouẽtes orbes. Rñdetur, probatio facta concludit in via philosophi, qa non dantur plures ẜm ipsum, vt declarabitur infra. Quia tñ ẜm veritatem dantur aliæ: ideo probatur vniuersaliter de omnibus sic. Quælibet natura est propter operationem propriam quantũcunq; vilis sit, aliter ociosa esset in vniũerso, ꝙ non

non admittitur, ergo habet in seipsa principium, quo potest in operationem ꝓpriam, aliter Deus, & natura deficeret in necessarijs. Tale aūt principium est potētia actiua, ergo &c.

Et aduerte, ꝙ talis potentia respectu aliquoꝝ obiectoꝝ est semper cōiuncta actui, vt intelligentia semper intelligit primum principium, ēt ſm philosophum, vt patet in hoc 12. in tex. 39. & semper intelligit se. Respectu autem aliorum obiectoꝝ, non est necesse, quòd semper sit coniuncta actui. Potest.n. pro hac hora intelligere hominem, & pro alia lapidem. Sed de his pertractare ad theologum spectat, ideo non est hic immorandum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 12. Si substantiæ mouentes abstractæ sunt sine materia.

Amplius igitur oportet tales esse substantias sine materia. Textu 30.

IN HAC q. sic procedes. Primo, ponitur distinctio de materia. Secundo, conclusiones rñsiuæ, quarum aliquæ erunt secundùm philosophum, & Cōment. prout verba philosophi sonare vñr, quædam autem secundùm veritatem.

Distinctio est hęc. Materia dupliciter sumitur. Primo, pro vera materia, & propriæ dicta, quæ est ens in pura potētia, & pars compositi. Secundo, pro omni subiecto ꝑfectibili, siue pro omni potētia receptiua cuiuscunque suæ ꝑfectionis, in quo sensu apud philosophū in 3. de aia intellectus possibilis dr̃ materia in genere intelligibilium, qm̄ est perfectibilis ꝑ spēm intelligibilem, & habitum scientiæ, sicut materia perficitur forma naturali, & bř omne hñs potentiam passiuam, siue receptiuam alicuius sui perfectiui, potest dici materia.

Prima cōclusio quæ est vera, & ſm philosophū, & ſm Cōment. & ſm veritatē, nec in primo principio, nec in alijs itelligētijs est materia primo modo sumpta. Aduerte, ꝙ philosophus eā sic ꝓbat, nullum sempiternū habet materiā primo modo sumptā. Primum principiū, & aliæ intelligentiæ sunt substātię sempiternę, qm̄ mouēt motu sempiterno, ergo &c.

Maior sic probatur, vbi est materia primo modo sumpta, ibi est potētia.s. passiua, qm̄ materia dicit ens in pura potentia. Sed nullum sempiternū habet potentiam passiuam, vt dictum est de mente philosophi in q. præcedenti, ergo &c.

Aduerte,

Aduerte, ꝙ licet conclusio posita sit vera in se, tñ ratio adducta à philosopho non est vera in se. Nam quo ad intelligentias minor est falsa, cum secundùm veritatem nullum extra deum sit æternum. Maior etiam est falsa, si sumatur materia primo modo, siue subiecta priuationi, siue nõ subiecta. Nam si volumus sustinere B.Th.q. tenet de mente philosophi, cœlũ esse æternũ: & in cœlo esse materiam, quæ est pars cõpositi, licet alterius rõnis à materia inferiorũ, vt hæc oĩa determinauimus in lib.8.q.12.de mente B.Th.cõtra Cõment. constat, ꝙ maior est falsa: cœlum.n.est æternũ, & habet materiam primo modo sumptam ꝭm philosophum, vt sibi attribuit B.Th.si aũt sequeremur viam Comment. Maior esset concedenda: qm̃ vt declarauimus in lib.8.in q.12.apud ipm est sicut principium: ꝙ vbi est materia pars compositi, illic est genero & corruptio: vt clare videre poteris in 8.lib.Metaph.in commẽto 12. Vt igitur sustineamus B.Th.locutum fuisse de materia cœli ad mẽtem philosophi, non possumus sustinere maiorem rõnis inductę esse veram. Cum ergo cõclusio ꝑposita sit vera, & secũdùm veritatẽ, & ꝭm philosophũ, quærenda est ratio, quæ propositum verè concludat.

Aduerte igitur, ꝙ philosophus in hoc lib.12.in tex.41.vtitur alia rõne, qua possumus concludere ꝓpositum sic. Omne carens magnitudine.i.quãtitate dimensiua, est immateriale, quia non datur materia sine quantitate, sed primum principium & intelligentiæ carent magnitudine, cũ sint impartibiles & indiuisibiles, vt probatum est in 8.physic, ergo &c.

Præterea. Docuit philosophus in 3.de anima in tex.5. & in tex.12.ꝙ necesse est intellectum esse immateriale: & hac de causa, nullum materiale intelligit, nisi denudetur à conditionibus materiale: ex quo sic arguitur. Quęlibet substãtia intellectualis eo modo quo intellectualis est: est immaterialis, vnde quia homo est intellectualis secundùm animam intellectiuam, ꝭm illam est immaterialis: ergo substantia ꝭm se totã intellectualis: est ꝭm se totã immãterialis, sed primũ principium & intelligentiæ ꝭm omnes rectè sentientes, sunt substantiæ ꝭm se totas intellectuales, vñ & mentes dñr, ergo secundùm totam suam substantiam sunt sine materia. Istæ sunt rõnes quæ videntur magis concludere propositum.

Iand.aũt in lib.12.in q.9.adducit tres rões,quarum prima est nullum æternum habet materiam,quia dicit Cõmēt. in 2.cœli commento 49.abscissio à materia est causa perpetuitatis. Sed prima substantia est æterna, ergo &c.

Hæc ratio,vt diximus,non concludit,nisi in via Cõment. & tu in via B.Thom. vt te docui habes negare maiorem.

Secunda est. In prima substantia nulla cadit priuatio,nec imperfectio,ergo in ea non est materia. Consequentia probatur,quia priuatio,& imperfectio est annexa materię,vt ꝓprium accidens. Antecedens autem patet,qm̃ in 5. metaph. cap. de perfecto. Prima sub̃a est perfecta per hyperbolem.

Hæc rõ non concludit,nisi de primo princ. Nam esse ꝑfectum per hyperbolem est ꝯditio propria primi princ.vt dicit Cõment. veritate coactus in 5.metaph.super cap.de ꝑfecto. Præterea. Cõsequentia sua nõ valet nec ꝓbatio. Nã falsum est ꝙ priuatio,&imperfectio sint annexa materię,sumptę primo modo,vt ꝓpriũ accñs.Nam inueniunt in intellectu possibili,ex 3.de aia,tex.5. & in corpore cœlesti,vt patet de luna patiente eclypsim,& tñ in cœlo ſm Comment.quem sequitur Iand. non est materia sumpta primo modo, ergo &c.

Tertia rõ, si prima sub̃a hr̃et materiam, non esset prima sub̃a,quia oẽ compositum est posterius suis componẽtibus.

Hæc rõ concludit solum de primo principio,ꝙ solum est prima substãtia, sicut est primum ens, prima causa, intentio aũt philosophi est negare materiam primo modo sumptam ab oi substãtia abstracta,vnde rões adductæ à Iand. paꝝ deseruiunt conclusioni præpositæ. Secunda conclusio,quæ est vera ſm philosophum,& ſm se,in primo princ. nõ est materia secũdo modo sumpta,probatur,in eo nõ est potẽtia passiua per q. præcedentem,& ſm philosophum in 5. lib.cap. de ꝑfecto,habet.n.in se oĩum gñum ꝑfectiones,ergo nõ est ꝑfectibile aliquo alio,ergo nõ est in eo mã secũdo modo dicta. Cõsequentia patet,qm̃ materia secũdo modo dicta est subiectum receptiuum cuiuscunque perfectionis ab extrinseco.

Tertia cõclusio,intelligentiæ licet pro quanto sonãt verba philosophi nõ habeãt materiam secũdo modo dictã, hñt tñ ſm veritatem. Prima pars patet ꝑ q̃onem præcedentem. Nam hmõi materia est potentia passiua,quam probauimus

ſm philoſophum, non eſſe in intelligentijs, ꝓut eius verba ſonāt,ergo &c.ſecundam aūt partem probo ſic.Actio intelligentiæ non eſt ſuba ſua,ſed accidēs,ergo ſuba ſua comparatur ad actionem, vt ſubiectum perfectibile ad perfectionem ſuam.Sed ſubiectum perfectibile dr̄ materia ſecundo modo, ergo &c.Conſequentia nota. Antecedens aūt ꝓbabitur, qn̄ determinatū fuerit infra,intelligentias eſſe effectiuæ à Deo. Nam ſi ſunt productæ ſicut non habent eſſe à ſe,ſic nec perfectionem ſuam,vnde comparantur ad perfectionem ſuam,vt potentia paſſiua,ad actum.Tu igitur ſuſtine,& expecta ꝓbationem illius añtis,donec probatum fuerit primum princ.eſſe ꝓductiuum omnium. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 13. Si cœlum agit in hæc inferiora, & quō.

Si igitur idem eſt ſemper,& circulariter,neceſſe eſt,vt agat ſic per ſe,& ſic per alterum. Textu 33. Vbi,inquit Comment. Quæ autem faciunt actiones diuerſas ſunt quæ mouentur orbibus decliuibus, & maximus eorum eſt ſol &c.

IN HAC q.aduerte,ꝙ eſt vnum confeſſus ab oībus,eo ꝙ ſenſui patet.ſ.cœlum agit in hoc mundo inferiori, tam in elementis quàm elementatis,vnde philoſophus in princ. primi meteoroꝶ dixit,mundum inferiorem gubernari lationibus ſuperioribus,& in princ.8.lib. phyſ. ponit motū cœli,vt vitam, oībus nā̄ ſubſiſtentibus. Suppoſito igitur vt conceſſo ab oībus,cœlum agere in hæc inferiora,tria in hac q. agēda ſunt. Primo,quot modis agit in hæc inferiora. Secūdo,quo medio. Tertio,adducentur quædam dubia,& ſoluemus.

Quantum ad primum dico, ꝙ regulariter duobus modis agit in his inferioribus, primo reſpectu multorum effectuū quos videmus agit vt cauſa particularis ſufficiens, ſine cōcurſu alterius agentis ſpecialis, & hoc declaratur in elementis, & deinde in elementatis, nā in elementis videmus illuminationis fieri,vt in aëre,& in aqua, ad ſolam p̄ſentiam ſolis, & aliaꝶ ſtellaꝶ,remoto quocunque alio luminoſo,& videmus elementa tria calefieri à ſole,& ſtellis,omni alio calefactiuo remoto,ergo &c. Et aduerte,quòd non ſolum in elementis

videmus aliquos effectus causari,tm̃ à cœlo,sed & supra elementa,vt illa impressio dicta galaxia.i.lactea de qua satis locuti sumus in epitomi nostra. in 1.meteor.in tract.2.in c.1. vbi declarauimus quid sit,à quo effectiuæ fit,& in quo subiectiuæ fit. Illic videbis,ꝙ causatur à solis stellis minutis existentibus in orbe stellarũ fixarum,& in eodem orbe subiectiuæ recipitur. Idem intellige de illuminatione Lunę & Solæ,in elementatis aũt id videmus in multis vegetabilibus & animalibus,quorum gñatio nõ est à sibi simili in spẽ,vt quæcunq; gñantur ex putrefactione. Certũ est.n.ꝙ cum generationes sint singulariũ,oportet illis designare cãm particularem,quam nõ possumus assignare,nisi corpus cœleste,ꝙ agit in hmõi gñatis vice seminis,vt iam docuimus in libr.7.met. q.10.& 11.& ad hoc apertam habemus mentẽ Cõment.in 7. metaph.com.31.vbi loquẽs cõtra Auic.extimãtem oẽm formam substantialem causari in materia ab intelligẽtia agẽte, inqt. Apparebit ꝙ semina sunt illa,q̃ dãt formas rerũ gñata rum à seminibus per formas,quas dederunt semina generan tia,ingenerabilibus aũt non ex se.i.à casu apparebit,ꝙ corpo ra cœlestia sunt illa quo dant istis aliquid loco seminis,&vir tutum quæ sunt in semine &c.

Secundo respectu oĩum quæ fiunt ab agentibus particularibus,in his inferioribus agit cœlũ,vt cã vniuersalis,cui subordinantur omnia agẽtia particularia, ita quòd & cœlum & agens singulare sunt duæ causæ partiales, quæ simul iunctæ constituunt vnam totalem. Et id quidem sic manifestatur. Agentia inferiora siue sint elementa siue elemẽtata, nullam habent actionem realem physicam cum transmutatione materiæ,siue transmutatio fit ad formam substantialem, siue accidentalem,nisi concurrente cœlo,ergo se habet vt primum & vniuersale agens,ꝯña nota: & probatur antecedens,omne ꝙ naturaliter fit in his generabilibus & corruptibilibus necesse est reduci in aliquam causam naturalem igenerabilem & incorruptibilem. Sed hæc causa non est,nisi corpus cœleste,ergo &c. Probatur mat.sicut omne mobile oportet tãdẽ reduci ad aliquod immobile, quod est causa omnis motus, eo quòd in mouentibus,& mobilibus non est procedere in infinitum,vt iam ꝓbauimus in 2.lib.etiam de mente philosophi,

ſophi,ſic neceſſe eſt reducere omne generabile, & oēm gnationem naturalem in aliquod ingenerabile & incorruptibile ꝙ ſit cauſa vniuerſalis oīum quæ generantur in his inferioribus. Hoc aūt non eſt primum principium, quia non diſponit immediate per ſeipſum hęc inferiora, ſed per cauſas medias. Hic aūt intendimus de cā.quæ immediate concurrit ad generationem,& oēm tranſmutationem rerum inferiorum. Nec eſt aliqua ex intelligentijs,qm̄ ſm veram philoſophiā, non mouēt per ſeipſas materiam ad formam, patet aūt ꝙ in omni trāſmutatione,cuius terminus eſt forma, mouetur ab agente materia ad formā,neceſſe eſt ergo,vt vniuerſale agēs ad quod immediate reducit̄ omnis trāſmutatio inferiorum, ſit agens corporeum ingenerabile & incorruptibile,quòd ſit aptum naturaliter agere & mouere materiam ad formam. Hoc autem agens corporeū non poteſt eſſe,niſi cœlum,ſolū .n.inter agentia naturalia eſt ingn̄abile & incorruptibile,cū non ſit de natura quatuor elementorum vt ꝓbatur in 1.cęli.

Præterea,illud vr̄ vniuerſale agēs in his īferioribus, quòd agit ad vitam oīum viuentium. Hoc aūt eſt cœlum,vn̄ Comment.in 2.cœli commento 63. Principium vite quod eſt in orbe, eſt cauſa omnis vite. & in 12.metaph.commento 18. Sol & Stellæ aliquæ ſunt principium cuiuſlibet viui in nā.

Quantum ad ſecūdum.ſ.quo medio agit aduerte,quòd nō eſt aſſigntndum vnicum medium, quoniam cum cœlum & aſtra inducant in his inferioribus non ſolum calorem ſed & alias qualitates,vt manifeſtabimus,ideo alio medio cauſant calorem,alio ſiccitatem,alio humiditatem,&c. Ad manifeſtationem igitur propoſiti ponemus duas concluſiones.

Prima concluſio. Cœlum & aſtra cauſant in his inferioribus calorem lumine,& motu, probatur. lumine quidē, qm̄ lumen ex natura ſui eſt calefactiuum in materia receptiua caloris,qualia ſunt tria elementa inferiora, cuius ſignum eſt, vt notat Comment.in 2.cœli commento 42. quòd videmus loca vmbræ eſſe frigida. Cum igitur poſuerimus corpus terſum,à quo radij luminoſi reflectūtur ad locum in quo radij non erāt ante,videmus illum locum calefieri,& ante erat frigidus,& ſi illud corpus auferamus auferetur reflexio.& refrigidabitur locus. Igitur ex hoc apparet,quòd radij calefaciūt

per se.i.ex sui natura. Quòd ẽt motu causetur calor, declarat philosophus in 2.cœli tex.42.vbi inquit. Natus est.n.motus ignire,& lapides,& ligna, ferrum, vbi inquit Comment. Diximus ꝙ partes orbis in quibus sunt stellæ calefaciunt aërem per motum, q̃a ipse motus calefacit ferrum,& lapidem,& cũ motus calefacit ferrum,& lapidem, quamuis sint multum remota à natura ignis, dignior est calefacere aërem, q̃ est propinquissimus naturæ ignis, hæc Cõment. Et aduerte, ꝙ hæc probatio est ex sola experiẽtia, per quam scimus, quia sic est, si autem quæras, propter quid motus cœli,& lux sint causatiua caloris, diximus iam in epitomate nostro in 2. cœli in tract. 1. in cap. 1. Vide tu illhic, ne inutiliter fiat repetitio.

Et iterum si quæras, vtrum lux astri causet calorem, sine motu. Dico, ꝙ non, vt ẽt magis manifestabitur infra. Sed cõiunctim, ita ꝙ lumen cum motu, nam licet lumen ex natura sui sit productiuum caloris, tñ nõ exit in actum, nisi per motum, ita q᷑, est quasi vehiculum,& conditio requisita in hmõi calefactione. Motus aũt non est causatiuus caloris, nisi in materia disposita ad receptionem caloris,& hac de causa sphæræ intermediæ inter solem,& elementa nõ calefiũt motu solis, q̃m non sunt corpora calefactibilia, licet illuminabilia, q̃m sunt diaphana. Et ꝙ calor causetur à cœlo lumine,& motu simul confirmatur per Comment. in 2. cœli cõmento 42. vbi inquit, lumen est calefaciens per se, motu & lumine. Ex his sequitur corollariæ, ꝙ motus ẽm ꝙ vnitur distinctis qualitatibus, quæ sunt in mobili, est causatiuus diuersarum qualitatum, v.g. Motus localis Saturni, q̃m vnitur qualitati virtualiter frigide existenti in Saturno, ideo Saturnus per motum suum inferiora infrigidat. Mars exiccat, luna humectat.

Secunda conclusio. Astra non solum causant calorem in his inferioribus, sed ẽt frigiditatem, siccitatem,& humiditatem. Hęc conclusio magis constat nobis experientia, quàm ratione. Experimur enim, ꝙ post longum,& intensum calorem, quasi momentaneę causatur in aëre, longa & intensa frigiditas, non solum in hieme, sed in verę, in æstate, in autumno, stante etiam quasi eadem propinquitate,& elongatione solis à nobis. Vnde solent appellari hmõi tempora irregularia, experimur & uno anno in eodem climate,& in eodem

paral

paralello hiemem duram,& rigidam, in alio anno hiemem mittem,& remissam, experimur aliquibus annis longissimã siccitatem,in aliquibus oppositum, vnde non est dicendum id prouenire ex sola elongatione, vel propinquatione solis ad nos, sed ex qualitatibus virtualibus existentibus in astris vltra lucem suam. Ex quibus sequitur corollarie, q vt astra causent in inferioribus, non solum calorem,sed & alias primas qualitates,necesse est vt habeant vltra lumẽ alias virtuosas qualitates. Nam per lumen q ex natura sua est productiuum caloris,omnia astra vt luminosa calefaciunt, & illuminant. Si ergo Saturnus infrigidat,luna humectat,mars exiccat. Iouis viuificat,necesse est,vt hæc proueniant ab astris, non ex lumine,sed alijs virtutibus sibi proprijs.

Sed contra hanc conclusionem videtur esse Comment. q in 2.de cœlo commento 42. sic inquit,& ideo considerantes operationem stellarum in aliquo tempore, attribuunt quibusdam earum calorem, & siccitatem, vt soli, & quibusdam frigiditatem,& humiditatem,vt lune,quibusdam frigiditatẽ, & siccitatem vt Saturno,&quibusdam masculinitatem,vt Saturno,quibusdam fęmineitatem,cũ in rei veritate non agunt frigiditates,sed calores similes vnicuique elementorum. Sed hoc manifestum est in luna, quæ operatur in aquis manifeste. Et non extimo quòd Auic.dicit,quòd faciunt frigiditatem,& calefactionem. Et hoc est remotum,& extra fundamentum,sed si fuerit, erit per comparationem, hæc Comment. In quibus intendit, quòd stellę agunt tantum calorẽ, & si dicãtur aliquę stellę infrigidare,hoc nõ est nisi comparatiuæ.i.qa minus calefaciunt,ergo secunda cõclusio est falsa.

Ad hoc respõdetur dupliciter. Primo,si volumus,vt Thomistam decet,tenere sensum B.Th.negandus est Comment. in hoc,quoniam Comment.vult omnes stellas esse eiusdem speciei specialissime, vt patet in 2. cœli in commento 49. & per consequens,non habent virtutes varias,& distinctas specie, nec productiuas effectuum distinctorum specie, quales sunt calefacere, & infrigidare.

Sed B. Thom. sentit oppositum, & impugnat Commentator. in 2. cœli in lect. 16. Præterea Beat. Thom. defendit Auicen. cuius dictum non extimauit Commentator. &

arguit contra Comment.vt videre poteris in 2.cœli, lect.10. & hæc omnia resolutæ tetigimus in epit.nostro in 2.cœli,in tract.2.in c.4.Quæ non sunt hæc repetenda. Sed vide tu.

Dicitur secundo,ꝙ Comment.in hoc dissentit ab astronomis modernis.i.qui fuerunt post Calipum & Eudoxum, vt Ptholomæus,& alij post eum, qui posuerunt eccentricos & epiciclos,& varias virtutes in planetis vltra lucem. Et conatus semper fuit Comment.destruere eorum radices, vt patet in 12.metaph.in commento 45.Sed non præualuit, vnde in eodem commento inquit. In iuuentute mea speraui, vt hæc perscrutatio compleretur per me,in senectute autem iam despero,& omnia argumenta quæ format contra Ptholomeũ, nos soluemus infra,quando quæremus,si est necesse dare eccentricos & epiciclos, & qm̃ positionem suam qua negat in 2.cœli in commento 42.stellas infrigidare & exiccare non probat,sed vult acceptari ex sua mera auctoritate, ideo vt sequentes sensum moderne astronomiæ,& quoniam experiẽtia docuit nos oppositum, negamus dictum suum.

Quantum ad tertium principale, mouenda sunt quædam dubia contra determinationem factam. Et primo,circa efficientiam cœli in his inferioribus, Secundo,circa motum. Tertio, circa lumen.

Quãtum ad efficiẽtiam cœli aduerte,ꝙ qdam tenẽt cęlum non agere in his inferiorib. efficienter,& ꝓducendo per virtutem influxam, sed tm̃ determinando agentia particularia ad effectus suos,& dicunt,ꝙ si cœlum qesceret & nihil influeret per motum suum in hoc mũdo inferiori, licet elementa & formæ eorum substantiales & accidentales non sufficerẽt ad gñandum mixtum sine virtute cœli influxa per modũ determinantis. nec vnum mixtum esset sufficiens ad gñandum aliud mixtum,sufficerent tñ elementa ꝫm formas suas substãtiales,& accidentales,ad generationẽ suam, vt ꝙ ignis generaret ignem,& calor calorem. Et rõ positionis suæ est,quia extimant ꝙ cãæ superiores respectu effectum causarum inferioium non habent aliquam causalitatem in eliciendo, vel comproducendo, sed tm̃ determinant agentia inferiora ad effectus suos, Cum igitur elementa per suas formas substantiales sint determinata per se ad suos proprios effectus,& calor

lor ſit determinatus per ſe ad calefaciendum, poſito ꝙ cœlũ quieſceret,adhuc producerẽt effectus ſuos.Mixtum aũt non eſt ex ſe determinatum ad proprium effectum, ſed per quali tates naturales actiuas,&paſſiuas.Nec ẽt iſtę qualitates ſunt omnino ex ſe determinatæ,qm̃ cum ſint cões omnibus mix tis,in nullo determinatæ ſunt quin poſſint aliter, & aliter di ſponere,ergo indigent determinari per motum cœli pro ge nerando mixto.Hanc ſuam imaginationem dñt eſſe de men te Cõment.in 7.metaph.cõmento 31. Qui loquens contra Auic.de intelligentia dante formas dicit,ꝙ in his quæ gene rantur ſine ſemine,cum conſiderata fuerit demonſtratio A-riſt.apparebit hic,quòd corpora cœleſtia ſunt illa,quę dant iſtis aliquid loco ſeminum,& virtutum, quæ ſunt in ſemini bus,ex hoc dicto ſic arguunt, ſi corpora cœleſtia in non ha-bentibus ſemen ſunt agentia loco ſeminum,ergo in haben-tibus ſemen non agunt,ſi ergo concurrunt,concurrunt ſolũ in determinando agens particulare. Præterea. Cõment.lau dans virtutem formatiuam quæ eſt in ſemine,dicit in 7.me-taph.cõmento 31. quòd eſt virtus diuina,& ꝙ agit modo in tellectus operatiui, & non agit per inſtrumentum corpora-le,nec determinat ſibi membrum ꝓprium, quòd enim agat per calorem,qui eſt in ſemine,hoc non eſt ita, quòd ſit for-ma in talibus ſeminibus, ſicut anima eſt forma in corpore naturali,ſed ita eſt incluſa in eis ſicut anima.i.intelligẽtia in corporibus cœleſtibus. Ex quo dicto ſic arguunt Cõment. ponit,quòd agentia generationem ſunt calor in ſemine, & virtus formatiua,vt diuina,quæ eſt quædam virtus non in ſe mine,ſed in principali generante,& aſſiſtens ſemini,ſicut in telligentia cœlo. Si igitur Cõment.ſe extimat ponere ſuffi-cientia agentia generationis in his quæ generantur ex ſemi ne,ponendo agens coniunctum vt calorem in ſemine, & a-gens aſſiſtens.i.virtutem formatiuam,non eſt neceſſe pone-re cœlum concurrere vt efficiens,ſed vt determinans, & re-gens generationem. Non ergo cœlum habet efficientiam, ſed determinationem in generatione inferiorum, & aduer-te,quòd hæc imaginatio attribuitur Henrico quol.14.q.1.

Sed hæc opinio,ideo decipitur,quia non conſiderat ordi nem,& nexum, qui eſt inter agentia naturalia inferiora, &

ſuperi

superiora, qualia sunt corpora cœlestia, nam si consideraret ꝙ inter ea est ordo essentialis, & ſm veram philosophiam ista agentia inferiora se habent ad corpora cœlestia, vt causa secunda ad causam primam, quę non agit nisi agente prima, non incidissent in hanc imaginationem. Aduerte igitur, ꝙ sicut omnia entia supponunt ens primum, ꝙ est Deus, quo non influente omnia cederent in non ens, sic oēs motus, & actiones mouentium, & agentium inferiorum supponũt motum primum, qui est motus localis cœli, quo remoto remouentur, sicut remota causalitate causæ primæ, remouetur causalitas omnis causæ secundæ. Hac de causa dixit philosophus in 8. phys. tex. 1. quòd motus primus est vita, id est fons & vniuersale principium in natura existentibus, se habet .n. vniuersum, vt animal in quo videmus à motu cordis pendere motus aliarum partium, & eo sublato aliæ partes immobilitantur, sic in vniuerso à motu cœli pendet omnis motus rerum naturalium, ita ꝙ eo remoto immobilitantur omnia, quocunque gñe motus, & mutationis naturalis, vt motus localis, alteratio, augmentum, & decrementum, & generatio, & corruptio. Vt ergo conserues ordinem essentialem, & nexũ inter agentia inferiora, & superiora, tenebis, ꝙ cœlum motum non solum determinat agentia inferiora ad proprios effectus, sed agit & influit in quocunque effectu inferiori, sicut causa prima influit in omnem effectum causæ secundæ sibi subordinate. Quòd si tenueris imaginationem prædictam, declinabis in defectum eoꝝ, quos reprehendit philosophus in 12. metaph. in tex. vlt. qui auferentes ordinem à partibus vniuersi faciunt in connexam ipsius vniuersi substantiam.

Ratio aũt adducta à sic imaginantibus non est alicuius roboris, falsum est enim, causas superiores nõ hr̃e aliquam causalitatem super causas inferiores, quo ad effectus earum. Nã talem causalitatem habent, qualem causa prima super effectum causæ secundæ, in quem magis influit quàm causa secũda, non enim secunda influit, nisi quia prima influit, vnde homo generat, quia sol suo motu influit in homine. Et dato ꝙ elementa, et mixta per virtutes suas actiuas essent determinate ad proprios effectus, non possunt exire de potentia ad actum, nisi cõcausante, et coagente cœlo per motum, qm̃ iste

est

est ordo inter motus naturales, ꝙ secundarij quales sunt mo tus agẽtium inferiorum, supponunt primũ, vnde licet ignis remoto motu cœli, esset gñatiuus ignis, & calefactiuus, non tñ exiret de potentia ad actum, qm̃ requirit ordo vniuersi.

Nec dictum primum Comment. sibi suffragatur, non .n. aliud intendit, nisi ꝙ ingeneratis sine semine corpora cœlestia sufficiunt, qm̃ gerunt vicem agẽtis particularis, vltra hoc ꝙ sunt agens vniuersale. Tunc ad argm̃ dico, ꝙ ꝯña solum valet in hoc sensu, ergo in habentibus semen non agunt vt gerentia vicem agentis particularis, ꝙ conceditur, si aũt intendunt ꝯñam valere absolutę, neganda est, similiter dictum ẽm Comment. non prodest eis. Posito enim, ꝙ Comment. intendat virtutem formatiuam, & calorem seminalem esse sufficientia agentia particularia generationis in his quæ generantur seminaliter, adhuc necesse est ponere cœlum motum vt agens vniuersale, & prima causa, in hoc genere quæ influit, & reducit ad actum agentia particularia, non solum determinando, sed coagendo in effectum agentis particularis.

Quantum ad motum aduerte, ꝙ est opinio famosa attributa durando, qui tenet motum localem cœli non posse esse medium, nec rationem agendi, nec necessario requisitum ad hoc ꝙ cœlum agat in hæc inferiora, sed tm̃ requiritur ad nouitatem actionis, vel ad alterationem actionum, ꝙ sic declarat. Ad actionem requiritur approximatio, agentis, & passi, qua posita, remoto impediente, necessario sequitur actio in naturalibus. Si igitur aliquà actio fit de nouo, oportet de nouo approximari actiuum passiuo, hæc autem approximatio fit per motum localem, & ideo ipse motus præexigitur noue actioni. Item ad alterationem actionum requiritur, nam qa idem manens idem est aptum semper facere idem ex 2. de generatione, ideo si cœlum, & astra non mouerentur, semper eodem modo se haberent ad determinatas partes terræ, & sic semper facerent idem. Nec esset in eadem parte alternatio diei, & noctis, caloris & frigoris, æstatis & hiemis, sed semper vnum ex his. Vt igitur fit in eadem parte terræ horum alternatio, requiritur quòd cœlum, & astra per motum suũ sint aliquando præsentia, aliquando absentia, aliquando propinqua, aliqñ remota respectu eiusdem regionis, vt innuit

philos

philosophus in 2. de generatione dicens, quòd motus circu li obliqui est causa alternationis, generationis, & corruptionis, ex his concludit, quòd motus cœli non est ratio agendi in his inferioribus simpliciter, quia cœlum potest agere sine motu, sed tantum est necessarius modo quo dictum est.

Duran. aūt conatur sic probare intentum suum, si cœlum non pōt agere in hæc inferiora sine motu, hoc est vel qa motus est principium formale, quo cœlum agit, sicut calor est principium formale, quo ignis calefacit, vel qa est ipsa actio cœli per quam agit, sicut ignis calefacit per calefactionem, quæ est actio ignis, vel qa est conditio necessario requisita sine qua cœlum nō agit, sicut motio securis à secāte est necessario requisita in sectione, non.n. securis nisi mota, secat. Nō primo, qa principium formale aliqd absolutum ponit in agente, actuat.n. ipsum, sed motus localis nullum absolutum ponit in mouente, non.n. potest ponere nisi locum, nā si poneret formam substantialem, vel accidētalem, iam non esset motus localis, sed gñatio, vel alteratio, vel motus in quātitate, locum aūt non potest ponere, quia nō est in locato, sed in locāte ex 4. phys. Non secundo, quia actio nō est in agente, sed in passo, motus aūt cœli est in cœlo, quia omnis motus est in mobili ex 3. phys. ergo motus cœli nō est actio cœli p quam cœlum agat in alterum. Non tertio, quia motus localis non est necessario requisitus in corpore generabili vt agat, vt patet de magnete, qui quiescens trahit ferrum, ergo multo minus in corpore ingenerabili vt est cœlum.

Ad hoc dr̄, ꝙ motus localis requiritur in cœlo vt agat in inferioribus actione naturali, non quia sit principiū formale vt argm̄ probat, nec actio cœli, sed vt necessario requisitū, est.n. cōditio sine qua nō. Qm̄ ab agente nō prouenit actio, nisi agens proportionetur passo. Corpus aūt vt agens non proportionatur corpori patiēti nisi per motum, quia corpus non est mouēs nisi moueatur, & hęc est natura corporis actiui, & mouentis, & cum probatur, quia magnes trahit ferrum quiescens dr̄ ꝙ ferrum magis, & verius trahitur ad magnetē q̄ à magnete, vnde ſm dictū Cōment. in 7. phys. cōment. 10. est attractio æquiuocæ dicta, qm̄ attractio in qua attrahens est quiescens, & attractum est motum, nō est attractio in rei

verita

veritate,ex consequēti est magis ad magnetem, vt ad finem, sicut lapis mouetur ad centrum,quàm effectiuæ à magnete, sicut nec lapis mouetur effectiuæ à cētro,cœlum autem motum agit in inferiora effectiuæ, & non vt finis. ideo non est simile de cœlo,& de magnete.

Sed ꝙ motus non sit necessarius ad hoc ꝙ cœlum agat in inferioribus actione naturali,arguitur sic à Paul.Sonc.in 12. metaph.q.13. qui videtur declinare ad opinionem Duran.si cœlum staret,adhuc illuminaret sol partem terræ,super quā existeret: ergo eam calefaceret, calefactio autem est actio naturalis,ergo &c. Prima,consequentia est concessa ab omnibus. Secunda,autem sic probatur. Quòd conuenit alicui secundùm se, non potest ab eo naturaliter auferri. Sed lux secundùm se,& ex natura sua est actiua caloris, ergo &c.

Ad hoc dr̄,ꝙ licet lux ex natura sua sit actiua caloris,non tñ in se, & ex se habet oēm conditionem requisitam ad hoc ꝙ exeat in actū,sicut licet gladius in se habeat virtutē incisiuam,q̄a durus,& acutus,tñ non exit in actum,nisi ꝑ motū, conditio aūt req̄sita est motus,ita ꝙ,si luci non adiungit̄ motus,non calefaciet,vt ēt diximus supra,vnde licet à luce non possit auferri ꝙ sit actiua caloris, potest tñ impediri ne exeat in actum,ex remotione motus à corpore luminoso.

Quantum ad lumen,de quo dictum est, ꝙ est actiuum caloris,dubitatur,quia non vr̄ verum, nam si est calefactiuum vel hoc habet à natura sua,vel à motu, quia.s.motus est calefactiuus,sed neutro modo,& primo ꝙ non ex natura sua,q̄a lumen non est ex natura sua qualitas actiua,ergo non est calefactiuum. Consequentia nota. Antecedens sic probatur,si esset qualitas actiua,hr̄et oppositum contrarium,& non solum priuatiuum. Consequentia patet,quia videmus ꝙ aliæ qualitates actiuæ habent contrarias,vt calidum habet frigidum, humidum habet siccum,graue habet leue. Sed lumini opponitur tantum tenebra,quæ est priuatio, ergo &c.

Ad hoc dicitur dupliciter.Primo,negatur ꝯn̄tia,quoniam non est vera,nisi in qualitatibus actiuis elementaribus,quæ productione vniuoca sunt principia producendi sibi simile, vt calor calorem, &c. Secundo,potest negari falsitas ꝯn̄tis, q̄m licet lumen,&lumen non habeat oppositum contrariū,

ſed tantum tenebram, tamen vt eſt productiuum caloris habet aliquam qualitatem virtualem contrariam productiuam frigiditatis,puta quæ eſt in Saturno,& hæc erit ſibi contraria virtualiter propter effectum contrarium, & hoc ſufficit.

Secundo,arguitur ad idem,ſi lumen eſt qualitas actiua, ergo eſt ſpecies qualitatis,ſicut frigiditas. Sed ſpecies qualitatis diſtinguuntur per differentias contrarias,& poſitiuas præciſæ de tertia ſpecie qualitatis,igitur ſi lumen ſit qualitas actiua,habet contrarium, & non ſolum priuatiuum.

Ad hoc dr̃,vt ad præcedens, ꝙ vt ſpecies qualitatis actiua caloris diſtinguitur differentia cõtraria ab alia qualitate ꝓductiua virtualiter frigiditatis,& qm̃ tales differentiæ contrariæ cõſtitutiuæ huiuſmodi qualitatũ ſunt nobis incognitæ, ideo notificãtur nobis ꝑ contrarios effectus,& cum dr̃,ꝙ oppoſitum luminis eſt tm̃ tenebra, ergo non oppoſitum cõtrarium.Reſpondetur,ꝙ licet lumen,vt lumen habeat ſolum tenebram ſibi oppoſitam,non tamen vt eſt actiuum caloris..

Tertio,arguitur ad idem, ꝙ.ſ.lumen nõ ſit actiuum caloris,ſi eſt effectiuum caloris, ergo ſicut illuminatio eſt in inſtãti,calefactio erit in inſtanti,ꝙ eſt falſum, qm̃ cum calefactio ſit motus,motus eſſet in inſtanti. Conſequentia aũt ꝓbatur,qm̃ cauſa in actu,& effectus in actu ſunt ſimul, ſed ſm̃ te illuminatio eſt cauſa calefactionis, ergo qñcunque ponitũ vnum ponitur aliud,ſed illuminatio fit in inſtanti,ergo &c.

Ad hoc dr̃,ꝙ ſupponit falſum.ſ.lumen ſeipſo ſolo cauſare calorem,hoc nõ eſt verum,qm̃ ſm̃ philoſophum,& Cõmẽt. in 2.cœli cõmento 42. vltra lumen requiruntur ꝓpinquitas luminoſi,& directio radiorum, & multiplicatio,& reflexio. Dico ergo,ꝙ licet illuminatio fiat in inſtanti, non tñ calefactio,& qñ dicitur, quòd poſita cauſa in actu ponitur effectus in actu,concedo,ſi ponitur cauſa in actu cum conditionibus requiſitis,in ꝓpoſito aũt dico, quòd vltra illuminationẽ requiruntur interſecatio radiorum,& multiplicatio,&reflexio facta à corpore,ad quòd terminantur radij,& aliqualis mora illuminantis ſuper illuminabile reflexiuum. Et quoniam hæc non fiunt in inſtanti,ideo calefactio non fit in inſtanti.

Quòd aũt nec motu cauſetur calor arguitur duplici experimento.Aqua calefacta ſi agitetur baculo frigeſcit,quòd nõ

eſſet

esset si motus calefaceret. Item aqua stans, vt experimur, in lacuna magis calescit, quàm fluens, ergo quies est magis calefactiua, quàm motus.

Ad hæc dicitur, q licet motus causet calorem, non tñ vniformiter, & semper, sed gratia materiæ in qua fit, causat frigiditatem vt in experimentis adductis. Nam qñ aqua calefacta agitatur baculo, segregãtur partes aquę, ad talem segregationem exalãt ab aqua partes subtiles in quibus vigebat calor, & ita remouetur calor. Aqua aũt stans ideo calescit magis, quia aqua stante incorporatur magis calor in partibus aquæ subtilibus, qñ aũt fluit ex segregatione partium prohibetur hmõi incorporatio, ideo minus calescit. Aliæ causæ possent allegari, sed istę sufficiãt. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 14. Si Arist. demonstrauit mundum esse æternum.

Et est aliquid semper motum motu incessabili. Textu 34.

IN HAC q. vt plene resoluať, tria inuestigãda sunt. Primo, si philosophus putauit se demõstrasse æternitatẽ mũdi. Secundo, si vere demonstrauit. Tertio, posito q non, si possumus saltem probare, q mundus potuit produci ab æterno.

Quãtum ad primum, qm̃ in tota determinatione intendo loqui ad mentem B. Th. pono hanc conclusionem. Philosophus firmiter opinatus est, se demonstrasse mundum æternũ, probatur, philosophus firmiter opinatus est motum, & tps esse æterna, ergo & mundum, ꝯña nota. Añs est B. Th. in 12. metaph. super tex. 30. & assignans rõnem, inquit. Aliter non fundasset super hoc inquisitionem substãtiarum immaterialium, q. d. Si extimasset philosophus motũ posse esse nõ æternum, nõ deduxisset hanc cõclusionem, quæ est pcipua in metaph. Datur aliqua suba ęterna cuius suba est actus, & est immaterialis, ex æternitate motus. Probare. n. cõclusionem verã ex medio falso, & necessariam ex medio cõtingenti, non est dignum philosopho. Tunc vltra, extimauit firmiter mundũ esse æternum, ergo putauit se demonstrasse mundi æternitatem, probatur ꝯñtia. Ad probandam æternitatem motus, & tpis, & ꝯñter mundi induxit in 8. phys. duas rationes, vnam in tex. 7. de motu, quam credidit ita concludere, quòd tenere

oppo∫i

oppositum .s. motum incepisse,cum prius nullo modo esset implicat contradictionem,vnde inquit.Quare ante mutationem primam erit mutatio prior,&idē replicat in tex.9. Alteram in tex.11.quam & replicat in 12.metaph.tex.29. qua putat ita probare æternitatem tpis,ꝙ tenere oppositum implicat contradictionem. Tenet.n.ꝙ si tēpus incepit,datur prius ante tempus,ergo ante tempus fuit tp̄s, quia non datur prius sine tpe,ponere aūt tp̄s antequam tempus esset implicat contradictionem.Sed rōnes ad hoc deducētes,quòd tenere oppositum implicat contradictionem,sunt demōstratiuæ apud intellectū probātis.Cum ergo philosophus tales rōnes ad ꝓpositum induxerit, patet ꝙ putauit se demonstrasse intentum.

Quantum ad secūdum,pono duas cōclusiones.Prima est, si non esset alius modus quo ponerentur,& mundus, & motus incepisse,quàm ille qui ponebatur ab antiq̄s,vt ab Anax. ab Emped. à Democ. demonstraret vere philosophus mundum,& motum non incepisse, ꝓbatur, isti ponebāt,vt patet in 8.phys.in tex.2.mundum incepisse per mutationem naturalem,& motu naturali, vt Anax. ꝑ segregationem partium ab illo confuso.Emped.per motū litis,& amicitiæ. Democ. per concursum atomorum,sed impossibile est mūdum sic incepisse,&sic desinere esse,qm̄ inęuitabiliter seq̄tur,vt deducit philosophus in 8.phys.tex.7. quòd datur motus prior motu primo,vt videre poteris illic, & qm̄ illi antiqui nō cognouerunt alium modum ꝓductionis nec inceptionis,nisi physicę, ꝑ quem modum est impossibile mundum incepisse,ideo cōtra talem modum arguit, & demōstrat philosophus. Quasi sic arguat cōtra eos,si mundus non est æternus, ergo incepit ꝭm vos modo physico. Sed hoc est impossibile,quia daretur mutatio prior mutatione prima,ꝯn̄a conceditur ab eis, quia nesciunt alium modum producendi,falsitas aūt ꝯn̄tis implicat contradictionem. Cum ergo nō inceperit modo physico,& non sit alius modus ꝭm vos,sequitur,ꝙ estis coacti ponere mundum,& motum,&tempus æterna.Hæc fuit via philosophi contra antiquos,quas supposita patet,ꝙ vere demōstrauit contra eos,nec mundum,nec motum incepisse.

Secunda cōclusio,philosophus nō demonstrauit simpliciter mundum esse æternum, nec intendebat demonstrare,

prima

prima pars huius conclusionis ꝓbatur. Qui demonstrat simpliciter. format rōnes veras simpliciter, quæ constāt ex præmissis veris & necessarijs simpliciter, ita ꝙ nō indigent distinctiones. Sed rōnes philosophi in hoc proposito, non cōstant ex veris simpliciter, & vniuersaliter, vt videre poteris solutiones, B.Th. in 8.ph. super tex. 13. & in 12. met. tex. 30. quas non est opus hic adducere. Verum quia Iand. in 12. met. in q. 6. tenet rationem formatam à philosopho ad probandum æternitatem temporis esse veram simpliciter, nec posse naturaliter. i. remota fide contradici. Et reprobat solutionem B.Th. in qua, vt videbis, in 12. met. super tex. 30. sic inquit. Manifestum est, ꝙ rō quam hic posuit ad ꝓbandum sempiternitatē motus, non est demonstratiua, nō. n. si ponimus tps q̄nque incepisse oportet ponere prius, nisi quid imaginatum, sicut cū dicimus extra cœlum nō est corpus, ly extra, non est nisi qd imaginatum. Sicut igitur extra cœlum non oportet ponere locum, licet extra, videatur locum significare, ita non est necessarium, ꝙ tps sit priusquam inceperit vel postquā desinet, hæc B.Th. in quibus intendit, ꝙ prius & posterius ante inceptionem tpis non sunt drīæ essentiales tpis, sed tm̄ ſm imaginationem, ideo volo defensare solutionem, B.Th. contra Iand. Contra dicit Iand. Hoc dictum est falsum. s. ꝙ prius & poster. dicant drīas tpis imaginatas, imò dn̄t differentias essentiales, & impossibile est (naturaliter loquendo) ꝙ prius & poster. sint sine tpe. Sed Iand. dictum suum non probat, ideo nihil concludit contra B. Th. Nos aūt dicimus sicut tps sumitur dupliciter, ita prius vel ante, nam datur tempus reale, quod est mensura primi motus, vt declaratum est in 4. phys. & in tali tempore, prius & poster. sunt realia, & correspōdēt priori & poster. parti motus, vt mensura realis mēsurato reali, vtrum autem tempus & motus, similiter partes temporis & partes motus distinguantur realiter, pro nunc non determinatur, spectat. n. hoc lib. 4. phys. vbi dixi intentionem meā in particulari q. Vltra tempus reale, datur tēpus aliud, quòd dicitur imaginatūm. Nam dato per impossibile apud philosophum, quòd cœlum non moueretur, adhuc possem apprehendere aliquam successionem in actu imaginādi, prout possem imaginari montem aureum, deinde lapideum, dein-

de eneum. Et hęc successio mensuraretur imaginariæ p prius & poster.non quidem realia, quoniã si per casum cœlum non moueretur,non esset tempus reale.nec pars prior & poster.temporis realis,ergo esset tempus secũdum imaginationem,& prius ac poster.temporis imaginati.Et in tali tẽpore, prius ac poster.non sunt differentiæ reales, cum nec tẽpus sit reale. Et qm̃ B.Th.declarat mentem suam per similitudinẽ sumptam ab extra dicens, sicut quando dicimus quòd extra cœlum non est corpus, ly extra,non est differentia realis loci realis,sed differentia imaginaria loci imaginati,nam extra cœlum non possumus non imaginare spatium,sic in proposito & æterna. Sed dicit Iand.quòd non est similis ratio,qm̃ ly extra,aliquando potest accipi priuatiuæ, siue per priuationẽ corporis circunscribentis, & sic non est differentia loci essentialis,sed prius & poster.sunt differentiæ essentiales temporis,& nũquam possunt accipi per priuationem temporis mẽsurantis. Sed si Iand.B.Th.vidisset in 8.phys.super tex.13.id forte non dixisset,nam illic declarat,quòd sicut ly extra, aliquando tenetur affirmatiuæ,aliquando negatiuæ,ita ly prius & ante, & quando tenentur affirmatiuæ sunt differentia tpis realis,vt dicimus Ante iuuentutem nihil est iuuentutis, quando autem tenetur negatiuæ, est differentia solum imaginariæ,vt hic. Ante tempus nõ est tempus,patet ergo,ꝗ est par ratio de ly prius & ly extra, vnde Iand.loqtur potius affectu, quàm veritate rei.Non ergo ratio de æternitate temporis inducta à philosopho est demostratiua simpliciter.

¶ Aduerte etiam, quòd ratio quam solẽt aliqui formare fundata super æternitatem actionis Dei non est demonstratiua. Nam sic arguunt. Cuius actio est æterna,eius effectus est æternus. Sed actio Dei est æterna,cum sit substantia sua. vt patet etiam per philosophum in lib.12.metaph.tex.39.& mundus est eius effectus,ergo mundus est æternus. Maior autem est vera & necessaria. Repugnat.n.ponere actionem, & non ponere effectum,saltem in fieri,vt si pono calefactionem,pono calefactum,vel aliquid quòd calefit, si dicatur quòd actio Dei vt actio non est æterna,sed vt res, qm̃ vt res est substãtia Dei,quæ est æterna. Sed non sequitur,quòd effectus sit æternus,nisi ponatur actio vt actio æterna. Contra.Si vt actio nõ

est æterna, sed in tépore, ergo sequitur quòd Deus prius fuit agens in potentia, quàm in actu, & sic exiuit de potentia ad actum, quòd etiam repugnat philosopho in 12.met.tex.51. Consequentia probatur. Actio Dei vt actio, non est æterna, ergo Deus non est agens, vt agens actu æternũ, & in tpe incepit esse agens actu. ergo transiuit à non agente actu. ad agẽs actu, & sic ab agente in potentia ad agens actu.

Ad hoc dicitur, quòd actio vt actio nõ est in Deo æterna. qm̃ ineuitabiliter sequeretur effectus æternus, nisi ponamus actionẽ Dei frustratoriam, quod est ꝓphanum opinari. Vt res aũt quæ est ipse Deus est æterna. Et cum arguitur, ergo transiuit à potentia ad actum, negatur ꝯñtia. Nam ad hoc ꝙ agens transeat à potentia ad actum, necesse est vt actio sua sit accidens perfectiuum agentis. Deus aũt seipso ꝑfectus est, vt diximus supra. Põt etiã dici & forte melius, ꝙ actio vt actio quantum ad totũ illud ꝙ ponit in agente est in Deo æterna, ponit aũt in Deo potentiam actiuam, quam constat esse ęternam. Quantum aũt ad connotatum .s. inferre passionem & productionem effectus, non est æterna, non tñ ꝑꝑ hoc Deus mutatur de potentia ad actum, qm̃ ex actione sua nulla sibi aduenit perfectio noua, sed tm̃ effectus eius perficitur acquirendo esse, ꝙ ex se non habet. Patet igitur, quòd philosophus non demonstrauit simpliciter mundi æternitatem, sed ad hominem vt declarauimus in prima conclusione.

Secunda autem pars conclusionis .s. ꝙ non intendebat demonstrare simpliciter sed ad hominem, manifestatur ex modo suo procedendi. Nam vt notat B.Th. in 1. parte q.46. art. 1. Arist. in 1. de cœlo & in 8. phys. præmittit quasdam opiniones eorum, qui ponunt nondum incepisse, vt Anaxag. & emped. & contra eos rationes contradictorias inducit. Præterea vbicunque de hac materia loquitur, inducit testimonia antiquorum, quòd non est demonstratoris sed ꝓbabiliter persuadentis. Præterea dicit expresse in primo thopicorum. quòd sunt quædam problema dialectica, de quibus rationes nõ habemus, vt vtrum mundus sit æternus, ex his igitur constat, ꝙ philosophus non intendebat simpliciter demõstrare æternitatem mundi, & hæc est doctrina B.Th. vt dixi in 1. parte, q. 46. art. 1. quam Paulus Soncinas nõ studuit sustinere, nam in

12.metaph.q.30.in responsione argumentorum,quæ formauerat in principio quæstionis,ex quibus primum est ratio B. Th.tertia hic posita, & quartum est ratio secunda B.Th.similiter hic posita, soluit vtranque, & ad eam quæ est tertia B.Th.dicit,ꝙ Arist.consuetudo fuit,materias quas nondum determinauerat,pertractare solum vt probabiles,si aliquando de eis sermo incidebat, & qm̃ nondum determinauerat, an mũdus sit æternus,ideo in lib.Thop.dicit esse problema. Dicit etiam,quòd philosophus in libris logicalibus sæpe vtitur exemplis aliorum,ita fecit in proposito, nam aliq vt Plato dixerunt mundum non esse æternum.

Ad eam aũt quæ est secunda B.Th.dicit, ꝙ demonstrator non adducit alioꝝ dicta,vt per ea demonstret,& cogat intellectum,sed postquam demonstrauerit pōt ea adducere ad maiorem ꝯfirmationem. Sic fecit philosophus in proposito.

Sed patet intuenti textum philosophi in 1.Th.& est in c. 8.illic non pertractat de æternitate mundi probabiliter, nec determinatiuæ,nec incidebat sermo de eo, nisi gratia exempli,tractat autem de natura problematis dialectici dicẽs. Sũt autem problemata & de quibus sunt contrarij syllogismi. Dubitationem.n.habet, vtrum sic se habeat,vel nõ,eo quòd in vtrisque sunt rõnes verisimiles, & de quibus rõnem.f.certam & necessariam non habemus, difficile arbitrantes esse vnum, quare assignare.i.determinatam causam assignare. vt vtrum mundus sit æternus,vel non. Ex quibus patet ꝙ hoc quæsitum vtrum mundus sit æternus ex propria sententia cõnumerat inter problemata,de quibus dicit, quòd pro vtraq; parte sunt rõnes verisimiles, & de quibus rõnem non habemus, & in hoc quòd dicit nõ habemus cõnumerat seipsum, cum antiquis. Nam si intenderet tm̃ de antiquis, non diceret non habemus,sed non hñt,vel non habuerunt.Et ex hoc patet,quòd exẽplum de æternitate mundi,non est adductum in persona antiquorũ,sed de intẽtione philosophi. Propterea stat ratio B.Th.& solutio Pauli inefficax est.

Quod autem dicit,ꝙ philosophus non adducit aliorũ dicta,nisi ad confirmationem,hoc falsum est. Nam in 2.cęli, tex.2.adducit testimonium patrum, quòd cęlum est mobile velocissimum,æternum,incorruptibile, cuius motus nõ habet

bet

bet principium neque finem,sed est æternus in tempore infinito. Et id quidem adducit in confirmationem determinationem,quã fecerat de æternitate cœli. In tex.autem primo eiusdem lib.comparat rationes & sermones suos rationibus eorum,qui ponebant cœlum factum & non æternum, & nõ extimat demonstrationes cogentes intellectum, sed magis efficaces & gñatiuus maioris fidei,& ad quas non sequuntur aliqua impossibilia,sicut sequuntur ad positionem contradicentium. Vbi & Comment.inquit.Cum aliquis intuebitur sermonem Arist.& aduersariorum eius in hac q.&inuenerit sermonem aliorum sequi plura impossibilia,&inuenerit sermonem Arist.non sequi aliquod impossibile,acquiret fidem maiorem,quàm habuerit prius ex ratione,& ideo dicit Alexand.Nos autem non sumus sustentati super sententiam huius hominis.s.Arist.inter oẽs alios, nisi quia videmus ipsam minoris ambiguitatis,& remotiorem à contradictione.Hæc Comment.Ex quibus patet,ꝙ rationes & positio Arist.de æternitate non sunt nisi magis persuasiue, quàm rationes aduersariorum. Ex consequenti non demõstrauit simpliciter, nec arbitrabatur demonsttare, sed se habere vt magis persuadens, vnde siue vtatur dictis antiquorum ad cõfirmationem, siue comparatiue,non se habet vt demonstrator,sm quòd dicit B.Th.sed vt persuadens. Propterea facile erat Paulo sustinere mentem, & rationem B.Th.

Sed dices: Si philosophus non suadebat sibi posse simpliciter demonstrare æternitatem mundi, sed tantum ad hominem,quare eam firmiter credidit,vt sibi attribuit B.Th.in 12. metaph.super tex.30.& super hanc credentiam fundauit inquisitionem substantiæ abstractæ æternæ.

Respondetur,non inconuenit quòd Arist.aliqua pro certo tenuerit,ad quæ tamen rationem cogentem non habuit. Vt mundus est æternus,& generatio inferiorum perpetua,& primum agit de necessitate naturę,& aïa intellectiua est immortalis. Nam licet ad prædicta rõnem cogentem nõ hr̃et, tñ aduertens, ꝙ ex sensatis melius põt suaderi mundum esse æternum, eo quòd ordo & dispositio quam videmus in substantia corpis cœlestis,in motibus eius,in locatione elemẽtorum,in generatione,similis à suo simili suo modo vnifor-

mi perseuerat. Nec in præteritis sæculis aliter fuisse cognoscere possumus, ideo ad hanc partem omnino declinauit. Aduertit etiam, quòd ponētes inceptionem mūdi ad multa incōuenientia deducebant, nescientes aliū modum q̄ inceptionē physicam, ad positionem aūt suam nullum videbat sequi impossibile. ideo ad partem affirmatiuam declinauit de mūdi æternitate. Et nos nisi essemus illuminati fide, idem sentiremus ex his quæ cognoscimus à sensatis, & quòd non tm̄ rōne, sed ēt ex fide, quam hēbat in pr̄ibus antiquis, tenuerit mūdum æternum, & cœlum & motū cœli, patet in 2. cœli tex. 2. vbi inq̄t, bene se habet ꝑsuasibilem seipsum prębere antiq̄s, & maximæ patrum nr̄oꝶ, veros credere esse sermones, vt sit immortale aliquid, & diuinum habentium quidem motum, habentium autem talem vt nullus sit finis ipsius &c.

Quantum ad tertium principale aduerte, ꝙ aliqui potius aduersantes philosophis tenētibus æternitatem mundi, q̄ veritate ducti, tenent mundum nō potuisse produci ab æterno, eo ꝙ implicant contradictionem. & multa impossibilia sequuntur ad talem positionem. Cōtra quos nunc intēdimus procedere. Pro cuius euidentia, ponemus quattuor ꝯclusiones, deinde soluentur rationes fortiores contradicentium.

Prima conclusio. Ea quæ à solo Deo per simplicem emanationem produci possunt vt cœlum, & intelligentiæ, & elementa, ſm se tota potuerunt produci ab æterno, hanc sic probō vnica ratione, & supponitur ꝙ simplex emanatio sit instātanea & indiuisibilis, eo ꝙ non est motus, nec requirit alterationem dispositiuam, cum ei non supponatur materia, aut subiectum disponibile, sed est simplex deductio rei à penitus non esse ad esse. Suppono etiam, quòd philosophus non negaret hanc simplicem emanationem, quæ dr̄ creatio, vt iā determinauimus supra, & iterum dicemus infra quærentes, si Deus apud Arist. est causa omnium effectiua. His suppositis arguitur sic, effectus potens hr̄e esse à causa per fieri indiuisibile, pōt esse statim quod est causa sua, ita quòd si cā sua est æterna, potest esse æternus. Sed ea quæ à solo Deo per simplicem emanationem produci possunt, possunt hr̄e esse à sua causa per fieri indiuisibile, ergo possunt esse & fieri statim, ꝙ Deus est, ipse aūt est æternus, & ab æterno, ergo &c. Minor

qui

quidem patet,qm̄ ex ſuppoſito, ſimplex emanatio eſt fieri in diuiſibile. Maior aūt probatur,ſi effectus nō pōt eſſe ſtatim cum ſua cauſa, hoc eſt, quia effectus eſt poſterior duratione ipſo fieri,vel quia agere, vel ſaltem perfecte agere eſt poſterius duratione ipſo agente. Sed neutrum horum eſt neceſſarium,qn̄ fieri eſt indiuiſibile,qm̄ tunc fieri & factum eſſe ſunt ſimul,aliter fieri nō eſſet indiuiſibile. Sed effectus & factum eſſe ſunt ſimul,ergo qn̄ fieri,eſt indiuiſibile, effectus non eſt poſterior duratione ipſo fieri,ſimiliter nō eſt neceſſe ipſum agere vel perfecte agere,eſſe poſterius duratione ipſo agente, quia ſtatim cum cauſa eſt in ſuo perfecto eſſe, poteſt incipere agere quantum ſit ex ſe, vt ſtatim ꝙ ſol eſt,poteſt quātum ſit ex illuminare,& eadem ratio eſt de alijs cauſis perfectis. Sed quando fieri eſt indiuiſibile,facere(vt patet)eſt indiuiſibile,qn̄ facere eſt indiuiſibile,ſimul ſunt incipere agere,agere, & pfecte agere,qa oïa hęc ſunt indiuiſibilia, ergo qn̄ fieri eſt indiuiſibile,non eſt neceſſe ipſum agere, & perficere eſſe poſterius duratione ipſo agente. Cum igitur creari & creatum eſſe & creare ſtent in indiuiſibili,& cauſa creans ſemper ſit in ſuo perfecto eſſe,patet,ꝙ ea quæ poſſunt produci per ſimplicem emanationem,poſſunt eſſe ſtatim, ꝙ cauſa ſua eſt,& cū cauſa ſit æterna, poſſunt produci ab æterno.

Et aduerte,ꝙ Paulus Sonc.in 12.metaph.q.31.reſpondens tertiæ rationi formatæ,ad probandum poſſibilitatem æternitatis mundi,deuenit ad hoc,vt diceret, ꝙ ratio quare mundus non poteſt eſſe æternus,non eſt quia oporteat vniuerſaliter cauſam præcedere effectum duratione, ſed eſt, quia cum effectui conueniat prius nōn eſſe prioritate naturæ, quàm eſſe, neceſſe eſt dari aliquam durationem, in qua non eſſe eius præceſſerit eſſe eius.

Patet autem ex dictis,ꝙ hæc ſolutio nulla eſt,niſi quando effectus procedit à non eſſe ad eſſe per fieri diuiſibile, tunc enim in toto tempore menſurante ipſum fieri, effectus habet non eſſe prius duratione q̄ eſſe. Sed in propoſito,fieri eſt indiuiſibile,ergo non eſt neceſſe non eſſe,effectus præcedere duratione ipſum eſſe, & hæc doctrina B.Th.in 2.ſent.diſt.1. q.1.art.5.ad ſecundùm factum contra æternitatem mūdi,vbi inquit. Non eſſe quòd ex ſe habet res creata,naturaliter eſt

prius q̃ esse, ꝙ ab alio habet, & si non duratione: quare &c.

Secunda conclusio. Motus cœli potuit esse ab eterno, ꝓbatur, si non fuit, vel ꝑ defectum motoris, vel ꝑ defectum mobilis, vel quia in spatio in quo est motus cœli oportet vti aliquo signo in actu, à quo necesse est incipere motum cœli, non ꝑ primum, qm̃ motor cœli vel est Deus, vel intelligentia producta, si est Deus, est æternus, quia habet esse à se, ergo semper habuit & habet esse. Si est intelligentia. potuit produci ab æterno per conclusionem præcedentem, ergo &c. Non ꝑ secundum, qm̃ per conclusionem præcedentem potuit cœlum mobile produci ab æterno. Non ꝑ tertium, qm̃ cœlum est mobile sphæricum, & solo moto sphærico in quo non est assignare aliquod signũ actu, à quo incipiat motus sphæricus, & aliud ad quod terminetur, sicut contingit in motu recto, qui est inter terminos oppositos, sphæricus autẽ est ab eodem ad idem. Aliqui dicunt, quòd est ꝑ quartum .s. quia fuissent infiniti dies pertransiti. Implicat autem contradictionem infinita pertransiri, consequentia nota. quia si non fuissent pertransiti, nunquam ad diem hodiernum peruẽtum fuisset: sed quòd hęc obiectio nõ impedias rationem nr̃am, declarabitur in solutione rationum aduersantium.

Tertia conclusio. Prima causa potuit ab æterno producere quodcunque ens distinctum ab ea, & sic nõ solum cœlum & intelligentiæ, sed & elementa, & species, elementatorũ potuerunt produci ab æterno, probatur. Supponitur, quòd oẽ producibile à prima causa cõparatur ad eam, vt effectus eius, tunc sic. Non minoris potentiæ est causa prima, quàm aliqua causa secũda. Sed aliqua causa secunda potest producere effectum sibi coæuum, puta sol lumen in aëre: ergo & prima causa. Sed oẽ distinctum ab ea, comparatur ad ipsam vt effectus producibilis, ergo omne tale potest esse coæuum primæ causæ, ex consequenti produci ab æterno.

Aduerte, quòd hanc rõnem soluit Paulus vbi supra, & dicit, quòd hoc non est ex defectu primæ cãæ, sed qa si esset effectus sibi coæuus, non esse nõ pręcessisset esse. Posito aũt quòd effectus secũdæ causæ sit ei coæuus, adhuc nõ esse p̃cessit esse eius. Si.n. nũc de nouo ꝓducatur corpus luminosum in aëre obscuro, causabit i eo lumẽ in primo instãti ꝓductionis suę, &

& tñ prius nec illud corpus, nec lumen pductum habuit esse.

Sed ꝙ hæc solutio non valeat, patet ex duobus. Primo, q à declaratum est supra, ēt ex doctrina B.Th. ꝙ non est necesse in re creabili non esse præcedere esse duratione, sed natura. Secundo, reduco rõnem nostram ad formam hypotheticam, quam constat concludere, siue categorice sint possibiles, siue impossibiles. Nam ita est vera hypothetica ista, si tu es lapis, tu es inanimatus, sicut ista, si tu es homo, tu es rõnalis. Arguitur igitur sic. Non minus posset Deus creare ab æterno, quàm sol illuminare aërem ab æterno, si Sol & aër fuissent ab æterno, quia sicut sol si fuisset ab æterno non indigeret aliquid expectare in posterum ad illuminandũ, ita nec Deus imò minus, cum sit pfectioris virtutis actiuæ in infinitũ. Sed si Sol fuisset ab æterno, & aër, illuminasset aërem ab æterno, cum haberet virtutem perfectam illuminandi sibi cõgenitam. Patet autem hanc minorem, quæ est hypothetica esse veram, quidquid sit de categoricis, ergo ex duabus istis hypotheticis manifeste sequitur, quòd Deus potuit omnem creaturam creatam in tempore creare ab æterno.

Quarta conclusio. Potuit ab æterno esse generatio, & corruptio rerum inferiorum, probatur per præcedentes conclusiones, potuerunt esse ab æterno omnes causæ requisitæ ad huiusmodi generationem, & corruptionem. Nam potuit esse cœlum motum ab æterno, vt causa vniuersalis, & agentia naturalia, vt causæ particulares, & elementa vt causæ materiales, & formæ naturales potuerunt actione cœli, & agentium particularium educi de potentia materiæ, ergo &c.

Quantum ad rõnes contradicentium, & negantium possibilitatem creaturæ ab æterno, & ipsius mũdi aduerte, ꝙ multæ sunt, & à multis recitantur, & soluuntur, vt à B.Th. in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. & à Capr. in 2. dist. 1. q. 1. contra secundam conclusionem, & ab Herueo in 2. dist. 1. q. 1. & à Paulo Sonc. in 12. metaph. q. 31. Tu ergo vide quem volueris. Nunc autem sufficiet recitare quas arbitramur fortiores, & famosiores. Aduerte igitur tres, & earum solutiones.

Prima est, si mundus, & cœlum, & motus cœli potuerunt esse ab æterno, potuerunt esse pertransiti infiniti dies, aliter non fuisset possibile peruenire ad præsentem diem. Hoc autem

tem eſt impoſſibile, quia repugnat infinito pertranſiri.

Ad hoc,negatur ꝯña, qm̄ pertranſire eſt per motum de ex tremo ad extremū rem attingere. Qñ ergo dr̄,ꝙ ſi mundus potuit produci ab æterno infiniti dies potuerunt eſſe pertrã ſiti,idem eſt ac ſi dicatur.Infiniti dies potuerunt eſſe attincti ab extremo ad extremum,ꝙ implicat contradictoria.ſ.ꝙ po tuerunt eſſe infiniti dies, & ꝙ inter eos potuerunt dari duo extrema. Conceditur autem ex illo antecedẽte ſequi,quòd potuerunt præfuiſſe infiniti dies ante diem hodiernum,qui ex parte ante non potuiſſent pertranſiri, quia non potuiſſet eſſe inchoatio ab aliquo extremo. Sed à parte poſt,vbi fuiſſet in eis vltimum nunc,potuiſſent ſecundùm quid eſſe,pertranſiti,& ſic non ſequitur infinitum a parte qua infinitum potuiſſe pertranſiri. Ad probationem autem conſequentiæ.

Secunda ratio,ſi mundus potuit produci ab æterno,& po tuit eſſe generatio æterna, ergo potuerunt generari infiniti homines,& cum animæ numerentur ſecundùm corpora, & ſint incorruptibiles, poſſent nunc eſſe animæ infinitæ actu, impoſſibile eſt autem dari infinitum actu, ergo &c.

Hæc ratio,vt inquit B.Th.in 2.diſt.1.q.1.art.5.inter alias eſt fortior in hoc propoſito. Ad quam rñſiones multæ inue niuntur,& omnibus omiſſis adduco duas tm̄. Prima eſt Her uei in 2.diſt.1.q.1.& ſtat in hoc,ſi eſt impoſſibile dari infinitum actu,tam in quãtis,quàm in immaterialibus, tam in or dinatis per accidens,quàm in ordinatis propter ſe,poſito ꝙ gñatio humana eſſet æterna,Deus talem ordinem poſuiſſet & legem in animabus,ꝙ non eſſent infinitæ, & lex quidem potuiſſet eſſe, quòd vna anima plura corpora ſucceſſiuæ viuificaſſet, vel animæ in morte deficerent per ſubtractionem diuinæ influentiæ,& eo caſu, Deus remuneraſſet hominem pro hac vita ſecundùm diſpoſitionem diuinæ ſapientiæ. Et ſi dicis,id non decuiſſet diuinam bonitatem. Rñ. magis decuiſſet, quàm facere impoſſibile.ſ.ꝙ animæ eſſent infinitæ.

Secunda reſponſio eſt B.Th. in 2.contra gent.cap.81. & ſtat in hoc.Philoſophus nõ probauit in 3.phyſ.& in 1. cœli nõ poſſe dari infinitum actu,niſi in rebus corporalibus,& in cauſis ꝑ ſe ordinatis,vt patet in 2.metaph.ideo non inconue nit dari infinitas animas,cum ſint incorporeæ,& per accidẽs ordi-

ordinatæ,sed contra. Dicit philosophus in 3.phys.tex.36.separatum quidem igitur esse infinitum à sensibilibus impossibile est,sed animæ post mortẽ sunt separatæ à sensibilibus, ergo non pñt esse infinitæ. Rñ. philosophus illic intendit de infinito Pythagorico separato,ꝙ Pythagoras ponebat esse principium,& hoc quidem infinitum ſm Pythagoram est quantum,separatum ab omni materia sensibili,sicut si imaginaremur spacium infinitum extra mundum. Nos autem intendimus de infinito separato intellectualis naturæ, qualis est anima humana,in qua natura,vtrum possit dari infinitum dicit philosophus in 3.lib.phys.tex.39. sed fortassis est vniuersalior quæstio,si contingat in mathematicis,& in intelligibilibus,& in nullam habẽtibus magnitudinem,infinitum esse,nos aũt nunc intendimus de sensibilibus,hæc illæ, Ex quibus constat, ꝙ si hæc quæstio est vniuersalior.i.excedens considerationem physici,spectat ergo ad metaphysicũ, & tamen in metaphysica non determinauit oppositum. Sed dices,imò determinauit, nam in lib.12.metaph.lect.11. ſm signationem B.Th. probat,& concludit,non dari infinitũ in actu in sensibilibus,nec in separatis. Rñ. loquitur in eodem sensu in quo locutus est in 3.phys.cõtra Pythagoram,nã est quasi idem tex.& est repetitio eorum,quæ dixit in 3.phys.

Sed cõtra ratio philosophi, qua probat in 3.phys.tex.37. nõ dari infinitum in corporibus,cõcludit ẽt vniuersaliter in separatis intellectualibus.Sic.n.philosophus arguit, si datur corpus infinitũ,dantur duo corpora infinita, qm̃ in infinito sunt infinities infinita, sed nõ pñt esse duo corpora infinita, qm̃ vnum infinitũ corpus occupat oĩa, sed eadem ratio concludit de abstractis,si.n.datur infinitũ abstractum erũt duo infinita,qm̃ in infinito sunt infinities infinita,sed non pñt esse duo infinita abstracta,qm̃ vnum infinitum omnia continet.

Rñdetur,licet eadem ratio cõcludat de infinito separato, posito à Pythagora,quod est quãtum,siue magnitudo separata,qm̃ infinitum quãtum siue sensibile,siue separatũ,vt quãtũ occupat omnia,& oẽm locum,& continet oẽm quantitatem,tamẽ non est eadem ratio in abstractis intellectualibus nõ quantis,quæ non habẽt virtutem occupandi. Et si tu aduertes inuenies,ꝙ Arist.in rõne illa arguens contra Pythag.

ſemper ſupponit quantitatem,ſic.n.concludit in fine tex.37. Sed impoſſibile eſt eſſe actu infinitum, quantitatem.n.aliq̃ eſſe,neceſſe eſt. Patet igitur,ꝙ ſm philoſophum non inconuenit poſſe dari infinitum actu in immaterialibus, quæ non hñt inter ſe ordinem eſſentialem, & idem expreſſæ tenet Algazel in ſua metaph. Vtrum aũt ſecundùm doctrinã B.Th. id ſit poſſibile,determinaui in lect.primæ par.q.7.art.4.

Tertia ratio,ſupponitur ꝙ creatura ideo creatur, qa accipit eſſe poſt non eſſe. Tunc ſic. Aut habet eſſe poſt non eſſe duratione,aut tm̃ ordine naturæ,ſi primo modo, ergo ſi eſt neceſſe, ꝙ prius duratione habeat non eſſe,non põt eſſe æterna,vt patet,ſi ſecundo modo,ergo habebit eſſe,& non eſſe ſimul,quòd implicat contradictoria,conſequentia aũt probatur,qm̃ quę ſolum hñt ordinem prioris,& poſter.ſm naturã ſunt ſimul duratione,vt ſubiectum,& ꝓpria paſſio,ergo &c.

Rñdetur. Dico,ꝙ ſecundo modo,ad improbationẽ nego ꝯñtiam,nam non eſſe ſumitur dupliciter.Primo,pro nõ eſſe ſimpliciter,& ſine aliqua limitatione. Secũdo,non eſſe cum aliqua determinatione, puta nõ eſſe ſm ſe, vel hr̃e aptitudinem ad nõ eſſe. Ex his dico ad ꝯñtiam,ꝙ ſumendo non eſſe primo modo,nego eã,& concedo falſitatem ꝯñtis,ſumendo aũt non eſſe ſecundo modo,concedo ꝯñam,& nego falſitatẽ ꝯñtis,licet.n.repugnet eſſe actu,& nõ eſſe ſimpliciter ſimul, tamen non repugnat eſſe ſimul duratione, eſſe actu & non eſſe à ſe, ſicut non repugnat aquam eſſe calidam, & non eſſe calidam à ſe. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint,in quo conatus ſum ſequi, & ſuſtinere viam Thomiſticam.

¶Quæſtio 15. Si primum mouens mouet cœlum vt finis amatus.

Mouet autem ſicut appetibile. Textu 36.

IN HAC q. aduerte in primis, ꝙ philoſophus in tex. p̃miſſo non amplius loqtur de abſtractis in gñe, ſed in ſpẽ, de primo motore ſimpliciter primo,quẽ appellabit Deũ.Vt igitur pñs quæſitum plenæ reſoluatur,tria diſcutienda ſunt. Primo,ſi primum mouens mouet cœlum vt finis amatus,& intellectu apprehenſus. Secundo,ſi mouet cœlum ſolum in genere cauſæ finalis, an etiam in generè cauſæ efficientis. Tertio,ſuppoſito ꝙ etiam in genere cauſæ efficientis,vtrum ſit

sit applicatus primo mobili vt motor eius appropriatus.

Quantum ad primum tria agenda sunt. Primo, assignabitur duplex distinctio. Secūdo, quatuor conclusiones rñsiuæ. Tertio, ponetur quoddam notabile, in quo apparebit concordia & discordia inter B.Th. & Cōment. Prima distinctio, cœlū sumitur dupliciter. Primo, pro corpore cœli, quod apud Cōment. vt dictum est, in lib. 8. est materia in actu. Secundo, pro aggregato ex corpore cœli, & intelligentia applicata, quæ pro nunc supponatur, quòd dicitur anima cœli, nam de hoc quæremus infra, vtrum cœlum sit animatum.

Secunda distinctio, finis est duplex, aliquis præexistēs motui, sicut centrum mundi, ad quod mouetur graue vt perficiatur, & conseruetur. Aliquis acquisitus per motum, siue physicum, vt sanitas acquisita alteratione, siue metaphysicum, vt scientia acquiritur actu intelligendi.

Prima conclusio. Mouens primum non mouet cœlū sumptum primo modo vt finis amatus, probatur dicit philosophus in tex. 36. quia appetitus princ. intelligentia. i. princ. desiderandi, & amandi primum mouens est intelligentia. i. apprehensio intellectus. vnde Cōment. in cōment. 36. inquit, & omnia ista dicit Arist. ad declarādum, ꝙ corpora cœlestia habent appetitum propter intellectum. Tunc sic, cœlum primo modo sumptum, cum sit substantia mere corporea, non habet virtutem intellectiuam, ergo non intelligit primum mouens, ergo non desiderat ipsum, probatur consequentia, quoniam dicit philosophus, quòd illic principium appetitus est intelligentia, patet ergo, quòd primum mouens non mouet cœlum primo modo sumptum, vt finis amatus.

Secunda conclusio. Mouens primum mouet cœlum, secūdo modo, sumptum vt finis amatus, & appetibilis, probatur. Illud ad ꝙ omnia ordinantur mouet cœlum secundo modo sumptum, vt finis amatus, & appetibilis, quoniam perficitur ex eo, vt declarabimus infra. Sed ad primum mouens omnia ordinantur ex 12. metaph. tex. 52. ergo &c.

Præterea. Quòd habet rationem optimi, & à quo pendet perfectio cœli secundo modo sumpti, mouet ipsum cœlum, vt finis amatus. Sed primum mouens est huiusmodi ex 12. metaph. tex. 37. & magis declarabitur infra, ergo &c.

Tertia cõclusio. Mouens primum non est finis amatus, & desideratus à cœlo secundo modo sumpto, vt acquisibilis ꝑ motum. Hæc de se patet, qm̃ cum primum moués sit ens independens hñs esse a se, repugnat ei, vt acquiratur ꝑ motum. Tunc enim haberet rationem ꝓducti, quod est falsum apud omnes recte sentientes. Erit ergo finis amatus vt præexistens, & attingibilis aliqua operatione cœli secundo modo sumpti, vt attingitur centrum à graui de sensu ipsius grauis.

Quarta conclusio. Mouens primum est finis amatus, & desideratus à cœlo secũdo modo sumpto, sicut illud ex quo, & per quod conseruatur ipsi cœlo sufficiẽs perfectio acquisibilis à cœlo, hæc probatur ex intentione Cõment. in 12. metaph. cõmento 36. vbi inquit. Dicamus igitur, ꝙ non mouẽtur. s. cœli secũdo modo sumpti, nisi quia intelligũt ex se, ꝙ perfectio, & substantia eoꝝ stat in motu, & cõseruatur, sicut illud facit, ꝙ mouetur ad conseruandã suam sanitatem, quia scit, ꝙ sua sanitas non conseruatur, nisi motu. i. exercitio. Et intendit Cõment. talem rõnem. Cœli secũdo modo, sumpti non hñt suam perfectionem nisi ex motu, ergo mouẽtur vt perficiantur, & conseruentur in sua perfectione. Sed ex motu non perficiuntur nisi assequantur finem, ad quem vel propter quem mouentur. Sicut infirmus non perficeretur sanatione, nisi consequeretur sanitatem, ad quam ordinatur sanatio. Motus enim accipit perfectionem à termino ad quẽ. Sed finis motus eorum est, vt attingant primum moués modo quo declarabimus in immediate sequentibus, ergo primum mouens est finis amatus, & desideratus à cœlo secundo modo sumpto, sicut illud ex quo, & per quòd &c.

Positis, & probatis conclusionibus rñsiuis, notandum est ſm Cõment. in cõmento 36. & B. Th. in lect. 6. ꝙ finis ꝓpter quem cœlum secundo modo, sumptũ mouetur est duplex. s. primus, & per se intentus, & alius secũda intentione intẽtus. Primus, & per se intentus est vt assimuletur primo moueñti. Secũdus, & secundario intẽtus est, vt in causando explicet in actu, quod cõtinetur in virtute in primo mouente, & hec est sñia B. Th. in 12. metaph. in lect. 6. Cõment. aũt in cõmento 36. magis diffusæ id pertractat dicens. Dicamus ergo, ꝙ non mouentur, nisi quia intelligunt ex se, ꝙ perfectio, & substan

tia

tia eorum stat in motu,sicut facit illud,q; mouetur ad conser uandam suam sanitatem,quia scit quòd sua sanitas non conseruatur nisi motu,&ēt intelligunt q; motus eorum est causa exitus eius,q; est in potentia in illis formis abstractis ad actū .s.ad formas materiales.Istæ.n.formę forte vñr hrē duplex esse.s.in actu.s.materiale esse q; hñt,& esse in potentia.s.esse q; hñt in ista forma, & dico potentiam quemadmodum dicimus q; formæ artificiales hñt esse in actu in materia,& in potentia in anima artificis,vnde hæ formæ vñr hrē duplex esse, abstractum , & materiale , & hoc quidem est quòd facientes formas.i.Platonici volunt dicere,sed nō perueniunt ad ipm. Sed tñ motus eorum non est pp exitum istarum formarum à potentia in actum non ita q; illud est perfectio prima eoꝝ, sed ita q; illud est pñs primam perfectionem eorum,v.g.qui exercitatur ad conseruandam sanitatem per operationem alicuius artis.Primo,intendit ad conseruandum sanitatem suā. Secundo,aūt intendit illam operationem,hæc Comment.Et aduerte,q; qñ dicit,quòd motus eorum est causa exitus eius, q; est in potentia, per esse in potentia intelligit esse spirituale,quòd habet res producibilis in intellectu agentis,& dr esse immateriale , vel ideale, & per esse actu intelligit esse rei productæ,vt iam ad extra producta est.Comment.ergo intē dit,quòd ideo cœlum mouetur,vt pducat in actu formas .i. naturas reꝝ inferiorum,quæ continentur in potentia ſm esse ideale in forma abstracta.i.in motore primo,vnde cœlum secundo modo , sumptum in hoc se habet ad motorem primum,in cuius intellectu sunt oēs rerum inferiorum naturę, sicut minister ad primum artificem , qui operatur artificiata put ei pponuntur ab architecto,in cuius intellectu est idea, vel species artificiati.Et aduerte sensum verborum Cōment. qm profundus est,& inuenies quòd B.Th.& Comment. cōcordant in fine primo,& secundario intento. Nam B.Th.dicit in expositione,in lect.6.finem primo intētum esse, vt assimiletur primo motori. Idē tenet Auic.in lib.9.suæ metaph. cap.3.Item tenet Cōment.in cōmēt.37.vbi,inquit.Primū.n. cœlū mouetur ab isto motore ſm desiderium, vt assimiletur ei ſm suum posse.Item concordant in fine secundario intento,&est illud per q; consequuntur finem primo intentū.Hoc autem

autem eſt exitus, ſiue productio formarum inferiorum ad extra, quæ productio eſt per motum cœli, vnde aduerte, quod ſicut ſe habet curſus, & exercitium, & ſanitas in intentione infirmi, ſic motus cœli, & productio inferiorum, & aſſimilatio ad primũ motorem in intentione cœli ſecũdo modo ſumpti. Conſtat aũt quod infirmus intendit curſum, vt exercitetur, & intendit exercitari vt ſanet, & ſic primum intentum eſt ſanari, curſus aũt & exercitium non intenduntur niſi in ordine ad ſanari. Sic in propoſito, cœlum ſecũdo modo, ſumptum eſt in motu, vt producant & exeant in actum per motum, formæ rerum inferiorũ, & intendit productionem hanc, nõ vt primo intentũ, ſed eã ordinat ad aſſimilationem ſui cum primo motore, & hic eſt vltimus finis in executione, & primus in intentione.

Sed dices in quo conſiſtit iſta aſſimilatio.

Rñ. Difficile eſt hoc inuenire, dicam tñ quòd occurrit. Vt probabitur infra, primum mouens eſt cauſa productiua, & regitiua prima, & vniuerſalis à ſe totius entis creati, tam ſuperioris mundi, quàm inferioris. Et mundum quidem ſuperiorem regit ac conſeruat, ſine aliqua gñatione, & corruptione, qm̃ entia illa indefectibilia, & immortalia ſunt. Mundum aũt inferiorem adminiſtrat per intelligentias, vt per rectores ſecundos, quibus virtutem indidit producendi, & diſponendi inferiora, non quidem immediate, qm̃ hæc eſt dignitas primi principij, ſed per motum cœli. Aſſimilatio, ergo ſtat in hoc, quod ſicut primum principium eſt cauſa vniuerſalis diſponẽs, & largiens eſſe vnicuiq; naturæ, vt illi cõuenit. Sic cœlũ ſecundo modo ſumptum per motum, & nõ per ſeipſum diſponit mũdum inferiorem, deducẽs ad eſſe naturas gñabiles, & corruptibiles, q̃ ſunt in intellectu primi ſm eſſe ideale; Cœlũ ergo mouetur vt aſſimiletur primo motori. i. vt ſit agẽs, & diſponens, & ſeruans mundum inferiorẽ, ſicut primũ principium eſt agens, & diſponens totum vniuerſum, & propterea dixit Cõment. in 12. lib. metaph. cõmento 37. cœlum mouetur vt primo motori aſſimilet ſm ſuum poſſe, q. d. nõ adęquatæ, ſed imitatiuę, & particulariter. Sicut gubernator vnius ciuitatis aſſimilatur regi, nõ adæquatæ, ſed in hoc, quod ſicut ſe habet rex ad totũ regnum, ſic gubernator ad vnam ciuitatẽ. Et propter hanc aſſimilationem in regimine, & diſpoſitione mũdi

di inferioris, dñr intelligentiæ mouentes cœlos mentes diuinæ, virtutes diuinæ. Dij secundi. Domini mundi inferioris.

Quantum ad secũdum. s. vtrum primum mouens moueat cœlum solum in genere causæ finalis, an ẽt in genere causæ efficiẽtis. Et aduerte, ꝙ non est intẽtio nostra hic quærere, vtrum mouet effectiuę immediate, ita ꝙ sit applicatum cęlo, sed simpliciter, siue mediate, siue immediate, nam vtrũ sit applicatum, inuestigabimus in sequentibus. Tu igitur sic procedes. Primo, ponetur opinio Auic. Secundo, opinio Cõment. quæ trahitur etiam ex philosopho. Tertio, opinio B. Th.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ Auic. in lib. 9. suę metap. dicit tria spectantia ad hoc propositum. Primo, ꝙ cœlum est animatum ꝓpriæ, & ꝙ anima cœli mouet ipsum effectiuæ circulariter, sicut anima mouet aĩal motu ꝓgressiuo, vnde dĩcit in lib. 9. suæ metaph. Cœlũ mouetur ꝑ animam, & anima est principium ꝓpinquũ sui motus, & in illa renouatur imaginatio, & voluntas, & ipsa extimat se hr̃e apprehensionem rerum variabilium, & voluntatem essendi ipsas res particulares, & ipsa est ꝑfectio corporis cœli, & eius forma. Dicit secundo, ꝙ quęlibet sphæra habet motorem separatum. i. intelligentiam, qui est motor appropriatus illi sphæræ, & mouet illam sphæram, siue illud cœlum aĩatum, sicut amatũ mouet amantem, & desiderantem, eo ꝙ cęlum aĩatum desiderat assimilari suo motori separato appropriato, ita ꝙ iste motor separatus appropriatus mouet cœlũ vt finis amatus, & nõ effectiuę, sicut cibus apprehensus sub rõne vtilis, & delectabilis mouet aĩal localiter in genere causæ finalis tm̃. Anima aũt mouet effectiuæ. Dicit tertio, ꝙ quodlibet cœlũ, vt animatũ nõ solùm desiderat ex motu suo assimilari suo motori separato appropriato, sed ẽt primo, & vniuersali motori, nõ appropriato alicui cœlo, & hic est Deus vniuersalis finis oĩum, quẽ desiderãt oĩa, vt optimũ, intẽdit ergo, ꝙ & primus vniuersalis motor sepatus, & motor sepatus appropriatus moueãt cęlũ finaliter, & nõ effectiuę, qm̃ effectiuę mouet aĩa cœli, & ꝙ hęc fuerit intẽtio sua tã in 2. q̃ in 3. dicto patet ex lib. 9. suę metaph. cap. 3. vbi, inqt. Restat igitur, vt sit vnicuiq; cœlorũ desideriũ assimulãdi subę intelligibili separatę, quę est ei ꝓpria. Diuersitas aũt motuum, & suaꝝ dispositionũ, quã habẽt

ſm ipſum eſt primū agens motum,& primus finis,ergo mouet vt efficiens & vt finis,& confirmatur,nam in lib. 12.commento 43.inqt. Primum princ.entium eſt aliquod immobile oino.& facit primū motum æternum vnum cōtinuum, cōſtat aūt quòd facere motum,importat efficere motum.

Quantum ad opin.B.Th.dico,quòd de mente philoſophi & ſm veritatem tenet primū mouens mouere vt finis. & de hoc nullus dubitat,& iam probatum eſt ſupra & eſt tex.philoſophi in hoc lib.tex.36.Mouet aūt ſicut appetibile & intelligibile. Vltra hoc tenet,quòd mouet effectiuæ. qm̄ omnia mouentia accipiunt virtutem mouendi à prima. Præterea, omnes cauſæ ſecundæ per ſe ſubordinantur primę. Sed in p ſe ſubordinatis, vt dictū eſt in 2.metaph.talis eſt ordo,quòd oēs ſimul concurrunt & cooperantur ad effectum, aliter nō ſeruaretur connexus cauſalitatis inter eas,ergo primum mouens cōcurrit actiuæ cum mouente proximo ad motum cœli,& præterea B.Th.in 12.metaph.exponens tex.44.loquens de motoribus corporum cœleſtium effectiuæ, & non in genere cauſæ finalis tantum, dicit ſic. Neceſſe eſt quòd ſupra ſphæram ſtellarum fixarum ſit alia circundans totum,quę reuoluit totum cœlum motum diurno. & hoc eſt primū mobile,quòd mouetur à primo motore ſm Ariſt.&c.

Quantum ad tertium principale inuenio multam difficultatem, qm̄ tam B.Th.quàm Comment.arbitrantur ſe loqui ſm mentem philoſophi,& tn̄ non concordant. Nam Comment.tenet hanc affirmatiuam, primum principium mouet primum cęlum vt agens motum immediate & vt finis,& hoc de mente philoſophi. Sed B.Th.tenet hāc negatiuam de mēte philoſophi,primum principium nō mouet cœlum immediate,ſed per intelligentiam mediam,ad quam primum principium comparatur vt obiectum amatum & intellectū, gratia cuius mouet. Tu igitur vt valeas defendat B.Th.& Scotū & Ant.And.qui in hoc concordant,ſic procedes. Primo, declarabis Comment.tenuiſſe partem negatiuam contra Iand. cuius rōnes ſolues ex doctrinā Comment. Secundo, pertractabis opinionem B.Th.in qua arguetur contra poſitionem Comment.Tertio,ſolues quædam dubia inſurgentia contra determinationem quam faciemus pro via Thomiſtica.

Quantum ad opinionem Comment. quòd tenuerit partẽ affirmatiuam probo, primo ex dicto B. Th. deinde ex dictis ipsius Comment. B. Th. in quæstionibus de spiritualibus creaturis art. 6. ad 10. argm̃ sic ait. Auerroës inuenitur in hoc variæ locutus in lib. de substantia orbis dixit, ꝙ idem est, quòd mouet corpora cœlestia, vt agens, & vt finis. Quòd quidem est valde erroneum, sic enim sequitur, quòd Deus sit anima primi cœli, secundùm quòd substantia quæ mouet primum cœlum, vt agens dicitur anima eius, & ratio qua hoc dixit est valde insufficiens. Quia. n. in substantijs separatis à materia est idem intellectus, & intellectum, extimauit ꝙ & sit idem desiderans, & desideratum. Quòd non est simile. Nam cognitio cuiuslibet rei fit sm̃ ꝙ cognitum est in cognoscente. Desiderium aũt fit secundùm conuersionem desiderantis ad rem desideratam, si autem bonum desideratum inesset desiderãti ex seipso, non competeret ei, quòd moueret ad consequendum bonum desideratum, vnde oportet dicere quòd bonum desideratum, quòd mouet vt finis, est aliud à desiderante, ꝙ mouet vt efficiens. Hæc B. Th. si ergo volumus sicut debemus, sustinere B. Th. quòd intellexerit Comment. cogimur tenere, quòd Comment. senserit vt diximus.

Præterea. De hoc habemus expressam eius sententiam in multis cõment. in 12. metaph. & omnibus pretermissis, aduerte quæ dicit in cõmento 44. Inquit. n. Quemadmodum primus princeps in ciuitatibus necesse est vt habeat actionem propriam, quæ est nobilissima actionum, & si non esset ocio sus, quam actionem intendunt per suam actionem oẽs qui sunt sub primo principe, sic est intelligendum de istis corporibus, cum suis formis à quibus mouentur, & de istis formis adinuicem. Ex quibus patet, ꝙ Cõment. vult, ꝙ primus princeps vniuersi, qui est Deus, habet propriam actionem quam intendunt, qui ei deseruiunt motores inferiores. Talis autẽ actio est motus diurnus, sicut patet per verba quæ premittit, inquit. n. ꝙ omnes intendunt hunc motum diurnum, qui est primi motoris actio, & principium aliarum actionum. Præterea habemus à Comment. in 12. metaph. in cõment. 48. ꝙ quælibet substantia abstracta mouet aliquod corpus celeste, alioquin esset superflua in vniuerso, & ociosa, & diminuta in

dispoſi

dispositione .i. imperfecta, & quia hoc s'm Comment. esset maximum inconueniens in prima substantia.i.in primo principio,quòd est omnium nobilissimum, sequitur ꝙ opinatus fuerit ipsum mouere effectiuæ immediate primum cœlum.

Verum quia Iand.in lib.12.in q.17.tenet oppositum,&dicit esse de mente Comment.quòd primum principium non mouet cœlum effectiuæ immediatę,sed mediante motore cōiuncto desiderante, & amante primum principium, ideo intendo soluere rationes suas.

Primo sic arguit.Præter mouens solum,vt amatum,& desideratum,debet esse aliud mouens, vt amans, & desiderans, quia mouens solum, vt amatum mouet tantum, vt finis, sed finis non mouet effectiuæ immediatę, sed est cuius gratia fit motus. Sed primum principium mouet tantum vt amatum, & desideratum secundùm philosophum,& Comment. in 12. metaph.tex. & commento 36. ergo necesse est ponere aliud mouens,vt amans, & desiderans, ergo primum principium non mouet cœlum immediate.

Ad hoc dr̃,ꝙ Comment. negaret minorem, illa .n. est ad mentem Auic. quem Comment. reprehendit in hoc 12. in cōmento 44. & licet philosophus,& Cōment. dicant,ꝙ primum mouet,vt amatum,& desideratum,non tñ dñt,ꝙ solũ, imò tenet Comment.ꝙ agens motum est finis motus. Præterea potest negari prima ꝓpositio ad mentem Cōment.qm̃ inter desiderans,&desideratum sufficit distinctio rõnis,nõ.n. inconuenit idem amare, & desiderare seipsum, vnde diceret Comment. ꝙ primum,vt amans, & desiderans seipsum mouet effectiuæ,vt amatum,& desideratum mouet,vt finis.

Secundo sic,omne ꝙ agit motum,agit pp nobilius se,per Arist.in 2.cęli tex.64.vbi dicit.Actio consistit in duabus sem per.s.cuius gratia,& ꝙ huius gratia .i. fine,& agente propter finem.Sed primum non potest habere nobilius se,cum sit optimum in natura, ergo non agit motum cœli immediate.

Ad hoc dicitur vt ad præcedens, quòd licet oẽ agens agat pp nobilius,non tamen est necesse inter ipsum,& illud nobilius esse distinctionem realem, sed sufficit distinctio formalis in rõne causalitatis,in qua datur maior, & minor nobilitas.Nam causalitas finis nobilior est causalitate efficien-

tis, vt declaratum est in lib.5. Ad argumentum, dico ad minorem, quòd licet primum non habeat nobilius distinctum realiter, tamen primum vt mouens effectiuæ habet seipsum vt mouet vt finis, sic responderet Comment.

Tertio sic, si primum moueret cœlū immediate, ergo moueret in non tpe, q̃ implicat, ꝯña probatur, supponatur primo, q̃ virtus maior mouet in minori tempore, vt probatum est in 8.physic. Tunc sic, virtus finita quanto maior tanto in minori tempore mouet, ergo si virtus infinita imediate mouet, mouebit in non tempus, qm̃ inter ipsam & quamcunq; aliam, nulla est proportio in maioritate virtutis, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quòd arguēs supponit falsum s. primū motorem esse virtutis infinitæ, quòd Comment. non concederet, vt declarabitur in q. de infinitate primi motoris, supponēdo ergo, quòd sit finitæ virtutis, consequentia nullam habet apparētiam, qm̃ inter primum motorem & alios inferiores datur proportio virtutis, si omnes sunt finiti, vnde sequitur, quòd omnes mouebunt in tempore, licet primum in minori tpe quàm omnes alij, propter maioritatem virtutis.

Quarto sic. Comment. vult in 8. physic. commento 79. & in 12. metaph. commento 41. q̃ primus motus sit à duplici motore, quorum vnus est finitæ motionis, & est anima existens in eo. Alter vero infinitæ motionis, & est motor non in materia. & ab illo motore est perpetuitas motionis, ergo non est immediate à primo principio.

Ad hoc dr̃, quòd illi duo motores non sunt duo distincti realiter, sed sunt vnus tm̃, qui tamen propter duplicem modum mouendi, potest dici duo formaliter, nam vt mouet effectiue, potest dici formaliter vnus, & mouēs vt finis, dicitur alter, & aduerte, quòd si Comment. intenderet, q̃ essent duo distincti realiter, sibi ipsi contradiceret, nam in 1. c. de substā tia orbis sic ait. Nō est dicēdum, quòd formę qbus mouent̄ corpa cœlestia, sint aliæ ab eis, ad quas mouētur, ecce quòd expresse dicit, non esse ponendos tales motores distinctos. s. vnū à quo mouent̄ effectiuæ, & alium ad quem vt ad finē mouentur, qm̃ ex doctrina sua omnis intelligentia agens motū est etiam finis motus. Vt ergo liberetur Comment. à cōtradictione, tenendum est in via sua, illos duos motores esse vnū rea

realiter,& duos formaliter,vt declarauimus. Hęc dixi,non vt vellens sequi viam Comment.quam reputo contra B. Th.vt declarabitur,sed vt manifestetur,ꝙ Iand.qui se commentistá profitetur,in hoc deuiat à Commentatore.

Quantùm ad opinionem B.Th.dico, quòd in tota sua doctrina tenet hanc conclusionem. Deus qui apud philosophū dicitur mouens primum, non mouet cœlum immediate, vt motor coniunctus & appropriatus. & hac tenet non solum secundùm veritatem, sed etiam de mente philosophi, contra Comment.hæc igitur probatur triplici ratione.

Prima sumitur ex 1.lib.contra gentes cap.13. & arguitur sic,si Deus mouet primum cœlum immediate, ergo est pars alicuius mouens seipsum,quod est falsum,consequentia probatur,quoniam non est maior ratio, quòd ex cœlo Saturni, & ex sua intelligentia applicata constituatur vnum mouens seipsum, ex octauo physicorum quàm ex primo cœlo,& primo principio, si ita applicatur, & appropriatur 1. cœlo, vt eius motor immediatus,sicut intelligentia Saturni cœlo Saturni,omne autem mouens seipsum distinguitur in partem mouentem &in partem motam ex 8 physicorum ergo Deus erit pars alicuius mouentis seipsum,falsitas autem consequētis probatur, si Deus esset pars alicuius mouentis seipsum, ergo esset mouens particulare,quia applicatum mobili particulari est mouens particulare, cōstat autem quòd primum cœlum est mobile particulare,cum sit hoc cœlum,ergo primum principium esset mouens particulare. Hoc autem est cōtra philosophum,quoniam apud ipsum est motor vniuersalis,à quo pendet cœlum, & natura, vt patet in 12.metaph. tex.38.Et intendit per cœlum & naturam mundum superiorem & inferiorem. Item apud philosophum vt patet in 12. metaph.tex.52.est illud bonum vniuersale,ad quòd respiciūt & ordinatur omnes partes vniuersi. ergo apud philosophū & veritatem non est mouens particulare adiectum alicui cœlo,sicut aliȩ intelligentiæ,sed absolutum, vt primum & vniuersale regens, ad quòd vt ad nobilius ceteræ intelligentiæ respiciunt, sicut visus est dicere Commentator.ipsa veritate deductus, & forte præter intentionem suam in capitulo 4. de substantia orbis, vbi inquit, & cum considerauit Aristot.

in virtutibus appetitiuis cœlestibus, inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipsis, hæc ille, si ergo virtutes appetitiue cœlestis quas constat esse intelligentias, mouentur ad aliqd' nobilius ipsis, constat quòd illud nobilius non est mouens particulare, nec coniunctum alicui determinato orbi.

Secũda, sumitur ex q. disputatis, de spiritualibus creaturis, quam adduximus in hac eadem quæstione, pertractantes opinionem Comment. vbi probat B.Th. quòd licet intellectus & intellectum possint esse idem, non tamen desiderans, & desideratum, cum igitur primum principium moueat, vt desideratum, non potest esse ille motor, qui mouet, vt desiderans, ergo non immediate mouet primum cœlum.

Tertia, ratio sumitur in expositione B.Th. in 12. metaph. in expositione tex. 36 vbi B.Th. sic inqt. Dicitur aũt primum mouens mouere, vt appetibile, qa motus cœli est pp ipsum, sicut pp finem causatus ab aliquo proximo mouente, quòd mouet pp primum mouens immobile, vt assimilet se ei. Tũc sic. Constat quòd nihil assimilatur sibi ipsi, qm importat relationem realem, quæ requirit extrema distincta realiter, vt pertractatum est in lib. 5. Sed motor cœli ideo mouet, vt assimiletur mouenti per modum appetibilis, ergo distinguitur realiter à mouenti tali, ergo primum principium quòd mouet, vt appetibile, non est mouens immediatum applicatum, sed mediante intelligentia, vnde solet dici, quòd mouet immediate immediatione virtutis, sed nõ immediatione suppositi.

Et aduerte, quòd hanc determinationem sequitur Ant. And. in 12. metaph. q. 2. Sed aduerte, quòd hanc determinationem tenet etiam de mente Comment. Sed in hoc non sequeris eum, quoniam supra determinauimus oppositum ex doctrina Comment. & soluimus rationis Ianduni.

Nunc vltimo soluenda sunt quædam dubia, quæ insurgũt contra determinationem factam ad mentem B. Th. Sed aduerte, quòd quędam fundantur in dictis Cõment. de quibus non curamus, qm cum determinauerimus B.Th. in hoc non concordare cum Comment. omnia dicta eius quibus tenet primum principium mouere cœlum immediate sunt neganda à Thomista, & qm Paul. Sonc. in 12. metaph. q. 32. tenet opinionem Comment. in hoc esse opinionem Aristot. ideo tenet

tenet de mente philosophi,& Comment.primum principiū mouere cœlum immediate effectiuæ, & vt finis, & quoniam B. Th. tenet oppositum, etiam de mente philosophi, aliter non reprobasset Comment.in q.de spiritualibus creaturis,vt supra allegauimus, ideo Paulus in hoc non defensat viam Thomisticam. Reliquum igitur est soluere dubia,quæ oriūtur ex dictis philosophi,& ex ratione quam formabimus.

Aduerte duo dicta philosophi, primum est in tex. 38. vbi inquit, latio enim prima mutationum huius autem quæ circulo,hac autem.s.latione circulari mouet hoc.i.primū mouens,quòd præmiserat mouere, vt amatum, ergo s̄m ipsum mouet,& effectiuæ,& vt finis,secundum est in tex.43.vbi,inquit, videmus autem præter vniuersi lationem simplicem, quam mouere dicimus potentiam hic existentem substantiam,& immobilem, vbi B. Th. exponens inquit,& hoc est primum mobile,quòd mouetur à primo motore secundùm Arist.Sed Auic.posuit &c.vsque ibi,esse ab eo, in quo dicto habetur expresse oppositum determinationis, etiam per expositionem B. Th. vnde videtur sibi contradicere.

R̄ndetur, scio quòd hoc est difficillimum argm̄ contra B. Th.tn̄ conabor soluere, ne sibi ipsi sit contrarius. Dico igr̄, quòd Auic. & Arist. in hoc concordant, quòd vterq; posuit motorem primum,mouere primum cœlum,vt amatum, & desideratum,& sic vt finis.Discordant aūt in hoc,quòd Auic. noluit cōcedere,primum motorem mouere aliquo modo effectiuæ,nec mediatę nec immediatę. Arist.autem vult,quòd ēt effectiuæ moueat,mediante tn̄ intelligentia desiderante.

Sed dices,ergo ita potest dici primus motor mouere omnes cœlos,sicut primum,& causare omnem motum cœlo℞, sicut motum diurnum, quoniam dat virtutem mouendi omnibus intelligentijs,& coagit illis,vt causa prima,quòd tamē est contra Arist.& B. Th. qui particulariter attribuunt motum diurnum primo motori.

Ad hoc,negatur cōsequentia,licet enim moueat omnes cœlos effectiuæ, vt causa prima coagens intelligentijs mouētibus,tamen excellentiori modo, et absolutæ denominatur motor primi cœli, qm̄ in motu diurno magis declaratur virtus sua,et qm̄ vniuersalius,et perfectius influit in intelligentia

tia applicata primo mobili, eo quòd nobilior est inter ceteras, vt dicemus.

Ratione autem sic arguitur, si primus motor non est applicatus cœlo, ergo philosophus nõ sufficienter numerauit, nec inuestigauit numerum substantiarum separatarum, qm̃ cum inuestiget talem numerum ex numero motuum orbiũ, & secundùm te, primus motor non mouet immediatæ vt applicatus, ergo philosophus non conduxit discursum, & inuestigationem suam vsque ad primum principium, ex ꝯñti, nõ conclusit sufficienter numerum entium separatorum.

Ad hoc r̃ndet Ant. And. in 12. q. 2. dicẽs, ꝙ qñ philosophus inuestigauit numeꝶ substantiaꝶ separataꝶ, non distinxit, inter motorem coniunctum, & motorem separatum, & sic v̄r in comparatione prætermisisse motorem primum separatũ. Sed hæc responsio non dignificat philosophum, ideo dico ẜm principia B. Th. quæ posui supra in q. 3. huius 12. ꝙ philosophus, per motum phys. non inuestigat, nisi intelligẽtias applicatas, & numeꝶ earum, per motum aũt metaph. qui est motus desiderij inuestigat, primum motorem vt finem vniuersalem, & optimum desideratum, nego ergo hanc ꝯñam, philosophus non inuestigauit primum motorem per motũ phys. ergo non inuestigauit sufficienter numerum substantiarum separatarum, quoniam illa inuestigatio facta ẜm pluritatem motuum, est solum de motoribus cõiunctis, in quorum ordine non continetur motor primus, sed supponitur, vt caput ordinis, sicut dux non continetur in ordine exercitus, sed est princeps, præsidens, & caput, in exercitu. Hæç de præsenti quæsito dicta sint, in quo dixi vt occurrere mihi potuit, & dedi saltem viam exercendi ingenij.

¶Quæstio 16. Si cœlum est animatum, & quõ.

Et ex hoc quidem apparet bene, hæc corpora esse animata, et quòd non habent de virtutibus animæ nisi intellectum, & virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco Comment. in cõmento 36 & B Th. in expositione tex 39. inquit & hoc quidem verum est secundùm opinionem Arist inquantum cœlum ponitur animatum anima intelligente, & desiderante.

IN

IN HAC q. quattuor agenda sunt. Primo, quid dicẽdum de animatione cœli secundùm philosophum, sequendo viam Comment. Secundo, quid dicendum de eodem, sequẽdo viam B.Th. Tertio, quid dicendum de eodem, sequendo viam Auic. Quarto, quid dicendum secundùm veritatem.

Quantum ad viam Comment. præpono duas distinctiones, deinde conclusiones responsiuas. Deinde soluentur quędam dubia insurgentia contra Comment.

Prima distinctio. Cœlum sumitur dupliciter. Primo, pro corpore cœli, circunscripto motore suo. Secundo, pro corpore cœli, & motore suo, quæ est intelligentia, ex quibus fit vnum aggregatum modo suo.

Secunda distinctio. Animatum dr̃ dupliciter. Primo, animatum anima inexistente, & informante, sicut vera forma informat materiam, quales sunt animæ animatorũ inferiorum. Secundo, animatum anima non informante, sed appropriata, & dãte motum, & coniungitur.n. secundùm motum, eo ꝙ est principium immediatum, & determinatum motus.

Prima cõclusio. Cœlum circũscripto motore, non est animatũ primo modo, hæc ꝓbatur, sic ſm doctrinam Cõment. Animatũ primo modo componitur ex vera m̃ã, quę est pars cõpositi, & vera forma, aĩa.n. in animato primo modò, est actus corporis, & tale animatũ est corpus organicũ, quòd ponit in diffinitione aĩæ. Sed cœlum non cõponitur in via Cõment. ex m̃ã, & forma, vt declarauimus in lib.8. nec est corpus organicũ ex 2 cœli cõment. 42. nulla.n. diuersitas partiũ est in cœlo, nisi ſm rarum, & densum, organicum aũt importat diuersitatẽ partium ſm cõpositionem, & cõplexionem, ergo cœlũ circũscripto motore, nõ est animatũ primo modo.

Secunda conclusio. Cœlum sumptum pro aggregato ex corpore cœli, & ꝓprio motore, nõ est animatum primo modo, probatur sic in via Cõment. animatum primo modo est gñabile, & corruptibile, cœlum non est generabile, & corruptibile, ex 1. cœli, ergo &c. Maior ꝓbatur, ex principijs suis, licet falsis, qm̃ tenet, ꝙ in quolibet aĩato primo modo anima est educta de potẽtia materiæ, ex q̃nti animatum est genitum, cuius gñatio est terminus alterationis. Hac de causa tenet animam humanam non esse formam informantem, &

dantem

dantem esse, vt declaratum est in 3. de anima. Quare &c.

Tertia conclusio. Cœlum sumptum secundo modo, est animatum secundo modo, in via Comment. sic probatur, secundum philosophum in 2. cœli tex. 7. sex differentiæ positionis, sunt in cœlo ergo est animatum, probatur consequentia, quia istæ positiones sunt propriæ animatorum, ergo &c. Præterea, quod habet intellectum & appetitum est animatum, quoniam ista sunt propria naturę viuę, sed secundum philosophum in lib. 12. metaph. tex. 36. in cœlo, quod mouetur à primo motore vt ab appetibili, oportet ponere intellectum, & appetitum, quòd enim mouetur ab appetibili appetens est, & illic dicit philosophus quòd principium appetitus est intelligentia, ergo in cœlo sumpto secundo modo est appetitus, & intellectus ex consequenti est animatum, non primo modo, vt probatum est, ergo secundo modo.

Sed contra hanc tertiam conclusionem insurgunt duo dubia in via Comment. Primum est, si cœlum non est animatum anima informante, sed tantum appropriata, ita quod intelligentia dicatur anima eius, ergo intelligentia mouens non intelligit motum cœli, & per consequens non mouet per intellectum, & appetitum, nec appetit mouere vt assimiletur primo motori, quæ omnia sunt contra ipsum Comment. in hoc 12. in comment. 36. vbi, inquit, & quod non habent de virtutibus animæ nisi intellectum, & virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco, & infra, inquit. Quapropter hoc mouens est intellectus. Consequentia autem probatur, quoniam apud Comment. nulla substantia separata intelligit indiuiduum, sed motus causatus ab intelligentia puta Saturni, & cœlum eius sunt quædam indiuidua, est enim hic motus, & hoc cœlum, ergo &c. Quòd autem apud Comment. nulla substantia abstracta intelligat indiuiduum, habetur expresse in lib. suo de somno, & vigilia, vbi sic inquit, & declaratum est in prima philosophia, quod istæ intelligentię abstractę intelligunt naturas vniuersales, & non dant nisi simile eius, quod habent, impossibile est vt dent intentionem indiuidualem omnino, cum non habent naturam comprehendendi intentionem particularem, & illæ formæ vniuersales non indiuiduantur, nisi propter materiam, & si intelligentiæ abstractę comprehenderent indiuiduum, tunc necessario essent materiales, hæc Comment. ex quibus patet, substantiam abstractam secundum opinionem suam non intelligere singulare.

Ad

Ad hoc dñt Comment. ꝙ licet intelligentia non cognoscat motum cœli,quem causat in particulari,cognoscit tñ in vniuersali,& ex ꝯñti reuolutiones particulares, ꝑm ꝙ includuntur in motu primo accepto ꝑm suum ambitum.Sed mihi vr̃ ꝙ illa cognitio in vniuersali nõ sufficiat,ad hoc quòd causet motũ ęternum per intellectum,& appetitum,nã appetẽs finem determinatum,& particularẽ necesse est, vt cognoscat determinatum medium,quo assequatur finem, aliter nõ magis hoc quàm illud eligeret mediũ. Cum igitur intelligẽtia appetat assimilari primo motori, vt in particulari cognito, necesse est vt cognoscat in particulari motum suum, vt medium ordinatũ ad finem suum desideratum.Et ideo vr̃ dicendum in via Cõment. ꝙ intelligentiá cognoscit motum, quẽ causat,vt est hic motus,non quidem ꝑ speciem motus,sed in essentia sua. Nam intelligentia cognoscens essentiam suam ꝑfecte cognoscit,ex ꝯñti oẽs proprios effectus, quoꝝ essentia sua est causa,& cũ sit causa effectiua motus æterni, cognoscit ipsum,vt effectum suum. Inde gradatim cognoscit cœlũ receptiuum sui motus. Inde cognoscit res inferiores ꝑ motum suum ꝑducibiles,tanquam effectus mediatos, & qñ arguitur ꝙ Cõment. negat intelligentiam abstractam cognoscere indiuiduum, dico ꝙ intendit intelligentiam nõ comprehẽdere indiuiduum ꝑ speciem propriam,species.n.primo repręsentatiua indiuidui sumitur sensu,& imaginatione,quę non sunt in intelligentia,cum sit extra magnitudinem.Et rõ quam adducit Cõment.in lib. suo de somno,&vigilia,declarat hanc fuisse mentem suam. Dicit.n.cum nõ hñt naturam apprehendentem intẽtionem particularem,constat aũt apud philosophum,& Cõment. naturam apprehensiua particularis intentionis esse sensum,quæ est potẽtia materialis,& ideo Comment.ibidem sic infert,si intelligentiæ abstractæ cõprehenderent indiuiduum,tũc necessario essent materiales.

Secundum dubium est. Qm̃ si cœlum circunscripto motore non est animatum,ergo est ignobilius formica,quoniam omne inanimatum est ignobilius animato ex 2. cœli commento 61. Hoc autem videtur repugnare cœlo, quoniam perpetuum nobilius est corruptibili.

Ad hoc Cõment. variæ rñdent. Mihi aũt vr̃ dicendum, ꝙ aliq

aliquod corpus potest esse nobilius alio dupliciter. Primo, quo ad gradum essendi, & sic concedo formicam esse nobiliorem cælo, qm̃ habet esse, & viuere, qui sunt duo gradus essendi. Secundo, quo ad modum essendi, qui modi sunt esse cõtingens esse, necessarium, esse corruptibili, esse perpetuũ, & sic dico cælũ esse nobilius quocunq; inferiori simplici, vel cõposito animato, vel inanimato, nam omnia inferiora corruptibilia sunt, cælum aũt habet esse necessarium perpetuũ, vnde dr̃ diuinum corpus ex 2. cæli tex. 1. Hæc dicta sint quo ad mentem Commentat. de animatione corpoꝝ cælestium.

Quantum ad mentem B. Th. loquendo ẜm Arist. inuenio diuersum modum loquendi, nam in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis art. 6. & in 1. parte q. 70. art. 3. tenet expressæ cum Auer. & dicit, non esse concedendum ẜm Arist. cælum esse animatum, nisi secũdo modo, veꝝ in 2. cõtra gent. cap. 70. probans contra Auer. ꝙ anima intellectiua sit forma corporis, expressę ꝑ totum illud cap. conatur declarare ex rõnibus Arist. cælum esse animatũ primo modo, & hãc fuisse mentem Arist. Vt igitur liberes B. Th. à contradictione, sequeris determinationẽ quam fecit in q. de spiritualibus creaturis, & in 1. parte, & dices, ꝙ qñ aliter conclusit in summa cõtra gentes, hoc nõ dixit quasi de facto sic sit, sed ꝙ nõ repugnaret principijs Arist. q̃n posset talis sensus elici ex dictis suis. Et id congruentissimæ fecit. Qm̃ Cõment. credit repugnare principijs Arist. substãtiam intellectualem informare materiã, Et B. Th. quasi exaggeratus voluit declarare id nõ repugnare, quasi sic arguẽs, non repugnat in via Arist. substãtiam intellectiuam informare corpus cæli, ergo pari rõne non repugnat animã intellectiuam informare corpus humanum. Si hanc rñsionem sequeris, liberabis B. Th. à cõtradictione, & nõ dissentient B. Th. & Cõment. in facto de animatione cæli, licet dissentiãt in hoc, qđ est nõ repugnare.

Quantum ad opinionem Auic. nota, ꝙ vt potest hri ex doctrina sua in 9. lib. suæ metaph. cap. 2. opinatus est cælum animatum primo modo, ita ꝙ negauit intelligentiã, quę est virtus intelligibilis, pura. i. extra magnitudinẽ, & materiam oĩno posse esse principiũ propinquum motus in cælo, vnde sic inq̃t, Dico ẽt ꝙ principium sui motus propinquum nõ

potest

poteſt eſſe virtus intelligibilis pura, quæ non variatur, nec imaginatur particularia, cum negauerit intelligẽtiam poſſe eſſe principium ꝓpinquum motus, coactus fuit ponere animam intellectiuam informãtem vt principium proximum, quòd ſe habet ad cœlũ, ſicut anima noſtra ad nos, vnde ſic inquit. Anima vero quæ mouet cœlũ, eſt ſicut iam notum eſt tibi, corporabilis, conuertibilis, variabilis, nec eſt ſpoliata à materia, cuius cõparatio ad cœlum, eſt ſicut cõparatio noſtrę animæ ad nos. Ratio aũt motiua apud Auic. fuit, q̃a arbitratus eſt, quòd intelligẽtia non cognoſcit ſingularia, cũ ſit libera ab omni magnitudine à materia indiuiduante, ſicut & dixit Cõment. in lib. ſuo de ſomno, & vigilia vt ſupra allegauimus, & q̃m neceſſe eſt motorem propinquum cœli intelligere motum, quẽ cauſat, & cœlum quòd mouet, quæ ſunt quædã ſingularia materialia, aliter non moueret, q̃m principium motionis in cœlo eſt cognitio, & appetitus, ideo credidit oportere cœlũ habere animam, in qua ſit intellectus cognoſcitiuus vniuerſaliũ, & imaginatiua cognoſcitiua ſingulariũ.

Sed hæc opinio nullum habet fundamentũ veritatis: nec ex ſenſu, nam falſum eſt intelligẽtiam non poſſe intelligere ſingularia, licet nõ per propriam ſpeciem, vt diximus ſoluentes primũ dubium motum contra Cõment. Item non põt cõuinci ex ſenſatis cœlũ eſſe animatum, niſi ex motu. Sed motus nõ cogit ponere animatum primo modo, ſed ſufficit ſecũdo modo, vt declarabitur infra. Item poſito quòd anima informãs eſſet in cœlo, adhuc nõ cognoſceret ſingulare ꝑ imaginatiuam, q̃m eſt potentia ſenſitiua, cuius organum eſt corpus elementatũ, quòd repugnat naturæ cœleſti, cognoſceret ergo intellectu, ſed ꝓp actum intelligendi non eſt neceſſe, quòd vniatur cęlo, vt forma, vt declarabitur, ergo opinio Auicẽnæ nullam habet euidentiam, ſed eſt mera imaginatio.

Quid aũt tenendum ſit ſm veritatem, dico quòd non eſt ponendũ animatum, niſi ſecũdo modo, q̃m modus aĩationis manifeſtaĩ nobis ex operatione aĩati. Nulla aũt operatio apparet in cœlo, ꝓp quã ſimus conuicti, ponere ip̃m animatũ primo modo. Nã ibi nõ ſunt ↄpationes vegetatiuæ, nec ſenſitiuę, q̃m vt declaratũ eſt in 2. de aĩa, req̃runt organũ conſurgẽs ex mixtione elemẽtoꝝ, cœlum aũt eſt corpus quintum,

forma dans esse cœlo, ita q̄ sit, ac si esset anima eius, & q̄m reputo id esse purum errorem, & s̄m philosophum, & s̄m veritatem, ideo sic procedendum est. Primo, ponentur duæ conclusiones responsiuæ. Secundo, soluentur quædam dubia.

Prima cōclusio, ex intelligentia, & cœlo non potest fieri vnum per informationem, sed t̄m per applicatiouem mouētis ad mobile. Hæc conclusio apud Commen. vr̄ manifesta, q̄m apud ipsum repugnat naturam intellectualē informare materiam, vnde negauit animam humanā esse formā dantē esse, aliter vt ipse opinatur, licet falsæ, esset gn̄abilis, & corruptibilis, & extensa ad extensionem materiæ, q̄a reciperetur in quanto, & t̄m indiuidualiter apprehēderet, quia sicut opinatur formam abstractam intelligere t̄m vniuersale, sic formā informantē materiam apprehendere t̄m indiuidualiter. Cum igitur Cōment. negauerit intellectiuum principium quo intelligimus posse informare materiam, multo magis intelligentiam, quæ & æterna, & impartibilis, & immaterialis, & abstracta, est ex sui natura. Pręterea, cū apud Cōment. in 2. cœli cōment. 3. omnis forma dans esse ei q̄ informat fatigetur in mouendo, sequitur intelligentiam nō posse mouere motum æternū regularem, & vniformem, q̄ est contra philosophum in 8. phys. Præterea. Cum apud Cōment. vt declaratum est supra Deus moueat primum cęlum immediate, sequitur q̄ posset informare primum cœlum, ex q̄nti non esset primum mouens omnino immobile, q̄m omne informans s̄m esse mobile est, aut per se, aut per accidens, nec esset purus actus, q̄m puro actui repugnat compositio, cum his, & ex his, hęc enim includunt potentialitatem, & imperfectionem. De mente aūt philosophi sic ꝓbatur, nulla virtus mouens t̄pe infinito est in magnitudine ex 8. phys. tex. 79. sed omnis intelligentia s̄m philosophum in 12. metaph. tex. 43. mouet t̄pe infinito, ergo non potest esse in magnitudine ꝑ informationem, sed t̄m per applicationem. Pręterea, oē informans magnitudinē est mobile, saltem per accidens s̄m sub̄am, q̄m si totum mouetur, necesse est, & partes moueri ad motū totius. Sed apud philosophum intelligētiæ sunt omnino immobiles s̄m substantiam suam, q̄m si mouerentur saltem ꝑ accn̄s, impossibile esset vt motum cōtinuum æternum mouerent ex 8. phys.

tex. 52. Dixi secundùm substantiam, quoniam non inconuenit intelligentias planetarum moueri non secundum se, sed ratione orbis sui. qui mouetur motu raptus ad motum primi mobilis.

Secunda cõclusio, secundum veritatem repugnat intelligentiæ informare corpus aut materiam dans esse ei, quòd informaret. probatur, nulla substantia integra. i. quæ cõtinet integritatem naturę debitæ suæ speciei est informatiua corporis aut materiæ, quoniam omne sic informatiuum est pars constitutiua alicuius tertij, ex quibus non est natura integra, sed partialis. Constat autem apud recte sentientes, quòd intelligentiæ sunt substantiæ integræ, & complete in specie sua, ergo &c.

Præterea. Oés intelligentiæ supergrediuntur ordinem totius naturæ corporeæ, vnde dicuntur diuinæ substantiæ, & diuinæ mentes, ergo non sunt informatiuæ corporum aut materiæ.

Præterea. Illa vnio, & informatio esset frustra quoniam non est necessaria propter motum, vt declaratum est supra, nec propter intelligere, vt etiam declaratum est in q. præcedenti, ergo &c. Præterea hoc non est dignificare illas diuinas substantias, sed potius vilificare, quod tamen non est simile de anima humana, quoniam cum sit forma, est ex natura sua vnibilis materiæ. Quare &c.

Sed cõtra primam cõclusionem insurgunt dubia ex dictis Cõment. nam in 2. cap. de substantia orbis dicit, quòd cœlũ indiget mouente ipsum in loco, & virtute quæ non sit corpus (nec virtus in corpore) ad largiendum sibi permanentiã æternam, & motum æternum. Sed permanentia cœli est esse cœli, ergo illa virtus quæ est ipsa intelligentia dat esse cœlo, ex consequenti est forma cœli.

Ad hoc dicitur, quod dare permanentiam põt intelligi dupliciter. Primo, formaliter. Secundo, cõseruatiuæ. Cõment. intendit secũdo modo, & nõ primo. Tenet. n. quod corpora cœlestia habent causam cõseruantem. i. virtutẽ primi princ. à quo pendent in genere causæ finalis, vtrum autem ab eo sint effectiuæ secundum Cõmẽt. quæremus infra, quando quæremus si primum est causa productiua omnium. Dare autem permanentiã, & esse cõseruatiuæ nõ cõuenit formæ, sed potius agenti, vel causæ quæ habet modum agentis. Nõ ergo ex dicto Cõment. potest cõcludi, intelligentiã esse informantẽ cœlũ, sed potius conseruantem, quod tamen potius verificatur de virtute primi princ. quàm de alia intelligentia.

Secun

Secundo,philosophus,& Comment.in 12.metaph.tex. & cōment.36.attribuunt cœlo intelligere,&velle,qui sunt effe ctus formales intelligētiæ,ergo intelligētia est forma cœli.

Ad hoc dicitur, ꝙ cœlum illic sumitur (vt dictum est supra) ꝓ congregato ex cœlesti corpore,& intelligentia, & dictum philosophi non verificatur ratione congregati, sicut dicimus,quòd sentire est actus,non solius animæ, sed coniuncti,sed ratione intelligentiæ sibi vnitæ,& appropriatæ.

Tertio dicit Comment.in 2.cœli comment.3.ꝙ ex intelligentia,& orbe fit verius vnum,quàm ex materia,& forma, hoc autem non esset, nisi quia intelligentia est nobilior forma cœli,quàm forma recepta in materia,ergo &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ dictum Cōment. sic habet intelligi, ex intelligentia,&orbe fit magis.i.nobilius vnum,quàm ex materia,& forma,nō quia fiat magis vnum per se,sed quia fit aggregatum incorruptibile,quòd nō fit ex materia , & forma . Arbitratur .n. omne compositum ex materia, & forma esse corruptibile,vt declarauimus in 8.lib. & ideo negauit materiam,quæ est ens in pura potentia, esse in cœlo .

Quarto,si intelligentia non est forma,ergo hæc est falsa , corpora cœlestia mouentur, quia intelligunt,quam tñ concedit philosophus,& Comment.in 12.metaph.tex.& cōmento 36. Consequentia ꝓbatur, quia nullum ex assistentibus aggregatum denominatur operari operatione conuenienti alteri assistentium,stultum.n.esset dicere, discipulum intelligere quia magister sibi assistit, sed ideo intelligit, quia inest sibi anima intellectiua,qua intelligit . Si igitur intelligentia non est forma cœli,sed tantum assistens,falsum est dicere,cęlum intelligit, quia intelligentia assistens intelligit.

Ad hoc dicitur in via Commentat.quòd consequentia est falsa . Ad probationem Comment.negaret assumptum. Nā in via sua erronea dicitur,Sortes intelligere,quia intellectus qui est vnus omnium hominum,& non est forma dans esse, sed copulata intelligit .

Contra secundam cōclusionem arguitur sic, si intelligentiæ repugnat esse forma corporis,aut materię,hoc est,vel qa est natura intellectualis,vel quia subsistens, vel quia differēs specie ab anima,vel qa est quid cōpletum in specie,ideo non

potest esse pars speciei. Sed primum non obstet, aliter intelle ctiua non posset esse forma corporis. Nō secūdum, aliter ani ma separata nō esset natura vnibilis materiæ. Non tertium, quia anima equi differt specie ab anima hois, & tñ est forma materiæ. Nō quartum, quia posito ꝙ intelligentia esset for ma corporis puta cœli, adhuc nō esset pars alicuius speciei, quia non resultaret ex intelligentia, & cœlo aliqua ʒ. natura per se vna, & ꝑfecta in specie, cuius pars formalis esset intel ligentia. Nam esse partem speciei non cōuenit nisi formæ, quæ est cōplementum materiæ, & terminus gñationis, forma aút quæ est largiens vltimas perfectiones .i. operationes ei, cuius est forma, & non est finis gñationis, non est necesse, ꝙ sit pars speciei, sed potest esse quid completum in specie. Talis autem esset intelligentia, posito quòd sit forma corporis.

Ad hoc dicitur, ꝙ est ꝑꝑ quartum. Ad improbationem di co, ꝙ loquendo de forma propriæ informatiua, & vera informatione, & vera materia informabili, est inintelligibile quin sit pars, & quin ex ea, & materia cōsurgat noua species, nec valet distinctio de forma data, qm̄ in vera philosophia, forma est quæ dat esse aut substantiale, si est substātialis, aut accidētale si est accidentalis, ex ꝯñti est terminus gñationis. Sumere autem aliquid, vt dat vltimas perfectiones, non est esse propriæ formam informantem, sed æquiuocæ, & impro priæ, non enim est loqui ad intentionem conclusionis nostræ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 18. Si in primo principio est delectatio, & vita excellentissimo modo.

IN HAC quæstione non cadit multa difficultas. Totū est scire declarare causas, vnde prouenit delectatio, & scire radicem ac gradus vitæ. Tu igitur. Primo, declarabis causas delectationis, deinde pones conclusiones responsiuas. Secundo, inuestigabis radicem primam, qua dicitur aliquid viuere, & iuxta illam assignabis gradus vitę, secundùm excellentiam minorem, & maiorem, deinde pones conclusionem responsi uam de excellentia vitæ in primo principio.

Quantum ad causas delectationis aduerte, ſm doctrinam Auic. in lib. 8. suæ metaph. cap. 7. ꝙ sunt duæ partiales, ita ꝙ neutra sufficit, sed necesse est vt vtraque concurrat, ita ꝙ con iunctæ

iunctæ faciunt vnam sufficientem. Prima, est coniunctio alicuius conuenientis, sicut qñ dulcis cantus peruenit ad auditum. Proportionata lux ad oculum, suauis cibus ad gustū. Ex opposito, causa tristitiæ est, vnio disconuenientis, vt caliditas, vel frigiditas intemperata vnita tactui. Cibus amarus gustui. Secunda, est apprehensio, & cognitio talis conuenientis. Nam si aīal dormit dato q sibi vniatur res conueniēs, nisi illud agnoscat, & vt conueniens, & vt vnitum, vel positum in facultate sua, & in suo placito, non delectatur, ppea dicit philosophus in 12. metaph. tex. 39. q voluptas est actio, vbi inqt Comment. comment. 39. Causa voluptatis est cōprehensio. Ex opposito apprehēsio discōuenientis vniti ipsi aīali, est causa tristitiæ. Ex qbus corollariæ sequitur, q gradus delectationis sumūtur penes gradus bonitatis, & perfectionis, & pulchritudinis, & vnionis, & apprehēsionis, in obiecto delectabili, & cōuenienti, ita quòd si parua sit bonitas, & pfectio obiecti, & parua vnio, & parua apprehensio saltē, extimatiua parua est delectatio. Secundum aūt quòd illa maiorantur, & delectatio similiter. Si aūt sint in maximo gradu, & delectatio erit maxima. Vnde inquit Auic. in lib. 9. suæ metaph. cap. 7. Cuius pfectio est nobilior, & maior, & diuturnior, & vicinior, & præparatio, & cuius actio est perfectior, & apprehēsio est in se fortior, illius delectatio erit excellentior, & gloriosior.

Sed aduerte, quòd licet delectatio ſm famositatem sit nobis manifesta magis, & prius ſm sensum, tñ non in solo sensu stat delectatio, imò nobiliori modo est in bono in materiali, & in apprehensione intellectiua, simul cum virtute intellectuali desideratiua, qm̄ bonitas, & perfectio rei immaterialis maior est, & coniunctio intimior, & apprehensio intellectiua nobilior, & voluntas est appetitus excellentior, q̄ appetitus sensitiuus, vnde inqt Auic. vbi supra. Oportet vt scias quòd apprehēsio qua intelligēs apprehendit intellectum, fortior est, quàm apprehensio, qua sentiens apprehendit sensatum, quia est intellectus, qui intelligit, & apprehendit qdqd potest spoliari ab aliquo, & mutari cum eo, & apprehendit illud inquātum est ipsum, & non id quòd apparet de eo. Nō est aūt sic sensus sensato. Igitur delectatio quæ est nobis de hoc, quòd intelligimus conueniens magis est, quàm ea qua

ſentimus cōueniens, ita quòd nō eſt comparatio inter illas.

Prima concluſio. Intelligentiæ mouentes cœlos intelligentes,& deſiderantes,ſiue amantes primum principium,maxime,& inceſſanter delectantur ꝓbatur. Primum principiū ꝙ eſt nobiliſſimum, & optimum, & maxime ꝑfectiuum eis intime coniungitur intellectu,aliter eo ꝙ intelligunt ipſum intellectione clariſſima,& certiſſima, quia non per ſpeciem mediam,ſed per eſſentiam ſuam cōiungitur illis,& cōtinuæ, quia ſicut cōtinuæ mouent, ſic cōtinuæ intelligunt primum principium, ergo maxime, & inceſſanter delectantur in eo. Cōſequentia patet ex cauſis adductis, quibus oritur delectatio. Et eadem cōcluſio confirmātur per Auic. in lib. 9. ſuæ metaph.cap.7. vbi inquit. Prudēs homo nō putet,quòd omnis delectatio eſt ſicut delectatio aſini,&ꝙ prima principia.i. intelligētiæ quę ſunt proxima,id eſt vnita dn̄o ſeculorum careāt oī delectatione, & gaudio, & ꝙ ꝓpria pulchritudo dn̄i ſeculorum,quæ eſt ei in regno ſuo,& ſua virtus,quæ eſt infinita, nō ſit ei in vltimo nobilitatis,& excellētiæ, & ſuauitatis,ſed extollēdo eum vocamus hæc, delectationem impropriæ.Sed quę cōparatio poteſt eſſe ſuperioꝝ ad hæc vilia &c.

Secūda cōcluſio. Primum principium in ſeipſo maximæ ac mirabiliſſimæ delectatur,amatq́. ſeipſum inenarrabiliter, probatur. Primum principium eſt bonitas, & perfectio, & pulchritudo infinita,& infinitæ ſe intelligit,& nō ſolum vnitur ſuæ bonitati, ſed eſt ſua infinita bonitas, ergo delectatio ſua eſt infinita, & amor ſui inenarrabilis. Cōſequētia patet ex cauſis generātibus delectationē,& amorem. Et hæc ꝯcluſio cōfirmatur per Auic.in 8.lib.ſuę metaph.cap.7. Sic.n.inquit. Qm̄ delectatio nō eſt niſi apprehēſio cōuenietis,ſm ꝙ eſt cōueniēs, vnde ſenſibilis delectatio eſt ſenſibilitas cōueniētis, & intelligibilis eſt vt intelligat cōueniēs, igitur primus eſt excellentior apprehēſor, cum excellētiore apprehenſione excellētioris apprehenſi,& ideo eſt excellētior delectator,cum excellentiori delectatione in excellentiori delectato, & hoc eſt in quo nihil poteſt ei comparari, hæc Auic.

Quātum ad vitam,vtrum ſit in primo principio fœliciſſimæ inueſtigādum eſt primo, quid ſit vita, vel viuere, & vnde hāt aliqua,quòd dicātur viuere. Aduerte igitᷓ, vt notauimus

in

in epitomi nostra, super lib. de morte, & vita in paruis naturalibus, quod vita dupliciter cõsiderari potest, primo vt inuenitur in viuẽtibus inferioribus, quę ꝓprię dr̃ vita naturalis corruptibilis, & sic diffinitur ab Arist. in lib. de morte, & vita, vita est mãsio nutritiuæ animæ cum calido sibi ꝓportionali. Quæ diffinitio quõ intelligẽda sit, iam declarauimus in epitomi nostra, in lib. de morte, & vita tractatu vnico cap. 1. videtu, secũdo cõsideratur vita absolutæ, & tũc vita est existentia, vel operatio naturæ mouẽtis seipsam in operationem, sumẽdo motum nõ solum physicæ, sed etiam metaphysicæ, prout intelligere, velle, appetere, dñr motus, qui est actus perfecti. Nam viuẽtia primo distinguũtur à nõ viuẽtibus, quia in nõ viuentibus non apparet principium actiuum sui motus, sed potius mouẽtur ab extrinseco princ. in viuẽtibus autem principium actiuum sui motus est intrinsecum, ideo dicũtur viuẽtia mouere seipsa aliqua specie motus, siue physici, siue metaphys. Cum igitur vnumquodque dicatur viuẽs, inquãtum mouet seipsum, sequitur quòd prima radix vitæ sit mouere seipsum, & vbi motus suijpsius minus pẽdet ab extrinseco, & talis motus sit nobilior vita, quoque erit nobilior, & quoniã motus metaphysicus, eo quòd est actus perfecti, nobilior est motu physico, qui est actus imperfecti, ideo sequitur, quod entia metaphysicalia, id est diuina quales sunt intelligentiæ, & primum principium, in quibus sunt motus metaphysici, & mouẽt se tali motu, lõge nobiliorem vitam habeãt, quàm viuẽtia naturalia, vnde inquit philosophus in 2. de cœlo tex. 100. Vita est illic semper permanẽs, perpetua, secũdùm perpetuitatem seculi seculorum, quòd nõ finitur, neq; destruitur, & est vita nobilissima. Ex his ergo ponitur cõclusio responsiua.

Licet intelligẽtiæ habeãt vitam nobilissimam, & sibi sufficiẽtissimam, tamẽ primum principium incomparabiliter fœlicissimam habet vitam. Quòd intelligẽtiæ habeãt vitam nobilissimam patet, qm̃ eorum vita est esse immateriale, intellectuale, perpetuum, inalterabile, & est earũ intellectio qua intelligunt se, & primum principium, & amant, & desiderãt, habentque primum principium, vt bonum, optimum, sibi intime vnitum, qua vnione vnitur res intellecta intellectui, & amata amanti, quæ vtique non est vnio per contactum,

ſed per penetrationem modo nobis indicibili. Cum igitur eſſe earum ſit nobiliſſimum,& earũ intellectio, & dilectio, & vnio cum primo principio ſit nobiliſſima, ſequitur eorum vitã eſſe nobiliſſimam, ſufficientiſſimam aũt habent, quoniam cõtinua, ꝑpetua, intranſmutabilis, nõ indigens aliquo corporeo, ex poſſeſſione ꝑfectiſſimi boni, cui immutabiliter inhærent. Quòd aũt primum principium incõparabiliter fęliciſſimam vitã habeat, ꝓbatur, ex eo quòd vita ſua nõ pendet ex alio, ſed ineſt ſibi à ſe, ſicut & eſſe, in quolibet aũt creato vita ſua ſicut & eſſe indiget cõſeruari à primo principio. Item primum principium eſt ſua vita, in quolibet aũt alio, actio ſua vitalis nõ eſt ſubſtãtia ſua. Item ſicut eſſe primi principij eſt infinitæ perfectũ, ſic & ſua vita, in quolibet aũt alio viuente, ſicut eſſe eſt limitatæ perfectionis, ſic & vita, ſolum ergo primũ principium habet vitam ſufficientiſſimam incomparabiliter. Propterea cõcluſit philoſophus in lib. 12. tex. 39. quòd Deus habet vitã optimam abſolutæ, & Cõment. dicit quòd habet vitã in fine nobilitatis. Hęc de preſenti q̃ſito dicta ſint.

¶Quæſtio 19. Si diſpoſitiones Dei, quas dicimus perfectiones diuinas, diſtinguuntur realiter, vel ſolum ratione.

Eſt igitur vnus Deus ſapiens, & hoc putauerunt antiqui &c. Comment. in commento 39.

IN HAC q. antequam veniamus ad reſolutionẽ aduerte, quòd apud theologos eſt famoſa, & dr̃ q. de diſtinctione diuinoꝝ attributoꝝ. Quantum ergo ſpectat ad metaphyſicũ qui tenet omnimodam ſimplicitatem in Deo, cum ſit puriſſimus actus, & tñ oẽs has propoſitiones recipit, vt veriſſimas, Deus eſt viuens, Deus eſt intelligens, Deus eſt ſapiens, Deus eſt primum principium, declarandum eſt, ſi hæc plura prædicata ſunt omnino idem in Deo, vel diſtinguãtur, & quo modo. Tu igitur ſic ꝓcedes. Primo, declarandum eſt, quòd hæc quatuor. Diſpoſitio, ſm Cõment. Proprietas, ſm Auic. deſignatio, ſecũdùm Algazel. Attributum, ſecundùm Theol. ſignificat in Deo perfectionẽ ſimpliciter, ita quòd nõ ſolũ voces, & cõceptus attribuuntur Deo, ſed, & eoꝝ ſignificata ſunt perfectiſſime in Deo. Secũdo, manifeſtandum eſt, ſi ſecũdùm viam Com. & B. Th. inter has diuinas perfectiones aliqua diſtinctio

ſtinctio ſeruari poteſt. Tertio, pertractanda eſt via Scoti, in quo cõcordat vel diſcordat à via noſtra. Quarto, ſoluetur dubium inſurgẽs contra determinationem, quã acturi ſumus.

Quantum ad primum aduerte, quòd ſi intellectus noſter qñ componens format hanc propoſitionem de Deo. Deus eſt ſapiens, intenderet attribuere ſibi ſolum nomen, vel cõceptum, et non rem quę eſt ſapientia, ergo non oẽs perfectiones exiſtentes in latitudine, et poſſibiles eſſe, eſſent in Deo. Hoc aũt repugnat veræ philoſophiæ, qm̃ Deus non eſſet qd optimum abſolutæ, nec perfectus per hyperbolem, cuius oppoſitum ſenſit philoſophus in 5. metaph. cap. de perfecto, vbi et Cõment. dicit, hanc eſſe diſpoſitionem. i. proprietatẽ primi principij, quòd nihil imperfectũ inueniatur in eo, et nihil nobilitatus extra in vnoquoque gñe deficiat ei, ergo quæcunque perfectio importatur ꝑ hęc nomina, ſapiẽtia, bonitas, iuſtitia, intellectus, volũtas, &c. inuenitur in Deo, vnde falſum eſt dicere, Deũ nõ alia rõne dici bonũ, niſi q a eſt cauſa bonitatis in creatura, ſimiliter ſapiẽtẽ, iuſtũ &c. imò q a bonus eſt, bonitatẽ ſuã cõicat creaturę, idẽ dico de alijs ꝑfectionibus.

Quantum ad ſecundum, pono duas concluſiones, quæ ſunt ad mentem philoſophi, & Comment. & B. Th. & Auic. in 8. lib. ſuæ metaph.

Prima concluſio. Ille diſpoſitiones non diſtinguuntur realiter ab eſſentiæ primi principij, nec inter ſe, imò idẽtice vna eſt altera, ꝓbatur, vbi ſunt plura entia realia abſoluta diſtincta realiter, ibi eſt cõpoſitio realis, quia non eſt intelligibile, ꝙ plura conueniant in vno abſoluta, & diſtincta realiter, ab eo in quo ſunt, & inter ſe, q n ſit ibi cõpoſitio, aut ex eis, aut cũ his. Sed primo principio repugnat oĩs cõpoſitio realis, qm̃ iam nõ eſſet primũ ens, oẽ. n. cõpoſitum poſterius eſt ſuis cõponẽtibus. Hæc cõcluſio eſt ad literã de mente Com̃. in 12. in cõment. 39. vbi ſæpe replicat, ꝙ in abſtractis diſpoſitio, & diſpoſitũ. i. ꝑfectio, & res cui ineſt ꝑfectio, ſunt idẽ, & in fine cõment. inquit. Multiplicitas igr̃ in Deo nõ eſt, niſi in intellectu dr̃a, & non ineſſe. i. diuinæ diſpoſitiones in Deo non differunt ſm rem, ſed ſm intellectum, vt dicemus infra, eandẽ tenet Auic. in 8. ſuæ metaph. cap. 7. vbi, inquit, nulla harum. ſ. diſpoſitionum facit in eſſentia primi debere eſſe

multit

multitudinem vllo modo, nec variationem. Et in hac conclusione omnes rectæ sentientes de Deo conueniunt.

Secũda conclusio, licet sint idem realiter cum substantia primi principij, & inter se, tamen distinguũtur formaliter, & ratione. Hanc sic intelligo, distinguũtur ratione, quoniam intellectus aliam rationem format de sapientia Dei, aliam de bonitate, aliam de iustitia, vnde nõ seinuicem includunt in primo modo per se. Probatur, cum sint idem realiter, si etiam sunt idem ratione, ergo sunt synonima, ergo est nugatio, dicere Deus iustus, sapiens, potens. Nullus autem recte sentiẽs concedit hãc nugationem, ergo distinguũtur formaliter, & ratione. Hæc cõclusio est de mẽte Commẽt. in 12. in commẽt. 39. vbi inquit, in eis quę sunt formę, nõ in materia, dispositio, & dispositum reducũtur ad vnum inesse. i. sunt idẽ secũdum rem, & duo in cõsideratione. i. apud intellectum cõsiderãtem, (& infra.) Dispositio, & dispositum vnum erũt in prædicatione, quia, scilicet vnum prædicatur de altero idẽticæ, & duo in intẽtione, & iam præmiserat in eodẽ commẽto, quòd nõ significat idem omnibus modis, sicut noĩa synonima, ergo ꝭm ipsum distinguũtur ratione modo pręexposito.

Sed dicet aliquis, cum sint idem realiter, quę est necessitas formandi distinctas rationes de illis. Item dicet. An ista diuersitas rationum, proueniat solum ex parte nostri intellectus, vel ex parte diuinæ substantiæ. Item posito quòd etiã ex parte diuinæ substantiæ, quære si diuina substantia fundãs vnam rationem, puta rationem sapientiæ distinguitur à seipsa, vt fundat rationem iustitiæ.

Rñdetur ad primum, & dico, ꝙ necessitas illa ꝓuenit ex ꝑfectione omnimoda, & vniuersali diuinæ essentiæ, qm̃ cum sit perfectissima est sufficientissima ad fundandum distinctas rationes, & illis correspondere. Prouenit etiam, ex limitatione, & debilitate nostri intellectus, eo quòd nõ potest vnico conceptu sufficienter explicare perfectionem diuinam, nisi quodammodo particularizando eam per distinctas rationes.

Rñdetur ad secũdum, & dico, ꝙ pluralitas rõnum quæ formãtur de eadem re, ꝓuenit aliqñ ex parte intellectus tm̃, vt qñ comparat idem sibijpsi dicens. Sortes est sortes, nam sortes vt subiectum distinguitur rõne solum, ꝑ opus intellectus

collatiui, à sorte vt est prædicatum, aliqñ aũt res ipsa est fundamẽtum distinctarũ rõnũ, ꝑut diuersimode cõsiderata diuersis rõnibus corrñdet. Sicut idẽ pũctus diuersimode ꝯsideratus fundat rõnem principij, & finis. Et hæc dr̃ distinctio rõnis ex parte rei, quam Scotistæ vidẽtur appellare distinctionem ex natura rei. Ad propositum dico, ꝙ pluralitas rõnum quę formantur de perfectionibus diuinis, prouenit nõ solum ex parte nostri intellectus, sed ẽt ex parte rei, qm̃ diuina cõsiderata vt principium intelligendi fundat conceptum intellectus, & considerata, vt principium volendi, fundat conceptum voluntatis. Idem intellige de alijs perfectionibus.

Rñdetur ad tertium, & dico, ꝙ nulla distĩõ actualis ponitur in diuina essentia, quãtumcunque correspõdeat distinctis cõceptibus formatis ab intellectu nostro de diuinis perfectionibus, qm̃ cum tali distinctione absolutorum nõ possemus saluare omnimodam simplicitatem diuinę essentiæ. Potest aũt dici, distingui à seipsa fundamẽtaliter, & correspõdenter. Sicut ẽt diximus in lib. 5. agẽtes de distĩõne prędicamẽtorũ, ꝙ sumũtur à distinctis modis essendi, nõ quidem qui sint actualiter in eadem re, sed correspõdenter, ꝑut vna res corrñdens vni conceptui dr̃ hr̃e vnum modum essendi, prout aũt correspõdet alteri cõceptui, habet alium modum, & dedimus exẽplum de motu, vt fundat conceptum actionis, & passionis.

In his stat summa opinionis Thomisticæ, & Comment. de distinctione diuinarum perfectionum, cum qua, an concordet via Scoti videmus in sequentibus.

Quãtum ad tertium, vt resolute habeatur via Scoti, tria agenda. Primo, ponẽtur omnia gña distinctionum, quæ solẽt esse famosæ apud Scotistas. Secũdo, ex eis manifestabimus cõcordiam, vel discordiam inter B. Th. & Scot. Tertio, vnico verbo soluentur quædam præcipua argumenta Scoti.

Circa gña distinctionum Scotistarum aduerte, ꝙ vt extraxi ex tract. formalitatum Stephani Burlifer, sunt septem.

Prima distinctio rationis, & est illa, quę fit per intellectum collatiuum pręcisæ, vt sortes est sortes. Nam sortes in prædicato differt rõne à seipso posito in subiecto. Dico aũt præcisæ, quoniam ibi non accipitur distinctio rationis, quæ proueniat ex parte rei ratiocinabilis, sed quæ ex solum ex

parte

parte intellectus ratiocinantis. Nam distinctio rõnis ex parte rei idem est, quòd distinctio ex natura rei. Hæc Stephanus.

Secunda, dr̃ distinctio ex natura rei, & est illa, quæ est inter duo extrema, de q̃bus prędicata contradictoria pñt verificari præter oẽ opus intellectus, sic distinguunt totum, & partes. Nam totum est cõstitutum, partes nõ sunt constitutæ. Partes sunt constituentes, & totum nõ est constituens. Sic distinguũtur genus, & dr̃ia, qm̃ genus diuiditur dr̃ijs, dr̃iæ aũt non diuiduntur differentijs, ergo de eis verificantur prædicata contradictoria, ex consequenti distinguuntur ex natura rei.

Tertia, dicitur distinctio formalis, & est qñ aliqua duo nõ se mutuo includunt in primo modo per se, vt passio, & subiectum, actio & passio, genus & differentia.

Quarta, dr̃ distinctio realis, quę est inter quæcunque, quorum vnum potest ab altero separari, vt materia, & forma, ad mentem Scoti, subiectum & accidens commune.

Quinta, dicitur distinctio essentialis, quæ est inter duas essentias, quę ꝑ aliquam potentiam pñt abinuicem separari, vt sortes, & albedo, & nota ꝙ licet in creatis quæcunque distinguuntur realiter distinguantur essentialiter, non tñ in Deo ſm theologos, nam hæc est vera pater & filius distinguuntur realiter, non tamen essentialiter, qm̃ distinctio essentialis est per absoluta, quæ non cadit in Deo, cũ sit omnino simplex.

Sexta, dr̃ distinctio se totis subiectiuę, & est qñ duo extrema sunt distincta realiter, & actu existunt, & tñ non pñt conuenire in vno aliquo subiecto, vt duo indiuidua eiusdẽ speciei, & quæcunq; oppositionẽ hñt adinuicem, ita ꝙ non pñt eidẽ simul inesse. Hæc tñ distĩo est alia à distĩone reali, qa in illa nõ requiritur separatio actualis, sed sufficit potẽtialis, in hac vero req̃ritur separatio actualis, vnde aĩa, & corpus non distinguuntur hac distinctione, qa conueniunt in vno cõposito, distinguũtur tñ realiter, quia sunt abinuicem separabilia.

Septima, dr̃ se totis obiectiuæ, & est qñ duo extrema non conueniunt in aliquo vno conceptu reali q̃dditatiuæ, vt duæ vltima differentiæ, quæ sunt primo diuersa, ens & non ens, & secundùm viam Thom. Deus & creatura, substantia & accidens, quæ in nullo conceptu reali vniuoco conueniunt. Hæc est summa distinctionum secundùm mentem Scoti.

Quant

Quantum ad concordiam vel discordiam inter Scot.& B. Th.aduerte,ꝙ potius stat in terminis quàm in sensu,nam arbitratur Scotus perfectiones diuinas,non distingui realiter, qm̄ sunt abinuicem,& à Dei substantia inseparabiles, nec essentialiter,nec alijs distinctionibus sequentis, qm̄ supponūt distinctionem realem. Sed distinguuntur rōne ex parte intellectus,quæ prima species distinctionis. Quia intellectus de vnaquaque potest formare ꝓprium conceptum, sed non tm̄ ratione ex parte intellectus,imò & ex natura rei, quæ est species,secunda distinctionis,nam sumptis duabus perfectionibus diuinis puta intellectu, & voluntate de eis verificantur prædicata contradictoria, nam de intellectu verum est dicere,ꝙ intelligit,& de voluntate,verum est dicere,quòd non intelligit,ergo distinguuntur ex natura rei, & distinguuntur distinctione formali, quæ est tertia species distinctionis, qm̄ vna perfectio non prædicatur de alia in primo modo per se formaliter,sed identicæ,vnde nec intellectus est voluntas formaliter,nec econuerso.

Hæc est summa opinionis Scoti, Cum qua concordat in sensu via B.Th.Nam qn̄ dicit B.Th.quòd distinguuntur ratione ex parte intellectus, & ex parte rei, comprehendit sub primo distinctionem rationis secundùm Scotum,& sub secūdo distinctionem ex natura rei,& ꝑpea dixit,Steph. ꝙ distinctio rationis ex parte rei ratiocinabilis,est eadem cum distinctione ex natura rei.Patet ergo,quòd non differunt in sensu.

Quantum ad solutionem argumentorum Scoti non laborabis, qm̄ sicut concludunt quòd perfectiones diuinæ distinguuntur plusquam ratione ex parte intellectus, sic & nos cōcedimus,& quando concludunt quòd distinguuntur ex natura rei,non concedimus quòd distinguuntur ratione ex parte rei,quæ æquipollere videtur ẜm Scotistas distinctioni ex nā rei,& sicut tenet Scot.quòd distinctio ex natura sufficit ad verificandum duo contradictoria prædicata de eodem , sic nos tenemus sufficere distinctionem ex parte rei, vnde non alio modo solues ea. Nec cures si Capr. in 1.dist. 8. q. 4. contra primam conclusionem prolixe immoratur in eorum responsionibus,quoniam prædicto verbo transeunt omnia .

Verum quia vr̄ dubium,qūo sit possibile,ꝙ sola distinctio

ration

rationis sufficiat ad tollēdam cōtradictionem, ideo pro notitia huius tria dicemus. Primo, repetēda est distinctio data de distinctione rōnis. Secūdo, ponētur duæ cōclusiones. Tertio, soluet principale argm̄ solitum fieri in hoc proposito.

Quātum ad distinctionem rōnis aduerte, quòd est duplex. Quædam ex parte intellectus nostri præcisæ absque correspondentia rei, vt qn̄ intellectus idem comparat sibijpsi formādo propositionem eiusdem de seipso. Quędam autem est ex parte intellectus, & ex parte rei, quæ est talis naturæ, ꝙ est apta nata correspōdere distinctis, & aliqn̄ oppositis rōnibus, & licet ante actū intellectus, hæc distinctio rōnis nō ponatur in actu, ponitur tn̄ in fundamēto. s. in ipsa recōceptibili, vnde possumus dicere, ꝙ hæc distinctio rōnis est inchoata in re, completa autem, & facta in actu per opus intellectus, sicut patet de puncto, de quo intellectus format duas rationes. s. principij, & finis: & licet hæ rationes non sint actu, nisi per intellectum concipientem, tamen sunt inchoatæ in natura puncti, eo quòd est apta correspondere vtrique rationi. Ex hac distinctione pono duas conclusiones.

Prima conclusio. Sola distinctio rōnis primi modi non est sufficiens ad tollendam cōtradictionem prædicatoꝝ realium, probatur. Prædicata contradictoria realia si de aliquo verificātur, verificantur ex natura rei, ergo reqrunt aliquam distinctionem in tali re ex natura sua, saltem inchoatam, & hanc consequentiam sic probo, qm̄ si nulla penitus esset distinctio in tali re, tūc esset affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, omnino, & sic esset formaliter contradictio, & non ablatio cōtradictionis. Tūc vltra, si talia prædicata realia cōtradictoria requirūt aliquam distinctionē in tali re ex natura sua, ergo nō sufficit distinctio rōnis pręcisę primo modo. Dixi prædicata cōtradictoria realia, qm̄ quo ad prædicata cōtradictoria intētionalia, sufficit distinctio rōnis primo modo. Nā de sorte vt prædicatur de seipso veꝝ est dicere, ꝙ sortes est subiectū, & est predicatum, ergo est subiectū, & nō subiectum, q̄a prædicatum est nō subiectum. Itē de tunica, & indumento, q̄ distinguuntur rōne solum primo modo, veꝝ est dicere. Tunica est gn̄is fęminini, īdumētū nō est gn̄is fęminini. Hęc aūt sunt p̄dicata ꝯtradictoria intētionalia. Quare &c.

Secun

Secũda cõclusio. Distinctio rõnis secundo modo, sufficit ad tollẽdam contradictionum prædicatorum realium cõtradictoriorum, & maxime in diuinis pfectionibus. Probatur sic, si dantur duo entia rõnis quorum primum est ens rõnis, & fm se, & quo ad fundamentum suum. Alterum aũt licet sit ens rõnis, tñ suum fundamentum est ens realissimum, & pfectissimum, secũdum potest esse causa primi, eo qꝫ est maioris entitatis rõne sui fundamenti. Sed remotio, siue ablatio ꝯtradictionis, & distõ rõnis, secũdo modo, sunt entia rõnis, & ablatio cõtradictionis est debilius ens rõnis, eo qꝫ fm se est ens rõnis, qm̃ hmõi ablatio cõtradictionis est negatio cõtradictionis, negatio aũt est ens rõnis ex 4. metap. & cõtradictio in qua talis ablatio fundaẽ est ẽt ens rõnis, qm̃ ꝯtradictio est oppositio, quę est relatio, quę est inter ens, & nõ ens, quæ nõ põt esse realis, vt determinauimus 5. metaph. Distõ aũt rõnis secũdo modo, licet sit ens rõnis fm se, tñ in diuinis fundatur sup ens reale pfectissimũ, vt in plenitudine infinitę perfectionis diuinę substãtiæ, vt declaratũ est in pcedẽtibus, ergo distõ rõnis, secundo modo, est sufficiẽter causa remotionis cõtradictionis. Et aduerte, qꝫ hanc rõnẽ intendebaẽ Capr. in 1. dist. 2. q. 3. art. 3. ad primũ Aureoli, vbi dicit, qꝫ distõ rõnis virtualis sufficiẽter aufert ꝯtradictionem, eo qꝫ hęc distõ est magis actu q̃ ablatio cõtradictionis, quę est purũ nihil, negõ. n. siue remotio cõtradictionis est fundata in affirmatione, & negatione, quę cõstituunt cõtradictionem, negatio aũt fundata super negationẽ debilius fundamentum habet, q̃ distinctio rationis fundata in plenitudine diuinæ perfectionis. Hæc illæ.

Sed dices, qꝫ hæc rõ in minori continet vnum falsum. Dicit. n. negationem cõtradictionis fundari in cõtradictione, hoc nõ est verum, qm̃ oppositum non fundatur in suo opposito, sed negatio cõtradictionis, & cõtradictio sunt opposita, vt patet. Se hñt. n. sicut nõ ꝯtradicere, & cõtradicere, ergo &c.

Ad hoc dr̃, qꝫ non intelligimus ly fundari ꝓpriæ, sicut dicimus accñs fundari in subiecto, quia trahit firmitatẽ ab eo. Sic. n. intelligendo argm̃ concluderet. Sed intelligitur ly fundari vt idem est, qꝫ circa aliquid poni, sicut cęcitas poniẽ circa visum, & surditas circa auditum. Sic in proposito intelligaẽ, quòd negatio contradictionis fundatur in contradictione. i. ponit

ponitur circa contradictionem. Qñ aũt diximus distinctionem rõnis fundari plenitudine diuinæ substãtiæ, verificatur vtroq; modo. Sed sufficit q̃ similitudo teneat in secũdo modo. Sic dicẽdo, sicut negocio cõtradictionis est circa cõtradictionem, sic distĩõ rõnis est circa plenitudinem diuinæ subæ.

Verum quia illa distinctio rõnis fundata in plenitudine diuinæ perfectionis non est actui in re, sed virtualiter tñ, ideo aliqui probant, q̃ illa distinctionis rõnis fundamentalis, siue virtualis, non est causa sufficiens ablationis contradictionis. Sic igitur arguunt, ex 2. phys. et 5. metaph. cap. de causis, effectus in actu requirit causam in actu, sicut effectus in potẽtia, causam in potentia. Sed causa q̃ affirmatio, et negatio de aliquo non contradicunt, est distinctio, vel nõ identitas, existẽs in illo ex diffinitione elenchi, ergo si actu aufertur contradictio, oportet quòd actu, et non solum virtualiter sit in tali re distinctio, vel nõ identitas. Sed actu nullo intellectu considerante, istæ duæ sunt veræ in Deo, intellectus intelligit, voluntas non intelligit, ergo inter diuinas perfectiones necesse est dare distinctionem rationis ex parte rei, non solum virtualiter, sed actu, aliter non assignatur sufficiens, causa propter quàm actu aufertur contradictio, cum illa distinctio secundùm te non sit actu in Dei substantia.

Ad hoc dicitur, q̃ concesso prædicata cõtradictoria verificari actu de perfectionibus diuinis, causa huius sufficiens est distinctio rationis fundamentalis, vel virtualis, quæ radicat in diuina essentia, et qñ arguitur, q̃ effectus in actu requirit causam in actu, hoc est verum, quãdo effectus est realis positiuus, si aũt effectus sit negatio, sicut est in ꝓposito, qm̃ auferre cõtradictionem est negare cõtradictionem, dico quòd sufficit ꝑ causa illa distinctio virtualis, quę sufficiẽter est in actu, pro tali effectu, qui est negatio. Et maxime quia æquipollet distinctioni actuali reperte in perfectionibus creatis, vnde sicut in nobis ista duo non contradicunt, intellectus intelligit, voluntas non intelligit, quia est distinctio actualis, et nõ identitas, inter intellectum creatum, et voluntatem, sic in Deo ista duo non contradicunt, intellectus intelligit, voluntas non intelligit, quia inter ea stat distinctio virtualis, æquipollens illi actuali. Hæc de præsenti quæsito dicta fuerunt

Quæst

¶Quæstio 20. Si primum principium est vigoris infiniti & entitatis infinitæ ſm philoſophum.

Oſtenſum eſt autem, quia non contingit hanc ſubſtantiam habere magnitudinem vllam. Textu 41.

IN HAC q.inueſtigãdum eſt,ſi aliqua ratione ſumpta à ſenſatis probari efficaciter poteſt,primum princ.eſſe vigoris infiniti,vel entitatis infinitæ,& ſic procedendum eſt. Primo, declarabitur quid importatur per vigorem infinitum & entitatem infinitã. Secũdo, quid ſup hoc ſenſerit Cõment. Tertio,quid ſup hoc ſenſerit Ariſt. Quarto,dato ꝙ Ariſt.intenderet attribuere primo princ.infinitatẽ,non ſolũ duratio nis,ſed etiam vigoris,vtrum ſuę rõnes efficaciter id probent.

Quantum ad primũ aduerte,ꝙ apud philoſophum infinitusvigor importat virtutem actiuam immediate cauſatiuam motus,aut actionis,quæ non eſt limitata ad determinatã velocitatem,ſed quacunque data põt in maiorem,& apud Cõment.in hoc lib.12.commento 41.dr̃ infinitum in qualitate actionis.i.in modo mouendi & agendi,vigor aũt finitus importat virtutem actiuam limitatam ad certã velocitatem,ita ꝙ non põt in maiorẽ & ad determinatum modũ agendi,ſicut quilibet motor appropriatus orbi habet determinatã virtutem admouendum tanta velocitate,& non maiori. Entitas aũt infinita dicit perfectionem intrinſecam ad nullũ gradum eſſendi limitatam,ſicut diceremus,eſſe infinitum eſt illud,quòd in ſe continet oẽm gradum eſſendi, & ſapientia infinita,& bonitas infinita,quæ in ſe complectitur omnẽ gradum ſapientiæ,& bonitatis,quæ eſt & poſſibilis eſt eſſe, non tamẽ reſpicit formaliter motum aut actionem, vt principiũ immediatum,ad differentiam vigoris infiniti.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd apud Cõment.cõiter tenetur Comment.tenuiſſe,non eſſe in primo princ.infinitum vigorem,ſed infinitatem durationis, eo quòd eſt æternum,& incorruptibile, & poſito ꝙ inter Commentiſt.eſſet aliqua controuerſia ſuper hoc,tñ Thomiſta debet tenere determinatæ hanc fuiſſe mentem Commentat.qm̃ B.Th.in 8. phyſ.expoſitione tex.79.id ſibi attribuit,& allegat cõmento 79.in 8.phyſ.vbi ſic inquit Comment.ſi poſuerimus actionẽ

ppriam esse corpis, sequit φ insit ei potentia infinita. Si aũt posuerimus alicuius nõ corpis, tũc potẽtia illius non põt dici finita aut infinita, finitũ.n.& infinitũ solum de corpibus dici pñt, hęc Cõmẽt.& qm̃ primũ princ.est nõ corpus ideo ẜm Cõment.nõ põt dici potẽtię aut vigoris infiniti. Expssiorem aũt eius sniam in hoc habemus in 2.cœli cõmento 63.vbi inquit, & hoc φ dicimus, in hoc est manifestum ex rebus quas scripsimus de primo motore, iam.n.declarauimus illic, φ additio potentiæ motoris super potentiam moti, non est infinita, nisi in tempore & in æternitate motionis, hæc ille, ex quibus habetur, quòd nõ aliam infinitatem ponit in primo motore, nisi quia mouet cõtinuæ æternaliter, & qm̃ Iand.in 12. metaph.q.15. conatur rationibus defensare opinionem Cõment.ideo in fine huius quæstionis formabo eas & soluam.

Quantum ad tertium aduerte, φ B.Th.in expõne tex.79. in 8.phys.& Scot.in 7.quolibet, & Alb.in 8.physic.tract.vlt. tenent, philosophũ intendisse probare dari in primo motore vigorem infinitum, qui non põt esse nisi in eo, qui sic entitatis & pfectionis ĩfinitæ, & tenẽt Auer.deuiasse in hoc à mẽte philosophi, sicut & in positione aĩæ intellectiuę, & qm̃ intẽdo seq mẽtem B.Th.adducã principaliores rões sumptas ex doctrina philosophi & defensabo eas, cõtra Cõmentistas.

Quantum ad quartũ dico, φ rões pbantes ẜm philosophum infinitũ vigorem in primo principio, sunt efficaces. ex quibus prima sit ista, causa effectiua motus infiniti est infinita ẜm vigorem. Sed Deus est causa motus infiniti, qa est causa motus cœli, qui est infinitus, cum sit continuus & ęternus, ẜm philosophum, ergo Deus est infinitus secũdùm vigorem.

Huic rationi rñdetur à quibusdam, φ motus põt esse infinitus dupliciter. Primo per se, & est respectũ mobilis infiniti, in quo si daretur essent partes signabiles infinitæ, quæ si deberent transire aliquod signũ signatũ in spatio in quo esset motus, transirent tempore infinito, qm̃ partes infinitę nunquam terminarent transitum suum, & sic conceditur, φ si daretur tale mobile infinitum actu, nõ posset moueri, nisi à motore infinito ẜm vigorem, qm̃ cum mobile infinitum actu haberet virtutem infinitã resistendi, esset necesse dare virtutẽ motiuã infinitã, quæ superet resistẽtiam infinitã mobilis infiniti. Cõ

stat

ſtat.n.ꝙ virtus motiua finita non poteſt ſuper reſiſtentiã infinitam, ſed qm̃ in rerum natura non datur mobile infinitum actu,ideo non eſt neceſſe dari motorem infiniti vigoris. Secuudo, dr̃ motus infinitus per accñs. & eſt reſpectu alicuius mobilis finiti,ꝙ per reiteratioñe ſuper aliquod ſpatium, vel circa centrum mouetur tempore infinito. Talis eſt motus cœli,qm̃ cum cœlum ſit finitum,vt probatũ eſt in primo cœli,motus ipſius non poteſt eſſe infinitus per ſe,verum cum ſit continuus,perpetuus ẽm philoſophum,circa centrũ,& à pũcto orientis iteℝ ad eundem ſine quiete media erit infinitus per accidens.i.per aliud.ſ.per reiterationem partium mobilis finiti,vt eſt cœlum.Et ad cauſandum talem motũ, non requiritur infinitus vigor in motore, ſed ſufficit motor incorruptibilis infinitus,ſecundùm durationem.Vnde negatur maior,rationis facte de motu infinito per accidens,vt eſt motus cœli, eſſet autem vera de motu infinito per ſe,ſed non datur nec poteſt dari,quoniam repugnat dari corpus mobile infinitum actu ex 3.phyſic.& primo cœli.

Sed hæc ſolutio nulla eſt,quoniam ex infinito per accidẽs adhuc aſcendimus ad motorem infinitum ſecundùm vigorẽ, & ad huius probationem præmitto duo.

Primo Deus ſecũdùm philoſophum eſt cã prima infinitatis motus,ergo eſt cã per ſe,qm̃ hæc duo non ſtant ſimul, ꝙ ſit cã per accñs,& ſit cauſa prima,nam oĩs cauſa per accidens habet cauſam per ſe priorem ex 2.phyſic.

Secundo cuilibet cauſæ per ſe non repugnat aſſignabilem eſſe effectum per ſe,quantum ſit ex parte cauſę per ſe,quòd ſi cauſæ per ſe aſſignetur tm̃ effectus per accidens,non erit aſſignatio cõueniens,qm̃ docuit philoſophus in 2.phyſic.in cap. de cauſis,cauſæ per ſe aſſignandum effectum per ſe, & cauſæ per accidens effectum per accidens, ergo poſito ꝙ cauſæ per ſe aſſignetur effectus per accidens, adhuc eſt aſſignabilis per ſe,ne fruſtretur cauſalitas per ſe, vt inuenienti Theſaurum aſſignatur inuentio Theſauri,vt effectus per accidens.& foſſio ſepulchri propter defunctum,vt effectus per ſe.

Ex his arguo ſic.Deo qui eſt prima & per ſe cauſa infinitatis motus, ex primo ſuppoſito,aſſignatur motus infinitus ꝑ reiteratioñe, qui eſt infinitus per accñs, ergo Deo quantum

sit ex parte sui,est assignabilis motus infinitus per se.Sed motus infinitus per se requirit motorem infinitum ẽm vigorẽ, vt cõcessisti,ergo ex motu infinito per accñs, ascendimus ad probandum motorem infinitum ẽm vigorem. Antecedens pro vtraque parte conceditur ab oĩbus, qui tenent Deum applicatum primo mobili,vt sunt cõmentistæ,preter Iand.quẽ supra reprobauimus soluendo rões suas in q.15.huius lib. Consequentia aũt patet ex 2.suppositio, qm̃ cuilibet causæ p se vltra effectum per accidens est assignabilis, quantum sit ex parte causæ effectus per se, aliter vana esset causa per se.

Sed dices, quòd ratio hæc non concludit, quoniam tunc tantum causæ per se est assignabilis effectus per se,quando talis effectus esset possibilis, & quia motus infinitus per se est impossibilis,ideo sufficit assignabilem esse Deo motum infinitum per accidens,ex quo præcisæ non cõcluditur, nisi motor infinitus secundùm durationem.

Sed hoc non debilitat rationem nostram, quoniam licet non possit esse motus infinitus per se,tamen hæc conditionalis est vera,si Deus est causa prima & per se infinitatis motus ergo quantum sit ex parte Dei,est ei assignabilis motus infinitus per se. Quòd autem non assignetur,non est ex defectu primæ causæ,sed ex defectu mobili ĩfiniti actu,cui repugnat esse,vt probatum est primo cœli.

Sed iterum dies,ꝙ prædicta ratio non concludit,qm̃ motus infinitus per accidens dupliciter consideratur. Primo,vt motus infinitus. sic est per accidens,vt ly per accidens determinat infinitum. Secundo,consideratur vt effectus primi motoris,& sic dico,ꝙ est eius effectus per se.Nam hęc consequẽtia non valet,hic motus est infinitus per accidens,ergo est effectus per accidens,quoniam ly per accidens potest determinare ly infinitum,& non ly effectus. Concedo ergo, ꝙ causæ primæ & per se assignatur effectus per se, sed istæ effectus per se est motus cœli infinitus per accidens.

Sed hoc non militat,qm̃ per primum suppositum, Deus, ponitur causa prima & per se infinitatis motus, ergo sibi debet corrñdere quantum sit ex se effectus per se in rõne infinitatis,sed motus infinitus per accñs non est effectus per se in ratione infinitatis,vt patet,ergo vltra motum infinitum per

accñs,

accñs, assignabilis est motus infinitus per se q̃tum sit ex ꝑte mouẽtis primi. Hoc ꝑ sustentatione primæ rõnis dicta sint.

Secũda rõ est philosophi, in 8.ph.tex.79.vbi sic arguit, nulla virtus infinita est in magnitudine, virtus primi motoris est infinita, ergo non est in magnitudine. Sed minor non potest intelligi de virtute infinita solũ duratione, qm̃ maior q̃ est vniuersalis esset falsa, nã cœlum habet virtutem infinitam in duratione, cum sit incorruptibile, & potest infinito tp̃e agere in inferiora, & tñ virtus cœli est in magnitudine, cum sit corpus, ergo si maior & minor debent esse veræ, oportet intelligere minorem de virtute intensiuę infinita.

Huic rõni datur à commentistis duplex rñsio. Prima est Iand.in 12.metaph.in q.15. Qui dicit, ꝙ minor intelligenda est de virtute infinita in duratione, & non intensiuę. Ad improbationem dicit, ꝙ licet cœlum habeat potentiam infinitam agendi ẽm duratione, non tñ hẽt à se, sed à motore suo, philosophus aũt sic intendit, nulla virtus infinita ex se est in magnitudine, sed virt⁹ primi motoris est ĩfinita ex se, ergo nõ est in magnitudine, & sic patet, ꝙ obiectio de cęlo nihil valet.

Sed Iand. conatur defensare Comment. per doctrinam cõtrariam Comment. Nam ẽm ipsum in hoc 12. in comment. 41. in cœlo sunt substantia cœli. esse cœli, potentia agendi, & motus, & omnia ista sunt infinita ẽm durationem, ex quibus admittit, solum motũ esse æternum & infinitum ẽm durationem, ex alio.i.à motore æterno. qm̃ motus est à mouẽte, & implicat dare motum sine mouente, substantiam autẽ cœli vuult esse à se, vnde inquit, permanẽtia igitur motus est ex alio, substantia aũt.s.cœli est à se, & ideo impossibile est inuenire sub̃am possibilem ex se, & necessariã ex alio, quod est possibile est motu, hæc illæ, ex q̃bus sic arguitur. ẽm Cõmẽt. substantia cœli est à se, ergo & esse, & potentia agendi, qm̃ cõsequuntur substantiã cœli, sicut esse ignis & potentia calefaciendi consequit̃ substantiam ignis: & à quocunq; est ignis ab eo est esse & potentia eius agendi, ita ꝙ si ignis esset à se & non ab alio productus, esse & potentia agendi se haberent similiter. Cum igitur esse cœli & potentia agendi, sicut & substantia cœli, sint infinita ẽm durationem, patet ꝙ potentia siue virtus agendi cœli infinita ẽm durationem, quæ est in ma

gnitudine, non est ex alio, licet motus eius sit ex alio, nec valet hæc consequentia, motus infinitus duratione est ex motore, ergo virtus actiua cœli est ex motore, sed bene seqtur, quòd virtus actiua cœli non exit in actum, nisi ex motore, qm̄ cęlum non agit vt determinauimus supra nisi per motū. Patet igitur, ꝙ responsio Ianduni est contra Comment.

Secunda rn̄sio est eorū, qui dicunt, ꝙ non fuit intentio philosophi probare absolutæ & vniuersaliter nullam virtutem infinitam in duratione posse esse in magnitudiue, sed solum in magnitudine, in qua sit materia, eo ꝙ talis est corruptibilis ſm Com. & quia ſm Com. vt visum est in lib. 8. metaph. non est materia in cœlo, ideo nihil prohibet in cœlo esse virtutem & potētiam agendi infinitam in duratione. & hæc rn̄sio fundatur super illud, ꝙ dicit Comment. in lib. 12. in commento 41. Sic eum inqt. Existimatum est. n. ꝙ cum dicimus, omnis potentiam in corpore est finita, non est verum, nisi in corporibus materialibus, generabilibus & corruptibilibus.

Sed hæc rn̄sio etiam ꝙ esset ad mentem Comment. non est ad mentem philosophi. nam ex qua in lib. 12. in tex. 30. probauerat mouens æternū esse immaterialem; sufficienter constabat ipsum nō posse esse in magnitudine materiali. Prę terea in 8. physic. in tex. vlt. postquam probauit nullam virtutem infinitam posse esse in magnitudine finita, neque infinita, concludit de primo motore sic. Principium aūt mouens perpetuum mouet motū, & infinito tempore. Manifestum itaque ꝙ indiuisibile est & impartibile & nullam habēs magnitudinem. Ex quibus cōstat, ꝙ ex quo excludit à primo motore omnem diuisibilitatem & partibilitatem, sua intentio erat negare & excludere ab eo vniuersaliter oēm magnitudinem. Nam nō sequitur, virtus infinita non pōt esse in magnitudine materiali; ergo est indiuisibilis, qm̄ potest respōderi, ꝙ si non potest esse in magnitudine materiali, potest tamen esse in ea in qua non est materia, ex cōsequenti potest esse diuisibilis & partibilis. Patet igitur, quòd nec prima, nec secūda responsio valet, & sic stat ratio nostra.

Aliam responsionem allegat Paulus Sonc. in 12. lib. in q. 41. & contra eam arguit. Sed vide ad placitum, quoniam nolo in hoc immorari.

Ter

Tertia ratio, philosophus in 8. physi. in tex. sic arguit, si virtus infinita esset in magnitudine, moueret in instanti, ꝯns est impossibile, ergo &c. Añs. Tunc quæro quõ in añte, accipit virtutem infinitam, nam si dicis duratione tm̃, ergo cum virtus agẽdi in hæc inferiora sit in cœlo infinita duratione, aget in instanti, & sic calefaciet aërem in instanti, producet animalia imperfecta in instãti, ꝙ tamen ad sensum videmus esse falsum, si dicis ſm vigorem, habeo intentũ, qm̃ cum attribuat virtutem infinitam, quę non põt esse in magnitudine, qa moueret in instanti, attribuat inquam motori primo, manifestũ est, ꝙ intendit de virtute infinita secundùm vigorem.

Ad hanc rõnem dicunt aliqui commẽtistę, ꝙ vtique in antecedente quæ est vna conditionalis intendit de virtute infinita ſm vigorem, & tñ nõ sequitur, ꝙ illa de facto sit in primo motore, qui est extra magnitudinem, & ratio diuersitatis est. Quia si virtus motiua infinita extensiuæ esset in magnitudine, necessario esset infinita in vigore. aliter non posset continuare motum perpetuum, qa nisi esset infinita in vigore defatigaretur & laxaretur, ex consequenti non posset continuę & regulariter & perpetuo mouere, si autem est extra magnitudinem, sufficit quòd sit virtus infinita extẽsiue, quia ex quo est extra magnitudinem non fatigatur, ex consequenti potest perpetuare continuum regularem. Cum igitur primus motor sit extra magnitudinem, sufficit sibi virtus infinita extensiue ad causandum motum perpetuum.

Sed hæc rñsio non est ad mẽtem Arist. nam licet in doctrina sua inueniamus, ꝙ necesse est motorem, quo ad virtutem motiuam proportionari potentiæ passiuæ ipsius mobilis ꝓportione maioris inæqualitatis, vnde dixit in 2. cœli quòd si plures Stellæ essent in primo cœlo, aut tardius aut omnino non mouerent, ꝑꝑ defectum ꝓportionis, q̃ esset inter motorem & Motum. Motor. n. non mouet, nisi quia potẽtia eius est maior potentia moti. Tñ non inuenimus causam fatigationis positam ab Arist. nisi quia motor vnitur corꝑi alterabili, & quia in eo ꝙ mouetur est principium motu cõtrariũ motui animæ, puta grauitas. Primam causam posuit in 8. physic. assignans rõnem, quare anima non mouet animal motu ꝯtinuo & regulari. Secundam posuit in 2. de cœlo text. 3.

vbi aſſignans rónem, quare cœlum dum mouetur non eſt in labore & fatigatione, dicit hoc ideo eſſe, quia non habet aliũ motũ, niſi ſuum naturalem, qui eſt circularis, cauſatus à motore ſuo æterno, q.d. ſi cœlum eſſet mobile alio motu, cõtrario ei, quo mouetur naturaliter à motore ſuo æterno, accideret cœlo fatigatio, ſicut animali, dum mouetur ab anima ſurſum, quia eſt mobile deorſum ex alio principio. Cũ igitur vtraque cauſa deficiat in cœlo, patet quòd non eſſet neceſſe ponere in magnitudine cœli virtutem infinitam in vigore, vt poſſet continuare motum perpetuum regularem.

Sed iterum inſtaĩ, ꝓbando ꝙ ẽt fatigabitur ſi ponĩ in magnitudine inalterabili, niſi ſit virtus infinita in vigore & arguitur ſic, ſi virtus infinita in duratione eſſet in magnitudine, moueretur per accñs, ſicut mouetur anima per accñs ad motum corporis, ſi mouetur per accidens, non põt continuare motũ; vtraque ꝯña ponitur à philoſopho in 8. phyſico, tex. 52. Tunc vltra, ſi non poteſt continuare motum, ergo fatigatur dato quòd eſſet in magnitudine etiam inalterabili.

Ad hoc negatur vltima ꝯña, nam bene ſtat, ꝙ non poſſit ꝑpetuare motum, ſi motor mouetur per accñs, non quia fatigatur & laxatur, qm̃ hęc ꝓprię ſumpta ſunt via ad corruptionem, quæ non poteſt eſſe in cœlo. ſed quia non eſſet debita proportio inter motorem & motum, vel quia intrinſecę aliter & aliter ſe haberet ex moto ſuo per accidens, ſicut & aĩa in animali, quidquid aũt aliter & aliter ſe habet, non põt perpetuare ex ſe motum, ſtat igitur ratio tertio in robore ſuo.

Quarta rõ, probat Deum eſſe entitatis & perfectionis infinitæ, & hoc de mente philoſophi, nã philoſophus vt patet in 5. metaph. in cap. de perfecto, cognouit Deum eſſe vniuerſaliſſimę & abſolutę ꝑfectũ, ergo hr̃e in ſe oĩum ꝑfectiões. Sed iſtę ſunt infinitę, ergo eſt entitatis & perfectiones infinitæ.

Ad hanc rõnem dñt aliqui, ꝙ ex tex. philoſophi in 5. met. c. de ꝑfecto, nõ põt ꝯcludi, in primo princ. eſſe infinitatẽ ꝑfectionis ſimpliciter. Sic. n. ſtat tex. philoſophi, alia oĩo, ſm̃ ꝙ omnino non hñt hyperbolem in vnoquoque gñe, nec aliqd eſt extra, hæc philoſophus, ex quibus conſtat, quòd loquitur de perfectionibus exiſtentibus in vnoquoque genere, quas dicit eſſe in primo, & vniuerſali perfecto, quem dicimus primũ

mot

motorem,& nulla datur perfectio,quæ non sit in eo: Sed perfectiones omnium generũ quæ actu sunt, nõ sunt infinitæ, imò finitæ,q̃m rerum species finitæ sunt ſm philosophũ, & veritatem,non potest ergo ex philosopho concludi in Deo alia perfectio,nisi quia eminenter continet perfectiones omnium generum,quæ actu sunt. Constat aũt,quòd sunt finitæ: quoniam & totum vniuersum finitum est, ergo ex hoc non concluditur perfectio diuina infinita simpliciter.

Sed ꝙ hæc solutio non valeat,arguitur sic. Ad hoc ꝙ aliqua perfectio sit in aliquo gñe, non solum verũ est de ea existente,sed ẽt de possibili esse, nam & albedo vt existit, & vt possibili,est in pdicamento qualitatis,nam est in genere,rõne suæ quidditatis,quidditas aũt abstrahit ab existentia,&nõ existentia,ergo philosophus loquẽs de vniuersali pfecto,& dicens oẽs perfectiones omnium generũ esse in illo,& nullã extra ipsum,intendit,ꝙ in eo eminenter continentur perfectiones omnium generum,tam existentes,quàm possibiles, ergo illa solutio non valet, sed de nouo sic formatur ratio.

Quod est tota entitas eminenter subsistens, tota entitas dico entis possibilis,&entis actu,siue creata,siue increata est ſm perfectionem simpliciter infinitum,sed primum principium est tale,ſm philosophum in 5.metaph.cap.de pfecto, modo quo exposuimus, ergo &c. Maior quidem patet, q̃m si est tota entitas actu,& possibilis,ergo tota entitas creata, & creabilis est in eo eminentes,& tota entitas increata est in eo,sed creata,& creabilis,& increata sunt quid infinitũ simpliciter, quoniam increata non habet à quo terminetur, & creata ac creabilis vt est eminenter in eo identificatur increatæ,ergo est infinitum simpliciter secundùm perfectionem.

Alias rationes solent aduerte doctores ad idem,sed quoniam non quæritur hic,quid veritas habeat,sed quid in hoc senserit philosophus,ideo sufficit adduxisse rationes fundatas in doctrina Aristotelis.

Nunc superest soluere rationes Ianduni, quas inducit in lib.12.q.15. pro defensione Comment. & sunt tres.

Prima est,si Deus est infiniti vigoris,mouet instãti, quod est cõtra naturam motus,vt probatum est in 6.phys.& maxime de motu locali,de quo hic intendimus,ꝯñtia patet,quia

vel mouet in nō tempore,& sic habetur propositum, vel mouet in tempore,& tūc cum proportio temporis motus ad tēpus sit secūdùm proportionem virtutis ad virtutem, si mouet in tempore,quantumcunque paruo,tempus illud hr̄et proportionem ad tempus, in quo virtus finita mouet, & p ꝯn̄s esset proportio inter virtutem finitam,&infinitam,quod est impossibile,& hæc est ratio Arist.in 1.cœli in tex.52.probātis,quòd non potest esse grauitas infinita,nec læuitas.

Secūda est,si primū est vigoris infiniti,tūc virtus finita, & infinita possent mouere æquali tpe,quod est falsum, qm̄ vt declaratū est in 7.phys.virtus maior intēsiuæ ꝓducit æqualē effectum in minori tpe,vel maiorem,& perfectiorem in tpe æquali,ꝯn̄a aūt sic deducitur,cū virtus infiniti vigoris nō possit mouere in nō tpe,moueat ergo in tpe A.i.in 24.horis,in quo reuoluit totū primum mobile ab eodem pūcto ad idē. Accipiatur virtus finita intēsiuæ,quę moueat in maiori tpe, puta in 50.horis,& ei addatur alia virtus,ita ꝙ ex ipsa, & ex addita fiat maior virtus, ergo mouebit in minori tpe, q̄ in 50.horis.Moueat ergo in 40.horis,addatur alia virtus,ergo mouebit adhuc in minori,& sint horæ 30. Addatur iterum alia,ergo mouebit adhuc in minori,& itē alia,ergo adhuc in minori,ergo nō solum in tpe æquali,sed in minori mouebit virtus finita, nam virtus resultans ex talibus additionibus est finita,qm̄ ex multis finitis nō resultat nisi finitum.

Tertia est, nihil debet poni in philosophia ſm Cōment. in 8.phys.in cōmento 22. nisi ꝙ pōt conuinci ex sensatis,sed primū princ.esse infiniti vigoris,non potest cōuinci ex sensatis,ꝙ sic manifestatur,nō potest conuinci ex substātia sua, qa illa non cadit sub sensu,nec ex aliquo suo effectu sensibili,nam si ex aliquo eius effectu,maxime ex motu,& tpe,sed ex his nō potest conuinci,nam motus,& tempus sunt limitata ſm velocitatem,& motus fit successiuæ, ad hoc autem ꝙ fiat successiuæ non requiritur virtus infiniti vigoris, imò si esset ab infinito vigore fieret in instanti, nulla ergo ratione ponendum est à philosopho primum.esse vigoris infin.

Ad primam,&secūdam simul rn̄demus.& negamus primā ꝯn̄am vtriusque,ad probationes dico, ꝙ supponit falsum, & iam reprobatum est supra in hoc 12.s.ꝙ primum mouēs moueat

ueat vt applicatum primo cœlo, imò dicimus, ꝙ nec in tempore, nec in instanti mouet immediate aliquem orbem, & ideo non potest comparari ad virtutem finitam mouentem applicatam alicui orbi, & posito casu ꝙ moueret, dico ꝙ moueret in tempore, & non est inconueniens, ꝙ æquali tempore moueat quo mouet virtus finita, quia nõ tota virtute mouet, philosophus autem reputat incõueniens, supponendo ꝙ vtraque tota potẽtia moueat, & si primum moueret tota potentia, dico, quòd ex se potest mouere etiam in instanti, sed quòd non moueat, est ex repugnantia rei, quia.s.est contra rationem motus, potentia autem finita non potest mouere in instanti, posito etiam quòd non esset repugnantia ex parte motus, & in hoc stat vera differentia, inter virtutem infiniti vigoris, & virtutem finitam.

Ad tertiam dico, ꝙ cõuincimur ex effectu sensato, qui est motus infinitus duratione ad mentem philosophi, qm̃ nulla virtus finita põt ex se, & propria virtute perpetuare motum, nisi in virtute primi conseruãtis, & influentis. vnde vt determinabimus infra, ſm mentem philosophi, sicut intelligẽtia Solis habet esse à primo, ita & virtutem motiuam, & mouet quia primum cooperatur ei ad motum, licet ergo non conuincamur ex determinata velocitate, quã videmus in primo motu, qui est motus diurnus, ponere infinitum vigorem in primo princ. conuincimur tñ ex infinitate primi motus ſm duratiõe actu ſm philosophũ, & possibiliter ſm veritatem.

Alia argumenta adducit Paul.Sonc.in fauorem Cõment. quæ & soluit, quæ etiam adducuntur à Capr.& soluuntur cõ similiter, & sunt Aureol. vt videre poteris in Capr.in 1.dist. 43.q.1.art.1. contra sextam conclusionem.

Hæc de infinitatæ primi dicta sint, in quibus saltem dedi occasionem inuestigandi mentem philosophi in hoc, nam apud peritos hoc quæsitum est extremæ difficultatis. Dixi autem inuestigandi mentem philosophi in hoc, qm̃ hic non quærimus, quæ sit veritas in hoc, nam id iam determinauimus propter affirmatiua in scientia diuina reuelata.

¶Quæstio 21. Si philosophus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.

IN HAC q. quo ad Cõment. nulla est difficultas, qm̃ vt dictum

dictum est in q.præcedenti,negat vigorem infinitum, etiam in primo principio quāto magis in alijs intelligentijs.Quātum aūt ad mentem philosophi, qui ſm B.Th.& Scot.vt patet,in q.præcedenti,& per rōnes fundatas in doctrina sua,ponit in primo principio vigorem infinitum,est magna dubitatio ,ppter dicta philosophi in hoc 12.lib.Nam cū in tex.29. remouerit ab intelligentijs omnino potentiam passiuam,& posuerit eas simplices actus,& immateriales, vr ꝙ qua rōne primus motor est vigoris infiniti, sint & ille, vel in nullo sit vigor infinitus.Præterea,postq̄ in tex.41. probauit mouens æternū non esse in magnitudine, eo ꝙ virtus infinita nō est in magnitudine,subsequitur in tex.42. vtrum aūt vnam ponendum est talem substantiam,aut plures, & quot sunt, &c. ly talē refert qualem supra dixerat.s.potētiæ infinitæ inalterabilē,impassibilem,&c.& cōcludit,ꝙ tot sunt, quot motus cœlestes, ergo esse virtutis infinitæ attribuit non solum primo primo prin.sed ēt alijs motoribus æternis,aliter tex.philosophi non vr bene cōtinuari.Præterea,infra in tex.43.in fine sic inqt.Palam itaq;,ꝙ tot substantias esse,necesse est natura sempiternas, & immobiles ſm se, & sine magnitudine pp prædictam causam . Vbi B.Th. exponens inquit, & sine magnitudine propter causam assignatam supra , quia.s.mouent tempore infinito,& sic per ꝯns virtute infinita. Hæc B. Th. Ecce quòd B.Th.dicit ad mentem philosophi,oēs intelligentias esse sine magnitudine,qm̄ mouent virtute infinita, ergo videntur esse secundùm philosophum virtutis infinitę.

Hæc sunt quæ causant difficultatem, tn̄ quia non est imputandum philosopho posuisse impossibilia,& sibi cōtradicētia,ideo intēdo declarare,ꝙ philosophus nō fuit huius sententiæ,ꝙ aliæ intelligētiæ sint virtutis infinitæ,sed hæc est ,proprietas primi princ.& sic ,pcedendum est.Primo,ponetur distinctio de infinito pfectionali . Secūdo,cōclusiones rn̄siuę. Tertiò,declarabit,quæ fuerit mēs,& q sensus philosophi in pdictis textibus,q vīr causare difficultatē in hoc proposito .

Distinctio sit hæc,infinitum ſm perfectionem pōt intelligi dupliciter.Primo,ꝙ sit infinitū vniuersaliter,vtpote continēs absolutæ oēm perfectionem actu existentē, & possibilē esse.Sicut dr̄ vniuersaliter infinitum ſm quātitatem,ꝙ continet

net in se omnem quantitatem ſm omnem dimenſionem,vt corpus infinitum , ꝙ in ſe contineret longitudinem infinitam,lat.infin.profund.infinitam . Secundo,ꝙ ſit infinitũ partialiter, & eſſet illud quod ſm vnam perfectionem eſſet infinitum,vt continens in ſe infinitos gradus illius perfectionis ſi darentur, v.g.calor ignis ſi cõtineret in ſe infinitos gradus caloris,dicerentur infinitus partialiter, qm̃ licet contineret infinitos gradus caloris,non tñ aliarum qualitatum,ſicut linea infinita dicerentur infinita partialiter, quia licet contineret in ſe oẽs partes longitudinis,non tñ aliarum dimẽſionum,corpus aũt ſi eſſet infinitum, dicerentur infinitum vniuerſaliter,quia contineret omnem dimenſionem infinitæ.

Prima concluſio,nulla eſt repugnantia, quin poſſint dari plura infinita partialia modo quo expoſitum eſt. Probatur, philoſophus in 8.phyſ.tex.37.habet pro impoſſibili, ꝙ ſint plura corpore infinita,& ratio ſm Cõment.eſt,quia corpus infinitũ extenderetur in infinitum ſm oẽs dimenſiones, ita ꝙ hr̃et dimenſiones infinitas in omnibus partibus,& ſic occuparet oẽm locum , & talia plura infinita dari reputat impoſſibile,ergo à cõtrario ſenſu,ſi ponãtur duo infinita,quorũ neutrum eſt infinitum in oĩbus partibus, ſed vtrunq; eſt infinitum in altera tm̃,puta linea in longitudine, ſuperficies in latitudine,non eſt impoſſibile taliá plura infinita eſſe,ſaltem ſm intellectum . A ſimili , ſi ſapientia ponitur infinita propria rõne,qua eſt ſapientia,& bonitas infinita ꝓpria rõne,qua eſt bonitas, ita ꝙ neutra ſit infinita ſecundũm oẽs rationes perfectionales, nunquam ex illa infinitate partiali ſequitur impoſſibilitas exiſtendi talia plura infinita partialia.

Secũda concluſio.Repugnat poſſe dari plura infinita primo modo,ꝓbatur.De rõne infiniti primo modo,ſi eſt quantitatiuum, eſt ꝙ cõtineat oẽm dimenſionem poſſibilem dari,ergo nõ compatitur aliq̃ dimenſionem extra ſe,ergo repugnat dari aliud infinitum quantitatiuũ primo modo . ſi aũt eſt infinitum ſecũdũm perfectionem,de rõne ſua eſt, ꝙ cõtineat oẽs perfectiones datas,& dabiles,& oẽs gradus eaꝝ,ergo repugnat poſſe dari aliud infinitum ſecundũm perfectio.

Ex hac ergo cõcluſione ſequitur corollariæ, nullam intelligentiam eſſe vigoris,& entitatis infinitæ, nam probatũ eſt

in

in q.præcedenti,primum principium esse tale, & nunc probatum est non posse esse plura talia infinita,ergo non conuenit nisi primo principio.

Præterea, cum de rõne infiniti perfectionalis primo modo,sit continere oẽs perfectiones,& excludere oẽs imperfectiones,si intelligẽtiæ essent infinitæ perfectionaliter,nõ essent subordinatæ primæ causæ,nec ordinarẽtur ad eam, nec pẽderent ab ea,nec mouerẽt vt assimilentur digniori,quę tñ oia sunt cõtra philosophum, vt magis patebit infra, qñ loquemur de causalitate primi,&qũo est optimũ in vniuerso, ad quod ordinantur oia,&c.Cõsequentia aũt manifesta est, qm̃ subordinari,ordinari, & pẽdere, & mouere, ꝑꝑ dignius ꝯñdum,dñt aut imperfectionem,aut saltem minorem perfectionem,respectu primi,cui,ad quod,a quo, ꝑꝑ quod, &c.

Nunc rñdendum est argumẽtis adductis ex text. philosophi. Ad primum,qñ dr̃,ꝙ philosophus remouit oẽm potentiam passiuã ab intelligẽtijs,& posuit eas actus simplices,cõceditur,& cũ infertur,ergo sunt virtutis infinitæ,negatur cõsequẽtia,& si ꝓbatur sic,vt aliqui probãt. Quod est actus purus nõ recipiens vt subiectum,nec receptũ vt in materia, vel in subiecto,est infinitę ꝑfectionis,sed intelligẽtiæ ſm philosophũ sunt actus purus,nõ recipiens,q̃a non hñt potentiam passiuã ſm philosophum, vt declaratũ est supra in q.11. nec receptus,q̃a sunt sine magnitudine ex 12.metaph.tex.43. & q̃a non pñt esse formæ informãtes,vt probatum est supra,ergo sunt infinitæ ꝑfectionis,& maior sic ꝓbatur. Quòd aliquid cõponat cum alio,sicut recipiẽs illud, vel sicut receptũ in eo,hoc ꝓuenit, quia in ipso vt in vno simplici nõ est q̃dquid perfectionis est sui gñis, & cuiuslibet alterius, ergo ex opposito,ꝙ aliquid sit actus purus,& nullo modo componibile cum alio,vt recipiens,nec vt receptum, hoc prouenit, quia in se habet omnem perfectionem sui generis, & cuiuslibet alterius, & sic est infinitæ perfectionis.

Ad hoc dicitur,ꝙ ille cõditiones.s.non esse componibile cum alio vt recipiens, nec vt receptum, nõ complent rationem infiniti perfectionalis,sed vltra hoc requiritur, ꝙ non pendeat ab alio,nec ordinetur ad aliud, nec desideret nobilius,& quoniam ista non verificantur de intelligentijs,vt dictum

ctum est,ideo non sequitur quòd sint infinitæ perfectionis.

Ad secundum dicitur, quòd ly talem refert qualem supra quo ad omnes conditiones possibiles conuenire intelligentijs.s.mouere semper actu,esse æternas immateriales,sine magnitudine inalterabiles impassibiles,& qm̃ esse infinitas perfectionaliter repugnat intelligentijs,ideo non est necesse, ꝙ referat illam conditionem.

Ad tertium, qm̃ tota difficultas stat in expositione B.Th. ideo dico,ꝙ ly virtute infinita potest intelligi dupliciter.Primo sic,intelligentiæ mouet virtute infinita sibi intrinseca,& hoc est falsum,quia hæc est ꝓprietas primi princ.Secũdo sic, mouent virtute infinita extrinseca,quæ est in primo mouente,cuius virtute mouent, non .n. intelligentiæ mouẽt motũ æterno ex se,sed quia recipiunt virtutem,sicut & esse à primo princ.vt manifestabitur infra.Sic igr̃ exponendo,& distinguẽdo potest saluari dictũ philosophi,& expositio B.Th. Aliter non video, qũo effugias, quin ₰m philosophum & ₰m sensum sibi attributum apparenter à B.Th.omnes intelligentię sint virtutis infinitæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qõ 22. Si in intelligentijs est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobilium ₰m situm.

Quodquidem igitur sint substantiæ, & harum quæ prima,& secunda secundùm ordinem eundem. Textu 44.

IN HAC q.sic procedendum est. Primo,ponetur conclusio rñsiua ₰m philosophum. Secũdo,declarabitur,qũo nobilitatis gradus inter intelligentias potest considerari in duplici ordine.Tertio,mouebuntur & resoluentur duo dubia.

Quantum ad primum sit hæc cõclusio rñsiua, intelligẽtia quanto superiori orbi applicatur,tantò nobilior est.Hæc nõ potest demonstrari ab intellectu nr̃o à priori, qm̃ nõ cognoscimus separata,nisi ex effectu,& motu,vnde philosophus ex numero motuum concludit numerum separatorum,probatur ergo sic,nobiliori, & virtuosiori instrumento, nobilius mouens applicandum est,sicut & nobiliori corpori nobilior forma,& nobiliori regno perfectior regens. Sed corpora cœlestia sunt instrumenta intelligentiarum mouentium; quòd corpora quanto superiora sunt, tanto & nobiliora, vt patet

patet ēt in elementis,qm̄ continens.est vt actus,&conseruās, respectu cōtenti,ergo vt inter mobile proprium,& suū mouēs seruetur debita proportio,coueniens est,vt qualis est ordo secundùm superius,& inferius situaliter inter corpora cęlestia,talis sit ordo nobilitatis inter intelligētias applicatas, ita quòd quanto superiori orbi applicatur,tanto sit nobilis.

Hęc cōclusio cōfirmatur ꝑ Cōment.in 12.lib.in cōment. 44.vbi sic inqt.Declaratū est ex hoc sermone,substātias ęternas esse plures vna,& ꝙ in eis est prima.s.quæ oīa mouet,& secūda,& tertia secūdum ordinem orbium manifestū est. ꝙ aūt illa quæ oīa mouet præcedit oēs,manifestum est valde: oēs.n.istum motum maximum intendūt,quaꝑꝑ prior est omnibus naturaliter,& ēt secundùm locum, & secūdùm magnitudinē.s.ꝙ ista substātia vr̄ esse prior ꝑꝑ prioritatē eius, ꝙ mouetur ab ea secūdùm locum, & magnitudinem in multitudine stellaꝶ, & velocitate motus,& oīa ista faciunt eam priorem nobilitate,& substantia.Qm̄ vero ordinatio istorū mouētium à primo motore,oportet vt sit secundùm ordinē stellarum orbium in loco,manifestū est. Prioritas.n.illorū in loco,& in magnitudine facit eos priores in nobilitate.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ nobilitas intelligētiarum pōt considerari in duplici ordine. Primo,vt oēs respiciūt primum motorem.Secūdo,vt vna respicit aliam,puta vt intelligētia Martis respicit eam,quæ est Saturni.Prima ordinatio dr̄ à Cōment.in eodem cōmento 44. ꝑcisa,secunda dr̄ non præcisa. Quid aūt per præcisam,& nō præcisam intelligat,extimatur sic accipiendum, ordinatio intelligentiarum prout respiciunt motorem primum dr̄ præcisa.s.essentialis, & adæquata causa,ordinis perfectionalis inter eas, eo ꝙ sumitur per ꝓpinquitatem maiorem, aut minorem ad primū principium.Nam cū ipsum sit perfectissimum,& optimum, ad ꝙ omnia ordinantur,vt dicet philosophus infra, illa erit ꝑcisæ nobilior,quæ primo principio est ꝓpinquior, quāto aūt superior tāto propinqor, ordinatio vero intelligentiarum ꝓut vna respicit aliam,puta suam superiorem, non est ꝑcisa.i.non est essentialis,& necessaria,qm̄ nulla intelligētiarum est mensura alterius simpliciter,& ideo sequens nō potest dici perfecta,& nobilis pro tanto gradu,vt respicit superiorem

riorem præcisæ, sed prout est in tanta propinquitate, ad primum & summum motorem, nam sicut formæ intensio, sic pfectior maior & nobilitas aliquod summum respicit.

Quãtum ad tertium aduerte, ꝙ contra prędicta duo famosa dubia insurgunt, Primum est, de Solis intelligentia, & est tale, si ẜm nobilitatem mobiliũ, est ordo nobilitatis in motoribus, ergo cũ sphæra Solis & ipm astrum videat nobilius, & magnitudine, & lumine, & effectu, in inferioribus, eo ꝙ est pr̃ & fons ois gñationis, in inferiorib. sibi erit applicata nobilior intelligentia, q̃ planetis superioribus, non ergo ẜm situm & ordinẽ mobiliũ est ordo in intelligentijs ẜm nobilitatem: & aduerte, ꝙ hoc dubiũ tangit Cõment. in hoc 12. in com̃. 44. & B. Th. exponens tex. 44. & in 2. cœli, in lect. 18.

Ad hoc dubium ẜm Cõment. difficile est r̃ndere, nam in lib. 12. in cõmento 44. r̃ndens inquit, ordinatio quidem eaꝶ adinuicem secũdùm nobilitatẽ possibile est scire ex dictis ab antiqs, hñtibus curam de actionib. eaꝶ in entibus, v.g. Qm̃ dant soli vitam, & Saturno res fixas, ordinatio igitur earũ à primo est præcisa. ordinatio vero eaꝶ adinuicem non est pcisa, & forte melius est illud, ꝙ intendebat Arist. s. ꝙ ordo earum sit secũdùm ordinem coꝶ. i. suoꝶ mobiliũ in loco, Hæc Cõment. ex quibus possumus hoc tm̃ elicere, ꝙ vt comparantur ad primum motorem, quanto superiores tanto nobiliores, quia illi propinquiores, vt aũt comparantur adinuicẽ diuersa rõne possunt reputari nobiliores, & minus nobiles, v.g. Quia Saturno attribuitur stabilitas, & fixio rei inesse, Soli autem viuificatio, Saturnus rõne fixionis erit nobilior. Sol aũt rõne viuificationis. Tu aũt aduerte, ꝙ Cõment. in lib. 2. de cœlo in cõmento 58. tenẽs, ꝙ Sol sit supra Mercurium & Venerem attribuit ei proprium motum velociorẽ quàm Mercurio, & Veneri, & hoc propter maiorem abundantiam potentiæ & virtutis. Hic autem in 12. loquitur secũdùm situm assignatum à philosopho, vt ꝙ sit immediate supra Lunam.

Ad idem dubium ẜm doctrinam B. Th. in hoc 12. in expositione tex. 44. & in 2. de cœlo lect. 18. r̃ndere possumus dupliciter via. Primo, supponendo ẜm Arist. quòd Sol sit supra Lunã immediate, dr̃ ꝙ planeta quanto supior tanto nobilior quia vniuersaliorem effectũ habet, vt videre poteris in expõne B.

Th.vbi supra vñ licet Sol habeat effectũ super inferiora magis manifestum,nõ tñ vniuersaliorem , ideo nõ est nobilior planetis superioribus,& per ꝯñs nec intelligentia illi applicata . Secundo,supponẽdo ꝙ Sol sit in 4.cęlo,vt Moderni Astronomi tenẽt,dicit B.Th.in 2.cęli lec.18.ꝙ Sol optimæ ordinatus est in medio planetaꝶ hñs tres supra se,Saturnũ,Iouẽ,Martẽ,& tres infra se . Venerẽ, Mercuriũ, Lunã, cuius rõ est,quia sicut 8.sphæra ex sua magnitudine & multiplicitate stellarum deputatur super permanentiam , & vniuersaliores effectus causandos in his inferioribus, & hac de causa deseruiunt 8.sphæræ tres superiores Planetæ . ita ad causandum vniuersalem transmutationem rerum generabilium & corruptibilium, ordinatur Sol propter suam magnitudinem & luminositatem,ideo proportionaliter sibi deseruiunt tres inferiores Planetæ . Tu tamen aduerte, ꝙ ex hac secunda assignatione non habetur , ꝙ Sol sit nobilior omnibus Planetis simpliciter sed tantum tribus inferioribus, ideo conceditur, quòd Planetæ quanto superiores,tanto nobiliores,iuxta primam assignationem,& per consequens intelligentię eis applicatæ licet aliqua ratione & diuersa possint dici magis & minus nobiles . vt declaraui ẽm Comment.

Hæc dicta sint ẽm philosophos,veꝶ apud astronomos,nobilissimus inter planetas creditur Sol , ex maxima potentia quam declarat in mundo inferiori,per accessum &recessum, vnde dr̃ pater hominum,& sic non vñr concordare philosophi & astronomi,in assignanda gradualitate nobilitatis, inter planetas & eorum intelligentias . Tu vero si aliqualem concordantiam desideras,vide in cõmento Theoricæ planetarum compositio per Franciscum capuannm,in commento theoricæ Solis in q. qua disputat de eccentricis contra Comment.respondens ad sextum argumentum Auerrois, vbi incipit sic,sed quæ harum opinionum verior sit &c.

Secundum dubium est de applicatione intelligentiæ, quã habet cum suo orbe,nam quia conclusum est , ꝙ intelligentiæ se hñt in nobilitate gradualiter ẽm ordinem situalẽ suorum mobilium,eo ꝙ eis vt proprijs instr̃is applicantur,ideo merito dubitaẽ de tali applicatione,& si cum ea potest seruari immobilitas intelligentiæ intrinseca , & ẽm substantiam, ita

ita ꝙ non sit necesse eam moueri substantialiter per se, nec per accidens,ad motum sui orbis. Vt igitur hoc dubium resoluatur,dicendum est primo,quid sit hæc applicatio, secundo declarabitur,quõ cũ illa saluatur imobilitas intelligẽtiæ.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ hęc applicatio importat contractum virtualem,quo intelligẽtia vnitur orbi virtualiter,& quo cõtinet orbem virtualiter vigorando ipsum, & influendo in illum,ꝑ quo aduerte, ꝙ ex assistentia intelligentiæ mouentis cũ orbe ꝓprio confortatur,& fit vigorosus, vt valeat agere & influere in hæc inferiora. Hæc aũt confortatio ꝓuenit ex eo ꝙ orbis recipit virtutem sibi impressam & influxam à sua intelligentia sibi copulata virtualiter,& non situaliter,cum sit non quanta. Sed aduerte, ꝙ hmõi virtus q̃ est vt quædam forma actiua, quæ cœlum redditur potens ad agendum in hęc inferiora,vltra suas virtutes cõnaturales,potest dupliciter considerari. Primo,ꝙ recipiatur ab intelligẽtia influente in ipso cœlo,secundum esse fixum &permanẽs, modo quo recipitur virtus attractiua in magnete.Secũdo in esse quasi transeũte & in fieri, modo quo causatur lumen in aëre,quod non permanet subtracto luminoso. Primo modo,non põt causari prædicta virtus ab intelligentia mouẽte in orbe suo,qm̃ apud philosophũ,vt declaratum est in 7.lib. met.contra Plat.forma abstracta nõ inducit ꝑ se ipsam aliq̃ formam,aut qualitatem in corpe, subintellige ꝼm esse fixũ & ꝑmanens. Secundo aũt modo,bñ põt causari: qm̃ quandiu cœlum est sub motu,se habet vt instr̃m motum à principali agente,quod transeunter recipit virtutem ab agente. vñ sequitur ꝼm philosophũ,ꝙ si cœlum quiesceret nihil recipet ab intelligentia: nec seruares copula virtualis inter intelligentiam & orbem,& aduerte ꝙ nescientes hanc distõnem de receptione formæ ꝑ modum ꝑmanentis, & ꝑ modum fieri, negauerunt cœlum motum aliq̃d,virtutis,recipere immediate ab intelligentia,quorum argumenta soluam infra.

Quantum ad secundum aduerte, quòd hæc copula virtualis potest imaginari fieri tribus modis. Primo, ꝙ applicetur virtualiter omnibus partibus cœli æque primo influendo, & causando motum in oĩbus ꝑtibus ĩmediate. Secũdo,ꝙ applicet vni soli ꝑti determinate,quã nunq̃ deserat,&ꝑ eã primo

motam moueat totum cœlum, eo ꝙ oēs partes cœli sunt cō tinuæ & solide, & vna mota oēs mouent. Continuum.n.solidum est, quod ad motum vnius partis totū mouetur. Tertio, quòd nulli determinate parti semper stat applicate, sed omnibus successiue se applicet: ita quòd, sicut figulus tangit successiue omnes partes suæ rotæ, & per successiuum contractū continuat motum rotæ stans extra rotam, & ab aliquo situ, puta à dextris incipiens mouere, eodem modo intellige præcisæ de intelligentia respectu sui orbis.

Primus modus non admittitur, qm̄ non possemus assignare à qua parte incipit motus cœli, & sic nō possemus seruare dr̄ias locales esse realiter in cœlo, quod est cōtra philosophū in 2.cœli, vbi assignat dextrū in illa p̄te, à qua incipit motus.

Secundus ēt motus non admittitur, qm̄ si applicatur tantū vni parti, & eam nunquam deserit. ergo rotatur simul cū illa, & sic mouetur per accidens ad motum sui orbis, quod nō est consonū doctrinæ Arist. Nam licet in 8.phys.in tex.52.teneat, ꝙ motores planetarum mouentur per accidens, non tm̄ intrinsecæ secundùm suam substantiam, vt mouetur anima ad motum animalis, sed extrinsecæ.i.quia orbes planetarum mouentur ad motum primi mobilis motu raptus.

Tertius modus vr̄ conuenientior & admittitur, qm̄ per ipsum seruamus imobilitatem intrinsecam intelligentia, & p se & per accidens, & seruamus differētias locales realiter esse in cœlo, vt diffuse tractauimus in q.nostris in secundo de cœlo. Tenendum est ergo, hanc applicationem fieri tertio modo, qm̄ ad hunc modum nullum sequitur incōueniens, & est conuenientior in via philosophi, qui non concedit intelligētiam copulari suo orbi mere voluntarie, sed quasi naturaliter, eo ꝙ arbitratur perfectionē eius pendere ex motu, vt supra declarauimus, & ideo sic debēt copulari cœlo, quòd possint continuare & perpetuare motum. Non possent autem, si ſm substantiam suam moueretur per accidens. vt patet in 8.phys.tex.52.ergo non applicant se vni parti præcise, quam nunquam deserant, sed alijs & alijs successiue existētes extra cœlum quantum ad situm, qm̄ cum sint incorporeæ, non determinantur situ, tangentes tamen actu virtuali cœli partes, successiue, & à parte orientali tm̄ incipit earum tactus, & in

flux

fluxus,& motus,vt patet in 8.physic.tex.84. Sic nunc occurrit dicendum. Verum tamen hanc materiam iudico per difficilem, quoniam multum elongatur à sensatis.

Nunc superest soluere argumenta quorundam negãtium intelligentiam imprimere virtutem in cœlo, secundum esse transiens. & arguunt primo sic, si illa virtus imprimitur in cœlo per modum transeuntis, ergo videtur in cœlo habere solum esse intentionale. Sed hoc est falsum: quoniam non esset qualitas actiua in cœlo. Intentiones enim cum sint entia rationis non sunt principia agendi.

Ad hoc dr̃, ꝙ intentionale sumi potest tribus modis. Primo, vt est ens rõnis, sicut intentio gñis & speciei, & hoc modo illa qualitas nõ est intentionalis. Secundo, ꝓ spẽ causata ab obiecto, vt spẽs coloris recepta in medio, & in oculo, & dr̃ intentio, quia non denominat, nec habet esse naturale in eo in quo recipitur. Nec hoc modo qualitas illa impressa ab intelligentia in cœlo intentionalis, qm̃ ẜm suum esse reale, ꝓut sibi cõpetit, recipitur in cœlo: & nõ est incõueniens, ꝙ denominet cœlum, saltem eo modo quo, rubor ex verecundia denominat subiectum, licet denoiationem sicut & qualitatẽ non apprehendamus, nisi in confuso. Tertio, oĩs forma recepta per mòdum transeuntis põt dici intentio, ad dr̃iam formę recepte ꝑ modum permanentis, vt virtus impressa lapidi à ꝓijciẽte, quæ non permanente in lapide, nisi quandiu est in motu, dr̃ intentio & hoc tertio modo illa qualitas põt dici intentio, & ad argm̃ nego quin possit esse qualitas actiua, ꝓbatio autem procedit de intentione primo modo.

Secundo sic, si est qualitas actiua, ergo habet contrarium: qm̃ actiua respicit passiuam, vt sibi oppositam, sed in cęlo nõ sunt qualitates contrariæ ex primo cœli, ergo &c.

Ad hoc dr̃ nõ esse verum vniuersaliter, ꝙ qualitas actiua habeat contrariam, sed tm̃ verificatur in qualitatibus elementaribus, quæ sunt principia alterationum, concedo tñ, quòd vt actiua respicit passiuum subiectum receptiuum. & sic dico, ꝙ hæc qualitas respicit cœlum vt receptiuum sui, & motus causati ab intelligentia, mediante hac qualitate impressa.

Tertio sic, si datur talis qualitas, ergo cõtinetur in aliquo gñe qualitatis, quod non potest assignari, nam constat ꝙ nõ

 est

est in 4.genere,cum non sit forma,aut figura,circa quantitatẽ,nec est in 3.genere,qm̃ non est passio nec passibilis qualitas,nam in 3.genere non ponũtur nisi qualitates subiectæ sensui,aut quæ inferunt passionem sensui. Nec in 2.qm̃ naturalis potentia est inseparabilis,hæc aũt cum ẜm te recipiat per modum transeuntis,separabilis est. Nec in primo gñe, qm̃ in eo vñr poni solũ qualitates,quæ sunt principia actionũ immanentiũ, vt in pdicamentis exẽplificat philosophus.

Ad hoc dr̃ ꝙ est in primo gñe, & continetur sub dispõne, qm̃ per eam disponitur & actuatur cœlum ad agendum per motum in hæc inferiora. Ad probationem nego,quòd in eo ponantur tm̃ qualitates,quæ sunt principia actionum immanentium,imò dico,quòd omnis qualitas vt disponens suum subiectum ad agendum siue actione immanente,siue transeũte,vt sic potest dici dispositio. Vnde philosophus in prædicamento qualitatis exemplificat in primo genere de calore & sanitate,ex quo sequitur,quòd non inconuenit eandẽ qualitatem sub diuersa rõne poni in primo & in tertio genere, sicut calor vt est disponens & actuans subiectum ad calefaciẽdum est in primo genere,vt autẽ infert passionem sensui est in tertio genere. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 23. Si est necesse ponere eccentricos & epiciclos.

Eudoxus quidem igitur Solem & Lunam. Tex. 45.

IN HAC q.aduerte, quòd difficultas cadit ex hoc,qa sensu deprehendimus planetas,motus sub Zodiaco aliqñ esse velociores,aliqñ tardiores, & videntur declinare aliqñ ad septentrionem,aliqñ ad meridiem,& videntur aliqñ distantiores à terra,aliqñ proximiores,& qm̃ hmõi irregularitates videntur non posse stare cum motu vniformi,quia attribuitur cœlo,ideo astronomi laborauerunt in assignandis causis harum irregularitatum,& tandem moderni & Hyparcus, & Ptholomæus determinarunt hmõi difficultatem expositione eccentrici & epicicli. Vt igitur de hoc habeatur aliqualis resolutio,sic procedendum est. Primo, declarabitur quid sit eccentricus & epiciclus. Secundo, quid circa hoc senserit B. Th. & Comment. Tertio,determinabitur quæsitum ẜm mẽtem Ptholomæi. Quarto,soluentur præcipuæ rationes quę

solent

ſolent induci à deſtruentibus eccentricos & epiciclos.

Quantum ad primum aduerte, quòd apud aſtronomum circulus eccentricus notificatur per concentricum ſuũ oppoſitum, ſicut obliquum notificatur per rectum, eſt autem concentricus circulus, qui diuidens cœlum & terram in duas partes æquales, habet centrum ſuum cum centro terræ. eccentricus autem eſt, qui licet diuidat terram in duas partes, tamen habet centrum ſuum extra centrum, terræ, epiciclus eſt circulus paruus in circunferentia differentis, per cuius circunferentiam defertur corpus planete, & centrum epicicli ſemper defertur in circunferentia deferentis. Hæc quidem iam tibi nota ſunt, vt principia, in vltimo capite in tractatu de ſphæra, ideo vide per te ipſum.

Quantum ad ſecundum quo ad B.Th. aduerte, quòd in 2. cœli lect.17. recitat opinionem de concentricis, quæ fuit Calipi, & Eudoxi. & opinionem de eccentricis, quæ prius videtᷓ fuiſſe Pythagoræ, nunc autem eſt cõiter modernorum, ſed illic neutram reprobat, ideo videtur purus medius, in lib. autẽ 12. metaph. lect.7. ſuper tex.46. vr̃ tenere contra modernos. & arguit, vt videre poteris, quòd tenere eccentricos & epiciclos, contra dicit his, quæ ſunt demonſtrata per philoſophũ in ſcientia naturali. & maximè in lib. de cœlo. Non.n. oĩs motus naturalis erit à medio, vel ad medium, vel circa medium, &c. vt declarabitur, qñ formabimus rationes. Comment. contra Ptholemæum, nam virtualiter rationes B.Th. contra Modernos ſunt etiam rationes Comment.

Quantum ad Cõment. patet mens ſua in 12. lib. metaph. comment.45. vbi intendens impugnare Ptholomæum, antequam incipiat arguere contra eum, inquit. Eccentricum.n. & epiciclum dicere eſt extra naturam. Epiciclus autem impoſſibile eſt, vt ſit omnino. Deinde incipit arguere, vt apparebit in parte vltima quęſtionis.

Quantum ad tertium, incẽdo determinare quæſitum ſm viam Ptholomæi, qm̃ per ipſum rõnabilius ſaluantur apparentes irregulariter ſupra noĩate. Nec in hoc reprobamus directe Ariſt. qm̃ vt patet in 12. metaph. in tex.45. non loquitur de his. ſecundùm ꝓpriam perſcrutationem, ſed remittit ſe ad mathematicos. & dicit illam ſectam ſequendam, quæ

rationalibus loquitur, vnde inquit, illa vero persuaderi à quęrentibus, si quid videatur prętèr modo dicta. Amare quidem vtrosque, persuaderi vero à certioribus. Si igitur declarabimus opinionem Ptholomæi esse rationabiliorem, non erimus contra mentem philosophi. Quòd autē ipse recitat opinionem Calipi & Eudoxi, & iuxta eam assignat numerum intelligentiarum ideo fuit, qm̄ tempore suo nondum celebrata & firmata fuerat opinio de eccentricis. Intēdens igitur determinare quæsitum iuxta viā Ptholomæi, probo duplici ratione dari eccentricos & epiciclos.

Prima ratio sumitur à Ptholomæo in 5. dictione Almagesti c. 14. si non dantur eccentricis, ergo planete semper apparebunt æque distātes à terra, & eorum diametri visibiles semper erunt eiusdem quantitatis, sed hoc est falsum, qm̄ ad sensum deprehenditur planeta qn̄q; remotior, qn̄ propinquior terræ, & hoc cōiter conceditur. Cōsequentia aūt ꝓbatur, qm̄ oēs circuli concentrici ex quo non hn̄t centrum extra centrū terræ, ſm omnes partes æque distant à terra, ergo si differens corpus planetæ est cōcentricus, erit planeta semper æque distans & æque ꝓpinquans terræ. Vt ergo seruemus maiorem & minorem distantiam à terra in stellis erraticis, & pręcipuę in Sole, & Luna, ponendi sunt eccentrici.

Secūda ratio sumitur à Ptholomęo in dictione tertia Almagesti cap. 5. Planetæ & omne corpus cœleste regulariter mouentur, vt probatum est in 8. phys. Tunc sic. Deprehendit ꝙ Sol in medietate Zodiaci ab Ariete ad finem virginis longiori tempore moratur, quàm in alia medietate à principio Libræ ad finem piscium, ergo in prima medietate Zodiaci, maior portio de suo orbe intercipitur, quàm in reliqua medietate, ergo linea secans Zodiacum in duas medietates, ex consequenti transiens per centrum mundi, secabit circulum Solis differentem in partes inæquales, quare centrum differētis Solis de necessitate est aliud à centro mundi, & sic differēs Solis est eccentricus.

Quantū ad quartum aduerte, ꝙ precipuę rationes destruētium eccentricos, & maximè Comment. sunt quinque.

Prima si datur eccentricus cœlū non mouetur solum circa medium, sed à medio ad medium, quod est contra philosoph

ſophum 1.cœli tex.5.probatur conſequentia,qm̃ eccentricus ſm vnam partem magis recedit à centro mundi, ergo planeta pro illa parte mouetur à medio,& ſecundùm aliam partem minus recedit,imò propinquat centro mundi,ergo pro illa parte planeta mouetur ad medium .

Ad hoc dicitur,quòd non eſt contra philoſophum,ponere cœlum moueri à medio ad medium, dũmodo totum moueatur circa medium, & ratione eccentrici non moueatur à medio ad medium per lineam rectam,hoc enim eſt propriũ corpori graui,& leui, quando autem mouetur per eccentricum differentem per eleuationem,& depreſſionem reſpectu centri mundi,non mouetur per lineam rectam,ſed circularem, ideo non eſt contra intentionem Ariſtot.

Secunda ſi datur eccentricus,cœlum non eſt pfectæ ſphęricum, quod eſt contra philoſophum in primo cœli tex.32. conſequentia patet, quoniam eccentricus ſecundùm vnam partem eſt magis groſſus,ſiue magis ſpiſſus, & ſecundùm aliam eſt minus,ergo eccẽtricus non eſt perfectæ ſphæricus.

Ad hoc dr̃,ꝙ perfecta ſphæricitas ſumitur ex equa diſtantia centri à tota circunferentia,& qm̃ talis diſtantia ſeruatur in eccentrico,reſpectu proprij centri,ideo vt ſic eſt perfectæ ſphæricus,quòd autem non ſit. equa : groſſius per totum,nõ derogat perfectæ ſphæricitati,vnde negatur vltima ꝯñtia .

Tertia,ſi datur eccentricus. datur vacuum,aut corpoꝝ penetratio, quod eſt contra philoſophum in 4.phyſ. Conſequentia probatur . Cum in eccentrico ſit pars groſſa,& pars tenuis,ſequitur quòd quando pars groſſa peruenerit ſuo motu ad locum partis tenuis,aut ſubintrabit ſphæram circundantem,aut locus in quo erat pars tenuis,non replebatur ab ea, & ſic iuxta primum dabitur corporum penetratio , & iuxta ſecundum dabitur vacuum .

Ad hoc dr̃, quòd ſupponit falſum , imaginatur.n.ꝙ pars groſſa præciſæ habeat occupare locum partis ſubtilis,&pars ſubtilis præciſæ habeat occupare locũ partis groſſę, ſi enim ſic eſſet,profecto ſequerentur inconuenientia dicta.Sed non ſic eſt, imò pars groſſa ſupremi ita mouetur proportionaliter , quòd nunquam ſeparatur à parte ſubtili infimi , & pars groſſa infimi nunquam ſeparatur à ſubtili ſupremi , & ideo

non

non sequuntur dicta inconuenientia.

Quarta, idem est locus totius,& partis ex 4.phys. Sed centrum mundi est locus totius cœli, q̄m ex 4.phys. nō locatur nisi per centrum, cum extra cœlum totum.i.vltimam sphæram non sit corpus circundans, ergo centrum mundi est locus eccentrici, qui est pars cœli. Sed repugnat centrum eccētrici esse centrum mundi, ergo repugnat dari eccentricum.

Ad hoc dr̄, ꝙ in via nostra hæc ratio nullam habet apparētiam nam B.Th. negaret minorem,& nos in 4.phys. determinauimus contra Cōment. de locatione vltimæ sphæræ, vbi sustinemus, quòd est in loco non ꝑ centrum, sed per partes.

Quinta, si datur eccentricus, datur alia terra, ex ꝯnti alius mundus, ꝙ repugnat philosopho in 1.cœli tex.76. & in 12. metaph.tex.49. Cōsequentia sic deducit̄. Omnis sphæra cœlestis verti̅t circa centrū. quæro, aut vertitur circa centrū mūdi, ꝙ est cētrum huius terræ nr̄æ, aut circa aliud centrū, non primo, q̄a repugnat eccentrico hr̄e centrum cū centro mundi, tunc.n. eccentricum esset concentricum, ꝙ implicat, ergo secūdo. Sed non datur aliud centrum, nisi detur alia terra circundans centrum, circa ꝙ girat sphæra cœlestis eccentrica.

Ad hoc negatur ꝯn̄a, ad probationem cōceditur, ꝙ omnis sphæra cœlestis vertitur circa cētrum, concentrica quidē circa centrum mundi, eccentrica aūt circa aliud centrum, non quod sit alterius terrę, sed signabile in terra nr̄a. respectu cuius vna pars eccētrici magis distat à circunferētia terræ, alia pars magis propinquat. respectu autem concentrici seruatur per totum equa distantia,& cum arguitur, quòd non datur aliud centrum, nisi detur alia terra, hæc neganda est. Istæ sunt præcipuæ rationes destruentium eccentricos.

Et tu aduerte, ꝙ hæc q̄stio req̄rit hoīem eruditū in theorica planetaꝝ, aliter nō intelliget sensum Calipi, nec Eudoxi, nec Cōment. nec Ptholomęi. Hæc de pn̄ti quęsito dicta sint.

¶Quæstio 24. Si in separatis possunt esse plura indiuidua sub eadem specie.

Quæcunque vero sunt numero multa, habent materiam tex.49. Vbi inquit Comment. & iam declaratum est, ꝙ principium cœli non habet materiam.

IN

IN HAC q. duo ptractāda sunt. Primo, si in abstractis de mēte philosophi pōt saluari pluralitas indiuiduoꝵ eiusdē speciei specialissimę. Secūdo, posito ꝙ nō, inuestigandum est, cū intelligētiæ sint quædā indiuidua, eo ꝙ mouēt, & operant, & intelligunt, tales aūt actiones sunt singularium, qm̄ ex doctrina philosophi, actiones sunt suppositoꝵ, ex pꝑmio primi metaph. p quid indiuiduant, ex quo non hn̄t materiā in qua, nec ex qua, nec quātitatē, cū sint extra magnitudinē.

Quātum ad primū aduerte, ꝙ est antiqua discrepantia in hoc inter B. Th. & Scot. & qm̄ hoc dubium ventilatū est apud theologū in 2. sent. dist. 3. ne cōfundantur scientiæ, intendo hic pcedere puræ metaph. & ex principijs philosophi. Sic ergo pcedetur. Primo, ponetur cōclusio negatiua, & pbabitur defendēdo cōtra Scot. Secūdo, soluentur pcipua argumenta tenentiū partem affirmatiuam. Tertio, incidēter declarabit si B. Th. in aliquo sensu concederet partem affirmatiuam.

Cōclusio sit hæc, fm principia philosophi nō pn̄t esse plura distincta solo numero sub eadē specie in entibus abstractis. Hāc sic manifesto ad mētem philosophi. Nā in lib. 12. in tex. 49. intēdens pbare, ꝙ est tm̄ vnum cœlum. i. vnus mūdus sic arguit, si plures sunt mundi, q libet habet suum primū principium. i. primum motorē, sed non pn̄t esse plures primi motores, qm̄ essent specie vnum, & distincti numero, sed hoc est impossibile, qm̄ quæ sunt numero multa, & vnum specie, hn̄t materiam. Sed primus motor nō habet materiam, est. n. endelechia, ergo non pn̄t esse plures primi motores. Hęc est ratio philosophi, ex qua sequitur, ꝙ cū in entibus abstractis nō sit materia, non pn̄t esse plura numero in eadem specie.

Hanc rōnem conatur Ant. And. in 5. metaph. q. 5. soluere p distinctionem materiæ, cuius imaginationē adduximus in 5. lib. in q. 14. & illic videbis clare, ꝙ credit principiū distinctionis numeralis sub eadem spē, non esse materiā partem cōpositi, sed d̄riam indiuidualē, quam vocat materiā totius, & dicit, ꝙ philosophus de hac materia intēdit in 5. metaph. tex. 12. cū dicit, vnū numero sunt, quoꝵ est materia vna, & in lib. 12. in tex 49. cū dicit quæcunq; sunt numero multa, hn̄t materiam, & qm̄ primus motor non habet materiam, i. talē d̄riam indiuidualem, ideo concludit non posse esse plures

primos

primos motores,& quia intelligentię cum nõ ſint entitatis, nec perfectionis infinitæ, ſunt in gñe,& in ſpecie, hñt ſuas differẽtias indiuiduales quas philoſophus vocat materiam, ideo nõ inconuenit intelligentias plures eſſe eiuſdẽ ſpeciei.

Hæc eſt ſolutio Ant.And. ſed ꝙ philoſophus intendat de mã quę eſt pars cõpoſiti,& nõ alio modo,iã declaratũ inuenies in lib.5.in q.14. vide tu illic,ne idẽ inutiliter replicem'.

Tu tñ aduerte,ꝙ Scot.in 2.diſt.3.q.8.ad primum,conſiderãs philoſophum in hoc lib.12.in tex.49.nõ poſſe interpretari,niſi de materia,quę eſt pars compoſiti,tãdem negat philoſophum,& dicit ipſum non tenendum à theologo, nec à vero philoſopho,&ſic inquit.Rationabilius eſt ergo theologo diſcordãti à philoſopho in princ.pp ꝙ tenet aliquam cõcluſionem,ꝯñr diſcordare in concluſione, q̃ errare cum eo. Hæc illæ. Quia ergo nõ acceptat principium philoſophi ad hanc cõcluſionem. Quod eſt hoc. Quæcũque ſunt plura numero,hñt materiam,ideo metaph.loquẽdo non eſt diſputãdum cum eo, ſed relinquendus eſt à peripateticis in hoc.

Alias rõnes adducũt Thomiſt.ad hãc concluſionẽ,& ꝑcipuę Paul.Sonc.in lib.12.q.51.quas videre poteris,ego aũt extimo,ꝙ ſtando ꝑciſæ in principijs Ariſt.ſi rõ quã adduximus nõ ꝯcludit,alię nõ concludũt,ideo nolo multiplicare rõnes.

Quãtum ad ſecundũ aduerte,ꝙ tenentes partẽ affirm.multipliciter arguũt. Sed eoꝝ fortiora argumẽta ſunt quattuor.

Primo oĩs quidditas quãtum ſit ex ſe eſt cõicabilis, quidditas intelligentiæ,ſiue q̃dditas abſtracta eſt quidditas, ergo eſt cõicabilis, tunc vltra vel eſt cõicabilis in plura ſuppoſita tm̃,ſtante identitate quidditatis,vel in plura numero,cũ diſtinctione quidditatis,non primo,quia hoc eſt ꝓprium q̃dditatis infinitæ ſm theologum,ergo ſecũdo modo,ergo q̃dditas abſtracta poteſt multiplicari numeraliter,ſtante identitate ſpecifica. Minor quidem nota eſt. Maior aũt ſic probatur,ſi quidditati vt q̃dditas eſt repugnat cõicari, vel hoc eſt ratione perfectionis,vel rõne imperfectionis,nõ primo, q̃a quidditas infinita quæ eſt quidditas diuina cum ſit perfectiſſima non eſſet cõicabilis,non ſecundo, q̃a quidditas rerum generabilium cum ſit imperfecta, non eſſet cõmunicabilis.

Ad hoc dr̃,quòd ſtando in terminis metaph.maior eſt fal

ſa accepta in ſenſu metaphyſico, q eſt, quòd omnis quidditas vniuerſalis, ſiue ſpecifica ſit cõicabilis pluribus diſtinctis numero, ſiue pluribus indiuiduis, in quæ diuiditur illa natura ſpecifica, ita ꝙ multiplicatur realiter in ſuis indiuiduis. Ad ꝓbationem dico, ꝙ ſi aliqua natura ſpecifica eſt incõicabilis in plura indiuidua, eſt ꝑꝑ perfectionem ſuam, & qa caret princ. quo multiplicantur indiuidua. i. materia, & cum arguit de qdditate infinita, dico ꝙ illa cõicabilitas non eſt in plura indiuidua, & de ea ſola hic intendimus. Præterea metaphyſicus negaret cõicabilitatem qdditatis diuinę in plura ſuppoſita. Præterea, negaret qdditatem diuinã eſſe naturã vniuerſalẽ, ſiue ſpecificã, vnde patet, ꝙ dicta ratio apud metaphyſicũ non ſolũ non concludit, ſed nec paruam habet apparẽtiam.

Secundo ſic, ſi non pñt eſſe plures intelligentiæ in eadem ſpecie, hoc eſt qa cum intelligentia ſit forma. i. actus, neceſſe eſt quòd inter eas ſit diſtinctio formalis, quę eſt diſtinctio ſpecifica. Sed hæc ratio non valet, qa non omnis diſtinctio inter duas formas eſt formalis, ſed ſufficit, ꝙ ſit formalis, vel formarum, & qdem licet qñ eſt formalis ſit ſpecifica, non tñ qñ eſt formarum. vnde inter albedinem niuis, & albedinem parietis, eſt diſtinctio formaꝶ, ſed nón formalis, ideo nõ diſtinguuntur ſpẽ, ſic in propoſito, duæ intelligentiæ eiuſdem ſpeciei diſtinguerẽtur diſtinctione formaꝶ, ſed nõ formali.

Ad hoc dr̃, ꝙ illa eſt ratio, & in abſtractis nõ datur diſtinctio formaꝶ, niſi ſit formalis, & in materialibus nõ datur diſtinctio formaꝶ ſine diſtinctione formali, niſi rõne materię, aut ſubiecti, aut quãtitatis, & qa in abſtractis nõ dat̃ aliquod iſtoꝶ, iõ quęcũq; diſtĩ eſt ĩ eis, eſt formalis, ex ꝯñti ſpecifica.

Tertio ſic. Quòd põt intelligi ſub rõne vniuerſali, eſt plurificabile in plura. Sed omnis natura ſpecifica, ſiue abſtracta, ſiue materiális eſt ĩtelligibilis ſub rõne vniuerſali, ergo &c. Maior patet, qa de ratione naturæ ſpecificæ non eſt ſingularitas, alias ſpecies non eſſet ſpecies, ſed ſingulare, vel indiuiduum. Maior autem probatur ex ratione vniuerſalis, nam vniuerſale eſt, quod poteſt eſſe in multis, & dici de multis.

Ad hoc dr̃, ꝙ maior non eſt vera, qñ intelligit̃ ſub rõne vniuerſali ſolũ ex parte nr̃i intellectus, & nõ ex ſe, & ad minorẽ dico, ꝙ nõ eſt vera de natura ſpecifica abſtracta, niſi reſpectu

ſpectu intellectus noſtri, q intelligit abſtracta modo materialium. Nã natura intelligẽtiæ A, intelligitur ab intelligẽtia B, intelligit vt de ſe hæc, & non ſub rõne vniuerſali. Ad ꝓbationem minoris dico, ꝙ licet de rõne ſpeciei vt ſpẽs eſt, nõ ſit ſingularitas, tñ non incõuenit, ꝙ aliq̃ naturam ſpecificã qualis eſt natura abſtracta cõſequat̃ ex ſe ſingularitas, ita ꝙ ex ſe ſit hæc, qa caret principio intrinſeco multiplicatiuo.

Quarto Porphyrius diffiniuit ſpeciem per eſſe prædicabilẽ de multis, ergo plurificabilis eſt in multa. Cũ igitur diffinitio conueniat omni diffinito, verificabitur ẽt in ſeparatis.

Ad hoc dico, vt Heru. in 2. diſt. 3. q. 2. ad primũ, quòd diffinitio Porphyrij nõ datur de ſpẽ abſolute, vt ſe extẽdit ad ſeparata, & ſenſibilia, ſed vt eſt in ſenſibilibus, quæ ſunt nobis magis nota, qm̃ in illis inuenimus principium materiale, quo poſſunt multiplicari indiuidua ſtante vnitate ſpecifica.

Quãtum ad tertium. ſ. vtrum B. Th. concederet in aliquo ſenſu partẽ affir. Rñdetur, quòd non, ſtando p̃ciſæ in doctrina Ariſt. loquendo aũt abſolutæ, & ſm veritatem, dico quòd nõ concederet partẽ affirm. ſtante hoc ordine, quem nunc videmus in rebus, ex quo agnoſcimus princ. plurificãdi indiuidua ſub eadẽ ſpecie, eſſe materiam, vel ſubiectũ receptiuum, vel quia ſm veritatem licet id negaret Ariſt. poſſet Deus alium ordinẽ ſtatuere in rebus, ideo dico, quòd nõ implicat cõtradictionem, abſtracta multiplicari in eadem ſpẽ, & ſi tu inueneris B. Th. dicẽtem, ꝙ non eſt hoc poſſibile, nec à Deo factibili, intelliges nõ abſolutæ, ſed ſtãte hoc ordine vniuerſi, ita quòd apud ipm non implicat contradictionẽ. Patet aũt hãc fuiſſe mentẽ ſuam in tract. de vnitate intellectus contra Auer. nã formant Auer. talem rõnem. Oẽ quòd multiplicat̃ ſub eadẽ ſpecie eſt materiale, ſed intellectus ſm Ariſt. nõ eſt materialis, ſed ſeparatus ex 3. de aĩa, ergo nõ põt multiplicari, ergo eſt vnus oĩum hoĩum, & dñt ꝙ Deus non põt facere diſtinctos intellectus eiuſdẽ ſpeciei in diſtinctis hoĩbus, qa implicat contradictionẽ, nam hr̃e materiã qua multiplicent̃ intellectus, & eos eſſe formas ſeparatas implicat cõtradictionẽ. Huic aũt rõni rñdens B. Th. inq̃t, valde ruditer argumentant̃, ad oſtendendũ Deum non poſſe multiplicare intellectus eiuſdẽ ſpeciei credẽtes id implicare contradictionẽ. Da-

to.n.ꝙ nō esset de natura intellectus,ꝙ multiplicaretur, nō pp hoc oporteret ꝙ intellectū multiplicari implicaret contradictionē,nihil.n.ꝓhibet aliqd non hr̄e in sua natura causam alicuius,ꝙ tn̄ habet illud ex alia causa,nūc graue nō habet ex sua natura,ꝙ sit sursum,tn̄ graue esse sursum nō implicat cōtradictionē, sic ergo si itellectus naturaliter esset vnus oium,qa non hr̄et causam naturalem suæ multiplicationis, posset tn̄ sortiri multiplicationē ex sup̲naturali causa,nec esset implicatio contradictionis. Hæc B.Th.ex qbus patet,ꝙ nō reputat cōtradictionem, separata à materia posse multiplicari in eadē specie,& qn̄ tenet partē negatiuam,intēdit impossibilitatē ex defectu causæ naturalis tm̄,quæ est materia.

Quātum ad secundā partem q̄siti, procedēdo via Thom. q̄ negat hecheitates,& ponit principiū indiuiduationis materiā,& quantitatē,modo quo determinauimus in lib.7.ꝯstat ꝙ intelligētiæ quæ sunt imateriales,& extra oēm magnitudinē,nō indiuiduanī ꝑ materiā,nec ꝑ quātitatem,inuestigādū est ergo,per qd indiuiduātur.Pro cuius notitia dico tria.

Primo dico,ꝙ quātum ad nr̄m modum intelligendi,quo intelligimus simplicia, & abstracta potius negatiuæ q̄ affirmatiuæ,sicut patet de pūcto,quem apprehēdimus negatione partis,& de vnitate quā apprehēdimus negatione diuisionis,ratio pp quā intelligentia est indiuidua,est duplex,negatio.s.non esse diuisam in seipsa,nec multiplicabilem ſm seipsam,vt diximus in prima parte huius quæsiti, & esse diuisam à qualibet alia, in hoc aūt quòd dico diuisam includitur negatio. Quòd.n.est diuisum ab aliquo,non est illud,& ꝙ hæc sit ratio indiuiduandi ſm nostrum modum intelligēdi,probatur sic, eodem ſm nostrum intellectum est aliquid vnum numero,& indiuiduum,qm̄ esse idem numero, & esse indiuiduum conuertuntur in gn̄e substantiæ, sed duplici negatione apprehenditur aliquid esse vnum numero.s.per esse indiuisum in se, & diuisum ab alio, ergo duplici negatione apprehendimus intelligentiam esse indiuiduam.

Secūdo dico,ꝙ hęc duplex negō nō pōt esse prima rō indiuiduationis in intelligētia ex parte rei,ꝓbat.Pura negō non pōt esse primum distinctiuū inter duo positiua,licet.n.possit esse primum distinctiuum inter duo negatiua, vt inter duas

priua-

priuationes,vel inter negatiuũ,& positiuũ, vt inter priuatione & habitũ,non tñ inter positiuum,& positiuũ, imò negatio qua negatur vnũ positiuum ab alio,oportet fundari sup aliquod positiuum,p ꝙ distinguitur ab alio positiuo , vt ideo sortes nõ est lapis,qa est hõ,& ꝙ dico de distinctiuo intellige de principio cõstitutiuo,eodem.n.res cõstituitur, & ab alio distinguitur,ergo pura negatio non põt esse primũ ꝯstitutiuũ,&distinctiuum indiuiduale vnius intelligẽtię ab alia.

Tertio dico, quòd prima ratio indiuiduationis conuenit intelligentiæ ex seipsa,ita quòd per seipsam, & non per aliquod contrahens est hæc. Hanç sententiam esse de mentę B.Th. manifestabitur,deinde ratione probabitur.

Quod sit de mẽte B.Th. patet sic,nã in 1.parte q.3.art.3. sic ait. In his igitur quæ nõ sunt cõposita ex materia, & forma, in qbus indiuiduatio nõ est p materiã hanc indiuidualẽ,sed ipsæ formæ p se indiuiduantur,oportet ꝙ ipsæ formę sint supposita subsistentia. Item in q.13.art.9. sic inquit,formæ quæ nõ indiuiduantur per aliud suppositum,sed per seipsas,quia.s.sunt formæ subsistentes.i.non in alio receptę,si intelligerentur ſm ꝙ sunt in seipsis,non possent cõicari,nec re nec rõnem. Item in 2.sent.dist.3.q.1.art.2.sic dicit,incõicabilitas quæ est idem cum indiuiduatione est in hoĩe,ex hoc ꝙ natura sua est recepta in fundamento materiæ,& p materiam determinatur,sed in intelligentia ex se,vel in se determinata est ex hoc,ꝙ in aliquo sicut forma determinabilis recipi non põt,& ex hoc ipso satis incõicabilis est,Hęc B.Th.

Rõne aũt ab aliquibus ꝓbatur sic,intelligentia eo est formaliter incõicabilis,& indiuidua, quo est formaliter immaterialis,& incorporea,sed seipsa est immaterialis,& incorporea,qa esse immateriale,&incorporeũ incõueniunt ei in primo mõ,deinde p se,ergo est seipsa incõicabilis,& ĩdiuidua,

Sed aduerte,ꝙ hæc rõ non cõcludit,nisi sustinueris vt nos in qnto determinauimus,ꝙ principia indiuidualia apud metaphysicum est sola materia,& quãtitas,& nõ hecheitas, nã Scotus negaret maiorem huius rõnis,dicens ꝙ intelligentia ex alio est incorporea,qa.s.est extra oẽm magnitudinem,& ex alio est immaterialis, qa.s.non cõponitur ex materia, & forma,& ex alio est indiuidua,qa.s.habet in se talem drĩam indiui

indiuidualem, quam dicunt Scotistæ hecheitatem.

Probatur igitur ꝓpositum, rõne sumpta ex Arist. in 8. lib. metaph. tex. 16. & arguitur sic, ex eo intelligẽtia est indiuidua, quo est ens aliquod, & vnum aliquod, sed statim seipsa, nulla alio expectato est ens aliquod, & vnum aliquod, ergo seipsa, & nullo alio expectato est indiuidua, maior patet, qm̃ esse indiuiduum, & esse ens aliquod, & vnũ aliquod. i. signatum idem sunt, minor aũt est philosophi in 8. met. tex. 16. vbi ponens drĩam inter mãlia, & imãlia quõ fiãt vnũ, dicit. Quæcunq; non hñt materiam nec intellectualẽ nec sensibilẽ, statim qdem vnum aliqd est vnũquodq; (& paucis interpositis inquit.) Quapꝓ nõ est aliqua causa alia, vnum essendi vlli eorum, neque essendi ens aliquid, statim. n. vnumquodque ens aliquid, & vnum aliquid. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 25. Si Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum, an aliquid extra, & quid in hoc sentiat Cõment.

Amplius autem, siue intellectus, sit sua substantia, siue intelligentia, quid intelligit, aut enim seipsum, aut alterum aliquid. Textu 51.

IN HAC q. aduerte, ꝙ Greg. tenet vnam viam extremã, & B. Th. aliam circa mentẽ philosophi, & similiter circa mentẽ Cõment. B. Th. attribuit sibi vnũ, & Ioan. Bach. aliud, & qm̃ intendo sustinere B. Th. quantum ad sensum, quẽ attribuit philosopho, & quẽ attribuit Cõm. ideo sic ꝓcedemus. Primo, ponit opinio Greg. Secũdo, opin. B. Th. Tertio, opinio Ioã. Bac., ꝓ sensu Cõm. Quarto, opin. B. Th. & sustẽtabit.

Quantum ad opinionem Greg. circa sensum philosophi aduerte, ꝙ in 1. sent. dist. 35. & 36. q. 1. art. 1. in principio ponit tres cõclusiones, quas dicit esse de mẽte philosophi. Quarum tertia est talis. Deus nihil extra se intelligit omnino, & nulla facta distinctione, neque primariæ, neque secũdariæ, probat eam sex rationibus sumptis ex text. philosophi, quas per te ipsum videre poteris. Deinde infra in eodem loco, ꝓbans oppositum cõtra philosophum deducit ipsum ad cõtradictionem, adducens eius dictum in lib. de bona fortuna, vbi philosophus attribuit Deo notitiã eius, ꝙ est & ꝙ fuit. Postremo soluit oẽs rõnes quas formauerat ex dictis philosopus.

Verum quia non decet ita viliter sentire de philosopho, quòd in hac nobili qōne ita turpiter sibijpsi cōtradicat, ideo sequēdam puto viam B.Th.in hoc. Tu igitur aduerte, quòd in hoc lib.12.in expositione tex.51. Ibi, cōsiderādum est aūt quòd philosophus intēdit, &c. B.Th.interpretatur mentē philosophi cū tali distōne. Aliqd potest intelligi dupliciter. Primo, in seipso.i.ꝑ propriam speciem, vel ꝑ propriam suam essentiā. Sicut qñ intelligo lapidē per propriam speciem lapidis, & intelligētia intelligit seipsam ꝑ propriam essentiam. Secūdo, aliquid intelligitur in altero intellecto, vt qñ intelligo effectū in causa intellecta, & intelligo partē in toto intellecto, sicut qñ video Socratē in speculo viso. Intentio B.Th. est attribuere philosopho, quòd loquēdo de intelligere primo modo, arbitrat philosophus, & vere, quòd Deus tm̄ seipsum in seipso.i.ꝑ suā essentiā intelligit, nā si aliud intelligeret ꝑ seipsum.i.ꝑ propriā speciem vel essentiā obiecti cogniti, sua intellectio depēderet à specie, vel essentia rei cognitę, & sic pficeretur ex alio, & in hoc sensu cōcludunt oēs rationes philosophi, qbus ꝓbat, quòd nihil extra se cognoscit, loquēdo aūt de intelligere secūdo modo, Deus intelligit alia à se, nō in seipsis, sed vt cōtenta, & repręsentata in essentia, & cō ueniēs est sentire, quòd philosophus fuerit huius opinionis. Quòd sic manifestat. Philosophus cōcedit, quòd Deus seipm ꝑfectissimæ intelligit, ergo intelligit oē contētum in seipso, aliter non se ꝑfectissimę intelligeret. Sed in Deo continētur perfectiones oium rerum, saltem quæ sunt ex 5.metaph.cap. de perfecto, ergo intelligit perfectiones oium rerum existentium. Si perfectiones oium rerum, ergo & res, qm̄ perfectio includit habitudinem ad id cuius est perfectio, ergo si intelligit perfectionem, quæ est in homine, ex eo quòd eminenter est in Deo, intelligit ipsum hominem, & sic de alijs.

Tu ergo sustinebis ꝑ distinctionē datā philosophum ꝯtra Greg.& rōnes philosophi nō militāt ꝯtra hāc determinationē. Nā quādo dicit philosophus, quòd itellectio est ꝑfectio intelligētis, nō est verum, nisi quādo res in seipsa intelligit, & est principale obiectū intelligētis, et quādo dicit philosophus, quòd Deus vilesceret, nō est verum nisi intelligeret vile ꝑ seipsum, si aūt vt repręsentat in alio, puta in principali obiecto,

ex hoc non vilescit. Patet igitur quō ẞm philosophum, Deus intelligit tm̄ seipsum, & non tm̄ seipsum diuersa ratione, & sic nulla sequitur contradictio in doctrina philosophi..

Pro opinione Cōment. aduerte, ꝙ vnum clarum est apud ipsum. s. Deus non solum scit seipsum, sed & alia à se, vt patet in hoc 12. in cōmento 52. vbi sic hr̄, & veritas est, ꝙ primum scit omnia ẞm ꝗ scit se tm̄ scientia in esse, quòd est causa eorum esse, v.g. Qui scit calorem ignis tm̄, non dr̄ nescire naturam caloris existētis in reliquis calidis, sed est ille qui scit naturam caloris ẞm quòd est calor, & similiter primus scit naturā entis in eo quòd est ens simpliciter, quòd est ipsum, hęc Cōment. Aliud aūt est dubium. s. vtrum ẞm Comment. Deus intelligat alia à se quo ad p̄dicata vniuersalia tm̄, puta inquātum sunt entia substantia, vel accidens, &c. an ēt quo ad prædicata specifica, & indiuidualia, quibus res specificę, & indiuidualiter diuiduntur, & circa hoc dubium inuenio duas vias rñdēdi, vna est quā sequitur Ioan. Bach. Alterā seqtur B. Th.

Aduerte igitur, ꝙ Ioan. Bach. in 1. sent. in dist. 39. in q. 1. examinās cōmentum 51. huius 12. lib. attribuit Comment. Primo, ꝙ Deus nihil intelligit extra se immediate. s. acquirēdo scientiam ab eo, & hoc clarum est, quia dicimus intellectus vilesceret, & perficeretur aliquo extrinseco. Secundo, quòd Deus intelligit in seipso omnia quæ habent esse extra Deum, secundùm quòd sunt in essentia Dei vnitiuæ, & non sunt aliud ab essentia sua, & hoc sic manifestatur, si oīa intellecta nostra essent idē cum intellectu nostro, intelligēs se intelligeret oīa illa, sed intellectus diuinus intelligit se essentialiter, & alia entia ẞm quòd sunt eminenter, & p̄fectionaliter in Deo, non sunt aliud ab intellectu diuino, ergo intelligendo se intelligit omnia, vt sunt vnitiue in Deo tertio, quòd Deus nō cognoscit alia à se, transeundo à cognitione sui ipsius ad cognitionem aliorum, vt sunt in seipsis, vt credit Themistius, sed ex hoc, quòd cognoscit seipsum in seipso, & cognoscit se continere alia, & quòd est causa esse eorum, nam Comment. intendit, quòd Deus nihil intelligit extra se tanquam obiectum terminans actum intelligendi, & tanquam obiectum speculatum, & intellectū, vt videtur dicere Themistius, sed quòd intelligit omnia in seipso, ita quòd intelligē

do se cōprehēsiue intelligit alia. Quarto, ꝙ Deus cognoscēs alia in seipso, non solum cognoscit ea quo ad esse quòd hñt in Deo, sed quo ad esse ꝙ hñt in proprijs naturis, ex ꝓnti cognoscit ea distinctæ, & omnibus modis quibus cognoscibilia sunt. Quòd sic manifestatur. Dicit Cōment. qui scit calorem ignis tm̄, non dr̄ nescire naturam caloris existentis in reliqs calidis, sed istæ est q̃ scit naturam caloris ſm ꝙ est calor. Tūc arguo sic, si aliqs sciret calorem per essentiam. s. ignis tm̄. i. si aliquis sciret calorem, ex eo ꝙ scit naturam ignis tm̄. i. & non alio modo, perfecta tñ comprehensione, sciret omnia calida omnibus modis quibus sunt calida, quia de oppositum, non comprehenderet perfectæ calorem. Igitur à simili, si primū ens scit se tantum ꝙ est ens per essentiam, & comprehensiuæ oē ens, sequitur quòd scit omnia entia oibus modis quibus, sunt entia, sed cognoscere oīa entia oibus modis quibus sunt entia, est cognoscere ea distinctę & ſm̄ sua esse propria, ergo Deus intelligēdo se tm̄ comprehensiuæ, excluso omni alio obiecto terminante eius cognitionem, cognoscit omnia distinctæ, vt sunt in seipsis, & in ꝓposito iudicandum est de diuino intellectu, sicut si intellectus noster comprehēderet perfectissimæ prima principia, & semper indefectibiliter staret ea speculando, & non transferret se à speculatione principiorum, ad speculandum cōclusiones in seipsis, tunc clarum est, quòd perfectissimæ comprehēdendo prima principia, etiam perfectissimæ adunate, & simplici apprehensione comprehenderet omnes conclusiones contentas in primis principijs, sic dicendum est, per omnia de diuino intellectu.

Hæc fuit imaginatio Ioan. Bach. quam credit attribuendā Comment. & quidem in 1. & in 2. & in 3. dicto nō manifestę discordat à B. Th. sed in 4. nam B. Th. in 1. parte, q. 14. art. 6. & in 1. sent. dist. 53. q. 1. art. 2. attribuit Comment. ꝙ posuerit Deum non cognoscere alia à se, nisi in cōi. s. inquantum sunt entia. Ioan. Bach. aūt vult, ꝙ cognoscat ſm Comment. alia à se distinctæ, & omnibus modis quibus cognoscibilia sunt, & sic patet, ꝙ non cōcordant in 4. dicto, & quidem licet gratia exercitij sustineri posset imaginatio Ioan. Bach. tñ plurimū extorquet sensum, & verba Commentat. & si attendamus ad exemplum adductum à Comment. vr̄ B. Th. rectius sentire,

nam

nam exemplum de calore multum cogit, sic.n.vr̃ velle Comment.arguere, sicut se habet cognoscẽs primum calidum, ad cognitionem reliquorum calidorum, sic cognoscẽs primum ens, ad cognitionem aliorum entium. Sed cognoscẽs primũ calidum cognoscit omnia calida, sub ratione qua sunt calida, ergo cognoscẽs primum ens, cognoscit omnia entia, sub ratione qua sunt entia. Hæc fuit similitudo Commẽt. Tunc sic. Sed cognoscẽs omnia calida, vt calida, nõ necessario cognoscit ea, quo ad pdicata propria, & specifica, & indiuidualia, puta an tale calidum sit homo, vel lapis, vel hæc aqua, accidit.n.calido esse lapidem, vel aquam, ergo cognoscẽs omnia entia, vt entia non necessario cognoscit ea, vt talia entia, puta vt homo, vel capra, accidit.n.enti ꝙ sit homo, vel capra, ergo ex hoc quòd Deus cognoscit se primum ens, & per seipsum omnia entia, vt entia, non sequitur, quòd cognoscat ea distinctæ, & omnibus modis, vt cognoscibilia sunt, ergo sensus quem attribuit B. Th. Commentatori videtur magis consonans, quam sensus Ioan. Bach.

Hic discutiendum esset, si Deus intelligit alia à se solum eminenter, &an ẽt terminatiue, verum quia est quæsitum magis Theologicum, quàm metaphysicum, &id iam determinaui in lectura primi tractatus primæ partis B.Th. ideo nõ est hic immorandum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 26. Si in abstractis sunt idem intellectus intellectio, & res intellecta.

Aut in quibusdam scientia res est (& infra) non altero igitur existente intellecto, & intellectu quæcunque non materiam habent. Tex. 51.

IN HAC q.antequam deueniamus ad decisionem aduerte, ꝙ philosophus in toto tex.51.vsque in finem lib. non amplius loquitur de abstractis in gñe, sed de primo princ. de quo constat, ꝙ cum sua intellectio sit sua substantia, &tm̃ seipsum per seipsum intelligat, primo sequitur, ꝙ in eo intellectus, & intellectio, & res primo intellecta sunt idem, nec est instantia de intellectis extra se, quæ diximus in q. præcedẽti esse cõsecutiuæ, & secundario intellecta, qm̃ nõ intelligit ea p seipsa, sed in essentia sua, put adunatæ, & sine compositione cõtinentur in ea, ideo veræ possumus dicere, ꝙ essentia di

uina est suum totum intelligibile diuinum, qm̄ omne intelligibile à Deo, vel est essentia Dei, vel cōtentum in eius essentia, sicut in vniuersalissimo pfecto cōtinētur particulares pfectiones, verū q̄a philosophus assumit ad pbādū, q in primo princ. idē sunt itellectus, res itellecta, & itelligētia. i. actus itelligēdi, hāc vniuersalē, nō altero igr̄ existēte eo q intelligit, & itellectu quæcunq; nō materiā hn̄t, ideo merito dubitat, si in oībus itelligētijs tria p̄dicata sunt idē. Ad euidētiā igr̄ huius, duo principaliter agēda sunt. Primo, q̄d i hoc senserit philosophus, & Cōment. Secundo, quid tenendū s̄m veritatem.

Quātum ad mentē philosophi, & Cōment. quatuor consideranda sunt. Primo, si tenent intelligentiam esse suum intellectū. Secundo, si est sua intellectio. Tertio, si est suum obiectum intellectū, ita q primo seipsam intelligat. Quarto, qn̄ intelligit seipsam, an intelligat se p essentiā suam, an p speciem mediam repręsentantem sufficienter ipsius naturam.

Quātum ad primū, & secūdū, & tertiū, respōdēdo simul, & nō recedēdo à determinatione, quā fecimus supra in q. 11. huius lib. dico, q vt verba philosophi sonāt, tenendū est, q sint idē. Nā si s̄m philosophū distinguerent realiter, facerēt cōpositionē in itelligētia, quo admisso, seqtur q in ea esset potentia pas. & aliq̄d loco mā̄, qm̄ in oī cōposito realiter, danī plura, quorū vnū est vt potētia receptiua, alterū, vt forma, vt patet tā in cōpositione ex his q̄ in cōpositione cū his, & maxime i gn̄e sub̄e, vt p̄seruē me à cōpositione, qua componit̄ linea ex partibus suis. Cū igit̄ philosophus in hoc 12 in tex. 29. et 30. negauerit vniuersaliter potentiā pas. ab intelligentijs, vt declarauimus supra in q. 11. negat ex p̄nti disōnem realē horū trium. Quòd aūt Com. id expresse teneat, patet in hoc 12. in cōment. 51. vbi ponens dr̄iam inter intellectū nostrum, & intellectum abstractum, sic inquit, essentia intellectus non est eadem cū intelligere, quòd est actio intellectus in nobis, & intellectū in nobis, non est idē quòd intelligere oībus modis, & causa in hoc est, quia intellectū in nobis est aliud ab intelligentia, in eis aūt quæ sunt non in materia, contingit vt intellectum, & intellectus, et actio intellectus, sint idem.

Quātum ad quartum. s. an intelligētia intelligat se p seipsam, an p speciē mediā. Dico s̄m principia philosophi, quæ

consid

ꝯſiderāda ſunt in 3.de aīa circa intellectū,& actū intelligēdi, neceſſe eſt,ꝙ intelligat ſe ꝑ ſubam ſuam,ita ꝙ ſuba ſua ſemper ſit pñs intellectui, vt obiectum ſuū primo intelligibile, & ſit ei vt forma intelligibilis,& rō intelligēdi.Et rō qdē huius eſt,qa iā determinatū eſt in intelligētia ſm philoſophū, nullā eſſe cōpōnem realē. Conſtat aūt,ꝙ ſpēs media faceret cōpoſitionē,& actuaret intellectum intelligētiæ.Preterea in tota doctrina philoſophi nō inuenimus neceſſitatē ponēdi ſpēm,niſi qñ obiectū eſt intelligibile in potētia,& eſt rā materialis,&neceſſe eſt vt fiat intelligibile actu ꝑ intellectū agētē.Hæc aūt non hñt ſocū in intelligētia,vt patet.Quare &c.

Sed dices.Admiſſo ꝙ philoſophus teneat quālibet intelligentiā intelligere ſeipſam ꝑ ſuam ꝓpriam ſubam.quæritur, qd teneat,qñ vna intelligētia intelligit aliam.An per ſpeciē? an per ſubam intelligentis? an per ſubſtantiam intellectæ?

Rñdetur,in eo ꝙ vna intelligentia intelligat aliam pōt fieri duplex cōparatio. Primo,cōparando inferiorē ſuperiori, vt intelligētiam lunę intelligētię ſolis.Secundo,comparādo ſuperiorē inferiori,ex his aduerte tria, primo loquendo ſm principia philoſophi, qui nō cōcedit ſpecies intelligibiles, niſi ꝓ intellectione reꝝ materialium,eo ꝙ nō ſunt intelligibilia actu,nec intelligētia ſuperiori cognoſcit inferiorē,nec ecōuerſo ꝑ ſpeciem intelligibilē mediā.Dico ſecūdo,ꝙ intelligētia inferior cognoſcit ſuperiorē ꝑ eſſentiā ſuperioris, q̄ copulat̄ intellectui intelligētiæ inferioris,vt forma intelligibilis actu,& hoc pōt ſic declarari,intelligētia inferior intelligit ſuperiorem,aut ꝑ eſſentiam ꝓpriam,aut per eſſentiam ſuperioris. Non per eſſentiam propriam,qm̄ cum conueniant tm̄ in gñe,& differant ſpecie, ſpecies inferior non eſt ſufficiēter repręſentatiua ſpeciei ſuperioris, ſicut equus non ſufficiēter repręſentat leonem, ergo eſſentia intelligentiæ inferioris nō eſt ſufficiens forma repreſentatiua intelligētiæ ſuperioris,ex quo ſequitur,ꝙ ſi intelligentia ſuperior cognoſceret ꝑ eſſentiā inferioris, illa cognitio eſſet tm̄ quo ad prædicata cōia,in quibus conueniunt,&non quo ad prædicata ſpecifica,& ſic ſua cognitio eſſet confuſa,& imperfecta. Dico, tertio ꝙ deſcendendo ſuperior cognoſcit inferiorem per eſſentiam ſuperioris,nam illa ſufficienter repręſentat inferio-

rem,ſicut actus perfectior imperfectiorem, vnde ſicut per calorem vt 10.cognoſco calorem vt 8.& per rõnalem cognoſco ſenſitiuum, & nõ ecõuerſo,qm̃ rõnale continet omnem perfectionem,quæ eſt in ſenſitiuo,& plus, & non econuerſo,ita dicendum eſt de intelligentia ſuperiori reſpectu inferioris,cum differant ſpecie,& contineat inferiorem,& adhuc amplius, nam ſe habent rerum ſpecies, vt numeri ex 8. metaph. ſic dicendum eſt quo ad doctrinam philoſophi.

Quãtum ad ſecũdum principale.ſ.q d dicẽdum ſm veritatem,iuxta illa quatuor ꝓpoſita,aduerte,ꝙ veritas eſt,omnes intelligentias eſſe ꝓductas,& in nullo ente producto, actio ſua eſt ſuba ſua,vt dictũ eſt in q.11.huius lib. ideo conſtat, ꝙ in intelligẽtis nõ eſt idẽ ſuum intelligere,& eius intellectus, ſiue ipſa ſubſtãtia intelligẽtiæ,vtrum aũt intelligentia ſit ſua potẽtia intellectiua, relinquo diſcutiẽdum in 3.de anima,eſt enim antiqua diſcrepantia circa hoc inter B.Th. & Scotum.

Quantum aũt ad obiectum, an ſit idem cum intelligẽtia, dico ꝙ quãtum ad obiectum partiale ꝓximum,eſt idẽ. Hoc enim eſt ſua eſſentia,quantum aũt ad obiectum adæquatum, nõ eſt idem,qm̃ illud eſt ens,inquãtũ ens,cõſtat aũt ꝙ nõ eſt idẽ cõuertibiliter cũ intelligẽtia,qm̃ intelligẽtia eſſet oẽ ens.

Quantum vero ad modum quo intelligunt ſeipſas, & vna intelligit aliam,dico ꝙ ſuas proprias eſſentias intelligunt ꝑ ſeipſas,vna aũt intelligit aliam per ſpeciem intelligibilem, non quidem cauſatam ab eſſentia intelligentiæ, ſed conſequẽtialem,& comproductam in intellectu eius à primo principio,ſicut comproducitur calor,qñ ꝓducitur ignis. Sed in his nõ motor,qm̃ magis ad Theologum quàm ad metaphyſicum ſpectãt,& præcipue, qm̃ de ſpeciebus intelligibilibus diſcutiendum eſt in 3. de anima, plures .n. famoſi doctores hmõi ſpecies negant. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 27. Si omnia ſunt ordinata, & prouiſa à primo principio.

Omnia vero coordinata ſunt aliqualiter,ſed non ſimiliter. Textu 52.

IN HAC q.tria ꝯſideranda ſunt.Primo,quid circa hoc ſenſerunt philoſophi primi.Secundo,quid ſenſerit philoſophus,& Comment. Tertio,quid tenendum ſm veritatem.

Quant

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Democritus, & Zeno, & plures antiqui negabant oēm ordinem rerum in finem, negabāt .n. causam finalem, quos improbat philosophus in 2. phys tex.77.vsque ad tex. 87. ex hoc aũt ꝙ negant finem, negant ex ꝯñti ordinem rerum in finem, ergo & ꝓuidentiam, siue curam, & solicitudinem auferũt oino à primo princ. Nã vt declarabimus infra, ꝓuidentia & solicitudo includit ordinem rerum in finem ꝑ determinata media, & hãc opinionẽ antiquorum rememoratur, & improbat philosophus in 12. met.tex.vlt.quasi in fine, cum dicit. Alij inconexam ipsius vniuersi subam faciũt, nihil.n.alia alij cõfert, aut ens, aut nõ ens & principia multa, entia vero nolunt male disponi. Et intendit philosophus, ꝙ hęc opinio facit naturã vniuersi, sine ordine intrinseco, & extrinseco, intrinseco quidem, quia ponit vnam partem non conferre alteri, siue existat, siue nõ, extrinseco aũt ponit plura prima principia, ex ꝯñti aufert ordinem rerum ad vnum primum principium, & quoniam entia nolunt male disponi, ideo hæc opinio falsa est.

Quãtum ad secundum aduerte, ꝙ Arist. & Cõment. in hoc proposito breuissimæ se expediunt, nec est facile videre, quid intendatur. Tu tñ aduerte, quo ad philosophum duo excipiũtur ex tex.52. huius lib. Primum est, ꝙ omnia ordinata sunt ad vnum primum, sicut ordinantur partes exercitus ad primũ ducem. Sic.n.inquit. Ad vnum quidem omnia coordinata sunt. Secundum est, ꝙ non omnia sunt æqualiter, & similiter ordinata, & curata ab illo primo principio, q̃a sicut in vna familia sunt instituti diuersi ordines à dño domus, sic & in vniuerso diuersimode curantur partes vniuersi à primo princ. nã dñs domus, ita curat filios, ꝙ oẽs eorum actiones ordinat sub lege, ita ꝙ non licet eis viuere vt volunt, sed vt ordinatum est à patre. Seruos aũt ita curat, & bestias, ꝙ de paucis actionibus eorum vr̃ hr̃e solicitudinem, & dum modo seruiant domui, de reliq̃s non curat, sed agunt, vt contingit. Applicans aũt similitudinem familiæ, ad partes vniuersi, vr̃ velle cõparare substãtias separatas, & corpora cęlestia filijs dñi, q̃m vt inquit Cõmẽt. interpretãs dictũ philosophi, actiones corpoꝝ cœlestium in cõicatione eoꝝ adinuicẽ in cõstitutione mũdi sunt sicut actiones liberoꝝ in cõstinctione domus. Quemadmod

admodum.n.liberi nõ licētianī ad faciendū oīa quæ appetūt de actionibus. Sed oēs actiones eoꝝ sunt pp iuuamentum eoꝝ adinuicem,ita est de corporibus cœlestibus,ea aūt quæ sunt in hoc mundo inferiori cōparat seruis, & bestijs, quoꝝ non oēs actiones intentæ,&curatæ sunt à dño domus,sed solū illæ quæ,vtiles sunt bonę familię,puta ꝙ famulus bene,& fideliter ministret in domo,ꝙ equus bene differat,ꝙ canis bene custodiat.Quòd aūt famulus sit lusor,vel blasphemus,est pter intentionem dñi domus,nec de hoc non curat. Sic opinatur Arist.de qualibet spē huius mūdi inferioris,ex ꝯñti opinatur primum nō curare oēs humanos actus, eo ꝙ in hoc non cōsiderauit hoīum excellentiā supra bestias. Sed in hoc non est audiendus,qm̄ & sacrificia,& diuinus cultus nihil ꝓficeret hoī,&ideo Arist.quasi hoc impiū aduertēs aliter sentire visus est in 10.eth.cap.10.vbi inqt. Qui ẜm mētē operaī, & eā colit, & optimę dispositus est amicissimus Dijs vr̄ esse. Nam si Dij curam aliqñ hñt humanaꝝ reꝝ,vt extimatur, & creditur,rōnabile est eos gaudere optimo, & cognatissimo, tale hmōi vero mens est,& amantibus illam maxime honorantibusq. fauere,tanq̄ reꝝ sibi carissimaꝝ curatoribus,& recte ac bene agentibus. Quòd aūt hæc oīa sapienti maxime competant,non est obscurum. Amicissimum ergo deorum eundẹmq. fœlicissimum esse decens est, itaque & hoc modo sapiens vtique erit maxime felix, hæc philosophus.

A Com.aūt hēmus duo,primū est,ꝙ oīa entia hñt ordinē inter se,& ordinata sunt ad vnū.i.ad primū principē,sed non similiter,&æqualiter,sicut vr̄ ēt in ordine familię ad dñm domus,vnde in cōment. 52. huius lib. sic hr̄, bonum existit in hoc toto.i.in vniuerso vtroq; mō.s.pp ordinem, & pp illud pp ꝙ est ordo.s.primū princ.& oīa quæ sub primo princ.nō æqualiter hñt ordinē. Hæc.n.qdem ꝑfectū hñt ordinem,ita ꝙ,nihil admiscetur eis p accñs,sicut est de corporibus cœlestibus.Hæc aūt ita ꝙ,inuenit in eis priuatio ordinis ꝑ accñs & sunt ea q̄ sunt sub corporibus cœlestibus,&hoc valde simile est ei,ꝙ ꝯtinetur in vna domo continente seruos, & liberos &c.Secūdū est,ꝙ Deus habet solicitudinē de quolibet indiuiduo,sed nō quātū ad oēs actiones,q̄ sunt ꝓpriæ illi indiuiduo,sed quātū ad illas,in qbus cōicat cū alijs idiuiduis suæ

spec

speciei,puta solicitudinē hēt de hoc equo,& de hoc hoīe,inquātū ḡnent sibi simile, qm̄ ꝑ hanc actionē cōseruāt species reꝝ inferioꝝ,&ꝙ hæc fuerit opinio sua patet in com.37. huius lib.vbi sic inqt. Ex hoc vr̄ Deū hr̄e curā circa oīa entia. Dicētes aūt, ꝙ Deus solicitus est circa vnūquodque indiuiduū aliqualiter veꝝ est,& aliqualiter nō,qa nullū indiuiduū habet dispositionē ꝑpriā, nisi illa dispositio inueniat̄ in aliquo mō illius speciei. Et hoc igr̄ mō veꝝ est Deū solicitari circa indiuidua,solicitudo aūt circa indiuiduū tali mō,ꝙ nullus hēat cōicationem cum eo,hoc nō est fas bonitati diuinæ.

Tu tñ aduerte,ꝙ ipse Cōment.verius loquitur de hac solicitudine circa genus humanum ꝑꝑ excellentiam suā in lib. 10.ethic.sup cap.10.vbi,sic inqt,& si quidem cura sit Deo de hoibus,vt credit̄,& vt debitum est,& sit qdem Deus gaudens de eo,q est melior,tunc gaudet de eo,qui nititur ei assimilari valde,& hic est intellectus.Dignum est ergo,vt benefaciat eis,qui amant ipsum plus,&vt honorificet eos,&visitet ipsos, sicut est dispositio amici cum amico suo, & eo ꝙ actio eorū est actio nobilis sana. Hæc &nō plura possumus hr̄e ex doctrina philosophi,&Com.in hoc ꝑposito,quæ quātū deficiētia sint,examināda sunt à theologo, & nos iam cōpleuimus hoc in lect.primi tract.primæ parte.B.Th.Quæ hic inserenda non sunt,ne confundamus negocium metaphysicum.

Quātū ad tertium .s. qd dicēdum,& tenendum ſm veritatem, ac verā philosophiā aduerte primo qd dicat solicitudo quā solemus appellare ꝑuidentiā,& applicatæ qd dicat ꝑuidētia Dei.deinde vnica rōne ꝑbabit̄,ꝙ ſm veritatē,Deus ꝑuidet oībus supioribus, & iferioribus in vniuersali,& i singulari singulariter, ita ꝙ curat quascūq; indiuiduoꝝ actiones.

Vt igitur scias,qd sit ꝑuidentia aduerte,ꝙ in principe instituente ciuitatē,& remp.hæc quatuor ordinatæ inueniunt̄. Primo,inest sibi volūtas,qua vult,& determinat instituere ciuitatem.Secūdo,inest sibi excogitatio,quales partes debeant esse integrantes ciuitatem,puta, ꝙ sint nobiles,& doctores, & iudices, & mercatores,& milites, & agricolæ,quæ partes cōcurrunt ad ꝑficiendum bonū ciuitatis, & hæc excogitatio dr̄ dispositio,vnde & ordo partiū in toto dr̄ dispositio,& architector excogitās ac ordinās partes ꝑportionaliter i ædifi-

cio

cio dicitur sapiens dispositor. Tertio, inest sibi excogitatio, & ordinatio, quę media opportuna cuilibet parti ciuitatis cõ ferenda sint, vt per ipsa operentur opera sibi debita, & consequantur finem, ad quem vnaquæque pars ordinata est, puta, ꝙ doctores habeant modum studẽdi, milites arma, mercatores merces, agricolæ iumenta &c. & hæc excogitatio ac ordinatio mediorum, dicitur prouidentia, vnde & quibus incumbit hæc in ciuitate ministrare, dicuntur prouisores.

Quarto, inest sibi actualis collatio mediorum, & motio partium, sic ordinatarum in ꝓprium finem, iuxta media vnicuique parti collata, & hęc dr̃ gubernatio. Ex q̃bus patet, ꝙ ꝓuidentia supponit volitionẽ finis, & dispositionem partium ordinatarum ad finem, & ꝙ ipse ꝓpriæ est circa media conferenda cuilibet parti, vt consequatur finem. Prouidentia igitur absolutæ sumpta, est excogitatio intellectus de medijs conferẽdis naturæ ordinatæ in finem, vt finem consequatur, in Deo aũt prouidentia, est excogitatio diuini intellectus, de medijs cõferẽdis vnicuique naturæ, quibus finem suum cõsequatur.

Declarato quid sit ꝓuidentia, ꝓbatur vnica rõne, ꝙ inest Deo, quo ad oĩa entia in vniuersali, & in singulari singulariter, & arguitur sic. Deus est primum, & vniuersalissimũ agẽs, ergo sua causalitas, se extẽdit ad oẽ ens ꝓducibile, ita ꝙ non põt existere, nisi ꝑ ipm̃, & est agẽs ꝑ intellectũ, & volũtatẽ, ergo in quolibet ente ꝓducto intẽdit finẽ ad quẽ ꝓducitur. Si in quolibet ente intendit finẽ, ergo media ad finem, aliter vanæ intenderet finẽ. Sed Deus est causa oĩs entis, nõ solum in vniuersali, & ẜm spẽm, sed ẽt ẜm indiuidua, vt magis declarabit̃ in q. seq. ergo respectũ cuiuscunq; entis, ẽt singularis, & singulariter, intẽdit media ad finẽ, & ꝑ ꝯñs ꝓuidet oĩ enti in singulari. Añs primę ꝯñę ꝓbabit̃ in q. seq. Cõsequẽtia aũt patet, qm̃ primũ ens, ꝙ est, & primũ agens est causa oĩs entis, vt declaratum est ẽt in 2. metaph. Añs secũdę ꝯñæ iã declaratũ est supra in q. 10. huius lib. Cõsequẽtia aũt patet, qm̃ si nõ intẽderet finem, nõ ageret ẜm intellectũ, & volũtatem. Agẽs.n. ꝑ intellectũ, & voluntatẽ agit à ꝓposito. agens aũt à ꝓposito intendit finem, ex 2. phys. Hæc multa argumẽta soluenda essent, quæ potius spectant ad theologum, q̃ ad metaphysicũ ideo non est in his immorãdum, ne scientiæ confundantur.

¶Quæstio 28. Si primum principium est causa effectiua omnium entium.

Vnus ergo princeps. Tex. vltimo.

PRO vltima cõsideratione de primo princ. quantum spectat ad metaphysicum, tria de eo restant discutienda. Primo, causalitas sua. Secundo, vnitas. Tertio, necessitas inesse, & de his tribus formabimus tres vltimas qõnes metaphysicales.

Circa causalitatem primi princ. aduerte, ꝙ oẽs recte cogitãtes de Deo, negãt sibi causalitatẽ materiæ, ꝑꝑ potẽtialitatẽ eius, Deus aũt est purissimus actus excludẽs oẽm potentiam pas. negat, & causalitatem formæ informantis, eo ꝙ illa est pars ex ꝯñti imperfecta, & incompleta in natura sua, & si dicatur prima forma, exponendũ est metaph. id est primus actus, cum nullo tñ faciens compositionem. Attribuunt aũt sibi causalitatem finis excellentissimo modo, qm̃ oĩa modo suo desiderãt ipsum, & gr̃a illius agunt quęcunq; agunt, vnde philosophus in tex. 36. huius 12. dixit, ꝙ mouet vt amatum, & desideratum, ꝙ est proprium finis. De causalitate aũt effectiua respectu cuiuscunque entis non est concordia vniuersalis, & ideo in hac q. intendo immorari circa hoc, & tria cõsideranda sunt. Primo, quid dicendum secundùm Arist. Secundo, quid secundùm Comment. Tertio, quid secundùm veritatẽ.

Quantum ad Arist. aduerte ẜm B. Th. vt declarabitur infra sensus philosophi nõ est sensus Cõment. ideo de mente philosophi, & Cõmẽt. separatim agẽdum est, alij aũt vt Scot. & Heru. & Ioan. Bach. & Greg. tenent philosophum, & Cõment. concordes. ita ꝙ, qui tenent philosophum concedere Deum esse vere causam productiuam omnium, tenent idem de Comment. similiter dicunt qui tenent partem negatiuã.

Nos igitur sequentes viam B. Th. ponimus hanc cõclusionem de mẽte philosophi, sed nõ de mẽte Cõmẽt. cuius opinionem erroneã, manifestabimus infra. Arist. tenet, Deum esse causam ꝓductiuam oĩum. Hãc sic manifestamus. Arist. tenet, Deũ esse causam ꝓductiuã oĩum corruptibiliũ, & incorruptibiliũ, ergo &c. ꝯña nota, qa oẽ ens est corruptibile, vel icorruptibile. Añs ꝓ 1. parte ꝓbatur, entia corruptibilia nõ semꝑ hñt esse, ergo ꝑ aliq̃ cãm tẽdũt ad esse. Hãc aũt cãm posuit philosophus in tex. 38. huius lib. esse primũ cœlũ motũ

motu

motu diurno, & planetas motu sub obliquo circulo. Sed Deus mouet primum cœlum immediate ſm Cõment. vel mediate ſm B.Th.vt viſum eſt ſupra in q.15. & motu primi cœli mouētur alia corpora cœleſtia, ergo Deus eſt cauſa prima, & vniuerſalis productiua per motum cœli omnium inferio℞ corruptibilium. Pro ſecunda aũt parte.i.quo ad incorruptibilia, eſt maior difficultas, & ideo probãdum particulariter ex doctrina philoſophi, & ſuſtinenda ſunt dicta ſua.

Tu igitur aduerte, quòd in doctrina philoſophi inueniũtur præcipuæ tria loca, ex quibus concludemus propoſitum.

Primũ eſt in 8.phyſ. in tex.15. vbi rephendens Emped. & Democr.q. putabant nulli rei ſempiternæ aſsignandam eſſe cauſam, ſed tm̃ his, quæ de nouo incipiunt eſſe, ſic ait contra eos. Quòd aũt in omnibus non recte, & enim trigonũ ſemper habet duobus rectis ęquales angulos, ſed tñ eſt ꝑpetuitatis hmõi altera cauſa. Hæc philoſophus ex qbus patet, vt inquit B.Th.exponẽs quòd intẽtio philoſophi fuit, eſſe aliqua ſemꝑ entia vt corpora cęleſtia, & ſubãs ſeparatas, & tñ hñent cauſam ſui eſſe, quæ non põt aſsignari niſi primũ principiũ.

Sed aduerte, quòd Greg.in 2.diſt.1.q.1.art.1.dat huic dicto duplicẽ rñſionem, primo dicit, quòd philoſophus intẽdit de cõplexis, q̃ ſunt ſempiternæ veritatis, & ſunt cõcluſiones demõſtrabiles, & ideo exemplificat de hoc cõplexo demr̃abili. Triangulus habet tres. Hic aũt quærimus de incomplexis æternis, & incorruptibilibus, vt de cœlo, & de intelligentijs.

Sed hæc rñſio eſt contra intentionem philoſophi, nã illic intendit arguere cõtra Emped.q. non aſsignabat cauſam quare lis, & amicitia ſemper cauſant motũ alternatim æqualib⁹ t̃pibus, & dicit philoſophus, quòd non põt Emped. excuſari in hoc, quaſi id quod eſt ſemper non habeat cauſam, & licet exemplificet de complexo, tñ intendit ẽt de incomplexo, vt de motu æterno, aliter ratio philoſophi contra Emped.nulla eſſet. Poſſet enim negare hanc conſequentiam. Complexum æternum habet cauſam, ergo & incomplexum.

Secundo rñdet Greg. Dato quòd philoſophus intenderet etiam de incomplexo, hæc ꝯña non valet. Hoc incomplexũ habet cauſam, ergo habet cauſam effectiuam, ſufficit.n.quòd habeat cauſam finalem, & ſic philoſophus concedit entia in corru

corruptibilia habere primum principium pro causa finali.

Sed hæc rñsio est ẽt ꝯtra mẽtẽ philosophi in dicto tex. nã licet dicta ꝯña nõ sit formalis, valet tñ in pñti mã. Nã si cõplexũ quod est conclusio demõstrationis, vt Trigonũ habet tres, hẽt causam, hẽt causam effectiuã, qm̃ p̃missæ ex qbus deducitur cõclusio sunt causæ efficiẽtes cõclusionis, ex 2. phys.

Itẽ si loquamur de incõplexo, vt de motu æterno non continuo, sed p interpositionem qetis, vt dicebat Emped. adhuc patet, ꝙ philosophus intẽdit de causa efficiente, petens quæ causa mouebat litẽ, & amicitiam ad causandũ motum æternũ interpolatum. Patet igitur, quòd philosophus intẽdebat de causa effectiua rei incomplexe, & non tantum complexe.

Sed forte dices, ꝙ æternum est duplex. s. successiuũ vt motus cœli fm philosophũ, & pmanens vt intelligẽtia, & cęlũ. Motus quidẽ cœli habet causam efficientem æternã, qm̃ est à mouente æterno, eo ꝙ motus de necessitate includit mouẽs, vt dicit Cõment. in hoc in lib. 12. in cõment. 41. æternũ vero pmanens non habet causam effectiuam, qm̃ si ęternum est, semper est. Si semp est, nõ indiget causa deducente illud ad esse. Philosophus aũt in 8. phys. in tex. pdicto intẽdit de æterno successiuo, qualis est motus ęternus, siue cõtinuus, siue interpolatus de quo cõceditur, quòd habet causam effectiuã fm philosophum. s. intelligentiam æternam mouentem.

Sed hæc instãtia nõ ꝯcludit, qm̃ licet philosophus intẽdat scire cãm effectiuã de motu ęterno p interpolationẽ, tñ ad improbandũ Emped. & Democr. assumit hanc vniuersalem. Oĩo. n. existimare principiũ hoc esse sufficiens, ꝙ semp aut est sic, aut fit, nõ recte se habet opinari. i. non est recta opinio existimare aliqd' esse principiũ, & causa, & non hr̃e cãm, qa semp est aut semp fit. Quòd quidẽ dcm̃ põt applicari ad ęternũ, pmanẽs, & successiuum, cũ loquar̃ vniuersaliter, cuius signũ est, ꝙ philosophus applicat ad triangulũ habentẽ tres, quẽ cõstat cõputari inter pmanentia, & nõ inter successiua.

Secũdum dcm̃ est in 2. met. tex. 4. vbi sic hr̃, vnumquodq; vero maxime ipm̃ alioꝝ dr̃, fm quod, & in alijs est vniuocatio, puta ignis calidissimus, & cm̃ est causa alijs hic caloris, quare & verissimũ, qd' posterioribus est cã vt sint vera, &c. Concessum est aũt Deum esse maxime ens, & maxime veꝝ: ergo

ergo eſt cauſa omnium aliorum,ꝙ ſint entia,& ſint vera.

Ad hoc rñdet Greg. vbi ſupra cõceditur,ꝙ Deus vt eſt maximum ens,eſt cauſa oĩum entium, ſed negatur hæc ꝯña,ergo eſt cauſæ effectiua. Hæc rñſio non eſt ad mentẽ philoſophi. Nam cõparat primũ ens primo calido in vniuerſali cauſalitate. Sed ꝯſtat,ꝙ primum calidum eſt cauſa effectiua oĩs caloris,ergo primu,& maxime ens eſt cauſa effectiua oĩs entis,aliter cõparatio nulla eſſet. Præterea,non põt dici,vt dñt Cõmẽtiſtæ, ꝙ philoſophus intẽdit primum ens eſſe cauſam finalẽ,& conſeruatiuam oĩum entium,quia in illo tex.nulla eſt mentio de cauſa finali,& ꝑterea, ſi Deus eſt cauſa conſeruatiua,eſt ẽt cauſa effectiua,& hanc ꝯñtiam probabo, infra, quando pertractabitur quid tenendum ſit ẽm veritatem.

Tertium dictum eſt in 5.metaph.cap.de neceſſario,vbi ſic hr̃.Horum quidem itaque altera cauſa eſſendi neceſſaria,horum aũt nulla,ſed ꝑꝑ hęc alia ſunt ex neceſſitate. Tunc ſic, nullum eſt ens neceſſariũ,niſi ens incorruptibile, ergo ſi ẽm philoſophum aliqua entia neceſſaria habẽt cauſam,illa ſunt entia incorruptibilia,vt cęlum,& intelligentiæ nulla autem cauſa poteſt ſibi aſſignari niſi Deus,ergo &c.

Ad hoc rñdet Greg.vbi ſupra,ꝙ philoſophus loqtur de neceſſarijs cõplexis,q̃ ſunt cõcluſiones demr̃abiles,quaꝝ cauſæ ſunt principia cõplexa,vt cã huius,hõ eſt riſibilis eſt hæc,hõ eſt rõnalis, & ꝙ philoſophus intẽdat de neceſſarijs cõplexis demõſtrabilibus, patet in eodem cap. nã ante dictũ allegatũ præmiſerat. Amplius demonſtratio neceſſariorum eſt,&c.

Sed ꝙ hęc rñſio nõ valeat declaro ſic,licet philoſophus in illo cap.mẽtionem faciat de neceſſarijs cõplexis non tñ ſiſtit ſolum in illis,qm̃ intendit ẽt de incomplexis, ꝙ quædam habeant cauſam,& quædam nõ.Nam poſtquam dixit,quòd horum qdem,itaq; altera cauſa &c. ſtatim ſubſequitur. Quare primũ,& propriæ neceſſarium qdem ſimplex eſt: Hæc ille. Quòd vniuerſaliter exponitur de prima cauſa,quę eſt Deus, qm̃ eſſe primum neceſſe eſſe,&abſolute ſimplex,ſunt proprietates ſuæ. Cum ergo philoſophus poſt dictum nr̃m allegatũ faciat mentionem de neceſſario incomplexo,ſignum eſt mẽtem ſuam fuiſſe,quãdo aſſignat cauſam neceſſariorum,quòd vult intelligere de complexo, & incomplexo neceſſario.

Nec valet si dicat, ꝙ philosophus intendit per simplex prīmū, simplex quod est cā, & est illud in quod resoluit primum principiū complexū.s. Impossibile est idē simul esse & nō eē, resoluit in hoc primū complexū, ens est ens, vt oēs dn̄t, & maxime Ant. And. in 4. metaph. q. 5. Et hoc ēt vr̄ innuere Com̄. in 5. met. cōmento 6. Dicit.n.ꝗ aliqñ terminus medius erit cā rei.s.ꝯclusionis. & tunc res erit necessaria vel possibilis ꝑ aliud.i.per terminum medium. Aliquando autem terminus medius non erit causa rei, & tunc res erit per se necessaria vel possibilis. Ex quibus verbis apparet, quòd philosophus & Comment. intellexerunt de complexis.

Hoc inq̄ non valet, qa est ꝯtra philosophū & Com̄. ib. Dicit.n. philosophus, ꝙ si primū per se necessarium nō esset simplex ꝯtingeret aliter se hr̄e, quia esset cōpositum, & tunc tale contingit aliter se hr̄e, & per ꝯn̄s non esset necessarium, & nō dicit, ꝙ resolueretur in aliquod primū compositū, vt arguēs imaginatur, & Com̄. ibi declarat, ꝙ si tale primum necessariū per se non esset simplex, esset compositum ex materia & forma, & per ꝯn̄s substantia sua mutaretur diuersis modis. Ex q̄bus patet, ꝙ tam philosophus q̄ Cōment. intelligunt de principio primo incomplexo.i. de Deo, & non de primo complexo, in quod resoluitur primum principium complexum.

Sed dicit Greg. vbi supra. Concesso, ꝙ philosophus intendit de necessario complexo & incomplexo, non valet hęc cōsequentia, necessarium incōplexum habet causam, ergo habet causam effectiuam.

Contra, probo ꝯn̄tiam valere in hoc proposito. Certum est.n. sm̄ philosophum, ꝙ intelligentiæ non habent causam materialem, cum sint sine oī materia ex tex. 30. huius lib. nec formalem, cum sint simplices formę, nec formæ est forma, ergo superest, ꝙ habeant finalem & effectiuam, vel finalem tm̄. Si primo modo, habetur intētum. Si secundo modo, adhuc habetur intentum, qm̄ infra probabitur, quòd omne habens causam finalem, habet causam efficientem.

Quantum ad sensum Cōment. dico, quòd fuit in hoc errore, nullo modo dari creationem, neq; cum nouitate essendi, neq; sine nouitate, vt declarat Greg. in 2. dist. 1. q. 1. art. 1. Et iam manifestauimus id supra in q. 5. huius lib. Cum ergo cō-

ftet, quod entia incorruptibilia vt cœlum, & intelligentiæ non sunt producibilia productione physica, quoniam secundum Com. vt declaratum est in 8. lib. huius scientiæ, materia quæ supponit productioni physicæ, non est in cœlo, nec secundum veritatem est in intelligentijs, si non cõcedit creationem, patet quod secundum eum sunt improducta, & sic Deus non est causa effectiua incorruptibiliũ. Ad cõfirmationẽ huius, vide in hoc 12. lib. in cõment. 41. vbi arguẽs cõtra Alex. dicit, impossibile est. n. vt idẽ sit possibile inesse ex substantia sua, & recipiat ex alio necessarium esse, nisi esset possibile, quod nã eius transmutaretur. Motus aũt possibile est vt sit necessarius ex alio, & possibilis ex se, & causa in hoc est, quod habet esse à motore. Si igitur motus istæ fuerit æternus, necesse est vt fiat à motore, nõ moto omnino, neq; essentialiter, neq; accidẽtaliter. Permanentia igitur motus est ex alio, substãtia aũt. s. cœli, & motoris ex se, & ideo impossibile est inuenire substantiam possibilẽ ex se, necessariam ex alio, quod est possibile in motu. Hæc Com. ex quibus cõstat, quod non vult cõcedere, aliquod ens præter motũ posse habere esse necessarium ex alio, ita quod omne ens permanens habens esse ab alio, est ens possibile. i. potens esse, & nõ esse. Accipit. n. ly possibile, pro contingẽti, & nõ pro possibili ab alio. Nã vt determinauimus in lib. 9. possibile altũ nõ opponitur necessario, imò de eo prædicetur, vt declarauimus illic. Teneo igitur Cõment. fuisse huius erroneæ sententiæ. Nec in hoc sequeris Scot. nec Capr. nec Her. nec Paul. Sonc. qui arbitrantur Cõment. sentire oppositum, fundantes se supra quædam dicta eius, quæ de facili exponentur infra. Quid aũt B. Th. sentiat de Com. dico, quod arbitratur ipsum sibijpsi contradicere. Nã vt refert B. Th. in 8. phys. lect. 21. in lib. 12. met. in cõment. 41. tenet cõtra Alex. quod cœlum nõ habet esse perpetuũ ab altero, licet motus eius sit perpetuus ex altero, in lib. aũt de substantia orbis tenet oppositum, nã B. Th. in 8. phys. lect. 21. arguens contra Cõment. sic dicit vnde, & ipse Cõment. in lib. de substantia orbis confitetur, quod Deus est causa cœli, non solũ quantum ad motum eius, sed etiam quantum ad substantiam ipsius, quod nõ est nisi quia ab eo habet esse, non aũt habet esse ab eo, nisi perpetuum. Hæc B. Th. Cum igitur sibi contradicat, vt ei B. Th. imponit, relinquendus est, vt incertus, & potius tenẽs partem negatiuam, quàm affirmatiuam. Nec obstat, quod quædam di-

cta Comment. vñr sonare oppositum, inter quæ recitantur.
Primum est in lib. de suba orbis, vbi inqt, & cũ ignorauerunt qdam hoc esse de opinionibus Arist. dixerunt, ipsum .s. Arist. nõ dicere causam agentem totũ, sed tm̃ causam mouẽtem, & illud fuit valde absurdum, & non est dubium in hoc, ꝙ agens ipsum est mouens ipsum, hæc Cõment. Ad hoc dñt cõmentistæ, ꝙ agens sumitur dupliciter. Primo, ꝓpriæ, & est illud, ꝙ deducit rem ad esse, & est principium vnde motus, & vt sic, est causa distincta cõtra alia tria gña, & dr̃ propriæ causa efficiens. Secundo, impropriæ, & similitudinatiæ, & sic verificat̃ de materia, & forma, & fine. Nã ferrum agit gladium durũ, qm̃ per ipsum gladius est durus, & anima facit animatũ, & lucrum facit mercatorem. Nã aĩatum est per aĩam, & mercator est ꝑ lucrum, in ꝓposito Cõment. accipit agẽs secundo modo, & nõ primo modo, ꝙ patet ex eo ꝙ dicit in 4. cæli cõment. 1. Dicit. n. ꝙ res æternæ non habent agens, nisi ꝟm similitudinem, & si habuerint aliquod quod est agens non erit, nisi inquantum est forma illa, & conseruans ipsum.
Secundum est in 2. metaph. cõment. 4. vbi, inquit Cõment. omnia entia non acquirũt esse, & veritatem nisi à prima causa. Ad hoc dñt commentistæ, sensum fuisse Comment. quòd cum prima causa continuet motum primi cœli, est enim ꝟm Cõment. applicata primo cœlo, vt declaratum est supra, conseruat primum cœlum inesse, quia vt inquit in lib. de substãtia orbis, si motus cœli destrueretur, cœlum ipsum destrueretur, & si destrueretur motus primi cœli, destrueretur motus inferiorum orbium, ex ꝯñti mũdus, ex quò verificatur, quòd dator continuationis motus cœli, dat esse alijs entibus, quia est causa quòd perseuerent inesse, & vt sic dicuntur acquirere esse omnia entia à prima causa, non productiuæ, sed conseruatiuæ, eo quòd nisi continuaret motum cœli, omnia entia desinerent esse, & totaliter vniuersum destrueretur secũdùm opinionem Comment. licet falsam, non ergo ex dicto allegato potest concludi Comment. tenere Deum esse causam veræ productiuam omnium entiũm. Alia solent dicta eius allegari in hoc proposito, quæ non sunt multum euidentia, ideo pertranseo.
Quantum ad rei veritatem inuestigandum est, si aliqua ra

tione naturali efficaci potest probari, Deum esse causam pro ductiuam omnium entium quocunq; modo habeant esse, & hic inuenio duas sententias. Prima est B.Th.cui concordat Scotus & Heru.isti tenent partem affirmatiuā. Alia est Greg. qui in sent.dist.1.q.2.art.2.tenet partem negatiuam, intēdēs igitur sequi partem affirmatiuam formabo aliquas rationes & defensabo contra Greg. Deinde soluam quædam argumē ta, quæ vñr fauere parti negatiuæ. Prima ratio, oē ens extra primum, depēdet essentialiter à primo. Sed non depēderet à primo nisi causaretur ab eo. Sed non causaretur à primo nisi ꝑduceret ab eo. Ergo oē ens extra primū ꝑducitur à primo. Prima à ꝓpō sic ꝓbatur, si aliquid aliud à primo non depēde ret essentialiter ab eo, nō esset ꝑtinens ad vniuersum, qa vni tas vniuersi stat in hoc, ꝙ oīa alia à primo hñt ordinē ad pri mū, ex 12.met.tex.51.q dq d aūt hēt ordinē essentialem ad pri mū dependet ab eo, ergo oē ens extra primū dependet essen tialiter à primo. Secūda aūt ꝓpō, sic ꝓbatur, si non cāretur ab eo, à se & ex se esset necesse esse, ergo sibi non repugnaret esset quocunq; alio circunscripto, ēt si circunscriberetur pri mum, & tunc seqtur, ꝙ non penderet essentialiter à primo ꝙ contra dicit primæ ꝓpōni. Quod aūt sequat, patet qa non repugnat rem esse, sine omni eo quod non est causa sua.

Huic rationi respondens Greg. vbi supra cōcedit primam & secundam propositionem, sed negat tertiam. s. sed nō causaretur ab eo, nisi ꝑduceretur. Hanc negat & dicit, ꝙ sufficit vt causetur ab eo, vt à fine, quod magis propriæ dicitur esse ad primum vel propter primum, quàm à primo.

Sed cōtra: ꝯcedit Greg. omne ens dependens essentialiter à primo, & non esse necesse ex se, tūc sic, ergo est necesse esse ex alio. s. ex quo pendet, ergo non potest non esse ex alio, ergo in se consideratum potest non esse, & hanc vltimā ꝯsequē tiam sic probo. Quia in se consideratum circunscripto quo cunque alio à quo pendet, vel pōt non esse, vel nō potest nō esse. Patet diuisio. qm̄ est per prædicata contradictoria, ergo necesse est vnam partem esse veram. Si concedit prima pars, ergo est possibile non esse, & de oī tali concedit Greg. ꝙ hēt cām productiuam. Si conceditur secūda, ergo est necesse esse ex se, quod Greg. negat. & falsum, qm̄ vt ꝓbabitur infra, est

tant

tantum vnũ necesse esse ex se, ꝯña autem patet, qm̃ idem est, non posse nõ esse, circũscripto quocunq; à quo dependet, & nõ posse non esse ex se, sed necesse esse ex se, & non posse nõ esse ex se æquipollent, ergo Greg. nõ potest sustinere. Omne ens extra primum, dependere essentialiter à primo, & non causari effectiue ab eo.

Secunda rõ, quæ sumitur ab Herueo in 2. quol. inq. 1. formatur sic. Oẽ quod sibi derelictum est non ens, est effectiue productum. Sed omnia præter primum principium, & quod est vltimus finis omnium sibi derelicta, sunt non ens. ergo sunt effectiue producta à primo. Maior patet, quia si ex se est non ens indiget cã qua ducatur ad esse, duci autem ad esse est produci. Minor aũt ꝓbatur. Quia si ꝑ impossibile remoueatur vltimus finis, aut aliqua remanẽt entia, aut non, non põt dici primũ, quia non dependerent essentialiter ab vltimo fine cuius oppositum probatum est in rõne ꝑcedenti, ergo secundũm, & per consequens sibi derelicta sunt non entia.

Huic rõni respondent Greg. dicens, maiorem non esse veram nisi æquipolleat isti. Omne ens quod si aliud non esset ipsum non esset, est effectiue productum. Dicit quòd hęc est vera, si illud aliud si possibile non esse. Nunc autem ipsum primum ad cuius non esse, quodlibet aliud non esset, non est possibile non esse, si vero illud aliud non sit possibile nõ esse, maior non habet euidentiam.

Sed Greg. non considerauit totum sensum & processum Heruei, nam Herueus vbi supra adducit hanc rñsionẽ Greg. & declarat nullam esse ex veritate ꝯditionalis, fm quam procedere intendit Herueus in hac rõne. Intendit. n. ꝙ dato ꝙ sit impossibile, Deum nõ esse, & sit impossibile cœlũ & intelligẽtiam non esse, hæc tamen est vera, si Deus nõ esset, cœlum non esset, ex qua illatione manifestatur, quòd si per impossibile cœlũ relinqueretur sibi, esset non ens, ergo signum est, ꝙ acqrit ẽt effectiue ab alio, vnde dicit Heru. & bene, quòd responsio data à Greg. vr̃ procedere ex ignorantia logicæ.

Tertia rõ, quæ etiam est Heruei. Omne quod habet cãm finalem, habet cãm efficientem, quia causalitas finis est id, cuius gratia aliquid fit. Sed omne ens præter primũ habet causam finalem ex 12. metaph. tex. 51. ergo &c. Si igitur entia

plura essent in producta, non omnia hn̄t causam finalem, ꝙ repugnat philosopho, & veritati. Huic rationi respondet Greg. ꝙ habet minorem efficaciam, quàm præcedens, eo ꝙ maior est falsa, & ꝙ additur de causalitate causæ finalis .s. ꝙ est id cuius gratia aliquid fit, est falsum. Sed hæc responsio est voluntaria, & cōtra philosophum. Constat.n.ꝙ in 5.met. in cap. de causa, designauit causam finalem ex hoc, ꝙ est illud gr̄a cuius aliquid fit, ergo male dicit Greg. id esse falsum, ſm philosophum. Tunc sic. Oē ꝙ habet causam finalem, habet id cuius gr̄a factum est. Sed cœlum, & intelligentiæ ſm te hn̄t causam finalem, non solum quo ad motum, sed ēt quo ad esse ipsarum, qm̄ dicit Greg. ꝙ conceditur eas esse dependētes ſm esse à prima causa, vt a fine, ergo cœlum, & intelligentiæ hn̄t illud cuius gratia factæ sunt, & sic includunt causam ꝓductiuam ex eo, ꝙ hn̄t causam finalem. Vltimo aduerte, ꝙ licet contra hanc determinationem fiant plura argumēta, quæ videre poteris in Herueo in quol. 2. in q. 1. quæ vn̄r fundari in doctrina philosophi, tn̄ nullum vr̄ difficilius, quàm illud ꝙ fundatur in 2. metaph. in tex. 4. vbi, inquit philosophus: Quare semper existentiū principia esse, verissima necesse est nō.n. qn̄que vera qn̄q; non vera, nec illis. causa aliqua vt sint, sed illa alijs, ex his vltimis verbis hr̄, ꝙ principia corporum cœlestium, quæ sunt intelligentiæ, non hn̄t causam aliquam vt sint, ergo non sunt producta à prima causa. Ad hoc dicūt aliqui præcipuæ Ioan. Bach. in 2. dist. 1. q. 2. art. 4. ꝙ philosophus non intendit negare, ꝙ intelligentiæ acquirant esse ab alio, & ꝙ habeant causam vt sint, sed ꝙ illa causa non potest dici efficiens ꝓpriæ. Arbitratur.n.ꝙ efficiens ꝓpriæ sit illud, ꝙ extrahit aliqd de potentia subiectiua vel materiæ ad actū, qm̄ prima causa non abstrahit intelligentias de tali potētia, eo ꝙ non hn̄t materiam, ideo non ꝓpriæ dr̄ efficiens respectu earum, si aūt sumatur potentia pro non repugnātia ad esse, potest dici large efficiens, eo ꝙ ex se non hn̄t esse, sed trahuntur ad esse à prima causa, & vt sic non negaret philosophus quin habeant causam vt sint, qm̄ iam præmiserat, ꝙ maxime ens, est causa omnis entis. Sed si aduertis isti decipiuntur in hoc, ꝙ credunt apud philosophum oēm efficientiam esse physicam, quæ profecto requirit potētiam subiectiuam,

verum apud philosophum, & secundum veritatem datur etiam efficientia metaphysica, quæ non est per motum nec mutationem physicam, cuius signum est, quod philosophus in 9. met. tex. 1. dicit, quod potentia, & actus sunt in plus, quam eorum, quæ dicuntur secundum motum solum, si quid ergo concludunt sic dicentes, hoc tantum concludunt, quod prima causa non est efficiens physicum, sed metaphysicum. Melius est ergo, vt exponas dictum philosophi, vt iam exposuimus in 2. lib. metaph. q. 4 Vbi adduximus tres responsiones. Hæc dicta sint pro præsenti quæsito.

¶ Quæstio 29. Si est tantum vnus Deus, ita quòd non possint esse plures.

Vnus ergo princeps. Textu vltimo.

IN HAC q. pro suprema resolutione aduerte, quod hæc cõclusio, est tantum vnus Deus, vno modo est demõstrata in alio non. Nam si supponatur, & acceptatur, quòd ly Deus significat ens eminentissimum, quo maius nec dari potest, quòd est entitatis perfectionis, & vigoris infiniti, quod est vniuersalis causa productiua omnium, finisq. ad quem omnia ordinantur, vt inter ea sit ordo, & cõnexio, proculdubio acceptatis his eminẽtijs pluribus rationis demonstratur vnitas Dei, implicat .n. dari plura entia absolutæ optima, quæ sint infinita intensiuæ, & primæ causæ vniuersales omnium entium totales, & eiusdẽ ordinis vnde, & rones B. Th. in 1. parte q. 11. art. 3. & Scoti in 1. dist. 2. q. 3. quas adducit Ant. And. in lib. 12. metaph. q. vlt. apud intellectum recte dispositum efficaciter concludunt intẽtum, admissis prædictis eminentijs, si aũt tales eminentiæ non acceptantur, vt sufficienter probatũ in quæstionibus superioribus, vbi actum est de infinitate primi, & de sua vniuersali causalitate effectiua respectu omnium entium, non video, quomodo prædicta conclusio sit demonstrata, nec possit demonstrari. Non enim implicat dari duo prima, quæ sint æque perfecta, finite perfectionis, & eiusdem speciei, præcipue si nõ sustinueris, quod sola materia est rõ multiplicãdi indiuidua sub eadem specie, & quod sint illa duo prima, vt duæ primæ causæ partiales cõcordes ex natura sua ad productionem cuiuscunque effectus, & ideo quia Comment. negat infinitum vigorem, & vniuersalem causalitatem productiuam omnium entium conuenire primo principio, truncauit viam ex sua nequitia probandi

vnum verũ Deum. Nec obstat.quòd ille ponit tm̃ vnum primum motoré amatũ & desideratum totius vniuersi, bonum ad quē ordinant oĩa,qm̃ ille motor remotis prædictis eminē tijs non est veræ Deus,Oēs.n.recte sentientes de Deo,concipiunt, quòd Deus est id quo maius dari nec cogitari potest. Constat aũt,quòd quocunque finito ꝭm entitatem & potentiã,& intellectũ,& volũtatē,maius cogitari põt.Quare &c.

Et qm̃ Ioan.bap.in 1.dist.21.q.1.tenet supradictas eminentias,non esse demonstratas de Deo,ideo declinans ad errorē Auer.soluit oēs rationes philosophorum & Scot.quæ ꝑtim sunt B.Th.Tu igitur si vis efficaciter probare Dei vnitatem, sustinebis in Deo infinitatem vigoris,vt supra in q.20.& efficientiam vniuersalem,respectu omnium entium,vt in q.præcedenti,& tunc aduertes solutiones Ioan.Bap.nullas esse.Scito tamen, quòd effectus inordinatus quo feruntur commentistæ pro Comment.obstruit hanc viam veritatis.

Aduerte vltimo,quòd ipse Ioã.bap.vbi supra postq̃ soluit. rõnes ꝓbãtes Dei vnitatē, sumptas ex Scot.& ex B.Th.suadens sibi quòd sit altioris ingenij,q̃ prænominati,format vnicam rõnem,ad ꝓbãdum Dei vnitatē,q̃ talis est.Quod est tota entitas eminenter subsistens,tota entitas dico,ens & possibilis actu,siue creata,siue icreata, est numero tm̃ vnũ. Primũ est hmõi,ergo est tm̃ vnũ numero.Ma.patet.Quia si est tota entitas ens,& possibilis,quocũq; modo, tunc nihil quo quo põt esse extra ipm̃,& sic erit infinitum,q̃ infinitum simpliciter est extra quod nihil est,neq; de facto, neq; de possibili, vt oēs antiqui diffiniebat in 3.phys.tex.62. Sed non põt esse, nisi vnum, quod sit simpliciter infinitum, vt sæpe concessum est.Minorem aũt sic ꝓbat,quo ad creata,q̃ qua rõne est eminēter hæc entitas creata,ens,& demõstrata possibilis,eadem rõne,& q̃libet alia. Sed certum est ēt ꝭm philosophos,quòd primum est eminēter quælibet signata entitas creata, tã ens q̃ possibilis fore,ergo est quælibet. Quo ad increata sic probat,certum est enim quòd si imaginentur plura entia increata numero plura, non ita possunt imaginari, quòd quædam sint actu,quædam possibilia esse, quoniam in perpetuis non differt esse, & posse 3.phys.tex.32. Igitur si vnum primum inter increata non sit tota entitas eminenter subsistens omnium

nium

nium increatorum imaginatorum, oportet quòd iam sit de facto, quod est falsum, & impossibile, quoniam si illud non sit tota entitas eminenter aliorum, oportet, quod quolibet tale sit ens per seipsum, & tamen talia sint plura, quæ differant realiter ab alijs entibus absolutis, saltem realitatibus suis, sicut dicitur de duabus animalibus intellectiuis, quia aliter esset cōpositio cum eis. Sed si sunt plura entia dicta seipsis, & realitatibus suis, illa erunt inuicem independentia, & sic non seruabitur ordo omnium entium ad vnum, quod tota natura abhorret, vt patet in 12. lib. metaph. tex. vlt. vbi dicit Arist. quòd entia nolūt male dispo ni, & pluralitas principatuum inordinatorum mala, vnus ergo princeps, & loquitur philosophus de vnitate numerali, quia principatus ad personam, & non ad speciem pertinet.

Hæc fuit ratio præcipua sua, quā dicit esse demonstrationem philosophi. Sed si aduertis, nō concludit, nisi in virtute huius, quòd primū sit infinitum entitatiuæ simpliciter, & ad huius probationē assumit, quod est cōcessum apud philosophos, quod primū principium est eminēter oīs entitas signata, tā ens quam possibilis fore. Sed hoc secundum ipsum non est clarum, imò & ipse hoc negauit, rñdens Aureolo in eadem quæstione ad tertium. Præterea, in sui probatione, vt vides, allegauit diffinitionē datā ab antiquis de infinito, quā philosophus reprobat in eodem loco. s. in 3. phys. in tex. 62. vbi inquit. Accidit contrarium esse infinitū, quam sicut dñt. s. antiqui, non. n. cuius nihil est extra, sed cuius semper est aliquid extra, hoc infinitum est, ergo nec ratio sua est fortior alijs, & ideo vt vanus, & quasi negans diuinas eminentias, quarum cognitio est nobis veluti inferiora à natura est relinquendus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 30. Si solum primum principium est ens necessarium, ita quòd omne ens productum sit ens contingens.

Vnus ergo princeps. Textu vltimo.

IN HAC q. agēdum est de necessitate primi, quē dicimus Deū, & Auic. appellat ipm necesse, aduerte igitur anteque deueniamus ad resolutionem, quod supponimus omne ens aliud à Deo esse productiuæ à Deo, ita quod est veræ effectus eius, & tunc quærit, si enti quod habet esse ab alio repugnat necessitas essendi. Sic igitur procedendum est. Primo, declarabitur quid Auic.

Auic.& Com.senserint in hoc. Secũdo,qũo B.Th. in aliquo tenet cum Com.& in aliquo nõ.Tertio,qũo via B.Th.cõtinet veritatem. Quarto,qũo Scotus, & sequentes eum nihil concludunt contra B.Th. Qui Scotus sequitur viam Auic.

Circa mentem Auic. aduerte,ꝙ diuidit ens;vt ens,in necessarium,& possibile,necessarium ponit tñ vnum,quòd appellat necesse esse,quod est primum principium, eo ꝙ nullã causam habet,& est oĩno independens,hñs ex se esse,&nullo modo nõ esse,&de hoc vno necesse esse ptractat in 2. lib.suæ met.cap.2.& 3. Possibile aũt extimat omne ens productum, eo ꝙ habet esse ab alio, & sibi derelictum quocunq; alio circunscripto non habet esse ex ꝑte est non ens ex se, ergo possibile vt dicatur possibile,quòd ex se nõ habet esse, & potest esse per aliud,& quia intelligentiæ,& cœli,& animæ eorum sunt productę,vt tenet ipse in lib.9.suæ metaph.cap. 4. ideo locat ea inter possibilia,& bř ꝫm ipsum non datur ens productum,siue materiale,siue immateriale,ꝙ sit necesse esse,ex consequenti, solum primum principium est necesse esse.

Circa mẽtem Auer.aduerte,ꝙ vt videre poteris in lib. 12. metaph.cõment.41 de quo plenam fecimus mentionem in q.28.huius lib. tenet necessarium esse duplex quoddã ex se, quoddam ex alio. De eo ꝙ est ex alio ponit exẽplum de motu cœli,quem dicit esse necessarium, & tñ est ex alio.i.à motore,eo ꝙ motui contrariatur quies, & ideo motus in se est possibilis non esse per quietem oppositam.Si ergo debet esse necessarius habebit hoc ab altero.i.à motore æterno omnino immobili,& sine discontinuatione mouente.Necessariũ ex se ponit ens permanens,& substantiam incorruptibilem, vt intelligentiam,& cœlum,ita ꝙ ꝫm ipsum repugnat,substãtiam aliquam esse possibilem ex se,&necessariam ex alio. Arbitratur.n.in prædicto cõment.ꝙ natura possibilis transmutaretur in naturã necessarij,quòd est falsum,& impossibile, qm̃ repugnat vnum oppositum transmutari in aliud oppositum,sed potius destruitur,non .n. calidum transit in frigidũ; sed corrupto calido,fit frigidum, & quòd hæc fuerit opinio sua,vide in commento 41. huius lib. ab eo loco vbi incipit, & ideo non est verum dicere aliquid possibile esse ex se, vsq; ibi. Omnis igitur potentia mouens &c.

Quant

Quãtum ad secũdum .s. quo B.Th. concordat cum Cõm. aduerte, ꝙ concordat in conclusione .s. ꝙ aliquod ꝓductum ab alio est necessarium sicut exemplificat de motu cœli. Nõ tñ concordat in extensione conclusionis, qm Cõment. tenet eam verificari solũm de ente successiuo, vt de motu cœli, & tpe. Sed B.Th. tenet eam verificari, & in ente successiuo, & in ente permanenti incorruptibili, vt in cœlo, & intelligentia, ita ꝙ licet habeant esse ab alio, & non habeant esse ex se, tñ põt dici necessaria, quòd non concedit Auic. si autem Cõm. teneret cœlum, & intelligentiam esse effectiuæ à primo prin cipio, cuius ſm peripateticos sint entia necessaria, eo quòd sunt incorruptibilia, & æterna, tunc B.Th. & Cõment. cõcor darẽt in cõclusione, & in extẽsiuæ cõclusionis. Sed iã supra in q.28. huius lib. manifestauimus, quòd Cõm. nõ cõcedit cau-sam ꝓductiuam oĩum entium, ideo B.Th. nõ in toto cõcor-dat tum illo, licet magis laudet opinionem Cõm. q̃ Auic. in q. de potentia Dei q.6. art. 3. vbi vtranque pertractat.

Quantum ad tertium .s. quo opinio B.Th. contineat veri tatẽ, & sit peripatetica, magisquã opinio Scoti aduerte, quòd in vno sensu vera est, in alio non. Ideo vt videatur rei veritas præpono quattuor distinctiones, deinde formabo ꝯclusiones responsiuas cum probationibus suis resolutæ, & succinctæ.

Prima distĩõ est de possibili, possibile dupliciter. Primo ali quid est possibile ꝑ potentiam intrinsecam actiuam; vel passi uam. Actiuã vt possibile est homini ambulare, ex eo quòd ha bet potentiam ꝓgressiuam, passiuã, vt possibile est hominẽ mori, ex eo quòd habet materiam subiectã priuationi. Secũ do aliqd dr̃ possibile, non per potentiam intrinsecam, sed ꝑ non repugnantiam, vel ad quòd nõ sequitur impossibile, vel quòd nõ implicat cõtradictionẽ, vt possibile est esse duos so les, vel duas lunas, eo quòd si ponant nulla seqtur repugnan-tia. Primum, dr̃ possibile reale. Secundum, possibile logicum.

Secunda distĩõ est de impossibili, impossibile dr̃ dupliciter. Primo, per carentiam, vel defectum potentiæ actiuæ, vel pas siuæ. Actiuæ, vt impossibile est talpam videre, passiuæ, vt im possibile est cœlum vel intelligentiam corrumpi. Secun-do, aliquid dicitur impossibile propter repugnantiam ter-minorum, tunc enim sequitur contradictio, vt impossibile

est

est hominem esse asinum, esset.n.rationale, & non rationale.

Tertia distinctio est de necesse, necesse est duplex, scilicet absolutæ, & conditionatæ, necesse absolutæ sumitur à causa intrinseca, vt à forma vel materia. A forma, vt necesse est hominem esse rōnalem. A materia, vt necesse est elementatum esse corruptibile. Cōditionate sumit ab efficiēte vel à fine. Ab efficiēte, vt necesse est lapidē sursum proiectum ascēdere; A fine, vt necesse est hoīem volentē viuere respirare. Sed necessitatem ꝯditionatam dimittamus, qm̄ non deseruit nobis.

Quarta distō, necesse absolutæ est duplex, quoddam ꝑ causam intrinsecam tm̄, vt cœlum esse incorruptibile, eo ꝙ non habet principium intrinsecum, quo possit non esse. Quoddā ꝑ causam intrinsecam.s.ꝑ essentiam suam, & per habitudinē terminoꝝ, ita ꝙ, si non esset sequeretur contradictio, & est illud cuius esse nō dependet ab alio, imò suum esse est de rōne sua, & hoc modo solum primum principium est necesse esse; qm̄ dum dico Deus est, ly est, est de rōne sua, qm̄ nullum extraneum est in Deo, vnde si dico. Deus non est, est implicatio contradictionis, qm̄ esse, & non esse attribuuntur Deo. Nam in subiecto implicatur esse, cum Deus sit suum esse, & ex ꝑdicato negato attribuitur nō esse, vnde sicut ista, hō est aīal, est necessaria ex habitudine terminorum, ita & ista, Deus est.

Prima cōclusio, intelligentiā desinere esse vel non esse est possibile 2. modo, sed non 1. modo. Dico 2. modo, qm̄ nō sequitur cōtradictio, si ponatur desinerē esse. Pōt.n. nō ꝯseruari à Deo, quo nō conseruante desinet esse. Dico sed non primo modo, qm̄ cum sint simplicis formæ, non habent potentiam passiuam intrinsecam, nec materiam, qua possint desinere esse, ergo illas desinere non est possibile primo modo. Secūda conclusio, intelligentias desinere esse, est impossibile primo modo, sed non secundo modo. Dico primo modo, qm̄ non hn̄t principium intrinsecum, suę diffinitionis, cum careāt materia ex qua, & in qua. Dico sed non primo modo, qm̄ si desināt esse, nō sequitur contradictio, vt prius dictū est, ergo eas desinere esse, nō est impossibile secundo modo. Tertia ꝯclusio, intelligētias esse, est necesse absolutæ primo modo, quia nō pn̄t nō esse ꝑ causam intrinsecā, nec ꝑ naturā suā, q̄ caret oī principio intrinseco corruptionis cū sint simplices actus.

Quart

Quarta cõclusio, intelligentias esse, nõ est necesse absolutæ secũdo modo .i. ex habitudine terminorum, qm̃ si ponantur non esse, vel nõ ꝯseruari, nulla sequitur cõtradictio. Quinta conclusio, Deum esse est necesse esse primo, & secũdo modo, patet primo modo, qm̃ est actus purus, ergo nõ habet principium intrinsecũ corruptionis, patet secũdo modo, qm̃ esse est de rõne Dei vnde vt diximus, sicut ista, homo est animal, est necessaria, ex habitudine terminoꝵ, ita ista. Deus est. Sexta cõclusio, solus Deus est necesse esse absolutæ secũdo modo, loquendo de incomplexis, qm̃ solus habet esse ex se, & est penitus independens, ergo per nullam causam intrinsecam, nec extrinsecam potest non esse, & hoc est illud necesse esse, quòd probat esse tantum vnum, & non posse plurificari.

Quãtum ad quartum.s.ad opinionẽ Scoti, aduerte, ꝙ in 1. dist.8. q.4. in rõne ad secundum argm̃ in fine qõnis, tenet cũ Auic.ꝙ ens ꝓductum nõ põt diuidi in necessariũ, & possibile imò.ꝙ oẽ ꝓductum est ens possibile, & cõtingens, quia ex se nõ habet esse, & põt desinere esse, si sibi relinquat, sequentes aũt Scot.conãtur pluribus modis arguere cõtra determinationem factã, ꝓ via B.Th.Pręcipuę aũt sic arguunt.Quòd in se est impossibile, nulli potentiæ est possibile, alioquin impossibile fieret possibile, Sed si substantiæ abstractæ nõ sunt possibiles, non esse in se, sequitur, ꝙ sint impossibile nõ esse in se, æquipollẽt.n. nõ possibile, & impossibile, per nullam ergo potentiã poterunt nõ esse, siue intrinsecam, siue extrinsecam, quod est falsum, & repugnans determinationi factæ.

Ad hoc patet tibi solutio, si sciueris applicare distõnes suprapositas, ꝓbat.n.solum, ꝙ subę abstractę sunt possibiles 2. modo, & nõ 1.modo, cum quo stat, ꝙ sunt necesse esse absolutæ primo modo, iuxta tertiam cõclusionẽ suprapositã, vñ qñ arguit.Quòd in se est impossibile nulli potẽtiæ est possibile, hęc nõ est vera, nisi de impossibili 2. modo, & qñ arguitur, ꝙ possibile fieret impossibile, negatur, sed bene ꝯceditur, ꝙ possibili 2. modo, est impossibile 1. modo, q̃ nõ repugnãt qm̃ non sunt respectu eiusdem modi. Omnia alia argumẽta transeunt eiusdem distinctionibus, ideo nolo immorari.

Sed dices. Quare B.Th. nõ ꝯcedit subas abstractas si sunt ꝓductæ à primo, ꝙ sunt entia possibilia, & non necessaria, ex

ex quo concedit, ꝙ sunt possibiles non esse, secundo modo.

Rñdetur apud ꝑipateticū, res ꝓductæ sortiuntur modū necessarium vel cōtingentē essendi, nō à causa prima, & remota, sed à causa ꝓxima, siue extrinseca, siue intrinseca, & ideo res quarū principia ītrinseca sunt incorruptibilia, vt cœlū, vel quarū nā est simplex, & immālis, vt intelligētiæ, merito dñr entia necessaria in se absolutæ primo modo. Res aūt quarū principia ītrinseca sunt opposito modo, vtputa q̄a hñt mām cū priuatione, siue sit mā prima, vt in cōpositis sũbalibus inferiorib⁹, siue sit materia secūda, q̄ dr̄ subiectū, vt in cōpositis accidētalibus, merito dñr entia nō necessaria, sed possibilia.

Concludimus ergo, ꝙ licet sint multa entia necessaria in se, quia tñ sunt possibilia per potentiam extrinsecam, ideo solum primum principium est oīno, & excellentissimæ necesse esse, & nullo modo possibile, à quo, in quo, ad quod, ꝑꝑ quod, est quidquid est, quòd honoramus, & extollimus sub nomine Dei maximi, & gloriosi per æternum Amen.

FINIS.

Series literarum.

* ** a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD.

Omnes quaterniones.

Venetijs, Apud Ioannem Mariam Bonellum.

M. D. LXVIII.

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA -
1971